1278

THVCYDIDIS OLORI FILII DE BELLO PELOPONNESIACO LIBRI OCTO.

Iidem Latinè, ex interpretatione LAVRENTII VALLÆ, ab HENRICO STEPHANO recognita.

QVAM ÆMILIVS PORTVS, FRANCISCI P. CR. F. paternos commentarios accuratè sequutus ab infinita grauissimorum errorum multitudine nouissimè repurgauit, magnaq́ diligentia passim expolitam innouauit.

QVIBVS PRÆCEDIT EIVSDEM THVCYDIDIS vitæ & generis dicendi descriptio à Marcellino exhibita:

Et INDEX *duplex omnibus historiarum studiosis longè vtilissimus annectitur.*

FRANCOFVRTI,
Apud heredes Andreæ Wecheli,
Claudium Marnium, & Ioan. Aubrium.
M. D. XCIV.

Cum Priuilegio S. Cæsareæ Maiestatis ad sexennium.

SVMMA PRIVILEGII.

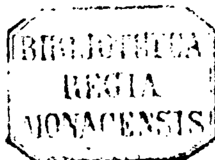
S. CÆSAREÆ *Maiestatis Priuilegio cautum est Andreæ Wecheli heredibus, Claudio Marnio, & Ioanni Aubrio, ne quis Thucydidis Olori F. de bello Peloponnesiaco libros octo ex interpretatione Laurentij Vallæ ab Æmilio Porto Franc. F. accuratè repurgatos, & passim expolitos, cum Annotationibus, & Indicibus illustratos, per sex annorum spatium, à prima editionis die computandum, intra fines sacri Romani Imperij, regnorumq; & dominiorum Cæsareæ Maiestati hereditariorum, eodem aut diuerso charactere formave, recudere, aut aliò recudendum dare, vel alibi expressum importare, vendere, distrahere, apertè vel occultè, absque supradictorum Wecheli heredum voluntate ac consensu præsumat. Qui secus fecerit, is non solum libris impressis, sed etiam decem auri puri marchis sine vlla venia mulctabitur; vt latius declaratum est in diplomate Cæsareo, dato Viennæ die vigesima quinta mensis Maij, anno* M. D. LXXXII.

Rudolphus.

Jo. Baptista Weber.

Ad mandatum S. Cæs.
Maiestatis proprium.

P. Obernburger.

CLARISSIM. AMPLISSIM. Q.
VIRO, DOMINO

D. CLAVDIO GROVLARTO EQVITI,

CONSILIARIO IN PRIVATO CHRISTIANISSIMI GALLIARVM, ET NAVARRÆ REGIS CONSILIO, ET IN REGIA SVPREMAQVE TOTIVS NORMANIÆ CVRIA, SENATVS PRÆSIDI,

BARONI DE MONVILLE, D. DE LA COVRT, &c.

D. SVO PLVRIMVM OBSERVANDO,

Æmilius Portus, Francisci Porti Cretensis F.
S. P. D.

ON dubito (Cl.V. & Ampliss. D.) quin multi Censores hoc meum literarum genus, vt nouum, ac inusitatum, meo consilio non intellecto, sint confidenter damnaturi. Quod enim præter communem, ac receptam scribendi consuetudinem fieri putamus, id nouum, ac inusitatum esse iudicamus. At ineuitabili necessitatis imperio vel sapientissimi quiq; parere coguntur. Quare ne mihi quidem vitio vertendum, si sapientissimarum virorum vestigia sequutus, idem in præsentia feci. Non semel, aut iterum: sed sæpius ad te scripsi. Nullum tamen responsum hactenus accepi, quod meas literas tibi fideliter traditas testetur. Vnde fucum à tabellariis mihi factum agnosco. Sed quod sit hominum ingenium, qui mores, quæ religio, præsertim in tam infelici seculo, tuam prudentiam minimè latet. Horum pleriq; quiduis prolixè promittunt, vt pecuniam vndiq; colligant, quæstumq; faciant. Nam æquitatem, ac honestatem vtilitate metiri solent. Ἀλλ' αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ὄψεως σχεδὸν οὔπω χωρησάντων, εὐθὺς παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ψευδῆ τὰ γράμματα, ψευδῆ τὰ χρήματα, καὶ μετὰ τῶνδε ψευδὴς ὁ ταῦτα λαβών. Ἴθι νῦν, καὶ ταῖς μεγαλορρήμοσι τῶν σφαλερῶν ἀνθρώπων ὑποσχέσεσιν ἀβασανίστως πίστευε.

Verùm, ne vel in negligentiæ, vel obliuionis suspicionem apud illos venirem, quorum virtutes, amplitudinem, & celeberrimi nominis iucundissimam memoriam in animo permanentem obseruo constanter, egregiam (nisi fallor) inueni rationem, qua, si quid per imprudentiam antè peccaui, simul & illis, & mihi satisfacerem. Cùm enim Thucydidem, scriptorem assidua lectione tibi notissimũ, & imitatione familiarissimũ à me post omnes aliorũ emendationes, ac editiones nouissimè recognitum, nouaq; versione passim expolitũ, & meis latinis, græcisq; notis, ac perpetuis parentis mei cõmentariis illustratũ, triplici forma, typis mandandum curarim, vt non solùm ditiorum, ac doctiorum: sed aliorũ etiam commodis pro virili consulam: primam quidẽ, Illustrissimo, ac Potentissimo Germaniæ Principi, cuius Clementiæ me plurimum debere fateor, & profiteor, iurè dedicandam censui: secundam, tibi, bonarum literarum studiosissimo, doctissimoq; Viro, cuius insignem humanitatem, ac beneuolentiam olim sum expertus: tertiam verò, nobilissimis, optimæque spei adolescentibus, quorum generosam adolescentiam, D. LVDOVICVS FABER, *rarum Gallicæ nobilitatis ornamentum, summa cum integritatis, ac sapientiæ laude moderatur: quibus, in linguarum, Rhetoricæ, Poeticæq; studiis, hic meam operam nauo. Quoniam autem incertis ignotorum hominum ministeriis toties fui deceptus, cur nunc etiam illorum verbis, dolisque fiderem, measque literas committerem?* Τὰ παθήματα, μαθήματα. *Quod tamen per illos efficere non potui, per sacrosanctos Musarum præcones præstare conabor. His enim solis ope diuina fretis, & inuiolabili gentium iure munitis, omnia loca tutò transire datum. Per hos igitur publicos, & spectatissimæ fidei ministros (Cl. V. & Ampliss. D.) hoc meorum laborum specimen, tui nominis claritati dedicatum, mitto. Si mihi res esset cùm imperitis, ac iniquis alienæ diligentiæ iudicibus, sententiam expectarem ab ipsorum imperitia dictatam, & iudiciorum iniquitate confirmatam. Sed mihi vehementer gratulor, magnæque felicitati meæ tribuendum arbitror, quòd te, qui Portum optimè nosti, peritissimum, & æquissimum rerum æstimatorem, iudicemque sim habiturus. Hoc igitur amoris, ac honoris (Cl. V. & Ampliss. D.) quo tuas virtutes, & amplitudinem prosequor, certissimum pignus, & immortale monumentum accipies eadem animi alacritate, qua tibi tradendum dedi. Vale vir Cl. & Ampliss. D. meque tuæ dignitatis obseruantissimum amans, perge.*

Αἰὲν ἀριστεύειν, ἠδ᾽ ἔμμεναι ὑπείροχος ἄλλων,
Καὶ τοὺς Μουσάων χρυσείοις ῥεύμασιν ἄρδειν
Κήπους, οἳ φορέειν καρποὺς θνητοῖσι φιλοῦσιν
Ἡδίστους, πλοῦτον, τιμὴν, καὶ κύδεος ἄγλην·
Ἠδ᾽ εὐδαιμονίην ἀναφαίρετον ἐγγυαλίζειν.

Ἔρρωσο θεία κεφαλή.

Datum Moguntiæ Cal. Feb. cIↃ cI XCIIII.

MARCEL-

MARCELLINI, DE THVCYDIDIS VITA, ET GENERE DICENDI, EXCERPTA EX INTEGRA ipsius historia dissertatio:

Quam Isaacus Casaubonus primùm Latinitate donauit, iam verò Æ. P. Fr. P. Cr. F. accuratè recognouit, & multis in locis noua interpretatione illustrauit.

TEMPVS iam est vt qui Demosthenis, & diuinarum ipsius orationum, & concertationum Mystæ fuerunt, quique sententiis ad deliberatiuum, & iudiciale dicendi genus aptis pleni, & abundè referti sunt, in Thucydidis etiam mysteria introducatur, [*ipsiusq; sacris initientur.*] Hic enim vir & arte, & orationum pulchritudine, & accurata rerum notitia, & exercitus ducandi scientia pollet, & in deliberatiuo, & demonstratiuo dicendi genere excellit. Sed vitam, & genus hominis primùm declarare est necesse, qui [*de rebus*] bene sentiunt, antequàm ad scripta accedant, hæc sunt inquirenda. Thucydides igitur, ille historiarum scriptor, ex patre quidem Oloro (qui ab Oloro Thracum Rege nomen impositum habebat) ex matre verò Hegesipyla est procreatus. Traxit autem genus à nobilissimis ducibus, Miltiadem, & Cimonē dico. Antiquitus enim cum Miltiade [*Atheniensium*] duce, & propter Miltiadis genus, cum ipso Æaco Iouis filio cognatione coniunctus erat. Adeò illustribus maioribus historicus iste se natum gloriatur. Atque Didymus hæc suo testimonio confirmat, qui tradit Pherecydem primo historiarum libro ita scribere: *Athenis habitauit Phileas Aiacis filius: huic filius fuit Daiclus, huic Epidycus, huic Acestor, huic Agenor, huic Olius, huic Lyces, huic Typhon, huic Laius, huic Agamestor, huic Tisander, qui quum esset Athenis archon,* * *Illi filius fuit Miltiades, cui filius Hippoclides. qui quum Athenis esset archon instituta sunt Panathenaa.* * *Illo natus est Miltiades, qui Thraciæ Cherronesum habitauit.* Idem testatur & Hellanicus in eo libro, qui inscribitur Asopis. Nec verò dicat aliquis, Quid ipsi [*Miltiadi*] cum Thucydide? Hic enim est, huius cognatus. Thraces, & Dolopes bellum cum Apsinthiis vicino populo gerebant. Sed eo bello grauiter afflicti, & grauissima quæq; passi, quòd hostibus semper essent inferiores, ad oracula diuina confugiunt, quia sciebant solum Deum rationem inuenire posse, quæ vel difficillimas res expediat. Nam (vt & Æschylus canit) Deorum vis est summa. Sæpe enim [*vrbem*] in rebus aduersis consilij inopem à graui molestia [*liberauit,*] & oculis imminentem nubem in bonum vertit. Nec eos sua spes fefellit. Oraculum enim acceperunt, fore vt optimum ducem haberent, eum, qui ipsos errantes ad hospitium inuitasset. Tunc verò temporis Crœsus Lydiæ Rex erat: Pisistratidæ verò tyrannidem Athenis obtinebant. Illi igitur dum ab oraculo reuerterentur, in Miltiadem ante fines Atticæ sedentem inciderunt, qui [*Pisistratidarum*] tyrannidem iniquo animo ferebat, & iustam ex Attica excedendi occasionē quærebat. Hæc enim Deus, qui responsum dederat, ipsis præparauerat. Cùm igitur [*Miltiades*] eos hominum errantium veste amictos vidisset, quia sciebat quid valeret erratio, ipsos ad hospitium inuitauit, cùm interea se oraculo inseruire nesciret. Illi verò lætati sunt quòd ducem nacti fuissent, à quo ad hospitium fuissent vocati. Cùm autem omnia ipsi narrassent, ipsum ducem sibi crearunt. Sunt autem qui dicunt [*Miltiadem*] Deo prius consulto [*Athenis*] excessisse. Alij verò tradunt eum non sine tyranni voluntate [*inde*] exiisse: sed postquàm tyranno significasset se à Thracibus vocari, sic demum abiisse. Quibus [*tyrannus*] copias præterea dedit, ac [*eos*] dimisit, quia gaudebat virum magna potentia præditum Athenis exire. Hic igitur factus dux res oraculo prædictas impleuit, [*& ad suum finem perduxit.*] Et post partam victoriam coloniæ etiam in Cherronesum deductæ dux fuit. Cùm autem is sine liberis obiisset, Stesagoras vterinus eius frater Cherronesi regnum hæreditario iure ad se deuolutum ei succedens accepit. Hoc au-

tem etiam [*sine liberis*] defuncto, successit in regnum Miltiades, qui & idem nomen ferebat, quod prior ille coloniæ in Cherronesum deductæ dux, & vterinus, ac germanus Stesagoræ frater erat. Hic igitur [*Miltiades,*] quamuis ex Attica muliere liberos suscepisset, tamen regnandi cupiditate flagrans, Hegesipylam, Olori Thracum Regis filiam, vxorē duxit, ex qua filius est ipsi natus. Sed quo tempore Persæ in Græciam venerunt, [*Miltiades*] res suas conuasatas, magnamque generis partem Athenas misit. Sed accidit vt nauis caperetur, in qua etiam liberi ipsius inerant: non tamen ij, quos ex Thracia muliere susceperat. nam (si modò verum est Herodoti testimonium) à Rege dimissi fuerunt. Miltiades verò ex Thracia fugiens in agrum Atticum saluus peruenit. Sed ne [*ibi quidem inimicorum suorum*] calumnias effugere potuit. Crimina enim ipsi [*intulerūt, eumq. accusarunt,*] narrantes quonā modo tyrannidem [*in Cherroneso*] exercuisset. Sed [*tamen tandem ex hoc etiam periculo*] euasit, [*&*] in bello contra barbaros Imperator est creatus. Ab hoc igitur Thucydidem genus ducere tradunt. Et validissimum [*huius rei*] argumentum esse putant, ingentem ipsius opulentiam, & possessiones, quas in Thracia habuit, & aurifodinas. Quibusdam igitur videtur [*fratris, sororisve*] Miltiadis [*filius*] fuisse, vel ex filia nepos. Porro [*Thucydides*] ipse hanc ipsius generis quærendi occasionem nobis frustrà præbuit, quia nullam eius mentionem fecit. Hoc verò ne ignoremus, Thucydidis patri Orolo nomen fuisse, cuius nominis prima syllaba habet R. secunda, L. Hæc enim [*recta nominis*] scribendi ratio (vt & Didymo placet) [*à nonnullis postea*] corrupta fuit. Quòd enim Orolus sit [*scribendum,*] columna eius monumento imposita apertè testantur, vbi hæc sunt insculpta, THVCYDIDIS OROLI F. HALIMVSIVS HIC IACET. Etenim ad portas, quæ Melirides vocantur, in Cœla sunt quæ appellantur Cimonia monumenta, vbi visuntur Herodoti, & Thucydidis sepulcra. Hinc manifestè patet, illud videlicet, Thucydidem ex Miltiadis genere oriundum esse. nullus enim peregrinus, [*& ab illa familia alienus*] ibi sepeliebatur. Idem testatur etiam Polemon in libro de arce [*Atheniensi*]. Vbi etiam hoc præterea scribit, Thucydidi filium fuisse [*Timotheum.*] Hermippus verò, & ab ipsis tyrannis Pisistratidis genus eum trahere, dicit. Quæ etiam (inquit) causa est cur ille in suis scriptis, de Harmodio, & Aristogitone inuidiosè loquatur, & tyrannum ab iis cæsum fuisse neget. nec enim [*vt inquit ille*] tyrannum: sed Hipparchum tyranni fratrem interfecerunt. [*Thucydides*] autem duxit vxorem è Scaptesyla Thraciæ [*vrbe*] ditissimam, & metallorum fodinas in Thracia possidentem. Has autem opes adeptus, non in delicias consumpsit: sed cùm multo antè bellum Peloponnesiacū motum iri præsensisset, quia cupiebat hoc bellum conscribere, multa Atheniensium, & Lacedæmoniorum militibus, & multis aliis largitus est, vt res [*omnes*] in hoc bello opportunè gestas, dictasq; sibi eas memoriæ, literisq; mandare cupienti referrent. [*Hic*] autem quærendum cur & Lacedæmoniis, & aliis pecunias dederit, cùm solis Atheniensibus eas dare, & ex ipsis [*res omnes*] intelligere posset. Respondemus non sine causa, [*certoq. consilio, pecunias*] aliis etiam ab eo datas. Rerum enim [*omnium*] veritatem sibi conscribendam proposuerat. Erat autem verisimile fore, vt Athenienses vtilitati suæ seruientes in rerum à se gestarum relatione mentirentur, & sæpè dicerent [*hostes*] à se victos, [*quos tamen*] non vicissent. Quamobrem [*pecuniam*] omnibus præbuit, vt ex multorum consensu veritatis notitiam indagaret, [*ac adipisceretur.*] Quod enim obscurum est, [*id*] multorum concentu, consensuque declaratur, [*& apertè demonstratur.*] Doctores autem audiuit, in philosophia quidem, Anaxagoram (vnde etiam, Antyllo teste, atheus paulatim haberi cœpit, quòd illius philosophiæ disciplinam auidiùs hausisset:) [*in rhetoricis*] verò [*præceptis,*] Antiphontem Rhetorem, virum in arte rhetorica eximium, cuius in octauo [*sua historia*] libro mentionem facit, eumque autorem fuisse dicit, vt popularis dominatus abrogaretur, & CCCC virorum dominatio constitueretur. Quòd autem Antiphontis defuncti cadauer Athenienses extra vrbem, vindictæ studio proiecerint, [*hoc verò Thucydides*] in præceptoris gratiam silentio prætermisit. Sunt enim qui dicunt eius cadauer ab Atheniensibus proiectum, quòd eò autore popularis dominatus [*Athenis*] mutatus fuisset. [*Thucydides*] autem, qui hanc historiam scripsit, cùm ad virilem ætatem peruenisset, nullis Reipub. administrandæ negotiis se immiscuit, nec ad tribunal

bunal, [& concionem] accessit: Imperator tamen fuit, & imperium [sibi à populo delatum,] primam suorum malorum causam, accepit. nam propter hoc ipsum in exilium est pulsus. Nam cùm Amphipolin missus fuisset, & Brasidas [eum] anteuertisset, ac *vrbem* illam occupasset, [*hoc nomine ab Atheniensibus est accusatus, huiusq́ rei apud eos*] culpam sustinuit. eius tamen opera Atheniensibus non prorsus fuit inutilis. Nam ab hac quidem [*vrbe capienda*] aberrauit: sed Eionem cepit, quæ ad [*fluuium*] Strymonem est sita. nihilominus tamen [*Athenienses*] prius infortunium eius culpæ tribuentes, ipsum exilio mulctarunt. Ille verò pulsus in exilium, cùm Æginæ esset, quia magnas habebat opes, maximam [*suarum*] pecuniarum partem fœnori collocauit. Postea tamen inde quoque discessit, & in Scaptesyla Thraciæ [*vrbe*] degens, sub platano [*suam historiam*] scripsit. Absit enim vt fidem adhibeamus Timæo, qui Thucydidem exilio mulctatum, in Italia vitam transegisse dicit. Veruntamen ne sic quidem iniuriæ acceptæ memor animo erga Athenienses malè affecto [*historiam*] scripsit: sed veritatis amans, & moderatis moribus fuit. siquidem neque Cleon, neque Brasidas (qui calamitatis autor ipsi fuerat) vllo in ipsius scriptis maledicto, vt ab irato scriptore est affectus. quanquam plerique suis affectibus inseruientes, veritate prorsus neglecta, historias conscripserunt. Herodotus enim à Corinthiis spretus, ipsos subterfugisse dicit pugnam, quæ ad Salaminem est commissa. Timæus verò Tauromenita Timoleontem supra modum laudauit, quòd Andromachus ipsius pater potestate regia ab eo spoliatus non fuisset. Philistus verò cum iuniore Dionysio verbis prœliatur. Xenophon verò Menonem, Platonis amicum, quòd ipse Platonis esset æmulus, conuiciis incessit. Hic verò [*scriptor*] est moderatus, & æquus, & veritati cedit. Illud autem sciamus, plures fuisse Thucydides. nam & hic fuit, Olori filius: & secundus demagogus, [*qui suis concionibus auram popularem captabat,*] Milesij [*filius,*] qui & Pericli in Reipub. administratione est aduersatus. tertius verò, genere Pharsalius, cuius mentionem facit Polemon in libro de arce, patrem ei fuisse dicens Menonem. Fuit etiam quartus alius Thucydides poeta, ex pago Acherdusio, cuius mentionem faciens Androtion in rerum Atticarum historia, Aristonem ei patrem fuisse dicit. Vixit autem teste Praxiphane in libro de historia, iisdem temporibus, quibus Plato comicus, Agatho tragicus, Niceratus epicus poeta, & Chærilus, ac Melanippides. Cæterùm [*Thucydides*] quamdiu quidem vixit Archelaus, vt plurimum nominis obscuri fuit, vt ipse Praxiphanes ait. Postea verò in summa [*apud omnes*] admiratione fuit. Illius autem regionis homines ipsum obiisse dicunt, vbi etiam vitam exul degebat, suamque sententiam hoc argumento confirmant, quòd ipsius corpus nō fuerit Athenis sepultum. [*Aiunt*] enim tabulatum eius tumulo impositum fuisse. hoc autem ex instituto, & solemni Atheniensium more manifestum esse cenotaphij indicium, quoties quis huiusmodi fortuna vsus obierat, nec Athenis sepultus fuerat. Didymus verò [*Thucydidem*] ab exilio reuersum, morte violenta Athenis obiisse tradit. hoc autem a Zopyro memoriæ proditum dicit. Athenienses enim, post cladem in Sicilia acceptam, omnibus exulibus (exceptis Pisistratidis) in patriam redeundi potestatem permisisse. Hunc autem reuersum, violenta morte sublatum, & in Cimoniis monumentis sepultum. quin etiam [*ait*] illorum simplicitatem [*à Zopyro*] derideri, qui Thucydidem peregri quidem obiisse: Athenis verò sepultum fuisse putent. Si enim in paterno monumento clàm positus fuisset, nec columnam adeptus fuisset, nec inscriptionem, quæ ipsius sepulcro imposita nomen autoris indicat. Verùm illud constat exulibus in patriam redeundi potestatem fuisse datam, vt & Philochorus testatur, & Demetrius Phalereus, in libro de Archontibus [*Atheniensibus.*] Ego verò Zopyrum nugari puto, qui Thucydidem in Thracia obiisse dicat: licet Cratippus etiam eum verè loquutum censeat. Quòd autem Timæus, & alij eum in Italia sepultum fuisse tradant, [*vereor*] ne [*hoc*] perridiculum habeatur. Fertur autem Thucydides hanc habuisse formam. vultum quidem cogitabundum, caput verò acutum, & pilos erectos, & reliquam corporis habitudinem suis scriptis conuenientem. Eum autem obiisse tradunt vita vltrà quinquagesimum ætatis annū producta, opere instituto ad suum finem nondum perducto. Porrò Thucydides æmulatus est, Homeri quidem dispositionem, Pindari verò grande, & sublime dicendi genus. Obscurè autem de industria loquitur, ne omnibus

ad ipsius lectionem aditus pateret, neve [*in contemptionem veniret, ac*] in minori pretio habendus videretur, si à quouis facilè posset intelligi: sed [*potius*] sapientissimis quibusque probatus, apud hos in admiratione esset. Qui enim à præstantissimis viris laudatur, & laudem illorum iudicio est consequutus, in posterum omne tempus honorem literarum monumentis mandatum, nullisque periculis obnoxium est adeptus, quem nulla posterorum iudicum ætas delere poterit. Nonnihil etiam, vt ait Antyllus, Gorgiæ Leontini studium est imitatus, vt verba verbis quasi demensa respondeant, & in collocatione contrariorum, quæ tunc temporis apud Græcos maximè probabantur. Prodicum quoque eum in accurato verborum delectu [*est imitatus.*] Homerum verò inprimis (vt iam diximus) & in verborum electione, & in exquisita eorundem compositione, & in elocutionis vi, orationisque pulchritudine, ac velocitate. Cùm autem scriptores, ac historici, qui eum ætate præcesserunt, historias anima (vt ita loquar) carentes conscripserint, & nuda, simplicique rerum narratione vbique sint vsi, nec vllis personis vllam orationem attribuant, nec vllas conciones [*suis scriptis insertas*] fecerint, cumque Herodotus rem tentarit, nec voti compos fieri potuerit (Herodotus enim conciones paucis verbis expressas fecit, personarum fictionibus similiores, quàm concionibus) vnus hic historiæ conditor conciones & inuenit, & perfectè composuit, ita vt earum vnaquæque sua capita, & partitiones habeat, & ad certum [*causæ*] statum reuocari possit. Quæ est perfectarum concionum forma. Cùm autem sint tres dicendi formæ, sublimis, tenuis, & media, reliquis neglectis, sublimem elegit, vtpote suo ingenio congruentem, & tanti belli magnitudini conuenientem. Res enim magnas ab hominibus gestas magna etiam oratione declarare decet. Sed vt reliquas quoq; dicendi formas cognoscas, scias Herodotum quidem media esse vsum (quæ neque sublimis, neque tenuis est. Xenophontem verò tenui. Thucydides igitur, vt sublimem faceret orationem, sæpe & poeticis dictionibus, & quibusdam translationibus est vsus. Cæterum nonnulli de toto hoc scriptionis genere dicere sunt ausi, hanc scribendi formam ad rhetoricam non pertinere: sed ad poeticam. hoc verò vel ex eo falsum esse arguitur, quòd [*historici oratio,*] nulla metri lege sit astricta. Sed si quis nobis obiiciat non omnem metro solutam orationem esse Rhetorum, vt Platonis, & medicorum scripta, respondebimus historiam certè esse Rhetorum, quæ & in sua capita diuiditur, & ad illa Rhetorum genera refertur. In genere quidem omnis historia ad deliberatiuum [*refertur*] (alij verò & ad demonstratiuum [*eam*] referunt, quia viros, qui in prœliis rem fortissimã gesserunt, historia laudari dicunt.) speciatim verò historia Thucydidea in vnum quodque de illis tribus generibus cadit. Nam in deliberatiuum quidem cadunt omnes conciones, præter illam, quæ est Platæensium, & Thebanorum lib. III. In demonstratiuum verò, oratio funebris. In iudiciale, conciones Platæensium, & Thebanorum quas paulò antè à reliquis separauimus. Ad iudiciale enim genus pertinere hanc concionem, manifestò ex eo euincitur, quòd causa agitur apud iudices eos, qui Lacedæmone aduenerant: quodque Platæenses in iudicio interrogantur, & interrogationi longa oratione respondent; eique orationi contradicunt Thebani, vt Lacedæmoniorum iram contra Platæenses incendant. ipsa denique id arguit orationum compositio, ratio ac forma. Quidam autem aiunt librum VIII suppositiium esse, neque Thucydidis esse: ac sunt qui eum tribuant ipsius filiæ: sunt etiam qui Xenophonti. Nos autem dicimus, filiæ quidem non esse: id verò per se esse manifestum. Non enim muliebris est ingenij, talem virtutem, artisque præstantiam imitari: deinde, si talis aliqua extitisset, non illa profectò latere voluisset: neque octauum tantùm librum scripsisset, sed alia quoque multa ingenij sui monumenta reliquisset. Xenophontis quoque non esse, ipsa dicendi forma hoc propemodum clara voce testatur. Longè enim differt tenue dicendi genus à sublimi. Sed nec Theopompi est, vt nõnullis placet. Quibusdam, iisq; peritioribus, Thucydidis quidem esse videtur, nondum tamen perpolitus, sed inchoatus tantùm & rudis, multa summatim complectens, quæ & poliri & dilatari poterant. vnde etiam adducimur vt dicamus videri hunc librum à Thucydide iam ęgrotante conscriptum: eamque esse causam cur & languidius scriptus sit & breuius. Nam quando corpus est infirmum, animus quoq; vires nonnihil remittere solet. Est enim inter animum & corpus quasi

pus quasi consensus quidam atq; naturæ coniunctio. Obiit in Thracia post Peloponnesiacum bellum; dum res eius belli anno XXI. gestas conscriberet. Hoc enim bellum XXVII. annos durauit. Res verò gestas reliquis sex annis supplent Theopompus, & Xenophon, quibus rerum in Græcia gestarum historiam annectit. Sciendum verò, Thucydidem, qui Amphipolin dux exercitus missus fuisset, visusque esset serius eò peruenisse, occupata iam vrbe à Brasida in exilium ab Atheniensibus fuisse missum, ob Cleonis (quem ille ideo exosus, tanquam insanum vbique introducit) calumnias: illum verò, Athenis relictis, in Thraciam, vt aiunt, secessisse: vbi pulcherrimam illam historiam contexuit. Notauerat enim ille quidem, iam inde à belli initio, quæcunque memoria digna dicerentur fierentve: non tamen etiam principio de vllis suæ historiæ ornamentis fuit solicitus: sed satis ei fuit si rerum memoriam sua notatione conseruaret. Postea verò exul, vitam in Scaptesyla, Thraciæ loco, agens, dolauit perpoliuitque, quæ initio memoriæ tantùm causa notauerat. Fabulis autem aduersatur, studio veritatis: non enim fecit quod alij historiarum scriptores, qui delectationis studiosiores, quàm veritatis, fabulas in suas historias inseruerunt. Atque illi quidem ita se gesserunt.

At nostri autoris institutũ longè aliud fuit: qui sibi proposuit nõ auditores oblectare sed studiosos homines erudire. Ideo ait opus hoc suũ esse κτῆμα ἐς ἀεὶ, quasi quis dicat, rẽ in omne tẽpus vtilẽ: non ἀγώνισμα, siue, ad ostentationẽ elaboratũ opus. multa si quidem omisit, quæ ad delectationẽ faciunt digressionesq; vitauit, quibus alij delectantur. cuiusmodi sunt apud Herodotũ quæ de delphine narrãtur, qui audienda lyra delectatur: & de Arione qui musica nauem dirigit: imo totus liber secundus titulũ operis mentitur. Contra hic autor si quid mirabile vel præter institutum opus sit commemorandum, id ille quidem commemorat quia necesse est: verùm ita vt in eius enarratione non diutius immoretur quàm quantum opus est vt rem lector intelligat. Nam Terei meminit, propter Prognes & Philomelæ casus tantùm: Cyclopum etiam mentionẽ fecit, propter locorum cognitionem: Alcmæonis quoque obiter meminit de Acarnania & ei oppositis insulis loquens: reliqua non accuratè persequitur. Ac fabulas quidem ita tractat Thucydides. Cęterùm in moribus exprimendis mirabilis planè est: in singulis quidem orationis partibus est perspicuus: at in verborum cõstructione, quòd longioribus periodis ac sententiis vtitur, interdum obscurus videtur esse. Genere dicendi vtitur grandi & inprimis sublimi. Compositio aspera est, grauis, & hyperbatis scatens, interdum etiam obscura. breuitas mirabilis, & dictionum plures sensus. In sententiis, quæ ad mores pertinent, excellit. Præstat etiam in narrationibus, dum prœlia naualia, obsidiones vrbium, morbos, ac seditiones nobis narrat. Orationi suæ multiplicia adhibet figurarum lumina, in plerisque Gorgiam Leontinum imitatus, velox in elocutione, austerus supra modum, morum exprimendorum optimus artifex. Itaq; videbis apud eum & Periclis spiritus, & Cleonis quam nescio quo nomine appellem; Alcibiadis iuuentutem, in Themistocle omnia, in Nicia probitatem, superstitionem, & felicitatem, antequam venisset in Siciliam: itemque alia sexcenta, quæ suis locis sigillatim conabimur obseruare. Plurimus est apud Thucydidem veteris linguæ Atticæ vsus, quæ ξ pro σ vsurpat, vt quum dicit ξυνέχεαν & ξυμμαχίαν. Per diphthongũ scribit quæ reliqui per α: dicitque αἰεὶ. Et omnino nomina multa noua inuenit. si quidem in Thucydidis dictione, quędam vocabula reperiuntur ipsius ætate antiquiora, vt αὐτοβοεὶ, & πολεμησείοντες, & παγχάλεπον, & ἁμαρτίδα ὕλης φακέλους. Quædam apud poetas extant, vt ἐπηλύγξαι, ἐπηλύται αἰακῶς, & similia. quædã ipsi propria ἀποσιμώσεις, κωλήμη, & ἀποτείχισις: itemq; alia, quæ apud reliquos scriptores nõ leguntur, sed apud hunc tantũ. Porrò huic etiã curæ est verborũ maiestas, vis argumentorũ, ac sententiarũ grauitas: &) vt iam diximus) in cõpositione breuitas. Nã [*sæpe*] multæ res vel vnica voce declarãtur. Sæpe etiã res & affectiones pro personis vsurpat, vt in illo αἰήπαλον δίος. Habet etiam generis demonstratiui nonnihil: vt in oratione funebri: & quòd variis ironiis, atque interrogationibus vtitur: conciones quoque quasdam habet philosophico more cõscriptas: sunt enim instar dialogorum, qui philosophis conueniunt, compositæ. Ipsius tamen elocutionem, ac verborum cõpositionem plerique reprehendunt, inter quos est Dionysius Halicarnasseus. eum enim reprehendit quasi soluta, ac ciuili oratione vti nequeat. [*quod ideo Dionysius facit,*]

quia ignorat hæc omnia esse cuiusdam eximiæ facultatis & habitus perfectissimi. Herodoti autem temporibus videtur vixisse, si quidem Herodotus meminit irruptionis in vrbem Platæam factæ, quam historiam narrat Thucydides libro secundo. Aiunt etiam, quum Herodotus suas historias in hominum cœtu recitaret, Thucydidem recitationi illi interfuisse, & quũ eas audiuisset, lacrymasse. quod vbi animaduertisset Herodotus, dixisse eum ferunt Oloro patri Thucydidis, *Filij tui ô Olore ingenium magno impetu ad literarum studia fertur.* Mortuus est in Thracia, & [vt quidem volunt nonnulli] ibi est sepultus: sed alij dicunt, ossa eius clàm à cognatis Athenas fuisse importata, itaq; sepulta. neque enim palam licuit Athenis sepelire eum qui propter crimen proditionis exilio fuisset mulctatus. Erat autem eius sepulcrum prope portam in eo loco agri Attici, qui appellatur Cœla, quemadmodum testatur Antyllus, vir fide dignissimus, historiæq; peritissimus, & ad docendum appositissimus. Fuit etiam, (ait ille) in Cœla habens hanc inscriptionem columna,

THVCYDIDES OLORI F. HALIMVSIVS. Addiderunt verò quidã hæc, HIC IACET. quod nos facilè intelligi posse ac subaudiri putamus: in inscriptione enim non erat. Forma autem, & dicendi genus [*quo Thucyd. vtitur,*] est magnificum adeò vt ne in commiserationibus quidem ab hac magnifica loquendi forma abstineat. Elocutio est grauis, sententiæ obscuræ, quia hyperbatis delectatur, & multas res paucis verbis declarat. Et verborum quidem plurimas habet figuras. contrà verò paucissimas sententiarum figuras habet. Nam nec ironiis, nec obiurgationibus, nec obliquis dictis, nec vllis aliis callidis artibus, quibus auditorem capiat, vtitur, cùm tamen Demosthenes in his potissimùm suæ eloquentiæ vim ostentet. Puto autem huiusmodi sententiarum figuras à Thucydide non propter earum ignorationem prætermissas: verùm quia orationem personis, de quibus verba facit, congruentem, atque conuenientem tribuere volebat. Nec enim decebat Pericli, & Archidamo, & Niciæ, & Brasidæ, viris excelso animo præditis, & generosis, & heroica gloria ornatis ironias, & alias artis oratoriæ fraudes attribuere, quasi non liceret ipsis [*alios*] apertè arguere, & palàm accusare, & dicere quicquid vellent. Propterea [*igitur*] simplicem, & minimè figuratam orationem accuratè est sequutus, in his etiam rebus decorum, & artis præcepta seruans. Est enim artificis periti dignitatem [*singulis*] personis conuenientem seruare, & rebus [*quibusque*] congruens ornamentum [*tribuere.*] Sciẽdum autem est, totam Thucydidis historiam à quibusdam in XIII. libros fuisse diuisam: ab aliis aliter. Frequens tamen, & communis vsus obtinuit, vt totum hoc opus in octo tantum libros diuideretur, quod & Asclepius suo iudicio comprobauit.

INDEX

INDEX ORATIONVM, SIVE CONCIONVM, FOEDERVM SEV PACTIONVM, EPISTOLARVMque, Thucydidis historiæ insertarum: per nomina eorum qui autores illarum fuerunt.

A

B.

C.

D.

E.

G.

H.

L.

THVCY-

THVCYDIDIS, OLORI F. LIBRORVM OCTO DE BELLO PELOPONNESIACO, PRIMVS.

Ex Laurentij Vallæ interpretatione, ab Henrico Stephano recognita:

Quam Æmilius Portus, Fr. P.Cr.F. paternos commentarios accuratè sequutus, ab infinita grauissimorum errorum multitudine nouissimè repurgauit, magnaq́ diligentia passim expolitam innouauit.

THVCYDIDES Atheniensis bellum Peloponnesiorum, Atheniensiumq́;, quod inter se gesserunt, conscripsit, exorsus statim ab eo moto, sperans etiam fore tum magnum, tum superioribus longè memorabilius: his coniecturis adductus, quòd & vtrique omni bellico apparatu florerent, & cæteros Græcos cum alterutris se coniungere videret, partim quidem statim, partim verò etiam in animo habere, [*mox idem facere.*] Hic enim motus profectò maximus inter Græcos fuit, quinetiam in quadam barbarorum, ac propemodum (vt ita loquar) in maxima [*cæterorum*] mortalium parte [*maximus extitit.*] nam superiores, & his longè antiquiores motus, ob temporum vetustatem planè comperti esse non potuerunt. Sed coniecturis nixus (quas mihi remotissimam à nobis antiquitatem spectanti contingit credere, [*veras esse, eos*]) nec in bellicis, nec in cæteris [*rebus ad pacem pertinentibus,*] magnos fuisse puto. Constat enim eam, quæ Græcia nunc appellatur, olim non constanter [*ab incolis*] habitatam fuisse: sed primùm frequentes migrationes [*inde*] fuisse factas, & facilè suos quenque fines deseruisse, semper ab aliquo maiore [*hominum*] numero coactum, [*ac ex suis sedibus expulsum.*] Nam cùm nulla esset negotiatio, [*nec vlla opera mercaturæ daretur,*] nec vllus inter ipsos tuto commercio citra formidinem vel terra, vel mari locus esset, cumque singuli res suas, [*& agros*] catenus colerent, quatenus vitam parcè, ac duriter agerent, nec magnam pecuniæ vim haberent, nec humum [*arboribus, plantisq́*] consererent (quia incertum erat, quando quis alius incursione repentina [*labores alienos*] esset ablaturus, simul etiam, quia nullis muris erant muniti) & quotidianum, ac necessarium victum se vbique adepturos existimarent, non grauatè [*ex suis pristinis sedibus*] migrabant. Idcirco etiam nec vrbium magnitudine, nec alio bellico apparatu valebant. Atque potissimùm optimus quisque ager his incolarum mutationibus, [*ac migrationibus*] semper erat obnoxius, [*vt*] & ea, quæ nunc Thessalia vocatur, & Bœotia, & Peloponnesi magna [*pars,*] præter Arcadiam, & reliquæ [*Græciæ partes,*] quæcunque erant vberrimæ. Nam inter nonnullos [*illarum partium incolas,*] propter soli bonitatem opes admodum auctæ, seditiones excitabant, per quas [*ipsi*] profligabantur, simul etiam alienigenarum insidiis magis appetebantur. Quamobrem Atticam à vetustissimis vsque temporibus propter agri tenuitatem seditionum immunem, [*ac pacatam*] iidem homines semper incoluerunt. Atque rerum [*à me*] dictarum hoc non minimum est indicium, ob [*assiduas*] migrationes [*Græciam*] in cæteris [*partibus*] non peręquè adauctam fuisse. Nam qui

aut bello, aut seditione ex reliqua Græcia pellebantur, [*eorum*] potentissimi quiq; ad Athenienses, quòd illorum sedes stabiles, [*tutaq; essent,*] se recipiebant. Et ciuitatis iure donati, statim ab antiquissimis vsque temporibus ciuitatem hominum frequentia longè maiorem fecerunt. Quamobrem etiam, quòd Attica [*omnes alienigenas eo confluentes*] capere, [*ac alere*] non posset, colonias in Ioniam postea emiserunt. Hoc autem etiam priscorum [*hominum*] imbecillitatem non minimè mihi demonstrat, [*atq; confirmat.*] Nam ante bellum Troianum ab Helladis, [*id est, Græciæ*] ciuitatibus nihil communiter, [*copiisq; coniunctis*] gestum fuisse constat. Ac ne hoc quidem nomen (vt mea fert sententia) vniuersa [*Græcia commune*] adhuc habebat: sed ante ætatem Hellenis Deucalionis [*filij*] cognomen istud nullo prorsus modo [*videtur*] fuisse: sed singulæ gentes, cùm aliæ, tum etiam Pelasgica, quæ latissimè diffusa erat [*locis, in quibus degebant,*] nomen à se ipsis [*videntur*] indidisse. Sed cùm Hellen, eiusq; liberi, rerum in phthiotide potiti fuissent & [*cæteri Thessaliæ populi*] eos in alias ciuitates, [*ad se,*] auxilij causa accersserent, ita demum propter diuturnum congressum, [*& consuetudinem factum videtur, vt*] singuli [*paulatim eodem cognomento*] Ἕλληνες, [*id est, Græci,*] vocarentur. Et tamen ne sic quidem longo pòst tempore [*istud cognomen*] ad omnes etiam [*Græciæ populos*] peruenire potuit, ita vt [*omnes hanc appellationem constanter*] obtinerent. Homerus verò præcipuè hoc indicat. Quamuis enim multo post bellum Troianum sit natus, nusquam [*tamen*] vniuersos [*Græciæ populos, Ἕλληνας, id est, Græcos,*] appellauit, nec alios, quàm eos, qui cum Achille ex Phthiotide [*venerant,*] qui etiam primi Ἕλληνες, [*id est, Græci,*] fuerunt. Danaos verò, & Argiuos, & Achæos in [*suis*] carminibus nominat. Nec tamē barbaros dixit, [*nec istam barbari vocem vsurpauit,*] quòd ne Ἕλληνες, quidem, [*id est, Græci, a barbaris*] distincti, in vnum [*totius gentis commune*] nomen [*barbaro*] (vt mihi videtur) oppositum, adhuc coaluissent. Quotquot igitur & singuli [*passim*] Ἕλληνες, [*id est, Græci, erant,*] & quotquot per vrbes sparsi se mutuò intelligebant, & qui vniuersi postea [*communi τῆς Ἑλλήνων appellatione*] nominati fuerunt, propter [*virium*] imbecillitatem, & vitæ genus mutuo commercio carēs, nihil ante Troiana tempora conferti, [*& opibus, armisq; coniunctis,*] gesserunt. Sed & ad hanc ipsam expeditionem conuenerunt, quòd in plerisque [*Græciæ partibus*] iam rebus maritimis operam darent. Minos enim, eorum, quos auditu cognouimus, antiquissimus classem [*sibi*] comparauit, maximamq; partem maris, quod Græcum nunc vocatur, in suam potestatem redegit. & Cycladum insularum imperium obtinuit, & in [*earum*] plerasque primus colonias deduxit, Caribus [*inde*] pulsis, suosq; filios [*ibi*] principes constituit. Præterea latrones (vt est verisimile) quoad potuit, è mari sustulit, vt reditus ad se facilius, [*tutiusq;*] venirent. Olim enim Græci, & barbari, quotquot in continente degebant, mariq; vicini erant, quiq; insulas incolebant, postquàm nauibus alij ad alios mare traiicere frequentiùs cœperunt, sese ad latrocinia conuerterunt, virorum potentissimorum ductu, [*quod faciebant*] tum quæstus sui causâ, tum etiam vt victum pauperibus quærerent. atq; adorti ciuitates nullis muris munitas, & quæ pagatim incolebantur, [*eas*] diripiebant, & maximam victus partem hinc [*sibi*] comparabant. Quòd hoc facinus nondum ignominiam haberet, imò verò nonnihil etiam gloriæ potius afferret. Hoc autem nunc etiam cùm alij nonnulli, qui in continente habitant, manifestè declarant, quibus decori est hoc egregiè exercere, tum etiam antiqui poëtæ, apud quos illi vltro, citroq; nauigantes, vbiq; eodem modo interrogantur nunquid sint latrones. quod neque illi, quos interrogant, factum vt se indignum infitientur, nec illi, quibus curæ est [*rem ex illis*] scire, [*hoc ipsis vt probrum, & crimen*] exprobrent. In mediterraneis etiam alij alios prædabantur. Et ad hoc vsq; tempus multi Græciæ [*populi*] prisco more viuunt, vt Locri, qui Ozolæ [*vocantur,*] & Ætoli, & Acarnanes, & qui finitimam horum agro continentem incolunt. Quinetiam ipse armorum gestandorum mos apud hos continentis incolas ex veteri latrociniorum consuetudine permansit. Omnis enim Græcia gestabat arma, tum quia [*Græci*] domicilia nullis munitionibus septa habebant; tum etiam quia tutò commeare vltro, citroq; non poterant. & vitæ genus armis gestandis assuetum, vt barbari, coluerunt. Græciæ autem populi, qui nunc etiam

etiam

iam ita viuunt, [*similem cultum, &*] similia vitæ instituta olim & apud omnes fuisse testantur. Inter hos autem primi Athenienses ferrum deposuerunt, & remissiorem cultum sequuti, ad genus vitæ lautius, & delicatius transierunt. nec multum est tempus, ex quo apud eos illi, qui de senioribus, propter delicatum vitæ genus, erant beatiores, ferre desierunt lineas tunicas, & aureas cicadas, quas capitis comam religantes cincinnis inserebant. Vnde etiam apud antiquiores Iones cultus iste propter cognationem in vsu diu fuit. Modica verò veste, & ad huius ætatis cõsuetudinem accommodata primi Lacedæmonij sunt vsi, & cùm cæteris in rebus, tum verò præcipuè in victu, corporisq; cultu, qui locupletiores erant, æqualitatem cum plebe seruarunt. Iidem etiam primi corpora nudarunt, & vestes palàm exuentes, certaturi sese oleo vnxerunt. Olim verò in Olympiaco certamine athletæ subligacula circum pudenda gestantes certabant. nec multi sunt anni, ex quo [*hæc gestari*] desierunt. Quinetiam adhuc apud nonnullos barbaros, præcipuè verò Asiaticos, pugilatus, & luctæ præmia proponuntur, & [*athletæ*] subligaculis in certamine vtuntur. Multis etiam aliis in rebus demonstrarit quis priscos Græcos eodem vitæ genere vsos, quo huius ætatis barbari vtuntur. Vrbes verò, quotquot nouissimè sunt conditæ, præsertim ex quo nauigandi ratio tutior esse cœpit, cùm maiorem pecuniarum copiam haberent, ad ipsa littora mœnibus cinctæ condebantur, & isthmos, [*id est, terrarum angustias inter duo maria sitas*] occupabant, cùm mercaturæ causa, tum potentiæ, [*qua se tuerentur*] aduersus suos quæque finitimos. At vetustæ vrbes, propter assiduam, [*ac diuturnam*] latronum infestationem, procul à mari potius ædificatæ fuerunt, tam illæ, quæ in insulis, quàm quæ in continente sunt sitæ. Etenim & alij, qui mare accolebant, licet rebus maritimis operam non darent, tamen sese mutuò populabantur. Et ad hoc vsque tempus mediterranea incolunt. Præcipuè verò insularum incolæ, vt Cares, & Phœnices, latrocinia exercebant. Hi enim plurimas insulas incolebant. Hoc verò probatur isto [*signo quasi*] testimonio. Cùm enim Athenienses huius belli tempore Delum lustrassent, & sepulcra sustulissent, quotquot erant hominum, qui in hac insula decesserant, supra dimidium Cares inuenti sunt, tum genere armorum agniti, quæ cum ipsis fuerant sepulta, tum ipso modo, quo nunc quoque sepeliuntur. Sed cùm Minos classem parasset, maria liberiùs vltro, citroq; nauigari cœperunt. Etenim prædones ex insulis ab eo sunt sublati, quo etiam tempore colonias in illarum plerasque deduxit. Et homines, qui prope mare degebant, iam parandæ pecuniæ studio magis dediti, constantiùs, [*ac tutius in suis sedibus*] habitabant. Quinetiam quidam, ditiores, quàm antè, facti, [*vrbes*] muris circundederunt. Etenim cupiditate quæstus, & qui imbecilliores erant, potentiorum seruitutem sustinebant, [*nec illis seruire dubitabant,*] & qui potentiores, quia magnas habebant facultates, minores ciuitates suæ ditioni adiungebant, easq; imperata facere cogebant. Cùm autem hac ratione iam opes, [*ac potentiam non mediocriter*] auxissent, ad Troiam cum exercitu postea sunt profecti. Et Agamemnon mihi videtur classem coëgisse, quòd cæteros illius seculi [*Græcos opibus, ac*] potentia superaret, non autem tantopere, quòd Helenæ procos Tyndarei iureiurando obstrictos [*secum*] duceret. Etenim qui res à Peloponnesiis gestas, memoriæq; proditas, & [*sibi*] à maioribus [*traditas*] acceperunt, & exploratissimè cognouerunt, tradunt, Pelopem primum cum magna in pecuniarum, quas secum ex Asia ad homines inopes attulerat, parata potentia, quamuis peregrinus esset, tamen illius regionis cognomen obtinuisse, & postea [*potentiam*] longè maiorem [*ipsius*] posteris obtigisse, postquam Eurystheus quidem in Attica ab Heraclidis interfectus fuit; Atreus verò, qui ipsius erat auunculus, & cui Euristheus, quum ad expeditionem proficisceretur, propter necessitudinem Mycenas, & [*earum*] imperium commiserat (patrem verò propter Chrysippi necem fugiebat, vt aiunt) [*regnum est adeptus.*] Cùm enim Eurystheus non amplius rediisset, Mycenæis etiam volentibus, Heraclidarum metu, simul etiam quòd vir strenuus esse videretur, & multitudinis beneuolentiam sibi conciliasset, [*ita demum ferunt*] Atreum regno Mycenæorum, & cæterorum omnium, quibus Eurystheus [*antè*] imperabat, potitum, & Pelopidas Persidis potentiores [*hac ratione*] factos.

Quas opes Agamemnon cùm accepisset,& classe,[*rerumq́ nauticarum potentia*] cæteris longè præstaret,non gratiâ potius,quàm metu copias illas mihi videtur coëgisse. Constat enim eum[*ad Troianam expeditionē*]& plurimis cum nauibus profectū, & Arcadibus prçterea[*naues*]prębuisse,vt Homerus hoc declarauit,si cui locuples, [*& idoneus*]testis videtur. Quinetiam in ipsa sceptri traditione,dixit ipsum: Multis insulis,&omni Argo imperare. Nequaquam igitur insulas,prçter[*vicinas,&*]adiacentes(hæ autem non multę esse possint)[*Agamemnon,*]qui in continente degebat, in sua ditione habere potuisset,nisi aliquam etiam classem habuisset. Ex hoc autem bellico apparatu coniecturam facere licet, quales fuerint superiorum seculorum expeditiones. Iam verò quòd Mycenę paruum oppidum erant,aut si quod aliud illorum temporum nunc parui momenti videtur esse, nequaquam[*tamen ideo*] aliquis hoc infirmo signo vsus minus credat classem,[*ac apparatum illum*]non tantum fuisse, quantum & poëtæ dixerunt,& ipsa fama obtinuit. Nam si Lacedæmoniorū vrbs vastata desoletur,&[*sola*]templa,& ædificiorum areæ relinquantur,existimo multos de posteris longo temporis progressu de illorum potentia valde dubitaturos, neque crediturós tantam fuisse,[*quanta nunc est,*]si[*rerum futurarum statu*]cum [*pristina*]illorum gloria,[*famaq́*]cōferatur. Quamuis enim de quinq; Peloponnesi partibus duas possideant,totiusq; principatum obtineant,multisq; sociis extra[*Pelopennesum*]imperent: tamen constat[*eorum vrbem famâ, & opinione hominum*]inferiorem visum iri,quia neq; coędificata est,neq; templis,neq; ędificiis magnificentioribus est[*instructa, ac*]ornata: sed antiquo Græcię more pagatim cōdita habitatur. Sed si Atheniensibus hoc ipsum contingeret, ex manifesta vrbis dirutæ specie potentiam duplo maiorem, quàm sit, visum iri [*puto.*]Haud igitur nos incredulos esse,[*adeò vt rebus dubiis fidem omnē prorsus derogemus,*]nec vrbium speciem potiùs, quàm vires spectare decet, & exercitum illum superioribus quidem longè maiorem fuisse: sed ætatis nostræ bellicis apparatibus inferiorem existimare[*debemus.*] si quid hîc quoq; Homeri poësi credere conuenit, quem ab eo, qui erat poëta, verisimile est maiorem in modum laudibus exornatum fuisse, veruntamen & sic inferiorem fuisse constat. Nam ex mille, & ducentis nauibus[*eum constare*] scripsit, Bœotorum quidem[*singulas,*]centum,& viginti virorum. Philoctetæ verò, quinquaginta: demonstrans(vt mihi videtur)& maximas,& minimas[*naues.*] At de cæterarum magnitudine in nauium catalogo nullam fecit mentionem. Quòd enim omnes in Philoctetę nauibus essent iidem & remiges,& milites,apertè declarauit. Omnes enim remiges,sagittarios esse scripsit. Vectores verò,præter Reges,&eos, qui maximis prçfecturis fungebantur,non multos cum illis nauigasse est verisimile. præsertim quia mare cum bellico apparatu erant traiecturi,neq; cataphractas, [*tectasq́*]naues habebant: sed prisco potius,& prædonum more constructas. Si igitur mediam quandam rationem teneas inter maximas, & minimas quasq; naues, non multos, vt ab vniuersa Græcia cōmuniter missos,[*ad istam expeditionem*] conuenisse constat. Huius verò rei causa fuit non tam ipsa hominum, quàm pecuniarum penuria. Nam propter commeatus inopiam copias minores duxerunt,&[*eas tantum,*]quas ex eo loco,[*in quem essent profecti,*]belligerando victum sibi paraturas sperabant. Postquàm autem[*ad agrum Troianum*]appulerunt,[*hostem*]prçlio vicerunt, hoc autem est manifestū, nec enim vallo[*fossaq́*]castra muniuissent. Quinetiam ne hîc quidem eos omnib. copiis vsos esse: sed ad Cherronesi culturam,& ad latrocinium, propter commeatus inopiam, sese conuertisse constat. Quamobrem etiam ipsis dispersis Troiani per decem annos faciliùs restiterunt, quod illis, qui semper[*in suo agro*]relinquebātur, pares essent viribus. Sed si cum magna commeatus abundantia,& copiis frequentib.[*eo*]iuissent, sine latrocinio,& agricultura bellum continenter gessissent,[*& Troiam*] prœlio superiores facile cepissent, siquidē vel haud frequentib. copiis: at quadā exercitus parte, quæ fortè semper præstò erat,[*Troianis*]resistebāt. Quòd si Troiā assidua obsidione pressissent,& citiùs, & minori cū labore[*eam*]expugnassent. Sed proter pecuniarū inopiam,& q̄ ante hoc bellum[*Troianum*] gesta sunt,inualida fuerūt,& hæc ipsa,q̄ omnium superiorū sunt celeberrima reipsa cōperiuntur inferiora,fama,&rumore de ipsis sparso,q̄

propter

propter poëtas inualuit. Nam vel post res ad Troiam gestas Græci adhuc aliò migrabant, sedesq; suas transferebant, ita vt eorum opes per otium non creuerint. Nam & serus Græcorum reditus ab Ilio res multas innouauit, & [*ideo*] in plerisq; ciuitatibus exortæ sunt seditiones, ob quas illi, qui suis sedibus pellebantur, vrbes condebant. Nam & Bœotij, qui nunc sic appellantur, sexagesimo post Ilij expugnationem anno, Arne à Thessalis pulsi, eum agrum, qui nunc quidem Bœotius vocatur, antè verò Cadmeus, incoluerunt. (In hoc autem agro olim erat & quædam gentis Bœotiæ portio, vnde etiam ad Ilium cum exercitu sunt profecti.) & Dorienses octogesimo [*post Troiam captam*] anno, cum Heraclidis Peloponnesum tenuêre. Vixq; longo post tempore Gręcia planè pacata, nec vllis suorum incolarum expulsionibus, amplius infestata, colonias emisit. Et Athenienses quidem in Ioniam, & bonam insularum partem colonias miserunt, Peloponnesij verò, in Italiam, & maximam Siciliæ partem, & in quædam reliquæ Græciæ loca. Sed omnes istæ coloniæ post bellum Troianum in has regiones missæ fuerunt. Sed cùm Græcia potentiam ampliorem [*iam*] adepta fuisset, & pecuniarum vim longè maiorē, quàm antè, sibi comparasset, prouentibus, [*ac opibus*] auctis, [*ita demum*] tyrannides in plerisq; ciuitatibus sunt constitutæ. (Antè enim regna erant hæreditaria, & certis honoribus definita) & Græci classem parare, rebusque maritimis operam studiosiùs dare cœperunt. Corinthij autem primi feruntur immutasse nauium formam, quæ ad eam, quæ nunc est in vsu, proximè accederet, & Corinthi primùm ex omni Græcia triremes ædificatæ [*traduntur.*] Constat etiam Aminoclem Corinthium, nauium fabricatorem, quatuor naues Samiis fecisse. Ex quo autem Aminocles ad Samios iuit, sunt fere anni trecenti ad huius belli confecti finem. prœliumque nauale omnium, quæ nouimus, vetustissimum, inter Corinthios, & Corcyræos est commissum. Sunt autem etiam ab eo prœlio vsque ad eundem huius belli finem anni ad summum ducenti, & sexaginta. Etenim cùm vrbem incolant Corinthij sitam ad Isthmum, emporium fere semper habuerunt, quia Græci, tam illi, qui intra Peloponnesum, quàm qui extra habitant, terrâ potius, quàm mari, per illorum [*agrum*] commercia inter se quondam habebant. Pecunia quoque præpotentes fuerunt, vt & ab antiquis poëtis est declaratum. Vrbem enim illam opulētam cognominarunt. Postquam verò Græci nauibus paratis frequentiùs nauigare cœperunt, latrocinia [*de mari*] sustulerunt. Et vtrinq; emporium præbentes, [*& mari terraque mercatum omnibus liberum, ac tutum exhibentes,*] vrbem pecuniarum prouentu potentem habuerunt. Postea verò Iones magnam nauium copiam sibi pararunt, Cyri temporibus, qui fuit primus Persarum Rex, & Cambysis, eius filij, [*ætate.*] Atque [*hi*] bellum Cyro facientes, maris agro suo vicini imperium ad aliquod tempus obtinuerunt. Polycrates quoque, qui Cambysis tempore, Sami tyrannus erat, classe pollens, cùm alias insulas in suam potestatē redegit, tum etiam Rheneam, quàm subactam Apollini Delio consecrauit. Phocaenses verò, dum Massiliam conderēt, Carthaginienses nauali pugna vicerunt. Hæ enim classes [*cæterarum*] omnium potentissimæ fuerunt. Veruntamen hæ quoq; [*classes,*] quæ multis post Troiana tempora seculis extiterunt, paucis quidem triremibus vsæ, nauibus verò, quinquaginta remigum, & nauigiis longis adhuc instructæ videntur fuisse, quemadmodum [*erant &*] illæ [*priscæ.*] Pauloque antè Medicum bellum, & Darij mortem, qui post Cambysem, regnum Persarum obtinuit, magna triremium copia fuit & tyrannis in Sicilia, & Corcyræis [*in insula Corcyra.*] Hæ nanque postremæ ante Xerxis expeditionem classes memoratu dignæ in Græcia extiterunt. Æginetæ enim, & Athenienses, & si qui alij [*fuerunt,*] exiguas habuerunt [*classes,*] atque harum magna pars erat nauium quinquaginta remigum. Atq; adeò serò [*eas habuerunt,*] ex quo [*videlicet*] Themistocles Atheniensibus, cum Æginetis bellum gerentibus, simul etiam imminentem barbari aduentum expectantibus, persuasit vt naues facerēt, quibus etiam in nauali prœlio sunt vsi, quæ ne ipsæ quidem adhuc omnino constratæ, [*ac tectæ*] erant. Classes igitur Græcorum, & peruetustæ, & recentiores, tales fuerunt. Qui tamē illis operam dederunt, ingentem potentiam sibi compararunt, tam ipso pecuniarum reditu, [*& vectigalibus,*] quam imperio, quod in alios exercebant.

nam [*modò huc, modò illuc*] infesta classe nauigantes, insulas subigebant, & illi præcipuè, qui agrum non satis amplum, nec omnibus alendis sufficientem habebant. Terrâ verò bellum (vnde aliquid potentiæ [*ad aliquem*] accesserit) nullum conflatum, [*gestumq́*] est. Sed & quæcumq; fuerunt, hæc omnia contra suos quiq; finitimos gesserunt. Nam Græci in regiones à suis [*finibus*] valde remotas, aliorum subigendorum causa nullas expeditiones [*tunc*] faciebant. Græci enim non adiungebant se maximis quibusq; ciuitatibus, quasi illarum imperio parêrent, neq; etiam iidem ex æquo communes expeditiones faciebant: sed singuli [*populi*] vicini, potius per se, [*solique*] bellum gerebant. Præcipuè verò in illo peruetusto bello, quod inter Chalcidenses, & Eretrienses gestum fuit, reliqui quoq; Græci sese diuiserût, vt vtrisq;, [*alij his, alij illis*] auxilium ferrent. Mox verò & aliis aliunde contigerunt impedimenta, ne crescerent, & Ionibus (cùm res Persarum magna incrementa cepissent) Cyrus, regnumq; Persicum, Crœso profligato, rebusq; omnibus, quæ erât cis Halym fluuium ad mare vsque, subactis, bellum intulit, & vrbes, quæ in continente erant, in seruitutem redegit. Postea verò Darius, Phœnicum classe victor, insulas etiam [*in suam potestatem redegit.*] Tyranni verò, quotquot in Græcis vrbibus erant, suis tantùm rebus prospicientes, vt & corpus tuerentur, & suam familiam [*ac patrimonium*] amplificarent, quàm tutissimè poterant, vrbes incolebant, [*domiq́ se continebant.*] nullumq; facinus memoria dignum ab illis est factum, nisi si quod contra vicinos quique suos [*fecerunt.*] Nam [*tyranni,*] qui erant in Sicilia, ad maximam potentiam sunt euecti. Adeò Græcia vndiq; longo temporis spatio fuit impedita, tum ne communiter vllum illustre facinus ederet, tum etiam ne in singulis ciuitatib. audax esset. Postea verò quàm & Atheniensium, & reliquę Græciæ, quæ vel antè tyrannide pressa fuerat, plerosque, & postremos tyrannos, exceptis Siciliæ tyrannis, Lacedæmonij sustulerût (nam Lacedæmon post vrbem conditam à Doriensibus, qui eam nunc incolunt, seditionibus conflictata diutissimè [*omnium ciuitatum,*] quas nouimus, tamen ab antiquissimis vsq; temporibus & bonis legibus est vsa, & tyrannidis immunis semper fuit sunt enim anni fermè quadringenti, & paulò plures vsq; ad huius belli finem, ex quo Lacedæmonij eadem Reipubl. administrandæ forma vtuntur) & hac ipsa de causa potentiam sibi compararunt, in aliis quoque ciuitatibus res composuerunt. Tyrannis verò ex Græcia sublatis, non multis pòst annis Medorum quoq; prœlium cum Atheniensibus in campis Marathoniis est commissum. Et decimo post hanc pugnam anno barbarus cũ magna classe rursus in Græciam venit, vt eam in seruitutem redigeret. Et cùm magnum periculũ [*vniuersis Græcis*] impenderet, Lacedæmonij, quòd cæteris potentia præstarent, duces fuerunt Græcorum, qui bellum illud communibus auspiciis, [*opibus, armisq́ coniunctis*] gesserunt, & Athenienses, Medis aduentãtibus, cùm vrbem relinquere in animum induxissent, omnesq; fortunas cõuasatas [*inde*] asportassent, naues conscenderunt, & se, suasq; res nauibus cõmiserunt, [*& ab eo tempore nauticis rebus operam studiosius dederunt*] Cũ autem communiter, [*opibus, armisq́ coniunctis,*] Græci barbarum repulissent, non multo pòst tam illi, qui à [*Persarũ*] Rege desciuerant, quàm qui coniunctis armis bellũ ei fecerant, partim ad Athenienses, partim ad Lacedæmonios diuisi transierunt. Nã has duas ciuitates maxima potentia præditas fuisse constat. Hi enim terrâ, illi verò classe multum poterant. Hæc autem armorũ societas exiguum temporis spatium durauit. Postea verò Lacedæmonij, & Athenienses dissociati bellum inter se gesserunt, cum suis vtriq; sociis, & ex cæteris Græcis, si qui vsquam inter se dissidebant, iam ad alterutros proficiscebantur. Quamobrem à Medico bello ad hoc vsq; continenter, modò quidem, fœdus facientes; modò verò, bellũ gerentes, aut inter se, aut cõtra socios à se deficientes, res bellicas præclarè instruxerunt, & peritiores euaserunt, cum periculis [*in harum studio*] sese exercentes. Et Lacedæmonij quidem ita imperabant, vt socios non haberent tributarios: sed hoc solùm studerêt, vt illi suis officiis deliniti, paucorum principatu in Reipubl. administratione vterentur, accommodatè ad suum [*morem, ac*] institutum. Athenienses verò nauibus hostium tandem potiti, imperabãt, exceptis Chiorum, & Lesbiorum, [*nauibus,*] tributo etiam omnibus, quod penderent,

derent,

derent,imperato. Et ipsorum apparatus in hoc bello maior extitit,quàm fuerit vel maximus, quem olim habuerint, quo tempore cum integra societate floruerunt. Res igitur vetustas tales esse comperi,quibus fides difficulter adhibetur,quamuis deinceps,[*& per singula tempora*] quodlibet argumentum probandi causa protulerim. Homines enim famam rerum ante suam ætatem gestarum, licet sint domesticæ,sine accurata inquisitione alij ab aliis pariter accipiunt. Nam Atheniensium vulgus Hipparchum tyrannũ ab Harmodio, & Aristogitone cæsum putat: &[*tamen*] ignorant Hippiam,qui filiorum Pisistrati natu erat maximus,[*tunc*] imperasse; & Hipparchum,ac Thessalum eius fuisse fratres. Harmodiũ verò,& Aristogitonem suspicatos illo die, & ex tempore aliquid à sociis suæ coniurationis consciis Hippiæ indicatum,ab hoc quidẽ vt pręmonito,[*rerumq́; gnaro*] abstinuisse,sed,cùm vellent,antequàm comprehenderentur, aliquod [*memorabile*] facinus vel suo cum periculo facere,Hipparchum,in quem inciderant ad fanum,quod Leocorium appellatur,in Panathenaica pompa exornanda occupatum interfecisse. Alia quoque multa, quæ nunc etiam extant, nec dum propter vetustatem memoria exciderũt, cæteri quoq; Græci non rectè opinantur: Veluti, Lacedæmoniorum Reges in suffragiis ferendis, non singulis quenq;:sed binis vti calculis. & Pitanatem cohortem apud eos esse, quæ nunquam fuit. Adeò apud plerosque ipsa veritatis inuestigatio est laboris impatiens,& ad ea,quę sunt in promptu,[*ac facilia,*]potius se conuertunt. Ex his autem necessariis signis, quæ dixi,si quis tamen res à me narratas, tales potissimum esse ducat,[*quales eas esse dixi,*] non errauerit: non autem potiùs credat [*eas esse tales,*]quales ipsi poëtæ celebrarunt,[*eas*] cum ornatu in maius extollentes, neque quales memoriæ prodiderunt orationis solutæ scriptores,qui,vt auditorum aures, [*animosq́;*]capiant,verborum illecebras potiùs, quàm veritatem consectantur,[*quæ res*] cùm nullis nitantur argumentis, pleræq; etiam ob ipsarum vetustatem in fabulas abierunt,ita vt (quod vsus obtinuit)nulla fides ipsis habeatur. Sed si[*quis*] existimet [*res istas*] ex manifestissimis indiciis [*à me*] satis [*accuratè*] peruestigatas, quoad res vetustæ peruestigari possunt, [*hic profectò non errauerit.*] Et licet homines præsens bellum, in quo gerendo versantur, semper maximum iudicent, eoque finito,vetera vehementiùs admirentur,tamen iis,qui ex ipsis rebus gestis[*bella*] perpendunt,[*hoc bellum superioribus*]illis[*se*]maius fuisse demõstrabit. Et omnia quidem,quę singuli verbis expresserunt,aut cùm bellum essent gesturi,aut cùm iam id gererent, ipsamque rerum dictarum exquisitam rationem memoria retinere, [*& recensere*] difficile fuit, cùm mihi, qui res à me ipso auditas narro, tum etiam aliis,qui[*eas*] aliunde[*acceptas*] mihi renuntiarunt. verùm vt singuli semper de rebus præsentibus ea,quæ maximè consentanea erant,mihi ad vniuersam rerum verè dictarum sententiam, [*summamq́;*] quàm proximè [*coniecturis*] accedenti dicere videbantur, sic[*à me*] commemorata sunt. At verò res in ipso bello gestas, non quas à quolibet audiui,dignas duxi, quas scriberem,neque vt mihi videbantur:sed & eas, quibus ipse interfui,& quas singulatim ex aliis quam potui accuratissimè inuestigaui. Sed[*hæ*] difficillimè cognosci poterant,quòd illi,qui singulis rebus interfuerant, dum gererentur, non eadem de rebus iisdem dicerent:sed prout quisque [*aut*] in alterutros amore propensior erat, aut reminiscebatur[*eas ita referret.*] Verùm[*mea scripta*] quia nullæ in ipsis extant fabulæ,[*Lectoribus*] fortasse minus iucunda videbuntur. Sed qui rerum gestarum veritatem spectare volent, & eorum, quæ rursus aliquando futura sunt eiusmodi, & similia, (vt res humanæ sunt) hoc satis fuerit ad iudicãdum ea esse vtilia. nam [*mea historia*] potius vt perpetuum monumentum,quàm ludicrum certamen, [*& opus ostentationis causa scriptum,*] quod in præsentia audiatur, est [*à me*] composita. Bellorum autem superiorum, id, quod cum Medis est gestum,maximum fuit: hoc ipsum tamen duobus naualibus,& totidem pedestribus prœliis celeriter est finitum. At huius belli tum longitudo longè processit,tum clades in ipso Græciæ contigerunt, quales eodem temporis spacio nunquam aliàs [*acciderant,*] nam [*in aliis bellis*] neque tot vrbes captæ, vastatæque sunt aliæ quidem à barbaris, aliæ verò à [*Græcis*] ipsis bellum inter se gerentibus, (nonnullæ etiam captæ incolas mutarunt) neque tot exilia hominum [*contigerunt,*]

neque tot cædes, aliæ quidem propter ipsum bellum, aliæ verò propter seditiones [*facta sunt.*] Et quæ antea famâ quidem ferebantur, sed re ipsa, [*& euentu*] rariùs confirmabantur, non incredibilia euaserunt, [*vt sunt ea, quæ traduntur*] & de terræ motibus, qui [*in hoc bello*] simul & maixmam orbis terrarum partem occuparunt, & vehementissimi fuerunt: & [*quæ dicuntur de rebus aliis, vt sunt*] solis defectiones, quæ frequentiores acciderunt, quàm vnquam antè memoratæ fuerint: & apud nonnullos magnæ siccitates, & fames ex ipsis natæ, & pestilens morbus, qui [*Græciam*] non minimo detrimento affecit, quin etiam quandam [*eius partem*] absumpsit. Hæc enim omnia cum hoc bello [*Græciam*] simul inuaserunt. Eius autem initium fecerunt Athenienses, & Peloponnesij, ruptis tricennalibus fœderibus, quæ post Eubœam captam inter se fecerant. Cur autem [*hæc illi*] ruperint, causas, & dissidia iam antè scripsi, ne quis aliquando requirat, vnde tantum bellum inter Græcos sit conflatum. Nam verissimam quidem: sed sermone minimè celebratam causam [*fuisse*] puto, Athenienses, qui, quòd in dies crescerent, & terrorem Lacedæmoniis incuterent, belli mouendi necessitatem [*ipsis*] imposuerint. Sed causæ, quæ propalam vtrinque ferebantur, propter quas ruptis fœderibus bellum susceperũt, istæ fuerunt. Epidamnus est vrbs ad dextram sita nauigantibus Ionium sinum versus. Huic autem finitimi sunt Taulantij barbari, gens Illyrica. Hanc vrbem Corcyræi quidem missa colonia condiderunt. Sed coloniæ dux fuit Phalius, Eratoclidæ [*filius*] genere Corinthius, ab Hercule oriundus, ex metropoli [*more, ac*] instituto prisco accersitus. Nonnulli etiam Corinthij, & alij præterea Doricæ gentis homines eius coloniæ socij fuerunt. Progressu verò temporis, Epidamniorum vrbs magna, populoq; frequens euasit. Sed cùm [*eius ciues*] iam multos annos (vt fertur) seditionibus intestinis laborassent, quodam finitimorum barbarorum bello attriti, magnaq; potẽtiæ parte priuati sunt. Nouissimè verò, ante hoc bellum, illorum plebs potẽtissimos quosq; [*ciues*] eiecit. At illi, cùm [*inde*] discessissent, cum barbaris, [*ad quos se receperant,*] eos, qui in vrbe erant, terra, mariq; prædabantur. Epidamnij verò, qui in vrbe erant, cùm [*ab illis*] premerentur, Corcyram, vt ad suæ coloniæ matrem, legatos mittunt, orantes ne se perdi sinerent: sed & profugos sibi reconciliarent, bellumq; barbarorum finirent. Hæc autem supplices in Iunonis templo sedentes rogabant. Sed Corcyræi preces [*eorum*] non admiserunt: at re infecta [*eos*] remiserunt. Cùm autem Epidamnij nullam à Corcyræis opem sibi latam viderent, ambigebant quonam modo in præsenti rerum statu se gerere deberent, [*vt molestiis illis liberarentur.*] Quare [*legatis*] Delphos missis, Deum consuluerũt an Corinthiis, vt coloniæ deductoribus, vrbem dederent, operamq; darẽt, vt aliquid auxilij ab illis impetrarent. Ille verò ipsis respondit, vt vrbem [*Corinthiis*] dederẽt, & eorum auspicia, [*ductumq;*] sequerentur. Epidamnij verò Corinthum profecti, coloniam oraculi iussu [*Corinthiis*] dediderunt, demonstrantes & ipsum suæ coloniæ ducem Corinthium fuisse, & Dei oraculum declarantes. Eosq; rogabant ne se perdi sinerent: sed [*sibi*] opem ferrent. Corinthij verò & propter ipsam causæ æquitatem [*eos in fidem & clientelam receperunt. &*] auxilium [*se ipsis missuros*] promiserũt, (quia coloniam istam non minus suam, quàm Corcyræorum esse ducebãt.) Simul etiam propter odium, quo Corcyræos prosequebantur, quia [*Corcyræi,*] licet essent [*Corinthiorum*] coloni, ipsos [*tamen*] contemnebant. Nam neque in publicis solennitatibus consuetos honores [*ipsis*] tribuebant, neque in sacrificiis, quum viscera distribuebant, à viro Corinthio auspicabantur, quemadmodum cæteræ coloniæ [*facere consueuerunt.*] Sed illos contemnebant, quòd pecuniarum copiâ, vel ditissimis quibusq; illius seculi Græcis pares essent, & bellico apparatu pollerent. quinetiam classe interdum [*se cæteris*] longè præstare gloriabãtur, præsertim quòd Phæaces Corcyram olim tenuissent, qui rerum nauticarum gloria floruerant. quamobrem etiam [*ipsi*] classi parandæ operam studiosiùs dabant, nec parum potentes erant. Nam centum & viginti naues ipsis fuerunt, quum bellum gerere cœperunt. Corinthij igitur, cùm omnium istarum rerum [*iustas*] haberent querelas, [*& crimina, quæ Corcyræis obiicerent,*] auxilium, & Ambraciotarũ, ac Leucadiorum, atq; suorũ [*ciuium*] præsidia lubenter Epidamnum miserunt, omnibus, qui illuc habitandi

causa

causa se conferre voluissent, facta eundi potestate. Hæc aũt præsidia itinere pedestri Apolloniam iuerunt, quæ erat Corinthiorum colonia, Corcyræorum metu, ne ab illis mare traiicere prohiberentur. Corcyræi verò, vbi [*nouos*] colonos, & præsidia Epidamnum peruenisse, Coloniamq; Corinthiis deditam intellexerunt, rem iniquo animo tulerunt. statimq; [*eo*] cũ XXV nauibus profecti, deinde cum altera classe, cum insultu ipsis [*Epidamniis*] imperarũt, vt exules reciperent (nã Epidamnij exules Corcyrã venerant, demonstrantes monumenta & cognationem, quã prætendentes, orabant [*eos,*] vt se [*in patriam*] reducerẽt) & præsidia, quæ Corinthij miserant, & [*nouos*] colonos remitterẽt. Sed Epidamnij nulla ipsorũ imperata fecerũt. Quamobrem Corcyræi cum infesto quadraginta nauium exercitu, & exulibus (vt [*in patriam*] eos reducturi) ac Illyriis [*ad belli societatem*] assumptis, bellum illis intulerunt. Vrbem autem obsidentes, denuntiarunt, vt & de Epidamniis, qui vellet, & peregrini impunè abirent, alioqui [*illos à se*] vt hostes tractatum iri [*dixerunt.*] Sed cùm [*Epidamnij illis*] non parêrent, Corcyręi quidem (ille autem locus est Isthmus) vrbem obsidere, [*ac oppugnare*] cœperunt. Corinthij verò, postquàm nuntij Epidamno [*ad ipsos*] venerunt, qui vrbem obsideri nuntiarunt, exercitum parare cœperunt. Simul etiam coloniam Epidamnum deducendam edixerunt, ea lege, vt qui vellet, [*illuc*] iret, pari [*iure,*] pariq; [*honore cũ cæteris ciuib. futurus.*] Quòd si quis protinus cum [*cæteris*] nauigare nollet, & tamen coloniæ particeps esse vellet, numeratis quinquaginta drachmis Corinthiis, [*ei in vrbe*] remanere [*licere dixerunt.*] Fuerunt autẽ permulti, & qui nauigarunt, & qui pecuniã numerarũt. Rogarũt etiam Megarẽses, vt suis nauibus se comitari vellent si fortè suæ nauigationis cursus à Corcyræis impediretur. Illi verò cum illis nauigare octo nauibus parabant, & Palẽses Cephalleniorum, quatuor. Epidaurios quoq; rogarunt, [*vt idem facerent,*] qui quinque [*naues*] præbuerunt. Hermionnenses verò, vnicã. Et Trœcenij, duas. Leucadij, decem. Et Ambraciotæ, octo. A Thebanis verò, & Phliasiis pecunias petierũt, ab Eleis naues vacuas, & pecunias. Ipsorum vero Corinthiorum naues triginta, & tria militum grauis armaturæ millia parabantur. Postquam verò Corcyræi hunc apparatum audierunt, Corinthum profecti cum Lacedęmoniis, Sicyoniisq; legatis, quos sibi adiũxerant, iusserunt Corinthios præsidia, & [*nouos*] colonos Epidamno deducere, vt ex vrbe, quæ ad eos nihil pertineret. Quòd si eam sibi vendicare pergerent, in Peloponneso, apud illas ciuitates, de quibus inter vtrosque conuenisset, volebãt iure disceptare. vtris autẽ colonia fuisset adiudicata, hos ea potiri [*æquum esse censebant.*] Quinetiam oraculo Delphico [*rem controuersam*] committere volebant. Sed bellum fieri non sinebant, [*idq; dissuadebant,*] alioqui, si illi vim [*sibi*] facerent, dicebant se coactum iri auxilij, [*præsidiiq;*] causa, illos sibi facere amicos, quos nollent, alterutros eorum, qui potentia tunc præstarent. Corinthij verò ipsis responderunt, si naues, & barbaros ab Epidamno abducerent, se consultaturos. Nam antè, rem non bene se habere [*dicebant,*] si illi quidem obsiderentur, ipsi verò iudicio contenderent. Contrà verò Corcyręi dicebant se ista facturos, si & illi abducerent eos, qui Epidamni erant. se etiã paratos esse [*dicebãt,*] vt vtriq; [*suo*] loco manerent, fœdusq; facerent, tantisper dũ iudicium [*de re controuersa*] fieret. At Corinthij nihil horum facere, nec [*ipsis*] parere voluerunt: sed postquam ipsorum naues [*rebus ad bellum necessariis*] plenæ fuerunt, socij adfuerunt, caduceatore præmisso, qui Corcyræis bellũ prius indiceret, portu soluẽtes cũ septuaginta & quinque nauibus, & duobus milibus grauis armaturæ militum, Epidamnum versus nauigarũt, bellum Corcyreis illaturi. Nauibus autẽ præerat, Aristæus Pellicæ, & Callicrates Calliæ, & Timanor Timãthis [*filius.*] Peditatui verò, Archetimus Eurytimi, & Isarchidas Isarchi [*filius.*] Postquam autẽ ad agri Anactorij Actium peruenerunt, vbi templũ est Apollinis, in faucib. sinus Ambracij, Corcyræi caduceatorẽ ipsis ad Actiũ præmiserunt, qui vetaret [*illos*] cõtra se nauigare, simul etiã naues [*militibus, rebusq; ad pugnã necessariis*] impleuerunt, & vetustas quidẽ iunxerũt, [*& iugis aptarunt,*] vt nauigationi aptæ essent, alias verò refecerũt. Sed post quàm caduceator nihil pacatum à Corinthiis renuntiauit, & ipsorum naues numero octoginta [*rebus omnibus ad prælium necessariis*] iam expletæ fuerunt, (nam quadraginta [*naues*]

Epidamnum obsidebant) obuiam [*hosti*] processerunt, & acie instructa naualem pugnam commiserunt. Et Corcyræi longè superiores fuerunt, & x v Corinthiorum naues profligarunt. Eodem autem die ipsis accidit, vt & illi, qui Epidamnum obsidebant, [*Epidamnios*] ad deditionem redigerent, ea conditione, vt peregrinos quidem venderent, Corinthios verò in vinculis seruarēt, donec aliquid aliud [*victoribus*] videretur, [*& victores de victis aliter arbitratu suo statuerēt.*] Post hoc nauale prœlium Corcyræi, cum trophœum in Leucimna Corcyræ promontorio statuissent, cæteros quidem captiuos, quos ceperant, interfecerunt; Corinthios verò vinctos asseruarunt. Postea verò, cùm Corinthij, sociiq; nauali prœlio victi domum rediissent, Corcyræi imperiū totius maris, quod est in illis regionibus, adepti sunt, & nauibus ad Leucadem Corinthiorum coloniam profecti, agrum vastarunt, & Cyllenen, Eleorum naualia, incenderunt, quòd naues, pecuniasq; Corinthiis præbuissent. Et post illud nauale prœlium maxima eius anni parte, maris illius imperium obtinuerunt, & Corinthiorum socios infesta classe nauigātes vexarunt. Donec Corinthij æstate iam aduentante, nauibus, exercituq; misso, cùm ipsorum socij laborarent, ad Actium, & circa Chimerium Thesprotidis, castra posuerunt, vt & Leucadem, & cæteras ciuitates, quotquot sibi erant amicæ, suo præsidio tutarentur. Corcyræi verò & nauibus, & peditatu in Leucimna è regione [*hostium*] castrametati sunt. Et neutri contra alteros nauigabant: sed statiua opposita habentes, hyeme iam aduentante, domum vtriq; se receperunt. Toto autem post hoc prœlium, & insequenti anno, Corinthij grauiter ferentes bellum contra Corcyreos susceptum, naues compegerunt, & naualem expeditionem optimè pararunt, remiges cùm ex ipsa Peloponneso, tum ex reliqua Græcia cogentes [*eosq;*] mercede solicitantes. Corcyræi verò audito illorū apparatu timere cœperunt, & (nam cum nulla Græcorum ciuitate fœdere erant coniuncti, neq; aut in Atheniensium, aut Lacedæmoniorū fœderibus se adscripserant) visum est ipsis ad Athenienses proficisci, & societatem cū illis contrahere, & operam dare, vt aliquod auxilium ab illis impetrarent. Corinthij verò his [*rebus*] auditis, legatos & ipsi Athenas miserūt, [*vt Athenienses orarent,*] ne præter Corcyræorū classem, ipsorum quoq; [*classis hostibus*] adiuncta; sibi impedimento esset, ne bellum arbitratu suo gererent. Itaque coacta concione in disceptationem venerunt. Atq; Corcyræi quidem hæc verba fecerūt.

CORCYRÆORVM CONCIO.

Æquum est, viri Athenienses, vt, qui ad alios auxilij implorandi causa (quemadmodum nos quoque nunc facimus) veniunt, præsertim si nulla magna beneficia extent in eos antè collata, nec ipsis vlla cum illis intercedat societas antè inita, primùm demonstrēt sua postulata maximè quidem vtilia [*fore illis, à quibus societatem, auxiliumq; petunt,*] sin minus, saltem non detrimentosa. deinde verò se firmam ipsis gratiam habituros. Sed si nihil horum perspicuum fecerint, non indignè ferant, si non impetrarint [*quæ postularint.*] Corcyræi igitur persuasum habentes se hæc quoque vobis manifestè probaturos, nos [*vestram*] societatem petituros [*huc*] miserunt. Accidit autem vt idem institutum nobis sit & inconsultum apud vos, in hoc negotio, in quo vestra opera egemus, & in nostris rebus, in præsentia [*nobis*] infructuosum. Nam cùm nunquam ante hac cuiusquam socij voluntarij fuerimus, nunc hoc [*ipsum*] ab aliis petituri venimus, simul etiam in præsenti bello, quod cum Corinthiis gerimus, propter hoc [*nostrum priscum institutum*] sumus deserti, [*nec vllos habemus socios, à quibus iuuemur, ac protegamur*] Et nostram illam, quæ prius prudentia videbatur, quod societate cum aliis inita, & sententia cum aliis communicata simul periclitari nollemus, nunc in manifestam imprudentiam, & imbecillitatem constat esse mutatam. Nos igitur soli Corinthios in superiore nauali prœlio repulimus. Verùm quia maiore apparatu tam ex Peloponneso, quam ex reliqua Græcia [*hostes*] contra nos veniunt, quia etiam videmus nos domesticis tātum viribus fretos non posse [*malum impendens vitare, &*] incolumes euadere, simul etiam [*quia*] magnum est periculum, [*quod cæteris Græcis imminet,*] si in illorum potestatem redigamur. [*idcirco*] & vestra, cuiuslibet alius auxilia implo-

implorare [*nobis*] est necesse. Et venia [*nobis*] est danda, si non malitia: sed potius opinionis errore, superiori nostræ quieti res contrarias [*nunc*] audemus. Quòd si [*nos*] audieritis, hæc nostræ necessitatis societas vobis erit honesta multis de causis. Primùm quidem, quia [*nobis,*] qui iniuriam accipimus, nec aliis iniuriam facimus, opem ferretis. Deinde verò, quia, si [*nos*] in maximarum rerum discrimen adductos, [*in vestram societatem*] recipiatis, beneficium cum ęterno testimonio, quam optimè [*apud nos*] collocabitis. Classem autem, vestra excepta, maximã habemus. Quare considerate quænam rarior vestræ prosperitatis occasio, quæve hostibus tristior esse possit, quàm si [*ea*] potentia, quam vel multis pecuniis, magnisq; beneficiis anteposuissetis, vt eam vobis adiungeretis, [*si inquam*] ea [*nunc*] adsit, sponte sua, sine periculo, & [*sine*] sumptu seipsam [*vobis offerens, ac*] tradens: præterea apud multos quidem afferens gloriam, illis verò, quibus opem feretis, gratiam, & vobis ipsis, potentiam. quæ omnia ex omni temporum memoria perpaucis simul contigerunt. paucíq; sunt, qui [*illis,*] à quibus belli societatem petunt, præsidium, ac ornamentum maius daturi, quàm [*ab ipsis*] accepturi veniant. Quòd si quis vestrum non putat bellum, in quo [*vobis*] vtiles esse poterimus, [*is*] profectò fallitur opinione, nec videt Lacedæmonios vestræ potentiæ metu, belli gerendi cupidos esse, & Corinthios apud ipsos [*Lacedæmonios*] authoritate valere, vobisq; inimicos esse, &, dum nos primos nunc aggrediuntur, viam sibi ad vos inuadendos sternere, ne communi odio in eos conspiremus: néve priores alterutra spe ipsos frustremur, aut nos affligendi, [*ac debilitandi,*] aut se ipsos confirmandi. Cùm igitur nos quidem [*nostram*] societatem [*vobis*] offeramus, vos verò [*eam*] accipiatis, illos anteuertere, & insidias anticipare potiùs, quàm insidiantibus contrà insidiari, vestræ sunt partes. Quòd si dixerint iniquum esse suos colonos à vobis recipi, discant, omnem coloniam honore prosequi [*suam*] Metropolim, si beneficiis ab ea afficiatur; sed si [*ab ea*] iniuriam accipiat, alienari, [*ac desciscere.*] Nec enim [*coloni in colonias*] emittuntur, ea conditione, vt sint serui: sed vt iis, qui [*in antiqua patria*] relinquuntur, sint pares, [*& eodem iure, ac honore, quo illi fruantur.*] Quod autem [*isti nobis*] iniuriam fecerint, [*hoc verò*] perspicuum est. Nam ad iudicium de Epidamni controuersia prouocati, crimina, [*quæ nobis obiiciunt,*] armis, quàm iure persequi maluerunt. Atque [*ea*] quæ in nos [*suos*] cognatos faciunt, vobis sint documento, ne ab ipsis in fraudem inducamini, néve [*ipsis auxilium*] petentibus, ex tempore morem geratis. Quem enim minimè pœnitet beneficiorum in inimicos collatorum, [*is*] vitam tutissimè degit. Neque verò fœdera frangetis, quæ cum Lacedæmoniis fecistis, si nos [*in vestram societatem,*] recipiatis, quia neutrorum socij sumus. In illis enim dictum est; Quæcunque de Græcis ciuitatibus cum nullis societatem habet, ei licere ad vtras partes libuerit accedere. Et sane iniquum fuerit, si istis quidem liceat classem instruere cùm ex fœderatis ciuitatibus, tum etiam prętera ex reliqua Græcia, præcipuè verò ex iis [*ciuitatibus,*] quæ vestro imperio parent: nos verò ab hac societate proposita, & ab alio vndecunq; auxilio arceant. Deinde verò in criminis loco ponant, si persuasum vobis fuerit quod petimus, [*& si precibus nostris adducti, nobis concesseritis, quæ postulamus.*] Imò verò nos lõgè maiorem vos insimulandi materiam habebimus, nisi rem vobis persuadeamus, [*& impetremus, quæ postulamus.*] Nos enim periclitantes, nec vobis inimicos repelletis. Istos verò, qui sunt vestri hostes, & qui contra [*vos*] veniunt, non solùm non impedietis: sed etiam insuper copias ex vestra ditione [*sibi*] comparare sinetis, quas non est æquũ: at [*oportet*] aut illorum quoq; milites mercede conductos impedire, quos ex [*agro*] vestro [*cogunt,*] aut nobis etiam auxilium mittere, quocũq; modo vobis visum fuerit. Potissimùm verò [*vos nobis*] in societatem apertè receptis opem ferre [*decet.*] Multas autem cõmoditates (quemadmodum nostræ dictionis initio monuimus) [*vobis*] demonstramus, & illud, quod est maximũ, eosdem esse vestros hostes (id, quod certissimum est argumentũ) eosq; non infirmos: sed ea potentia præditos, qua rebelles incommodo afficere possint. Cùm autem naualis, ac non terrestris societas [*vobis*] offeratur, alienatio, [*ac vtriusq; iactura*] non est par. Quamobrẽ [*oportet vos*] potissimùm quidem operã dare, vt nullos alios classem possidere finatis: sin minus, vt eo-

rum amicitiam [*vobis*] cōcilietis, qui [*classe*] sint munitissimi. Cui autem hæc, quæ [*à nobis*] dicuntur, vtilia quidem videntur: sed metuit ne propterea [*nobis*] assensus fœdera frangat, sciat suum quidem metū viribus præditum aduersariis maiorem terrorem incussurum. Fiduciam verò [*suam*] si [*nos in societatem*] non receperit, infirmam, potentibus hostibus minùs formidolosam futuram. Simul etiam [*sciat ille*] se nunc non magis de Corcyra, quàm de Athenis etiam consultare, seque non optimè illis prospicere, quum præsentem rerum statum, [*pacemq;*] spectans, ad futurum, & tantum non præsens bellum [*feliciter gerendum*] vrbem [*sibi*] adiungere dubitat, quæ maximis cum momentis, [*ac vtilitatibus*] amica redditur, & [*maximis cum damnis, ac detrimentis*] inimica fit. Sita enim est in loco opportuno ad traiiciendum in Italiam, & Siciliam, ita vt nec inde classem contra Peloponnesios venire sinat, & eam, quæ hinc venit, in illa loca deducat, quinetiam aliis in reb. commoditates egregias habet. Vt autem vniuersa, & singula in breuissimā contraham summā, hinc cognoscere poteritis nos non esse deserēdos. Cùm enim Græcis tres sint classes memoratu dignæ, vestra, & nostra, & Corinthiorum. si harum duas per vestram negligentiam in vnū coire permiseritis, & Corinthij nos præoccuparint, [*ac in suam potestatem redegerint, antequàm auxilium nobis aduersus illos latū fuerit,*] cum Corcyræis & Peloponnesiis simul nauale bellum geretis. Sed si nos [*in vestram societatem*] receperitis, maiore vestrarum nauium numero, [*nostris ad vestras additis,*] cum ipsis [*Peloponnesiis*] dimicare poteritis. Atque Corcyræi quidem hæc dixerūt. Corinthij verò post eos hæc [*verba fecerunt.*]

CORINTHIORVM CONCIO.

Quoniam isti Corcyræi non solùm de se in societatem recipiendis verba fecerunt: sed etiam se à nobis iniuriam accepisse [*conquesti sunt,*] seq; iniquo bello [*à nobis*] premi [*dixerunt,*] necesse est nos quoque primùm ad vtramque illorum criminationem respondere, atque sic ad reliquam orationem accedere, vt & nostra postulata [*rebus vestris*] tutiora maturè cognoscatis, & istorum vsum, [*ac societatem*] non temerè repudietis. Aiunt autem [*isti*] se modestiæ studio nullius societatem vnquam recepisse. Illi verò hoc institutum sequuti sunt maleficij, non autem virtutis studio, quia nullum [*suorum*] scelerum socium, nullumq; testem habere, neque [*aliorum opem*] implorantes erubescere voluerunt. Simul etiam ipsorum vrbs, quæ situ est [*ad maleficia committendum*] apposito, ipsos iniuriarum, quas nonnullis faciunt, iudices potiùs constituit, quàm vt ex pacto [*iudices ab aliis*] fiant, quòd ad alios [*ipsi*] rarissimè nauigent, alios verò necessitate [*illuc*] appellentes sæpissimè excipiant. Atq; hac in re situm est illud decorum, quod prætendunt, se ab aliorum societate abhorruisse; non vt aliorum in sceleribus perpetrandis societatem fugerent, sed vt soli scelera perpetrarent, vtq;, vbi quidem potentiores essent, [*aliis*] vim facerent, vbi verò laterent, [*& iniurias aliis clàm inferrent,*] plus [*emolumenti*] haberent. Et si quid præterea caperent, [*id*] impudenter negarent. Sed si (quemadmodum prædicant) viri essent boni, quo minùs aliorum criminationibus, [*ac reprehensionibus*] obnoxij erant, ipsis eo magis [*suam*] virtutem ostendere licebat, iure [*cum aliis*] disceptando. Sed neq; erga alios, neque erga nos tales existunt. Nam cùm nostri sint coloni, [*tamen*] cùm semper antè [*à nobis*] defecerunt, tum etiam nunc [*nobis*] bellum faciunt, dicentes se, nō vt maleficiis afficerentur, [*in coloniam ex antiqua patria à nobis*] emissos. Nos verò [*vicissim*] respondemus, nec nos equidem idcirco ipsorum coloniam [*in insula Corcyra*] collocasse, vt ab ipsis contumelia afficeremur: sed vt ipsorum duces essemus, vtq; conueniens, [*ac debitus*] honor nobis [*ab ipsis*] redderetur. cæteræ enim coloniæ nos honorant, & à [*cæteris*] colonis maximè diligimur. Atque [*hinc*] patet, si maiori [*colonorum*] numero grati sumus, nos istis solis immeritò esse ingratos, [*ac inuisos,*] neque bellum [*ipsis*] honestè illaturos fuisse, nisi etiam insignem aliquam iniuriam [*ab ipsis*] accepissemus. Sed, quamuis peccassemus, [*tamen*] illis quidem gloriosum fuisset, si iræ, [*libidiniq;*] nostræ cessissent; nobis verò fœdum, [*ac infame,*] si eorum modestiam violassemus. Sed petulantiā, opumq; licentiā, cùm alia multa in nos peccauerunt, tum

etiam

etiam Epidamnum, nostræ ditionis coloniam, dū [*bello*] vexaretur, [*sibi*] non vendiderunt; nobis verò auxilij causa [*eo*] profectis, per vim captam retinent. Et tamen dictitant se [*de re controuersa nobiscum*] iudicio priùs disceptare voluisse, quod non illū, qui superior, [*& meliore conditione*] est, & qui ex tuto [*alterum*] ad aliquam disceptationem prouocat, oportet videri seruare: sed illum, qui ante disceptationem facta verbis æquat. Isti verò non priusquàm hāc vrbem obsiderent: sed postquàm nos [*hanc iniuriam*] non neglecturos existimarunt, tūc verò & istam speciosam iuris æquitatem protulerunt. Et [*tamen*] huc veniunt, quamuis non solùm in illis [*rebus*] peccarint: sed etiam vt nunc non in belli: sed in scelerum societatem suis precibus vos vocent, ac orent vt se, nostros hostes, [*in vestram societatem*] recipiatis. Quos oportebat, quum à periculis erant remotissimi, tunc [*ad vos*] accedere, non autem quando nos quidem iniuriam [*ab illis*] accepimus, ipsi verò periclitantur, neque eo tempore, quo vos nullo fructu ex ipsorum potentia percepto, vestra auxilia [*ipsis*] iam estis impertituri, & [*quo tempore*] vos, qui procul ab illorū facinoribus abfuistis, parem culpam apud nos sustinebitis. Iam pridem autem [*oportuerat illos*] viribus vobiscum cōmunicatis, [*& inita societate,*] cōmunes etiam [*belli, rerumq; casus, &*] euentus experiri. [*Vt*] autem solorum criminum socij non fuistis, sic etiam horum [*euentorum,*] quæ res gestas sequuntur, [*vos*] minimè participes esse [*oportet.*] Quòd igitur conuenientibus, [*firmisq;*] iuris argumentis instructi [*huc*] ad vos venerimus, isti verò violenti, ac alieni raptores sint, [*iam*] planū est factum. Quòd autē ipsos saluo iure [*in vestrā societatem*] recipere non possitis, discere [*nūc*] oportet. Nam quamuis in fœdere sit scriptum, cuilibet ciuitatum fœderi non adscriptarum licere ad vtras velit partes se conferre, [*tamen*] hoc fœdus ad illos non pertinet, qui in alterius partis fraudem, [*perniciemq; ad societatem petendam*] veniūt. Sed [*ad illos*] qui ab altera parte non deficientes, salutis præsidio indigent, & qui [*recepti,*] recipientibus (si sapiunt) bellum pro pace non sunt allaturi. Id, quod vobis, nisi nos audiatis, nunc eueniet. Non solùm enim istis auxiliares: verùm etiam pro fœderatis hostes nobis eritis. necesse enim est, si societatem cum ipsis contrahatis, ipsos quoq; vobiscum sese tueri, [*& vim illatam propulsare, nosq; vobiscum oppugnare.*] Sed profectò æquum est, vos, præcipuè quidem neutros vestris opibus iuuare, sin minus, contra, nobiscum aduersus hos quidem proficisci, (nam cum Corinthiis fœdere coniuncti estis: sed cum Corcyræis ne per inducias quidem fœdus vnquam fecistis) neq; legem constituere, vt qui ab alteris defecerint, [*ab alteris*] recipiantur. Nam ne nos quidem [*olim*] cùm Samij [*à vobis*] defecissent, [*&*] cæteri Peloponnesij varias sententias tulissent, [*dubitantes*] an ipsis auxilium esset ferendum, sententiam vobis contrariam tulimus: sed apertè contra [*illos*] diximus, suos quenque socios persequi debere. Nam si eos, qui aliquod facinus patrarint, [*in vestram societatem*] recipiatis, & opem [*illis*] feratis, erunt etiam ex vestris [*sociis*] non pauciores, qui ad nos palàm transibunt, legemq; cōtra vos ipsos potiùs, quàm contra nos condetis. Atq; hæc quidem sunt, quæ apud vos de iure nostro dicere habuimus, quæ ex Græcorum institutis satis sunt firma: vos verò monemus, & oramus, vt eam nobis gratiam referatis, quam nobis in præsentia referendam censemus, quia non inimici sumus, vt [*vos*] lædamus, neq; contrà, amici [*tales,*] vt [*vestra liberalitate*] abutamur. Cùm enim olim ante res Medicas in bello contra Æginetas gerendo longarum nauium penuria laboraretis, viginti naues [*commodatò*] à Corinthiis accepistis. Quamobrem & istud beneficium, & illud [*alterum,*] quod vobis cōtra Samios dedimus, quum propter nos Peloponnesij auxilium ipsis non tulerunt, fecit, vt Æginetas quidem superaretis, in Samios verò animaduerteretis. Atque iis temporibus hoc factum est, quibus potissimùm homines, qui aduersus hostes suos eunt, propter vincendi studium cætera negligunt. Nam pro amico habent eum, qui [*sibi*] nauat operam, licet antè fuerit inimicus: & [*contrà*] hostis loco ponunt eum, qui [*sibi*] aduersatur, quàmuis [*antè*] fuerit amicus, siquidem vel res domesticas propter præsentis contentionis, [*ac peruicacia*] studium malè curant. Quæ vobiscum reputantes, & si qui sunt inter vos natu minores, hæc ex maioribus natu cognoscentes, parem gratiam nobis velitis referre. neque existimetis

hæc quidem, quæ dicuntur [*à nobis,*] esse iusta: alia verò, si bellum oriatur, esse vtilia. Nam in quo quis minimè peccat, vtilitas potissimùm [*inde*] sequitur. Et imminentis belli periculum (quo Corcyræi vos terrent, & ad iniuriam [*nobis*] faciẽdam hortantur) adhuc est incertum. Nec [*vos*] decet eo commotos, manifestas, [*minimeq́, dubias,*] ac præsentes inimicitias contra Corinthios iam suscipere. Quinimo sapientiæ fuerit pristinas suspiciones, [*odiaq́*] propter Megarenses suscepta potiùs minuere, [*quàm fouere, nouasq́, inimicitias suscipere.*] Postremum enim beneficium opportunè collatum, licet sit paruum, [*tamen*] maius, [*grauiusq́*] crimen diluere potest. Neq; verò eo alliciamini, quòd ad belli societatem vobis ingentem classem offerunt. Nam [*hominibus conditione*] paribus nullam iniuriam facere, firmior est potentia, quàm si repentina præsentium commodorum specie elati, maiora [*quadam*] non sine periculis acquiramus. Cùm igitur in ea inciderimus, quæ nos ipsi olim Lacedæmone diximus, [*quum Lacedæmonios monuimus, vt sinerent*] in suos quemque socios animaduertere, nunc vt idem obtineamus à vobis postulamus, vtq;, quando nostris suffragiis adiuti, [*& subleuati*] fuistis, ne vestra sententia nos oppugnetis: sed parem gratiam referatis, memores hoc illud esse tempus, quo potissimùm ille, qui suam operam alteri nauat, est amicus, & qui aduersatur, inimicus: neq; Corcyræos istos nobis inuitis in societatem recipiatis, neq; ipsis opem feratis, qui [*nobis*] iniuriam faciunt. Hæc si feceritis, & ex officio, & dignitate vestra egeritis, vestrisq; rebus optimè consulueritis. Hæc autem & Corinthij dixerunt. Athenienses verò vtrisque auditis, & concione bis coacta, in priore quidem rationes Corinthiorum non minùs, [*quàm Corcyræorum rationes,*] probarunt. In posteriore verò, mutato consilio statuerunt nullam quidem belli societatem cũ Corcyræis facere, vt eosdem & inimicos, & amicos ducerent. (si enim aduersus Corinthios Corcyræi ipsos secum nauigare iussissent, fœdera, quæ ipsis cum Peloponnesiis erant, rupta fuissent. sed [*tantùm*] subsidiariam societatem fecerunt, vt alteri alterorum agro mutuam ferrent opem, si quis aduersus Corcyram, vel Athenas, vel eorum socios, iret. Nam bellum contra Peloponnesios, vel sic fore ipsis videbatur, neque pati volebant, vt Corcyra, quæ tantam classem habebat, in Corinthiorum potestatem veniret: sed eos quàm maximè inter se collidere [*volebant,*] vt cum inualidioribus (si quid opus esset) & Corinthiis, & aliis, qui classem habebant, bellum capesserent, simul etiam hæc insula ad traiiciendum in Italiam, & Siciliam in opportuno loco sita ipsis videbatur. Hoc igitur cõsilio Athenienses [*in societatẽ*] Corcyræos receperũt, nec multò pòst Corinthiorum discessum, decem naues illis auxilio miserunt. Illarum autem duces erant, Lacedæmonius Cimmonis, Diotimus Strombichi, & Proteas Epiclis [*filius*]. Ipsis verò præceperunt ne cum Corinthiis pugnarent, nisi contra Corcyram nauigarent, & [*in eius agrum ex nauibus*] descendere vellent, aut cõtra aliquod ipsorum oppidum [*venirent.*] Nam ita demum [*se ipsis permittere dixerunt, vt illos*] pro viribus impedirent. Hæc autem [*ideo*] præceperunt, ne fœdera frangerent. Illæ igitur naues in Corcyram peruenerunt. Corinthij verò, postquàm [*res omnes ad prælium necessariæ*] paratæ fuerunt, cum C L nauibus aduersus Corcyram cursum direxerunt, quarum erant, Eleorum, decem; Megarensium, duodecim; Leucadiorum, decẽ; Ambraciotarum, X X V I I; Anactoriorum, vna; ipsorum verò Corinthiorum, X C. Harum verò sui præfecti cùm singularum ciuitatum erãt, tum verò etiam Corinthiorum Xenoclides Euthyclis [*filius,*] cum quatuor collegis. Postquàm autem ad continentem Corcyræ oppositam in vnũ conuenerunt, a Leucade vela facientes ad Chimerium agri Thesprotici appulerunt. Est autẽ portus, & supra eum extat vrbs [*nomine*] Ephyre, procul à mari sita, in ea agri Thesprotici parte, quæ Elæatis vocatur. Iuxta hãc palus Acherusia in mare sese exonerat. Acheron verò fluuius (à quo etiã cognomen est nacta) per agrum Thesproticũ fluens in ipsam defertur. Fluit & Thyamis amnis, Thesprotidem, Cestrinenq; disterminans, intra quos Chimerium promontorium eminet. Corinthij igitur ad istam continentis partem appulerunt, atq; [*hîc sua*] castra posuerunt. Corcyræi verò, postquàm intellexerunt illos contra se nauigare, centum & decẽ naues [*rebus omnibus ad pugnam necessariis*] expleuerunt, quib. præerant Miciades, Æsimides,

des, & Eurybatus, & castrametati sunt in vna insularũ, quæ Sybota vocantur, aderant autem [*ipsis*] & decem Atticæ naues. Ipsorũ verò peditatus erat in Leucimna promontorio, & [*cum eo*] mille grauis armaturæ milites, quos Zacynthij auxilio ipsis miserant. In [*proxima*] verò continente Corinthiis quoq; præstò erant multi de barbaris, qui opem [*ipsis*] tulerant. Nam qui continentis illam partem incolunt, illis semper sunt amici. Corinthij verò, postquam [*res omnes ad pugnam necessaria*] paratæ fuerunt, sumptis trium dierum cibariis, à Chimerio noctu soluerũt eo animo, vt prœlium nauale committerent, primoq; diluculo nauigantes, Corcyræorum naues altum tenentes, & contra se venientes conspexerunt. Vbi verò in mutuum conspectum venerunt, aduersam aciem instruxerunt, atque in dextro Corcyræorum cornu Atticæ naues collocatæ fuerunt, alterum verò ipsi tenuerunt, factis tribus nauium agminibus, quorum singulis singuli prætores, qui tres erãt, imperabant. Hunc igitur in modum Corcyræi aciem instruxerunt. At apud Corinthios dextrum cornu tenebant naues Megarenses, & Ambracienses. In medio verò [*agmine*] reliqui socij, vt cuiq; forte obtigerat, positi fuerunt. Sinistrũ verò ipsi Corinthij tenebant cum velocissimis quibusq; nauibus, oppositi Atheniensibus, & dextro Corcyræorum [*cornu.*] Postquàm verò signa vtrinq; sunt sublata, concurrentes prœlium nauale commiserunt, multos vtriq; grauis armaturæ milites, multos sagittarios, & iaculatores in foris, [*ac tabulatis nauium*] habentes, vetusto adhuc more imperitiùs instructi. Hoc autem nauale prœlium erat illud quidem acre: sed non etiam pariter artificiosum: at pedestri pugnæ similius. Nam vbi [*nauibus concitatis*] inter se confligere cœpissent, non facilè [*alteri ab alteris*] diuelli poterãt, præ multitudine, turbaq; nauium. simul etiam [*illi,*] qui nauibus quietis pugnam statariam committebant, quia militibus, qui in [*earum*] tabulatis erant, ad victoriam obtinendam maximè confidebant, [*manibus semel consertis, non facilè dirimi poterãt.*] Nullæ autem nauium perruptiones erant, [*nec per medias hostium acies perrumpere, erumpere, ac eos eludere dabatur:*] sed animis, & robore, magis quàm scientia, pugnabant. Vbiq; igitur magnus tumultus, & prœlium valde turbulentum erat, in quo naues Atticæ, quæ Corcyræis, sicubi [*ab hoste*] premerentur, præstò erant, metum quidẽ hostibus incutiebant: sed prœlij initium non faciebant, quòd [*earum*] præfecti metuerent Atheniensium interdictum. Dextrum autem Corinthiorum cornu maximè laborabat. Corcyræi enim, cùm eos x x nauibus in fugam vertissent, & dispersos ad continentem vsq; persequuti fuissent, & vsq; ad eorum castra nauigassent, & in terram descendissent, tentoria deserta incenderunt, & pecunias diripuerunt. Hac igitur in parte Corinthij, eorumq; socij vincebantur, & Corcyræi vincebant. At in sinistro, vbi ipsi Corinthij erant, longè superiores erant, quia ex minore numero x x naues Corcyræorum in hoste persequendo occupatæ aberant. Athenienses verò cum Corcyræos premi viderent, iam minus dissimulanter, [*ac sine tergiuersatione ipsis*] opem tulerunt: primùm quidẽ ab omni impressione in aduersarios facienda sibi temperantes. sed postquàm [*Corcyræi*] in fugam apertam, [*minimeq; dubiam*] se dederunt, & Corinthij [*illis*] instare cœperunt, tunc verò vnusquisq; manum ad opus admouit. nec vllum amplius erat discrimen: sed eò necessitatis sunt compulsi, vt Corinthij, & Athenienses inter se manus consererent. Sed versis in fugam hostibus, Corinthij alueos nauium, quas demerserant, religatos non traxerunt: at transcurrentes, ad homines potius trucidandos, quàm viuos capiendos, se conuerterunt. Et suos amicos per ignorantiam interficiebant, quia illos, qui in dextro cornu erant, superatos fuisse nesciebant. Nam cùm multæ essent vtrorumq; naues, & latè mare occuparent, postquàm manus inter se conseruerunt, non facilè dignoscere poterant, quinam victores, aut qui victi essent. Hoc enim nauale prœlium Græcorum cum Græcis commissum, nauium numero omnia superiora longè superauit. Corinthij verò, postquàm Corcyræos ad terram vsque sunt persequuti, ad nauium fragmẽta, tabulasq; colligendas, & ad cadauera suscipienda se conuerterunt. Et maximã eorum partem in suam potestatem redegerunt, ita vt ea ad Sybota comportarint, quò terrestres barbarorũ copiæ ad opem [*ipsis*] ferendam venerant. Sybota autem est desertus Thesprotidis portus. Hac re

gesta, rursus collecti Corcyræos infesta classe petierunt. Illi verò cum [*suis*] nauibus, quæ ad nauigationem adhuc erant aptæ, & quotquot erant reliquæ, vnâ cum Atticis, & ipsi infesta classe obuiam [*hosti*] prodierunt, veriti ne [*illi*] in suũ agrum descendere conarẽtur. Iam autem erat diei serum, clamorq; militaris ad concursum, [*& conflictum*] sublatus fuerat, quum Corinthij repentè in puppim remigare cœperunt, x x naues Atheniensium contra se nauigantes conspicati, quas post illas decem priores miserant Athenienses, veriti (id, quod accidit) ne Corcyræi vincerentur, néve suę decem illæ naues ob numeri paucitatem ab illis vim propulsare non possent. Corinthij igitur has maturè conspicati, & non quot cernebant: sed plures Athenis venire suspicati, sensim retro abire cœperunt. At Corcyræi eas non videbant, (veniebant enim vnde manifestè [*ab ipsis*] conspici non poterant) & Corinthios in puppim remigare mirabantur, donec quidam, qui naues viderant, illas contra se nauigare dixerunt. Tunc verò & ipsi recesserunt. Iam enim noctis tenebræ erant. Corinthij verò nauibus auersis abierunt diuersi. Ita autem alteri ab alteris dirempti sunt, & hæc naualis pugna ad noctem vsque producta hunc habuit exitum. Cùm autem Corcyræi castra apud Leucimnam haberent, illæ viginti naues Atticæ, quibus Glaucon Leagri, & Andorides Leogori [*filius*,] præerant, per media cadauera, & naufragia delatæ, in castra venerunt, non multo pòst quã conspectæ fuerunt. Corcyræi verò (erat enim nox) timuerunt ne hostiles essent: sed postea [*illas*] agnouerunt, & in suas stationes receperunt. Postridie verò & triginta naues Atticæ, & Corcyræorum, quotquot ad nauigationem erant aptæ, nauigarunt in portum, qui est in Sybotis, vbi Corinthij stationem habebant, eo animo, vt cognoscerent an prœlio nauali certare vellent. Illi verò nauibus à terra prouectis, & acie in alto instructa, quiescebant, quia sponte sua prœlij initium facere in animo non habebant, quòd integras, [*ac recentes*] Atheniensium naues [*ad superiorem hostium classem*] accessisse, sibiq; multas difficultates accidisse viderẽt, cùm propter captiuos, quos in nauibus habebant, de quorum custodia erant soliciti, tum etiam quòd in loco deserto naues reficere non possent. Sed de reditu magis erant soliciti, considerantes qua ratione domũ se recipere possent, veriti ne Athenienses fœdera rupta esse existimantes, quia ad manus venerant, se illinc nauigare non sinerent. Placuit igitur ipsos viros in scapham impositos, sine caduceo ad Athenienses præmittere, & eorum mentem explorare. Per illos autem, quos miserunt, hæc verba fecerunt. Iniustè facitis, Athenienses, quia bello nos lacessitis, & fœdera frangitis. Nobis enim hostes nostros vlciscentibus impedimento estis, quia arma contra [*nos*] sumpta fertis. Quòd si vobis est animus nos impedire, ne cõtra Corcyram, aut aliò, si quò libeat, nauigemus, & fœdera rumpitis, nos, qui hîc adsumus, primos comprehẽdite, & vt hostes tractate. Illi igitur hæc dixerũt. Corcyræi verò, quicũq; ex classe [*Corinthios*] audierant, sublato clamore statim dixerunt illos & cõprehendendos, & interficiendos esse. Sed Athenienses hoc respõsum [*illis*] dederunt. Nec bello vos lacessimus, viri Peloponnesij, nec fœdera frangimus. Sed istis Corcyræis sociis [*nostris*] auxilio venimus. Si quam igitur aliam in partẽ velitis nauigare, non impedimus. Sed si contra Corcyram, aliquémve Corcyræorum locum nauigatis, pro viribus [*hoc*] non negligemus. Cùm autem Athenienses hoc responsum [*illis*] dedissent, Corinthij quidẽ se ad nauigationem pararunt, vt domum redirent, & in Sybotis, quæ sunt in continente, trophœum statuerunt. At Corcyræi nauium fragmenta, tabulasq; & cadauera ad se delata susceperunt, eiecta & fluctibus, & vẽto, qui noctu ortus ea in varias partes disiecerat. Et in Sybotis, quæ sunt in insula, vicissim & ipsi trophœum tanquam victores statuerunt. Hoc autem consilio victoriam vtriq; sibi vendicarunt. Corinthij quidem, quòd nauali prœlio ad noctẽ vsq; vicissent, ita vt plurima nauium fragmenta, & militũ cadauera recepissent, & captiuos nõ pauciores mille haberẽt, & septuaginta circiter naues demersissent, trophœum statuerunt. Corcyræi verò, quòd [*illorum*] x x x fermè naues profligassent, &, post Atheniensium aduentum, nauium fragmenta ad se [*fluctibus, ventoq;*] delata, militumq; cadauera sustulissent, quodq; pridie Corinthij in puppim remigãtes ipsis se paulatim recipientes cessissent, naues Atticas conspicati, &, cùm [*aduersus eos*] iuissent,

ſent, ex Sybotis [*ſibi*] non occurriſſent, hiſce de cauſis trophœum ſtatuerunt. Hoc igitur modo vtrique ſe victores exiſtimabant. Corinthij verò illinc domum nauigantes, Anactorium, quod in ore ſinus Ambracij ſitum eſt, per fraudem ceperunt. (erat enim ipſis commune cum Corcyræis) & Corinthiis colonis in eo collocatis, domum redierunt. Et Corcyræorum octingentos, qui ſerui erant, vendiderunt, ducentos & quinquaginta vinctos aſſeruarunt, eoſq; diligenter, ac officioſè curarunt, vt [*in patriam*] reuerſi Corcyram ipſorum ditioni adiungerent. Eorum autem plerique potentia principes erant ciuitatis. Sic igitur Corcyra in bello contra Corinthios geſto ſuperſtes remāſit, [*& ex imminētibus periculis euaſit,*] Atticæq; naues domum inde reuerterunt. Hæc autem fuit prima cauſa belli, à Corinthiis contra Athenienſes ſuſcepti, quòd illi cum Corcyræis contra ſe fœderatos nauali prœlio certaſſent. Poſt hæc autem ſtatim accidit, vt hæ quoque ſimultates inter Athenienſes, & Peloponneſios orirentur, [*quæ*] ad bellum gerendum [*illos compulerunt.*] Cùm enim Corinthij hoc ſtuderent, vt ipſos [*Athenienſes*] vlciſcerētur; Athenienſes, quòd eorum inimicitias haberent ſuſpectas, Potidæatas, qui in Pallenes Iſthmo habitant, Corinthiorum colonos, ſuoſq; ſocios, & vectigales, muros Pallenen verſus [*ædificatos*] demoliri, & obſides dare iuſſerunt: & Epidemiourgos, [*magiſtratus ſic appellatos,*] expellere, nec in poſterum recipere, quos Corinthij quotannis mittebant: veriti ne a Perdicca, & Corinthiis ſolicitati, [*à ſe*] deficerent, cæteroſq; ſocios, qui in Thracia erant, ad defectionem ſecū traherent. Hæc autē Athenienſes contra Potidæatas ſtatim poſt nauale prœliū ad Corcyram cōmiſſum moliri cœperunt. Nam & Corinthij apertè [*Athenienſibus*] erant infenſi, & Perdiccas Alexandri [*filius,*] Macedonū Rex, [*eorum*] hoſtis erat, cùm antè ſocius, & amicus eſſet. [*Ideo*] autē factus eſt [*eorum*] hoſtis, quòd cū Philippo fratre ſuo, & Derda, communiter, [*opibus armiſq; coniunctis*] bellum contra ſe gerentibus, Athenienſes ſocietatem feciſſent. cumq; ſibi [*ideo*] metueret, miſſis Lacedæmonem [*viris,*] operam dedit, vt bellum inter ipſos [*Athenienſes*] & Peloponneſios oriretur, & Corinthios ſibi conciliauit, vt Potidæa defectionē [*ab Athenienſibus*] faceret. Quinetiam cum Chalcidenſibus, & Bottiæis, qui ſunt in Thracia, egit, vt vnâ [*cum Potidæatis*] defectionem facerent: exiſtimans, ſi ciuitates iſtas agro ſuo finitimas haberet ſocias, ſe bellum cum illis faciliùs [*aduerſus Athenienſes*] geſturum. Quæ cùm cognouiſſent Athenienſes, & harum ciuitatū defectionem præoccupare vellent, (triginta enim naues, & mille grauis armaturæ milites in eius agrum [*iam*] miſerant, ductu Archeſtrati Lycomedis [*filij,*] cum decem aliis collegis [*eo*] profecti,) mandarunt nauium præfectis, vt & obſides à Potidæatis acciperēt, & [*vrbis*] muros demolirentur, & accuratè cauerent, ne proximæ ciuitates defectionē facerent. At Potidæatæ miſſis ad Athenienſes legatis, ſi fortè ipſis perſuadere poſſent, ne quid noui de ſe ſtatuerent, Lacedæmonem etiam cum Corinthiis profecti egerunt, vt, ſi foret opus, auxilium [*Lacedæmonij*] pararent. Vbi verò operâ diu conſumptâ nihil pacati ab Athenienſibus impetrare potuerunt, ſed naues [*eorum*] in Macedoniam, & in ſe pariter veniebant; & ſummi Lacedæmoniorum Magiſtratus ipſis promiſerunt, ſe, ſi Athenienſes contra Potidæam irent, in Atticam irrupturos: tunc demum cum Chalcidenſibus, & Bottięis communiter coniurati [*ab Athenienſibus*] defecerunt. Perdiccas quoq; Chalcidenſibus perſuaſit, vt relictis, & exciſis vrbibus maritimis commigrarent Olynthum, & hanc vnam vrbem [*à mari remotiorem*] cōmunirent. Illis autē, qui [*priſtinas ſuæ patriæ ſedes*] relinquebāt, cùm ſui, tum etiam Mygdonij agri partem, quę eſt circa paludem Bolben, dedit incolendam, quandiu bellum contra Athenienſes [*ſuſceptum*] duraret. Atque illi quidem vrbes demoliti in loca mediterranea comigrarunt, & ad bellum ſe parare cœperunt. At triginta Athenienſium naues in Thraciam peruenerunt, & Potidæam, aliaſq; ciuitates [*iam*] defeciſſe repererunt. Duces verò exiſtimantes ſe cum præſentibus copiis non poſſe [*ſimul*] gerere bellum & aduerſus Perdiccam, & ciuitates, quæ defecerant, in Macedoniam, quò etiam antè miſſi fuerant, ſe conuerterunt. Quò poſtquam peruenerunt, cum Philippo, & Derdæ fratribus, qui ex locis mediterraneis [*in Macedoniam*] cum exercitu irruperant, arma iunxerunt, vt bellum [*Perdiccæ*] facerent.

Intereà verò Corinthij, cùm Potidæa desciuisset, & Atticæ naues circa Macedoniam essent, illi oppido timentes, & domesticum existimantes periculũ, miserunt cùm de suis voluntarios, tum etiam de cęteris Peloponnesiis mercede conductos, mille & sexcentos, omnes grauis armaturæ milites, & quadringentos leuiter armatos. Illis autem præerat Aristeus Adimanti [*filius*,] & propter eius amicitiam potissimùm, plurimi voluntarij milites Corintho eum sequuti sunt. Semper enim Potidæatarum studiosus fuerat. Et quadragesimo die post Potidææ defectionem in Thraciam peruenerunt. Nuntius autem de istarum ciuitatũ defectione Atheniensibus statim est allatus. Qui, cùm intellexissent illos etiam, qui cum Aristeo erant, [*eò*] præterea aduenisse, ex suis bis mille grauis armaturæ milites, & quadraginta naues, Calliamq; Calliadis [*filium*] cum quatuor collegis præfectum, in loca, quæ defecerant, miserunt. Qui simul ac in Macedoniam peruenerunt, illos mille priores iam Therma potitos, & Pydnam obsidentes offenderunt. Pydnam autem & ipsi castris, copiisq; iunctis oppugnarunt: sed postea facta pace, & societate necessaria inita cum Perdicca, quòd Potidæa, & Aristei aduentus eos vrgeret, ex Macedonia recesserũt. Et Berrhœam profecti, & inde reuersi, eoq; oppido priùs tentato, nec expugnato, itinere pedestri Potidæam versus iuerunt, cum tribus millibus militum grauis armaturæ ex suis, præterea verò cum multis sociis, & sexcentis Macedonum equitibus, qui cum Philippo, Pausaniaq; erant. simul etiã septuaginta naues oram maritimam legebant. Et sensim, [*ac modicis itineribus*] progressi, tertio die Gigonum peruenerunt, ibiq; castra posuerunt. At Potidæatæ, & Peloponnesij, qui cum Aristeo erant, Atheniensium aduentum expectantes, in Isthmo, propè Olynthum castra posuerant, & mercatum extra vrbem agebant. Socij autem totius quidem peditatus ducem elegerunt Aristeum; equitatus verò, Perdiccam. Protinus enim ab Atheniensibus iterum defecerat, & Iolao duce in suum locum substituto Potidæatas in bello iuuabat. Hoc autem erat Aristei consilium, cum exercitu quidem, quem in Isthmo secum habebat, Athenienses diligenter obseruare, si contra [*se*] venirent, Chalcidenses verò, & socios, qui extra Isthmum erant, & ducentos equites, quibus præerat Perdiccas, Olynthi manere, & cùm Athenienses cõtra se venirent, à tergo impressionem in hostes facere, eosq; circumuenire. Cõtrà verò Callias Atheniensium dux, eiusq; collegæ, Macedonum equites, paucosq; socios Olynthum versus miserunt, vt illos, [*qui Olynthi erant,*] illinc auxilium [*suis*] contra [*se*] ferre prohiberent. Ipsi verò motis [*inde*] castris Potidæam versus contenderunt, & cùm ad Isthmũ venissent, & aduersarios se ad prœlium parantes vidissent, ipsi quoq; aciem [*illis*] oppositam instruxerunt, nec multo pòst conflixerunt. Ac ipsum quidem Aristei cornu, & quotquot de Corinthiis, aliisq; militibus delecti circum ipsum [*Aristeum*] erant, [*hostium cornu*] sibi oppositum in fugam verterunt, eosq; persequentes longè processerunt. Reliquus verò Potidæatarum, & Peloponnesiorum exercitus ab Atheniensibus superatus est, & in vrbem confugit. Cùm autem Aristeus ab hoste persequendo rediret, postquàm reliquum exercitum vidit victum, dubitauit vtram partem petens, Olynthúmne, an Potidæam, belli fortunam periclitaretur. Tandem tamen ei placuit, cum suis militibus in minimum loci spatium contractis, [*& eorum acie confertissima*] Potidæam cursu petere, & in eam perrumpere. Et [*in vrbem*] ingressus est ab ea parte, quæ mari alluitur, prope crepidinem, [*vbi saxorum ingentium moles ad fluctus arcendos iacta erat,*] telis petitus, & ægrè [*eò penetrans,*] paucis quidem amissis, plerisque verò saluis. Qui verò Olyntho, auxilium Potidæatis laturi prodierãt (abest autem [*Olynthus à Potidæa,*] sexaginta fermè stadiis, & [*locus, in quo sita est, editus, atq;*] conspicuus est,) postquàm pugna commissa est, & signa sublata paululum illi quidem progressi sunt, vt auxilium [*Potidæatis*] ferrent: sed Macedonum equites aciem instructam [*ipsis*] opposuerunt, vt [*eos*] impedirent. Postquàm autem victoria penes Athenienses repentè fuit, & vexilla reuulsa sunt, in vrbem iterum se receperunt, & Macedones ad Athenienses. Neutris autem equites adfuerunt. Post pugnam autem Athenienses trophæũ statuerunt, & cæsorum militũ cadauera pace sequestra Potidæatis reddiderunt. Ceciderunt ex Potidæatis quidẽ, & sociis, paulò paucio-

res trecentis, ex ipsis verò Atheniensibus, centũ & quinquaginta, & Callias [*eorum*] dux. Mox autem Athenienses murum, qui Isthmum spectabat, circumuallarunt, & [*præsidio ibi collocato*] custodire cœperunt. At [*murus,*] qui Pallenen versus spectabat, nullo vallo cinctus erat. Nec enim existimabãt se [*vno, eodemq́ tẽpore*] & in Isthmo excubias agere, [*eumq́ tutari,*] & in [*vrbẽ*] Pallenen transire, eáq; munire posse: veriti ne Potidæatæ, eorumq; socij se in duas partes diductos inuaderent. Cùm autẽ Athenienses, qui Athenis erant, Pallenen nullis muris cinctã esse intellexissent aliquanto pòst mille & sexcentos grauis armaturæ milites de suis, & Phormionem Asopij [*filium,*] ducem [*eo*] miserunt: qui cùm Pallenen petiisset, ac Aphytide castra mouisset, copias Potidææ admouit, paulatim procedens, & simul agrum vastans. Sed cùm nullus ad prœlium contra [*ipsum*] prodiret, murum, qui Pallenen versus spectabat, vallo cinxit. Atque ita Potidæa iam vtrinque vehementer oppugnabatur, simul etiam à mari [*grauiter premebatur,*] nauibus stationem aduersus [*ipsam*] habentibus. Aristeus verò, cùm vrbs iam esset circumuallata, nec vllam salutis spem haberet, nisi si quid ex Peloponneso, aut [*aliquid*] aliud insperatum accideret, autor erat, vt, quingentis exceptis, cæteri obseruato vento [*secundo*] nauibus abirent, vt res frumentaria diutius suppeteret, [*& qui in vrbe remansissent, obsidionem faciliùs perferrent, famemq́ tolerarent.*] Atque ipse vnus esse volebat de numero eorum, qui remanerent. Sed cùm [*rem illis*] persuadere non posset, ac ea, quæ his proxima erant, parare vellet, & [*operam daret*] vt quæ foris erant, optimè sese haberent, clàm Atheniensium præsidio [*inde*] enauigauit. Et apud Chalcidenses permanens, cùm alias res bellicas administrauit, tum etiam insidiis ad Sermyliorum vrbem locatis, multos occidit. Quinetiam [*per legatos*] in Peloponnesum [*missos*] egit, vt aliquod auxilium [*Potidæatis*] mitteretur. Post Potidæam circumuallatam, Phormio cum illis mille, & sexcẽtis militibus, quos habebat, Chalcidensem, & Botticum agrum vastauit, nonnulla etiam oppidula cepit. Atq; hæ fuerunt Atheniensibus, & Peloponnesiis criminationes, quibus alteri in alteros antè, [*quàm bellum apertè susciperent,*] sunt vsi. Corinthiis quidem, quòd Potidæam, suam coloniam, & viros Corinthios, ac Peloponnesios, qui in ea erant, [*Athenienses*] obsiderent. Atheniensibus verò contra Peloponnesios [*hæ criminationes fuerunt,*] quòd [*illi*] ciuitatem sociam, & vectigalem, ad defectionem faciendam impulissent, & [*eò*] profecti, pro Potidæatis apertè secum pugnassent, nondum tamen bellum publicè conflatum erat: sed ab armis adhuc abstinebatur. Corinthij enim hæc priuatim egerant. Sed cùm Potidæa obsideretur, non [*amplius*] quieuerunt, cùm de suis viris, qui [*in ea*] erant, tum etiam de oppido, cui timebant, soliciti: & protinus socios orare cœperunt, vt Lacedæmona venirent: & [*ipsi eò*] profecti magnis clamoribus in Athenienses inuehebantur, quòd & fœdera fregissent, & Peloponnesum iniuria afficerent. At Æginetæ, non palàm illi quidem legatione missa, quia Athenienses metuebant: sed clam, cum ipsis, bellum maximè suadebant, dicentes se ex fœdere non esse sui iuris. Lacedæmonij verò, sociis præterea aduocatis, & si quis alia quapiam in re se ab Atheniensibus iniuriam accepisse diceret, legitimo suæ gentis concilio conuocato, [*eum, qui vellet,*] dicere iusserunt. Tunc verò cùm alij in mediam concionem progressi, prout singuli [*se læsos iudicabant, de Atheniensibus*] conquerebantur, tum etiam Megarenses, demonstrantes cùm alia non pauca, quæ suæ Reipub. vehementer interesse dicebant, tũ verò præcipuè, quòd ab agri Attici portubus, Atticoq; foro, præter fœdus arcerentur. Corinthij verò, cùm Lacedæmonios ab aliis priùs [*ad bellum*] instigari permisissent, in medium nouissimi prodierunt, & [*aliorum verbis*] hæc addiderunt.

CORINTHIORVM CONCIO.

Fides, quam vos, Lacedæmonij, publicè, priuatimq; inter vos ipsos seruatis, facit, vt si quid in alios dicamus, minus credatis. Atque ex hac [*fide,*] æquitatis quidem laudem reportatis: sed maiore rerum externarum inscitia laboratis. Nobis enim sæpe prædicentibus detrimenta, quibus Athenienses nos erant affecturi, vos tamen nunquam audire voluistis, quę toties demonstrauimus: sed potius suspicati

estis hæc à nobis dici propter priuatas simultates, quæ nobis cum illis intercedebant. Ideoque non antequàm iniuriam acciperemus: sed postquàm eam accepimus, socios istos aduocastis, apud quos æquum est nos eò prolixiore oratione vti, quò etiam grauiora crimina habemus, quę obiiciamus, ab Atheniensibus quidem cum contumelia læsi, à vobis verò neglecti. Quòd si Athenienses in aliquo obscuro loco delitescentes iniuriam Græciæ facerent, nobis demonstratione opus esset, qua vos rerum ignaros doceremus. Iam verò quid longa oratione opus est [*nobis,*] quorum alios quidem in seruitutem [*ab ipsis iam*] redactos; aliis verò, & præcipuè nostris sociis insidias ab ipsis strui, ipsosque [*ad bellum,*] si fortè vnquam bello appetantur, iam pridem præparatos videtis? nec enim Corcyram clam, [*& per dolum*] captam nobis inuitis retinerent, & Potidæam obsiderent. quarum vrbium altera quidem est opportunissima ad res Thraciæ obtinendas, ita vt illis liberiùs vti possimus, altera verò maximam classem Peloponnesiis [*in bello*] suppeditasset. Atq; vos ipsi rerum istarum estis autores, qui & tunc primùm eos post bellum Medicum vrbem [*suam*] munire, & postea longos muros ædificare passi estis, quiq; [*ab eo tēpore*] ad hoc vsq; perpetuò libertate priuastis nō solùm eos quos illi in seruitutem redegerunt: sed etiam nunc vestros socios. Nam non is, qui [*alios*] in seruitutem redigit: sed is potius, qui potest quidem [*hoc*] impedire; sed [*tamen*] negligit, verè hoc facere est censendus. Præsertim si Græcorum liberatorem se esse profiteatur & præclarū istius laudis titulum præ se ferat. Vix tandem verò nunc congregati sumus, & ne nunc quidem ob certa, [*ac manifesta crimina.*] Nec enim amplius esset consultandū, an iniuria fuerimus affecti: sed qua ratione [*iniuriam acceptā*] vlcisci queamus. Qui enim [*hæc*] faciunt, re iam deliberata, minimeque cunctantes inuadunt homines, qui nihil certi adhuc statuerunt: [*sed hærent inopes consilij.*] Scimus autem qua via, & quo modo paulatim Athenienses in alios grassentur. Et quandiu quidem sua facinora, propter vestrum stuporem, occulta fore putabunt, minus audaces erunt: sed vbi cognouerint vos hæc quidem scire; sed negligere, tunc rem vehementer vrgebūt. vos enim soli Græcorum, Lacedæmonij desides, [*ac otiosi*] estis, alios non [*armorum*] vi: sed cunctatione vlciscentes. Et soli, hostium vires non crescentes, [*ac infirmas:*] sed [*iam*] duplicatas, [*& firmas*] euersum itis. Atqui cauti, [*& circunspecti*] esse ferebamini: de quibus profectò rumor diuulgatus rem ipsam superabat. Nam & nos ipsi scimus Medum ab extremis orbis terrarum partibus [*olim*] in Peloponnesum prius venisse, quàm vos pro [*vestra Reipubl.*] dignitate cum vestris copiis obuiam [*illi*] prodiretis. Nunc etiam Athenienses [*à vobis*] non remotos, (vt ille [*tunc*] erat:) sed vicinos negligitis, & pro bello, quod vos illis inferre debebatis, illos arma vobis inferentes propulsare, & certantes cum hominibus, qui [*nunc longè*] sunt potentiores, [*quàm antè fuerint,*] incertos fortunæ casus subire mauultis: quāuis sciatis vel ipsum barbarum sua ipsius culpa, [*& propter suam temeritatem*] plerunq; offendisse, [*& clades accepisse:*] quinetiam nos ipsos in bello cum ipsis Atheniensibus gesto, ipsorum erratis potius, quàm vestris auxiliis [*adiutos,*] iam sæpe victoriam ab illis reportasse. Siquidem vestræ spes, [*& auxilia, quæ à vobis expectabātur,*] iam nonnullos adhuc imparatos euerterunt, quòd essent freti [*vestris auxiliis, quæ ventura credebant.*] Neq; verò aliquis vestrum hæc [*à nobis*] magis ob odium, quàm expostulationem dici putet. Nam expostulatio quidem, est [*amicorum conquerentium*] de amicis, qui peccarunt, [*officioq; suo defuerūt.*] Sed accusatio, est contra inimicos, qui iniuriam fecerunt. Præterea si quos alios, ipsi nos dignos esse censemus, qui proximis vitium exprobremus [*eosq; propter id obiurgemus:*] prȩsertim cùm de magni momenti rebus agatur, quarum nullum vos sensum nobis habere videmini, nec vnquam considerasse, quales sint Athenienses, cum quibus certamen vobis est futurum, & quomodo vel omnibus in rebus sint vobis longè præstantiores. Nam illi quidem sunt rerum nouarum studiosi, & celeres ad excogitandum, & ad re ipsa exequendum id, quod excogitarint. Vos verò ad res iam partas conseruandum, & ad nihil noui excogitandum, & ne ad res quidem necessarias peragendum [*apti estis.*] Præterea, illi quidem vel supra vires sunt audaces, & grauissima quæque pericula subeunt præter hominum opinionem, & in asperrimis quibusq; rebus bonam

nam spem habent. Vestra verò ratio, [*ac vita genus hoc est*,] res vestris viribus inferiores gerere, & ne certis quidem, ac exploratis animi consiliis, [*metu, periculoq; carentibus*,] confidere, & existimare vos periculis nunquam liberatum iri. Quinetiam illi, si vobiscum conferantur, sunt impigri, vos verò cunctatores. Item illi sunt peregrinationis cupidi, vos verò vestris finib. hæretis, & otiosi, ac desides plerunq; domi manetis. Existimant enim illi quidem hac absentia, [*quum peregrè proficiscuntur*,] se aliquid sibi quæsituros, vos verò, si bellum [*aliis inferatis*,] vel rerũ præsentium, quas possidetis, iacturam vos facturos [*putatis*.] Illi etiam, hostibus superatis, longissimè progrediuntur, & victi, quamminimum animo cõsternantur. Præterea verò, [*suis*] corporibus [*vt*] alienissimis pro Repub. [*defendenda*] vtuntur, consiliis verò maximè propriis, vt aliquid pro ea faciant, & nisi cogitata confecerint, se rebus suis priuari putant: quæ verò armis quæsierint, perexigua iudicant, si cum illis conferas, quæ sperant se postea suis actionib. quæsituros. Quòd si fortè rei alicuius tentatæ conatus eos fallat, nouam aliarum rerum spem sibi proponentes, id, quod opus est, explent. Soli enim [*omnium Græcorum*] pariter & habent, & sperant ea, quæ animo conceperint, propter celeritatem, qua vtuntur in aggrediendis, [*ac peragendis*] rebus, quas [*cogitarint, & peragere*] statuerint. Atq; hæc omnia cum laboribus, & periculis perpetuò moliuntur, rebusq; partis minimùm fruuntur, quia [*res alias sibi*] quærere semper student, & diem festum nihil aliud esse putant, quam conficere quæ conducunt, & otium iners plus mali afferre [*existimant*,] quam laboriosum negotium. Quare si quis paucis rem totã complexus, eos dixerit ita natos esse, vt neq; ipsi velint, neq; alios mortales quiescere sinant, is verum dixerit. Et tamen, Lacedæmonij, cùm talis Respub. sit vobis aduersaria, vos cunctamini: & existimatis illis hominibus diuturnam suppetere quietem, qui suo quidem apparatu, [*ac opibus*] iniuriam nulli faciũt: sed [*tamen*] præ se ferunt, se eo esse animo, vt, si lacessantur iniuria, eam non sint neglecturi: verùm in eo ius, & æquitatem ponitis, si neq; alios molestiis, [*& iniuriis*] afficiatis, neq; vos ipsi dum vim, [*& iniurias illatas*] propulsatis, vllum detrimentum capiatis. At hoc vix cõsequi possetis, quamuis ciuitatem vestræ proximam, & iisdem moribus, ac institutis vtentem haberetis. Iã verò (quod & paulò antè declarauimus) vestri mores, ac instituta nimis sunt antiqua aduersus ipsos [*Athenienses*.] Sed necesse est, quemadmodum artib. accidere solet, nouissima quæq; [*inuenta*] semper euincere, [*& potiora esse*.] Et ciuitati quidem pacatæ, maximè conducunt instituta, quæ manent immota: sed illis, qui ad multa [*pericula*] coguntur ire, nouis etiam, & commentitiis artibus est opus. Ideo etiam res Atheniensium propter multam experientiam, [*& longum vsum*] magis nouatæ sunt, quàm vestræ, [*& multò meliores factæ*.] Hactenus igitur hæc vestra tarditas progressa terminetur, [*& vlterius progredi desinat*.] Iam verò cùm aliis, tum etiam Potidæatis (quemadmodum promisistis) opem feratis, in Atticam celeritate, quanta maxima potestis, irrumpentes: ne viros vobis amicos, atque cognatos infensissimis [*hostibus*] prodatis, néve nos cæteros præ desperatione, ad aliquam aliam societatem [*quærendam*] compellatis. Nullum autem flagitium admittemus, non per Deos iurisiurandi præsides; non per homines, qui aliquo sensu sunt præditi. Non enim, qui [*à sociis*] destituti ad alios se conuertunt, hi fœdera frangunt: sed illi, qui opem non ferunt [*sociis*,] quibuscum iurarunt. Sed si vos [*ad opem nobis ferendam*] animis promptis esse volueritis, [*in vestra societate, ac fœdere*] permanebimus. Nec .n. piè faceremus, si permutata societate vos desereremus, nec alios maiore, quàm vos estis, amicitia, & familiaritate nobiscum coniunctos inueniremus. Quare de his diligentiùs consultate, dateque operam, vt Peloponneso ita præsitis, vt potius augeatis, quàm imminuatis ipsius imperium, quod vestri maiores vobis tradiderunt. Atque Corinthij quidem hæc dixerunt. Atheniensium verò [*legati tunc ibi aderant*,] (casu enim quodam legatio [*Atheniensium*] aliis de causis Lacedæmone iam antè aderat) & cùm hæc verba audissent, ad Lacedæmoniorum magistratus sibi eundum esse censuerunt, non vt ad crimina responderent, quæ ciuitates [*Atheniensibus*] obiecerant: sed vt in vniuersum ostenderent non celeriter [*quicquam ipsis*] decernendum:

sed plus temporis [*in rerum tantarum*] consultatione ponendum. Simul etiam volebant significare quanta esset suæ ciuitatis potentia, & ætate profectioribus in memoriam reuocare ea, quæ nouerant, & iunioribus narrare ea, quorum nullam habebant notitiam. Eos enim sua oratione audita, ad pacem, quàm ad bellum, propensiores fore putabant. Cùm igitur ad Lacedæmoniorum magistratus accessissent, ad eorum concionem se quoque verba facere velle dixerunt, nisi quid prohiberet. Illi verò eos in medium prodire iusserunt. Tunc Athenienses in medium progressi hæc dixerunt.

ATHENIENSIVM CONCIO.

Non propterea ad vos legati fuimus, [*Lacedæmonij,*] vt ad crimina nobis à nostris sociis obiecta responderemus, & cum ipsis apud vos disceptaremus: sed [*aliis de rebus venimus,*] quarum causâ ciuitas [*nos huc*] misit. Iam verò cùm intellexerimus [*vestros socios*] in nos grauissimè inuectos esse, in medium prodiimus, non vt ad ciuitatum crimina [*nobis*] obiecta respondeamus (neque enim à nobis apud vos, vt aut nostri, aut istorum iudices, verba fient) sed [*vt vos moneamus*] ne celeriter magnis de rebus, vestrorum sociorum verbis adducti, malè consultetis, simul etiam quia de tota accusatione contra nos instituta vos certiores facere volumus, [*vt demonstremus*] nos neque præter [*decorum, &*] ius obtinere, quę possidemus, nostramque ciuitatem non esse contemnendam. Ac peruetusta quidem quid opus est recensere, quorũ ipsi rumores de illis sparsi potius sunt testes, quàm oculi eorũ, qui hæc sunt audituri? Sed res bello Medico [*à nobis*] gestas & quæcunq; nouistis ęquè atq; nos ipsi, quamuis valde molesta [*ac odiosa*] sint [*vobis*] futura, quòd hæc semper proferamus, [*ac prædicemus, tamē*] commemorare est necesse. Nam quum [*res illas*] gerebamus, propter [*communem omnium Græcorum*] vtilitatem, pericula subibamus, cuius [*vtilitatis, nostriq́; præclari*] facinoris [*vos*] quidem participes fuistis, [*nos*] verò non omni [*rerum istarum*] commemoratione, si quid [*nobis*] prosit, priuamur. Hæc autem [*à nobis*] dicentur non tam vt nos excusemus, [*& veniam à vobis petamus,*] quàm vt testemur, & declaremus aduersus qualem ciuitatem vobis consilium minimè bonum ineuntibus certamen sit futurũ. Prædicamus enim [*nos sine vestris auxiliis,*] solos olim in campis Marathoniis magno cum periculo aduersus barbarum pugnasse: & quũ iterum venit, quia terrâ ipsum propulsare non poteramus, [*nos*] vniuersos naues conscendisse, & ad Salaminem prœlium nauale cum eo commisisse, quæ res illum impediuit, ne infesta classe singulas vrbes petens [*totam*] Peloponnesum vastaret, quòd [*vestræ ciuitates*] aduersus ingentem classem mutuis auxiliis se iuuare non possent. Ipse verò maximum [*huius rei*] documentum dedit. Nam classe victus, quia potentiam [*superiori*] parem non amplius habebat, cum maiore copiarum parte, celeritate, quanta maxima potuit, [*inde*] se recepit. Cùm autem res, quæ [*tunc*] acciderunt, tales fuerint, cumq; manifestè pateat Græcorum fortunas, [*omnesq́; salutis spes*] in nauium præsidio sitas fuisse, [*nos*] ad has res [*peragēdas*] tria vtilissima contulimus, & maximum nauium numerũ, & prudentissimum ducem & impigerrimam animi promptitudinem. naues quidem ad quadringentas, paulo pauciores duabus [*totius*] classis partibus. Themistoclem verò ducē, qui præcipuus autor fuit, vt nauale prœlium in maris angustiis committeretur. quod profectò res [*Græcorum*] seruauit. eiq; propterea, licet vir esset peregrinus, vos honorem habuistis lōgè maiorem, quàm vllis aliis, qui ad vos [*antè*] venerint. Animi verò præsentiam, & studium vel longè ardentissimum demonstrauimus, qui, cùm terrâ nullus opem nobis ferret, & cæteri ad nos vsque [*barbaris*] iam seruirent, decreuimus vrbe relicta, & re familiari euersa, ne sic quidē reliquorũ sociorũ communionem, [*atq; Rempub.*] deserere, neq; dispersi, inutiles ipsis esse: sed naues conscendere, & periculum adire, nec [*vobis*] succensere, quòd nobis auxilium antè non tulissetis. Quamobrē nos non minorem vtilitatē vobis attulisse, quàm nobis à vobis allatam fuisse prædicamus. Vos enim ex vrbibus, quę habitabantur, [*& integræ erant, profecti,*] vtq; [*eas*] in posterũ habitaretis, postquàm vobis magis quàm nobis timere cœpistis, auxilium tulistis. quo enim tempore adhuc eramus salui,

[*vos no-*

[*vos nobis*] præstò non fuistis, Nos verò ex vrbe, quæ iam nulla erat, profecti, & pro ea, de cuius salute perexiguam spem habebamus, periculis nos obiicientes, & vos pro virili, & nos ipsos vnâ seruauimus. Sed si Medis antè nos adiunxissemus, agro nostro, vt & cæteri, timentes, aut si postea, quasi [*profligati, ac*] deplorati, naues [*vrbe relicta*] conscendere ausi non fuissemus, [*profectò*] vos, qui classem satis firmam non habebatis, [*quam hostibus opponeretis,*] nauali prœlio certare non amplius oportuisset: sed sine certamine res ipsi [*barbaro*] ex animi sententia successissent. An igitur, Lacedæmonij, propter talem animi alacritatem, & prudentiam, quàm [*pro communi totius Græciæ salute conseruanda*] tunc demonstrauimus, & [*propter*] imperium, quod obtinemus, digni videmur, quibus Græci adeò inuideant? Nam hoc ipsum [*imperium*] accepimus non per vim, sed [*vestro concessu,*] tum quia vos ad persequendas reliquias belli cōtra barbarū gerendi remanere noluistis, tum etiā quia socij ad nos accesserūt, & nos orarunt, vt suarum copiarum duces esse vellemus. Itaque vi, & natura ipsius rei, ipsum [*imperium*] in hunc statum [*in quo, nunc est,*] primùm perducere coacti sumus, præcipuè quidē præ metu; deinde verò, honoris etiam causa; postremò etiam, vtilitatis gratia: nec amplius tutum nobis esse videbatur, cùm multis inuisi essemus, quinetiam cùm nonnullos, qui [*à nobis*] defecerant, iam subegissemus, vosq; nobis non amplius æquè, [*ac antè*] essetis amici: sed suspectos [*nos*] haberetis, nobisque essetis inimici, imperio deposito periclitari. nam qui à nobis defecissent, illi se vobis adiunxissent. Nec vlli mortalium est inuidendum, [*aut vitio vertendum,*] si in maximis periculis constitutus suis rationibus prospiciat, quàm optimè potest. Nam vos quoque, Lacedæmonij, ciuitatibus, quæ sunt in Peloponneso, imperatis, ea Reipub. administrandæ forma in singulis constituta, quam vobis cōducere putatis. Quòd si tunc in imperio semper permanentes, hominum odia vobis contraxissetis, quemadmodum nos, scimus profectò vos non minus, [*quàm nos hodie sumus,*] graues, [*& acerbos*] sociis futuros fuisse, & in necessitatem venturos fuisse vel imperiosè, [*ac per vim*] dominandi, vel de vestro capite, & salute non sine periculo dimicandi. Ita ne nos quidem vllum admirabile, [*ac inusitatum*] aut ab hominum institutis alienum facinus fecimus, si imperium [*nobis*] traditum acceperimus, idque [*susceptum*] deponere nolimus, [*tribus*] maximis [*rebus*] coacti, honore, metu, & vtilitate. Neque verò nos primi huius exempli autores fuimus: sed perpetuo naturæ iure est constitutum, vt imbecillior à potentiore coërceatur, [*& regatur.*] præterea [*hoc ipsum fecimus,*] tum quia nos [*hoc imperio*] dignos esse iudicabamus, tum etiam quia vel vobis [*eo digni*] visi sumus ad hoc vsque tempus, quo rem vtilitate metientes, quadam æquitatis specie vtimini; quam [*æquitatem*] nullus dum (quotiescunque rei per vim parandæ occasio sese ipsi obtulit) proponens, [*& vtilitati anteponens,*] à rebus suis amplificandis est deterritus. Dignique sunt laude, qui humanum ingenium sequuti, vt aliis imperarent, [*in suo dominatu*] fuerunt æquiores, quàm imperij, quod obtinebant, magnitudo ferret. Profectò si qui alij hoc nostro imperio potirentur manifestissimè (vt arbitramur) declararent quàm modestè nos [*in eo*] geramus. Quanquam ex hac nostra modestia plus vituperationis, quàm laudis immeritò reportamus. Quamuis enim in iudiciis de contractu, [*de pactis, & conuentis,*] cum sociis disceptantes, de iure nostro decedamus, quamuis etiam iisdem iudiciis, iisdemque legibus, quibus & nos ipsi apud nos vtimur, [*pariq; conditione cum illis*] disceptemus, [*tamen*] litigiosi esse videmur: & eorum nemo considerat, cur hoc ipsum crimen cum exprobratione non obiiciatur iis etiam, qui vsquam alibi imperium habent, & qui in subditos minùs modestè se gerunt, quam nos. Illis enim, qui rei per vim gerendæ potestatem habent, nullis iudiciis est opus. At isti [*nostri socij*] assueti iam æquo iure nobiscum disceptare, si quid illis vel nostro iudicio, vel propter imperij potentiam, vel etiam quomodocumque fuerit detractum, quod ipsi sibi non detrahendum putarint, non habent [*nobis*] gratiam de pluribus non ereptis: sed modicum illud, quod detractū est, grauius ferūnt, quàm si statim ab initio, deposito [*nostro*] iuris instituto, apertè vim, [*ac iniuriam ipsis*] fecissemus. Illo enim modo ne ipsi quidem contra nos dicere potuissent, non oportere

inferiorem superiori cedere. Homines enim (vt est verisimile) quum iniuria afficiuntur, magis indignantur, quàm quum vim patiuntur. Nam quod ab eo proficiscitur, qui est pari conditione, id propter pluris habendi cupiditatem contra iuris æquabilitatem fieri videtur. Quod verò fit à potentiore, hoc ab ineuitabili necessitate proficisci [*videtur*] Idcirco etiam [*nostri socij*] quamuis [*iniurias*] his grauiores à Medo [*factas, olim*] paterentur, [*eas tamen*] tolerabant. At nostrũ imperium [*nunc ipsis*] durum esse videtur nec immeritò, nam præsens rerum status subditis est semper grauis. Sed vos, si [*nobis deuictis, &*] euerso dominatu nostro, dominaremini, fortasse beneuolentiã, quã propter nostri metum suscepistis, [*in maleuolentiã*] mutaretis, si modò nunc quoq; talia facinora vobis facienda censeretis, qualia vel tunc illo exiguo tempore edidistis, quo in bello contra Medum gerendo, [*Græcis*] præfuistis. Vestra enim instituta cũ nullis aliis cõmunia habetis: præterea quum vnusquisq; [*de vobis*] peregrè proficiscitur, neq; his [*vestris institutis*] vtitur, neq; illis, quib. reliqua Græcia solet vti. Quare maturiùs consultetis, vt pote de rebus non paruis: neque consiliis, & criminationibus alienis inducti, laborem proprium præter superiores [*vobis nunc*] imponatis. Incertos autem belli euentus, eorumq; magnitudinem, antequàm in ipso versemini, animo præcipite, [*& considerate.*] Bellum enim, quod producitur, plerunque calamitosos, [*ac funestos*] exitus habere solet. A quibus [*vtrique*] & pariter absumus, & vtro modo res sit cessura, incerta alea tentatur. Et homines [*plerique*] quum ad bellum proficiscuntur, [*bellumq; temerè ac inconsultè suscipiunt*] res prius aggrediuntur, quas postea gerere oportebat. Quum autem malis iam premuntur, [*tunc*] verbis, [*& consultationibus*] vtuntur. Cùm igitur neq; nos ipsi adhuc in vlla huiusmodi culpa simus, neque vos [*in ea*] esse videamus, vos monemus, dum integrum est vtrisque rectè consultare, ne fœdera frangatis, néve iusiurandum violetis: sed controuersias iudicio dirimatis ex fœderis pacto. alioqui Deos fœderum, ac iurisiurandi præsides contestati, vos, si bello nos lacessatis, propulsare conabimur, eã [*via,*] quã præiueritis, [*& quales erga nos in bello nobis inferendo fueritis, tales nos etiam erga vos in eo propulsando erimus.*] Hæc Athenienses dixerunt. Postquàm autem Lacedæmonij audierunt sociorum querelas aduersus Athenienses, & quæ Athenienses dixerant summotis omnibus, inter se ipsos de rebus præsentibus consultare cœperunt. Atque maior illorum pars consentiens eandem tulit sententiam, Athenienses iam iniustè agere, & quam primùm bellum esse faciendum. Archidamus verò ipsorum Rex, qui & prudens, & modestus vir esse videbatur, in medium progressus, hanc habuit orationem.

ARCHIDAMI CONCIO.

Ipse quoque, Lacedæmonij, multorum iam bellorum sum peritus, & illos de vobis, qui sunt eadem ætate, qua ego, [*pari rerum bellicarum peritia præditos esse*] video: ita vt propter imperitiã nullus [*ipsorum*] belli cupidus sit futurus, (quod multis accidit) neque [*id*] bonum, ac tutum sit iudicaturus. Hoc autem bellum, de quo nunc consultatis, si quis ipsum sapienter perpenderit, non minimum fore comperietis. Nam aduersus quidem Peloponnesios, & finitimos, nostræ vires sunt pares, & citò ad singula [*eorum oppida*] venire possumus. Sed aduersus viros, qui & agrum procul [*à nobis*] incolunt, & præterea rerum maritimarum sunt peritissimi, & cæteris omnibus rebus [*ad bellum necessariis*] optimè sunt instructi, & priuatis, & publicis opibus, & nauibus, & equis, & armis, & hominum copia quanta in nulla alia Græciæ parte est, in vno duntaxat loco, (Præterea verò multos socios vectigales habent.) quo tandem modo bellum aduersus istos facilè suscipere oportet? & quã [*re*] fretos, cùm simus imparati, [*nos adeò*] festinare [*oportet?*] An classe? At [*hac*] inferiores sumus. Sed si ei parandæ operam demus, & nos aduersus [*illos*] instruamus, [*& classem illorum classi parem opponere velimus, in hac paranda*] tempus teretur. An pecunia? at ista multò etiam sumus inferiores, nec in ærario [*publicam*] habemus, nec [*vllam*] ex priuatis [*facultatibus*] promptè conferre possumus. Confidat forsitan aliquis, quòd armis, & hominum multitudine illos superemus, vt illorum agrum incursionibus vastare possimus. At illis est etiam alius ager longè, lateq; patens, quem

quem in sua ditione habent,& res,quibus indigebant,[*in vrbem suam*] mari vectas importabunt. Quòd si [*eorum*] socios ad defectionem solicitare conemur, quoniam horum maior pars insulas incolit,his etiam auxilium classe ferre oportebit. quodnam igitur erit hoc nostrum bellum? Nam nisi aut classe simus superiores, aut illorum vectigalia, vnde classem alunt, subtrahamus, plus damni capiemus, [*quàm dabimus.*] Atque in hoc rerum statu ne honestum quidem amplius fuerit bellũ deponere,[*pacemq́ facere:*] præsertim si nos dissidij,[*belliq́ moti*] autores præcipui fuisse videamur.Neque verò illa spe efferamur, hoc bellum citò sedatum iri,si agrum ipsorum vastemus.Imò verò vereor ne liberis etiam[*nostris*] ipsum relinquamus. Verisimile[*enim*] est Athenienses adeò excelso esse animo, vt neque agro seruiant, neque tanquam imperiti bello consternentur. Veruntamen non sum etiam vobis autor, vt & nostros socios [*ab illis*] lædi stupidè sinatis, & [*illos nobis*] insidiantes,in facinore manifesto deprehensos non arguatis.Sed[*censeo*] arma nondum mouẽda: at legatos mittendos [*Athenas,*] & [*de iniuriis, quas sociis fecerunt,*] expostulandum,ita [*tamen,*] vt neque nimis apertè bellum declarent, neque [*significent nos*] permissuros,[*vt hæc diutius faciant.*]Interea verò[*censeo*] nostras ipsorum res parandas,& socios, tam Græcos, quàm barbaros [*nobis*] conciliandos, si fortè vel classis,vel pecuniæ vires aliquas alicunde[*nobis*]præterea adiungere possimus. Non est autem inuidendum,[*nec vitio vertendum illis,*] qui [*insidiis appetiti*] (quemadmodum & nos ab Atheniensibus [*nunc*] insidiis appetimur) saluti suæ consulunt,non solùm Græcos: sed etiam barbaros sibi [*conciliantes ac*] adiungẽtes. Simul etiam nostras fortunas expromamus. Quòd si nostros legatos audierint, hoc erit optimum.Sin minus,duorum, triúmve annorum elapsorum spatio, iam meliùs instructi,bellum illis,si visum fuerit,inferemus.Et fortasse, quum nostros apparatus iam cernent,& verba ipsis idem significantia,faciliùs cedent,& agrum adhuc integrum habentes, & de præsentibus bonis, & nondum [*ab hoste*] corruptis deliberantes. Nihil enim aliud ipsorum agrum esse putetis,quàm obsidem, quem habetis: atque eo magis, quo meliùs est excultus: cui quàm diutissimè parcere, neque illos ad desperationem [*à vobis*] compulsos, expugnatu difficiliores reddere oportet. Si enim imparati,sociorum criminationibus solicitati,[*ac impulsi*] ipsum vastemus, videte ne plus dedecoris, ac damni, [*quàm decoris ac emolumenti*] Peloponneso afferamus. Nam publicæ quidem, ac priuatæ criminationes dilui, [*tolliq́*] possunt. Bellum verò,quod priuatorum causa ab vniuersis est susceptum, cuius incertus euentus sciri non potest,honestè deponere non [*est*] facile. Neque cuiquam ignauia videatur esse,quòd multi vnicam ciuitatem celeriter non inuadant.Sunt enim & illis non pauciores,[*quàm nobis,*] socij,qui tributum pendunt.Et bellum geritur non tam armis, quàm pecuniis, quæ in eo gerendo consumuntur, & propter quas ipsa arma sunt vtilia,præcipuè verò hominibus mediterraneis aduersus maritimos. Primùm igitur has paremus, [*& promamus,*] neque sociorum verbis impulsi,[*ad bellum mouendum*]prius feramur.Qui enim eorum, quæ sunt euentura, causam in vtranq; partem magis sustinebimus, [*quàm vlli alij,*] iidem etiam per otium aliquid eorum prouideamus. Nec tarditatis, atque cunctationis, quam[*socij*] in nobis maximè reprehendunt, vos pudeat. Nam si [*ad bellum*] properetis,seriùs[*id*] finietis,quòd imparati[*id*] susceperitis. Simul etiam liberam,& clarissimam ciuitatem semper incolimus. Atque hoc[*quod nobis vitio vertitur,*] modestia prudens maximè esse potest. Soli enim propter hoc ipsum & secundis rebus non sumus insolẽtes,& aduersis minùs quàm alij cedimus,[*minusq́ consternamur.*] Neque mouemur illecebris eorum, qui, præter nostram sententiam, cum laudatione ad pericula subeunda nos instigant. Et si quis cum vituperatione [*nos adidem*] incitet,[*ei tamen*] non magis, dolore commoti, assentimur. Et propter hanc modestiam & bellicosi, & circumspecti sumus. atque hac quidem bellicâ virtute præditi sumus, quia verecundia plurimum habet modestiæ, & fortitudo [*plurimum habet*] verecundiæ. Circunspecti verò[*sumus,*] quia sic instituimur, vt leges contemnere nesciamus. iisque vel seueritate adhibita modestè potius pareamus, quàm per licentiam eas negligamus. simul etiam quia in rebus inanibus non su-

mus admodum solertes, ita vt hostium apparatum oratione magnifica vituperantes, re ipsa dissimiliter [*eum*] persequamur. Sed [*ita instituimur,*] vt & aliorum cogitationes [*nostris*] similes esse, & fortunæ casus, [*ac incertos rerum euentus*] oratione explicari non posse existimemus. Semper autem, vt aduersos bene consultos, [*ac prudentes*] aduersarios, re, [*factisq;*] nos præparamus; neq; spes [*nostras*] in peccatis, quæ forsitan illi committent: sed in nostra ipsorum cautione, [*prudentia,*] tutisq; consiliis collocare oportet. nec existimandum est multum interesse inter hominem, & hominem: at [*existimandum est*] illum, qui in maxima necessitate, [*maximisq; periculis*] eruditur, præstantissimum esse. Hæc igitur instituta, quæ [*nostri*] maiores nobis tradiderũt, quæq; nos ipsi perpetuò retinentes iuuamur, [*& ex quibus accuratè seruatis maximum fructum capimus,*] ne abiiciamus, néve in exigua diei particula, de multis capitibus, de [*multis*] pecuniis, de [*multis*] vrbibus, & de gloria, properantes decernamus: at per otium [*hisce de reb. maturè consultemus.*] Hoc autem nobis magis, quàm aliis, propter potentiam [*facere*] licet. Et [*legatos*] ad Athenienses mittite, [*qui cum illis expostulent*] de Potidæa; mittite etiam [*qui conquerantur*] de iniuriis, quibus socij se [*ab illis*] affectos dicunt, præsertim cùm ipsi parati sint [*de rebus controuersis*] iure disceptare. Et verò, qui se iudicio offert, bellũ vt iniuriam facienti prius inferre non licet. Simul etiam bellum, [*& res ad hoc necessarias*] parate. Hæc enim si faciatis, consilium & [*vobis ipsis*] optimum, & aduersariis maximè formidandum inibitis. Et Archidamus quidem hæc dixit: Sthenelaidas verò, qui tunc vnus erat ex Ephoris, postremus in medium progressus, ita Lacedæmonios est alloquutus.

STHENELAIDÆ CONCIO.

Equidem longam Atheniensium orationem nõ intelligo. quamuis enim in suis laudibus prædicandis multi fuerint, nusquam tamen [*ad obiecta crimina*] responderunt, nostros socios, & Peloponnesum iniuria à se affectam negantes. Atqui si contra Medos [*quidem*] olim boni fuerunt, iam verò contra nos improbi sunt, duplici pœna sunt digni, quòd mali ex bonis sint effecti. Nos verò [*semper nostri*] similes & tunc [*fuimus,*] & nunc sumus, neque (si sapimus) socios [*nostros*] iniuria affici per negligentiam sinemus, neque auxilium [*ipsis*] mittere cunctabimur. Ipsi enim sine vlla cunctatione mala patiuntur. Aliis enim multæ sunt pecuniæ, naues, & equi; nobis verò, boni socij, qui Atheniensibus non sunt tradendi: neque indiciis, verbisque [*de controuersiis*] est disceptandum, cùm & ipsi [*nostri socij,*] non verbis: [*at factis*] lædantur. Sed celeriter, totisque viribus auxilium [*ipsis*] est ferendum. Nec doceat nos quisquam decere nos consultare, quum iniuria nobis infertur. Imò verò eos, qui iniuriam [*aliis*] facere parant, diu consultare decet. Quamobrem, Lacedæmonij, è dignitate Spartæ bellum decernatis, nec Athenienses maiores fieri sinatis, nec socios prodamus: sed Deorum auxilio freti bellum illis, qui faciunt iniuriam, inferamus. Hæc loquutus, quoniam ipse Ephorus erat, in Lacedæmoniorum concione sententias rogauit, [*& ad suffragia ferenda eos vocauit.*] Tunc autem ([*Lacedæmonij*] enim voce, non calculis suffragia ferunt) dixit se non posse dignoscere vtra vox esset maior. Sed quia volebat ipsos sententiam apertè dicentes, ad bellum mouendum promptiores esse, dixit. Cui vestrum, Lacedæmonij, fœdera rupta esse, & Athenienses iniuriam facere videntur, surgat, & in locum illum (quendam locum ipsis ostendens) discedat: cui non videtur, in alterum [*discedat.*] Illi autem, cùm surrexissent, discessionem fecerunt, & longè plures fuere, quibus fœdera rupta videbantur. Accitisq; sociis, dixerunt sibi quidem videri Athenienses iniustè agere, velle tamen & [*cæteros*] omnes socios ad suffragia ferenda accire, vt de communi consilio, si videretur, bellum facerent. Atque illi quidem his confectis domum abierunt. Postea verò & Atheniensium legati rebus transactis, quarum causa [*eò*] venerant, [*inde recesserunt.*] Hoc autem illius concionis decretum de fœderibus, quæ rupta videbantur, factum est anno ab initis tricennalibus fœderibus decimo quarto, quæ post res in Eubœa gestas inita fuerunt. Lacedæmonij autem fœdera rupta esse, & bellum gerendũ esse decreuerunt,

non

non tam sociorum verbis inducti, quàm metu ne Athenienses fierent potentiores, quia magnam Græciæ partem illorum imperio iam subiectam videbant. Nam Athenienses hoc modo ad res gerendas venerunt, per quas creuerunt. Postquàm Medi ex Europa discesserunt, nauali pariter, ac pedestri pugna à Græcis victi, & qui ex illis ad Mycalen nauibus confugerant, profligati fuerunt, Leotychides quidem Lacedæmoniorum Rex, Græcorum, qui apud Mycalen erant, dux, domum abiit, cum sociis, qui ex Peloponneso venerant. Athenienses verò, & socij, qui ex Ionia, & Hellesponto venerant, cùm à Rege iam defecissent, [*in illa expeditione*] perseuerantes, obsidebant Sestum, quam Medi tenebant, & [*ibi*] hyemantes, eam à barbaris derelictam ceperunt. Postea verò ex Hellesponto in suas quique vrbes nauigarunt. Atheniensium verò commune, postquàm barbari ipsis infesti ex regione discesserunt, statim absportarunt [*illinc*,] vbi deposuerant, liberos, vxores, & quicquid supellectilis supererat: seq; ad vrbis ædificia, & muros instaurandos parabant. nam & exiguæ ambitus [*murorum partes in variis locis adhuc*] stabant, & ædes pleræque conciderant, paucæq; supererant, in quibus ipsi Persarum principes manserant. Lacedæmonij verò, cùm intellexissent quod futurum erat, legati venerunt, partim quidem, quòd & ipsi libentius visuri fuissent nec illos, nec alium quemquam muros vnquam habentem: partim verò, idq; præcipuè, quòd socij illos instigarent, & metuerent cùm classis eorum magnitudinem, quæ paulò antè ipsis non suppetebat, tum etiam audaciam, quam in bello Medico demonstrarant. Postularunt autem ab ipsis ne muros reficerent: sed potius omnium etiam vrbium, quæ extra Peloponnesum erant, quarumcumque ambitus adhuc starent, eos secum demolirentur: voluntatem quidem [*suam*,] animiq; suspicionem, quam de Atheniensibus habebant, non declarantes: sed [*speciosam causam prætendentes*,] ne barbarus, si rursus [*Græciæ*] bellum inferret, vllum locum munitum haberet, vnde [*contra Græcos*] proficisceretur, quemadmodum tunc ex Thebanorum vrbe [*fecerat*.] Et Peloponnesum omnibus receptaculum, & perfugium satis tutum fore dixerunt. Athenienses verò de Themistoclis sententia Lacedæmonios, qui hæc dixerant, confestim dimiserunt, illis dato responso, legatos hisce de rebus, quas dixissent, à se ad eos missum iri. Themistocles autem [*Atheniensibus*] erat autor, vt se Lacedæmona primo quoque tempore mitterent, aliosq; legatos, præter se, electos, non subitò emitterent: sed tandiu retinerent, donec murum ad iustam altitudinem erexissent, ità vt ex altitudine maximè necessaria vim hostis propulsare possent. Idem etiam autor erat, vt omnes, qui erant in vrbe, ex omni ordine, ætate, sexuq;, & ipsi, & vxores, & liberi muros ædificarent, nulli aut priuato, aut publico ædificio parcẽtes, vnde aliquid vtilitatis ad illud opus faciendum percipi posset: sed omnia diruentes. Cùm autem ille hæc docuisset, & addidisset, se curaturum cætera, quæ essent illic agenda, discessit. Cumq; Lacedæmona venisset, non adiit Magistratus sed rem trahebat, & speciosas causas fingebat, [*ac prætendebat*:] & quoties aliquis de summis Magistratibus eum interrogasset, cur ad Reipub. Magistratus non accederet, suos collegas à se expectari: sed eos aliqua occupatione impeditos [*in vrbe*] remansisse, dicebat. se tamen sperare eos propediem venturos, & se mirari eos nondum adesse. Illi verò, cùm [*hæc*] audirent, Themistocli, quidem fidem habebãt, propter amicitiam, quæ ipsis cum illo intercedebat: sed cùm alij venirent, & apertè arguerent muros ædificari, atque adeò iam sublimes esse, facere non poterant quin crederent. quod cùm ille intellexisset, suasit ipsis ne verbis se falli paterentur: sed potius de suorum ciuium numero, probitatis, fideiq; spectatæ viros [*Athenas*] mitterent, qui rem diligenter inspectam, [*ac exploratam*,] fideliter renuntiarent. Illi igitur [*hos*] miserunt. Themistocles verò Atheniensibus horum aduentum per nuntios clam significauit, suadens vt quàm occultissimè possent eos retinerent, neq; dimitterent antequàm ipsi [*domum*] redissent. (Iam enim eius etiam collegæ ad ipsum venerant, Ambronichus, Lysiclis, & Aristides, Lysimachi [*filius*,] murum iam satis altum esse nuntiantes.) metuebat enim ne Lacedæmonij, vbi rem planè resciuissent, se non amplius dimitterent. Athenienses igitur legatos retinuerunt, vt [*ipsis*] per nũtios fuerat significatum. Themistocles au-

tem cùm ad Lacedæmoniorum magistratus iuisset, tunc demum apertè dixit vrbem suam muris iam esse cinctam, ita vt eos, qui in ipsa habitarent, tutari posset. Sed si Lacedæmonij, sociive legationem aliqua de re ad se mittere velint, [*dixit oportere illos*] posthac [*ad se*] venire, vt ad homines, qui bene dignoscerent quid suorum, quid etiam communium commodorum ratio postularet. Quum enim visum fuisset satius esse vrbem relinquere, & naues conscendere, sine illorum consilio, re cognita, [*hæc facere*] se ausos fuisse dixerunt. Et quibuscunq; de rebus cũ illis consultare [*placuisset*,] se consilio, nullo inferiores visos esse. Sibi igitur nunc etiam videri melius esse suam vrbẽ mœnibus esse cinctam, idq; cùm priuatim singulis ciuibus, tum etiam publicè vniuersis sociis vtilius fore. fieri enim non posse, vt qui non idem præsidium habent, idem consilij capiant, & idem, ac cæteri, statuant, quum de rebus publicis est consultandum. Dicebat igitur aut omnes ciuitates fœderatas oportere sine muris esse, aut [*eos*] existimare hęc quoq; se rectè habere. Lacedæmonij verò [*his*] auditis, nullam quidem apertam indignationem contra Athenienses demonstrarunt: (non enim vt eos prohiberent: sed vt consilium ipsis darent, scilicet, vtq; ipsos monerent, ad [*eorum*] Rempub. legatos miserant. Simul etiam quia [*Lacedæmonij*] ipsos [*Athenienses*] tunc temporis amore maximo [*adhuc*] prosequebantur, propter singulare illorum aduersus Medos studium) suo tamen voto frustrati, rem iniquo animo clàm tulerunt. Ita autem vtrorumque legati citra [*querelam, &*] criminationem domum redierunt. Hoc [*igitur*] modo Athenienses exiguo temporis spatio vrbem muris cinxerunt. & ex ipsa murorum structura, quæ nunc etiam extat, eos festinanter ædificatos fuisse patet. Nam fundamenta substrata sunt ex omni lapidum genere constructa, qui nonnullis etiam in partibus non sunt politi, [*neq; coagmentati:*] sed vt quisque fortè [*eos ad opus faciendum*] afferebat. multæ etiam columnæ ex monumentis detractæ, & saxa polita [*in his muris ædificandis*] sunt congesta. Ambitus enim [*murorum*] ab omni vrbis parte maior, [*quàm esset antè*,] eductus est. Et propterea omnia pariter mouentes festinabant. Themistocles etiã [*Atheniensibus*] persuasit, vt reliquas Piræi [*partes*] ædificarent: (Eius enim pars ædificari prius est cœpta, quo tempore ipse annuũ Magistratum gerens Athenis præfuit.) tum quia existimabat locum illum esse opportunũ, quòd tres portus natura munitos haberet, tum etiã quia ipsos [*Athenienses*,] qui rebus nauticis operam dare cœperant, magnum adiumentũ ad opes parandas habituros [*sperabat*.] Primus enim [*Atheniẽsibus*] ausus est dicere eos debere maris imperium sibi vendicare, & confestim eos in hoc imperio parando iuuare cœpit. Illius etiam sententiã sequuti murũ ea latitudine extruxerunt, quæ nunc quoq; circa Piræum extans apparet. nam duo plaustra [*per murum*] occursu aduerso saxa portabant. Intus verò neque cœmentum, neque lutum erat: sed magna, & ad normam incisa, & quadrata saxa, coagmentata, [*&*] extrinsecus ferro, plumboq; inter se ferruminata. Altitudo verò ad dimidiã partem eius, quam [*Themistocles*] animo statuerat, est perducta. nam & altitudine, & latitudine [*murorum*,] conatus, [*& incursiones*] hostium volebat propulsare: & paucorum, eorumq; infirmissimorũ hominũ præsidio locum facilè custodiri posse, cæteros verò naues conscensuros existimabat. Nam in rem nauticam potissimum incumbebat, quia (vt mea fert opinio) Regis [*Persarum*] copias mari faciliùs, quàm terrâ [*Græciam*] inuadere posse animaduertebat. & Piræum plus vtilitatis, quàm superiorẽ vrbem, Atheniensibus allaturum putabat. atq; adeò sæpe hortatus est eos, si fortè vnquam terrâ premerẽtur, vt in eum descenderent, & classe omnibus resisterent. Athenienses igitur statim post Medorum discessum hoc modo vrbem muris cinxerunt, & cætera extruxerunt. Pausanias verò Cleombroti [*filius*,] Lacædemonius, Græcorũ dux, cũ viginti nauibus ex Peloponneso est emissus: eumq; Athenienses cum triginta nauibus sunt comitati, magnusq; aliorum sociorũ numerus [*cum eodẽ nauigauit*.] & cum infesto exercitu in [*insulam*] Cyprum iuerunt, eiusq; multas [*vrbes*] subegerũt. deinde Byzantium à Medis occupatum petierunt, & huius auspiciis, ductuq; expugnarunt. Cùm autẽ hic insolentiùs, ac tyrannicè iam imperaret, cùm alij Græci rem iniquo animo ferebant, tũ verò præcipuè Iones, & quotquot regio dominatu recens fuerant

ſtant liberati. Quamobrem ad Athenienſes profecti, pro neceſſitudine, quæ illis cũ ipſis intercedebat, eos rogarunt, vt ſibi præeſſent, nec [*iniuriæ faciendæ,*] ſi quam vim inferre vellet, [*licentiam*] Pauſaniæ permitterent. Athenienſes verò hæc verba [*libenter*] acceperunt, atq; animis in iſtam curam incubuerunt, vt eos non neglecturi, & cætera conſtituturi, quemadmodum è re ipſorum maximè futurum intelligerent. Interea verò Lacedæmonij Pauſaniam accerſunt, quæſtionem habituri de rebus, quas audierant. Etenim multa eius iniuſta facinora deferebantur à Græcis, qui [*Lacedæmona*] veniebant: & belli adminiſtrandi ratio, qua ille vtebatur, tyrannidi potius, quàm prætur æ ſimilis erat. Fortè autem accidit vt, dum ille [*à Lacedæmoniorum magiſtratibus*] vocaretur, eodem temporis articulo ſocij quoq; ad Athenienſes tranſirent, præter milites ex Peloponneſo profectos. Lacedæmona autem profectus, priuatarum quidem iniuriarum priuatis illatarum damnatus eſt: maximarum verò, [*& publicarum*] eſt abſolutus, & innocens habitus. Præcipuè verò accuſatus eſt, quòd cum Medis ſenſiſſet, [*eorumq; partibus fauiſſet,*] & [*crimen ei obiectum*] videbatur eſſe manifeſtiſſimum. Et [*propterea*] illum quidem non amplius prætorẽ emiſerunt: ſed Dorcin, & cum eo nonnullos alios, non magnum exercitum habentes; quibus ſocij imperium non amplius detulerunt. Illi verò hac [*re*] cognita diſceſſerunt. nec vllos alios Lacedæmonij poſtea amplius emiſerunt, veriti ne illi, qui ad bellicas expeditiones proficiſcerentur, cum ſuæ Reipubl. damno deteriores fierent. id, quod in Pauſania animaduerterant. Simul etiam quia bello Medico liberari cupiebant, & Athenienſes ſatis idoneos duces eſſe, & tunc temporis adhuc ſibi amicos ducebãt. Athenienſes igitur, cùm imperium hoc modo [*ſibi delatum*] accepiſſent, ſociis volentibus, propter odium, quo Pauſaniã proſequebantur, ſtatuerunt, à quibus vrbib. pecunias, & à quibus naues aduerſus barbarum præberi oporteret. Hæc enim erat ſpecioſa cauſa, quam prætexebant, vt [*videlicet*] iniurias [*à barbaris*] acceptas vlciſcerentur, Regis agrum vaſtantes. Et tunc primùm apud Athenienſes conſtitutus eſt magiſtratus [*eorum, qui vocabãtur*] Ἑλληνοταμίαι, [*id eſt, Græcorum Quæſtores,*] qui τὸν φόρον, [*id eſt, tributum*] recipiebant. Sic enim appellata eſt ἡ τῶν χρημάτων φορά, [*id eſt, pecuniarum collatio.*] Primum autem tributum, quod conſtitutum fuit, erat quadringentorum & ſexaginta talentorum. Eorum verò ærarium fuit Delos, & in eius templo cõuentus fiebant. Cùm autem initiò ſociis imperarent liberis, eosq; ſuis legibus viuere ſinerent, & de cõmuni conſilio in publicis conciliis conſultarent, ad tantum imperium peruenerunt bello, rerumq; inter hoc, & Medicum bellum adminiſtratarum opera, quas ipſi geſſerũt & contra barbarum, & contra ſuos ſocios, qui res nouas moliebantur, & contra Peloponneſios, qui caſu ſingulis [*bellis*] ſemper intererant. Res autem iſtas ſcripſi, & digreſſionem ab inſtituta narratione feci hac de cauſa, quia [*hic locus*] ab omnibus, qui ante me ſcripſerunt, eſt prætermiſſus. Nam illi vel res ante bellum Medicum a Græcis geſtas, vel ipſum bellum Medicum conſcripſerunt. In hoc autẽ numero eſt & Hellanicus, qui in Attica hiſtoria has res attigit, & breuiter, temporibuſq; non accuratè diſtinctis mentionem earum fecit. Simul etiam [*hæc ſcripſi, quia hæc hiſtoriæ pars*] apertè demonſtrat quo modo Athenienſiũ imperium fuerit conſtitutum. Primùm igitur Eionem, quæ ad Strymonem eſt ſita, quam Medi tenebant, obſidione expugnarunt, & incolas vrbe direpta in ſeruitutem abduxerunt, duce Cimone Miltiadis [*filio.*] Deinde verò Scyrum inſulam in Ægæo ſitã, quam Dolopes incolebant, incolis in ſeruitutẽ abſtractis diripuerunt, & colonia eò miſſa ipſi incoluerunt. Cum Caryſtiis etiam, ſine aliis Euboënſibus, bellum geſſerunt, tandemq; certis conditionibus compoſitionem fecerunt. Poſtea verò Naxiis, qui defecerant, bellum intulerunt, & obſidione in deditionem receperunt. Atq; hæc prima ſociarum ciuitatum præter iuris conſuetudinem in ſeruitutem eſt redacta. mox & aliæ, prout cuique contigit. Defectionis verò cauſæ cùm aliæ fuerunt, tum verò præcipuę, tributorum, & nauium eiurationes, & militiæ recuſatio, ſic ui contigiſſet. Nam Athenienſes [*pecuniam*] ſeuerè exigebant, & moleſti erant, quod [*hominibus*] nec aſſuetis, nec volentibus ærumnas perpeti, neceſſitatem imponerent. Aliis etiam de cauſis Athenienſes [*ſociis erant moleſti,*] quia eadem comitate,

qua consueuerant, non amplius imperabant, neq; ex æquo cum [*socijs*] militabāt, quòd eos, qui deficerent, in suam potestatem, ac ditionem facilè redigere possent. Quarum acerbitatum ipsi socij fuerunt autores. Nam ob hanc militiæ detrectatæ pigritiam, eorū pleriq;, ne domo abessent, pecunias nauium loco, ad sumptus faciendos, pro rata [*quiq;*] portione conferre statuerunt. Atque Atheniensium quidem res naualis augebatur hac pecunia, quam illi sumptuū [*militarium*] causa conferebant. ipsi verò, quum defectionem faciebant, imparati, & opibus minimè instructi bellum suscipiebant. Posthæc autem Athenienses, eorumq; socij cùm pedestre, tum nauale prœlium in Pamphylia ad flumen Eurymedontem cum Medis commiserunt. Et eodem die Athenienses ex vtroq; victoriam duce Cimone, Miltiadis [*filio,*] reportarunt, & Phœnicum triremes partim ceperunt, partim etiam corruperunt, in vniuersum ad ducentas. Postea verò accidit, vt Thasij ab illis deficerent, orta inter illos controuersia de emporiis, quæ erant in aduersa Thracia, & de metallis, quæ possidebant. Athenienses autem cum nauibus in Thasum profecti, [*Thasios*] nauali pugna vicerunt, & in terram descenderunt: cumq; sub idem tempus ad Strymonem decem millia colonorum, tum suorum, tum socialium misissent, vt sibi vendicarent, [*ac in suam potestatem redigerent,*] oppidum, quod tunc quidem Ἐννέα ὁδοὶ, [*id est, Nouem-viæ,*] vocabatur, nunc verò Amphipolis, illo quidem oppido, quod Edoni tenebant, ipsi potiti sunt: sed in mediterranea Thraciæ loca progressi, ad Drabescum Edonicam profligati fuerunt ab vniuersis Thracibus, quibus infestus erat locus ille, qui condebatur, Nouem-viæ appellatus. Thasij verò [*varijs*] prœliis victi, & obsessi, Lacedæmoniorum auxiliū implorabant, eosq; hortabantur, vt irruptione in Atticam facta opem sibi ferrent. Illi verò se hoc facturos clàm Atheniensibus promiserunt, ac fecissent: sed terræmotu impediti fuerunt: in quo [*terræmotu, id est, cuius terræmotus tempore*] & Helotes, & ex finitimis Thuriatæ, & Ætheenses Ithomen secesserunt. Fuerunt autem ex Helotibus plurimi ab antiquis illis Messeniis tunc in seruitutem redactis oriundi, quamobrem etiam omnes vocabantur Messenij. Lacedæmonij igitur bellum susceperunt aduersus illos, qui erant Ithomæ. Thasij verò tertio obsidionis anno Atheniensibus sese dediderunt his conditionibus, vt [*vrbis suæ*] muros demolirentur, naues traderent, & imperatam pecuniam persoluerēt, tam eam, quam in præsentia, eos numerare, quàm eam, quam in posterum pendere oportebat, vtq; ipsis & continente, & metallis cederent. Lacedæmonij verò, cùm bellum aduersus eos [*susceptum,*] qui Ithomæ erant, produceretur, cùm aliorum sociorū, tum etiam Atheniensium opem, [*auxiliumq;*] implorarunt. Illi verò Cimone duce cum nō exiguis copiis [*ad eos*] iuerunt. Illos autem potissimùm euocarunt, quòd ad murorum, [*& vrbium*] oppugnationem strenui esse viderentur. Cùm igitur ipsis longa esset obsidio, hac re opus esse videbatur. Illud enim oppidum per vim cepissent. Et ob hanc expeditionem dissensio tunc primùm inter Lacedæmonios, & Athenienses apparuit manifesta. Lacedæmonij enim, cùm oppidum per vim non caperetur, metuentes Atheniensium audaciam, & ingenium ad res nouandas promptum, simul etiam illos alienigenas esse rati, ne quid noui, si diutiùs [*secum*] mansissent ab illis, qui Ithomæ erant, impulsi molirentur, solos [*omnium*] sociorum dimiserunt, [*suam*] quidem suspicionem non declarantes: sed se illorum auxiliis non amplius indigere dicentes. Athenienses verò se nō bona de causa: sed aliqua suspicione orta dimitti cognouerunt. Quare facinus hoc atrox, & minimè ferendum iudicantes, nec ita de Lacedæmoniis se meritos esse existimantes, vt hanc iniuriam ab illis acciperēt, statim, simul ac domum redierunt, relicta societate, quam cum illis contra Medum contraxerant, nouam cum Argiuis illorum hostibus inierunt. Simul etiam vtrique adhibito iureiurando, iisdem conditionibus societatem cum Thessalis fecerunt. Illi verò, qui Ithomæ erant, decimo demum anno, cùm [*hosti*] diutius resistere non possent, compositione cum Lacedæmoniis facta, se [*ipsis*] dediderūt, his conditionibus, vt fide publica freti ex Peloponneso excederent, nec vnquam amplius in eam reuerterentur. quòd si quis [*in eam reuersus*] caperetur, eius, qui eum cepisset, seruus esset. Erat etiam oraculū quoddam Pythium Lacedæmoniis antè

reddi-

redditum, [*quo monebantur,*] vt Iouis Ithomitæ supplicem dimitterent. Exierūt autem ipsi, & liberi, & vxores. Athenienses verò ipsos exceperunt, & propter odium, quo iam Lacedæmonios persequebantur, Naupacti collocarunt, quam [*vrbem*] à Locris Ozolis occupatam nuper ceperant. Megarenses etiam à Lacedæmoniis defectione facta, quòd eos Corinthij de agri finibus [*contendentes,*] bello premerent, Atheniensium partibus sese adiunxerunt, & societatem [*cum ipsis*] inierunt. Et Athenienses tenuerunt Megara, & Pegas. Et longos muros Megarensibus ab vrbe ad Nisæam vsq; ædificarunt, eosq; ipsi [*suo præsidio*] tuebantur. atq; hinc præcipuè natum est primum illud, & vehemens Corinthiorum odium in Athenienses. Inarus autem Psammetichi [*filius,*] Afer, Rex Afrorum Ægypto finitimorum, ex vrbe Marea, quæ supra Pharum est sita, profectus, maiorem Ægypti partem ad defectionem à Rege Artaxerxe faciēdam impulit. Et ipse [*copiarum*] dux creatus Athenienses [*ad belli societatem*] acciuit. Illi verò (tunc enim fortè cum ducentis nauibus, tum suis, tum sociorum, bellum Cypro intulerant) Cypro relicta [*eò*] iuerunt, & ex Mari Nilum ingressi, & flumine ipso, & duabus Memphidis partibus potiti, ad tertiam partem, quæ Murus-albus appellatur, bellū gerebant. Ibi autem inerant Persæ, & Medi, qui [*eò*] confugerant, & quotquot de Ægyptiis [*à Rege*] cum aliis non defecerant. Athenienses verò nauibus ad Italias egressi, prœlium cum Corinthiis, & Epidauriis commiserunt, & Corinthij [*eos*] vicerunt. Posteaq; Athenienses nauali pugna ad Cecryphaleam cum Peloponnesiorum classe conflixerunt, & [*tunc*] Athenienses victores fuerunt. Postea autē bello aduersus Æginetas ab Atheniensibus moto, magnum nauale prœlium ad Æginam inter Æginetas, & Athenienses commissum est. & [*in eo*] socij vtrisq; adfuerunt. Athenienses verò [*Æginetas*] vicerunt, captisq; illorum septuaginta nauibus, in terram descenderunt, & duce Leocrate Stræbi [*filio, vrbem*] obsidere cœperunt. Deinde Peloponnesij, cū opem Æginetis ferre vellent, trecentos grauis armaturæ milites, qui Corinthiis, & Epidauriis auxilium antè tulerant, in Æginam transmiserūt, & Geraneæ summa iuga occuparunt. Corinthij verò cum sociis in agrū Megarensem descenderunt, quòd Athenienses, propter absentiam magnarum copiarum, quæ partim in Ægina, partim etiam in Ægypto erant, Megarensibus opem ferre non posse existimarent: & si opē illis ferrent, se ex Ægina motis castris discessuros [*sperarent.*] Sed Athenienses copias quidem, quæ ad Æginam erant, suo loco non mouerunt: at ex reliquis, qui in ciuitate erant, tam seniores, quàm iuniores, duce Myronide Megara se contulerūt. Et pugna æquo Marte cum Corinthiis commissa, alteri ab alteris dirempti sunt, & vtriq;, nō deteriore, conditione rem in prœlio à se gestam existimarunt. Ac Athenienses quidem (nam [*licet alteri victoriam sibi vendicarent,*] tamē longè superiores fuerāt) post Corinthiorum discessum, trophœum statuerunt. Corinthij verò, quia probrosis vocibus carpebantur à senioribus, qui in vrbe erant, duodecim fermè dieb. pòst instructi venerunt, & trophœum è regione [*alterius*] ipsi quoque tanquam victores statuere volebāt. Sed Athenienses clamore sublato, & eruptione Megaris facta, & illos, qui trophœum erigebant, interfecerunt, & cum cæteris congressi, [*eos*] superarūt. Illi verò, superati discesserunt, quædā autem eorum non exigua pars, quæ ab hoste insequente premebatur, & à recta via aberrauerat, incidit in cuiusdam hominis priuati prædium, in quo magna erat fossa, quæ [*illos*] vndiq; includebat, nec vllum exitum habebat. Athenienses verò [*hac re*] cognita, oppositis à fronte grauis armaturæ militibus [*illos*] exitu prohibebant, & leuis armaturæ militibus circuncirca collocatis eos omnes, qui [*locum illum*] ingressi fuerant, lapidib. obruerunt. Atq; clades ista, quā Corinthij [*tunc*] acceperunt, fuit insignis. Reliqua verò illorum exercitus turba domū rediit. Sub eadē tempora Athenienses longos etiam muros ad mare vsq; cœperunt ædificare alterū, ad Phalerum vsq; [*portum,*] alterum, ad Piræum. Cùm autem Phocenses expeditionem suscepissent cōtra Dorienses, Lacedæmoniorū metropolin, Bæum, Cytinū, & Erineon, cumq; vnum ex his oppidis cepissent, Lacedæmonij duce Nicomede Cleombroti [*filio,*] pro Plistoanacte Pausaniæ Regis [*filio,*] qui adhuc erat iunior. Doriensibus opem tulerunt, cum mille, & quingentis militibus de suis, & decem millibus sociorum,

cumque Phocenses deditione certis conditionibus facta vrbem reddere coegissent, [*domum*] redierunt. Eos autem, si per sinum Crissæum mari transire voluissent, Athenienses nauibus circumuecti impedituri erant. Per Geraneam verò transire non tutum ipsis esse videbatur, quod Athenienses Megara, & Pegas tenerent. Nam Geranea & transitu difficilis erat; & Atheniensium præsidio semper custodiebatur. Tunc autem præsenserunt fore vt illi hac quoque parte se [*transire*] prohiberent. Quamobrem visum est ipsis apud Bœotos subsistere, & despicere quanam ratione quam tutissimè transire possent. Quinetiam Atheniensium nonnonnulli clàm ipsos solicitabant, quia democratiam, [*id est, popularem dominationem,*] & longos muros, qui ædificabantur, tolli posse sperabant: Athenienses verò copiis ex omni totius populi genere, ordine, ac ætate collectis, & Argiuorum mille, & ex ceteris sociis, prout quique [*ad illam expeditionem venire potuerant,*] (vniuersorum autem fuerunt quatuordecim hominum millia) obuiam illis prodierunt. Cùm enim existimassent [*hostes*] nescire quâ, [*aut quomodo*] transire possent, [*ita demum*] cum infesto exercitu illis obuiam processerunt. Erat etiam quædam suspicio Lacedæmonios adesse, vt popularem statum euerteret. Thessalorum etiam equites ex societatis iure ad Athenienses venerunt, qui in ipso prœlio ad Lacedæmonios transierunt. Prœlio autem ad Tanagram Bœotiæ commisso, Lacedæmonij, eorumq; socij vicerunt, & vtrinque magna strages est facta. Et Lacedæmonij quidem in agrum Megarensem ingressi, arboribusq; cæsis, per Geraneã, & Isthmum, domum reuerterunt. Athenienses verò altero, & sexagesimo ab hac pugna die expeditionem in Bœotios duce Myronide susceperunt. Et apud Oenophyta Bœotos prœlio superarunt, agrumq; Bœotium, ac Phocensem in suam potestatem redegerunt, & Tanagrẹorum muros demoliti sunt, & Locrorum Opuntiorum centum viros opulentissimos obsides acceperunt, suosq; longos muros absoluerunt. Post hæc Æginetæ quoque se Atheniensibus dediderunt, his conditionibus, vt [*vrbis*] muros demolirentur, naues traderẽt, & imperatum tributum in posterum penderent. Peloponnesum etiam Athenienses nauibus circumuecti sunt, duce Tolmide Tolmæi [*filio,*] & Lacedæmoniorum naualia incenderunt, & Chalcidem Corinthiorum vrbem ceperunt, & exscensu è nauibus in terram facto, Sicyonios prœlio vicerunt. Athenienses verò, & socij, qui in Ægypto erant, adhuc [*ibi*] manebant, & varia bellorum genera, [*variosq; casus*] experti sunt. Primùm enim Athenienses Ægypto potiebantur: sed [*Persarum*] Rex misit Lacedæmona Megabazum, virum Persam, cum pecuniis, vt Peloponnesiis ad irruptionem in agrum Atticum faciendam impulsis, ab Ægypto etiam Athenienses auerteret. Sed cùm [*res ex animi sententia*] ipsi non succederet, & pecuniæ frustrà consumerentur, Megabazus quidem cum pecuniis, quæ reliquæ erant, in Asiam rediit. Megabazum verò Zopyri [*filium,*] virum Persam, cum ingentibus copiis [*eo*] misit. qui terrestri itinere profectus, & Ægyptios, & socios prœlio vicit, & Græcos, Memphide expulit, tandemq; in Prosopitide insula [*eos*] conclusit: ac in ea annum integrum, & sex menses obsedit, donec exsiccato fossæ alueo, & aqua aliò auersa, effecit vt naues in sicco considerent, & magna insulæ pars continentis instar esset: insulamq; cum peditatu [*eò*] traiiciens cepit. Sic igitur perierunt res Græcorum, qui bellum [*in Ægypto*] sex annos gesserant. & ex multis pauci per Africam transeuntes, Cyrenem salui peruenerunt: at plerique perierunt. Ægyptus verò in Regis ditionem rediit, præter regem Amyrtæum, qui in Paludibus regnabat. hunc enim propter paludis magnitudinem expugnare nequiuerunt: simul etiam [*quia*] qui paludes [*illas*] incolunt, sunt Ægyptiorum bellicosissimi. Inarus verò Afrorum Rex, qui fuerat autor omnium harum rerum, quæ in Ægypto sunt gestæ, per proditionem captus, in crucem est actus. Athenienses verò, aliiq; socij, qui quinquaginta triremibus vecti, suis successuri, in Ægyptum nauigabant, rerum gestarum prorsus ignari, ad Mendesium, [*Nili*] cornu appulerunt. Cùm autem [*hostes*] à terra impressionem in ipsos fecissent, & à mari Phœnicum classis [*eos inuasisset,*] plerasque naues [*illorum*] profligarunt: at pauciores fugâ, se retro proripientes, euaserunt. Illa igitur magna Atheniensium, & sociorum expeditio in Ægyptum facta hunc habuit exitum.

Orestes.

Orestes autem Echecratidæ Thessalorum Regis filius, ex Thessalia profugus Atheniensibus persuasit, vt se [*in patriam*] reducerent. Athenienses verò assumptis Bœotis, & Phocensibus sociis, expeditionem aduersus Pharsalum Thessaliæ susceperunt: & [*tantum*] agri in sua potestate habebant, quantum à castris, [*signisq;*] non longè progressi [*sibi parare poterant*,] Thessalorum enim equites [*eos*] prohibebant) sed vrbem non ceperunt, nec [*eorum*] aliud quicquam, quorum causa illam expeditionem susceperant, ipsis successit: sed cum Oreste, quem secum ducebant, [*domum*] re infecta redierunt. Nec multò post hæc mille Athenienses, naues conscenderunt, quæ Pegis erãt (ipsi enim Pegas tenebant) duce Pericle Xantippi [*filio*] contra Sicyonem nauigarunt: & exscensu è nauibus in terram facto Sicyonios, qui secum conflixerant, prœlio vicerũt. cumq; statim Achæos assumpsissent, & in vlteriores partes traiecissent, Oeniadis Acarnaniæ ciuitati bellum intulerunt, eamq; obsederunt, sed tamen non ceperunt: at domum reuerterunt. Postea verò intermisso triennio, fœdera quinquennalia inter Peloponnesios, & Athenienses inita sunt. Et Athenienses Græco quidem bello supersederunt: at cum ducentis tum suorum, tum sociorum nauib. Cypro bellum intulerunt, Cimonis ductu. Atq; ex his sexaginta naues in Ægyptum nauigarunt, quas Amyrtæus, qui in Paludibus regnabat, accersiuerat: reliquæ verò Citium obsidebant. Sed Cimone vita defuncto, fameq; exorta, à Citio recesserunt: cursumq; nauigationis tenentes supra Salaminem, quæ est in Cypro, cum Phœnicibus, & Cypriis, & Cilicibus naualem, ac pedestrem pugnam simul commiserunt. & victoria ex vtroque prœlio reportata domum redierunt. Et naues, quæ ex Ægypto redierant, cum ipsis [*discesserunt*.] Lacedæmonij verò post hæc bellũ, quod Sacrum appellatur, susceperunt: potitiq; tẽplo, quod est Delphis, [*id*] Delphis tradiderunt. Athenienses verò, contrà, post illorum discessum, cum exercitu [*eò*] profecti, & [*Delphis*] superatis [*templum*] Phocensibus tradiderunt. Interiecto deinde tempore, postea cum Bœotorum exules Orchomenum, & Chæroneam, necnon alia quædam Bœotiæ oppida tenerent, Athenienses cum mille grauis armaturæ militibus ex suis, & ex sociorum [*ciuitatibus*,] prout singulis [*aut venire, aut milites pro se mittere licuerat*] in illa loca, quæ inimica erant, expeditionem Tolmidæ Tolmæi [*filij*] ductu susceperunt. Et Chæronea capta, ac direpta, [*& incolis in seruitutem abstractis*,] præsidio [*in ea*] collocato discesserunt. Bœotorum verò exules, & cum ipsis Locri, & Euboensium exules, & alij quotquot earundem partium erant, Orchomeno facta eruptione illos reuertentes, ad Coroneam inuaserunt: cumq; [*ipsos*] prœlio superassent. Atheniensium alios quidem interfecerunt, alios verò, viuos ceperunt. Athenienses verò totam Bœotiam reliquerunt, induciis ea conditione factis, vt captiuos reciperent. & Bœotorum exules, cæteriq; omnes [*eò*] reuersi, rursus liberi, suisq; legibus vixerunt. Neq; multò post hæc Eubœa ab Atheniensibus defecit. Cùm autem Pericles cum Atheniensium exercitu in eam iam traiecisset, ipsi nuntiatũ est Megara defectionem [*ab Atheniensibus*] fecisse, & Peloponnesios irruptionem in Atticam facturos, & Atheniensium præsidiarios milites à Megarẽsibus cæsos, illis exceptis, qui Nisæam confugissent. Megarenses enim Corinthiis, Sicyoniis & Epidauriis ascitis, defecerunt. Pericles verò confestim copias ex Eubœa reduxit. Postea verò Lacedæmonij irruptione facta in Atticæ Eleusina, & Thriasios campos, [*eos*] populati vastarunt, duce Plistoanacte, Pausaniæ Lacedæmoniorum Regis [*filio*.] Nec vlterius progressi, domũ redierunt. Et Athenienses duce Pericle in Eubœam rursus traiecerunt, totamq; subegerunt. Et reliquas quidem eius partes deditione certis conditionibus facta in fidem, ac ditionem receperunt, sed Hestiæensibus sede sua pulsis, ipsi agrum [*eorum sibi seruatum*] tenuerunt. Ex Eubœa autem reuersi, non multo pòst cum Lacedæmoniis, Sociisque tricennalia fœdera percusserunt, redditis Nisæa, Achaia, Pegis, & Trœzene. Athenienses enim hæc tenebant, quæ ad Peloponnesios pertinebant. Sexto autem anno bellum inter Samios, & Milesios pro Priene est excitatum. Et Milesij, cùm armis essent inferiores, ad Athenienses profecti, in Samios inuehi cœperunt. Illos autem adiuuabant, & ex ipsa Samo nonnulli homines priuati, qui rerum nouarum studio, Reipublicæ

ſtatum immutare cupiebant. Athenienſes igitur cum quadraginta nauibus Samum profecti, ſtatum popularem [*ibi*] conſtituerunt, & obſides à Samiis acceperunt, quinquaginta pueros, totidemq; viros, quos in Lemno depoſuerunt, & præſidio [*ibi*] relicto diſceſſerunt. Quidam autem ex Samiis (nonnulli enim erant, qui [*dominatum popularem*] ferre non potuerant: ſed in continentem fugerant cum potentiſſimis quibuſq; ciuibus, qui Sami degebant, & cum Piſſuthne Hyſtaſpis [*filio*,] qui tunc Sardibus præerat, inita ſocietate, collectiſq; ſeptingentis fermè auxiliariis militibus, ſub noctem in Samum traiecerũt. Et primùm quidem factionem popularem aggreſſi ſunt, & maximam eius partem in ſuam poteſtatem redegerũt. Deinde verò ſuis obſidibus ex Lemno ſurreptis, defecerunt, & Athenienſium præſidium, & præfectos, quos penes ſe habebant, Piſſuthne tradiderunt. Expeditionem etiam in Miletum ſtatim parare cœperunt. Cum illis autẽ & Byzantij defectionem fecerunt. Athenienſes verò his auditis, cum ſexaginta nauibus aduerſus Samum profecti; harum quidem ſexdecim nauibus non ſunt vſi: Galiæ enim in Cariam iuerant, vt Phœnicum naues ſpecularẽtur; aliæ verò in Chium, & Leſbum, vt auxilia inde euocarent) quatuor verò & quadraginta nauibus, Pericle duce, cũ nouem collegis, ad inſulam Tragiam cum Samiorum ſeptuaginta nauibus, (in quarum numero erant viginti, quæ milites vehebant, omnes autem Mileto veniebant.) pugnarunt, & Athenienſes victores fuerunt. Poſtea verò auxilium ipſis tulerunt quadraginta naues Athenis profectæ, & Chiorũ, ac Lesbiorum xxv. Et exſcenſu è nauibus in terram facto, pugnaq; pedeſtri victores, vrbem trib. munitionibus, ſimul etiam à mari obſederunt. Pericles verò ſumptis ſexaginta nauibus ex iis, quæ erant in ſtatione, Caunum verſus, & in Cariam quàm celerrimè contendit, quia nuntium acceperat Phœnicum naues contra ſe nauigare. Iam enim & Steſagoras Samo abierat cum quinq; nauibus, & alij, aduerſus Phœnicum claſſem. Interea verò Samij repentina eruptione nauibus facta, caſtraq; nullis munitionibus ſepta aggreſſi naues, quæ pro caſtris manebant in ſtatione, profligarũt, & cæteras, quæ contra [*ſe*] in aciem eductæ fuerant, prœlio nauali ſuperarunt, & mare finibus ſuis proximum per quatuordecim fermè dies in ſua poteſtate tenuerunt, & quæcunque voluerunt, [*in vrbem*] importarunt, & [*inde aliò*] exportarunt. Sed reuerſo Pericle, nauibus iterum concluſi fuerunt. Poſtea verò Athenis & aliæ quadraginta naues cum Thucydide, Agnone, & Phormione, ſuis ſubſidio venerunt, & viginti cum Tlepolemo, & Anticle, & ex Chio, ac Lesbo, triginta. Samij autem quandam quidem naualem paruam pugnam commiſerunt: ſed cùm [*diutius hoſti*] reſiſtere non poſſent, nono menſe expugnati ſunt, & Athenienſibus ſeſe his conditionibus dediderunt, vt [*vrbis*] muros demolirentur, obſides darent, naues traderent, & pecunias, quæ [*in bellum*] fuerant impenſæ, certis, ſtatiſq; temporibus perſoluerent, prout ipſis imperatum fuerat. Byzantij quoq; compoſitionem [*cum Athenienſibus*] ea conditione fecerunt, vt illorum imperio, ſicut antè, parerẽt. Iam verò non multis poſt hæc annis acciderunt ea, quæ ſuprà commemoraui, ea [*videlicet*,] quæ cum Corcyræis, & Potidæatis ſunt geſta, & quæcunq; interea huius belli cauſa eſſe cœperunt. Hæc autem omnia, quę Græci vel inter ſe, vel aduerſus barbarum geſſerũt, intra quinquaginta fermè annos geſta ſunt, à diſceſſu Xerxis vſque ad huius belli initium. Quorum annorum ſpatio Athenienſes imperium confirmarunt, [*quod foris in ſocios habebant*,] & ipſi [*domi*] in magnam potentiã prouecti ſunt. Lacedæmonij verò, quamuis [*hoc*] intelligerent, [*tamen eos*] non impediebant, niſi aliquatenus, [*ac remiſſè*,] maioremq; temporis partem ab armis abſtinuerunt (tum quòd vel antè ad bella ſuſcipienda nõ admodum celeres eſſent, niſi cogerentur, tum etiam quòd bellis domeſticis [*tunc*] impedirentur) priuſquàm Athenienſium potentia apertè creſcere, cœpiſſent, ipſiq; ſuos ſocios iam aggredi auſi fuiſſent. Tunc enim rem non amplius ferendam iudicarunt: ſed hoc bellum omni ſtudio ſibi ſuſcipiendum, totiſq; viribus in hoc incumbendum, operamq; dandam cenſuerunt, vt [*illorum*,] ſi poſſent, potentiam euerterent. Lacedæmonij igitur apud ſe quidem ſtatuerant fœdera eſſe fracta, & Athenienſes iniuſtè facere. Sed [*tamen legatis*] Delphos miſſis, Deum interrogarunt, an res ſibi feliciter eſſet ſucceſ-

successura, si bellum susciperent. Ille verò (vt aiunt) ipsis respondit, illos, si totis viribus bellum gererent, fore victores. Quinetiam dixit se & vocatum, & non vocatum ipsis adfuturum, [*opemq; laturum.*] Rursus autē socios accitos in suffragia mittere volebant, vt de bello decernerent, vtrum gerendum esset nécne. Cùm autem legati à sociis missi venissent, & concilium haberetur, cùm alij dixerunt, quæ voluerunt, accusantes pleriq; Athenienses, & bellum suscipiendum censentes, tum etiam Corinthij, qui vel antè singulas ciuitates separatim orauerant, vt suis suffragiis bellum decernerent, quia Potidææ metuebant, [*& verebantur*] ne prius euerteretur, [*quàm ei auxilium ferretur.*] Cùm autem tunc etiam [*illic*] adessent, & postremo loco in medium prodiissent, habuerunt hanc orationem.

CORINTHIORVM CONCIO.

De Lacedæmoniis, ô socij, non amplius conqueri possemus, quasi nec ipsi bellum decreuerint, neq; nos nunc ad hoc [*ipsum nostris suffragiis comprobandum*] conuocarint. Decet enim eos, qui præsunt [*aliis,*] quemadmodum ab his maximè coluntur, & cæteris anteponuntur, sic etiam publicis eorum commodis æquè consulere, atque suis ipsorum priuatis commodis consulunt. Quotquot verò de nobis commercium cum Atheniensibus iam habuerunt, non sunt admonendi, vt ab illis caueant. Sed illos potiùs, qui loca mediterranea incolunt, nec in locis maritimis habitant, scire oportet, [*ipsos,*] nisi hominibus loca maritima incolentibus opem ferant, maiore cum difficultate fructus, quos quatuor anni tempora ferunt, [*in suas vrbes*] comportaturos, & vicissim [*commodorum, ac*] fructuum, quos maris vsus continenti suppeditat, perceptionem difficiliorem habituros. Nec [*oportet*] eos malos esse iudices rerum, quæ nunc [*à nobis*] dicuntur, quasi ad ipsos minimè pertineant, at existimare, si res hominum oram maritimam incolentium neglexerint, calamitatem istam ad se quoque tandem peruenturam, & nunc de se non minus, [*quàm de aliis*] consultare. Quamobrem etiam non oportet eos segnes esse ad bellum pro pace sumendum. Nam virorum quidem modestorum est, quiescere, nisi lacessantur iniuria. fortium verò, si iniuria afficiantur, pacem cum bello commutare: sed si fauore diuino freti rem feliciter gesserint, bello deposito, paceq; facta in gratiam redire. Nec [*oportet quenquam*] felici bellorum successu extolli, neque pacis tranquillitate, ac voluptate captum iniurias perferre. Qui enim propter voluptatem, [*quam ex pacis otio percipit,*] à bello abhorret, is, si quiescat, [*& ab armis abstineat,*] celerrimè priuabitur hac tranquillitatis, [*otiiq;*] iucunditate, propter quam otio, ac desidiæ indulgens ab armis abhorret. Qui etiam felici rerum successu in bellis insolescit, is se audacia infida, efferri non animaduertit. Multa enim malè consulta, quum hostes inconsultiores nacta sunt, felicem exitum habuerunt. & longè plura, quæ rectè consulta videbantur contrà, turpiter ceciderunt. Nemo enim eodem animi impetu res gerendas exequitur, quo in ipsa consultatione de his deliberat, fiducia fretus, [*metuq; vacans:*] sed cum securitate quidem [*audacter de rebus futuris*] decernimus: at in ipsa rerum administratione, cum metu deficimus. Nos verò, qui & iniuriam passi sumus, & multa crimina habemus, quæ [*Atheniensibus*] obiiciamus, nunc bellum excitamus: & postquàm Athenienses vlti fuerimus, hoc opportunè deponemus. Multis autem de causis verisimile est nos fore victores, primùm quidem, quia & [*militum*] numero, & rerum bellicarum peritia præstamus: deinde verò, quia pariter omnes ad imperata faciendū imus. classem autem, qua [*illi multum*] pollent, instruemus cùm ex priuatis facultatibus, quas singuli pro rata parte conferent, tum etiam ex Delphicis, & Olympicis pecuniis. Nam pecuniam mutuati peregrinos illorum nautas maiori mercede [*proposita*] subducere possumus. Atheniensium enim copiæ sunt magis mercenariæ, quàm domesticæ. sed nostris hoc minus contingit, siquidem plus corporibus, quàm pecuniis pollent. Quòd si [*nostrorum hostium copiæ*] vel vnico nauali prœlio superatæ fuerint, vt verisimile est, capientur, [*ac in nostram potestatem redigentur.*] sed si [*nobis*] resistant, nos etiam interposito maiori temporis spatio res nauticas meditabimur, [*& in eas incumbemus:*] quum autem parem [*illis*] scientiam fuerimus assequuti, animi

certè fortitudine superiores erimus. Nam bonum, quod nos naturâ insitum habemus, hoc illi disciplinâ nunquam adipiscentur. Id verò, in quo illi propter scientiam præstant, meditatione, [*& exercitatione*] nobis est superandum. Pecunias etiam conferemus, vt [*satis pecuniarum*] habeamus ad ipsas [*res nauticas parandas, & classem instruendam.*] Alioqui facinus indignum fuerit, si illorum quidem Socij, vt seruitutem ipsis seruiant, pecunias conferre non defatigentur; nos verò, vt hostes vlciscamur, & nos ipsi simul seruemur, nullas pecunias consumere velimus, & ne his [*pecuniis*] ab illis priuati, his ipsis malè mulctemur, [*ac opprimamur.*] Adsunt nobis præterea aliæ quoque belli gerendi viæ, & sociorum defectio, quæ est præcipua ratio, quæ illorum prouentus subtrahere potest, in quibus sita est ipsorum potentia; & ædificatio munitionum, quæ illorum agrum oppugnent, & multa alia, quæ nullus iam prospicere posset. Belli enim progressus nulla certa lege, [*ac ratione*] fiunt: sed ipsum per se in singulis occasionibus oblatis, [*ex tempore*] multa comminiscitur. In quo is quidem, qui in eo [*administrando,*] moderatè se gerit, [*ita, vt varios eius casus, & calamitates æquo animo ferat,*] cõstantior, [*ac tutior*] existit. Is verò qui in eo irascitur, [*& qui belli calamitates animo nimis iniquo fert,*] non leuiter offendit. Cogitemus autẽ, si singulis quidem nostrûm cum parib. aduersariis de agri finibus esset controuersia, hoc ferendum esse. Iam verò Athenienses & aduersus nos vniuersos satis viriũ habẽt, & aduersus singulas [*nostras*] ciuitates, vires longè maiores habẽt. Quare nisi & frequentes, & per [*singulas*] nationes & per singulas ciuitates vno [*cunctorum*] cõsensu ipsos propulsemus, nos diuisos, [*& alios ab aliis separatos,*] sine labore in suã potestatem redigent. Et victoriã, [*quam illi à nobis reportabũt,*] licet hoc alicui sit futurũ auditu molestum, [*is tamen*] sciat nihil aliud, quàm seruitutem manifestè [*nobis*] allaturam. Quod vel dubia oratione commemorare turpe est Peloponneso, & tot vrbes ab vna vexari. Qua in re aut meritò [*hæc*] pati, aut propter ignauiam [*hæc*] perferre, & à maioribus, qui Græciam liberauerunt, degenerare videbimur. Nos verò ne nobis quidem ipsis hoc, [*atque libertatem istam*] stabilimus: sed ciuitatem quidem inter [*nos ipsos*] tyrannum fieri sinimus: tyrannos verò, qui sunt in vna ciuitate, de medio tollere volumus. Nec intelligimus hæc tribus maximis vitiis non carere, imprudentia, & ignauia, & negligentia. Nec enim ab istis [*vitiis*] alieni, accessistis ad contemptionem, quæ plurimos iam læsit. quæ [*καταφρόνησις, id est, contemptio,*] quod multos in errorem induxerit, ἀφροσύνη [*id est, stultitia,*] nomen [*τῇ φρονήσει, id est prudentiæ,*] contrarium adepta, mutato nomine vocatur. Sed quid opus est de præteritis conqueri diutius, quàm quatenus rebus præsentibus expedit? At futurorum [*commodorum*] causâ, [*nos*] rebus præsentibus, [*quæ grauiter laborant*] opem ferre, & [*pro his conseruandis*] labores præterea subire oportet. Nobis enim patrium est virtutes, [*opumq; commoda, & gloriam*] laboribus parare: nec mores mutare [*vos decet,*] licet diuitiis, ac potentia nunc aliquantum [*illos*] superetis. Nam non est æquum, res paupertate partas, diuitiis perdi. sed [*oportet nos*] confidenter ad [*hoc*] bellum ire, cùm multis aliis de causis, tum propter Dei oraculum, & auxilium, quod se nobis laturum promisit, tum etiam quia tota reliqua Græcia, partim metu, partim vtilitate nos adiuuabit. Nec [*ideo*] fœdera priores rumpetis: (quæ vel ipse Deus, qui bellum fieri iubet, violata censet:) sed potius fœderibus ruptis opem feretis. Non enim qui vim illatam propulsant: sed qui priores aliis vim inferunt, fœdera rumpunt. Quamobrem cùm omnibus de causis bellum vobis honestè suscipere liceat, & nos communiter hęc suadeamus, si modò certissimum [*est*] hæc & rebus publicis, & priuatis conducere, cùm Potidæatis, qui sunt Dorienses, & qui ab Ionibus obsidentur, (quod olim contrà fiebat) opem ferre, tum etiam [*pristinam*] aliorum libertatem recuperare ne cũctemini: quia res nostræ nullam expectationem amplius patiuntur, qua alios quidem, iam iniuriis affici, alios verò, (si cognitum fuerit nos concilium quidem habuisse, sed tamen iniurias illatas propulsare ausos non esse) non multò pòst idem pati sinamus. Sed existimantes viri socij, vos ad [*hanc belli suscipiendi*] necessitatem deuenisse, simul etiam hæc, quæ à nobis dicuntur, optima esse, bellum iam decernite: non metuentes præsentem, [*ac breuem belli*] asperitatem. sed pacis, quæ diuturnior ex eo est sequutura, cupiditate

tate flagrantes: (nam bello quidem pax magis confirmatur: at propter pacis cupiditatem bellum gerere nolle, non pariter periculo caret) existimantes etiam ciuitatem, quæ in Græcia se tyrannum constituit, æqualiter in omnes esse constitutam, ita vt aliis quidem iam imperet, aliis verò [*mox*] imperare cogitet, [*eam*] armis illatis in ditionem, ac potestatem nostram redigamus, & cùm nos ipsi sine periculis in posterum viuamus, tum etiam Græcos in seruitutē [*ab illis*] nunc redactos, in libertatem vindicemus: Atq; Corinthij quidem hæc dixerunt. Lacedæmonij verò auditis omnium sententiis, omnibus sociis, qui aderant, ordine, maiori pariter, & minori ciuitati, suffragij ferendi potestatem fecerunt. Et maior illorum pars bellum gerendum esse decreuit. Quamuis autem illi hoc apud se constituissent, statim tamen bellum suscipere non potuerunt, quod essent imparati: sed singuli res, quæ forent vtiles, [*& ad bellum gerendum necessaria*,] parandas, [*ac promendas*,] nec nullam moram interponendam censuerunt. Veruntamen in hoc rerum necessariarum apparatu non integer annus est consumptus: sed minus, antequàm in Atticam irrumperent, & bellum apertè susciperent. Interea verò Legatos ad Athenienses miserunt, vt de illorum iniuriis conquererentur, vt quàm maximam, & speciosissimam belli gerendi causam haberēt, si illi nulla in re sibi morem gerere voluissent. Ac primùm quidem Lacedæmonij Legatis ad Atheniēses missis imperarunt, vt Deæ piaculum [*vrbe*] pellerēt. Piaculum verò huiusmodi fuit. Cylon [*quidam*] Atheniensis fuit, vir, qui in ludis Olympiacis vicerat, inter veteres & generis nobilitate florens, & opibus potens. Vxorem autem duxerat filiam Theagenis, viri Megarensis, qui tūc Megaris tyrannus erat. Cùm autem Cylon Delphis oraculum consuluisset, Deus [*ipsi*] respondit, vt celeberrimo Iouis die festo Athenarum arcem occuparet. Ille verò acceptis à Theagene copiis, & amicis persuasis, vbi aduenerunt Olympia, quæ in Peloponneso celebrantur, vrbis arcem occupauit, vt tyrannidem sibi pararet, tum quia putabat [*hunc*] esse maximum illum Iouis diem festum, tum etiam quia [*hunc*] ad se, qui in ludis Olympiacis victor fuisset, nonnihil pertinere [*ducebat*.] Sed vtrum in Attica, an vspiā alibi hic maximus dies festus [*à Deo*] dictus fuisset, nec ipse tunc animaduertit, neque oraculum [*ei*] declarauit. Nam apud Athenienses quoque sunt Diasia, quæ maximus Iouis Melichij dies festus vocantur, [*&*] extra vrbem [*celebrantur*.] In quo ex omni hominum genere, ætate, & conditione multi immolant non veras, sed ex farinæ subactæ massa victimas ad verarum similitudinem factas, quibus indigenæ vti solebant. Sed cùm [*oraculi vim, Deique voluntatem*] se rectè intelligere existimaret, opus est aggressus. Athenienses verò his cognitis, vniuersi ex agris concurrentes opem [*Reipub*.] contra istos tulerunt. castrisque [*ad arcem*] positis [*eos*] obsidere cœperunt. Sed cùm tempus protraheretur, Athenienses attriti diuturna obsidione, magna ex parte discesserunt, [*arcis*] custodia, rerumque summa nouem Archontibus commissa, vt [*res illas*] prout optimum fore iudicarent, arbitratu suo administrarent, multisque rationibus reddendis obnoxij constituerent. Tunc autem nouem Archontes magnam rerum ad Rempubl. pertinentium partem administrabant. At qui cum Cylone obsidebantur, malè se habebant, quia cibi, & aquæ inopia premebantur. Sed Cylon quidem, eiusque frater [*inde clàm*] aufugerunt. Cæteri verò, cùm [*fame sitiq;*] permerentur, quinetiam cùm nonnulli [*eorum*] fame [*iam*] necarentur, ad aram, quæ est in arce, supplices sederunt. Sed illi, quibus [*arcis*] custodia ab Atheniensibus commissa fuerat, cùm ipsos in templo morientes viderent, surgere iusserunt, polliciti fore, vt nullo maleficio ipsos afficerent, & tamen [*illinc*] abductos interfecerunt. Nonnullos etiam, qui ad [*Eumenidum*,] venerandarum Dearum aras sedebant, obiter interemerunt. Atque hac de causa scelerati, & impij, quòd scelus, ac piaculum in Deam admisissent, tam illi, quàm omnes ab illis oriundi, sunt appellati. Athenienses igitur hos, qui huic piaculo erant obnoxij, in exilium pepulerunt. Cleomenes etiam Lacedæmonius postea cum Atheniensibus seditione laborantibus [*eosdem*] expulit. [*Hi enim*] & viuos expulerunt, & defunctorum ossa collecta abiecerunt. Postea tamen [*in patriam*] redierunt, eorumque genus est adhuc in ciuitate. Hoc igitur piaculum Lacedæmonij

[*tum ab Atheniensibus*] exterminari iusserunt, Diis, scilicet, primùm opem ferentes, [*& scelus, ac piaculum in ipsos admissum vindicantes*:] at [*hoc potius fecerunt*:] tum quia sciebant Periclem Xanthippi [*filium*] huic piaculo propter maternum genus affinem esse, tum etiam quia credebant illo expulso, ea, quæ ab Atheniensibus fieri volebant, sibi facilius successura. Non tamen tam sperabant hoc illi euenturum, quàm hoc ipsum inuidiam apud populum illi conflaturum, quasi ob illius etiam calamitatem, [*& piaculum*,] magna ex parte hoc bellum esset futurum. Nam cùm potentissimus esset omnium suæ ætatis hominũ, [*qui tunc Athenis viuebant*,] cumq; Rempub. administraret, omnibus in rebus aduersabatur Lacedæmoniis, nec sinebat Athenienses [*illis*] cedere: sed ad bellum [*eos*] incitabat. Athenienses verò & ipsi vicissim Lacedæmoniis imperarunt, vt illos qui piaculo ad Tænarum admisso tenebantur, ex vrbe pellerent. Lacedæmonij enim cùm olim Helotas supplices ex Neptuni templo à Tænaro excitassent, eos abductos interfecerunt. Quamobrem etiam [*Lacedæmonij*] magnum illum terræmotum Spartæ sibi ipsis accidisse putant. Illos præterea piaculum Palladis Chalciæcæ tollere iusserunt. Id verò [*piaculum*] huiusmodi fuit. Postquàm Pausanias Lacedæmonius à Spartanis primùm reuocatus ab imperio, quod in Hellesponto habebat, causaq; apud illos dicta, ab ipsis est absolutus, & innocens habitus, publicè quidem ad nullam expeditionem postea amplius est emissus; sed ipse priuatim sumpta triremi Hermionide, sine Lacedæmoniis abiit in Hellespontum, verbis quidem, [*& vt ipse iactabat*,] ad Græcum bellum: reverò ipsa, quia [*susceptum*] negotium cum Rege transigere volebat: quemadmodum & initiò [*rem*] aggressus fuerat, Græciæ principatum affectans. Atque hinc primùm beneficium apud Regem collocauit, totiusq; rei fecit initium. Cùm enim post suum è Cypro reditum, priore aduentu Byzantium occupasset, (Medi autem, & quidam Regis necessarij, & cognati, qui in eo capti fuerant, id tenebant:) tunc hos, quos ceperat, clàm cæteris sociis ad Regem remisit. Sed rumore, [*quem de illis sparserat*.] ex ipsius manibus aufugerant. In his autem peragendis vsus est opera, & auxilio Gongyli Erietriensis, cuius fidei & Byzãtium, & captiuos commiserat. Misit etiam Gongylum cum epistola, quam ad ipsum [*Regem*] ferebat. hæc autem in ea continebantur, vt postea compertum est. Pausanias Spartæ Dux, hos, quos armis cepit, tibi gratificari cupiens, remittit. Habeoque in animo (si tibi quoque placet) filiam tuam in matrimonium ducere, & Spartam, & reliquam Græciam in tuam ditionem, ac potestatem redigere. Existimo autem me posse hæc peragere, si tecum consilia communicem. si quid igitur horum tibi placet, hominem fidum ad mare mittas, per quem posthac colloquemur, [*& rem transigemus*.] Atque hæc sunt, quæ in illa epistola verbis disertissimis continebantur. Xerxes verò lætatus est hac epistola, & Artabazum Pharnaci filium ad mare misit, eumque iussit accipere prouinciam Dascylitin, Megabate, qui [*ei*] antè præfuerat, dimisso. eique vicissim epistolam ad Pausaniam dedit, imperans vt eam Byzantium, quàm celerrimè mitteret, illique sigillum ostenderet: &, si quid Pausanias de suis negotiis mandaret, quam rectissimè, & quàm fidelissimè conficeret. Ille verò [*eò*] profectus, cùm alia fecit, quemadmodum [*ipsi à Rege*] fuerat imperatum, tum etiam epistolam [*ad Pausaniam*] misit. Hoc autem responsum in ea scriptum erat. Rex Xerxes Pausaniæ sic respondet: cùm ob viros, quos mihi trans mare incolumes Byzantio remisisti, beneficij gratia in domo nostra tibi perpetuò manebit reposita, scriptisq; nunquam delendis mandata, tum etiam tua verba mihi placent. Ac te neque nox, neque dies remoretur, ita vt remissè agas quicquam eorum, quæ mihi polliceris. neque auri, neq; argenti impensis [*hæc*] impediantur, neque [*vlla*] copiarum multitudine, si quò sit veniendum, sed cum Artabazo viro probo, [*ac fideli*,] quem ad te misi, meas, tuasq; res, prout è dignitate, ac vtilitate vtriusq; nostrum maximè esse iudicaris; transige confidenter. Pausanias his literis acceptis, cùm magnam autoritatem iam antè apud Græcos haberet, [*& ab illis valde honoraretur*,] propter imperium ad Platæas gestum, tunc animos longè magis efferre cœpit, nec amplius consuetis, ac patriis institutis viuere potuit: sed cultu Medico ornatus prodiit Byzantio, eiusque per

Thra-

Thraciam euntis latera Medi,& Ægyptij satellites,armati stipabant. Mensa quoq; Persica ei apponebatur: neq; suas cogitationes amplius cōtinere poterat:sed paucis, leuibusq; rebus apertè prodebat res magnas,quas animo conceperat, & postea peragere statuerat. Præterea se [*cunctis*] aditu difficilem præbebat,& iracundia adeò graui in omnes pariter vtebatur, vt [*ad eum*] nullus posset accedere. Quamobrem etiam potissimùm socij ad Atheniensium partes transiuerunt, [*seq; illis adiunxerunt.*] Lacedæmonij verò his auditis,propter hæc ipsa & primùm eum reuocarunt, & postquam iterum,Hermionide naui vectus,ipsorum iniussu, huiusmodi facinora facere videbatur, & Byzantio ab Atheniensib. obsesso per vim pulsus, Spartam quidem non reuertebatur: at ipsis nuntiabatur eum sedes ad agri Troiani Colonas posuisse,& consilia cum barbaris agitare,neq; [*publici*] boni causa diutiùs [*illic*] manere:ita demum non amplius supersederunt:sed Ephori misso caduceatore, & Scytale imperarunt,ne à caduceatore discederet.alioqui,Spartanos ei, [*vt hosti,*] bellum indicere,[*significarunt.*] Ille verò,cùm quamminimum suspectus esse vellet,& crimen obiectum se pecuniis diluturum speraret,iterū Spartam rediit. Ac primùm quidem ab Ephoris in carcerem est coniectus (Ephoris enim Regem ita tractare licet) deinde verò re [*cum magistratibus*] transacta,postea [*inde*] exiuit, seq; reum constituit, & crimina sibi obiecta, cuilibet in iudicio coarguendi potestatem fecit. Spartani verò nullum quidem manifestum signum habebant, neque ipsius inimici, neq; vniuersa ciuitas, quo sine dubitatione freti supplicium sumerent de viro,qui & regio genere natus,& honore [*magno*] tunc temporis præditus erat. Nam Plistarchi Leonidæ [*filij,*] cùm Rex, & puer adhuc esset, ipse, qui eius erit consobrinus, tutelam gesserat. Multas tamen suspiciones præbebat, cùm ob morum insolentiam,tum etiam ob barbarorum æmulationem,se nolle in præsenti rerum statu acquiescere, [*& pari iure, & conditione cum suis ciuibus viuere:*] & cùm alias eius actiones accuratè considerabant, si qua in re à moribus receptis, & patriis institutis recessisset,& studia ab his aliena sequutus fuisset, tum etiam quod olim in tripode, qui Delphis erat, quem Græci ex primitiis manubiarum à Medis victis ablatarum [*Deo*] dicauerāt,hoc epigramma,carmine elegiaco scriptum ipse priuatim inscribendum censuisset:

Postquàm Græcorum dux agmina Medica fudit,
Phœbo Pausanias hæc monumenta dedit.

Sed Lacedæmonij hoc epigramma protinus ex tripode tunc deleuerunt,& [*in eo*] singulas ciuitates nominatim inscripserunt,quotquot armis, opibusq; coniunctis barbarum profligauerant, & donum istud [*Deo*] dicauerant. Hoc igitur etiam inter cætera iniusta Pausaniæ facinora numerabatur, & postquam in hoc statu, [*qui suprà declaratus,*] res eius esse cœperūt, [*tunc*] multo magis [*hoc eius factum*] præsenti [*perduellionis*] consilio consentaneum esse videbatur. Quin etiam audiebant eum aliquid cum seruis agitare quod verum erat. Libertatem enim & ciuitatem ipsis pollicebatur,si secum [*in cæteros Lacedæmonios*] insurrexissent,summamq; rei secum transegissent. Sed tamen ne sic quidem vllis seruorum indiciis habita fide quicquam noui in ipsum statuere voluerunt,vtentes more,quo erga se ipsos [*vti*] consueuerunt, vt non sint celeres ad aliquid grauius de viro Spartano sine manifestissimis, ac minimè dubiis indiciis decernendum: donec tandem quidam, (vt fertur,) qui postremas epistolas ad Regem scriptas erat ad Artabazum perlaturus,vir Argilius, qui quondam eius amasius fuerat, idemq; illi fidelissimus, ad eos indicium detulit:territus quadam suspicione, quæ ipsi in mentem venerat, quòd nullus de nuntiis ante se missis adhuc redisset. Quare cum sigillum [*Pausaniæ sigillo*] simile fecisset, (vt; si opinione sua deceptus fuisset, aut etiam si quid ille [*in ea*] mutare voluisset, non agnosceret,) epistolas soluit. In quibus suspicatus aliquid huiusmodi præterea mandatum esse, se quoq; scriptum, cædiq; destinatum inuenit. Cùm igitur ille has literas Ephoris tunc ostendisset,vehementius illi quidē,[*quàm antè*] crediderunt [*vera esse, quæ Pausaniæ fuerant obiecta:*] sed tamen cùm præterea suis ipsorum auribus aliquid ipsius Pausaniæ loquentis ore prolatū audire vellent, cumq; ex composito vir ille supplex ad Tænarum confugisset, ibiq; tuguriū con-

struxisset, quod septo interposito disclusum erat, in quo quosdam de Ephoris absconderat, cumque Pausanias ad ipsum venisset, & supplicationis causam ex illo quæreret, omnia planè audiuerunt, dum ille conquereretur de rebus in suam perniciem ab ipso scriptis, dum etiam alia singulatim declararet, quomodo nunquam in obeundis apud Regem ministeriis ipsum vllis periculis obiecisset, & tamen dignus habitus fuisset, qui æquè, atque multi alij ipsius ministri, cæderetur. Cùm autem ille & hæc ipsa confiteretur, nec eum propter id, quod tunc acciderat, irasci sineret: sed fidem ei daret & ex templo impunè surgere iuberet, ac oraret vt quàm celerrimè pergeret, nec sua negotia impediret: tunc verò Ephori [*his omnibus*] diligenter auditis abierunt. cùm autem rem planè compertam iam haberent, eum in vrbe comprehendere conabantur. Fama autem est ipsum [*Pausaniam,*] cùm in via iam comprehendendus esset, cumque vnius Ephororum [*ad se*] accedentis vultum conspexisset, cognouisse qua de causa veniret. cumq; alius [*ex Ephoris*] pro beneuolentia, qua ipsum prosequebatur, nutu clandestino [*rem ipsi*] significasset, ad templum [*Palladis*] Chalciæcæ cursu se proripuisse, & fuga [*cæteros*] anteuertisse. Fanum autem erat vicinum, & in exiguam templi ædiculam ingressus, ne sub dio agens [*variis incommodis*] affligeretur, [*in ea*] se continebat. Illi verò qui eum insequebantur, tunc quidem assequi non potuerunt: sed postea & ipsius ædiculæ tectũ sustulerunt, & fores, cùm eum intus esse obseruassent, & ingressum circumdedissent, muro obstruxerunt, eumque obsidentes, fame expugnarunt: & cùm animam in ædicula iam esset efflaturus, [*illi hac*] re cognita, eum ex templo, vt se habebat adhuc spirantem exportarunt: ille verò exportatus, confestim mortuus est. eum autem in Cæadem deiecturi erant, quò facinorosos homines deiicere solent: sed postea visum est [*ipsis*] eum in aliquo loco propinquo defodere. Sed Deus qui, Delphis est, oraculum postea reddidit Lacedæmoniis, quo iussit eos sepultum [*Pausaniæ*] cadauer [*eo*] transferre, vbi animam efflauerat: (& nunc in fani vestibulo situm est, quod lapides literis incisis declarant.) & quia hoc ipsorum facinus piaculo non carebat, duo corpora pro vno [*Palladi*] Chalciæcæ persoluêre. Illi verò duas statuas æneas fecerunt, quas pro Pausania [*Deæ*] consecrarunt. Athenienses igitur, quòd vel ipse Deus piaculum [*ab illis admissum*] iudicasset, vicissim & ipsi Lacedæmoniis imperarunt, vt hoc exterminarent. At Lacedęmonij legatis ad Athenienses missis Themistoclem etiã criminabantur, quòd & ipse cum Medis sensisset, quemadmodum fecerat Pausanias, vt ex manifestis indiciis quæstionis de Pausaniæ criminibus habitæ compertum habebant, & petebãt vt ille iisdẽ suppliciis afficeretur. Illi verò, fidẽ verbis illorum habentes (iam enim Themistocles patria per ostracismum pulsus erat, & Argis quidẽ habitabat: sed tamen & per cæteras Peloponnesi partes crebrò commeabat) mittunt vnà cum Lacedęmoniis, ad illum simul persequendum paratis, quosdam cum mandatis, vt eum adducerent vbicunq; terrarum nanciscerentur. Themistocles verò cùm [*rem*] præsensisset, ex Peloponneso in Corcyram profugit, quòd de Corcyræis bene meritus esset. Sed cùm illi dicerent se vereri ne, si ipsum apud se retinerent, in Lacedęmoniorũ, & Atheniensium odium, [*ac inimicitias*] incurrerent, in oppositam continentem ab ipsis deducitur. & insequentibus iis, quibus [*hoc*] imperatum fuerat, qui perpetuò sciscitabantur quo nam [*ille*] iret, propter magnam consilij inopiam coactus est diuertere ad Admetũ Molossorum Regẽ, qui non erat ipsi amicus. Atq; ille quidem tunc fortè domi non erat. Hic verò ab illius vxore, ad quam supplex accesserat, edoctus monetur vt sumpto suo ipsorũ filio ad lares sederet, cumq; non multo pòst Admetus rediisset; ei indicauit quis esset, & facinus illo indignũ fore dixit, (si quid forte ipse contra illũ dixisset, eiq; Atheniẽses oranti aduersatus fuisset,) profugũ vlcisci. Se enim in præsentia longè imbecilliorẽ, ab illo, [*qui tunc esset longè potentior,*] læsum iri, sed generosi, [*& excelsi*] esse animi pares, pari cõditione vlcisci: simul etiam se quidem illi de commodo quodam, non autem de salute laboranti aduersatum fuisse. Illum verò si se [*suis inimicis*] traderet (cùm dixisset quinã essent, qui se persequerentur, & qua de causa) [*se*] salute, vitaque priuaturum. Ille verò his auditis, eum cum suo filio, (vt etiam illum tenens sedebat) surgere iussit. hoc autem

maxi-

maximum erat ſupplicandi genus. Nec Lacedæmoniis, & Athenienſibus [*eò*] non multo pòſt profectis, & longa oratione vſis [*eum*] tradere voluit: ſed dimiſit, cupientem ad Regem pergere, itinere pedeſtri, ad alterum mare, ad [*vrbem*] Pydnam, quæ erat Alexandri. Vbi nauem onerariam nactus, quæ in Ioniam proficiſcebatur, eam conſcendit, & tempeſtate delatus eſt in caſtra Athenienſium, qui Naxum obſidebant. Et (ignotus enim erat iis, qui in naui vehebatur) territus nauclero declarauit quis eſſet, & qua de cauſa fugeret: & niſi ſe ſeruaret, dixit ſe dicturum ſe ab eo pecuniis adducto duci: periculum autem vitari poſſe, ſi nullus ex naui exiret, donec idonea nauigādi tempeſtas ſeſe ipſis offerret. Quod ſi ſibi morem geſſiſſet, dixit ſe memori animo pro meriti magnitudine gratiā ei relaturum. Nauclerus autem hæc fecit, [*quæ ille petierat,*] & cùm diem, ac noctem in anchoris, & ſalo ſtetiſſet ſupra [*Athenienſium*] caſtra, poſtea Epheſum peruenit. Themiſtocles verò eū liberaliter eſt proſequutus, pecunias ei largitus, (poſtea enim pecuniæ ad eum venerunt & Athenis, ab amicis miſſæ, & Argis, eæ, quæ clàm [*ibi*] depoſitæ fuerant) & cum quodam illorum Perſarum, qui oræ maritimæ præerant, in loca mediterranea profectus, literas miſit ad Regem Artaxerxem Xerxis [*filium,*] qui nuper regnare cœperat. Hoc autem in illis literis erat ſcriptū: Themiſtocles ad te venio, qui ex omnib. Græcis vnus veſtram familiam plurimis affeci malis, quamdiu neceſſitate [*compulſus*] patrem tuum, qui mihi bellum inferebat, propulſaui. ſed longè pluribus beneficiis [*eum affeci,*] poſtquam mihi quidem tuta, illi verò periculoſa reuerſio fuit. Et beneficium mihi debetur. ([*Nam Themiſtocles in his ſuis literis*] ſcripſerat quomodo & [*patrem ipſius Regis*] antè monuiſſet de [*Græcorum*] receptu ex Salamine, & de pontibus non ſolutis, quos [*à Græcis victoribus*] ruptū iri, propter ipſum tunc falsò ſimulauerat) & nunc ego, qui magnis beneficiis te afficere poſſum, adſum, quem Græci perſequuntur propter beneuolentiam, qua te proſequor. Anno autem ſuperſedens ipſe coràm aduentus mei cauſam tibi declarare volo. Rex verò (vt aiunt) eius conſilium, [*& animum*] eſt admiratus, eumq; ita facere iuſſit. Hic verò vnius anni ſpatio, quo ſuperſedit, percepit, [*ac didicit*] quicquid & linguæ Perſicæ, & morum illius regionis [*percipere, ac diſcere*] potuit. Exactoq; anno [*ad Regem*] profectus, apud eum magnam autoritatem eſt adeptus, & quantam nullus vnquam Græcorum [*aſſequutus fuerat,*] cùm propter priſtinam [*hominis*] dignitatem, tum etiam propter ſpem, quam ei præbebat promittens fore, vt Græciam in eius ditionem, ac poteſtatem redigeret: præcipuè verò quòd prudens eſſe videretur, ſuæq; prudentiæ ſpecimen dediſſet. Themiſtocles enim manifeſtam ſui ingenij vim certiſſimè demonſtrauerat, & hac in re, multo maiore admiratione, quàm vllus alius, dignus erat. Nam naturali prudentia præditus erat, nec quicquam aut antè, aut poſtea didicerat, quod eam augeret, & rerum improuiſarum, cum breuiſſima deliberatione iudex erat præſtantiſſimus, & futurarum, ac euentus ipſarum plerunq; optimus coniector. quæ autem in manibus habebat, ea etiam explicare, [*adminiſtrare, atq; ad finem perducere*] poterat, quorum verò eſſet imperitus, ab his commodè iudicandis non erat alienus. quid etiam melius, quídve deterius eſſet in rebus adhuc obſcuris, [*& incertis, ante ipſarum euentum*] optimè proſpiciebat. vtq; rem totam paucis expediam, & naturæ bonitate, & conſilij celeritate, vir iſte maximè idoneus fuit ad explicandum ex tempore, quæ ad rem facerent, [*& è re eſſent.*] Morbo autem correptus, vita eſt defunctus. Quidam autem aiunt eum ſponte etiam hauſto veneno deceſſiſſe, quod exiſtimaſſet ſe non poſſe præſtare, quæ Regi promiſiſſet. Itaque monumentum eius extat in foro vrbis Magneſiæ, quæ eſt in Aſia. nam huic regioni præfuit, quam rex ipſi dederat. Magneſiam enim [*ei dederat*] pro pane, quæ quotannis quinquaginta talenta pendebat. Lampſacum verò, pro vino (hoc enim oppidum cæteras illius ſeculi vrbes vini copia ſuperare videbatur.) Myuntem verò, pro opſonio. Eius autem oſſa à propinquis domum, ipſius iuſſu reportata, & clàm Athenienſibus in agro Attico humata ferunt. Nec enim eum, qui proditionis reus erat, [*ibi apertè*] ſepelire fas erat. Pauſanias igitur Lacedæmonius, & Themiſtocles Athenienſis, viri omnium ſuæ ætatis Græcorum nobiliſſimi, hunc exitum habuerunt. Lacedæmonij igitur in pri-

ma quidem legatione hæc [*Atheniensibus*] de piaculis tollendis imperarunt, & vicissim [*ab illis*] idem facere sunt iussi. Deinde verò ad Athenienses profecti, imperarunt vt à Potidææ obsidione recederent, & Æginam suis legibus viuere sinerent. In primis verò, & ante omnia apertissimè prædicebant nullum fore bellum, si [*Athenienses*] decretum de Megarensibus factum rescinderent: quo Megarensibus interdictum erat portubus in Atheniensium ditione sitis, & Attico foro. Sed Athenienses neq; cæteris in rebus morem illis gerere, neque decretum illud rescindere, voluerunt, Megarensibus crimini dantes, quòd sacrum, nullisq; limitibus finitum solum colerent, quodq; seruos fugitiuos reciperent. Tandem verò, cùm postremi legati, Rhamphius, Melesippus, & Agesander Lacedæmone venissent, & nihil aliud dixissent eorum, quæ prius [*dicere*] consueuerant: sed hæc ipsa, [*quæ sequuntur:*] Lacedæmonij pacem esse volunt: erit autem, si Græcos liberos esse, suisq; legibus viuere sinatis: Athenienses conuocata concione, omnib. suis ciuibus sententiæ dicendæ potestatem fecerunt: & placuit, semel, habita cōsultatione de summa rerum, respondere. tunc autem cùm alij multi in medium progressi verba fecerūt, & in vtranq; partem sententiam dixerunt, & bellum suscipiendum, [*& non suscipiendum,*] nec illo decreto pacem impediendam: sed rescindēdum; tum etiam Pericles Xantippi [*filius,*] vir illis temporibus primus Atheniensium, & in dicendo, & agendo præstantissimus, in medium progressus, hæc [*Atheniensibus*] suasit.

PERICLIS CONCIO.

In eadem sententia, Athenienses, semper permaneo, Peloponnesiis non esse cedendum, quamuis sciam homines non eodem animi ardore bella administrare, quo ad ea suscipienda inducuntur: sed pro variis rerum euentis sententiam etiam mutare. Video autem nunc etiam res [*superioribus*] similes, & pares mihi dicendas in consilio, quod vobis sum daturus; sed à vobis, qui meam sententiam, [*& autoritatem*] estis sequuturi, peto, vt iis, quæ publicè, [*& de communi consilio*] decreta fuerint, si qua forte in re offendamus, opem feratis, aut etiam, si rem feliciter geratis, prudentiæ laudem ne [*vobis solis*] vendicetis. Vsu enim venire solet vt rerum, [*ac bellorum*] euentus æquè sint fallaces, ac hominum cogitationes. Quamobrem etiam si quid temerè, [*& præter expectationem*] accidit, hoc fortunæ tribuere, eamq; culpare consueuimus. Lacedæmonios enim cùm antè nobis insidiatos esse, tum vel maximè nunc [*nobis insidiari*] constat. Cùm enim [*in fœderis conditionibus disertè*] sit expressum, de rebus controuersis iudicio vicissim inter nos esse disceptandum, interea verò vtrisq; nostrum ea retinenda, quæ iam tenemus, tamen nec ipsi adhuc postularunt, vt [*de nostris controuersiis*] iudicium fieret, neq; iudicium à nobis oblatum, [*cui nos subiicimus,*] accipere volunt: sed armis, quàm verbis, crimina diluere malunt, & adsunt vt nobis iam imperent, nec amplius [*veniunt,*] vt [*nobiscum*] expostulent. Imperant enim, vt à Potidææ obsidione recedamus, & Æginam liberam esse, suisq; legibus viuere sinamus, & decretum de Megarensibus factum rescindamus. Quinetiam qui postremi huc venerunt, præcipiunt vt Græcos suis legibus viuere permittamus. Nemo tamen vestrum existimet bellū de re leui susceptum iri, si decretum de Megarensibus factū rescindere nolimus. quod illi maximè prætendentes, dicunt nullum fore bellum, si decretū istud rescindatur. Néve apud vos ipsos querelam relinquatis, quasi leui de causa bellū susceperitis. nam hæc leuis, [*& exigua*] res omne [*specimen &*] documentum vestræ constantiæ continet. Quibus si concesseritis [*quod petunt,*] protinus etiam aliquid aliud maius [*vobis*] imperabitur, quasi metu perculsi hac quoq; in re morem [*ipsis*] gesturi sitis. Sed si semel ipsis acriter abnueritis [*quæ petunt,*] planum ipsis facietis [*oportere ipsos*] maiore cum æquabilitate vobiscum agere. Hinc igitur statuite vel imperata facere, antequàm vllam cladem accipiatis, vel, si bellum geramus (quod mihi satius esse videtur) nulla, pariter, aut magna, aut parua de causa [*illis*] cedere, neq; cum metu retinere [*ea,*] quæ possidemus. Nam siue maxima, siue minima sint ea, quæ aliis ante iudicium à paribus imperantur, eandem vim habent, & valent ad seruitutis iugum imponendum [*illis qui faciunt imperata.*] Belli verò apparatus, & facultates,

[*ac*

[*ac opes,*] quæ vtrisque nostrum adsunt, singulatim audite, vt cognoscatis nos [*his in rebus*] inferiore conditione non futuros. Nam Peloponnesij sunt inopes, [*adeò vt propriis manibus suos agros ipsi colere cogantur,*] nec priuatim, nec publicè pecunias habent. Deinde diuturnorum, ac maritimorum bellorum sunt imperiti, quia propter paupertatem ipsi bellum inter se ad exiguum temporis spatium gerunt. Huiusmodi, autem homines neque naues [*rebus ad bellum necessariis*] explere, [*ac instruere,*] neq; pedestres exercitus sæpe emittere possunt, tum quòd [*in bellis gerẽdis,*] simul & à re familiari absint, & sumptus de suis priuatis facultatibus faciant, tum etiam præterea, quòd maris vsu [*à nobis*] prohibeantur. Atqui opes magis, quàm violentæ pecuniarum collationes bella sustinent. Homines autem inopes, ad bellum gerendum, corporibus, quàm pecuniis, sunt promptiores. nam illa quidem, ex periculis euasura sperant: has verò, vel ante belli finem absumptum iri persuasum habent: præsertim si (quod est verisimile) bellum præter ipsorum opinionem producatur. Nam Peloponnesij, eorumq; socij in vno quidem prœlio Græcis omnibus resistere possunt; sed cum dissimili aduersariorum apparatu bellum gerere non possunt, tum quia, cùm non vno eodemq; concilio vtantur, omnesq; par suffragij ferendi ius habeant, nihil ex tempore, celeriterq; peragunt, tum etiã quia cùm non sint omnes vnius, eiusdemq; gentis, vnusquisque rem suam vrget, [*suoq; commodo studet.*] vnde nihil perfici, & ad finem perduci solent. Nam hi quidẽ, nonnullos quàm maximè cupiunt vlcisci: alij verò, res domesticas quam minimè corrumpi [*volunt.*] cumq; post longam cunctationem vix tandem in vnum conueniant, exiguo tamen temporis momento de Repub. consultant: maiorem verò temporis partem in rebus priuatis curandis ponunt. & vnusquisque [*Rempub.*] nihil detrimenti ex hac sua negligentia capere posse putat: sed & aliquem alium esse [*existimat,*] qui [*Rempub.*] curet, eiq; pro se ipso prospiciat. Itaque eadem omnium priuatorum opinione vniuersam Rempub. perdi non animaduertit. Quòd autem maximum est, pecuniarum inopia prohibebuntur, cùm eas ægrè parantes cunctabuntur. sed belli occasiones nullam moram patiuntur, neq; verò illorum aut munitionum exstructio, aut classis digna est, quæ metuatur. Difficile enim est vrbi, quæ potentiam nostræ parem habeat, vel in pace huiusmodi munitiones extruere: iam verò [*multo difficilius erit hoc ipsum facere*] in hostico, & [*præcipuè*] cùm nos aduersus illos non minus muniti simus, [*quàm illi contra nos.*] Quod si quem locum præsidio firmarint, aliquam quidem agri [*nostri*] partem suis excursionibus, & [*nostrorum*] ad illos transfugiis vastabunt: sed tamen [*hæc munitio præsidiumq;*] non poterit nos circumuallare & impedire ne in ipsorum [*agrum*] nauigemus, & (quare pollemus) nauibus [*illos*] vlciscamur. Nam ex vsu rerum nauticarum plus peritiæ ad prœlia terrestria habemus, quàm illi ex vsu militiæ terrestris ad pugnas nauales. Rerum verò maritimarum scientiam non facilè poterunt adipisci. Nam ne vos quidem, quamuis his [*rebus nauticis*] operam statim à bello Medico [*ad hoc vsque tempus*] studiosè dederitis, [*hanc rerum nauticarum scientiam*] perfectè adhuc estis adepti. Quònam igitur modo homines, qui agriculturæ, non autem rebus maritimis dant operam, præterea quos ne in hoc quidem studio se exercere sinemus, propter assiduas nostræ classis incursiones, [*quæ in illorum agrum fient,*] facinus aliquod [*præclarum, & memoratu*] dignum edent? Nam aduersus quidem paucas naues, quæ incursiones, [*in eos*] facient periculum fortasse subeant, [*nauium hominúmque*] multitudine suam imperitiam audacius confirmantes, sed si multis [*nauibus*] prohibeantur quiescent, [*& ab istarum rerum studio, & exercitatione abstinebunt.*] Et quia se in his non exercebunt, erunt imperitiores, & hac ipsa de causa, cunctantiores etiam, [*& minus audaces*] erunt. At rerum nauticarum peritia, est artis, [*& arte comparatur.*] vt est [*multarum*] aliarum rerum scientia: nec successiuis operis, & remissa exercitatione, obiter disci potest: imò verò nullius alius rei studium ad eam accedere oportet [*quod ab assidua eius meditatione auertat.*] Quòd si pecunias, quæ sunt Olympiæ, aut Delphis, suo loco moueant, & [*his vsi,*] maiore mercede [*proposita*] nautas peregrinos à nobis conductos subtrahere conentur, hoc [*profectò*] graue, [*ac periculosum*] esset, si nos quidem essemus

aduersarij, qui cùm ipsi, tum inquilini [*nostri*] naues conscendere, ipsisq; resistere non possemus. Iam verò cùm hoc nobis adest, tùm etiam, (quod est præcipuum) nauium gubernatores ex [*nostris*] ciuibus habemus, & alios ministros, & plures, & peritiores, quàm reliqua omnis Græcia. Nec verò ob impendens periculum quisquam externorum militum in animum induxerit, & à patria [*sua*] exulare, & cum minore simul [*salutis, ac victoriæ*] spe propter maius paucorum dierum stipẽdium, quod ipsis dabitur, illos in bello gerẽdo iuuare. Ac res quidem Peloponnesiorum tales, & [*si non tales, saltem his*] similes esse videntur: at nostræ, cùm vitiis illis, quæ in ipsis reprehendi, carere, tum etiam alia [*commoda*] longè maiora habere [*videntur.*] Quòd si terrâ nostrum agrum inuaserint, nos [*vicissim*] in illorum [*agrum*] incursiones classe faciemus. Hîc verò iactura non erit æqualis, si Peloponnesi aliqua pars [*à nobis,*] & tota Attica [*ab illis*] vastetur. Illi enim nullum alium agrum habebunt, quem alterius, [*qui vastatus fuerit,*] loco sine prœlio occupent, [*& quò suo amisso se recipiant.*] nobis verò & in insulis, & in continente amplius est ager. Magna enim res est maris imperium. Considerate autem, [*id, quod dico.*] si enim insulas incoleremus, quinam minus essent expugnabiles? Nunc autem oportet nos quàm proximè ad istam cogitationem accedentes, agrum quidem, ac ædificia missa facere, [*& pro derelictis habere,*] at mare, vrbemq; præsidiis, [*& custodiis*] tueri, neque ipsorum causa [*si vastentur,*] iratos, cũ Peloponnesiis, qui sunt longè plures, [*quàm nos,*] prœlio dimicare. (Nam si [*eos*] vincamus, rursus cum non inferiore [*hostium*] numero confligemus: & siquam cladem [*in prælio*] accipiamus, sociorum quoque auxilia, vnde nostrũ robur pendet, præterea [*nobis*] perierint. nec enim quiescent, [*nec in officio, fidéque permanebunt,*] si nos bellum ipsis inferre nequeamus. nec villas, & agros, [*qui vastabuntur:*] sed hominum, [*qui amittentur,*] corpora deplorare [*oportet.*] Nec enim res istæ viros: at viri res istas parant, [*& possident.*] Et si existimarem me [*vobis hoc*] persuasurum, suaderem vt vos ipsi ex vrbe exeuntes has res vastaretis, & Peloponnesiis demonstraretis vos harum rerum causa imperata non facturos. Quanquam & alia multa præterea habeo, quæ mihi magnam victoriȩ spem afferunt, si modò vno, eodemq; tempore vestrum imperium propagare, dum bellum geretis, & pericula voluntaria [*periculis necessariis*] addere nolitis. Nam domestica nostrorum ciuium peccata magis metuo, quàm aduersariorum cogitationes, [*ac insidias.*] Verùm quænam illa sint, planum fiet etiam alias, dum bellum ipsum geretur. Iam verò [*Legatos*] istos cum hoc respõso dimittamus: Nos Megarensibus quidem esse permissuros vsum mercatuum, & portuum, si & ipsi Lacedæmonij nobis, sociisq; nostris, qui sumus peregrini, suæ ciuitatis vsum permittant. nam neque illud, neq; hoc in fœderibus prohibetur. Præterea nos etiam permissuros, vt [*Græcæ*] ciuitates liberæ, suisq; legibus viuant, si modò liberas, suisq; legibus viuentes [*tunc*] habebamus, quum fœdus est initum: & si ipsi quoq; ciuitatibus, quas in sua ditione habent, [*pristinam libertatem*] reddant, ita vt in suis rebuspub. administrandis, ad ipsorum Lacedæmoniorum mores, ac instituta sese accommodare, eaq; sectari non cogantur: sed suo quæq; arbitratu viuant. Dicamus etiam nos ex fœderum pactis ad iudicium subeundum paratos esse. nec belli initium nos facturos: at ab ipsis illatum propulsaturos. Hæc enim responsa sunt simul & iusta & ex dignitate huius Reip. sciendum autem est bellũ necessariò gerendum esse. quòd si nostra sponte, [*ac voluntate*] potius, [*quàm necessitate compulsi,*] bellum suscipiamus, aduersarios minus [*graues ac*] infestos habebimus. sciendum etiam ex maximis periculis cùm ad Rempub. tum etiam ad homines priuatos, maximos honores redundare. Itaq; maiores nostri, qui Medos sustinuerunt, quamuis tantum imperium, [*quantum nos iam habemus, olim*] non habuerint: sed etiam res, quas possidebant, reliquerint, [*tamen*] consilio potius, quàm fortunæ opibus, & confidentia maiore, quàm potentia, cùm ipsum barbarum repulerunt, tum etiam imperium ad tantam amplitudinem prouexerunt. A quibus [*nostris maioribus*] degenerare non debemus: sed hostes omni ratione, [*totisq; viribus, & propulsare,*] & vlcisci, operamq; dare, vt hoc [*imperium*] non diminutum, [*sed amplificatum*] posteris tradamus. Atq; Pericles quidem hæc dixit. Athenienses verò, quòd sibi

consi-

conſilium optimum ab illo dari cenſuiſſent, in ipſius ſententiam decretum fecerunt, & de illius conſilio Lacedæmoniis reſponderũt, cùm ſingulatim, vt ille monuerat, tum etiam generatim, ſe nihil ipſorum iuſſu facturos: ſed ſe ex fœderum pactis ad iudicium ſubeundum, & in eo de controuerſiis pari iure, pariq; conditione diſceptandum paratos eſſe. atque illi quidem domum redierunt, nec vllam legationem amplius poſtea [*ad eos*] miſerunt. Hæ igitur querelæ, & diſcordiæ inter vtroſque ante hoc bellum extiterunt, ſtatim ex rebus ad Epidamnum, & Corcyram geſtis ortæ. Veruntamen dum hæ [*diſcordiæ*] inter illos adhuc eſſent, commercia inter ſe habebant, & alteri ad alteros ibant ſine caduceatore quidem; ſed non etiam ſine ſuſpicione. Nam ea, quæ fiebant, erant fœderum perturbatio, & belli materia.

THVCYDIDIS OLORI F. DE BELLO PELOPONNESIACO, LIBER SECVNDVS.

HINC igitur initium belli inter Athenienſes, & Peloponneſios, ac vtrorumq; ſocios geſti iam ducitur, in quo nullis inter ſe commerciis amplius ſine caduceatore miſcebantur: & ex quo id ſemel ſuſceperunt, id etiam continenter geſſerũt. ſcriptum autem eſt ordine, prout ſingula quæque æſtate, atque hyeme ſunt acta. Nam tricennalia fœdera, quæ poſt captã Eubœam inita fuerunt, quatuordecim quidem annos durauerunt: ſed quintodecimo anno, cùm Chryſis ſacerdos duodequinquageſimum ſacerdotij annũ Argis ageret, & Æneſias Spartæ Ephorus eſſet, & Pythodoro, qui tunc Athenis Archon erat, duo præterea menſes ad integrum magiſtratus annui tempus abſoluẽdum adhuc ſupereſſent, ſexto menſe à pugna ad Potidæam cõmiſſa, ſtatim ineunte vere, Thebanorum quidã paulo plures trecentis (ipſis verò præerant Pythangelus Phylidæ, & Diemporus Onetoridæ [*filius,*] qui [*tunc*] apud Bœotos ſummum magiſtratum gerebant) circa primum ſomnum cum armis Platæam Bœotię [*vrbem,*] Athenienſium ſociam, ingreſſi ſunt. Illos autem [*in vrbem*] induxerunt, & portas [*illis*] aperuerunt quidam Platæenſes, Nauclides, & qui eiuſdem factionis erant, qui, vt priuatam potentiam ſibi pararẽt, ciues ſibi inimicos de medio tollere, vrbemq; Thebanis adiungere volebant. Hæc autem egerunt per Eurymachum Leontiadæ [*filium,*] virum Thebanorum potentiſſimum. Thebani enim, cùm bellum fore præuiderent, Platæam, quæ ſimultates ſecum ſemper gerebat, in pace, belloq; nõdum palàm moto, intercipere volebant. quamobrem etiam [*iſti*] facilius, clàm ingreſſi ſunt, nulla dum poſita cuſtodia armiſq; in foro poſitis, illis quidem, à quib. [*in vrbem*] inducti fuerant, morem non geſſerunt, ita vt ſtatim rem aggrederentur, & in inimicorum ædes ingrederentur: ſed decreuerant & amicis edictis præconis voce promulgatis vti, & ciuitatem potius ad compoſitionem, & amicitiam adducere. Quare præco edixit, ſiquis ex patriis Bœotorum inſtitutis eandem belli ſocietatem ſequi vellet, apud ipſos arma poneret, [*armiſq; ſumptis ſe cum ipſis coniungeret.*] ciuitatẽ hoc modò ſibi facilè adiunctum iri ſperantes. Platæenſes verò, cùm Thebanos & intus eſſe, & vrbem repentè, [*præter omnem expectationem, ab illis*] occupatam ſenſiſſent, perterriti, & ſuſpicati longè plures ingreſſos eſſe (nec enim per noctis caliginem [*eos*] cernere poterant) ad compoſitionem venerũt, & conditionibus acceptis, quieuerunt: præſertim cùm [*hoſtes*] nihil noui in quenquam molirentur. At dum hæc agerent, quodãmodo animaduerterunt non multos eſſe Thebanos, &, ſi [*illos*] inuaderent, [*à ſe*] facilè ſuperari poſſe exiſtimarunt. Nã Platæenſis populus ab Athenienſibus deficiebat inuitus. Rem igitur tentandam eſſe cenſuit. Quamobrem inter ſe coibant, ſuffoſſis cõmunibus [*ædium*] parietibus, ne, dum per vias commearent, ſe proderent, [*& ab hoſte conſpicerentur,*] plauſtraq; ſine iumentis

in viis statuebant, vt muri loco essent, & cætera parabant, prout quidque rebus præsentibus vtile fore videbatur. Postquàm autem res [*omnes ad hostes inuadendum necessaria,*] pro facultate [*iam*] paratæ fuerunt, tempore, quo nox adhuc erat, & ipso diluculi aduentu obseruato, ex ædibus egressi in ipsos inuaserunt: ne in luce cum illis confidentioribus congrederentur, atque ita [*hostes*] pari, [*& aqua*] conditione secū certarent: sed nocturnis tenebris magis perterrefacti, suo vsu, & peritia, quam vrbis locorum habebant, inferiores essent. Itaque statim [*eos*] inuaserunt, & ad manus celeriter venerunt. Illi verò, vbi cognouerunt se opinione deceptos, inter se ipsos conglobabantur, & hostium impressionē, quâ irruebant, propulsabant, eosq; bis, terve repulerunt: sed postea, cùm & ipsi [*Platæenses in illos*] magno strepitu irruerent, & mulieres, atq; domestici [*omnes*] simul ex ædibus clamores, & vlulatus ederent, eosq; lapidibus, & tegulis peterēt, simul etiam cùm illa nocte magna pluuia ingruisset, territi fuerunt, & dantes terga, per vrbem fugere cœperunt, licet [*eorum*] plerique, in tenebris, & cœno, ignari essent viarum, quâ transire, seruariq; possent, (nam sub ipsum mensis finem hæc acciderunt, quæ tunc gesta sunt) & hostes insequentes haberent [*viarum*] peritos, ita vt effugere non possent. Quamobrem [*eorum*] pleriq; perierunt. Quidam autem Platæensium, [*vrbis*] portas, quâ [*hostes*] intrarant, & quæ solæ apertæ erant, iaculi spiculo, pessuli loco vsus, & in vectis seram iniecto clausit, ita vt ne hâc quidem exitus pateret. Cùm autem illos hostis persequeretur per vrbē, quidā ex ipsis muros conscenderunt, & se ipsos foras deiecerunt, ac pleriq; interierunt. Alij verò per portas desertas, [*quæ nullis custodiis seruabantur,*] cùm mulier quædam securim [*ipsis*] dedisset, clàm & effracto vecte, non multi exiuerunt. Nā citò rescitū est. Alij verò per vrbē passim trucidabantur. Maxima tamen [*illorū*] pars, & præcipuè qui conglobati erant, irruperunt in magnum ædificium, quod erat muro contiguum, cuius fores erant apertæ, existimantes has huius ædificij fores esse [*vrbis*] portas, & planè illam viam extra ferre. Platæenses verò, postquàm eos conclusos viderunt, deliberare cœperunt vtrum eos, ita vt erant, incenso illo ædificio concremarent, an aliud aliquod pœnæ genus in illos statuerent. Tandem verò & hi, & cæteri Thebani, qui supererant, per vrbē vagantes, sese Platæensibus ea conditione dediderunt, vt & arma [*ipsis*] traderent, & de se arbitratu suo statuerent. Qui igitur Platææ erant, hunc rerum exitum habuerunt. Cæteri verò Thebani, quos antequā nox abiret, & dies clara illucesceret cū omnibus copiis adesse oportuerat, siquid fortè minus succederet illis, qui vrbem intrarant, cùm ipsis in ipso itinere nuntius de rebus gestis allatus fuisset, [*suis*] suppetias veniebant. Platæa autem à Thebis septuaginta stadia abest, & aqua, quæ illa nocte cœlitus deciderat, effecerat vt iter tardiùs cōficerent. Asopus enim fluuius multus fluxerat, nec facilè transiri poterat. Quare per pluuiam iter facientes, fluuioq; vix traiecto, serò venerunt, cum illorū milites partim quidē iam essent interfecti, partim verò viui detinerentur. Postquàm verò Thebani intellexerunt id, quod acciderat, Platæensibus, qui erant extra vrbem, insidias struxerunt, [*vt eos in suam potestatem redigerent.*] Nam & homines in agris erāt, & supellex, quippe quòd hoc malum inopinatū pacis tempore contigisset. Volebant enim, si quē cepissent, eum sibi eorum loco esse, qui in vrbe detinebantur, si qui modò viui superessent, quos illi captos retinerent. Atq; hi quidem hæc in animo habebant. Platæenses verò, cùm illi adhuc [*hac de re inter se*] consultarent, suspicati aliquid huiusmodi euenturū, soliciti q; de ciuibus, qui foris erant, caduceatorem ad Thebanos emiserunt, dicētes, eos neque piè fecisse ea, quæ fecerant, qui stante fœdere suam vrbem occupare conati essent, ipsisq; præceperunt vt ab iniuria, & maleficio rerum, [*ac personarum,*] quæ foris erant, abstinerent. alioqui dicebant fore, vt ipsi quoque illorum milites interficerent, quos viuos haberent: sed si illi ex suo agro recederēt, hos illis redderent. Thebani autem hæc dicunt, & illos hæc iureiurando confirmasse tradunt. Platæenses verò negant se pollicitos fuisse fore, vt statim captiuos [*ipsis*] redderent: sed colloquio prius habito, si quam compositionem inter se facere potuissent. negant autem se vllo iureiurando vsos fuisse. Thebani igitur ex illorum finibus nulla iniuria facta recesserunt. Platæenses verò, simul ac ex agris omnia

[*in*

[*in vrbem*] comportarunt, confestim captiuos interfecerunt. captiui autem erant numero centum & octoginta, & ex illis vnus erat Eurymachus, cum quo proditores [*de vrbe prodenda*] egerant. His autem peractis, Athenas nuntium miserunt, & militum à se cæsorum cadauera Thebanis data fide publica restituerunt: & res vrbanas, pro præsenti rerum statu, arbitratu suo constituerunt. Rerum autem à Platæensibus gestarum nuntij statim ad Athenienses venerunt. Quare Bœotos quotquot erant in Attica, protinus conprehenderũt, & præconem Platæam cum mandatis miserunt, vt ipsis denuntiaret nequid noui statuerent in Thebanos, quos habebant, antequàm & ipsi aliquid de illis statuissent. nondum enim illis nuntiatum fuerat eos iam esse mortuos. nam simul ac Thebani Platæam sunt ingressi, primus nuntius exierat: at secundus, illis iam victis, & captis. Et Athenienses nihil eorum intellexerant, quæ postea cõtigerunt. Sic igitur Athenienses rerum istarum prorsus ignari [*præconem eò*] miserunt. Sed præco cùm [*Platæam*] peruenisset, viros illos comperit interfectos. Postea autem Athenienses cum exercitu Platæam profecti, & frumentum importarunt, & præsidium in vrbe reliquerunt, & inutilissimos quosque cum fœminis, ac pueris exportarunt. Hac autem re Platæis gesta, & fœderibus apertè ruptis, Athenienses se ad bellum gerendum parare cœperunt. Lacedæmonij quoque, eorumq; socij se ad idem & ipsi parare cœperunt, & vtriq; legationes ad Regem, & ad alios barbaros erant missuri, si quod auxilium aliunde se sibi adiuncturos sperabant. & societatem coibant cum ciuitatibus, quæ erant extra ipsorum imperium. Et Lacedæmonij quidem, præter illas, quas ibi, [*in agro Laconico, & in sua ditione iam paratas*] habebant, [*alias etiam*] naues Italiæ, & Siciliæ ciuitatibus, quæ ipsorum partes sequebantur, imperarunt, quas pro ciui a um magnitudine conficerent, ita vt vniuersarum numerus, & summa esset quingentarum nauium. quinetiam [*illis imperarunt,*] vt certam, [*ac imperatam*] pecuniæ summam, & res alias [*ad bellum necessarias*] pararent, ita tamen, vt quiescerent, [*& sine magno strepitu, magnoq; motu hoc facerent,*] & Athenienses vnica naui reciperent, donec hæc [*omnia*] essent parata. Athenienses verò cùm pristinos socios recensebãt, tum etiam accuratiùs in loca circa Peloponnesum legatos mittebant, in Corcyram, in Cephalleniam, in Acarnaniam, & Zacynthum, quia videbant, si hæc loca sibi essent amica, se tutiùs circa Peloponnesi fines bellum esse gesturos, [*eosq; faciliùs in suam potestatem esse redacturos.*] Vtrique autem nihil parui animis versabant: sed totis viribus in hoc bellum incumbebant. Idq; non iniuriâ. Omnes enim mortales rerum initia ardentiùs capessere solent. Tunc verò magna iuuentutis copia, quæ in Peloponneso, magna etiam, quæ Athenis erat, propter [*rerum*] imperitiam, non inuita bellum suscipiebat. Et tota reliqua Græcia animis erat erecta, quòd primæ ciuitates concurrerent. Multa quoque oracula ferebantur, multa vates canebant, tam in iis ciuitatibus, quæ bellum erant gesturæ, quàm in aliis. Præterea Delus etiam paulò ante hæc tremuit, quæ nũquam antè, post Græcorum memoriam, mota fuerat. Hæc autem & dicebantur, & videbantur esse rerum futurarum prodigia. Et si qua alia huiusmodi signa antè contigissent, omnia vestigabantur. Hominum autem beneuolentia longè maior ad Lacedæmonios inclinabat, præcipuè quòd illi Græciam à se in libertatem vindicatum iri prædicarent. Et singuli, & priuati, & ciuitates integræ omni ope nitebantur, si quo modo illos aut verbis, aut factis adiuuare possent. Et in eo singuli moram rebus gerendis allatam arbitrabantur, si ipsimet rebus administrandis non interfuissent. Ea erat indignatio, qua plerique in Athenienses ferebantur, alij quidem, quòd imperio, [*quo ab illis premebantur,*] se liberari cuperent, alij verò, quòd metuerent ne illorum imperio parere cogerentur. Hoc igitur apparatu, atq; his animis ad [*bellum vtrique*] concitati ferebantur. Vtrisque autem hæ ciuitates sociæ fuerunt, quum bellum gerere cœperunt. Atque Lacedæmoniorum quidem, hi fuere socij, omnes Peloponnesij, qui sunt intra Isthmum, præter Argiuos, & Achæos. His enim amicitia cum vtrisq; intercedebat. Soli autem ex Achæis Pellenenses primùm [*Lacedæmonios*] in bello gerendo adiuuerũt, postea verò & cæteri omnes [*idem fecerunt.*] At extra Peloponnesum, Megarenses, Locri, Bœoti, Phocenses, Ambraciotæ, Leucadij, Anactorij;

Ex his Corinthij, Megarenses, Sicyonij, Pellennenses, Elei, Ambraciotę, Leucadij classem [*illis*] præbuerunt, equitatum Bœoti, Phocenses, & Locri, cæteræ verò ciuitates peditatum suppeditarunt. Atque hi quidem fuere Lacedæmoniorum socij. Atheniensium verò, Chij, Lesbij, Platæenses, Messenij, qui Naupactum incolunt, Acarnanum plerique, Corcyræi, Zacynthij, & aliæ ciuitates, quæ inter tot nationes [*Atheniensibus*] erant vectigales. Caria, quæ ad mare est sita, Dorienses Caribus finitimi, Ionia, Hellespontus, Thraciæ vrbes, & insulæ, quotquot intra Peloponnesum, & Cretam ad solem orientem vergunt, & cæteræ omnes Cyclades, exceptis Melo, & Thera. Ex his naues præbuerunt Chij, Lesbij, Corcyræi, cęteri verò peditatum, & pecunias [*suppeditarunt.*] Atque hi fuerunt vtrorumq; socij, & apparatus ad bellum. Lacedæmonij verò post res, quæ ad Platæas gestæ sunt, statim nuntiis dimissis per totam Peloponnesum, & agrum socialem, qui extra [*Peloponnesum*] erat, imperarunt ciuitatibus, vt pararent exercitum, & res [*ad bellum*] necessarias, quemadmodum parare decebat ad expeditionem faciendam extra [*Peloponnesi*] fines, vt irruptionem in Atticam facturi. Postquàm autem [*hæc omnia*] singulis ad præstitutam diem parata fuerunt, ex singulis ciuitatibus duæ partes ad Isthmum conuenerunt. Omnibusq; copiis iam in vnum locum coactis, Archidamus Lacedæmoniorum Rex, huius expeditionis dux conuocatis omnium ciuitatum prætoribus, & qui maxima dignitate præditi forent, maximeq; digni, qui adessent, in hunc modum est loquutus:

ARCHIDAMI CONCIO.

Nostri quoq; maiores, Viri Peloponnesij, & socij, multas expeditiones tum in ipsa Peloponneso, tum extra [*Peloponnesum*] fecerunt, & qui de nobis ipsis ætate sunt prouectiore, rerum bellicarum non sunt imperiti. Veruntamen nunquã cum apparatu, qui esset hoc maior, [*ex nostris finibus*] sumus egressi. quinetiam aduersus potentissimam ciuitatem nunc proficiscimur, & nos ipsi cum maximo, & robustissimo exercitu bellum illi inferimus. Æquum igitur est nos neq; maioribus deteriores esse, neque inferiores gloria, [*famaq́.*] quæ de nobis passim circumfertur. Nam vniuersa Græcia hoc motu mentes expectatione erectas habet, ac animum aduertit, speratq́, propter odium, quo Athenienses persequitur, nos ex animi sententia rem gesturos. Quamuis igitur alicui videamur vel maximo cum exercitu contra [*hostes*] proficisci, quamuis etiam illud propemodum pro comperto videatur habendum eos nobiscum manus conserere non ausuros, non tamen ideo oportet nos negligentius instructos cum illis manus conserere: sed & vnius cuiusque ciuitatis tam ducem, quàm militem, in suo agmine semper expectare aliquem in discrimen esse venturum. Nam conditio bellorum est anceps. & plerumque parua manus magno animi ardore, [*ac impetu, acrius*] confligit, [*quàm magnus exercitus.*] sæpe etiam minor manus, quæ timet, maiorem fortius propulsauit, quòd propter [*hostis*] contemptionem esset imparata. Oportet autem in hostili [*agro*] milites animis quidem semper esse confidentibus: at ad rem gerendam, cum metu paratos esse, sic enim & ad inuadendos hostes animis erunt paratissimi, & aduersus hostium conatus, ac impetum munitissimi. Nos verò aduersus ciuitatem proficiscimur, quæ non est adeò infirma, vt bellum illatum propulsare nequeat: sed quæ rebus omnibus est optimè instructa. Quare omnino credendum est illos pugnam nobiscum esse commissuros, licet iam sese non moueant, quum nondum [*in ipsorum agro*] sumus: at quum res suas in agro [*suo*] à nobis cædi, ac vastari videbunt. Ira enim inuadit omnes, qui suarum rerum aliquam repentinam, ac insolitam cladem in suo conspectu cernunt: & qui ratione minimum vtuntur, summo animi impetu rem aggrediuntur, [*& ad certamen feruntur.*] Verisimile autem est Athenienses omnium maximè hoc facturos, qui censent se dignos esse, qui aliis imperent, & armis infestis aliorum agros vastent potius quàm suum [*ab aliis vastari*] cernant. Cùm igitur tantæ ciuitati bellum inferamus, & maximam gloriam tam nostris maioribus, quàm nobis ipsis allaturi simus, in vtranque euentus partem, sequimini quocunque vos aliquis duxerit, ordinis conseruationem, & custodiam,

diam, [*qua vobis ab hoste caueatis,*] plurimi facientes, & imperata celeriter excipientes, [*ac exequentes.*] Hoc enim est & pulcherrimum, & tutissimū, si quum magnus est militum numerus, omnes tamē eandem militarem disciplinam seruantes cernantur. Archidamus hæc tantùm loquutus, & dimisso concilio, primùm, & ante omnia Melesippum Diacriti [*filium,*] virum Spartanum, Athenas misit, [*vt exploraret*] si fortè Athenienses [*de sua pertinacia*] aliquid magis, [*quàm antè,*] remitterēt, quum se in itinere iam viderent. Illi verò nec in vrbem, nec in publicum [*ciuitatis consilium*] eum admiserunt. Periclis enim sententia iam antè obtinuerat, vt [*Athenienses*] neque caduceatorem, neque legatum Lacedæmoniorum admitterent, si [*Lacedæmonij*] exercitum [*ex suis finibus*] eduxissent. Illum igitur remisserunt antequam [*eum*] audirent, & illo ipso die finibus excedere, & [*hæc suis renuntiare,*] iusserunt, si quid posterum vellent, in sua prius regressi, legatos mitterent. Huic etiam addiderunt, qui eum deducerent, ne cum quoquam colloqueretur. Ille verò cùm ad [*Atticæ*] fines peruenisset, & iam iam discessurus esset [*ab iis, à quib. deducebatur,*] hoc tantùm loquutus abiit: Hic dies ingentium malorū Græcis erit initium. Cùm autem [*Melesippus*] ad castra rediisset, & Archidamus cognouisset Athenienses [*de sua pertinacia*] nihil amplius remissuros, ita demum motis castris, cum exercitu in ipsorum agrum est profectus. Bœoti verò suam quidem [*militum*] partem, & equites Peloponnesiis dederunt, vt illos ad bellum sequerentur. cum reliquis verò [*copiis*] ad Platæam profecti, agrum [*eius*] vastare cœperunt. Dum autem Peloponnesiorum copiæ in Isthmum adhuc cogerentur, & in ipso itinere essent, antequàm in Atticum irrumperent, Pericles Xanthippi [*filius,*] Atheniensium dux, decimus ipse, [*id est, cum nouem aliis collegis,*] vt cognouit irruptionem [*ab hostibus in Atticam*] factum iri, suspicatus fore, vt Archidamus, qui ipsius erat hospes, aut ipse priuatim, [*& sua sponte,*] quòd [*amico*] gratificari vellet, suos agros sæpius præteriret, ac intactos relinqueret, aut etiam Lacedæmoniorum iussu, ad inuidiam sibi conflādam, hoc faceret, (quemadmodum eiusdem quoque causa piacula tolli antè iusserat) Atheniensibus in concione prædixit Archidamum quidem sibi hospitem fuisse, non tamen Reipub. malo fuisse. Nisi autem fundi, villæq; suæ, vt & cæterorum [*ciuium,*] ab hostibus vastarentur, se hæc Reipub. relinquere, [*& dono dare,*] nec propterea se in vllam suspicionem vocandum esse [*dixit.*] Quod autem ad res præsentes attinebat, eadem, quæ & antè, suasit, vt & se ad bellum pararent, & omnem supellectilem ex agris [*in vrbem*] comportarent, neque ad prœlium [*cum hoste committendum ex vrbe*] egrederentur: sed in vrbem ingressi [*eam custodiis*] tuerentur, & classem, qua pollebant, instruerent, & sociorum res manu tenerent, [*ipsosq; in officio, ac fide continerent:*] docens eorum potentiam sitam esse in vectigalibus, [*& stipendiis,*] quæ à sociis pendebantur, & plerasq; belli partes, [*ipsamq; victoriam*] consilio, & pecuniarum copia obtineri: eosq; confidere iubebat, tū quod propemodum sexcenta talenta quotannis à sociis pro tributo Reip. penderentur, præter alios prouentus, tum etiam quòd vel tunc sex millia talentorū argenti signati in arce adhuc essent. Nam maxima [*pecuniæ summa, quæ fuerat in ærario,*] fuerant decē millia talentorum, trecentis minus, vnde pars detracta est, quæ in arcis propylæa, & alia ædificia, & in Potidæam, [*ac in stipendium eorum, qui eam obsidebant,*] fuit insumpta. Præterea verò auri, & argenti non signati, cùm in priuatis, tum in publicis donariis, & sacra vasa, quotquot vel pompis, vel certaminibus seruiebant, & Medica spolia, & siquid aliud huiusmodi erat, [*hæc omnia*] non minoris erant [*pretij,*] quam quingentorum talentorum. Præterea addebat etiam ex aliis templis nō exiguas pecunias, quibus eos vsuros [*dicebat.*] &, si harum omnium [*pecuniarum*] vsu omnino prohiberentur, aureis etiam ornamentis, quibus ipsius Deæ simulachrum circumdatum erat, [*ipsos vti posse demonstrabat.*] demonstrabat autem illud simulachrum habere auri purissimi pondus quadraginta talentorum, totumq; inde tollendū. & postquam [*eo publicæ*] salutis causa vsi fuissent, dicebat oportere [*eos*] non minus auri pōdus [*Deæ*] restituere. Quod igitur ad pecunias attinet, illos hoc modo confidere iubebat. Præterea [*dicebat*] esse tredecim millia grauis armaturæ militum, præter illos, qui in præsidiis, & in propugnaculis erant, qui numero erant

sexdecim millia, (Tot enim initiò excubabant, quum hostes irruptionem [*in agrum Atticum*] fecerunt, cùm ex senioribus, tum ex iunioribus, & inquilinis, quotquot erant armati. nam Phalerici muri longitudo erat triginta, & quinque stadiorum vsque ad vrbis ambitum, & ipsius ambitus ea pars, quæ custodiebatur, erat trium, & quadraginta stadiorum. Nam & quædam eius pars nullis custodiis seruabatur, [*illa videlicet,*] quæ inter longum [*murum,*] & Phalericũ erat media. Longi verò muri ad Piræum vsque, quadraginta stadiorum longitudinem habebant, quorum [*murorum*] externæ partes custodiebantur. Et ipsius quidem Piræi vnà cum Munychia vniuersus ambitus erat sexaginta stadiorum: pars verò, quæ custodiebatur, huius erat dimidium) demonstrabat etiam esse mille, & ducentos equites cum hippotoxotis, [*qui sunt equestres sagittarij, qui ex equo sagittas mittunt*]: præterea mille, & sexcentos sagittarios, & trecentas triremes, quæ ad nauigationem aptæ essent. Athenienses enim hæc habebant, & horum singula non pauciora, [*quàm à me sunt dicta,*] quo tempore Peloponnesij primùm irruptionem [*in Atticam*] erant facturi, & [*quum*] bellum susceperunt. Alia quoque Pericles recensebat, quemadmodum consueuerat, vt [*Athenienses*] bello superiores fore demonstraret, Athenienses verò his auditis, eius sententiam sequuti sunt, & in vrbem ex agris comportarunt liberos, coniuges, & reliquam supellectilem, quibus domi vtebantur, quinetiam ipsam ædificiorum destructorum materiam absportarunt. Pecora quoque, & iumenta in Eubœam, & circumiacentes insulas transmiserunt. hæc autem migratio ipsis permolesta accidit, propterea quòd [*eorum*] plerique in agris semper degere consueuerant. Hæc autem [*in agris viuendi*] consuetudo vel à peruetustis vsq; temporibus, Atheniensibus magis, quàm [*vllis*] aliis [*Græciæ populis*] erat familiaris, [*& vsu longo confirmata.*] Nam sub Cecrope, illisq; priscis ad Theseum vsque Regibus, Attica semper oppidatim incolebatur, curias, & Magistratus habens. Et quum nihil timebant, ad Regem non conueniebant [*de Repub.*] consultaturi: sed per se quique suam Rempub. administrabant, & consultabant. Quinetiam eorũ nonnulli, vt Eleusinij, cum Eumolpo bellum aduersus Erechtheum olim gesserunt. Theseus verò, postquàm regnare cœpit, cùm esset vir non solùm prudens: sed etiam potens, cùm aliis in rebus hanc regionem excoluit, tum etiam cæterorum oppidorum curias, & Magistratus sustulit, & vna curia, vnoque concilio, [*ac Magistratu omnibus assignato, &*] constituto, in eam ciuitatem, quæ nũc est, omnes coëgit. Et singulos, res suas, vt antè, possidentes, vti coëgit hac vna ciuitate, quam (cùm omnes in eam iam conuenirent, & pecuniam ad vsus publicos conferrent) Theseus magnis opibus auctam [*suis*] posteris tradidit. Et ab illo [*tempore*] Athenienses nunc etiam diem festum, [*nomine*] Ξυνοίκια, in Deæ honorem [*solenniter, ac*] publicè agunt, [*vt Mineruæ gratias agant quòd se in vnam ciuitatem, vnumq́ concilium coëgerit.*] Antè enim illa, quę nunc est arx, erat vrbs, & potissimùm ea pars, quæ sub ipsa ad Austrum spectat. [*Huius*] autem [*rei*] manifestum argumentũ [*hoc est.*] Nam in ipsa arce sunt & aliorum Deorum delubra, & quæ sunt extra, ab hac vrbis parte potissimùm sita visuntur, Iouis Olympij, & Apollinis Pythij, Telluris, & Bacchi in Limnis, in cuius honorẽ vetustiora Bacchanalia celebrabãtur duodecimo die mẽsis Anthesterionis, quẽadmodum nunc quoq; Iones ab Atheniensibus oriundi, ex recepto ritu celebrare solent. Sunt etiã alia vetusta tẽpla hîc ędificata. Fonte etiam, qui nunc quidẽ ἐννεάκρουνος, [*id est, nouem fistulas habẽs,*] appellatur, tyrannorum iussu sic extructus. olim verò Calliroë vocabatur, quum ipsius venæ & scaturigines extarent, quòd arci vicinus esset, in maximis quibusq; rebus vtebantur. Et nunc etiam ab antiquis [*vsq; temporibus, apud Athenienses*] moribus est receptum, vt ante nuptias, & in aliis rebus sacris hac aqua vtantur. Et nũc etiam propter antiquam hanc habitationem, ipsa quoque vrbis arx ab Atheniensibus vrbs appellatur. Athenienses igitur & antè diu in agris suo iure, ac liberi vixerant, & postea, quamuis [*à Theseo coacti*] in vnam vrbẽ conuenissent, tamen ob illũ in agris agendi morem, pleriq; tam priorum, quàm posteriorũ, qui ad hoc vsq; bellum cum tota familia in agris fuerant, & habitarant, nõ facilè [*inde*] migrabant, præcipuè verò quòd post bellum Medicum suam supellectilem nuper refecissent.

Gra-

Grauiter etiam, & iniquo animo ferebant, tum quòd penates, & sacra deserturi essent, quæ perpetuò ipsis patria fuerant à priscis vsque temporibus, & à statu suæ quorumque ciuitatis, tum etiam quòd vitæ genus essent mutaturi, & nihil [*aliud facturi,*] quàm suam quique vrbem relicturi. Postquàm autem in vrbem migrarũt, exiguo quidem quorundam numero domus fuerunt, & locus apud aliquos amicos, vel necessarios, quò se reciperent: at [*illorum*] plerique deserta vrbis [*loca*] habitarunt, & templa, & omnia heroum sacella, præter arcem, & Eleusinium, & siquis alius [*locus*] bene clausus erat: & [*templum,*] quod Pelasgicum appellatur, quod sub arcem [*est extructum,*] & in quo propter diras hominum execrationes habitare non licebat, quinetiam quoddam oraculi Pythici carmen in extrema sui parte [*hoc ipsum*] his verbis vetabat, —„satiusq; Pelasgicon haud habitari. Veruntamen ob repentinam necessitatem habitatum fuit. Et oraculum illud mihi videtur cecidisse contra quàm [*Athenienses*] expectabant, nec enim propter impiam habitationem calamitates Reipub. [*videntur*] accidisse: sed propter bellum ipsa inhabitandi necessitas [*videtur accidisse.*] Oraculum autem, quamuis hoc [*bellum*] nominatim non indicasset, [*tamen*] præuiderat ipsum [*templum*] haud faustè aliquando habitatum iri. Multi etiam in ipsis murorum turribus domicilia sibi pararunt, denique [*in quouis alio loco,*] prout quisque poterat. nec enim vrbs omnes, qui eò conuenerant, capere potuit: sed postea longos muros incoluerunt, eos inter se partiti, magnamq; Piræi [*partem.*] Simul etiam res ad bellum necessarias parare cœperunt, tum sociorum auxilia cogentes, & instruentes centum nauium classem, quam in Peloponnesum mitterent. Ac Athenienses quidem in hoc apparatu erant occupati. Lacedæmoniorum verò exercitus progressus ad Oenoën Atticæ [*castellum*] primùm peruenit, quâ in [*Atticam*] erant irrupturi. Cùm autem [*ibi*] castra posuissent, ad [*illius*] muros machinis, & quouis alio modo oppugnandos sese parabant. Nam Oenoë, quæ est in Atticæ, & Bœotiæ finibus, [*alteram ab altera determinans,*] muris erat cincta, & Athenienses hoc propugnaculo, [*præsidioq;*] vtebantur, quoties bellum ingrueret. Huius igitur oppugnationem parabant: sed ibi circum ipsam [*Oenoën*] tempus frustrà triuerunt. Et Archidamus propterea in maximam suspicionem incidit, [*& pessimè audiuit,*] quòd vel in ipsis auxiliis ad bellum gerendum euocandis lentus, & Atheniensium studiosus esse videretur, qui [*suos ciues, sociosq;*] ad bellum alacriter gerendum non adhortaretur. Et postquàm copiæ in vnum coactæ fuerunt, cùm ipsa commoratio, qua ad Isthmum fuerat vsus, tum [*eiusdem*] in reliquo itinere faciendo tarditas, tum etiam præcipuè ad Oenoën cunctatio, magnam ei suspicionem, [*& criminationis materiam*] conflauit. Athenienses enim hoc temporis spacio [*res suas ex agris in vrbem*] importarunt, & Peloponnesij, si celeriter [*eò*] iuissent, res omnes, quæ extra [*vrbem*] adhuc erant, occupare potuisse videbantur, nisi propter illius cunctationem [*hoc facere prohibiti fuissent.*] Exercitus igitur Archidamo propter huiusmodi moram, „[*& longam Oenoës obsidionem,*] grauiter erat iratus. Ille verò (vt fertur) ideo se sustinebat, [*istaq; cunctatione vtebatur,*] quòd speraret Athenienses, agro adhuc intacto, aliquid [*de sua pertinacia*] remissuros, eiusq; vastationem iniquo animo visuros, nec eam facilè passuros. Postquam tamen Oenoën adorti, omniq; [*oppugnationis*] genere tentato, expugnare non potuerunt, & Athenienses nullum caduceatorem [*ad eos*] miserunt: ita demum castris inde motis, circiter octogesimum diem à rebus, quæ ad Platæam à Thebanis eam ingressis sunt gestæ, vigente iam æstate, maturisq; frumentis, in Atticam irruperunt. Archidamus vero Zeuxidami [*filius,*] Lacedæmoniorum Rex, [*illos*] ducebat, castrisq; [*in ea*] positis, primùm quidem agrum Eleusinum, & Thriasium campum vastare, [*ac populari*] cœperunt, & nonnullos Atheniensium equites, ad illos [*aquarum alueos,*] qui Reiti vocantur, in fugam verterunt. Deinde verò ad dextram habentes Ægaleon montem, per Cecropiam processerunt, donec ad Acharnas peruenerunt, maximum [*totius*] Atticæ oppidum, ex iis, quæ Δῆμοι [*id est, Vici,*] vocantur. Castrisq; ad hoc [*oppidum*] positis, copias vallo muniuerunt, & diu illic commorati agrum vastarunt. Hoc autem consilio Archidamus circum Acharnas cum exercitu ad pugnam committendam instructo mansisse,

hec illo anno, quo irruptionem [*in Atticam*] fecit, in planitiem descendisse fertur, quòd speraret Athenienses, qui multa iuuentute florebant, & ad bellum vt nunquam ante instructi erãt, fortasse obuiam sibi [*ex vrbe*] prodituros, nec ipsi suo conspectu agrum vastari passuros. At cùm nec ad Eleusinem, nec ad Thriasium campum ipsi occurrissent, castris ad Acharnas positis tentare statuit, an contra [*se*] prodire auderent. Simul enim hic locus statiuis habendis opportunus ipsi videbatur, simul etiam Acharnenses, qui magna ciuitatis pars erant (erant enim tria militũ armatorum millia) non videbãtur rerum suarum vastationem neglecturi: sed & cæteros omnes ad prœlium committendum impulsuri. Quòd si Athenienses contra suas copias tunc in ipsorum agrum irruptionem facientes nõ prodiissent, iam minore cùm metu, [*ac tutiùs*] in posterum se & planitiem vastaturum, & ad ipsam vrbem accessurum [*sperabat.*] Acharnenses enim suis [*rebus*] priuatos, nõ ita promptos fore ad pericula pro aliis subeundum, ideoq; discordias in [*ciuium*] animis futuras, [*& seditionem in vrbe excitatũ iri.*] Hoc igitur consilio Archidamus ad Acharnas manebat. Athenienses verò, quamdiu quidem [*Peloponnesiorum*] exercitus circum Eleusinem, & Thriasium campum subsedit, quandiu etiam aliquã spem habuerunt eos non propius progressuros, memoria tenentes & ipsum Plistoanactem Pausaniæ [*filium,*] Lacedæmoniorum Regem, cùm quatuordecim ante hoc bellum annis, cum Peloponnesiorum copiis in Atticam irrupisset, ad Eleusinem, & Thriasium campum, nec vlterius progressum, rediisse. Quamobrem etiam Sparta relegatus est, quòd pecuniis inductus reuertisse visus esset. Sed cùm exercitũ circũ Acharnas vidissent, sexaginta stadiis ab vrbe distantem, rem nõ amplius ferendam censuerunt. Sed cùm in ipsorum conspectu (vt est verisimile) ager vastaretur (quod saltem iuniores, imò ne seniores quidem adhuc viderãt, nisi in bello Medico) res ipsis grauis, [*ac intolerabilis*] videbatur. Et cùm aliis, tum verò præcipuè iuuentuti copiæ in hostẽ educendæ, nec agri vastatio per negligentiam ferenda videbatur. Et cùm in conciliabulis essent, inter se grauiter altercabãtur, alij quidem copias in hostem educendas censentes; alij verò, quorũ numerus erat perexiguus, hoc fieri nõ sinentes. Vates quoq; multifaria vaticinia canebãt, quæ quisq; audiebat, [*ac interpretabatur,*] vt animo erat affectus. Et Acharnenses, q̃ existimarẽt non minimã Atheniensium portionem apud se esse, postquã ipsorum ager vastari cœpit, ad eruptionem in hostes faciendã maximè vrgebãt. omniq; modo ciuitas erat concitata, & Pericli [*ciues*] erãt irati, nec memores erãt vllarum rerũ, quas ille prius suaserat: sed eum vocib. carpebant, quòd cùm imperator esset, tamen copias in hostem nõ educeret, omniumq; malorum, quæ patiebantur, eum autorẽ sibi esse existimabãt. Pericles verò, cùm eos ob præsentem rerũ statum grauiter indignari, nec optimè de rebus sentire videret, cumq; persuasum haberet se de eruptione in hostem non facienda rectè sentire, eos ad nullam concionem, nullumq; cœtum conuocabat, nequid animi impetu potius, quàm recto consilio congregati peccarent, & vrbem [*præsidiis*] tuebatur, & quàm maximè poterat tranquillam regebat. Semper tamen equites emittebat, ne [*hostium*] antecursores ab exercitu irruentes in agros vrbi vicinos, [*eos*] maleficiis afficerent. & leue quoddam equestre prœlium inter vnam Atheniensium equitum turmam, quibus & Thessali erant adiuncti, & Bœotorum equites, in Phrygiis est commissum: in quo Athenienses, & Thessali non fuerunt inferiores, donec armaturæ grauioris agmen Bœotis subsidio venit, tunc verò illi in fugam sunt versi, & Atheniensium, ac Thessalorum pleriq; sunt desiderati. Verùm tamen illo ipso die sine sequestra pace illos susceperunt, [*ac in vrbem tulerunt.*] Et Peloponnesij postero die trophæum statuerunt. Hoc autem auxilium Thessali Atheniensibus ex vetusto societatis fœdere miserũt. ad illos etiam venerunt Larissæi, Pharsalij, Parasij, Cranonij, Pirasij, Gyrtonij, Pheræi. Ipsis verò præerant, ex Larissa quidem, Polymedes, & Aristonous, diuersæ vterq; factionis. ex Pharsalo verò, Menon. erant & cæteris [*deinceps*] ex singulis ciuitatib. sui quiq; præfecti. Peloponnesij verò cùm Athenienses ad prœlium cum ipsis committendum prodire noluissent, motis castris ab Acharnis, nonnullos alios vicos, [*siue pagos,*] vastarunt, qui sunt inter Parnethum, & Brilessum montes. Dum autem isti in

Attica

Attica essent, Athenienses centum naues, quas instruxerant, & in his mille grauis armaturę milites, & quadringentos sagittarios circa Peloponnesum miserunt. His autem præerant, Carcinus Xenotimi, Proteas Epiclis, & Socrates Antigenis [*filius.*] atq; hi quidem cum hoc apparatu soluentes è portu vela fecerunt. Peloponnesij verò tandiu in Attica morati, quandiu cõmeatus ipsis suppeditauit, per Bœotiam, non quâ [*in agrum Atticum*] irruptionem fecerant, [*domum*] reuerterunt. & dum Oropum præterirent, regionem nomine Piraicen, quam Oropij Atheniensium imperio subiecti colunt, vastarunt. In Peloponnesum verò regressi, in suas quiq; vrbes discesserunt. Athenienses autem post horum discessum [*custodias, &*] præsidia terra, mariq; [*variis in locis*] disposuerunt, quæ toto belli tempore [*agrum Atticum*] erant tutatura. quinetiam ipsis placuit ex pecuniis, quæ in arce erāt, mille talenta eximere, & seponere, nec impendere: sed ex aliis ad bellum gerendum sumere. Quòd si quis dixisset, aut decretum fecisset, quo pecunias istas suo loco mouendas, & in alios vsus impendendas censuisset, nisi si hostes classe vrbem inuasissent, & propulsandi essent, pœnā capitalem ei proposuerunt. Centum etiam triremes vnà cum illis [*mille talentis*] seposuerunt, quotannis omnium præstantissimas, & præfectos ipsis [*assignarunt:*] quarum nulla ad aliud quicquam, nisi cum his ipsis pecuniis, ob idem periculum, si foret opus, vtendum esse [*decreuerūt.*] Athenienses autem, qui cum centum nauibus circa Peloponnesum erant, & cum ipsis Corcyræi, qui cum quinquaginta nauibus auxilio ipsis venerant, & nonnulli alij socij, qui in illis regionib. habitabant, cùm aliis maleficiis [*agrum hostilem*] prӕternauigantes affecerunt, tum etiam ad agri Laconici Methonem exscensu ex nauibus in terram facto, adorti sunt muros eius, qui erant infirmi, & intra quos non [*multi*] homines erant. sed forte Brasidas Tellidis [*filius,*] vir Spartanus, circum illa loca cum præsidio erat. cumq; [*rem*] sensisset illis, qui in ea vrbe erāt, cum centum grauis armaturæ militibus auxilio venit, cumq; per medias Atheniensium copias per agrum sparsas, & ad [*vrbis*] muros conuersas, cursu transisset, Methonem irrupit, & paucis quibusdam de suis militibus in ipsa irruptione amissis, & ipsam vrbē seruauit, & primus omnium, qui illi bello administrando interfuerunt, propter hoc forte facinus Spartæ collaudatus est. Athenienses verò [*inde*] soluentes abierunt. & cùm ad Phiam Elidis [*vrbem*] appulissent, [*eius*] agrum per biduum vastarunt: & trecentos [*viros*] delectos, qui ex inferiori Elide [*suis*] auxilio venerant, aliosq; Eleos, qui circuncirca illi regioni erant finitimi, pugna [*commissa*] vicerunt. Cęterùm exorto ingenti vento, cùm in loco importuoso tempestate iactarentur, plerique quidem [*eorum*] naues conscenderunt, & promontorium, quod Piscis appellatur, circumuecti, in portum, qui est Phiæ, peruenerunt. Interea verò Messenij & alij nonnulli, qui naues conscendere nequierant, terrestri itinere profecti, Phiam ceperunt. Postea verò naues, quæ circumuehebantur, eos receperūt, atq; illinc relicta Phiâ in altum vela fecerunt. nam magna militum Eleorum manus iam [*suis*] subsidio venerat. Athenienses autem in alia loca nauibus delati, obiter [*ea*] vastarunt. Atque sub hoc ipsum tempus Athenienses triginta naues emiserunt, vt Locridem obirent, [*ac eius oram maritimam popularentur,*] simul etiam vt Eubœam tuerentur. his autem præerat Cleopompus Cliniæ [*filius,*] & exscēsu ex nauibus in terram facto, cùm nonnulla maritima loca vastauit, tum etiam Thronium cepit, & obsides ab illis accepit, & apud Alopen Locros, qui [*suis*] auxilium tulerant, prœlio superauit. Hac eadem æstate Athenienses Æginetas ex Ægina, cùm ipsos, tum etiam [*ipsorum*] liberos, & coniuges eiecerūt, ipsis crimini dantes, quòd huius belli contra se moti, præcipui autores essent. Simul etiam [*hoc ideo fecerunt, quia*] tutius fore videbatur, si Æginam Peloponneso adiacentem, colonia de suis [*eò*] missa, ipsi tenerent. nec multo pòst colonos in eam miserunt. Æginetis autem eiectis Lacedæmonij Thyream incolendam, & [*eius*] agrum possidendum dederunt, tum ob odium, quo Athenienses prosequebantur, tum etiam quòd de se bene meriti essent terræmotus tempore, & bello seruili, [*quum Helotes à Lacedæmoniis defecerunt, seruique facta coniuratione dominos inuaserunt.*] Thyreaticus verò ager est medius inter Argiuum, & Laconicum, & ad mare pertinet. Atque alij quidem

eorum hîc habitauerunt, alij verò per reliquam Græciam dissipati sunt. Eadem etiam æstate, Calendis Lunaribus, quæ naturali Lunæ cursu contingunt, (quo solo etiam tempore hoc fieri posse videtur) sol defecit post meridiem, & ex lunata figura, qua tunc apparuit, cùm nonnullæ etiam stellæ conspicuè apparuissent, rursus ad pristinam sui orbis plenitudinem, ac splendorem rediit. Eadem etiam æstate Nymphodorum Pythei [*filium,*] Abderiten, cuius sororem Sitalces [*matrimonio coniunctam*] habebat, virum, qui magna autoritate apud ipsum valebat, Athenienses, licet eum prius [*Reipub.*] hostem esse iudicassent, tamen hospitem publicè fecerunt, eumq; accersiuerunt, quòd [*eius opera*] Sitalcem Teræ [*filium*] Thracum Regem sibi adiungere, [*& amicitiam,*] ac societatem cum eo coire cuperent. Hic autem Teres, Sitalcis pater, primus regnum Odrysarum adeò amplificauit, vt cæteros Thracum Reges potentia superarit. nam magna Thracum pars est sui iuris, suisq; legibus viuit. Cum illo autem Tereo, qui Procnem Pandionis filiam ex Athenarum vrbe vxorem duxerat. Teres iste nullo propinquitatis vinculo coniunctus erat, nec [*ambo*] ex eadem Thracia fuerunt. Sed ille quidem, Tereus inquam, habitabat in [*vrbe*] Daulia, quæ est in agro, qui nunc Phocensis appellatur, quem Thraces tunc incolebant. (& in hoc agro mulieres illæ [*poëtarum fabulis celebres*] facinus illud in Ityn perpetrarunt. quinetiam à multis poëtis, qui lusciniæ mentionem fecerunt, hæc auis Daulias cognomento est appellata. Verisimile autem est Pandionem [*cum hoc Tereo, qui ab ipso,*] tam paruo [*locorum internallo distabat,*] filiæ affinitatem contraxisse, mutui auxilij causa, potius quàm [*cum altero Tere, qui*] multorum dierum itinere ad Odrysas vsque [*ab ipso remotus erat.*]) Sed Teres nec idem nomen habuit, & Odrysarum regnum primus per vim est adeptus. Huius igitur filium Sitalcem Athenienses in societatem asciuerunt, Thraciæ oppida, & Perdiccam huius opera sibi adiungere cupientes. Nymphodorus autem Athenas profectus Sitalcis societatem ipsis conciliauit, & Sadocum ipsius [*Sitalcis*] filium Atheniensem ciuem fecit, & promisit fore, vt bellum, quod in Thracia gerebatur, sedaret. se enim Sitalcæ persuasurum, vt exercitum equitum Thracum, & Peltastarũ Atheniensibus mitteret. Perdiccã etiam Atheniensibus conciliauit, & [*ipsis*] persuasit, vt ei Thermen redderent. Et confestim Perdiccas cũ Atheniensibus, & Phormione arma Chalcidẽsibus intulit. Sic igitur & Sitalces Terę [*filius,*] Thracũ Rex, & Perdiccas Alexãdri [*filius,*] Macedonũ Rex, societatis fœdus cum Atheniensibus fecerunt. Atheniẽses verò, qui cũ centũ nauibus circa Peloponnesum adhuc versabantur, Solium Corinthiorũ oppidum ceperunt, idq; cũ agro solis Acarnanum Palirensibus incolendum tradiderunt. Astacũ quoq;, in qua Euarchus tyrannus erat, per vim ceperũt, eoq; [*illinc*] eiecto, vrbem in societatẽ asciuerunt, & in insulam Cephalleniã nauibus profecti, [*eam*] sine pugna in suã potestatẽ redegerunt. Cephallenia autẽ sita est è regione Acarnaniæ, & Leucadis, & in ea sunt quatuor ciuitates, Pallenses, Cranij, Samæi, Pronæi, nec multo pòst hæ naues reuersę sunt Athenas sub huius æstatis autumnum, Athenienses, cùm ipsi tum etiam inquilini cũ vniuersi populi copiis, duce Pericle Xanthippi [*filio,*] in agrum Megarensem irruptionẽ fecerunt. Et Athenienses, qui circa Peloponnesum cum centum nauibus erant (iam enim in Ægina erant) domũ repetentes, cùm audissent suos ciues cum vniuersi populi copiis ex vrbe profectos, & ad Megara esse, ad eos nauigarunt, seq; cum ipsis iunxerunt. Atq; hic Atheniensium exercitus in vnum collectus [*omnium*] maximus fuit, quòd Respublica adhuc floreret, nec dũ morbo laborasset, nam ipsi Athenienses non pauciores erant, quàm decem millia grauis armaturę militũ. Præterea verò ipsis etiam apud Potidęam erant tria militum millia. Inquilini etiam non pauciores tribus millibus grauis armaturæ militum, cũ ipsis ad illam expeditionem i u erant. Præterea erat alia non parua militum leuiter armatorum turba. magna autem illius agri parte vastata, se receperunt. Quotannis verò Athenienses alias quoq; multas irruptiones in agrũ Megarensem fecerunt, modò cum equitatu, modò etiam cum vniuersi populi copiis, donec Nisæã ceperunt. Athenienses etiam sub finem huius æstatis Atalantem, insulam apud Locros Opuntios, quæ prius erat deserta, muris cinxerunt, vt esset [*belli*] propugnaculum, ne præ-

ne prædones ex [*vrbe*] Opunte, & aliis Locrorum oppidis nauigantes Eubœam maleficiis afficerent. Atq; hæc quidem hac æstate post Peloponnesiorum ex Attica discessum gesta sunt. sequente autem hyeme, Euarchus Acarnan, Astacum redire cupiens, Corinthiis persuasit, vt cum quadraginta nauibus, & mille & quingentis grauis armaturæ militibus [*eò*] profecti se reducerent. Ipse quoq; nonnullos alios milites mercenarios præterea conduxerat. Præerāt autem his copiis, Euphamidas Aristonymi, & Timoxenus Timocratis, & Eumachus Chrysidis [*filius*,] & [*illuc*] profecti, [*hominem*] reduxerunt. Cùm autem nonnulla etiam reliquæ Acarnaniæ oppida maritima sibi adiungere vellent, cumque rem tentassent, postquàm [*voti compotes fieri*,] non potuerunt, domum reuerti cœperunt. Et cùm prænauigantes ad Cephalleniam appulissent, atque exscensum ex nauibus in Craniorum agrum fecissent, ab illis per quandam deditionis faciendæ speciem decepti, nonnullos de suis militibus amiserunt, quod Cranij eos ex inopinato inuasissent, & duriore conditione [*inde*] recedere coacti, domum se receperunt. Eadem hyeme, Athenienses patrio instituto publicè humarunt eos, qui in hoc bello primi mortem obierunt. Hic autem fuit humationis, ac sepulturæ modus. Triduo antequàm funus efferatur, tabernaculum faciunt, & sub eo defunctorum ossa [*omnibus spectanda*] proponunt, & vnusquisque suo [*cadaueri munera funebria, &*] inferias affert, si quas [*afferre*] velit. quum autem funeris efferendi dies venit, plaustra adducuntur, quæ arcas ex cupresso factas ex singulis Tribubus singulas portāt. In his autem insunt ossa singularum Tribuum, ex quibus singuli sunt. Vnus autem lectus inanis, stratus, fertur illorum causa, qui non extant, & quorum cadauera inter alia cæsorum corpora reperiri, suscipiq; non potuerūt. Quilibet autem tam de ciuibus, quàm de peregrinis funus prosequitur, & mulieres, quæ cum illis propinquitatis vinculo sunt coniunctæ, ad sepulchrum adsunt eiulantes. Hęc autē in publico monumento condūt, quod est in pulcherrimis vrbis suburbiis.) atq; hìc semper sepeliunt eos, qui in bello ceciderunt: illis exceptis, qui in campis Marathoniis obierunt. nam cùm illorum virtutem insignem esse iudicassent, in illo ipso loco, [*in quo ceciderunt*,] sepulcrum etiam fecerunt.) Postquàm autem [*eos*] humarūt vir aliquis ab ipsa ciuitate delectus, qui & prudentia, & dignitate [*cæteris*] præstare videatur, orationem illorum laudibus conuenientem super ipsis habet. Postea verò discedunt. Hoc igitur modo [*Athenienses suorum in bello cæsorum corpora*] sepeliunt. Et toto belli tempore, quoties [*hoc ipsis*] accidebat, hoc ritu vtebantur. Pericles autem Xanthippi [*filius*,] ad hos, qui primi [*tunc*] obierunt, oratione [*funebri*] cohonestandos delectus est; & postquàm tempus [*orationis habendæ*] venit, à sepulchro in suggestum, quod excelsum erat, vt quàm longissimè per circumstantem hominum multitudinem exaudiretur, progressus, hæc verba fecit:

ORATIO FVNEBRIS.

Multi quidem eorū, qui ex hoc loco verba iam fecerunt, eum laudant, qui hanc orationem [*funebrem*] legi addidit, [*censens*] præclarum esse eos, qui in bellis ceciderunt, hac oratione decorari. Ego verò satis esse iudicarem, virorum, qui re ipsa, [*factisq;*] fortes extiterunt, honores etiam re ipsa, [*factisq;*] declarari, quemadmodum nunc etiam hanc sepulturam, & funus publicè curatum videtis. nec in vno viro multorum virtutes periclitari, vt perinde ac ipse dixerit, siue bene, siue malè, ita etiam ei fides habeatur. Difficile enim est modum in dicendo tenere, [*ita vt auditori satisfacias.*] in quo vel ipsa veritatis opinio vix stabiliri potest. Nam auditor, qui rei est gnarus, & qui [*defuncto*] est beneuolus, fortasse existimabit aliquid parcius declaratum, quàm ipse velit, ac norit, & rei ignarus, nonnulla etiam largius [*defuncto*] tribui putabit, propter inuidiam, si quid supra [*vires ac*] ingenium suum audiat. Eatenus enim laudes, quæ aliis tribuuntur, sunt tolerabiles, quatenus vnusquisq; se quoq; aliquid eorum, quæ audiuit, facere posse putat. Sed quū [*auditores*] exuperantiæ [*virtutis*] ipsorū [*defunctorum*] inuident, tunc verò non credunt [*quæ de illis dicuntur.*] Quoniam autē maiores nostri sic iudicarūt, & hæc præclarè se habere censuerūt, oportet me quoq; hunc morē sequi, & operam dare, vt quàm ma-

ximè potero vniuſcuiuſq; veſtrũ voluntati, ac opinioni ſatisfaciam. Initium autem [*orationis*] à maioribus ducam. Æquum enim eſt, ſimul etiam decorum, in hac laudatione hunc honorem commemorationis ipſis tribui, [*& honorificam eorum mentionem fieri.*] Nam regionem iſtam iidem ſemper incolentes, ſuccedentibus poſteris ad hoc vſq; tempus liberam ſua virtute tradiderunt. Et illi quidem laude ſunt digni: ſed patres noſtri laudem multo maiorem merentur. Nam præter res, quas [*à maioribus*] acceperunt, [*tantum*] imperium, quantum habemus, non ſine labore [*partum*] nobis, qui nunc ſumus, præterea reliquerunt. Maiorẽ verò huius [*imperij*] partem nos ipſi, qui hîc adſumus, præcipuè verò nos qui nunc etiam ſumus integra, & matura ætate, propagauimus, vrbemque rebus omnibus & ad bellum, & ad pacem pertinẽtibus inſtructiſſimam, ac ornatiſſimam reddidimus, ita vt bonis, opibusq; domeſticis contenta, externis ſubſidiis quàm minimè indigeat. Quorum [*maiorum*] præclara facinora in bellis edita, quibus [*hæc*] omnia ſunt parta, aut ſi quid nos ipſi, aut patres noſtri, bellum à barbaris, aut à Græcis illatum, alacriter propulſantes fecimus, quia apud vos rerum gnaros prolixiore oratione vti nolo, [*hæc*[omittam. Sed quibus ſtudiis ad hoc imperium peruenerimus, & quo Reipub. adminiſtrandæ genere, quâve diſciplina ſit auctum, vbi prius hæc declarauero, tunc & ad iſtorum laudationem accedam, tum quòd exiſtimem hanc orationem non indecoram fore inſtitutæ huic laudationi, tum etiam quòd vniuerſo tam ciuium, quàm peregrinorum cœtui conducere [*iudicem,*] harum [*rerum*] commemorationem audire. Nos enim eâ Reipub. adminiſtratione vtimur, quæ aliarum ciuitatum leges non æmulatur, [*neque ſectatur,*] imò verò nos ipſi nonnullis potius exemplo ſumus, quàm alios imitamur. Et nomine quidem vocatur Δημοκρατία, [*id eſt, ſtatus ſiue dominatus popularis,*] propterea quòd non ad paucorum: ſed ad communem vtilitatem, [*Rempub. gerimus, ac*] adminiſtramus. Omnes verò ex legũ præſcripto in priuatis controuerſiis fruuntur iuris æquabilitate, & pro dignitate, vt quiſque aliqua in re excellit, ita etiam non [*quòd ſit*] ex [*aliqua ciuium*] parte, potius quàm virtutis gratiâ, in Repub. [*aliis*] anteponitur, neque etiam propter paupertatem, ac dignitatis obſcuritatem, dummodo aliqua in re ciuitati prodeſſe poſſit, [*à Reipub. adminiſtratione*] arcetur. Eadem etiam libertate fruimur cùm in Reipub. adminiſtratione, tum in mutua quotidianæ vitæ ſuſpicione, non ſuccenſentes aliis, ſi quid ad ſuam voluntatem agant, neque dolores pœna quidem carentes, ſed tamen acerbos, aliorum oculis proponentes: ſed priuata negotia [*inter nos*] ſine moleſtia agentes, ea, quæ ad Remp. pertinent, nullo modo propter metum violamus, illisq;, qui ſunt in Magiſtratu, ſemper obtẽperamus, & leges, eas potiſſimùm, quæ latæ ſunt, vt auxilio ſint hominibus, qui iniuria afficiuntur, atque adeò illas, quæ, licet non ſunt ſcriptæ, certam tamen, [*& minimè dubiam*] ignominiam afferunt [*iis, à quibus negliguntur, diligentiſſimè obſeruamus.*] Quinetiam ad animos [*relaxandos, &*] à laboribus recreãdos plurimas rationes excogitauimus, certaminibus, & ſacrificiis anniuerſariis, quæ moribus, ac inſtitutis patriis ſunt recepta, nos recreantes, & decoro priuatorum apparatu, cuius quotidiana voluptas dolores expellit. Huc autem ex omnibus orbis terrarum partibus omnia propter vrbis magnitudinem importantur, acciditq; nobis vt non magis hîc natis, ac domeſticis, quàm externis etiam aliorum mortalium bonis perfruamur. Quinetiam rerum bellicarum ſtudiis præſtantiores ſumus noſtris aduerſariis, [*vt ex*] his, [*quæ dicam, patebit.*] Nam & vrbem [*noſtram*] omnibus communem exhibemus, nec vllis peregrinorum expulſionibus vtentes quenquam vnquam à rebus, quæ hîc geruntur, aut diſcendis, aut ſpectandis arcemus, ex quibus non occultatis, aliquis de hoſtium numero, ſi eas viderit, vtilitatem percipere poſſit. quia inſidioſis apparatuum conatibus, & fraudibus non magis confidimus, quàm noſtra ipſorum in rebus gerendis fortitudine, [*& animorum præſtantia.*] Atque in diſciplinis, hi quidem [*Lacedæmonij,*] ſtatim ab ineunte ætate virtutem exercitatione laborioſa ſectantur, [*& diſcunt.*] Nos verò, quamuis remiſſo vitæ genere vtamur, nihilo tamen ſegnius eadem, nec minus ardua pericula ſubimus. Huius autem rei hoc eſt argumentum. Neque enim Lacedæmonij per ſe, [*& cum ſolis agri Laconici incolis:*] ſed cum omni-

bus [*suæ ditionis populis, & externis auxiliis*] nostrum agrum inuadunt. Nos verò [*sine externis auxiliis*] aliorum [*agrum*] inuadentes, in alieno [*agro*] eos, qui domi sua tuentur, pugnâ, quam cum illis committimus, haud difficulter plerunque superamus. Nec vllus hostis in nostras copias frequentes adhuc incidit, simul cùm propter nostrum rerum nauticarum studium, tum etiam propter copias, quas ex nostrorum ciuium, & subiectorum numero collectas in diuersa terrarum loca dimittimus. Quòd si vspiam cum aliqua [*nostrarum copiarum*] particula manus conseruerint, & quum aliquos de nostris superarunt, omnes [*à se*] pulsos gloriantur, & quum victi fuerũt, se ab vniuersis victos fuisse [*dicunt.*] Quanquam si otio potius, quàm laborum meditatione, nec legibus magis, quàm generosis moribus pericula subire velimus, nobis contingit, vt & ærumnis, antè quàm veniant, non defatigemur: & quum in ipsas iam venerimus, non minus audaces simus [*in his tolerandis,*] quàm qui perpetuò se macerant laboribus. hinc etiam accidit, vt cùm in hisce rebus [*antè declaratis,*] tum etiam in aliis nostra ciuitas admiratione sit digna. Nam elegantiæ quidem studemus: [*sed*] cum frugalitate, [*& sine luxu.*] & philosophamur: [*sed*] sine mollitie, [*nec propter huius studium molles euadimus.*] Et diuitiis in rerum gerendarum opportunitate potius vtimur, quàm ad inanem verborum iactationem. neque turpe cuiquam [*est*] suam paupertatem fateri: sed turpe [*est,*] non [*conari eam*] re ipsa vitare. Et in iisdem [*hominibus*] simul & priuatarum, & publicarum [*rerum*] cura inest. quinetiam aliis, qui agriculturæ dant operam, [*hoc adest,*] vt Reipub. administrandæ non minus, [*quàm cæteri,*] sint periti. Nos enim soli eum, qui rerum istarum nullam habet notitiam, non otiosum: at nullius vsus [*hominem*] esse ducimus. Iidem etiam res rectè iudicamus, & animo concipimus, non existimantes orationem rebus nocere; sed potius oratione nõ prius doceri, quàm ad res, quę sunt gerendæ, exequendum accedas, [*hoc detrimentosum ducentes.*] Nam hoc quoq; præ cæteris eximium habemus, quòd & iidem maximè audeamus, & quæ [*audemus, ac*] aggredimur, [*ea maximè*] consideremus. quod aliis [*obesse solet. nam*] imperitia quidem, audaciam; consideratio verò [*difficultatum, ac periculorum,*] cunctationem, [*& metum*] affert. Illi autem iure fortissimi sunt habendi, qui dura, & mollia manifestissimè cognoscunt, nec tamen propterea à periculis adeundis deterrentur. In iis etiam, quæ ad beneficentiam pertinent, à multis discrepamus. nam non accipientes: sed dantes beneficium, amicos nobis comparamus. Is autem, qui dat beneficium, amicus est constãtior, vt debitam [*sibi gratiam, in eo*] tueatur, cui [*beneficium*] beneuolentiæ causa dedit. Sed qui pro beneficio [*accepto gratiam referre*] debet, est obtusior, [*& in amore minus vehemẽs,*] quia scit se beneficium non daturum, pro quo gratia sibi sit referenda: sed rem debitã persoluturum. Nos etiam soli non magis habita quæstus ratione, quàm certa liberalitate freti, quoslibet sine metu iuuamus. Atq; vt rem paucis expediam, dico & totam istã ciuitatem esse Græciæ magisterium, & singulos eius ciues, atq; eosdẽ homines apud nos mihi videri ad plurima rerum genera, & cum maxima gratia, maximaq; venustate [*totum*] corpus idoneũ, [*& artibus ad hæc exercenda necessariis instructum*] exhibere. Quòd autem hæc, quæ in præsentia [*à me*] dicuntur, non magis verborum inani iactatione, quàm rerũ veritate nitantur, hæc Reipub. potẽtia, quam his studiis parauimus, [*facilè*] indicat. Sola enim [*omnium*] earum, quæ nunc extant, famã superans, dato documento cognoscitur, solaq; ne hostib. quidem sibi bellum inferentibus indignationem affert, quasi clades accipiat à ciuitate, quæ minorẽ & potentiam, & dignitatem habeat, neq; populis subiectis conquerendi materiam præbet, quasi viris imperio indignis pareant. Declarata verò nostra potentia non obscuris signis: sed clarissimis testimoniis, ingentẽ excitabimus admirationem cum apud nostræ ætatis homines, tum etiã apud posteros, ita vt nec Homerum præconem simus desideraturi, nec alium quempiã, qui suis quidem carminibus animos in præsentia demulceat, rerũ verò gestarum opinione veritatem lædat: sed omnia maria, omnesq; terras nostrâ audaciã nobis patere coegimus, & malorũ, [*quibus nostros aduersarios,*] & bonorum, [*quib. amicos affecimus,*] sempiterna monumẽta à nobis vbiq; collocata visuntur. Pro tali igitur ciuitate & isti, quòd se hac priuari iniquum ducerẽt,

fortiter pugnantes occubuerunt, & quemlibet eorum, qui sunt reliqui, pro ipsa labores alacri animo subire decet. Quamobrem etiam orationem de Rep. perduxi, vt docerem non de re pari nobis certamen esse, & [*aliis,*] qui nihil horum æquè, [*atque nos,*] habent: simul etiam, vt signis manifestis demonstrarem laudem eorum, quos oratione cohonestandos mihi iam proposui. quanquam maxima pars ipsius [*laudationis, qua res ab ipsis fortiter gestas ornare statueram, à me*] iam est explicata. Nam istorum, & his similium [*virorum*] virtutes ciuitatem [*rebus illis*] ornarunt, quas ego iam laudaui. Neque multi Græcorum reperiantur, quibus rerum gestarum laudatio tribui possit, quæ sit horum laudationi æqualis. Nam præsens istorũ mors virtutem [*vniuscuiusq;*] viri declarare, & prima indicare, & postrema confirmare mihi videtur. Etenim æquum est illorum, qui cæteris in rebus fuerunt deteriores, [*quàm alij,*] bellicam pro patria fortitudinem primo loco poni, [*ita vt hac in re saltem cateris anteponantur.*] Nam benefacto malefacti memoriam delentes, publicè plus vtilitatis vniuersæ ciuitati attulerunt, quàm priuatim suis vitiis eam læserunt. Horum verò nullus diuitiarum fructum, quem se in posterum ex ipsis percepturum speraret, [*virtuti*] anteponens, mollis, [*ac ignauus*] fuit, neque spe paupertatis [*vitanda,*] quasi hac vitata diues vel posthac esset futurus, pericula alacriter subire recusauit: sed hostes vlcisci flagrantius cupientes, quàm illis bonis perfrui, simul etiam hoc omnium pulcherrimum periculum existimantes, hoc subeuntes, illos quidem vlcisci, hæc verò assequi voluerunt. incertum quidem rei feliciter gerendæ euentum spei committentes, id verò, quod iam cernebatur, in sua ipsorum virtute, eiusq; fiducia ponendum censentes. Et [*pulcherrimum esse*] existimantes in hoste propulsando, vel ipsam mortem potius obire, quàm cedendo, salutem sibi parere: verborum quidem dedecus, [*& infamiam*] vitarunt, rem verò ipsam, [*mortemq;*] fortiter tulerunt, & breuissimo temporis spatio, breuissimaque fortunæ inclinatione, summa potius cum gloria, quàm [*summo*] cum timore de vita decesserunt. Et isti quidem ex ipsius Reipub. dignitate tales fuerunt, [*& quales eos esse oportuerat, tales etiam in patriam extiterunt.*] Reliquos verò tutiorem quidem, [*ac fortuna iniquitati minus obnoxium*] optare: sed nequaquam minus audacem in hostes animum habere velle oportet, non oratione sola vtilitatẽ spectantes, quam apud vos rerum non minus gnaros, [*quàm ego sum,*] aliquis dicendo amplificare posset, recensens quot bona insint in hostium propulsatione: sed potius huius Reipub. potentiam ex rebus, quas quotidie gerit, contemplantes, ita vt ipsius etiam amatores efficiamini. Et quum hæc [*vrbs*] vobis magna esse videbitur, illud cogitate, viros fortes, & qui norant quid facere deceret, quiq; in ipsis rebus gerendis erubescebant, istam rerum potentiam comparasse: & qui, quoties à rei alicuius tentatæ adeptione aberrarunt, non propterea etiam Remp. sua virtute fraudãdam censuerunt: sed ipsi pulcherrimam collectam prolixo, & libenti animo dederunt. publicè enim corpora dantes, [*& pro Reipubl. salute vitam profundentes,*] priuatim gloriam non senescentem, [*at immortalem*] acceperunt, & honorificentissimam sepulturam [*sunt adepti,*] non [*eam*] potius, in qua ipsi siti sunt: quàm [*eam*] in qua ipsorum gloria, in qualibet rerum vel dicendarum, vel agendarum occasione, quæ sese offeret, perpetuò celebranda relinquitur. Nam illustrium virorum omnis tellus est sepulchrum, neque sola cipporum in [*agro*] domestico [*erectorum*] inscripio [*virtutem eorum*] testatur: sed etiam in alieno [*solo*] memoria nullis mandata scriptis, magis apud animum cuiusque, quàm apud sepulchrum [*in illorum honorem ab hominibus*] extructum perpetuò manet. Quos ipsi nunc imitãdos vobis proponentes, & felicitatem existimãtes esse libertatem, & libertatem esse animi generositatem, bellica pericula subire ne recusetis. Nec enim homines calamitosi, quibus nulla boni spes adest, vitam potius profundere debet, quàm illi, quibus, si diutius viuant, fortunæ ex secunda in aduersam periculosa, & incerta commutatio est extimescenda; & [*illi præcipuè,*] quorum potissimum maximè interest, si quid offenderint. Nam vexatio cum mollitie coniuncta, viro saltem magnanimo est acerbior, quàm mors sensũ carens, quæ cum fortitudine, simul & cum publica spe ipsi contingit. Quamobrem etiam nunc istorum parentes, quotquot adestis, non

magis

magis deflebo, quàm consolabor. Hominum enim vitam variis fortunæ casibus obnoxiam esse sciunt. Illi autem felicitatem [*sunt adepti*] quibus honestissimus vitæ finis, vt nunc istis, vobis verò mœror obtigit. & quibus datum est, vt [*eorum*] vita feliciter acta pariter & finita censeatur. Scio autem difficile esse persuadere vobis, [*vt à mœrore, lachrymisq́ temperetis, in morte istorum*] quorum monumenta vel sæpius in aliorum rebus secundis habebitis, quibus vos quoque quondam exultabatis. nec dolor [*contingit*] quum quis bonis, quæ nunquam est expertus, priuatur: sed quum quis [*eo bono*] spoliatur, quo frui consueuerat. Hoc tamen spe aliorum quoq; liberorum tolerandum est illis, qui per ætatem liberos adhuc suscipere possunt. Nam futura soboles & priuatim defunctorum obliuionem nõnullis afferet, & Reipub. bifariam [*proderit*, tum quia [*ad vrbis frequentiam,*] ne deserta relinquatur, tum etiam quia ad [*eius*] præsidium proderit. Fieri enim non potest vt, qui liberos non habent, quos [*pro patria*] periculis obiiciant, perinde [*atq; isti fecerunt,*] recta, tutaq; consilia in publicis consultationibus Reipubl. æquè præbeant. Quotquot verò ætate iam prouecta estis, vitam actam, quæ fuit longior, & in qua floruistis, loco lucri ducite, & reliquam, breuem fore existimate, & istorum gloriâ dolorem leuate. solum enim honoris, [*& veræ gloriæ*] studium non senescit. Neque in ea ætatis infirmitate, quæ hominem reddit inutilem, quæstus, vt nonnulli dicunt, magis delectat, quàm ipse honor, quo quis ornatur. Liberis autem, & fratrib. istorum, quotquot hîc adestis, magnum certamen [*propositum esse*] video. Eum enim, qui fato functus est, quilibet laudare solet. Et vix vestræ virtutis exuperantia [*hoc assequi poteritis, vt*] non pares illis: sed paulo inferiores iudicemini. Nam liuor est inter æmulos, [*& pares,*] quandiu viuunt. Sed id, quod nullis est impedimento, [*& is qui iam obiit, nec vllum aduersarium amplius habet,*] beneuolentia non æmula colitur. si quam autem & de virtute mulierum, quæ in viduitate nunc erunt, mentionem me facere oportet, breui adhortatione rem totam complectar. Nam gloriam magnam adipiscemini, si à pristina vestra natura, [*sexuq́*] non defciueritis, & si operam dederitis, vt quàm minimum rumoris siue in bonam, siue in malam partem de vobis inter mares disseminetur. Exposui ego quoq; oratione, ex legis præscripto, quæcunque ad rem præsentem facere iudicaui. & re ipsa, qui sepeliuntur, partim quidem iam sunt ornati, partim verò, illorum liberos ciuitas publicè alet ad pubertatem vsq;, vtilem profectò & istis, & posteris coronam huiusmodi [*bellicorum*] certaminum proponens. Nam apud quos maxima virtutis præmia proponuntur, in horum etiam ciuitate viri præstantissimi versantur. Iam verò, postquam vestros quiq; necessarios deploraueritis, abite. Huiusmodi igitur funus hac hyeme factũ est. hac autem exacta primus huius belli annus est absolutus. Æstate autem statim ineunte, Peloponnesij, eorumq; socij cum duabus [*copiarum*] partibus, vt & antè, in Atticam irruperunt, (Archidamus verò Xeuxidami [*filius,*] Lacedæmoniorum Rex, illis præerat) castrisq; in ea positis agrum vastabant. cumq; nondum multos dies in agro Attico mansissent, morbus Athenienses primùm aggredi cœpit, quanquam & antè cùm in multas alias regiones inuasisse ferebatur, tum etiam in Lemnum, & alia loca. veruntamen neq; tãta pestilentia, neq; tot hominum interitus vspiam accidisse memorabatur: nec enim medici propter [*morbi*] ignorantiam initiò [*ægrotis*] mederi, [*eosq́ sanare*] poterant: sed ipsi potissimùm [*eò*] magis interibant, quò magis [*ad ægrotos*] accedebant, nec vlla alia hominum ars [*illis opem, ac salutem ferre poterat.*] Omnes etiam supplicationes ad [*Deorum*] templa factæ, & omnis opera, qua aut in oraculis sciscitandis, aut in aliis huiusmodi rebus vsi fuerant, [*hæc*] omnia nullius erant vsus, tandemque victi magnitudine mali, hæc missa fecerunt. Primùm autem [*hic morbus,*] (vt fertur) initium duxit ex Æthiopia, quæ est supra Ægyptum, deinde verò & in Ægyptum, & Africam descendit, & in magnam partem regionis Regis [*Persarum.*] Athenas verò repentè inuasit, ac primùm [*quidem*] in Piræo homines tentauit, ita vt ab his etiam rumor disseminatus fuerit, venena à Peloponnesiis in puteos deiecta fuisse: nondum enim fontes illic erãt. Deinde verò & in superiorem vrbem processit: & longè plures tunc moriebantur. Pronuntiet autem de eo [*morbo,*] vt quisque sentit,

tam artis medicæ peritus, quàm imperitus, vnde verisimile videtur eum extitisse, & quas causas fuisse putet, quæ tantæ mutationis faciendę vim habuerint. Ego verò, & cuiusmodi fuerit, dicam, & quæ sibi quisque proponens, si quando rursus etiam [*hic morbus*] ingruat, iam prædoctus, aliquid habeat, ex quo præcipue [*eum*] cognoscat, hæc declarabo, tum quia ego ipse hoc morbo laboraui, tum etiam quia alios hoc laborantes ipse vidi. Nam annus ille (vt vel omnium confessione constabat) omnium [*superiorum*] saluberrimus, & aliorum morborum maximè immunis erat. quod si quis & antè aliquo alio morbo laborabat, omnes [*hi morbi*] in istum conuertebatur. Alios verò, qui corpore sano erant, nulla certa, manifestaq; causa apparente: sed ex improuiso primùm quidem acres capitis feruores, & oculorum rubores, & inflammatio corripiebat. Et intestina, & fauces, & lingua continuò cruenta erant, & halitum tetrum, & graueolentem emittebāt. Deinde verò ex his sternutatio, & raucitas sequebatur: nec multo pòst hic dolor cum vehementi tussi in pectus descendebat. Vbi verò in corde hæserat, cùm ipsum subuertebat, tum etiam omnes bilis eiectiones, quæ à medicis nominantur, cum ingenti & ipsę cruciatu, sequebantur. Et inanis singultus plerosque inuadebat, vehementem afferens conuulsionem, qui in nonnullis quidem statim, in nonnullis verò, vel multo pòst sedabatur. Et corpus quidem externum tangendi, non erat admodum calidum, neque pallidum, sed subrubrum, liuidum, paruis pustulis, & vlceribus efflorescens. Internæ verò corporis partes adeò flagrabant, vt ne subtilissima quidem stragula, vel lintea iniecta, nec aliud quippiam nisi nuditatem ferre possent, & libentissimè in aquas gelidas se coniicere cuperent. Et multi eorum, quibus nullus erat custos, hoc ipsùm etiam fecerunt, & in puteos se deiecerunt, siti insedabili obsessi. Et largior potus perinde erat ac parcior. Et corporis vexatio, quæ quiescendi facultatem adimebat, & perpetuæ vigiliæ [*eos*] vrgebant. Corpus etiā ipsum quandiu morbus vigebat, non languebat: sed præter [*omnem hominum*] opinionem cruciatui resistebat. Itaque plerique intra nonum, aut etiam septimum diem, propter internum ardorem interibant: aliquid virium adhuc retinentes, aut, si [*hoc temporis spacio præterito mortem*] vitassent, [*tamen*] quia morbus in ventrem inferiorem descendebat, & exulceratio vehemens in ipso nascebatur, simul etiam quia immoderatum alui profluuium [*ægrotos*] inuadebat, plerique postea propter debilitatem interibant. Morbus enim, qui primas in capite sedes collocarat, per totum corpus, initio à summis partibus ducto, peruadebat. Et si quis ex maximis illis [*periculis*] euasisset, extremæ tamen corporis partes, quæ captæ, læsæq; remanebant, eum hoc morbo laborasse testabantur. Nam [*morbus iste*] in ipsa quoq; pudenda, & in summas manus, summosq; pedes prorumpebat. multiq; his membris capti [*mortem*] vitarunt, nonnulli etiam oculis [*amissis euaserunt.*] Nonnullos etiam simul ac ex morbo conualuerunt, statim omnium rerum obliuio pariter, cepit, ita vt neque se ipsos, neque necessarios agnoscerent. Cùm enim hoc morbi genus multo fuerit atrocius, quàm quòd oratione possit exprimi, cùm aliis in rebus grauius, quàm vt humana natura ferre possit, singulos inuasit, [*ac pressit,*] tum etiam hoc [*indicio*] maxime declarauit se aliquid aliud esse, quàm aliquod familiarium, [*& consuetorum morborum genus.*] Nā alites, & quadrupedes, quotquot humanis cadaueribus vesci solent, cùm multa iacerent insepulta, [*tamen*] aut [*ad hæc*] non accedebant, aut, si gustassent, interibant. Huius autem rei est argumentum. nam huiusmodi auium manifestus fuit defectus, nec vspiam alibi, nec circum vlla huiusmodi [*cadauera*] visebantur. Canes verò, propter consuetudinem, quam cum hominibus habebant, maiorem euentus significationem dabant. Hic igitur morbus (vt omittam multa alia inusitatæ atrocitatis [*genera,*] prout vnicuique aliquid accidebat diuersum ab eo, quod alteri contingebat,) omnino specie talis fuit. Et tunc temporis nullus alius [*morbus*] ex consuetis [*Athenienses*] infestabat. quòd si quis exoriretur, in hunc desinebat. Peribant autem, alij quidem, penuria eorum, à quibus curarentur, alij verò, vel diligentissimè curati. Nec vllum prorsus remedium, vt ita loquar, repertum est, quod adhibitum prodesset. Quod enim alteri profuerat, hoc ipsum alteri nocebat: nullumq; corpus, siue firmæ, siue infirmæ valetudinis esset,

tanti

tanti mali violentiæ resistere potuit: sed omnia pariter, vel ea, quæ omni victus ratione curabantur, corripiebat, [*ac absumebat.*] Illud verò in toto hoc malo grauissimum erat, tum quòd, simul ac quis se morbo correptũ sensisset, animo consternaretur, (statim enim animo ad salutis desperationẽ conuersi, multo magis se ipsos proiiciebant, [*ac deserebant,*] neq; [*morbo*] resistebant:) tum etiã, quòd propter mali contagionem, quam alter ex alterius curatione hauriebat, adeò vt ea oppleretur, tanquam pecudes morerentur. atq; hæc fuit præcipua maximæ stragis causa. siue enim noluissent metu deterriti mutuò se inuisere, deserti interibãt, multæq; familiæ propter inopiam hominum, qui ægrotos curarent, exhaustæ sunt. siue [*alteri ad alteros*] adissent, interibant. præcipuè verò, qui aliquam virtutis partem sibi vendicabant, [*quiq; virtutis aliquo studio tenebantur.*] nam præ pudore sibi ipsis non parcebant, dum in amicorum ædes ingrediebantur, vt eos inuiserent, si quidem vel ipsi domestici tandem lamentationibus eorum, qui moriebantur, defatigati, non amplius commouebantur, mali violentia superati. Illi tamen, qui [*ex morbi violentia, mortisq; periculo*] euaserant, & eum, qui moriebatur, & eum, qui laborabat, magis miserebantur, tum quòd hoc malum prius experti, cognoscerent, tum etiam quòd ipsi in tuto iam essent. Hic enim morbus eundem bis non corripiebat, ita vt eum etiam interimeret. Et ab aliis beati censebantur, ipsiq; propter præsentem salutis insperatæ lætitiam exultantes, quandam etiam leuem spem habebant, se ne alio quidem [*vllo*] morbo in posterum amplius vnquam absumptum iri. Ipsos autem, præter laborem, quo iam vexabantur, ipsa quoq; [*rerum*] ex agris, [*in vrbem*] comportatio, præcipuè verò [*rusticos,*] qui [*in eam*] confluxerant, grauius pressit. Cùm enim non essent ædes, [*quæ omnes recipere possent:*] sed in tuguriolis æstuosis ob anni tempus habitarent, strages edebatur, nullo ordine: quinetiam alij super alios morientes, mortui iacebãt, & in viis, & circa fontes omnes, aquæ desiderio, semimortui volutabantur. Et templa, in quib. tabernacula habitandi causa fecerant, cadaueribus hominum, qui ibi, in ipsis moriebantur, erãt referta. Malo enim supra modum vrgente, homines non habentes quid agerent, aut quò se verterent, sacra, ac profana æquè negligere cœperunt. omnesq; leges, [*ac ritus,*] quibus antè in sepultura, [*& funeribus*] vtebantur, pariter sunt conturbati. nam vnusquisq; [*suum cadauer*] sepeliebat, vt poterat. Multiq; propter crebram domesticorum iam defunctorum stragem, rerum [*ad funus, & sepulturam*] necessariarum penuria, ad impudentia sepulchra se conuerterunt, [*& suorum cadauera in alienis sepulchris impudenter sepelire non dubitarunt.*] Nam alij quidem in alienos rogos, anteuertentes illos, qui eos extruxerant, suum cadauer imponebant, igneq; subiecto eos accendebãt; alij verò, dum alterius cadauer arderet, suo cadauere, quod ipsi ferebant, superiecto, discedebant. Hic autem morbus [*non solùm hac in re: sed*] aliis etiam in rebus ciuitati maioris improbitatis fuit initiũ. facilius enim quilibet audebat [*palàm*] facere, quæ prius [*pudore impeditus*] occultabat, ita vt ex animi libidine nõ patraret, quòd [*maximam, ac*] repentinam rerum mutationem fieri viderent, & homines quidem fortunatos, repentè mori; illos verò, qui nihil antè possidebant, statim illorum bona possidere [*animaduerterent.*] Itaq; bonis illis celeriter perfruendum, operamq; voluptatibus dandam censebant, quòd pariter & corpora, & bona [*non diuturna: sed vnius tantùm diei, &*] caduca esse ducerent. Nemoq; promptus erat ad labores tolerandos rei causa, quæ honesta videretur, incertum existimãs an esset interiturus priusquam ad illam perueniret, [*eamq; adipisceretur.*] Quòd autem [*vnusquisq;*] iucundum, & vndique sibi quæstuosum fore nouerat, hoc etiam honestum, & vtile censebatur, [*atq; adeò vt honestum, & vtile in morem ab omnibus recipiebatur.*] nec vllus Deorum metus, aut hominum lex [*eos à voluptatibus, & quæstibus nefariis*] arcebat. partim quidem, quia [*Deos*] colere, perinde esse iudicabant, ac non colere, quòd omnes pariter mori viderent: partim verò, quia nullus se tandiu superstitem futurum sperabat, dum instituto iudicio pœnas suorum delictorum daret. Multoque maiorem [*pœnam, fatorum iudicio*] iam decretam sibi impendere [*existimabant,*] ante cuius aduentum, aliquibus vitæ voluptatibus sibi perfruendum esse [*censebant.*] Athenienses igitur in huiusmodi morbum inciderunt, eoque gra-

uiter premebantur, tum quòd homines intra muros morerentur, tum etiam quòd foris ager [*ab hoſtibus*] vaſtaretur. Dum autem hoc malo vexarentur, vt veriſimile eſt, hoc etiam carmen in memoriam reuocarunt, quod ſeniores olim decantatum dicebant, Doriacum veniet loimo comitante duellum. Inter homines autem altercatio erat, non λοιμὸν, [*id eſt, peſtilentiam,*] in iſto carmine ab antiquis nominatam: ſed λιμὸν: [*id eſt, famem.*] Sed in præſentia illud merito euicit, peſtilentiam [*iſto carmine*] ſignificatam fuiſſe. Homines enim ad mala, quæ patiebantur, [*carminis*] mentionem accommodabant. Quòd ſi vnquam aliud Doricum bellum poſt hoc [*eos*] inuaſerit, & λιμὸν, [*id eſt, famem,*] eſſe contigerit, [*iidem, (vt opinor, &*] vt eſt veriſimile) ita canent, [*& eundem verſum canentes, non amplius λοιμὸν: ſed λιμὸν pronuntiabunt.*] Oraculum etiam Lacedæmoniis redditum, ab illis, qui hoc nouerant, memorabatur, quum ipſis oraculum conſulentibus, an bellum eſſet mouendum, Deus reſpondit, ipſos fore victores, ſi bellum totis viribus gererent, ſeque ipſis opem laturum dixit. Quòd igitur attinet ad oraculum, ea, quæ [*tunc*] fiebant, cum ipſo conuenire coniiciebant. Cùm autem Peloponneſij [*in Atticam*] irrupiſſent, hic morbus ſtatim graſſari cœpit. Nec ipſam Peloponneſum inuaſit, [*nec vllo malo eam affecit,*] quod ſit relatu dignum: ſed Athenis quidem potiſſimum eſt graſſatus, deinde verò & in aliis locis, prout quæque maximâ populi frequentiâ erant referta. Atque hæc quidem ſunt [*mala,*] quæ morbus iſte [*Athenienſibus*] attulit. Peloponneſij verò, poſtquam [*Atticæ*] planitiem vaſtarunt, in agrum, qui παράλιος, [*id eſt, mari-vicinus,*] appellatur, proceſſerunt, vſque ad montem Laurium, vbi ſunt argenti ſecturæ, quas Athenienſes poſſident. ac primùm quidem eam [*agri*] partem vaſtarunt, quæ Peloponneſum ſpectat, deinde verò eam, quę ad Eubœam, & Andrum vergit. Pericles autem, qui tunc quoque dux erat in eadem ſententia perſeuerabat, quemadmodum & in ſuperiore [*Lacedæmoniorum*] expeditione [*fecerat,*] non oportere Athenienſes [*ex vrbe*] contra [*hoſtem*] exire. Cùm autem [*Lacedæmonij*] in [*Atticæ*] planitie adhuc eſſent, antequàm ad agrum Paralium, [*id eſt, ad oram maritimam,*] venirent, [*ipſe*] centum nauium claſſem Peloponneſo bellum illaturus inſtruebat, & poſtquam [*omnia*] parata fuerunt, ſoluit. Ducebat autem in nauibus quatuor millia grauis armaturæ militum Athenienſium, & trecentos equites, in [*aliis*] nauibus, quæ equis vehendis erant aptæ, quæ ex vetuſtis nauigiis tunc primùm factæ fuerant. ad eandem autem expeditionē & Chij & Lesbij cum quinquaginta nauibus proficiſcebantur. Cùm autem hic Athenienſium exercitus ſoluit, Peloponneſios in Atticæ ora maritima verſantes reliquerunt, cumq; ad Epidaurum Peloponneſi [*vrbem*] perueniſſent, magnam agri [*partem*] vaſtarunt, & adorti vrbem, in ſpem quidem eius expugnandæ venerunt, res tamen ipſis nō ſucceſſit. cùm autē ab Epidauro ſoluiſſent Trœzenium, Halienſem & Hermionēſem agrū vaſtarunt: hæc autē omnia loca ſunt in maritima Peloponneſi ora. Hinc verò ſoluentes, ad Praſias agri Laconici oppidum maritimū peruenerunt, eiusq; agrum vaſtarunt, & ipſum oppidum ceperunt, ac diripuerunt. His autem actis, domū redierunt. Peloponneſios verò nō amplius in Attica verſantes: ſed domum reuerſos nacti ſunt. Quamdiu autem Peloponneſij in Attica fuerunt, & Athenienſes cum claſſe nauigarunt, hic morbus & militiæ, & domi Athenienſes abſumpſit. Quamobrem etiā aiunt Peloponneſios morbi metu, cùm ex transfugis eum in vrbe graſſari intellexiſſent, ſimul etiam cùm [*ipſos Athenienſes ſuorum cadauera*] ſepelientes viderent, citius, [*quàm ſtatuerunt*] inde diſceſſiſſe. Hac autem expeditione [*Peloponneſij*] in agro hoſtili diutiſſimè ſunt commorati, totumq; vaſtarunt. nam quadraginta fermè dies in Attica manſerunt. Eadem æſtate Agnon Niciæ, & Cleopompus Cliniæ [*filius,*] Periclis in prætura collegæ, ſumptis copiis, quibus ille fuerat vſus, Chalcidenſibus, qui ſunt in Thracia, & Potidææ adhuc obſeſſæ, bellum ſtatim intulerunt. Cùm autem [*ad eam*] veniſſent, machinas ei admouerunt, omnique ope [*eam*] expugnare conabantur. Sed neque vrbis expugnatio, neq; cætera pro apparatus magnitudine ipſis ſuccedebant. Nam morbus iſte ſuperueniens, hìc Athenienſes tunc grauiter afflixit, abſumens exercitum, adeò vt & priores Athenienſium milites, [*qui ad vrbem obſidendam antè miſſi fuerant,*] morbum contraxerint ex conta-

contagio copiarum, quæ cum Agnone venerant, quamuis antea rectè valerent. Phormion verò, & mille, ac sexcenti milites [*quos secum duxerat,*] apud Chalcidenses non amplius erant. Agnon igitur cum nauibus Athenas rediit, ex quatuor millibus militum, mille, & quinquaginta morbo amissis, intra dies circiter quadraginta. Priores verò milites in suo loco remanentes Potidæam obsidebant. Post secundam verò Peloponnesiorum irruptionem [*in agrum Atticum factam,*] Athenienses cùm ager ipsorum iterum esset vastatus, & morbus, simul & bellum ipsos premeret, sententiam mutarunt; & Periclem culpare cœperunt, tum quòd sibi suasisset, vt bellum hoc susciperent, tum etiam quòd propter ipsum in has calamitates incidissent, & ad compositionem cum Lacedæmoniis faciendam, animis inclinabant. cumq; nonnullos legatos ad ipsos misissent, nihil impetrare potuerunt. Tunc autem in maxima dubitatione constituti, omnisque consilij inopes, in Periclem inuehebantur. Ille verò cùm ipsos ob præsentem rerum statum indignari videret, omniaq; facere, quæ ipse sperauerat, coacta concione, (adhuc enim erat exercitus prætor) illos ad fiduciam adhortari, & ira sedata animos illorum mitigare, omnemque metum illis adimere volebat. Quamobrem in medium progressus hanc orationem habuit.

PERICLIS CONCIO.

Vestra in me indignatio mihi [*iampridem hoc*] expectanti contigit. (eius enim causas intelligo) atque propterea concionem coëgi, vt vos commonefacerem, & vobiscum expostularem, siquid vos haud rectè vel mihi succensetis, vel rebus aduersis ceditis. Ego enim existimo ciuitatem, cuius vniuersus status manet erectus, maiorem vtilitatem priuatis hominibus afferre, quàm si singulorum ciuium felicitate priuatim floreat, ipsa verò vniuersa iaceat afflicta. Qui enim priuatim rem feliciter gerit, si patria euertatur, ipse quoque nihilominus vnâ cum ea perit. Qui verò in Repub. florente rem infeliciter gerit, is longè facilius conseruatur. Quum igitur Respub. quidem priuatas [*singulorum*] calamitates sustinere potest, singuli verò [*publicas*] ipsius [*calamitates ferre*] nequeunt, quomodo nō conuenit vniuersos opem ipsi ferre? nec [*oportet facere*] id, quod vos nunc facitis, [*qui*] domesticis iacturis attoniti, Reipub. salutem deseritis, & me, qui vobis suasi, vt bellū hoc susciperetis, atque adeò vos ipsos, qui mihi assensi estis, accusatis. Atq; mihi tali viro irascimini, qui me nulli secundum esse puto, aut in cognoscendis rebus, quæ sunt faciendæ, aut etiam in his explicandis, aut in amāda ciuitate, aut etiam in superanda pecuniarum cupiditate. Nam qui nouit [*res Reipub. necessarias, ac salutares,*] neq; apertè docet, perinde est ac si nunquam [*eas*] cogitasset. Et qui vtrunq; habet, sed Reipub. est maleuolus, is pariter nullum amicum consilium ipsi dabit: sed si hoc etiam illi adfuerit, sed pecuniis vincatur, hoc vno [*vitio*] cuncta vendentur. Quare si mihi vel mediocriter hæc præter cæteros adesse existimantes, me autorem in hoc bello suscipiendo sequuti estis, nullo meo merito nunc saltem iniuriæ culpam sustineam. Quibus enim dum cæteris in rebus fortuna secunda vtuntur, optio datur [*vtrum pacem, an bellum malint,*] magna est stultitia, si bellum gerant. Sed si necesse erat, aut cedentes, finitimis statim parere, [*& imperata facere,*] aut periculum subeuntes hoste superato seruari, is qui periculū subterfugit, maiorem reprehensionem meretur, quàm ille, qui hoc fortiter sustinuit. Atque ego quidem [*nunc etiam*] idem sum, [*qui & antè,*] nec à sententia discedo. Vos verò [*sententiam*] mutatis, postquàm vobis accidit, vt rebus quidem integris bellum susciperetis autoritatem meam sequuti, calamitatibus verò afflicti, pœnitentia ducamini, meiq; consilij ratio propter vestri iudicij imbecillitatem non recta videatur. quia id quidem, quod molestiam affert, ab vnoquoque vestrum iam sentitur, communis verò vtilitas, quæ adhuc est remota, nondum patet. Animusque vester ingenti, eaque repentina rerum mutatione, quæ vobis contigit, humilis, [*ac deiectus*] in suscepto consilio constanter permanere non potuit. Repentinus enim & inexpectatus casus, & qui maximè præter opinionem accidit, animum deiicit. Id, quod cùm aliis in rebus, tum verò præcipuè in hoc morbo vobis accidit. Tamen cùm ciuitatem

magnam incolatis, & in inſtitutis ipſi paribus ſitis educati, vos etiam decet animis excelſis grauiſſimas quasque calamitates ſuſtinere, nec [*priſtinam Reipub.*] dignitatem delere: (Perinde enim homines damnare ſolent eum, qui per ignauiam deſerit ſuam gloriam, ac eum odiſſe, qui per confidentiam, [*gloriam*] alienam affectat.) Sed deplorata re priuata, Reipub. ſuccurrere, eiusque ſalutem tueri. Quod autem attinet ad belli laborem, [*& ad veſtram opinionem, qua adducti veremini*] ne ſit diuturnus, nec tamen [*ideo*] magis victoriam obtineamus, vobis & illa ſufficiant, in quibus iam ſæpe aliàs demonſtraui ipſum [*laborem, de diuturnitate vobis*] non rectè ſuſpectum eſſe. Declarabo autem hoc quoque, quod neque vos ipſi vnquam ante hac cogitaſſe mihi videmini, licet vobis adſit, de magnitudine (inquam) imperij, neque ego in ſuperioribus meis orationibus [*declaraui.*] Et ne nunc quidem [*hac oratione*] vterer, quæ quandam iactationis ſpeciem habet, niſi vos præter rationem animis conſternatos viderem. Exiſtimatis enim vos ſociis tantùm imperare. Ego verò pronuntio duarum orbis terrarum partium, terræ (inquam) & maris, quarum vſus eſt manifeſtus, alteram totam in veſtra potiſſimùm poteſtate eſſe, vosque potiſſimùm cùm eius portionis, quam nunc tenetis, dominos eſſe, tum etiam [*amplioris,*] ſi ampliorem [*habere*] cupiatis, [*dominos fore.*] Nec [*enim*] vllus eſt Rex, nec vlla alia gens earum, quæ nunc viuunt, quæ vos cum præſenti claſſis apparatu nauigantes prohibere poſſit. Itaque conſtat iſtam potentiam non eſſe conferendam cum vſu, [*commodisq;*] vel ædificiorum, vel agri, quibus quaſi magnis quibuſdam rebus vos priuatos putatis. neque vos decet iniquo potius, [*quàm ſedato*] animo rerum iſtarum [*iacturam*] ferre: ſed leue quoddam diuitiarum decus, & ornamentum [*hæc*] exiſtimare, & negligere, & vobis perſuadere libertatem quidem, ſi eam fortiter retineamus, & conſeruemus, hæc facilè recuperaturam: ſed ſi aliorum imperio pareamus, reliquas etiam fortunas, quas iam poſſidemus, imminutum iri, quod [*illis, qui ſuam libertatem produnt*] accidere ſolet. Et neutra in re nos à noſtris maioribus degenerare [*decet,*] qui res iſtas non ab aliis acceptas: ſed ſuis laboribus partas retinuerũt, & prætereа cõſeruatas nobis tradiderunt. Turpius autem eſt rebus, quas poſſidemus, priuari, quàm [*vinci &*] rem infeliciter gerere, dum [*eas*] quærimus. [*Decet*] etiam nos aduerſus hoſtes ire non ſolùm cum fidentia, [*& animo excelſo:*] ſed etiam cum [*confidentia ac eorum*] contemptione. Gloriatio enim etiam ex felici imperitia vel cuilibet ignauo innaſcitur. At contemptio [*et innaſcitur,*] qui vel conſilio [*ſedum fortuna*] ſe aduerſariis ſuperiorem eſſe confidit. Id, quod nobis adeſt. Et prudentia, ſi fortunæ conditio ſit æqualis, propter animi celſitudinẽ, audaciam reddit tutiorem, & ſpei minus fidit, cuius vires ſunt in dubio: ſed conſilio [*fidit,*] cuius prouidentia ex præſentibus copiis eſt exploratior. Decet etiam vos dignitati, quam Reſpub. propter imperium habet, (qua vos omnes lętamini) opem ferre, nec labores ſubterfugere, aut ne honores quidem conſectari, neque exiſtimare de vna tantùm re, de libertate videlicet in ſeruitutem commutanda, certamen eſſe: ſed & de imperio amittendo, & de periculo inimicitiarum, quas ob res in imperio geſtas vobis contraxiſtis, à quo ne diſcedere quidem vobis amplius licet: ſiquis hoc etiam in præſentia [*non*] metuens, vitæ trãquillitate, [*quam ſe adepturum ſperat, ſi hoſtibus imperio cedatur, confidẽs,*] ſe fortem præſtat, nam vt tyrannidem hoc [*imperium*] iam tenetis, quod occupare quidem videtur iniuſtum; deponere verò, periculoſum. Nam huiuſmodi homines, [*qui pacis, & otij ſunt cupidi,*] ſi cæteris quoque [*idem*] perſuaderent, & ſi fortè liberi, [*& arbitratu ſuo viuentes,*] per ſe, [*& ſeorſum ab aliis*] ciuitatem incolerent, [*eam*] protinus perderent. Etenim [*quies, &*] tranquillitas, niſi cum agendi ſtudio ſit coniuncta, ſeruari non poteſt, nec in ciuitate, quæ principatũ obtinet, [*hominibus*] conducit: ſed in ea, quæ alterius imperio paret, vt bona fide ſeruiturẽ tolleret. Vos verò neq; ab huiuſmodi ciuibus decipiamni, neque mihi ſuccenſeatis, (cui vos etiam de bello gerendo aſſenſi eſtis, licet hoſtes, qui nobis bellum intulerũt, fecerint ea, quæ illos facturos eſſe veriſimile erat, quia vos [*ipſis*] parere noluiſtis. quandoquidẽ morbus iſte præter omnẽ noſtram expectationem accidit (res profectò quę vna omniũ ſpem, [*ac opinionem*] ſuperauit) eiusq; cauſa magna ex parte me in longè ma-

gè ma-

gè maiora vestrum odia incurrisse scio. [*sed*] immeritò, nisi etiam quum aliquid præter vestram expectationem feliciter gesseritis, [*huius felicitatis insperatæ causam*] mihi tribuatis. Mala enim, quæ diuinitus accidunt, necessariò; quæ ab hostibus proficiscuntur, fortiter sunt ferenda. hęc enim & antea in huius ciuitatis more posita erant, nunc verò [*cauete*] ne in vobis prohibeantur, [*néue a vobis ipsis aboleantur.*] Sciatis autem eam maximum nomen apud omnes mortales adeptam, quòd rebus aduersis minimè cedat, & plurimos milites, ac labores in bello consumpsisse, maximamq; potentiam ad hoc vsque tempus habuisse, cuius apud posteros in æternum, etiam si tandem aliquando succumbamus (natura enim comparatum est, vt omnia [*orta, & aucta,*] decrescãt, [*ac tandem occidant.*]) memoria relinquetur: quòd videlicet nos Græci plurimorum Gręcorum imperium iam obtinuerimus, & grauissima bella tum aduersus vniuersos, tum aduersus singulos [*populos*] sustinuerimus, præterea quòd vrbem rerum omnium copia instructissimam, & frequentissimam incoluerimus. Quanquam is quidem, qui segnis est, hæc vituperabit: sed qui est agendi studiosus, ipse quoq; æmulabitur. siquis verò [*res huiusmodi*] nõ possideat, inuidebit. Cæterùm [*aliis*] inuisos, & graues esse in præsentia, [*hoc minimè curandum. nam*] hoc omnibus accidit, quotquot alteri alteris imperare voluerunt. Qui verò maximarum rerum gratia suscipit inuidiam, is rectè sibi cõsulit. Odium enim non diu durat. Sed & præsens splendor, & gloria in posterum perpetuò celebranda relinquitur. Vos igitur [*hæc duo*] prospicientes, & futurum decus & præsens dedecus, præsenti animorum alacritate vtrumque quæratis. [*ipsam videlicet decoris adeptionem, & dedecoris vitationem,*] neque vllum caduceatorem ad Lacedæmonios mittatis, neque significationem detis vos præsentibus incommodis premi. Nam qui in calamitatibus animo minimum affligantur, & re ipsa plurimum [*ipsis*] resistunt, isti & publicè & priuatim omnium sunt præstantissimi. His verbis Pericles Atheniensium iram in se conceptam mitigare, animosq; [*illorum*] à præsentibus malis abducere conabatur. Illi verò publicè quidem eius oratione flectebantur, [*eiq; morem gerebant,*] nec [*vllos legatos*] ad Lacedæmonios amplius mittebant, & in bellum animis impensius incumbebant: sed priuatim calamitates, quibus premebantur, ægrè ferebant. Pauper quidem, quòd tenuiores facultates habens, bellum ingressus esset, & tamen his ipsis priuatus esset. Illi verò, qui opibus pollebant, quòd egregia in agris prædia, villasq; magnificè ædificatas, & sumptuosa supellectile instructas amisissent. Sed, quod omnium erat grauissimum, quòd pro pace bellum haberent. Nec prius vniuersi iram, quam in eum conceperant, deposuerunt, quàm eum pecunia mulctarunt. Rursus tamen non multo pòst (id, quod vulgus facere solet) [*ipsum*] belli ducem elegerunt, eiq; rerum omnium administrationem commiserunt, quòd domestici quidem luctus, & iacturæ, quam singuli priuatim fecerant, dolorem iam minus sentirent, ipsum verò in rebus, quibus vniuersa ciuitas indigebat, administrandis, plurimi faciendum esse iudicarẽt. Quandiu enim Reipubl. præfuit in pace, eam moderatè rexit, eamq; bona fide tutatus est, eiusq; potentiam maximè auxit. Post quàm autem hoc bellũ susceptum est, in hoc etiam ille Reip. vires videtur præuidisse. Duos autẽ annos, & sex menses [*à bello moto*] præterea vixit. Et post eius mortem, eius prouidentia in bello magis cognita est. Ille enim dicebat [*Athenienses*] victores euasuros, si quiescerẽt, [*& à cæteris bellis abstinerent,*] rebusq; nauticis operam darent, neque nouum imperium quærerent, dum hoc bellum gererent, neque Rempub. in discrimen vocarent. Illi verò & hæc omnia contra egerunt, & alia, quæ ad hoc bellum pertinere non videbãtur, ob priuatam ambitionem, & priuatos quæstus, in suam, sociorumq; perniciem administrauerunt. Nam quum ea, [*quæ gerenda suscipiebant,*] feliciter succẽdebant, honor, & fructus ad priuatos potius, [*quàm ad Rempub.*] redibat: quum verò infeliciter succedebat, Reipubl. detrimentum in hoc bello afferebant. Huius autem rei hæc fuit causa, quòd, cùm ille & dignitate, & consilio polleret, & manifestè omnium ciuium integerrimus esset, vt nullis pecuniæ muneribus se corrumpi pateretur, plebem in officio liberaliter contineret, nec ab ea magis regeretur, quàm ipse eam regeret. Nam cùm non malis; [*sed bonis*] artibus potentiam adeptus

esset, ad multitudinis voluntatem nihil dicebat; sed eam pro sua autoritate castigare, quin etiam nonnullis in rebus [*ei palàm*] aduersari poterat. Quoties igitur eos aliquid intempestiuè, ac petulantiæ confidentia pulsos audere animaduertebat, [*eos*] incusso metu, dicendo reprimebat. Contrà verò, eos temerè formidantes ad fiduciam reducebat, [*animosq́. ipsis restituebat.*] Quare verbo quidem erat dominatus popularis; sed re ipsa penes primarium [*populi*] virum principatus erat. Qui verò eum sunt sequuti, cùm potius inter se dignitate pares essent, & eorum singuli principem in Repub. locum, affectarent, omnia ad populi volũtatem dicere, eiusq; libidini Rempubl. permittere cœperunt. Vnde cùm multis aliis in rebus peccatum est, (vt in ampla ciuitate, & quæ principatum obtinet, [*accidere plerunq́. solet,*]) tum etiam in expeditione in Siciliam facta, quæ suscepta est non tam peccato iudicij, [*& culpa*] eorum, aduersus quos [*ipsi Athenienses*] iuerunt, quàm illorum, qui [*classem illam*] emiserunt, qui non cognoscebant ea, quæ [*suis illuc*] profectis conducebant: sed propter priuatas simultates, de populi principatu contendentes, & res, quæ militiæ gerebantur, debilitarunt, & [*domi*] totum Reipub. statum mutuis discordiis tunc primùm conturbarunt. Quamuis autem in Sicilia rem infeliciter gessissent, & cùm alium apparatum, tum etiam maiorem classis partem amisissent, & in ipsa vrbe seditione iam laborarent, tamen tres annos restiterunt, & prioribus hostibus, & Siculis, qui se illis adiunxerant, quinetiam plerisq; sociorum, qui [*ab ipsis*] defecerant: mox etiam Cyro, Regis Persarum filio, qui se [*Lacedæmoniis*] adiunxerat, & pecunias Peloponnesiis ad classem [*parandam*] dederat. Nec prius [*hostibus imperio*] cesserunt, [*ac succubuerunt,*] quàm ipsi mutuis discordiis collisi conciderunt. Tanta prudentia tunc in Pericle fuit, qua cæteros ciues longè superans, ciuitatem Peloponnesiis eo bello vel facilimè superiorem fore præuiderat. Lacedæmonij verò, eorumq; socij, eadem æstate cum centum nauibus profecti sunt in insulam Zacynthum, quæ iacet è regione Elidis. Zacynthij autem sunt Achæorum ex Peloponneso coloni, & Atheniensium erant socij. Illa autem classe aduersus [*illos*] vehebantur mille grauis armaturæ milites Spartani, & Cnemus Spartanus, classis præfectus; exscensuq; ex nauibus in terram facto, magnam illius agri partem vastarunt. cumq; illi deditionem facere nollent, domum redierunt. Eadem iam extrema, Aristeus Corinthius, & Lacedæmoniorum Legati, Aneristus, Nicolaus, Pratodemus, & Timagoras Tegeates, & Polis Argiuus, [*non publicè missus: at sua sponte cum cæteris profectus, &*] priuatim, dum iter facerent in Asiam ad [*Persarum*] Regem, si qua ratione ei persuadere possent, vt sibi pecuniã daret, belliq; societatem secum iniret, primùm in Thraciam ad Sitalcem Teræ filiũ iuerunt, quòd vellent, si possent, ei persuadere, vt relicta Atheniensium societate ad suam transiret, & coniunctis armis secum Potidæam iret, vbi erat Atheniensium exercitus, qui [*vrbem*] obsidebat, vtq; eos suis auxiliis iuuandi finem faceret, sibiq; adesset, vt illo adiuuante, quò proficiscebantur, ire possent trans Hellespontum ad Pharnacem Pharnabazi filium, qui eos ad Regem erat deducturus. Sed cùm fortè Atheniensium Legati, Learchus Callimachi, & Ameniades Philemonis [*filius,*] apud Sitalcẽ tunc adessent, Sadoco Sitalcæ filio, qui ciuis Atheniensis factus fuerat, persuaserunt, vt eos sibi traderet, ne, si ad Regem transiuissent, quãtum in ipso situm esset, illi suæ ciuitati nocerent. Ille verò eorum verbis adductus, illos, dum per Thraciam iter facerent ad nauigium, quo Hellespontum erant traiecturi, antequàm [*id*] conscenderent, comprehendit, missis aliis quibusdam cum Learcho, & Ameniade. illosq; his tradi iussit. Hi verò [*eos*] acceptos Athenas detulerũt. Qui cùm eò peruenissent, Athenienses veriti ne Aristeus, si euasisset, longè plurib. maleficiis [*se*] afficeret, quia eum & antè rerum omniũ, quæ ad Potidæam, & in Thracia gestæ fuerant, autorem fuisse cõstabat, omnes eodem die, indemnatos, & quædam dicere volentes, interfecerunt, & in profundas fossas deiecerunt, æquũ esse censentes parem gratiam Lacedęmoniis referre, eosq; eodem modo tractare, quo ipsi suos antè tractarant, qui negotiatores Atheniensium, & sociorum, quos ceperant in onerariis nauibus circa Peloponnesum nauigantes, interfecerãt, & in profundas fossas deiecerãt. Lacedæmonij enim huius belli initio omnes, quos in mari cepis-

cepissent, vt hostes trucidabant, tam Atheniensium socios, quàm eos, qui neutrorum partes sequebantur. Sub idem tempus, extrema iam æstate, & Ambraciotæ, cùm ipsi, tum etiam multi barbari, quos ex suis sedibus excitarant, [*& ad belli societatem asciuerant*,] expeditionem fecerunt aduersus Argos Amphilochicum, cæteramq; Amphilochiam. Inimicitiæ autem, quæ ipsis cū Argiuis intercesserunt, hinc initium duxerant. Argos Amphilochicum, & reliquam Amphilochiam, Amphilochus Amphiarai [*filius*,] post bellum Troianum, domum reuersus, cùm rerum status, qui Argis erat, ei non placeret, condidit in sinu Ambracico, [*vrbem*] de eodem patriæ suę nomine Argos, [*cognomine verò Amphilochicum*] appellans. Hæc autem vrbs omnium in Amphilochia sitarum maxima erat, & potentissimos quosq; [*illius regionis homines*] habebat incolas. Sed [*eius incolæ*] multis pòst seculis, calamitatibus afflicti, Ambraciotas agro Amphilochico finitimos, in ciuitatis societatem accersiuerunt: linguamq; Græcam, quæ nunc est in vsu, tunc primùm didicerunt ex Ambraciotis, qui in eadem vrbe cum ipsis habitarant. At reliqui Amphilochi barbari sunt. Ambraciotæ igitur progressu temporis Argiuos [*Amphilochicos, à quibus in ciuitatis communionem recepti fuerant*, vrbe pellunt, ipsiq; retinent vrbem. Amphilochi verò vrbe pulsi sese Acarnanibus dediderūt, & vtriq; Athenienses in auxilium aduocarunt, qui Phormionem ducē, & triginta naues ipsis miserunt. Cùm autem Phormio [*eò*] peruenisset, Argos per vim ceperunt, & Ambraciotas in seruitutem abstraxerunt, vrbemq; Amphilochi, & Acarnanes communiter incoluerunt. Postea verò societas inter Athenienses, & Acarnanes tunc primùm est inita. Ambraciotæ igitur tunc primùm inimicitias cum Argiuis propter suos in seruitutem ab illis abstractos susceperunt, posteaquam in hoc bello hanc expeditionem fecerunt, exercitu ex suis militibus, & Chanibus, & aliis quibusdam finitimis barbaris collecto. Et ad Argos profecti, agrū quidem in suam potestatem redegerunt: sed cùm vrbem aggressi expugnare non potuissent, domum redierunt, & alij ab aliis dirempti ad suam quiq; gentem reuerterunt. Atq; hæc quidem æstate ista sunt gesta. Ineunte autem hyeme, Athenienses, viginti naues, & Phormionem ducem circa Peloponnesum miserunt: qui ex belli sede, quam Naupacti habebat, proficiscens, diligenter obseruabat, ne quis Corintho, & ex sinu Crisæo enauigaret, néve [*eò*] intraret. alias etiā sex in Cariam, & Lyciam, & Melesandrum ducem [*miserūt*,] vt pecunias ab istarū regionum incolis exigerent, neq; oneraria nauigia ex [*vrbe*] Phaselide, & Phœnice, & ex illa continente proficiscentia, à Peloponnesiis latronibus, qui ex ipsa Peloponneso veniebāt, infestari sinerent. Melesander autē cum exercitu Atheniensium, & sociorum, qui nauibus simul vehebātur, in Lyciam ingressus, prœlio superatus occidit, & quandam copiarū partem amisit. Eadem hyeme Potidæatæ, cùm diutius obsidionem tolerare nō possent, & Peloponnesiorum irruptiones in Atticam factæ nihilo magis Athenienses [*ab vrbis obsidione*] remouerent, & res frumentaria defecisset, & alia multa præterea pro necessario victu illic iam accidissent, quinetiam nonnulli mutuò se gustassent, ita demū in colloquium de deditione venerunt cum Atheniensium ducibus, quib. ea vrbis obsidendæ cura mandata fuerat, Xenophonte Euripidis, Hestiodoro Aristoclidæ, & Phanomacho Callimachi [*filio*.] Illi verò [*conditiones oblatas*] acceperunt, tū quòd exercitum in loco frigido magna incommoda ferre animaduerterent, tum etiam quòd Resp. duo talentorum millia in illā obsidionem iam impendisset. His igitur conditionibus [*Potidæatæ*] deditionem fecerunt, vt ipsi exirent, & liberi, & vxores, & milites auxiliarij, [*& mares quidē*] cum singulis vestimentis, fœminæ verò, cum binis, cūq; certa singuli ad viaticum pecunia. Atq; hi quidem interposita fide publica egressi abierunt, & in agrum Chalcidicum, & quo quisq; potuit. Athenienses verò ducibus crimini dederunt, quòd populi iniussu [*cum hoste*] compositionem [*huiusmodi*] fecissent. Existimabant enim [*illos*] vrbem expugnare potuisse, [*si voluissent, vt de eius incolis arbitratu suo statuerent, eosq́; tractarent*] quemadmodum volebant. Postea verò colonos ex suo corpore Potidæam miserunt, eamque incoluerunt. Atque hæc quidem hac hyeme sunt gesta. & secundus huius belli annus finitus est, quod Thucydides conscripsit. Ineunte æstate Peloponnesij, eorumque socij in

Atticam quidem nullam irruptionem fecerunt: sed cum copiis aduersus Plataeam iuerunt. Archidamus verò Zeuxidami [*filius*,] Lacedæmoniorum Rex, illis præerat, & castris [*ad eam*] positis agrum vastaturus erat. Sed Platæenses legatis statim ad ipsum missis, hæc dixerunt. Archidame, & Lacedæmonij, neque iustè, neq; ex dignitate vestra, patrumq; vestrorum facitis, qui agrum Platæensem hostiliter inuaditis. Pausanias enim Cleombroti [*filius*,] Lacedæmonios qui Græciam Medorum dominatu liberauit, cum Græcis, qui pugnæ apud nos commissæ idem periculum subire voluerunt, cùm victimas Ioui Liberatori in Platæensi foro immolasset, omnesq; socios conuocasset, Platæensibus & agrum, & vrbem reddidit, [*ipsisq; permisit*,] vt sua possidentes, [*hic*] suis legibus viuerent, & dixit, nullum vnquam iniustè, ne seruitutis quidem imponendæ gratia, bellum ipsis illaturum; alioqui socios, qui aderant, pro viribus vim ab ipsis propulsaturos. Hæc igitur patres vestri propter virtutem, & animi alacritatem, quam in illis periculis demonstrauimus, nobis tradiderunt. Vos verò contrà facitis. Nam cum Thebanis, qui nobis sunt inimicissimi, huc venitis, vt nos in seruitutem redigatis. Deos autem contestati, & eos, qui iurisiurãdi testes tunc fuerunt, & vestros patrios, & nostros indigenas, vos rogamus ne agrum Platæensem lædatis, néve iusiurandum violetis: sed iure nostro [*nos*] viuere sinatis, quemadmodum Pausanias statuit. Cùm autem Platæenses hæc dixissent, Archidamus illorum orationem excipiens, hæc respõdit. Æqua est vestra oratio, Viri Platæenses, si verbis facta respondeant. Quemadmodum igitur Pausanias vobis præstitit, cùm vos ipsi vestro iure viuatis, tum etiã alios pro vestra virili parte in libertatẽ vindicetis, quotquot eadem pericula tunc vobiscum subierunt, & eiusdem fœderis, ac iurisiurandi participes fuerunt, & qui nũc Atheniensibus seruiunt. Nam vestri ipsorum causa, & aliorum in libertatem asserendorum gratia tantus apparatus [*tunc*] factus fuit, tantumq; bellum fuit susceptum. cuius [*libertatis*] cùm vos quoq; maximè participes fueritis, iusiurandum etiam seruetis: sin minus (ad quæ vel antè [*vos*] iam inuitauimus, [*& hortati sumus*]) quiescatis, res vestras possidentes, ac neutrorum partes sequamini, & vtrosque quidem amicitiæ causa, neutros verò belli gratia recipiatis. Atque hæc quidem nobis placent. Archidamus igitur hæc dixit. Platæensium verò legati his auditis in vrbem redierunt, cumq; rem ad populum retulissent, Archidamo responderunt, à se sine Atheniensibus, fieri non posse, quæ ab ipso petebantur. suos enim liberos, & coniuges apud illos esse, seq; toti ciuitati timere, ne post ipsorum discessum, Athenienses venirent, & impedirẽt [*ne promissis starent*,] aut etiam Thebani, propterea quòd cautum esset de vtrisque recipiendis, suam vrbem rursus occupare conarentur. Ille verò illos bene sperare iubens, ad hæc respondit. Vos igitur vrbem, & ædificia nobis Lacedæmoniis tradite, & fines agri demonstrate, & numerum vestrarum arborum, & quicquid aliud in numerum cadere potest. vos verò abite quocunq; vultis, quandiu bellum durarit. vbi autem hoc fuerit cõfectum, reddemus, [*quicquid à vobis acceperimus*.] Interea verò vt depositũ seruabimus, agrum colẽtes, & tributum pendentes, quod vobis, [*vitaq; sustentanda*] suppetere possit. Illi verò his auditis, in vrbem redierunt. cumq; his de rebus cum multitudine consultassent, responderunt se velle conditiones sibi ab eo oblatas cũ Atheniensibus prius communicare, & si illis persuadere possent, [*vt has probarent*,] se ad hæc] *quæ petebantur*,] faciendum paratos esse. Interea verò petierunt, vt inducias secum faceret, & ab agro vastando sibi temperaret. Ille verò inducias fecit tot dierum, intra quot verisimile videbatur, responsum Athenis afferri posse, & ab agro vastãdo sibi temperauit. Platæenses verò legati ad Athenienses profecti, & agitato cum illis consilio, redierunt, hæcq; ciuitati retulerunt. Neq; in superiore tempore, viri Platæenses, ex quo societatem iniuimus, Athenienses dicunt se passos esse nobis iniuriam fieri, neque nunc passuros: at pro viribus opem [*nobis*] laturos, vobisq; mandant, [*vosq; obtestantur*] per iusiurandum, quod vestri patres iurarunt, nequid noui in societate moliamini. Cùm legati hæc renuntiassent, Platæenses decreuerunt nõ deserere Athenienses: sed pati & agrum ante suos oculos vastari, si necesse esset, & perferre quicquid aliud contingere posset, nec quenquam amplius emittere; sed

ex mu-

ex muris respondere se non posse facere ea, quæ à Lacedæmoniis petebatur. Cùm autem hoc responsum [*illis*] dedissent, tunc verò Rex Archidamus primùm Deos, & heroës indigenas cōtestari cœpit, his verbis: Dij, quotquot agri Platæensis præsides estis, & heroës testes estote, neque primùm, cùm isti societatis iusiurandum prius violarint, nos in hunc agrum iniustè venisse, in quo patres nostri post vota vobis nuncupata, Medos superarunt, & quem Græcis benignum præbuistis, vt in eo dimicarent. Neq; nunc, si quid faciamus, nos iniustè facturos. nam cùm multas, æquasq; conditiones [*illis*] obtulerimus, [*eas omnes recusarunt, &*] nihil ab illis impetrare potuimus. Testes igitur estote, illos quidem, qui nos iniuriis prouocarunt, pro iniuriis illatis pœnas nobis daturos: nos verò, qui bellum ipsis iure inferimus, [*meritò*] pœnas de illis sumpturos. His verbis Deos affatus, aciem ad prœlium instruxit. ac primùm quidem ipsos, ne quis amplius exiret, circūuallauit arboribus, quas ceciderant. Deinde verò aggerem ad vrbem aggesserunt, illam [*à se*] propediem expugnatum iri sperantes, tanta militum manu in opere occupata. Itaq; cæsam è Cithærone materiam aggeri vtrinque adhibebant, storearum instar, murorum loco admouentes, ne humus aggesta latiùs diffunderetur. In hunc autem aggerem ingerebant ligna, lapides, humum, & si quid aliud iniectum, ad opus absoluendum facere videbatur. In hoc autem aggeris opere septuaginta dies cum totidem noctibus coniunctos continenter consumpserūt, ita inter se opus quietis gratia partiti, vt alij quidem materiam congererent, alij verò somnum, cibumq; caperent. Et Lacedæmonij, qui peregrinis singularum ciuitatum militibus præerant, operi præpositi, [*milites*] ad opus [*celeriter faciendum*] vrgebant. Platæenses verò hunc aggerem extolli cernentes, murum ligneum composuerunt, suisque muris imposuerūt ab illa [*vrbis*] parte, qua agger [*ab hostibus*] excitabatur, alterumq; murum lateritium intra ligneum ædificarunt, materiam ex vicinis ædibus, quas demoliebantur, detrahentes, [*eoq; comportantes.*] Lignis autem internexis materiam colligabant, ne succrescens ædificium infirmum esset. Habebat autem [*hic murus*] munimenta obiecta, quibus protegeretur, coria, & centones, vt & [*milites,*] qui in opere erant occupati, & ligna ipsa nullis igniferis missilibus peterentur, [*ac læderentur:*] vtque in tuto essent. Murus autem in magnam altitudinem extollebatur, & agger non segnius ex aduerso contra ipsum surgebat. Platæenses verò tale quiddam excogitant. Interciso muro, quâ ager contra [*vrbem*] extruebatur, illius humum [*in eam*] importabant. At Peloponnesij hac re cognita, cœnum in cratibus arundineis inuoluentes, [*earumq; rimas obstruentes,*] in aggeris partem humo subtracta diuisam coniecerunt, ne [*cœnum*] sicut humus, diffluens, [*in vrbem*] portaretur. Illi verò isto conatu exclusi, ab hoc quidem abstinuerunt: sed cuniculos egerunt, eosq; coniectura ab vrbe sub ipsum aggerem dirigentes, humum ad se rursus subducere cœperunt, diuq; illos, qui foris erant, latuerunt, adeò vt illis humum etiam atque etiam aggerentibus, minus tamen opus absoluerent, [*molemq; augerent,*] quòd ipsorum agger deorsum subduceretur, & in partem, quæ euacuabatur, semper subsidens caderet. Sed veriti se ne sic quidem paucos multis resistere posse, hoc quoque excogitarunt: magnum quidem ædificium, quod aggeri oppositum extruebatur, ædificare desierunt: at ab vtroque eius latere ducto initio, quâ muro humiliori, cum altero vrbis muro coniungebatur, murum lunata forma vrbem versus ducere cœperunt, vt si magnus caperetur, hic hostibus resisteret, eosq; nouum aggerem ad eum rursus aggerere, & vlterius procedentes, duplicem laborem sustinere, & in maiore periculo constituti cogeret. Peloponnesij verò dum aggerem iacerent, simul etiam vrbi machinas admouerunt, vnam quidem, quæ per aggerem admota, magnam ingentis illius ædificij partem conquassauit, & Platæenses perterrefecit. Alias verò ab alia muri parte [*admouerunt,*] quas ipsi Platæenses laqueis circūiectis reflectebāt, [*& auertebant,*] & trabes ingentes, quas ab vtroq; capite longis ferreis catenis suspenderant, ex binis antennis supra murū inclinatis, ac prominentibus transuersas sursum trahebāt, & quoties [*hostilis*] machina aliquam muri partē petitura erat, [*illi*] trabē laxatis catenis, atq; è manu remissis, cū impetu demittebāt. Illa verò cū impetu [*in machinam*] delata, prominens [*machinæ*] rostrum

refringebat. Postea verò Peloponnesij, cùm machinæ nihil proficerent, & aduersus aggerem munitio erigeretur, existimantes præsentibus [*huius oppugnationis*] terroribus vrbem capi non posse, se ad eam muro cingendam parabant. Ipsis tamen vrbem prius igne tentare placuit, si possent coorto vento eam incendere, quòd spatiosa non esset. Nullum enim oppugnationis genus intentatum prætermittebant, si fortè sine [*magno*] sumptu, & [*sine longa*] obsidione [*eam*] in suam potestatem redigere possent. comportatos igitur materiæ, [*ac virgultorum*] fasciculos primùm quidem in eam partem, quæ erat inter [*vrbis*] murum, & aggerem, ex ipso aggere coniecerunt. Cùm autem propter tantam hominum manum [*illa pars*] celeriter fuisset repleta, [*tunc verò*] in alias etiam vrbis partes, quàm plurimas de loco superiore occupare potuerunt, materiam congesserunt, eamque iniecto igne cum sulphure, & pice, incenderunt, tantaq; flamma [*inde*] excitata est, quantam nullus nunquam ad illud vsque tempus saltem manu excitatam viderat. Iam enim [*& alias*] arbores, quæ sunt in montium syluis, casu, vi ventorum, mutuo concursu collisæ, ignem, flammamq; ex hoc [*mutui concursus, & collisionis impetu*] conceptam emiserunt. Hoc verò incendium & magnum extitit, & Platæenses, qui cætera [*mala*] vitarant, propemodum absumpsit. Nam intra magnum vrbis spatium [*ad muros*] accedere non dabatur, [*quòd exiguus vrbis tractus relictus esset, quò flamma non pertingeret.*] Quòd si ventus secundus (vt aduersarij sperauerant) ad ipsam [*flammam*] accessisset, [*imminens incendij, mortisq; periculum*] effugere non potuissent. Nunc verò hoc etiam accidisse fertur, magnam vim aquæ de cœlo cum tonitruis effusæ flammam restinxisse, & [*Platæenses*] ita periculo liberasse. Peloponnesij verò, cùm hoc quoque conatu frustrati fuissent, quadam copiarum parte, ibi relicta, & cæteris dimissis muro vrbem vndique cingere cœperunt, ambitus loco inter singulas ciuitates distributo. Fossa autem [*duplex*] erat, & interna, & externa, ex qua lateres fecerunt. Postquàm autem totum opus absolutum fuit sub Arcturi ortum, præsidio ad dimidij muri custodiam relicto (nam alterum dimidium Bœoti custodiebant) cum exercitu redierunt, & alij ab aliis digressi, in suas quique vrbes se receperunt. Platæenses verò liberos, & vxores, & maximos quosq; natu, & hominum nullius vsus multitudinem iam antè Athenas exportarant. Ipsi verò, qui [*in vrbe*] relicti obsidebantur; erant numero quadringenti, & Athenienses octoginta, & centum ac decem mulieres, quæ panem faciebant. Tot erant vniuersi, quum obsidionem tolerare cœperunt. nec vllus alius aut seruus, aut liber in vrbe erat. Huiusmodi igitur fuit obsidio contra Platæenses [*à Lacedæmoniis*] instituta. Eadem autem æstate, simul atque expeditio contra Platæenses [*à Lacedæmoniis*] est suscepta, Athenienses cum duobus millibus sui corporis militum grauiter armatorum, & ducentis equitibus bellum intulerunt Chalcidésibus, qui sunt in Thracia & Bottiæis, frumento iam maturo. His verò præerat Xenophon Euripidis [*filius,*] cum duobus aliis ducibus. Cum autem ad Spartolum Botticam copias duxissent, frumentum corruperunt. Hęc autem ciuitas quorundam ciuium opera, qui hoc moliebatur, deditionem factura, [*& Atheniensibus sese adiunctura*] videbatur. Sed cùm [*aduersæ factionis homines,*] qui hæc [*pati*] nolebant, Olynthum [*nuncios auxilium petituros*] antè misissent, exercitus militum grauis armaturæ ad vrbis custodiam venit. Qui cùm Spartolo aduersus hostem prodiisset. Athenienses prœlium ad ipsam vrbem [*cum eo*] commiserunt. Et Chalcidensium grauis armatura & cum illis nonnulli auxiliarij milites ab Atheniensibus vincuntur, & in vrbem sese recipiunt. Chalcidensium verò equitatus, ac leuis armatura vincit Atheniẽsium equitatum, & leuem armaturam. [*Chalcidenses*] autem habebant aliquot, non multos [*tamen,*] cetratos ex agro, qui Crusis appellatur, [*profectos,*] cumque non multo antè prœlium commissum fuisset, alia cetratorum, manus Olyntho [*missa, suis*] subsidio venit. Tunc verò leuis armaturæ milites, qui Spartoli erant, cùm [*nouum subsidium*] vidissent, tum recentium copiarum accessione magis confirmati, tum etiam quod antea victi non fuissent, cum Chalcidensium equitatu, & subsidiariis Athenienses iterum inuadunt. Illi verò se recipiunt ad duas cohortes, quas ad impedimenta reliquerant. Quoties autem Athenienses armis infestis eos petebant, illi recedebant,

bant, quoties verò recedebant, [*Chalcidenses, eorumq́ socij*] eos vrgebant, & tela in eos iaculabantur. Et Chalcidensium equites adequitantes, quà [*locus ad hostes inuadendum opportunus*] videbatur, impressionem [*in eos*] faciebant, & Athenienses maximè perculsos in fugam verterunt, & longè sunt persequuti. Atque Athenienses quidem fuga Potidæam se receperunt, posteaque [*suorum*] cadaueribus fide publica interposita receptis, cum copiarum reliquiis Athenas reuerterunt. Ex eorum autem numero quadringenti, & triginta, omnesque [*ipsorum*] duces obierunt. Chalcidenses verò, & Bottiæi trophæum statuerunt, susceptisque suorum cadaueribus, in suas quique vrbes discesserunt. Eadem æstate, non multo post hæc, Ambraciotæ, & Chaones, cupientes totam Acarnaniam subigere, & ab Atheniensibus alienare, Lacedæmoniis persuaserunt, vt classem ex sociis ciuitatibus pararent, & mille grauis armaturæ milites in Acarnaniam mitterent. Dicebant enim illos, si cùm nauibus, simul & peditatu secum venirent, (quòd Acarnanes, qui maritimam oram incolebant, copiis coactis opem [*suis laborantibus*] ferre non possent) Acarnania facilè potitos, Zacynthum etiam, & Cephalleniam in suam potestatem redacturos, & Athenienses non amplius eodem modo, [*quo antè*] Peloponnesum classe circunducta vexaturos: quinetiam Naupacti capiendæ spem esse. Lacedæmonij verò illorũ verbis adducti Cnemum, qui classis Prætor adhuc erat, & grauis armaturæ milites [*eò*] cũ aliquot nauibus e vestigio mittunt. Nuntiis autem circummissis imperarunt sociis, vt classem expedirẽt, & primo quoq; tempore Leucadem venirent. Corinthij autem potissimum, Ambraciotis suis colonis, [*in hoc bello suscipiendo*] studiosè fauebant, & classis quidem Corinthiorum, Sicyoniorum, & oppidorum in illa regione sitorum instruebatur. Nam Leucadiorum, Anactoriorũ, & Ambraciotarũ [*classis*] iam antè [*eò*] profecta, ad Leucada [*reliquas sociorum naues*] præstolabatur. Cnemus verò & mille grauis armaturæ milites, quos secum ducebat, postquàm mare traiecerũt clam Phormione, qui viginti nauibus Atticis præerat, quæ circa Naupactum in præsidio erant, se confestim ad expeditionem itinere terrestri faciendam parare cœperunt. eique præstò fuerũt ex Græcis quidem, Ambraciotæ, Leucadij & Anactorij, & mille Peloponnesij, quos ipse secum ducebat. Ex barbaris verò, mille Chaones, qui regio dominatu non regebantur, quibus præerat annuum Magistratum gerentes Photius, & Nicanor, ex familia, cui ad Magistratus patebat aditus. Cũ Chaonibus verò militabãt & Thesproti, qui & ipsi dominatu regio nõ gubernabantur. Molossos verò ducebat, & Antitanas Sabylinthus, Tharypis Regis adhuc pupilli tutelam gerẽs. Et Parauæos, Orædus Rex. Mille etiam Orestæ, permissu Antiochi, qui Rex ipsorum erat, cum Parauæis, & Orœdo ad eandem militiam proficiscebantur. Perdiccas etiam clam Atheniensibus mille Macedones misit, qui postea superuenerunt. Cum hoc exercitu Cnemus non expectata Corinthiorum classe discessit: & per agrum Argiuum iter facientes, Limnæam pagum nullis cinctum muris diripuerũt: & ad Stratum peruenerunt, maximã Acarnaniæ vrbem, existimantes, si hanc primã cepissent, cæteras etiam haud ægrè in suam potestatem venturas. Acarnanes verò, cùm intellexissent & terra magnas copias [*in agrum suum*] irruptionẽ fecisse, & mari simul hostes cum classe [*contra se*] venturos, copias non coëgerunt, vt suis laborantibus opem ferrent; sed sua quique custodiebant. Et ad Phormionem [*nuntios*] miserunt, per quos eum rogarunt, vt auxilium [*sibi*] ferret. Ille verò respondit se non posse, quòd classis Corinthia esset ventura, Naupactum præsidio nudatã relinquere. Pelopõnesij verò, eorumq; socij suas copias in tres acies partiti, ad vrbem Stratiorum iuerunt, vt castris prope illam positis, nisi verbis [*eos ad deditionem faciendam*] inducere possent, re ipsa muros tentarent. Atque dum [*ad vrbem*] accederent, mediũ quidem agmen tenebant Chaones, & cæteri barbari. ad dextram verò ipsorum erant Leucadij, Anactorij, & qui cum ipsis veniebant: ad læuam, Cnemus, Peloponnesij, & Ambraciotæ. magno autẽ interuallo alij ab aliis distabant, quinetiam interdũ a mutuo conspectu remoti erãt. Et Græci quidẽ seruatis ordinibus, & cautè, [*ac exploratis itinerib.*] procedebãt, donec in opportuno [*loco*] castra posuerũt. Chaones verò, quòd suis ipsorũ viribus confiderent, & ab illius continentis inco-

lis bellicosissimi esse iudicarentur, castris ponendis locum diligere non sustinuerunt, impetuq; cum cæteris barbaris lati, vrbem vel ipso clamore tantum se capturos, atque hoc [*præclarum vrbis expugnatæ*] facinus sibi tributum iri existimarũt. Stratij verò cùm eos propius accedere vidissent, & existimassent, si eos à cæteris seiunctos, [*illorumq; auxilio nudatos*] superassent, Græcos non amplius pariter ad se accessuros, in locis vrbi circumcirca vicinis insidias antè collocant. Postquàm autem illi propius accesserunt, ex vrbe pariter, & ex insidiis prosilientes impressionem [*in eos*] faciunt. Illisq; timore perculsis, multi Chaones cæduntur, cæterique barbari, postquàm eos cedentes animaduerterunt, ne ipsi quidem [*hostium impetum*] amplius sustinuerunt, sed in fugam se coniecerunt: neutrum autem Græcorum agmen hanc pugnam sensit, quòd illi longiùs processissent, eosq; [*Græci*] properare crederent, vt locum castris faciendis opportunum occuparent. Sed cùm effusa fuga barbari ferrentur, eos ad se recipiebant, castrisq; iunctis, ibi per diem quieuerunt, quòd Stratij cum ipsis ad manus venire nollent, quia cæterorum Acarnanum auxilia ad ipsos nondum conuenerant: sed hostem fundis eminus lacesserent, & ad inopiam consilij compellerent, nec enim sine grauis armaturæ militibus loco sese mouere, [*& ad ipsos propius accedere*] audebant. Acarnanes autem hoc pugnæ genere excellere existimantur. Vbi verò nox aduenit, Cnemus cum exercitu celeriter sese recipiens ad fluuium Anapum, octoginta stadiis Strato distantem, postero die, impetrata fide publica [*suorum*] cadauera recepit, cumq; Oeniadæ per amicitiam se illi adiunxissent, ad eos concessit, antequàm cæterorum [*Acarnanum*] auxilia in vnum conuenirent, atque illinc omnes domum redierunt. Stratij verò trophæum statuerunt prœlij cum barbaris commissi. Classis autem, quam Corintho, & ab aliis sociis ex sinu Crisæo ad Cnemum venire oportuerat, ne Acarnanes, qui maritimam oram incolebant, illis, qui in superioribus, [*ac mediterraneis Acarnaniæ*] locis habitabant, copiis vndique collectis auxilium ferrent, non venit: sed [*qui in illa classe vehebantur,*] per illos ipsos dies prœlij ad Stratum facti, coacti sunt naualem pugnam committere cum Phormione, & viginti nauibus Atheniensium, quæ Naupacti in statione præsidij causa manebant. Phormio enim ipsos terram legentes extra sinum obseruabat, eo consilio, vt [*ipsos*] in apertum, & patens mare progressos aggrederetur. Corinthij verò, eorumq; socij non vt ad nauale prœlium: sed potius [*vt ad terrestrem pugnam*] more peditum instructi in Acarnaniam nauigabant. Simul etiam quia putabant Athenienses, qui viginti tantùm naues habebant, cum suis septem & quadraginta nauibus pugnam committere non ausuros. Veruntamen postquàm ipsos infesta classe contra se nauigantes viderunt, dum ipsi maritimam oram legerent, postquàm etiam dum è Patris Achaię [*oppido*] ad oppositam continentem, in Acarnaniam traiicerent, animaduerterunt Athenienses ex Chalcide, & Eueno fluuio contra se tendentes (quamuis enim [*Athenienses*] prope illos portum noctu cepissent, [*Peloponnesios tamen*] non latuerunt.) Ita demum in medio freto nauale prœlium committere coguntur. Duces autem & oppidatim omnium erant, qui se [*ad pugnam*] parabant. Corinthiorum verò, Machon, Isocrates, & Agatharchidas. Ac Peloponnesij quidem aciem instruxerunt, facto suarum nauium orbe quàm maximo potuerunt, non permittentes, vt hostium naues per mediam suam classem transcurrerent, & proras quidem, extra; puppes verò, intrò [*verterunt,*] paruaq; nauigia, quæ simul nauigabant, intra [*nauium orbem*] receperunt, & quinque naues celeritate præstantes, vt, si quà hostes [*in suam aciem*] irruerent, per interuallum, quod exiguum erat, ipsæ pręstò essent ad eruptionem in eos faciendam. Athenienses verò cùm suas naues in longiorem seriem disposuissent, ita vt singulæ singulas deinceps sequerentur, eos vndique circircumuehi, & in angustum contrahere cœperunt, [*hostilium nauium*] proras semper cursu propemodum radentes, & impressionis iamiam faciendæ opinionem præbentes. Sed Phormio ipsis antè præceperat ne hostem prius aggrederentur, quàm ipse signum dedisset. Sperabat enim hunc ipsorum ordinem in eodem statu, vt in pedestri pugna, quæ in terra committitur, non permansurum: sed naues inter se cõcursuras, & [*parua*] nauigia perturbationem [*illis*] allatura. Præterea ventum

tum

tum ex sinu [*Crisaeo*] spiraturum, qui sub aurorā [*quotidie*] flare consueuerat, quem ille expectans nauibus circumuehebatur, [*&*] ne momento quidem temporis ipsos quieturos, [*ac in acie firmiter staturos.*] Existimabat etiam ipsum hostis inuadendi tempus in sua potestate fore, ita vt eos arbitratu suo aggrederetur, ob maiorem suarum nauium celeritatem, qua longè praestabat, & tunc [*quum ventus spirare coepisset.*] pulcherrimam [*hostis adoriendi*] occasionem fore. Vbi autem & ventus flare coepit, & naues iam in arctum redactę duabus de causis, cùm ob ventum, tum etiam quòd [*parua*] nauigia simul ipsis incumberent, [*easq; premerent.*] turbari coeperunt, & nauis cum naui concurrebat, & viri [*naues alienas*] contis [*à suis*] repellebant, &, quia clamores edebant, & vicissim alij aliorum naues, earumq; mutuum concursum vitare conabantur, & conuiciis vtebantur, nec ea, quae praecipiebantur, nec hortatorum voces exaudire poterant. Quoniam autem homines [*rerum nauticarum*] imperiti remos in maris agitati fluctibus attollere non poterant, naues gubernatoribus minus obtemperantes praebebant. Tunc verò [*Phormio*] hoc ipso temporis articulo [*suis*] dat signum, & Athenienses facta [*in hostes*] impressione, primùm quidem vnam ex praetoriis nauib. deprimunt, deinde verò & alias, quaecunq; transibant, [*& quascunq; adoriebantur,*] corrumpebant. Et effecerunt, vt nullus ipsorum, propter perturbationem, ad resistendum se conuerteret: sed [*omnes,*] Patras versus, & Dymen Achaiae fugerent. Athenienses verò illos persequuti, captisq; duodecim nauibus, & occisa maxima parte hominum, qui in illis erant, ad Molycricum nauigarunt, & trophaeum in [*promontorio*] Rhio statuerunt, nauique Neptuno consecrata, Naupactum redierunt. Peloponnesij quoque cum reliquis nauibus ex Dyme, & Patris ad Cyllenen Eleorum nauale, confestim praeteruecti peruenerunt. Huc etiam Cnemus ex Leucade, & naues Leucadiae quas cum his antea coniunctas oportuerat, post pugnam ad Stratum commissam, venerunt. Lacedaemonij verò Cnemo miserunt Timocratem, Brasidā, & Lycophronem, quorum consilio in rebus nauticis vteretur, imperātes vt alterum nauale proelium [*superiore*] melius pararet, nec à paucis nauibus maris vsu prohiberetur. Ipsis enim videbatur (praecipuè verò quia tunc primùm naualis proelij periculum fecerat) haec res admodum praeter rationem, [*ac expectationem*] accidisse. neque adeò classem suam [*classe Atheniensium*] inferiorem esse: sed [*potius*] quandam ignauiam [*in suis militibus*] fuisse existimabant: non considerantes quantum esset discrimen inter Atheniensium peritiam longo vsu confirmatam, & suum rei nauticae tyrocinium, cui non ita pridem operam dare coeperant. Quare cum indignatione [*hos ad Cnemum*] miserunt. Hi autem cùm ad Cnemum peruenissent, de communi consilio nuntiis circummissis certum nauium numerum singulis [*sociorum*] ciuitatibus imperarunt, & quas iam habebant, ad nauale proelium committendum reficiebant. Phormio & ipse [*nuntios*] Athenas misit, qui Lacedaemoniorum apparatum indicarent, & proelij naualis victoriam à se partam significarent. petiitq; vt quàm plurimas naues primo quoque tempore ad se mitterent, quòd quotidie proelij naualis committendi spes esset. Illi verò viginti naues ad eum mittunt. Ei autem, qui eas adducebat, praeterea mandant, vt primùm in Cretam nauigaret. Nicias enim Cretensis Gortynius, qui erat [*Atheniensium*] hospes, ipsis persuasit vt in Cydoniam nauigarent, dicens, fore vt eam, quae ipsis erat inimica, in ipsorum potestatem redigeret. Illos autem [*ad hoc faciendum*] induxit, Polychnitis, qui Cydoniatis erant finitimi, gratificari cupiens. Atque ille quidem cum nauibus, quas acceperat, in Cretam abiit, & cum Polychnitis Cydoniatarum agrum vastauit. Ibiq; cùm propter ventos tum etiam propter nauigandi difficultatem tempus non exiguum consumpsit. Peloponnesij verò, qui ad Cyllenen erant, interea dum Athenienses circa Cretam detinebantur, ad nauale proelium instructi, ad Panormum Achaicum nauigarunt, vbi erant terrestres Peloponnesiorum copiae in vnum coactae, vt ipsis auxilium ferrent. Ipse quoque Phormio ad Rhium Molycricum iuit, ac extra ipsum cum viginti nauibus stationem habuit, quibus etiam in proelio nauali est vsus. Hoc autem Rhium Atheniensibus erat amicum. Alterum vero Rhium, quod est in Peloponneso, est e regione: maris autem interuallo stadiorum fere septem

alterum ab altero distat. hoc verò est Crisæi sinus os. Peloponesij igitur ad Rhium Achaicum, quod à Panormo non multum aberat, in quo erant pedestres ipsorum copiæ, & ipsi, postquàm & Athenienses conspexerunt, cum septem & septuaginta nauibus appulsi castra posuerunt. Et per sex, septemve dies aduersas stationes [*& castra opposita*] habuerunt, prœlium nauale meditātes, ac præparantes. Eo consilio, quidem, quod extra hæc Rhia in latum, [*ac patens*] mare progredi non auderent, superiore clade territi. Illi verò, quod in [*maris*[angustias ingredi nollent, quia existimabāt pro illis facere, prœlium in angustiis committi. Deinde Cnemus, Brasidas, cæteriq; Peloponnesiorum duces, cùm prelium nauale primo quoq; tempore committere vellent, prius quàm noua classis Athenis missa, istis subsidio veniret, primùm milites conuocarunt, cumq; multos ipsorum propter superiorem cladem territos, nec alacres animaduerterent, vt animos illis adderēt, hęc verba fecerunt.

CNEMI, ET CÆTERORVM PELOPONNESIORVM DVCVM, *concio.*

Siquis vestrum, Viri Peloponnesij, propter superiorem naualem pugnam, futuram etiam reformidat, is non iustā formidinis coniecturam habet. nam & apparatu fuit inferior, quemadmodum scitis, nec ad nauale prœlium potius, quàm ad terrestrē expeditionem nauigabamus. Quinetiam nō paucæ res aduersæ, fortuna ita volente, nobis acciderunt. Nonnihil etiam ipsa rerū nauticarum imperitia nos, qui tunc primùm prœlij naualis periculum fecimus, labefactauit. Itaque non propter nostram ignauiam accidit, vt superaremur. neq; conuenit animos, qui per vim superati non fuerunt, & qui rationes aliquas habent, quas aduersariis obiiciant, [*vt suam causam probent,*] calamitatis euentu, [*& malis quæ acciderunt,*] debilitari: sed existimare, vsu venire, vt rebus quidem fortuitis homines fallantur: sed iidem, si animos fortes habeant semper stent erecti. neque [*decet ipsos*] imperitiam prætendentes, cùm animi virtus adsit, aliqua in re meritò ignauos esse. Vos autem non tam propter imperitiam [*hostib.*] estis inferiores, quàm propter audaciam, [*animiq̨ præsentiam illis*] superiores. Horum verò scientia, quam maxime formidatis, si cum fortitudine sit coniuncta, memor etiā erit in periculis peragere ea, quæ didicit: sed sine animi generositate, nulla ars aduersus pericula valet. Metus enim memoriam excutit, ars verò sine fortitudine nihil prodest. Ergo maiori illorum experientiæ maiorem audaciam opponite. Timori verò, quo propter cladem acceptam perculsi estis, [*opponite præsentem in instruenda acie diligentiam, qua prius neglecta superati fuistis,*] quòd imparati tunc essetis. Vobis etiam insuper adest nauium multitudo, & [*loci opportunitas,*] quòd præsentibus grauis armaturæ militibus nauale prœlium prope regionem vestram sitis commissuri. Plerumq; verò victoria penes illos est, qui sunt & numero superiores, & melius instructi. Quamobrem nihil prorsus reperimus, cur merito simus offensuri, [*& cladem aliquam accepturi.*] Quinetiam quæcunq; antè peccauimus, nūc hæc ipsa adiuncta disciplinā præbebūt, [*& documento nobis erunt.*] Fidenti igitur animo & gubernatores, & nautæ suum quiq; ducem sequamini, non deserentes locum, qui vnicuiq; vestrum assignatus fuerit. Nos verò non deterius, quàm superiores duces, [*hostis*] inuadendi cōmoditatem parabimus, neque cuiquam occasionem præbebimus, vt sit ignauus. Quòd si quis fortè [*rem ignauiter gerere*[voluerit, is debitis pœnis afficietur. At [*viri*] fortes præmiis virtute dignis ornabuntur. His igitur verbis duces Peloponnesiorum suis militibus animos addiderunt. Phormio verò timens & ipse suorum militū formidinem, & animaduertens eos concilia seorsum habētes, classis hostilis multitudinem formidare, voluit illis conuocatis animos addere, & in præsentia [*ad fidentiā eos*] adhortari. Nam antè quidē illis semper dicebat, (vt illorū animos [*ad rē fortiter gerendam*] præpararet) nullū esse tantū nauium numerū, cuius, si cōtra ipsos veniret impetus ipsis non esset sustinēdus. Et ipsi milites iampridē hanc opinionem animis conceperāt, nullā quantumuis ingentem Pelopōnesiorum classem Atheniensib. extimescendā, ita vt ei cederent. Tunc verò cernens ipsos propter præsentiā hostis, qui erat in

ipso-

ipsorum conspectu, animo debilitatos, eos commonefacere voluit, vt fidentem animum haberent. illisq; conuocatis, hanc orationem habuit.

PHORMIONIS CONCIO.

Cùm vos animaduertam, viri milites, hostium multitudinē pertimescere, [*vos*] conuocaui, quia non censeo vobis extimescenda esse, quę minimè sunt horrenda. Hi enim primùm quidem, quòd à nobis antè victi fuerint, sibiq; sint conscij se nobis non esse pares, hunc nauium numerum, nec æqualem [*nostro: sed longè maiorem sibi*] compararunt. Deinde [*verò, quòd ad illorum fiduciam attinet,*] qua potissimùm freti contra [*nos*] tendunt, [*& propter quam se fortes esse oportere censent,*] quasi fortitudo ad ipsos [*solos*] pertineat, nullam aliam ob causam, nisi ob pugnæ pedestris peritiam sibi compararunt, qua fit, vt pleraque bella feliciter gerant, & in rebus etiam nauticis se idem suo cum commodo facturos putent. Sed hoc meritò nobis nunc magis, [*quàm illis,*] aderit, si & illis in illo [*altero pedestris pugnæ genere maior peritia adest.*] Siquidem animi præstantia nequaquam excellunt. Quòd autem vtriq; maiorem alicuius rei peritiam habeamus, [*ideo*] sumus audaciores. Præterea Lacedæmonij, qui sociis præsunt, propter opinionem vestram, [*quàm de vestra rerum nauticarum peritia conceperunt, eorum*] plerosque in hoc periculum inuitos adducũt. Cùm enim Marte minimè dubio superati fuerint; [*profectò nisi cogerentur,*] nouum nauale prœlium nunquam tentarent. Illorum igitur audaciam ne formidetis. Vos enim longè maiorem, atque certiorem terrorem illis incutitis, tum quia eos iam antè vicistis, tum etiam quia putant vos contra se [*cum tam exiguo nauium numero*] non staturos, nisi facinus aliquod maximè memorabile facere decreueritis. Nam aduersarij, qui numero sunt superiores, vt isti, viribus magis, quàm consilio freti [*hostem*] inuadunt. Qui verò sunt longè inferiores, simul etiam qui [*præter voluntatem pugnare*] non coguntur, magnam quãdam animi fiduciam habentes, aduersus [*hostem ire*] audent. Quæ cùm isti considerent, magis nos formidant ob non iustum, quàm ob iustum [*rerum bellicarum*] apparatum. Multi autem exercitus [*maiores*] à minoribus, propter imperitiam, nonnulli etiam propter ignauiam iam profligati fuerunt. à quo vtroque [*vitio*] nos nunc alieni sumus. Prœlium verò in sinu mea sponte non committam, nec in eum nauigabo. Video enim [*maris*] angustias non conducere paucis nauibus, quæ sub peritis gubernatoribus aguntur, & quæ sunt agiliores, aduersus multas naues, in quibus homines rerum nauticarum imperiti vehuntur. Nec enim quisquam hostem inuaserit, ita vt rostro nauis impressionem in eum faciat, quemadmodum oportet, nisi è longinquo eum in conspectu habeat, neq;, si [*ab eo*] prematur, commodè se subducere queat. neq; per mediam classem percurrendi, aut recurrendi, [*ac irruptionis repetendæ*] facultas vlla datur, quæ nauium agiliorum sunt opera. Sed pro nauali prœlio pedestre fieri necesse fuerit. Hoc autem modo maior nauium numerus meliore conditione pugnat. Sed harum rerum curam ego pro virili prouidè geram. Vos verò apud naues vestrum quiq; ordinem seruãtes, imperata celeriter accipite, [*& celeriter facite,*] præsertim cùm hostium stationes non longè absint, & in ipso prœlio militarem disciplinam & silentium plurimi facite (hæc enim cùm multis aliis in reb. bellicis, tum verò præcipuè in naualibus conducunt) hosq; pro eo, ac res à vobis antè gestas decet, propulsate. Magnum autem certamen vobis [*est propositum. oportet enim vos*] aut omnem classis spem Peloponnesiis eripere, [*cuius opera se maris imperium adepturos sperant,*] aut propiorem maris metum Atheniensibus afferre, [*ita vt eos de maris imperio, ne iam partum amittant, solicitos esse cogatis.*] Illud etiã iterum vobis in memoriam reuoco, permultos eorum à vobis superatos fuisse. Virorum verò, qui [*semel*] victi fuerunt, animi eadem pericula [*iterum*] pari audacia subire non solent. Huiusmodi verbis & ipse Phormio suos est adhortatus. Peloponnesij verò, quoniam Athenienses in sinum, & [*maris*] angustias contra ipsos non tendebant, cùm eos inuitos in sinum producere vellent, statim primo diluculo instructa classe in ordines, quorum singuli quaternas naues habebant, portu soluentes, in suum agrum, intra [*Crisæum*] sinum nauigare cœperunt, dextro cornu procedente, sicut etiam

in statione steterant. In hoc autem [*cornu,*] viginti naues maxima celeritate præditas constituerunt, vt, si fortè Phormio ratus ipsos Naupactum versus tendere, ipse quoque hac iter faceret, opem [*oppido*] laturus, Athenienses suarum nauium impressionem extra suum cornu vitare non possent: sed hæ ipsæ naues [*eos*] interciuderent. Ille verò (id, quod illi expectabant) metuens oppido præsidiis nudato, postquam vidit eos nauigantes, inuitus, & festinanter militibus in naues impositis oram maritimam legere cœpit. Simul etiam Messeniorum peditatus oram maritimam sequutus aderat, vt suis opem ferret. Peloponnesij verò cùm eos vnico cornu longa nauium serie, ita vt singulæ singulas sequerentur, & iam intra sinum, & prope terram nauigantes vidissent (id, quod maximè cupiebant) vno signo repente dato, nauibus conuersis, proris aduersis in Athenienses ferri cœperunt, quanta maxima celeritate quisque poterat. omnesque [*illorum*] naues à se interceptum iri sperabant. At illorum vndecim quidem naues, quæ præcedebant, Peloponnesiorum cornu, & conuersionem vitantes in apertum mare fugerunt: sed alias [*Peloponnesij*] assequuti sunt, & fugientes, ad terram compulerunt, & corruperunt. Et Athenienses, quotquot ex illis non enatauerunt, interfecerunt. Nonnullas etiam naues, quas ex suis religauerant, inanes trahebant, & vnam ipsarum cum ipsis viris iam ceperant. Nonnullas verò Messennij subsidio suis profecti, & cum ipsis armis in mare ingressi, conscenderunt, & ex earum tabulatis pugnantes, hostibus, qui eas iam trahebant, eripuerunt. Hac igitur parte Peloponnesij victores erant, & Atticas naues corruperunt. Sed viginti ipsorum naues, quæ in dextro cornu collocatæ fuerant, vndecim Atheniensium naues persequebantur, quæ nauium [*Peloponnesiacarum*] conuersionem vitantes in apertum mare fugerãt. Et præter vnam, [*cateræ omnes*] hostem præuerterant, & Naupactum fuga se receperant, cumque ad Apollinis fanum appulissent, proris contra hostes versis sese ad vim propulsandam accingebant, si illi ad terram contra se venirent. Illi verò cùm paulo pòst aduenissent, inter nauigandum pæana canebant, tanquam victores, & vnam Atheniensium nauem, quæ reliqua erat, vna Leucadia nauis, quæ cæteras longè antecedebat, insequebatur. Fortè autem nauis oneraria aliquantum procul à portu stabat ad anchoras, ad quam Attica nauis, cùm prior peruenisset, & circum eam se egisset, in mediã Leucadiam persequentem incurrit, eamq; demergit. Cùm autẽ hæc res ex improuiso, & præter omnẽ expectationem accidisset, metus Peloponnesios inuasit. Simul etiã, quia nõ seruatis ordinibus [*hostem*] persequebantur, quòd [*iam*] victores essent, nonnullę naues, dum illi plurium aduentum expectare volunt, demissis remis nauigationis cursum inhibuerãt, rem [*sibi*] inutilem, [*ac perniciosam*] facientes, propter incursionem, quam hostis ex breui [*loci spacio*] in ipsas erat facturus. Nonnullæ etiam propter imperitiam in breuia impegerant. Athenienses autem, cùm hæc fieri vidissent, audacia subiit, signoq; simul omnibus dato, & clamore sublato in eos impressionem fecerunt: illi verò cùm propter superiora peccata, tum etiam propter pręsentem rerum omnium confusionem, paulisper quidem hostium impetũ sustinuerunt, deinde verò terga dãtes in Panormũ redierunt, vnde soluerant. Athenienses verò eos insequuti, ceperunt sex naues, quæ maximè propinquæ erant, & suas abstulerunt, quas illi ad terram corruptas, tunc primum religauerant. Hostiũ autem alios quidem interfecerũt, alios verò, quorum exiguus erat numerus, viuos ceperunt. Timocrates verò Lacedęmonius, qui in Leucadia naui vehebatur, quę circũ onerariã est depressa, quum nauis est fracta, gladio se transegit, & in Naupactiorũ portum est delatus. Athenienses autem reuersi trophæum [*ibi*] statuerunt, vnde profecti vicerunt. Et cadauera nauiumq; fractarum tabulas, quæ ad ipsorum oram delatæ fuerãt, susceperunt, suaq; hostibus interposita fide publica reddiderunt. Peloponnesij autẽ & ipsi trophæum statuerunt, tanquam victores, ob naues fugatas, quas ad terram corruperant, & nauem, quam ceperant, in Achaico Rhio iuxta trophæum [*Neptuno*] consecrarunt. Postea verò veriti ne auxilia ab Atheniensib. missa superuenirent, noctu in Crisæum Corinthiumq; sinũ omnes præter Leucadios vela fecerũt. Nec multo post [*Peloponnesiacarum*] nauium discessum, Athenienses ex Creta venientes

cum

cum viginti nauibus, quas ante pugnam Phormioni adesse oportuerat, Naupactum appulerunt. Atque hæc æstas [*sic*] exacta est. Prius tamen quàm classis dimitteretur, & Corinthum Crisæumq; sinum repeteret, Cnemus, Brasidas, & cęteri Peloponnesiorum duces, ineunte hyeme, à Megarensibus edocti, Piræum Atheniensium portum (nullo enim præsidio custodiebatur, nullisq; catenis claudebatur, idque non sine causa, quòd [*Athenienses cæteris*] classe longè superiores essent) tentare voluerunt. Illis autem placitum est, vt singuli nautæ cum singulis puluinis, quos sibi remigantibus substernerent, & cum singulis scalmis, Corintho pedibus irent ad mare, quod Athenas spectat, atque illinc Megara quàm celerrimè profecti, deductis ex Nisæa, illorum nauali, quadraginta nauibus, quæ illic erant, confestim in Piræum nauigarent. Nec enim in eo vlla classis erat, quæ pro portu in statione manens excubias ageret, nec vlla prorsus erat suspicio de hostium aduentu, quasi aliquando repentè sic infesta classe [*eò*] venturi essent. Siquidem [*Athenienses existimabant illos*] ne apertè quidem [*vnquam*] per otium hoc ausuros, neque, si [*tale quid illi*] in animum induxissent, se non præsensuros. Postquàm autem hoc ipsis placitum est, statim etiam discesserunt. cumq; noctu [*Megara*] peruenissent, & naues ex Nisæa deduxissent, in Piræum quidem non amplius nauigarunt, quemadmodum in animo habebant, periculum formidantes: (quanquam quidam etiam ventus eos impediuisse fertur) sed ad Salaminis promontorium; quod Megara spectat. (ibi autem erat propugnaculum, triumq; nauium præsidium, ne quid Megarēsibus importaretur, néve quid illinc exportaretur.) Hoc autem propugnaculum illi adorti sunt, & triremes vacuas deduxerunt, & cæteram Salaminem, [*incolas eius*] ex improuiso aggressi, diripuerunt. Sed ignes, quibus hostium aduentus significabatur, [*à Salaminiis*] Athenas versus in aerem sunt sublati, vnde tantus pauor [*Atheniensium*] animos inuasit, vt in eo bello nullus maior extiterit. Nam qui in vrbe erant, hostes in Piræum iam ingressos putabant. Qui verò in Piræo erant, & Salaminem iam captam, & hostes tantum contra se venturos existimabant. quod profectò facilè accidisset, si illi cunctari noluissent, neque ventus eos prohibuisset. Athenienses verò simul ac dies illuxit, cum frequentibus copiis ex omni ordine, atque ætate collectis subsidio [*Salaminiis*] iuerunt, nauesque deduxerunt easq; festinanter, magnoque cum tumultu conscenderunt, & cum nauibus quidem Salaminem petierunt, peditatum verò in Piræo relinquerunt, vt ei esset præsidio. Peloponnesij verò postquàm eos [*Salaminiis*] subsidio venire senserunt, magnam Salaminis partem excursionibus populati, captis hominibus, prædaq;, & tribus illis nauibus, [*quas*] ex propugnaculo Budoro [*deduxerāt inanes,*] celeriter in Nisæam se receperunt. nonnihil enim & ipsæ naues, quæ longo temporis interuallo in mare deductæ fuerant, nec aquarum vim ferre poterant, eos tunc terrebant. cumq; Megara peruenissent, Corinthum itinere pedestri redierunt: Athenienses verò, cùm eos ad Salaminem nō amplius nacti fuissent, & ipsi [*domum*] discesserunt. atque ab eo tempore Piræum iam accuratius in posterum custodire cœperunt, cùm portuum claustris, tum etiam aliis accuratæ custodiæ generibus. Per idem tempus sub huius hyemis initio, Sitalces Odryses, Teræ [*filius,*] Thracum Rex, expeditionem fecit aduersus Perdiccam, Alexandri [*filium,*] Macedonum Regem, & Chalcidenses, qui sunt in Thracia, ob duo promissa, quorum alterum quidem reposcere, alterum verò ipse persoluere volebat. Nam Perdiccas, cùm ei [*nescio quæ*] promisisset, si se Atheniensibus reconciliasset, à quibus initiò bello premebatur, nec Philippum fratrem suum, eundemq; hostem in regnum restituisset, tamen quæ promiserat non præstabat. Et ipse [*Sitalces*] Atheniensibus promiserat, cùm societatem [*cum ipsis*] iniit, se bello Chalcidensi finem impositurum. Vtraque igitur de causa [*Sitalces Perdiccæ*] bellum inferebat, & Amintam Philippi filium in regnum Macedonum ducebat, & [*cum eo*] Legatos Atheniensium, qui huius rei causa tunc aderant, & Agnonem ducem. Oportebat enim Athenienses quoque cum nauibus, & quàm maximo exercitu aduersus Chalcidenses præstò esse. Ab Odrysis igitur initio ducto, primùm quidem ex suis sedibus euocat Thraces, qui intra montem Æmum, & Rhodopen habitabant, quibus vsque

ad Pontum Euxinum, & Hellespontum imperabat. Deinde verò Getas, qui superato Æmo monte in vlterioribus partibus habitabant, & quotquot alij populi cis Istrum fluuium ad Pontum Euxinum magis vergentes incolebant. Getæ autem, & qui regionem illam accolũt, Scythis sunt finitimi, & cultu similes, omnesq; hippotoxotæ, [*id est, ex equis sagittarij.*] Præterea Thracum montanorum, qui suis legibus viuunt, & qui sunt Machærophori, [*id est, ensigeri,*] qui Dij vocantur, permultos euocauit, quorum maxima pars Rhodopen incolit. atq; alios quidem mercede induxit, alij verò voluntarij erant, qui [*Sitalcen*] vltrò sequebantur. Euocauit etiam Agrianes, & Leæos, & cæteras gentes Pæonicas, quibus imperabat. atq; hi [*Agriones totius*] imperij erant vltimi, vsq; ad Craæos, & Leæos Pæonas, & Strymonem fluuium, qui ex Scomio monte per Graæos, & Leæos fluit. vbi erat terminus imperij ab ea parte, quæ spectat Pæonas; qui iam sunt sui iuris. at ab ea parte, quæ Triballos spectat, qui & ipsi sunt sui iuris, sunt Treres, & Tilatæi, qui terminãt [*imperium.*] Hi autem ad septentrionales Scomij montis partes habitant, & à Solis occidentis partibus pertingunt vsque ad Oscium flumen. hoc autem fluit ex eodem monte, ex quo Nestus, & Ebrus. hic autem mõs est & desertus & magnus, & Rhodopæ iunctus. Fuit autem Odrysarum imperium magnitudine, ad mare quidem pertingens, ab vrbe Abderis ad Pontum Euxinum, ad eam vsq; partem, quâ Ister fluuius in ipsum influit. Hæc ora, quâ cursus cõpendiosissimus datur, naui rotunda potest ambiri, si ventus à puppi semper spiret, quatuor dierum, & totidem noctium spatio. Itinere verò terrestri, quâ compendiosissimum est iter, ab Abderis ad Istrum vir expeditus intra vndecim dies peruenire potest. atque eius quidem longitudo mare versus hęc erat. Per loca verò mediterranea, à Byzantio ad Leæos, & ad Strymonem (hinc enim longissimus est à mari tractus in loca mediterranea) viator expeditus intra tredecim dies iter conficere potest. Tributum quoq;, quod colligebatur ex toto barbarorum agro, & ex Græcis ciuitatibus Seuthe regnante, (qui post Sitalcem regno potitus, id maximè auxit) omni auri, argentiq; pretio ad æstimationem pecuniariam reuocato, quadringenta fermè talenta valebat. nec his pauciora auri, argentiq; munera [*ipsi*] offerebãtur. Præterea verò & opera textilia, & læuia, aliaq; supellex [*ei offerebatur,*] neq; verò ipsi soli: sed & aliis Odrysarum viris, qui apud ipsum autoritate pollebant, ac nobiles erant, [*huiusmodi munera dabantur.*] Legem enim longè aliam condiderunt, quàm quæ est apud Persas, & quæ apud alios quoq; Thraces moribus est recepta, vt videlicet potius accipiant, quàm dent. Et turpius erat, si quis rogatus non dedisset, quam si quis nõ impetrasset id, quod petiisset. Veruntamen hac lege diutius sunt vsi, propter potẽtiam, qua valebant. Nihil enim à quoquam [*apud Regem, eiusq; nobilitatem,*] sine muneribus transigi poterat. Itaq; regnum illud ad magnam potentiam peruenit. nã omnium, quæ sunt in Europa intra sinum Ionium, & Pontum Euxinum, maximum fuit prouentũ pecuniarum, & cæterarum rerum copia, quæ homines beatiores facit. Sed certandi viribus, & copiarum numero, Scytharum potentiâ longè fuit inferius. Nam huic [*Scytharum potentiæ*] non solùm gentes, quæ sunt in Europa, sed illæ etiam, quæ sunt in Asia, si gens vna cum vna gente conferatur, æquari nequeunt: imò verò nulla earum est, quæ Scythis vniuersis, si concordes inter se fuerint, resistere valeat. Quinetiam ne in alia quidem solertia, & prudentia, quæ in rebus ad præsentem vitam necessariis requiritur, [*Thraces*] cæteris nationibus sunt similes. Sitalces igitur, cùm tantæ regionis regnum obtineret, exercitum parabat. Postquàm autem [*res omnes ad expeditionem necessariæ iam*] ipsi paratæ fuerunt, [*copiis inde*] motis, in Macedoniam iuit, primùm quidem per suum regnum, deinde verò per Cercinen, montem desertum, qui inter Sintos, & Pæones est medius, [*& qui vtrorumq; fines committit.*] Iter autem per eum faciebat [*eadem*] via, quam ipse succisa materia prius fecerat, quum bellum Pæonibus intulit. Hunc autem montem ex Odrysis pertranseuntes, ad dextram quidem habebãt Pæones; ad sinistram verò, Sintos, & Medos. Quem cùm pertransissent, ad Doberum Pæonicam [*vrbem*] peruenerunt. Ei autem iter facienti nulla quidem exercitus pars decessit, nisi si qua morbo correpta periit: sed [*potius semper aliqua militum manus ad eius copias*] acce-

accedebat. Multi enim ex illis Thracibus, qui suis legibus viuebant, ad prædam vltrò [*eum*] sequebantur. Quare tota multitudo non minor centum quinquaginta millibus extitisse fertur. Atq; huius quidem maior pars erat pedestris, tertia verò fermè pars erat equestris. maximam verò huius equitatus partem ipsi Odrysæ, & post eos Getæ præbuerunt. Machærophori verò, qui suis legibus viuebant, & ex Rhodope descenderant, erant totius peditatus bellicosissimi. Cætera verò turba, ex variis, diuersisq; gentibus permixta, multitudine maximè formidabilis [*exercitum*] sequebatur. Doberum igitur omnes conuenerunt, & se pararunt ad irruptionem faciendam ex superiore in inferiorem Macedoniam, quæ Perdiccæ imperio parebat. Nam inter Macedones sunt & Lyncestæ, & Helimiotæ, & aliæ gentes in locis mediterraneis, quæ illis quidem sunt sociæ, & subiectæ: sed tamen regna singulæ separatim habent. Illam verò Macedoniam, quæ nunc est maritima, Alexander Perdiccæ pater, & Temenidæ eius maiores, olim ex vrbe Argis oriundi, primi possederunt, & [*in ea*] regnarunt, vbi prius prœlio superatos expulissent ex Pieria quidem, Pieres, (qui postea sub Pangæo trans Strymonem incoluerunt Phagretem, & alia oppida. Vnde vel ad hoc vsque tempus regio, quæ sub Pangæo iacens ad mare vergit, sinus Piericus appellatur) ex ea verò, quę Bottia vocatur, Bottiæos, qui nunc agrum Chalcidensibus finitimum incolunt. Quinetiam angustã quandam Pæoniæ regionem iuxta Axium fluuium à locis montanis ad Pellam vsq;, & mare pertingentem possederunt. & trans Axium, ad Strymonem vsque, eam, quæ Mygdonia nominatur, eiectis Edonis, possident. Ex illa etiam, quæ nunc Eordia vocatur, eiecerunt Eordos, (quorum pleriq; perierunt: sed exigua quædam ipsorum pars circa Physcam habitat) & ex Almopia, Almopas. Hi Macedones, [*qui maritimam oram incolunt,*] alias etiam gentes in suã potestatem redegerunt, quas nunc etiam in sua potestate habent, Anthemuntem, Grestoniam, Bisaltiam, magnamq; [*superioris Macedoniæ*] partem; quæ ad ipsos Macedonas pertinebat, [*qui loca mediterranea incolebant.*] Hæc autem vniuersa, Macedonia vocantur, & Perdiccas Alexandri [*filius,*] horum erat Rex, quo tempore Sitalces [*ipsi*] bellum intulit. Atque hi quidem Macedones, cùm ingẽs exercitus illos inuasisset, quòd ei resistere non possent, se receperunt in loca natura, situq; munita, & in munitiones manu factas, quæ in eo agro erant. Harum autem nõ magnus erat numerus. Sed postea Archelaus Perdiccæ filius, regno potitus, eas, quæ nunc in ea regione extant, ædificauit, & vias rectas secuit, [*easq; direxit,*] & cùm alia digessit, tum etiam rem militarem equis, armis, & reliquo belli apparatu longè melius, quàm cæteri omnes octo Reges, qui eum antecesserant, [*instruxit, ac ornauit.*] Exercitus verò Thracum Dobero profectus, primùm quidem irrupit in regnum, quod Philippi priùs erat, & Idomenen quidem per vim cepit, Gortyniam verò, & Atalantam, & alia quædam oppida, in deditionem, ac fidem recepit, quæ se ipsi adiunxerunt ob amicitiã Amyntæ, qui erat Philippi filius, & qui [*tunc ibi*] aderat. Europum autem oppugnarunt: sed expugnare non potuerunt. Deinde verò & in reliquam Macedoniam processit, quæ ad Pellæ, Cyrrhiq; dextram iacet. Sed intra hæc, in Bottiæam & Pieriam nõ intrarunt: at Mygdoniam, Grestoniam, & Anthemuntem diripuerunt. Macedones verò ne cogitarunt quidem peditatu [*hostibus*] resistere: sed accito equitatu à sociis, qui loca mediterranea incolebãt, vbi videbatur [*commodum,*] pauci multos adorti, in ipsum Thracum exercitum impetu ferebantur: & quâ impressionem faciebant, nullus illorum, vt potè equitum egregiorum, & loricatorum impetũ sustinebat: sed hostium multitudine circumuenti, in discrimen se coniiciebant propter eorum multitudinem longè numerosiorem. Quare tandem hostes lacessere desierunt, quòd existimarent se longè maiori militum numero sine periculo resistere non posse. Sitalces verò & ad Perdiccam verba facere cœpit de rebus, quarum causa bellum ipsi intulerat: & quoniam Athenienses cum classe non aderant (eum enim [*illuc*] iturum non credebãt) quoniam etiam dona, & legatos ad ipsum miserãt, quandã suarum copiarum partẽ in Chalcidenses, & Bottiæos misit, cumq; illos intra muros compulisset, agrum eorũ vastauit. Dum autem castra statiua haberet in his locis, Thessali, qui Austrum versus habitãt, & Magnates, & cæteri, qui

Thessalorum imperio parent, & Græci ad Thermopylas vsq; timuerunt ne exercitus iste contra se quoq; veniret, & in armis erant, Thraces etiam, qui trans Strymonem, Boreã versus, loca campestria incolebant, Panæi præterea, & Odomanti, & Droi, & Dersæi, territi sunt. omnes autem suis legib. vtentes liberi viuebãt. Præbuit etiam [*idem Sitalces*] occasionem rumoris inter Græcos Atheniensium hostes, [*periculum esse*] ne, qui ab ipsis [*Atheniensibus*] per societatis speciem adducebantur, ipsos etiam inuaderent. Ille verò & Chalcidicum, & Botticum, & Macedonicum [*agrum*] simul [*ibi*] subsistens vastabat. Et cùm nihil eorum, quorum causa infestis armis [*eò*] profectus fuerat, ipsi feliciter succederet, cumq; ipsius exercitus cõmeatu careret, & hyemis incommodis vexaretur, à Seuthe Spardoci [*filio,*] qui ipsi patruelis, quiq; apud ipsum potẽtia secundus erat, ad celeriter abeundum inducitur. Seuthen autem Perdiccas sibi clàm conciliauerat, pollicitus se in matrimoniũ ipsi sororem daturum, & præter ipsam, pecunias etiã [*donaturum.*] Itaq; Sitalces [*Seuthæ verbis*] inductus, & x x x vniuersos dies [*militiæ*] commoratus, & horum octo apud Chalcidenses [*consumptis,*] cum exercitu domum celeriter se recepit. Perdiccas verò postea Stratonicem sororem suam Seuthæ vxorem dedit, vt ei promiserat. Hæc igitur Sitalcis expeditio hunc habuit exitum. Athenienses verò, qui Naupacti erãt eadem hyeme, post [*dimissam, ac*] dissolutam Peloponnesiorum classem, duce Phormione, maritimam orã legentes Astaco bellum intulerunt. exscensuq; ex nauib. in terram facto mediterranea Acarnaniæ loca petierunt, cum quadringentis suorum grauis armaturæ militum classiariorum, & cum totidem Messeniis, & ex Strato, & Corontis, aliisq; oppidis eos, qui videbantur dubiæ fidei homines, eiecerunt, & cùm Cynetem Theolyti [*filium,*] in oppidum Coronta reduxissent, ad suas naues redierunt. Nam Oeniadis, (qui soli omnium Acarnanum Atheniensibus perpetuò erant hostes) propter hybernum anni tempus, bellum nullo modo inferri posse videbatur. Nam Achelous fluuius ex monte Pindo per Dolopiam, Agraos, Amphilochos, & per Acarnanicam planitiem fluens, supernè quidẽ iuxta vrbem Stratum, & Oeniadas, per spatium, quod inter has duas vrbes est medium, in mare defertur, & ipsorum [*Oeniadarum*] vrbem restagnans paludibus circundat, & facit, vt propter aquarum copiam ei bellum hyeme non possit inferri. Iacent autem & pleræq; Echinadum insularũ è regione Oeniadarum, ab Acheloi ostio non procul distantes. Quamobrem hic fluuius, quoniam est magnus, limum semper aggerit, [*ob cuius congeriem*] nonnullæ etiam illarum insularum factæ sunt continẽs, [*& cum continente sunt coniunctæ.*] Et credibile est cæteris quoq; non modum longo temporis progressu idem euenturum. Nam & fluuij cursus est rapidus, & multus, & turbidus, & ipsæ insulæ sunt crebræ, & limo congesto aliæ cum aliis coniunguntur, ita vt limus diffundi nequeat, quòd insulæ sint gradatim, [*ac ordine transuerso,*] non autem serie directa sitæ, nec rectum aquis exitum in pelagus præbeant. Sunt autem desertæ, nec magnæ. Fertur etiam Alcmæoni Amphiarai [*filio.*] quo tẽpore propter matris cædem vagabatur, Apollo oraculum reddidisse, quo hãc terram ei habitandam significauit, obscurè significans eum terroribus, [*quibus agitabatur,*] liberatum non iri, prius quàm locum habitandũ reperisset in ea regione, quę, quum matrem interfecit, à sole nondum conspecta fuisset, nec tellus esset, quòd omnem aliam terram ipse [*sui parricidij piaculo*] polluisset. Ille verò cõsilij inops (vt aiunt) vix tandem animaduertit hanc Acheloi fluminis alluuionem [*ab oraculo fuisse designatam.*] Istudq; solum, quod limo congesto consolidatum fuerat, ipsi videbatur extitisse ab eo tempore, quo matre cæsa non paucos annos errauerat, & ad sedes in eo sui corporis causa ponendas satis amplum esse [*videbatur.*] Quare cùm in locis circum Oeniadas sitis sedes collocasset, [*ibi*] regnauit, & ab Acarnane filio suo nomen regioni impositum reliquit. Quæ igitur de Alcmæone traduntur, hæc sunt, quæ [*fama*] accepimus. Athenienses verò, & Phormio castris ex Acarnania motis, & Naupactum profecti, ineunte vere Athenas redierũt, secumq; duxerunt eos, quos in prœliis naualib. ceperant, quos facta capitũ permutatione, ita vt singula pro singulis darentur, liberos dimiserunt. naues etiam [*duxerunt,*] quas ceperant. atq; hæc hyems est finita, [*huiusq; belli,*] quod Thucydides conscripsit, tertius annus est exactus.

THVCYDIDIS, OLORI F. DE BELLO PELOPONNESIACO, LIBER TERTIVS.

EQVENTE autem æstate, Peloponnesij, eorumque socij, frumento iam adulto, cum infesto exercitu in Atticam iuerũt. Archidamusq; Zeuxidami [*filius,*] Lacedæmoniorum Rex, ipsis præerat, castrisq; [*in ea*] positis agrum vastabant. Atheniensium verò equites, (vt consueuerant) impressionem faciebant [*in hostium agmen,*] quâ cedebat, & plurimam militum leuiter armatorum turbam prohibebant, ne à cæterarum copiarum corpore longius progressi loca suburbana vastarent. Ibiq; tandiu commorati, quandiu commeatus ipsis suppeditauit, [*domum*] redierunt, & in suam quiq; ciuitatem se receperunt. Post hanc autem Peloponnesiorum irruptionem [*in agrum Atticum factam,*] statim Lesbus, præter Methymnam, ab Atheniensibus defecit. [*Lesbij*] autem voluerãt illi quidem vel ante hoc bellum motum, [*facere defectionem:*] sed Lacedæmonij [*illos in deditionem, fidemq; suam*] recipere noluerant. Sed [*tunc*] vi necessitatis coacti, maturius, quàm secum ipsi constituerant, hanc defectionem fecerunt. Expectabant enim donec portus aggeribus essent obstructi, & murorum ædificium, nauiumq; fabricatio ad suum finem esset perducta, item donec ex Ponto venissent, quæcunque venire oportebat, sagittarij, & frumentum, & quæcunque accersiuerant. Tenedij enim, qui ipsis erant inimici, & Methymnæi, quinetiam quidam ex ipsis Mitylęneis homines priuati, quibus propter factionem publicum erat cum Atheniensibus hospitium, Atheniensibus indicarunt omnes Lesbios [*à Lesbiis*] Mitylenen per vim commigrare cogi, omnemq; apparatum cum Lacedæmoniis, & Bœotis, qui gentis eiusdem erant, defectionis faciendæ causa [*ab illis*] vrgeri, &, nisi quis [*illos*] iam anteuertat, ipsos Lesbo priuatum iri [*dixerunt.*] Athenienses verò (nam morbo, belloque recens suscepto, & vigente debilitati erant) rem quidem arduam esse duxerunt Lesbum, quæ classem, & vires integras haberet, à se alienare, & nouas nouorum hostium inimicitias sibi conciliare, & criminationes istas initio non admittebant, [*neque delatoribus fidem habebant,*] quòd [*hæc defectionis indicia ab illis ad se allata,*] non vera: [*sed falsa*] esse mallẽt. Postquam tamen ne per Legatos quidem [*Mitylenem*] missos, Mitylenæis persuadere potuerunt, vt & copias dimitterent, quas in vrbem commigrare cogebant, & reliquum [*belli*] apparatum dissoluerent, [*tunc rebus suis*] metuentes, eos anteuertere voluerunt, & confestim miserunt quadraginta naues, quæ fortè circa Peloponnesum erant, ad nauigandum paratæ. Cleippides verò Diniæ [*filius,*] cum duobus aliis collegis, his nauibus præerat. Ipsis enim renuntiatum fuerat diem festum in Apollinis Maloëntis honorem extra vrbem celebrari, ad quem celebrandum Mitylenæi frequentes erant conuenturi, & spem esse, si properarent, ex improuiso ipsos impressionem in illos esse facturos, [*& vrbem in suam potestatem redacturos.*] Et si conatus iste feliciter ipsis successisset, [*Athenienses præclarè secum actum iri putabant:*] sin minus: [*classis ducibus imperauerant,*] vt Mitylenæos naues tradere, murosq; demoliri iuberent, &, nisi imperata facerent, bellum ipsis inferrent. Atque illæ quidem [*Atheniensium 40. naues*] abierunt. Athenienses verò retinuerunt decem Mitylenæorum triremes, quæ ex fœderis pacto tunc apud ipsos auxilij ferendi causa fortè aderant, virosque, qui in illis erant, in custodiam tradiderunt. Quidam verò cùm Athenis in Eubœam traiecisset, & pedibus Geræstum iuisset, [*ibi*] nauim onerariam nactus, secunda nauigatione vsus, & triduo postquam Athenis discessit, Mitylenem delatus, Mitylenæis infestum Atticæ classis aduentum nuntiauit. Illi verò nec ad Maloëntem exiuerunt, & cæteras murorum, portuumque partes, quæ semiperfectæ erant, præsidiis circumseptas custodiuerunt. Nec multo pòst Athenienses cum classe [*eò*] appulsi, postquam [*suum aduentum*

illis antè significatum] viderunt, ipsi quidem duces [*Mitylenæis*] denuntiarunt quæ [*ab Atheniensibus*] imperata fuerant: sed cùm Mitylenæi dicto audientes esse nollent, bellum illis facere cœperunt. At Mitylenæi imparati, & ex improuiso coacti bellum gerere, prodierunt illi quidem cum quodam nauium numero aliquãtum ante portum, vt prœlium nauale committerent: sed postea ab Atticis nauibus insequentibus fugati, cum Atticæ classis prætoribus in colloquium tunc venerunt, eo consilio, vt, si possent, naues illorum aliqua æqua conditione è vestigio dimitterent. Atheniensium verò duces [*conditiones ab illis oblatas*] acceperunt, quod ipsi quoque metuerent ne non satis virium haberent ad bellum vniuersæ Lesbo faciendum. Induciisq; factis Mitylenæi mittunt Athenas cùm alios, tum etiã vnum ex illis, qui detulerant indicium, quem facti iam pœnitebat, si fortè [*Atheniensibus*] persuadere possent, vt naues [*à se,*] vt nihil rerum nouarum moliturìs, recederent. Interea verò & Lacedæmonem legatos triremi vectos mittunt, clàm Atheniensium classe, qui ad septentrionalem vrbis partem, in Malea stationem habebant: nec enim quòd ab Atheniensibus impetrare cupiebant, id ex voto sibi cessurum confidebant. Atque hi quidem aspera, vsi nauigatione, per pelagus Lacedæmonem delati, cum ipsis [*Lacedæmonius*] agere cœperunt, vt aliquod auxilium [*Mitylenæis*] veniret. Sed postquàm [*alij*] legati re infecta Athenis redierunt, Mitylenæi ad bellum se accingere cœperunt, & cætera Lesbos, præter Methymnam. Hi enim Atheniensibus opem tulerant, & Imbrij, & Lemnij & quædam exigua reliquorum sociorum manus. Mitylenæi verò copiis ex omni totius populi ætate, ac ordine collectis quandam eruptionem in Atheniensium castra fecerunt, prœlium etiam commissum fuit, in quo Mitylenæi, licet hostibus inferiores non extitissent, tamen nec [*extra vrbem,*] prope [*hostem*] pernoctare, nec suis viribus confidere sunt ausi: sed [*in vrbem*] se receperunt. Deinde verò quieuerunt, quia si quid [*auxilij*] ex Peloponneso præterea venisset, & cum reliquo apparatu, [*belli fortunam iterum tentare, ac*] periclitari volebant. Etenim Meleas Lacon, & Hermœondas Thebanus ad ipsos venerãt, qui missi quidem fuerant ante defectionem: sed cùm Atticæ classis infestum aduentum anteuertere non potuissent, post prœlium commissum [*in vrbem*] triremi clàm ingressi sunt: hortatiq; sunt [*Mitylenaos,*] vt alteram triremem, & legatos secum [*Spartam*] mitterent, illiq; miserunt. Athenienses verò propter Mitylenæorum quietem, [*quod ab armis abstinerent,*] multo magis confirmati, socios accersunt, qui longè citius, [*quàm quis existimare potuisset,*] affuerunt, quòd nihil virium apud Lesbios esse animaduerterẽt. & cùm australem vrbis partem classe circundedissent, bina castra ad vrbem, hinc & illinc fecerunt, quæ muris cinxerunt, & ad vtrumque portum stationes vrbi proximas, ac infestas habebant, & maris quidem vsu Mitylenæos prohibebant: Mitylenæi verò, aliiq; Lesbij qui [*suis subsidio*] iam venerant, cætera quidem terra potiebantur: at illam terrę partem non magnam, quæ circum castra erat, Athenienses in sua potestate habebant. Sed Malea [*promontorium*] ipsis erat potius nauium statio, & locus mercatus. Atque bellum ad Mitylenẽ ita gerebatur. Per idem huius æstatis tempus, Athenienses in Peloponnesum etiam triginta naues, & Asopium Phormionis [*filium earum*] ducem miserunt. Acarnanes enim [*eos*] orauerant, vt aliquem Phormionis vel filium, vel cognatum, ducem ad se mitterent. Hæc autem naues oram maritimam legentes, agri Laconici oppida diripuerunt. Deinde verò Asopius maiorem harum nauium partem domum remisit, & ipse cum duodecim Naupactum iuit. Postea verò cùm frequentes Acarnanum copias euocasset, Oeniadis bellum intulit. Et cum nauibus per Acholoum nauigauit, & pedestres copiæ agrum vastabant. Sed cùm [*Oeniadæ*] se ipsi non dederent, peditatum quidem dimisit, ipse verò in Leucadem nauigauit, suisq; copiis in terram ex nauibus ad Nericum expositis, dum se recipit, cùm ipse, tum etiam pars quædam eius copiarum ab illius regionis incolis, qui ad opem suis ferendam vndique conuenerant, & à paucis quibusdam militibus præsidiariis cæditur. Postea verò Athenienses, cùm suorum cadauera à Leucadiis fide publica interposita recepissent, discesserunt. Legati verò Mitylenæorum, qui in prima naui [*Spartam*] missi fuerant, quemadmodum ipsis Lacedæmonij

monij dixerant, vt Olympiam venirent, vt cæteri quoque socij illis auditis consultarent, Olympiam iuerunt, [*ibiq; præsto fuerunt.*] Erat autem Olympias, quâ Dorieus Rhodius [*in ludis Olympiacis*] iterum vicerat. cumq; post solennem illius festi celebrationem in colloquium venissent, in hunc modum verba fecerunt.

MITYLENÆORVM CONCIO.

Institutum, quod apud Græcos moribus est receptum, Viri Lacedæmonij, sociiq;, nos [*probè*] quidem nouimus. Qui enim recipiunt illos, qui in bellis deficiūt, & priorem societatem relinquunt, quatenus quidem aliquam vtilitatem ex illis percipiunt, [*eatenus illos*] charos habent. Sed cùm superiorum amicorum proditores esse existiment, [*eosdem*] improbos [*esse*] ducunt, [*odioq; persequuntur.*] Atque hęc opinio non est iniqua, [*nec à ratione abhorrens,*] si & illi, qui deficiunt, & illi, à quibus defectionem faciunt, inter se sint voluntate, beneuolentiaq; pares, & [*bellico*] apparatu, ac viribus æquales, nec vlla iusta defectionis causa subsit. Quod in nobis, & Atheniensibus non fuit. Quamobrem ne cuiquam improbi, [*ac proditores*] esse videamur, si, cùm pacis tempore ab ipsis honorificè tractaremur, in [*huius belli*] periculis [*nunc ab ipsis*] deficimus. Primùm enim de iure, & virtute, præsertim cùm petamus, vt in vestram societatem nos recipiatis, verba faciemus. quia scimus nullam amicitiam constantem inter priuatos conciliari, nullamque societatem [*firmam*] inter ciuitates, vlla in re fieri, nisi [*qui amicitiam, & societatem inter se ineunt, amici sociiq;*] sint inter se cum manifesta, [*veraq;*] virtute, & in cæteris [*rebus*] morum similitudine consentiant. Nam in animorum discordia factorum etiam diuersitas existit. Etenim societas inter nos, & Athenienses primùm est inita, quum vos quidem à belli Medici administratione discessistis, illi verò ad illius belli reliquias persequendas permanserunt, societatem tamen [*cum illis*] fecimus, non vt Græcos in Atheniensium potestatem redigeremus: at vt Græcos à Medorum dominatu liberaremus. Et quandiu quidem [*illi*] ex æquo rebus præfuerunt, [*illos*] alacriter sequuti sumus: sed postquàm animaduertimus ipsos illam quidem cum Medo simultatem remissiùs exercere, sociis verò iugum seruitutis imponere, tunc non amplius sine timore fuimus. Sed cùm propter multitudinem eorum, qui hac de re consultaturi, & sententiam laturi erant, in vnum coëuntes [*ipsis*] resistere non possemus, [*omnes*] socij, præter nos, & Chios, in seruitutē [*ab ipsis*] sunt redacti. Nos verò, qui nostri iuris eramus, & liberi nomine [*duntaxat,*] ad bellum vna cum ipsis profecti sumus. Nec amplius pro ducibus fidelibus Athenienses habebamus, quia rerum [*ab ipsis*] antè gestarum exemplis vtebamur. Nec enim verisimile videbatur, ipsos illis quidem seruitutis iugum imposuisse, quos in eandem fœderis societatem nobiscum receperant, cæteris verò, si fortè rei peragendæ facultas ipsis aliquando offerretur, idem non esse facturos. Quòd si omnes adhuc liberi, nostriq; iuris essemus, de ipsorum fide nobis minus esset dubitandum, ipsosq; nihil noui molituros faciliùs crederemus. Sed cùm plerosq; [*socios*] in suam potestatem redegerint, si æquo iure nobiscum agerent, grauius nimirum ferrent, &, cùm pleriq; [*socij*] iam [*ipsis*] cedant, [*& eorum imperio pareant,*] si nos soli pari iure cū ipsis agere vellemus, [*profectò, (vt verisimile videtur) hoc ipsis esset longè molestius.*] præsertim quia, quo magis ipsorum potentia quotidie crescit, nos etiam eò magis ab aliis deserimur, [*& ad maiorem solitudinem redigimur.*] Sed mutui metus æqualitas societatem sola facit fidelem, [*firmamq; conseruat.*] Qui enim [*societatem violare, &*] aliquid præter ius facere vult; [*is tamen,*] quia viribus non præstat, ab altero inuadendo deterretur. Nos verò nulla alia de causa [*ab Atheniensibus*] liberi relicti sumus, nisi quatenus ad imperium [*quærendum,*] & specioso verborum prętextu, & consilij aggressione. [*doloq;*] potius, quam virium [*conatu*] res obtineri posse [*ipsis*] videbantur. Simul enim [*cæteri socij*] hoc etiam nostri testimonij argumento nitebantur, socios, qui idem iuris, ac autoritatis habebant, ad eandem militiam cum ipsis [*Atheniensibus*] nunquam vltrò profecturos fuisse, nisi illi, quibus [*Athenienses*] bellum inferebant, aliquod grauius peccatum commisissent. Simul etiam firmissimos quosque socios contra infirmiores primùm secum adducebant, & cæterorum sociorum potentia cir-

cuncisa, [*ac diminuta,*] reliquos, quos postremos reliquerant, oppressu faciliores erant habituri. Quòd si à nobis initium duxissent, quoniam omnes socij suas domesticas vires adhuc habebant, quoniam etiam [*habebant ad quos confugere, &*] apud quos consistere poterant, haud pariter [*eos*] subegissent. Quinetiam nostra classis metum aliquem ipsis incutiebat, ne fortè in vnum coacta, & aut vobis, aut alicui alij adiuncta, periculum ipsis crearet. Partim etiam [*ex imminenti seruitutis periculo*] euasimus, quia ipsorum populum, & Reipub. principes, qui perpetuis vicibus in honoribus constituuntur, [*semper colimus, &*] obseruamus: nec tamen diu videbamur posse [*in eodem libertatis statu permanere,*] nisi hoc bellum conflatum esset, [*quod coniiciebamus,*] vtentes exemplis rerum, quas aliis fecerunt. Quænam igitur erat hæc fidelis amicitia, aut [*firma*] libertas, in qua alteri alteros alienis animis recipiebamus? Et illi quidem in bello præ metu nobis blandiebantur, nos verò, rebus pacatis idem vicissim ipsis faciebamus. Et quod aliis fidem, [*ac amicitiam*] confirmat, beneuolentia, inquam, hoc ipsum timor firmum nobis præstabat: metuq; magis, quàm amicitia retenti, in societate perstitimus. Et vtris immunitas periculi, [*& immunitatis spes*] audaciam citiùs erat præbitura, hi etiam priores [*fœdus violaturi, &*] aliquid præter ius facturi erāt. Quare si cui iniustè facere videmur, quòd antè defecerimus, propter dilationem malorum, quibus illi nos erant affecturi, nec vicissim tantisper expectare voluerimus, dum nos ipsi planè cognosceremus an aliquid eorum fieret, [*quæ formidabamus,*] is non rectè sentit. Nã si pari potentia præditi & insidias ipsis mutuò struere, & vicissim in aliud tempus [*eas*] differre possemus, quid opus esset nos, qui potentia pares essemus, in ipsorum potestate esse? Cùm verò inuadendi facultas penes illos semper sit, decet etiam penes nos esse periculi maturè vitandi facultatem. Cùm igitur, Lacedemonij, ac socij, has [*defectionis faciendæ*] rationes, & causas haberemus, defecimus, quæ manifestæ quidem sunt auditoribus, ita vt cognoscere possint, nos [*hoc*] meritò fecisse; validæ verò ad terrorem nobis incutiendum & ad efficiendum, vt ad aliquod salutis nostræ præsidium nos coũertamus, qui vel iampridem [*hoc ipsum facere*] volebamus, quo tempore rebus adhuc pacatis legatos ad vos misimus, qui de defectione vobiscum agerent: sed [*eam facere*] prohibiti fuimus, quia vos [*in societatem, fidemq; vestram nos*] recipere noluistis. Iam verò, quia Bœoti [*nos ad hoc faciendum*] prouocarunt, confestim [*ipsis*] obtemperauimus. Duplicemq; defectionem nos facturos existimabamus, vnam quidem à Græcis, ne vnâ cum Atheniensibus ipsos maleficiis afficeremus: sed vnâ [*vobiscum ipsos*] in libertatem vindicaremus. alteram verò, ab Atheniensibus, ne nos ipsi postea ab illis profligaremur: sed [*defectionem*] prius faceremus, [*quàm ab illis perderemur.*] Nostra tamen defectio citiùs, [*quàm voluissemus,*] facta est, eaq; imperata, [*quia res ad bellum necessarias nondum parauimus.*] Quo etiam magis oportet [*vos*] nobis in societatem receptis, auxilium quàm celerrimè mittere, vt constet vos & illis succurrere, quib. est succurrendum, & simul hostibus nocere. Opportunitas autem [*ad hoc peragendum talis se vobis nunc offert,*] qualis nunquam antè [*se vobis obtulit.*] Athenienses enim & morbo, & pecuniarum impensis sunt attriti. Ipsorum verò naues partim quidem sunt circa vestram [*regionem,*] partim verò contra nos sunt constitutæ. quare verisimile est eos nauium copiam non habituros, si vos hac æstate cum naualibus, pedestribusq; copiis simul [*in ipsorum agrum*] iterum irruptionem faciatis. Sed aut vos contra se cum infesta classe venientes propulsare non poterunt, aut ab vtrisque discedent. Neque verò quispiam existimet se domesticum periculum pro alieni agri defensione subiturum. Cui enim Lesbos procul abesse videtur, [*hæc tamen*] vtilitatem ei ex propinquo præbebit. Nec enim (quemadmodum quis existimat) bellum in Attica geretur: sed [*in Lesbo,*] vnde Attica vtilitatem percipit. Est autẽ [*illi*] pecuniarum prouentus à sociis, & longè maior erit, si [*Athenienses*] in suam potestatem nos redegerint. nec enim alius deficiet: sed etiam præterea res nostræ, illorum fient. Et acerbiora mala patiemur, quàm illi, qui, antequàm vllam defectionem facerent, ipsis seruiebant. sed si vos [*nobis*] alacriter succurratis, cùm ciuitatem vobis adiungetis, quæ magnam classem habet, (cuius in primis vos indigetis) tum etiam Atheniensium impe-

imperium faciliùs euertetis, subtrahentes, eorum socios. Quilibet enim se [*vobis*] confidentiùs adiunget. Et sinistrám opinionem de vobis conceptam vitabitis, quam sustinetis, [*& propter quam malè auditis,*] quòd illis, qui [*ad vos*] deficiunt, opem non feratis. Sed si constet illos à vobis in libertatem vindicari, robur belli firmius habebitis. Græcorum igitur spes, quas in vobis ponunt, ipsumq; Iouem Olympium erubescentes, in cuius templo supplicibus similes sumus, Mitylenæis in vestram societatem receptis opem feratis, neq; nos deseratis, qui priuato quidem periculo corpora [*nunc*] obiicimus: sed communem vtilitatem, si rem feliciter geramus, omnibus allaturi sumus: & damnum longè communius, si, vobis non exoratis, labamur. Estote igitur viri, quales & ipsi Græci vos esse iudicant, & noster metus desiderat. Atque Mitylenæi quidem hæc dixerunt. Lacedæmonij verò, eorumq; socij cùm [*hæc*] audissent, eorumque postulata comprobassent, Lesbios in societatem receperunt, & irruptionem in agrum Atticum faciendã censuerunt. Et sociis, qui [*ibi*] aderant, edixerunt vt primo quoque tempore cum duabus suarum copiarum partibus in Isthmum irent, vt [*irruptionem in agrum Atticum*] facturi. Ipsique primi [*eò*] iuerunt, & instrumenta, quibus naues trahuntur, ac subducuntur, in Isthmo pararunt, vt eas Corintho subductas in mare, quod Athenas spectat, transportarent, & cum naualibus, pedestribusq; copiis simul [*Atticam*] inuaderent. Et hi quidem alacriter hæc faciebant. Cæteri verò socij lentè conueniebant, & in frugibus colligendis erant occupati, militiæque tædio erant affecti. Athenienses verò, cùm eos propter [*falsam*] suæ imbecillitatis opinionẽ se instruere intellexissent, cumq; declarare vellent eos non rectè sentire: sed se licet classem, quæ ad Lesbum erat, suo loco non mouerent, tamen & classem, quæ ex Peloponneso contra se veniebat, facilè propulsare posse, centum naues [*rebus omnibus ad bellum necessariis*] instruxerunt, & cùm ipsi, tum etiam inquilini, exceptis illis, qui erant equestris ordinis, illis etiam exceptis, qui erant ex ordine Pentacosiomedimnorum, eas conscenderunt. Et in altum prouecti circum Isthmum nauigabant, suæq; potentiæ vires ostentabant, & in quamcunque Peloponnesi partem ipsis placebat ex nauibus descendebant. Lacedæmonij verò, cùm viderent rei euentum longè alium, quàm ipsi expectabant, cùm ea, quæ à Lesbiis dicta fuerant, falsa esse ducebant, tum etiã existimãtes rem esse factu difficilem, [*Atheniensium imperium à Lacedæmoniis euerti,*] simul etiam quia socij non aderant, & triginta Atheniensium naues, quæ circa Peloponnesum erãt, agrum ipsorum vrbi finitimum circumcircà vastare nuntiabantur, domum redierunt. Postea verò classem parare cœperunt, quam in Lesbum mitterent. Et ciuitatibus, quadraginta naues imperarunt, vt singulæ pro rata parte naues ad hunc numerum explendum suppeditarent, & classis præfectum destinarunt Alcidam, qui [*eò*] profecturus erat. Athenienses verò & ipsi cum suis centum nauibus domum se receperunt, postquam illos quoque [*domum rediisse*] cognouerunt. Atque eo tempore, quo naues istę nauigabant, in his [*rebus, quas tunc gerebant,*] maxima, simul & ornatissima, rebusq; omnibus ad nauigationem necessariis instructissima classis ipsis fuit, & altera huic similis, atq; adeò longè maior, huius belli initio. Nam centum naues Atticam, Eubœam, & Salaminem custodiebant, & aliæ centum circa Peloponnesum erant, præter illas, quæ ad Potidæam, & aliis in locis erant. Quare vniuersarum nauium vna æstate instructarum summa fuit ducentarum, & quinquaginta. atque hoc potissimùm vnà cum Potidæa pecunias, absumpsit. Nam milites, qui Potidæam obsidebant (qui autem primi ad eam obsidendam missi fuerant, erant ter mille, nec pauciores, qui in eius obsidione permanserunt, donec eam expugnarunt) binas drachmas accipiebant eorum enim vnusquisque vnam suo, alteram famuli nomine singulis diebus accipiebat. Illi quoque mille, & sexcenti milites, qui cum Phormione erant, quique ante vrbis expugnatiouem discesserunt, & vniuersę naues idem stipendium accipiebant. Pecuniæ igitur ita primùm consumptæ sunt, & tantus nauium, maximus, inquam, numerus, [*rebus omnibus ad bellum necessariis*] est instructus. Mitylenæi verò eodem tempore, quo Lacedæmonij circum Isthmum erant, cùm ipsi, tum etiã auxiliarij milites ad Methymnam, cuius per proditionem capiendæ spem conceperat, terrã

cum exercitu sunt profecti, & vrbem adorti, cùm res ipsis non succederet, quemadmodum expectabant, Antissam, Pyram, & Eressum petierunt. Et stabilitis harum ciuitatum rebus, murisque firmatis, domum celeriter se receperunt. Methymnæi verò & ipsi post illorum discessum cum copiis aduersus Antissam iuerũt. Sed accepta clade ab Antissæis, & auxiliariis quibusdam militibus, qui subsidio ipsis venerant, multos amiserunt, cæterique celeriter domum reuerterunt. Athenienses verò, cùm hæc audissent, & Mitylenæos terra potiri, & suos milites non satis virium ad illos prohibendum habere, iam circiter autumni initium mittunt Pachetem Epicuri [*filium ducem,*] cum mille sui corporis militib. Hi verò & militum, & remigum officium in nauibus facientes ad Mitylenem perueniunt, eamq; simplici muro cingunt. Nonnullis etiam in locis naturâ munitis castella ædificarunt. Et Mitylene quidem vtrinque, & terra, & mari acriter obsidebatur, & hyems appetebat. Cęterùm Athenienses pecuniis ad obsidionem indigentes, cùm ipsi pecunias tunc primùm [*in vsus publicos*] contulerunt, & 200 talenta emiserunt, tum etiam duodecim naues pecuniæ colligendæ gratia, & Lysiclem cum quatuor collegis ad socios [*miserunt.*] Ille verò cùm ex aliis locis pecunias classe circumuectus exigebat, tum etiam ex [*vrbe*] Myunte per Mæandrum Cariæ campum vsque ad Sandium collem ascendit, & à Caribus, ac Anæitis, qui ipsum inuaserant, & ipse, & magnus aliarum ipsius copiarum numerus cæsus est. Eadem hyeme Platæenses (ad huc enim à Peloponnesiis, & Bœotis obsidebantur) cùm & penuria rei frumentariæ grauiter laborarent, nec vllam subsidij Athenis ad se venturi spem amplius haberent, nec vlla alia salutis parandæ ratio appareret, cùm ipsi, tum Athenienses, qui cum ipsis obsidebantur, primùm quidem inito consilio statuunt omnes exire, hostiumq; muros superare, si modo per vim hoc facere possent, huius conatus autoribus Theæneto Timidæ [*filio,*] qui vates erat, & Eupolpida Daimachi [*filio,*] qui & ipse dux erat. Deinde verò dimidia ipsorum pars, quòd periculum ingens esse duceret, metu quodam territa destitit incœpto. Sed ducenti, & viginti circiter in eadem eruptionis faciendę sententia vltro permanserunt, in hunc modum, Scalas hostilium murorum altitudini pares fecerunt. Hanc autem emensi sunt, contemplantes laterum coagmentatorum commissuras, qua parte murus ipsorum ad eos spectans tectorio carebat. Multiq; simul has laterum coagmentatorũ commissuras numerabant. Et horum quidem nonnulli à vera ratiocinatione aberraturi erant) plerique verò eam assequuturi erant, præsertim quia sæpius [*eas*] numerabant, simul etiam quia non procul aberant: sed ea muri pars, ad quam [*scalas admouere*] volebant, facilè conspiciebatur. Scalarum igitur mensuram, & proceritatem hoc modo sunt assequuti, ex laterum crassitudine eam coniectantes. Peloponnesiorum autem murus hac erat structura. Duplicem ambitum habebat, alterum quidem, Platæas versus, [*contra Platæensium eruptiones*] alterũ verò, exteriorem, [*contra Athenienses,*] si quis fortè Athenis [*ad opem Platæensibus ferendam*] contra [*ipsos*] venisset. Hi autem ambitus alter ab altero sexdecim ferme pedum interuallo distabant. In hoc verò sexdecim pedum spatio tabernacula distincta, custodibus erant ædificata, eaque perpetua, [*& contigua*] ita vt vnicus, solidusque murus esse videretur, vtrinque pinnas habens, & ad decimam quamque pinnam turres ingentes, & eiusdem, qua murus, crassitudinis, extabant: & eædem ad interiorem, & exteriorem eius frontem pertingebant, ita vt transitus prope turrim non esset: sed per eas medias transirent. Noctu verò, quoties tempestas humida, [*tempusq; pluuium*] erat, pinnas quidem relinquebant, è turribus verò, quæ parum remotæ ac supernè tectæ erant, excubias agebant. Murus igitur, quo Platæenses ab hostiũ præsidiis cingebantur, huiusmodi erat. Platæenses autem rebus [*ad eruptionem faciendam*] paratis, obseruata nocte, quæ & pluuia, & vento turbida erat, simul etiam quæ lunæ lumine carebat, exierunt. Illis autem præerant, qui & conatus huius autores [*ipsis*] fuerant. Ac primùm quidem transiuerunt fossam, quæ ipsos ambibat. Deinde verò hostium muro successerunt, clàm illorum custodibus, quia propter tenebras quidem, custodes prospicere non potuerunt [*eos, qui veniebant,*] strepitum verò, quem ipsi [*Platæenses*] edebant, dum [*ad hostium murum*] acce-

accederent, propter ventum obstrepentem exaudire non potuerant. Simul etiam [*Plataenses ad hostes*] accedebant interuallo satis magno alij ab aliis distantes, ne arma collisa sonum ederent, reiq; significationem darent. Erant autem leuiter armati, [*& expediti,*] & sinistro tantùm pede calceati, vt in luto firmius consisterent. Per illud igitur interuallum, quod erat inter turres ad murorum pinnas accesserũt, quòd eas desertas esse scirent, primùm quidem illi, qui scalas ferebant, qui etiam eas admouerunt. Deinde verò duodecim leuis armaturæ milites cum pugione, ac thorace ascendebant. Quibus præerat Ammeas Coræbi [*filius,*] qui etiam primus ascendit. Post ipsum verò, sex, qui sequebantur, vtranque turrim superant. Deinde post hos alij leuiter armati, cum iaculis succedunt. Quibus alij à tergo scuta ferebant, vt illi facilius ascenderent, quæ ipsis erant tradituri, quum prope hostes ventum esset. Postquàm autem [*eorum*] plerique muros superarunt, custodes, qui excubias in turribus agebant, [*hoc*] senserunt. Quidam enim Platæensis dum ascenderet, tegulam manu apprehensam de pinnis deiecit, quæ lapsa strepitum edidit, statimq; clamor [*à custodibus*] est sublatus, exercitus verò ad muros concurrit. Nec enim sciebat quidnam esset periculi, quia nox erat obscura, & procellosa simul etiam Platæenses, qui vrbe relicti fuerant, egressi, Peloponnesiorum murum inuaserunt, à parte, quę opposita erat illi, qua sui [*murum*] superabant, vt [*hostes*] animum ad illos minimè aduerterent. In suo autem quiq; loco manentes tumultuabantur, nec vllus [*custodum*] ex sua custodia [*discedens*] opem aliis ferre audebat. Sed animo dubio erant, neque coniicere poterant quidnam accidisset. Et illi trecenti milites. quos Peloponnesij ex omni suorum numero delegerant, quibus negotium datum fuerat, vt, siquid opus esset, ad opem ferendam præstò essent, è muro ad clamorem processerunt. facesq; hostilis aduentus indices, Thebas versus sublatæ sunt. Platæenses verò, qui in vrbe erant, & ipsi ex suo muro multas faces sustulerunt, quæ ad hoc ipsum præpararæ fuerant, vt ignium signa hostibus essent incerta, vtq; suspicati aliquid aliud accidisse, quàm quod res erat, opem non ferrent, priùs quam sui, qui exierant, euasissent, & in loca tuta se recepissent. Platęenses verò, qui muros interea conscendebant, postquàm illi, qui suorum primi erant, murum conscenderũt, & vtramque turrim custodibus occisis in suam potestatem redegerunt, ipsi & turrium transitus hostibus resistentes custodiebant, ne quis per eas penetrans ad opem suis ferendam contra se veniret, & scalas è muro turribus admouentes, suorum plerosque per scalas in loca superiora recipiebant, & eorum alij quidem ex turribus, & ex inferioribus, & ex superioribus [*earum*] partibus [*hostes,*] qui [*suis*] subsidio veniebant, missilibus arcebant. Alij verò interea, quorum maior erat numerus, cùm multas scalas simul admouissent, pinnasq; deiecissent, per spatium, quod erat inter turres, ascendebant, & subinde qui recipiebantur, in fossæ crepidine stabant, & sagittis, atque iaculis petebant [*hostes,*] si quis [*eorum suis*] subsidio veniens, [*fossæ*] transitum, ad murum impedire vellet. Vbi autem omnes, qui in turribus erant, [*murum*] transierunt, illi, qui postremi [*de turribus*] descenderunt, ad fossam ęgrè venerunt. Interea verò illi trecenti cum facibus, quas gestabant, in eos ferri cœperunt. Platæenses igitur eos ex tenebris faciliùs conspiciebant, stantes in fossæ crepidine, & sagittis, iaculisq; nudas [*corporis*] partes petebant. Ipsi vero, quòd in tenebris essent, propter faces minùs conspiciebantur. Itaque & Platæenses, qui postremi erant, fossam quidem transiuerũt prius, [*quàm ab hostibus opprimerentur:*] sed ægrè, & per vim. Nam & glacies in ea concreuerat, quæ non erat solida, ita vt eos transeuntes sustinere posset. sed potius erat aquosa, qualis esse solet subsolano [*potius,*] quàm Borea spirante. Et nox illa propter huiusmodi ventũ niuibus conspersa aquam in ea vehementer auxerat, quam vix [*capitibus*] supra [*eam*] extantes transiuerunt. Et propter huius tempestatis magnitudinem potissimùm euadendi facultas ipsis oblata. Platæenses verò à fossa digressi, viam, quæ Thebas ferebat, iuerunt conferti, ad dextram habentes Androcratis fanum. existimabant enim illos minimè suspicaturos esse, se conuersum iri ad illam viam, quæ ad hostes duceret. simul etiam videbant Peloponnesios cum facibus insequentes, ea via, quæ per Cithæronem, & Capita quercus, Athenas ducebat. Sex autem, septémve stadia Thebas

versus ire perrexerunt. deinde diuertentes, viam, quæ ad montem fert, iuerunt, & Erythras, ac Hysias petierunt, nactique montes, Athenas perfugerunt, ducenti, & duodecim, ex maiore numero, fuerunt enim eorum nonnulli, qui in vrbem reuerterunt, antequàm [*murum*] superarent. Vnus verò sagittarius in exteriore fossa captus est. Peloponnesij igitur, postquàm hostem insequi destiterunt, in suam quique stationem redierunt. At Platæenses, qui erant in vrbe, rerum omnium, quæ tunc acciderant ignari: cùm illi, qui in vrbem redierant, ipsis renuntiassent [*omnes ab hoste cæsos, &*] nullos esse superstites simul ac dies illuxit, emisso caduceatore de induciis egerunt, vt suorum cadauera reciperent, [*& sepultura mandarent.*] Sed cognita rei veritate, incepto destiterunt. Platæenses igitur, qui [*hostium munitiones*] superarũt, hoc modo salutem sibi pepererunt. Eadem hyeme iam abeunte, Salæthus Lacedæmonius Lacedæmone cum triremi Mitylenen est missus. Hic Pyrrhã vectus, & illinc itinere pedestri per quendam torrentis alueum profectus, quâ munitiones transiri poterant, occultè Mitylenen est ingressus. Et Mitylenęorum Magistratibus irruptionem in Atticam factum iri, & illas quadraginta naues, quas ipsis subsidio venire oportebat, simul affuturas, seq; vt hæc significaret, & cætera curaret, præmissum dixit. Tunc verò Mitylenæi confirmati sunt, & animos ad Athenienses minus aduertere cœperunt, & de compositione cum illis agere destiterunt. Atque hæc hyems exiit, & huius belli, quod Thucydides conscripsit, quartus annus excessit insequentis æstatis initio, Peloponnesij, postquàm Alcidam, qui classis ipsorum præfectus erat, cum quadraginta, & duabus nauibus, quas [*sociis ciuitatibus*] imperauerant, Mitylenen miserunt, ipsi, eorumque socij irruptionem in Atticam fecerunt. Vt Athenienses vtrinque turbati, [*ac districti,*] contra naues, quæ Mitylenen proficiscebantur, nõ irent. Huic autem expeditioni [*in Atticam factæ*] præerat pro Rege Pausania, Plistoanactis filio, adhuc pupillo, Cleomenes patruus. Vastarunt autem in Attica, cùm alia, quæ prius cæsa fuerant, & siquid repullulauerat, & quæcunq; in superioribus expeditionibus prætermissa fuerant. Atq; hæc irruptio [*in agrum Atticum facta*] Atheniensibus post secundam fuit omnium acerbissima. Nam [*Peloponnesij,*] cùm semper expectarent donec ex Lesbo aliquid noui de sua classe, audirent, quasi eò iam appulisset, passim discurrentes pleraque vastarunt. Sed cùm nihil eorum, quæ sperauerant, ipsis succederet, cumque res frumentaria eos defecisset, domum redierunt, & in suam quique ciuitatem se receperunt. Mitylenæi verò interea, cùm neque naues ex Peloponneso ad ipsos venirent, sed moras necterent, simul etiam cùm res frumentaria eos defecisset, compositionem cum Atheniensibus hac de causa facere sunt coacti. Salæthus, ne ipse quidem naues amplius expectans, populum armat, qui antè inermis erat, vt eruptionem in Athenienses facturus. At oppidani, postquàm arma sumpserunt, neque Magistratus amplius audire voluerunt, & habitis inter se conciliis, imperabant vt potentes frumenta suppressa in lucem proferrent, eaque viritim populo diuiderent, alioqui se compositionem cum Atheniensibus facturos, vrbemque ipsis dedituros affirmarunt. Cùm illi, qui Reipub. præerant, hoc intellexissent, nec [*istorum conatus*] impedire possent, & si compositione excluderentur, se in periculum venturos animaduerterent, communiter paciscuntur cum Pachete, eiusque copiis, [*& se, vrbemq; his conditionibus dedunt,*] vt Atheniensibus arbitratu suo de Mitylenæis statuere liceret, vtque ipsi Mitylenæi [*Pachetis*] exercitum in vrbem reciperent, & legationem pro se ipsis Athenas mitterent. Interea verò dum [*Legati*] redirent, Paches neminem Mitylenæorum in vincula coniiceret, aut in seruitutem redigeret, aut occideret. Atque compositio quidem hæc fuit. At illi Mitylenæi, qui potissimùm cum Lacedæmoniis egerant, [*& præcipui defectionis autores fuerant,*] sibi vehementer metuentes, postquàm exercitus, [*in vrbem*] est ingressus, [*has deditionis conditiones*] non tulerunt: sed [*omnes*] pariter ad aras consederunt. Paches verò eos illinc excitatos nequid iniuriæ ipsis fieret, in Tenedum custodiendos transmittit, donec Athenienses aliquid [*de ipsis*] statuissent. Triremibus etiam Antissam missis [*eam*] sibi adiunxit & cætera, quæ ad exercitum [*& rem militarem*] pertinebant, arbitratu suo constituit.

Peloponneſij verò, qui quadraginta nauibus vehebantur, quos celeriter veniſſe oportuerat, cùm circa Peloponneſum ipſam nauigantes tempus triuerunt, tum etiam in reliquo nauigationis curſu lentè vecti Athenienſes quidem, qui in vrbe erant, latuerunt, quoad ad Delum appulerunt. Illinc verò ad Icarum, & Myconum profecti, tunc primùm Mitylenen [*per deditionem ab hoſte*] captam intellexerunt. Sed cùm rem exploratam habere vellent, ad Embatum Erythrææ nauigarunt. Die autem, à Mitylene capta, circiter ſeptimo, ad Embatum ſunt delati. Itaque re exploratè cognita, pro præſenti rerum illarum ſtatu, quid eſſet agendum, conſultare cœperunt. Tunc Teutiaplus Eleus eos ſic eſt alloquutus. Alcida, cæterique Peloponneſij, mei collegæ, qui copiarum duces adſumus, mihi videtur Mitylenen nobis eſſe nauigandum, ita vt iam ſumus, antequàm aduentus noſter diuulgetur. Nam (vt veriſimile eſt) cùm homines vrbe recens ſint potiti, magnam ipſorum in cuſtodiis negligentiam offendemus, præcipuè verò à mari, qua ex parte cùm ipſi nullum hoſtem contra ſe venturum ſperant, tum etiam noſtræ vires ſunt firmiſſimæ. Veriſimile etiam eſt ipſorum peditatum, quippe quòd ſint victores, per hoſpitia diſperſum negligentius agere. Si igitur ex improuiſo, & noctu impetum in ipſos faciamus, ſpero fore, vt cum illis, qui ſunt in vrbe, (ſiquis modò nobis beneuolus adhuc ſupereſt) res illas in poteſtatem noſtram redigamus, neque metu territi periculum ſubire recuſemus, exiſtimantes nouas belli rationes nullas alias eſſe, quàm iſtas, [*cùm videlicet pro Reipub. ac ſociorum ſalute pericula fortiter ſubeuntur, omnisq́ negligentia reiicitur,*] à quo [*negligentiæ vitio*] ſi quis dux ſibi ipſi caueat, & [*hoc ipſum*] in hoſtibus animaduertens illos adoriatur, ex animi ſententia res plurimas gerere poterit. Hic igitur ita loquutus, rẽ Alcidæ non perſuaſit. Alij verò nonnulli ex Ionia exules, & Lesbij, qui cum ipſo nauigabant, ei ſuadebant, vt, quandoquidem hoc periculum formidabat, aliquã vrbem in Ionia, aut Cumam Æolicam occuparet, vt ex vrbe, [*quam cepiſſet,*] prodeuntes, Ioniam ad defectionem impellerent. Spem autẽ [*rei feliciter peragendæ*] eſſe [*dicebant.*] Se enim præter nullius voluntatem [*eò*] venturos [*affirmabant.*] Et ſi prouentum iſtum, qui maximus erat, Athenienſibus eriperent, ſimul etiam ſi ſtationes ipſis oppoſitas haberẽt, [*maximos*] ſumptus [*ab hoſtibus*] factum iri [*dicebant. Dicebant*] etiam ſe ſperare Piſuthnen à ſe adductum iri, vt ad huius belli ſocietatẽ ſe adiungeret. Sed Alcidas ne iſta quidem admiſit: ſed ad eam ſententiam animo potiſſimum inclinauit, vt, quoniam nõ ſatis maturè Mitylenen peruenire potuiſſet, [*eiusq́ ſeruandæ ſpe fruſtratus eſſet,*] in Peloponneſum quàm celerrimè ſe reciperet. Quamobrẽ cùm Embato ſoluiſſet, diſceſſit. cumq; ad Teiorũ Myoneſum appuliſſet, pleroſq; captiuos, quos in ſuæ nauigationis curſu interceperat, trucidauit. Et cùm Epheſum appuliſſet, Samiorum, qui ex Anæis erant, Legati ad eum venerũt, nec bellè eum Græciam in libertatem aſſerere dixerunt, ſi illos necaret, qui nec arma contra [*Peloponneſios*] tuliſſent, nec [*ipſis*] hoſtes eſſent: ſed neceſſitate coacti ſocietatẽ cum Athenienſibus feciſſent. Et, niſi finem faceret, ipſum paucorum quidem hoſtium amicitiam ſibi conciliaturum, longè verò plures ex amicis hoſtes habiturum. Quorum verbis Alcidas adductus, quotquot de Chiis adhuc penes ſe habebat, & ex aliis nonnullos dimiſit. Nam homines, licet [*Peloponneſiorum*] naues conſpicerent, haud tamen fugiebant: ſed potius vt ad Atticas accedebant. & ne vel minimam quidem ſpem habebant, cùm Athenienſes maris imperiũ obtinerẽt, Peloponneſiorum naues in Ioniam vnquam traiecturas eſſe. Alcidas verò Epheſo raptim diſceſſit, & in fugam ſe dedit. Nam à Salaminia, & Paralo nauibus, dum adhuc in portu ad Claron eſſet, cõſpectus fuerat. Hæ autem ab Athenis curſum caſu tenebant. ac hoſtis inſequentis aduentum metuens, per altum ferebatur, ad nullam aliam regionẽ vltrò, niſi ad Peloponneſum appulſurus. Pacheti verò cùm vndiq;, tum etiam ex Erythræa huius rei nuntius afferebatur. Cùm enim Ionia nullis munitionibus eſſet munita, metus ingens erat ne Peloponneſij maritimam oram nauibus legentes, quamuis & ſic in animo non haberent [*diutius ibi*] manere, tamẽ obiter prout in ſingulas vrbes incidiſſent, eas diriperent. Paralus verò, & Salaminia naues, cùm ipſæmet ipſum [*Alcidam*] ad Claron vidiſſent, [*rem Pacheti*] nuntiarunt. Ille verò eum magna feſtinationis con-

tentione persequebatur. Et vsque ad insulam Latmon eum est persequutus, sed cùm [*Alcidas*] nusquam amplius appareret, ita vt eum assequi posset, [*Paches*] retro rediit. Cùm autem [*hostium naues*] in alto assequutus non fuisset, hoc in lucro posuit, quòd nusquam subsistere, neque castra munire, neque sibi eas præsidiis obsidendi, & stationes ipsis oppositas habendi materiam præbere coactæ fuissent. Dum autem [*ab hoste persequendo*] reuerteretur, maritimam [*Asiæ*] oram legens, ad Notium Colophoniorum vrbem appulit, vbi Colophonij habitabant, quòd [*Colophon ipsorum antiqua patria*] vrbs à mari remotior, ab Itamane, & barbaris per domesticam seditionem [*ab altera factione*] accitis capta fuisset. Hæc autem capta fuit eo fermè tempore, quo Peloponnesij secundam irruptionem in Atticam fecerunt. In vrbe igitur Notio, cùm seditio rursus orta fuisset inter illos, qui eò confugerant, & veteres vrbis colonos, alij quidem auxiliares copias, quas à Pissuthne, & ab Arcadibus, ac barbaris accersiuerant, in munitionibus vrbem intersepientib. habebant, & illi de Colophoniis, qui profugerant ex [*antiqua patria*,] vrbe quæ à mari erat remotior, quiq; Medis fauerant, cum eiusdem factionis hominibus eò ingressi, Rempub. administrabãt. alij verò, qui clam istis aufugerant, & qui exules erant, Pachetem accersiuerunt. Cùm autem Paches Hippiam, Arcadum ducem, qui in munitionibus illis vrbem intersepiẽtibus erat, ad colloquium euocauisset, ea conditione, vt, si nihil dixisset, quod sibi placeret, eum in suas munitiones rursus saluũ, sanumque restitueret, ille quidem ad ipsum processit. Ipse verò, cùm eum in custodia sine vinculis seruari iussisset, [*hostium*] munitiones repentè adortus, illisq; nihil tale expectantibus, capit, & Arcadas, ac barbaros, quotquot intus erant, occidit. Et Hippiam postea introductum, sicuti factis induciis promiserat, postquàm intus fuit, comprehendit, sagittisque confodit. Et Colophoniis Notium restituit, illis exceptis, qui, Medorum partibus fauerant. Postea verò Athenienses colonis eò missis, eam ciuitatem ex legibus, institutisque suis constituerunt, omnibus Colophoniis, si quis vsquam erat, ex ciuitatibus in vnum coactis. Paches autem Mitylenen reuersus, Pyrrham, & Eressum in deditionem redegit. captumq; Salæthum Lacedæmonium in vrbe latitantem, Athenas mittit, simul etiam illos Mitylenæos, quos in Tenedum asseruandos miserat, & si quis alius ipsi defectionis autor fuisse videbatur. Maiorem etiam exercitus partem dimittit, & cum reliquis remansit, vt cùm Mitylenes, tum etiam cæteræ Lesbi res arbitratu suo constitueret. Cùm autem, qui à Pachete missi fuerant, Athenas peruenissent, Athenienses Salæthum quidẽ confestim interfecerunt, licet conditiones offerret cùm alias, tum etiam Peloponnesios à Platæis (adhuc enim obsidebantur) se abducturum. De reliquis verò consultare cœperunt. Et præ ira censuerunt interficiendos non solùm eos, qui aderant; sed etiam omnes Mitylenæos, quotquot puberes essent: impuberes vero, ac fœminas, in seruitutem redigendas: dantes crimini cùm alteram defectionem, quam [*ab Atheniensibus*] fecerant, licet eorum imperio non premerentur, vt alij; tum etiam [*alteram, ad quam Iones solicitauerant*,] quòd Peloponnesiorum classis, quæ auxilium ipsis [*Mitylenæis*] ferens, in Ioniam non sine periculo penetrare ausa fuerat, motum illum non minimùm adiuuisset. nec enim paruo, leuiq; consilio defectionẽ fecisse videbantur. Triremem igitur ad Pachetem mittunt, quæ populi decretum nuntiet, imperãtes, vt primo quoq; tempore Mitylenæos necet. Postero autẽ die confestim eos vehementer pœnituit, & sæuum, ac immane decretũ, quod fecerant, secũ, ipsi reputabant, quo totã ciuitatẽ, potius quàm ipsos defectionis autores necari iubebant. Cùm autẽ Mitylenæorũ legati, qui [*tunc*] aderant, & quotquot Athenienses ipsis studebant, hoc animaduertissent, suaserunt illis, qui Reip. præerãt, vt hac de re ad populũ iterũ referrent, & sententias rogarent. Quod facilè persuaserunt, quia & illis hoc erat perspectũ, maiorem ciuiũ partem cupere hac de re iterum consultandi potestatẽ sibi per aliquos dari. Quamobrem concione statim coacta, cùm aliæ sententiæ à singulis sunt dictæ, tum etiã Cleon Cleæneti filius, cuius etiã de [*Mitylenæis*] occidendis sentẽtia pridie euicerat, qui & cæteris in rebus ciuis erat omnium violẽtissimus, & tunc temporis apud plebẽ longè gratiosissimus, ita vt ei, quicquid vellet dicendo facilè persuadere, in medium progressus, hanc orationem habuit.

CLEO-

CLEONIS CONCIO.

Cùm sæpe aliâs ego statum popularem minimè aptum iudicaui ad imperium in alios obtinendum, tum verò præcipuè nunc in hac vestra de Mitylenæis pœnitentia, [*& sententiæ mutatione, hoc ipsum palàm perspicio.*] Nam quia vos in quotidiana, & mutua consuetudine hîc securi estis, nec vllas insidias timetis, idem etiam de sociis sentitis, [*eandem securitatem, animiq́ tranquillitatem habetis, nec vllas ipsorum insidias timetis.*] Et quicquid vel eloquẽtia eorum adducti deliqueritis, vel, misericordia moti remiseritis, non existimatis vos magno cum Reipub. periculo per vestrã ignauiam hoc facere, non autẽ in sociorum gratiam, [*quam non propterea vobis conciliatis, licet hac ignauia indulgentia erga illos vtamini.*] Non considerantes, imperiũ, quod obtinetis, tyrannidem esse, ipsosq́; [*socios*] ad insidias vobis faciendas attentos esse, vestroq́; imperio inuitos parere: qui vobis dicto sunt audientes, non propter beneficia, quæ vos ipsi vestro cum detrimento in eos contuleritis: sed propter potentiam, quâ superiores estis, [*&*] potius [*propter metum,*] quàm propter illorum erga vos beneuolentiam. Omnium verò perniciosissimum erit, si nihil eorum, quę à nobis decreta fuerint, certum, firmumq́; maneat: nec intelligamus illam Rempub. quæ malis quidem: sed tamen immotis, [*ac perpetuò firmis*] legibus vtitur, præstantiorem esse, quàm illam, quæ bonis quidem legibus vtitur: sed tamen mobilibus, [*ac inconstantibus.*] Et imperitiam cum modestia coniunctam esse vtiliorem, quàm peritiam cum immodestia coniunctam; & imperitiores homines, si cum peritiorib. conferantur, Respub. plerunq; meliùs administrare. Nam isti quidem & legibus sapientiores videri, & in publicis consultationibus sententiam semper obtinere volunt, quasi in aliis maioribus rebus ingenij sui vim ostentare non possint, atque propterea plerunque Respub. euertunt. Illi verò, quia suæ peritiæ diffidunt, se legibus imperitiores esse, & illius sententiam, qui rectè dixit, à se vituperari non posse, vltrò fatentur. Itaque Respub. plerunq; rectè administrant, quia sunt rerum æqui æstimatores, potius quàm concertatores. Sic igitur nos quoq; facere, nec dicendi facultate, & solertię contentione elatos, vestræ multitudini aliter, quã sentimus, suadere decet. Ego igitur in eadem sententia permaneo, atq; illos miror, qui de Mitylenæis ad vos iterum retulerunt, & moram interponunt, quod illis, qui iniuriam fecerũt commodius, est [*quàm nobis.*] qui enim iniuriam accepit, [*si mora interponantur,*] ira languidiore persequitur [*illum, qui fecit iniuriam.*] Vltio verò, quæ est iniuriæ illatæ aduersaria, si statim eam sequatur, maximas pœnas repetit. Illum etiam miror (quisquis ille erit,) qui contra me dicet, & apertè pronuntiare non dubitabit, Mitylenæorum quidem iniurias esse nobis vtiles, nostros verò casus sociis detrimenta non afferre. Sed profectò constat hunc aut dicendi facultate fretum, concertationis studio daturum operam, vt demõstret id non esse decretum, quod tamen maximè decretum est; aut quæstu inductum, speciosa, & exculta oratione vobis imponere conaturum. At Respub. propter huiusmodi concertationes aliis quidem præmia dat, ipsa verò, pericula sustinet. Huius verò rei culpa penes vos est, qui huiusmodi certamina perperam instituitis, & verborum quidem spectatores, rerum verò auditores esse consueuistis. Res quidem futuras, si quis optimè dixerit, fieri posse coniectantes. Res verò iam gestas, ex illorum oratione spectantes, qui egregiè vos obiurgarint, & non id, quod vos ipsi vidistis, certius existimantes esse, quàm quod audistis. Et orationis quidem nouitate facilimè vobis imponi sinitis: spectatam verò, ac probatam orationem nullo modo sequi vultis. rerum quidem inusitatarum semper serui, vsitatarum vero, contemtores. Et vnusquisque vestrum potissimum quidem dicendi facultate præstare cupit, sin illis, qui hac eloquentiæ laude excellunt, resistitis, ne, si illorum sententiam sequamini, illis inferiores esse videamini, & si quis aliquid acutè dixerit, ad illum laudandum prompti estis, vel antè quam hoc ipsum dixerit, prompti etiam estis ad significandum, ea quæ dicuntur, à vobis iam esse percepta, vel antequàm sint dicta: sed ad horum euenta prospicienda tardi estis. Et aliquem alium rerum statum (vt ita loquar) quæritis, quàm sit is, in quo viuimus, quanquam ne

præsentem quidem rerum statum satis bene cognoscitis. Denique, vt rem paucis expediam, aurium voluptati seruitis, & potius similes estis spectatoribus, qui sedent, & audiunt sophistas, quàm viris, qui de Repub. consultant, à quibus vitiis, ego vos auocare conans, pronuntio vnam Mitylenæorum ciuitatem vobis maximam iniuriam iam fecisse. Ego enim illis, qui vestrum imperium ferre nequeunt, aut qui ab hostibus coacti, defecerunt, veniam do. Sed cùm illi, qui insulam tenebant, & vrbem muris cinctam incolebant, & qui à mari tantùm nostros hostes metuebant, vbi & ipsi firmo classis apparatu aduersus eos erant muniti, suisq; legibus vtentes, liberi viuebant, & ante omnes à nobis honorabantur, talia facinora patrarint, quid aliud, quàm insidias fecerunt, bellum potius inferentes, quàm defectionem facientes? (defectio enim est illorum, qui vim aliquã patiuntur) & [*quid aliud egerunt, quàm*] iunctis opibus cum illis, qui nobis sunt hostes infensissimi, nos perdere studuerunt? Atqui hoc est atrocius, quàm si per se, [*soliq;*] partis opibus bellũ nobis intulissent. neque calamitates aliorum, qui post defectionem à nobis factã, in seruitutem iam sunt redacti, documentum ipsis fuerunt, neq; præsens [*ipsorum*] felicitas ipsos à periculis adeundis deteruit. facti autem audaces ad futura, & speratis rebus maioribus, quàm quas præstare poterant, & minoribus, quàm quas cupiebant, bellum susceperunt, armis potius, quàm iure disceptandum censentes. Quo enim tempore se victores fore putarunt, nullis iniuriis à nobis affecti, nos inuaserunt. Vsu autem venire solet, vt [*fortunatæ, ac beatæ*] ciuitates, illæ præcipuè, quibus nuper, ac præter expectationem felicitas contigit, ad insolentiam se conuertant. Illa verò felicitas, quę secundum rationem hominibus contingit, est plerunq; stabilior, quàm quę præter expectationem accidit. Et (vt ita loquar) [*ciuitates, quibus felicitas insperata contigit,*] aduersam fortunam faciliùs propulsant, quàm secundam tuentur. Decuerat autem iam pridem Mitylenæos nullo peculiari honore præter cæteros à nobis affici. nam eò petulantiæ progressi non essent. Hoc enim alioqui naturâ comparatum est, vt homo eum quidem contemnat, à quo colitur: eum verò admiretur, qui ipsi non cedit, [*& à quo non obseruatur.*] Plectantur igitur vel nunc pro magnitudine iniuriæ, neque paucis quidem [*ac nobilitati, defectionis*] culpa tribuatur, plebs verò à vobis absoluatur. Nam vniuersi pariter nos inuaserunt, quibus, si ad nos confugissent, nunc iterum in vrbe [*sua*] degere liceret. Sed tutius esse arbitrati eandem belli fortunam periclitari cum paucis [*& nobilitate,*] simul omnes à nobis defecerunt. Considerate autem, si easdem pœnas infligatis & sociis illis, qui ab hostibus coacti, & illis, qui vltro defecerunt, quem tandem fore putatis, quin leuissima de causa deficiat, si aut re feliciter gesta libertatem sit adepturus, aut re infeliciter gesta nihil grauius sit perpessurus? Nos verò in singulis ciuitatibus & fortunarum, & salutis periculum subibimus. Et, si re prosperè gesta vrbem iam profligatam, [*& opibus exhaustam*] receperimus, prouentibus, in quibus sita est nostra potentia, in posterum priuabimini. si verò labamur, [*nec vrbem receperimus,*] præter eos, quos iam habemus nouos etiã hostes habebimus. Et quo tempore illis, qui nunc sunt hostes minimè dubij, resistendum erit, eo bellum nostris sociis erit faciendum. Non oportet igitur vllam spem ipsis relinquere, quâ sperent fore, vt vel oratione probabili nobis persuadeant quod cupiunt, vel pecuniis peccata redimant, & quasi humanitus peccarint, veniam à nobis impetrẽt. Nec enim inuiti deliquerunt: sed [*vltrò &*] scientes insidias [*nobis*] fecerunt. Quod autem prę-ter voluntatem fit, id venia dignum est. Ego igitur & tunc primùm, & nunc quoq; contendo, ne pristinam sententiam mutantes decretum iam antè factum rescindatis, néve misericordia, & verborum illecebris, & lenitate, tribus rebus imperio perniciosissimis adducti peccetis. Nam misericordiam illis, qui sunt similes, [*& qui misericordia mouentur,*] vicissim tribui est æquum: non autem illis, qui mutua miseratione non commouentur, & qui propter necessitatem, [*qua nobis inuiti parere coguntur,*] se nobis hostes perpetuò præbent. Et oratores, qui sua oratione [*animos auditorum*] oblectant, in aliis minoribus rebus certamen, [*& amplam suæ eloquentiæ ostentandæ materiam*] habebunt: non autem [*in ea re,*] in qua, ipsa quidem ciuitas prò minima voluptate, quam perceperit, maximam iacturam faciet; ipsi verò pro cau-

sa be-

ſa bene acta, beneficium, [*& ſuæ facundiæ præmium*] accipient. Et lenitas illis potius tribuitur, qui in poſterum [*modeſti, ac*] amici ſunt futuri, quàm illis, qui ſemper ſui ſimiles, & nihilominus hoſtes ſunt futuri, ſi [*ſuperſtites*] relinquantur. Atque (vt ſemel rem totam paucis expediam) ſi meam ſententiam ſequamini, ea facietis, quæ cùm erga Mitylenæos æqua, tum etiam [*vobis ipſis*] vtilia ſunt futura. Sed ſi aliter ſtatuatis, illis quidem nihil gratificabimini, vos verò ipſos veſtro præiudicio magis damnabitis. ſi enim iſti meritò defecerunt, vos certè contra fas, & ius ipſis imperare dicemini. Quòd ſi vel contra fas, & ius, hoc tamen vobis faciendum cenſetis. oportet igitur hos etiam præter fas, & ius à vobis puniri, quia hoc vobis conducit, aut imperium à vobis deponi, operamq; dari, vt ſine periculo viros bonos agatis, eademq; pœna illos afficere velitis, [*qua illi vos affeciſſent, ſi voti compotes facti fuiſſent;*] neque vos, qui [*ex inſidiarum periculo recens*] euaſiſtis, clementiores [*erga illos*] exiſtere [*velitis,*] quàm illi, qui [*vobis*] inſidias fecerunt, [*erga vos fuiſſent, ſi rem ex animi ſententia geſſiſſent:*] cogitantes quæ veriſimile eſt ipſos facturos fuiſſe, ſi vos viciſſent, præſertim cùm vos iniuria laceſſiuerint. Illi verò præcipuè, qui nulla de cauſa aliquem maleficio afficiunt, hunc etiam ad internecionem vſq; perſequuntur, & funditus perdunt, quia periculum ſibi impendens ab hoſte, qui [*ſuperſtes*] relinquitur, ſuſpectum habent, [*ac formidant.*] Qui enim iniuriam aliquam accepit à quo non oportuit, hic periculo vitato in eum acerbior eſſe ſolet, quàm in iuſtum hoſtem. Nolite igitur veſtri ipſorum proditores eſſe. Sed animo quàm proximè accedentes ad mala, quæ paſſuri eratis, [*ſi victi fuiſſetis,*] & [*attentiſſimè conſiderantes*] vos cæteris omnibus rebus antepoſituros fuiſſe, eos in veſtram poteſtatem redigere, nunc parem gratiam ipſis referatis, non emolliti ob præſentem ipſorum fortunam, ac ſtatum, in quo iam ſunt, nec periculi, quod vobis non ita pridem impendebat, obliti. Hos igitur pro meritis plectite, & inſigne exemplum ſociis præbete, vt intelligant eum, qui defectionem à vobis fecerit, morte mulctatum iri. Hoc enim ſi cognouerint, vos, neglectis hoſtibus, cum veſtris ſociis poſthac minus pugnabitis. Atque Cleon quidem hæc dixit. Poſt eum verò Diodotus Eucratis filius, (qui & in ſuperiore concione ipſi maximè fuerat aduerſatus, ne Mitylenæi necarentur) tunc etiam in medium progreſſus, hæc verba fecit.

DIODOTI CONCIO.

Neq; illos, qui de Mitylenæis iterum ad conſilium retulerunt, reprehendendos puto, neq; illos, qui maximis de rebus ſæpius conſultandum eſſe negant, laudandos cenſeo. Nam hæc duo, celeritatem, & iram, bonæ conſultationi maximè contraria eſſe iudico. Quorum alterum quidem cum amentia coniunctum eſſe ſolet; alterum verò, cùm imperitia, & conſilij tenuitate. Et qui verba rerũ doctores eſſe contentioſè negat, aut amens eſt, aut priuatim aliquid ipſius intereſt. Amens quidẽ, ſi vlla alia ratione, [*quàm verbis,*] res futuras, easq; obſcuras declarari poſſe putat. Ipſius verò [*priuatim aliquid*] intereſt, ſi cupiens aliquid turpe perſuadere, de hoc quidem, quòd eſt turpe, ſe non bellè diſſerere poſſe putet: ſed, ſi probè, [*ac ſtrenuè*] vituperauerit [*alios,*] cùm illos, qui ſententiam contra ipſum ſunt dicturi, tum etiam auditores à ſe territum iri [*ſperet.*] Illi etiam ſunt grauiſſimi, qui, vt ſuæ prudentiæ, ac eloquentiæ ſpecimen edant, magnifica oratione corruptelam [*ſuis aduerſariis*] obiectant, eosq; hoc nomine accuſant. Si enim imperitiam [*illis*] obiicerent, & ille, qui rem perſuadere, [*& cauſam obtinere*] non poſſet, imperitus potius, quàm iniuſtus haberetur, victusq; diſcederet. Sed ſi [*præterea corruptelæ*] iniuſtitia [*ab hoc illis*] obiiciatur, & idem cauſam obtineat, eſt ſuſpectus, & niſi obtineat, non ſolùm imperitus: ſed etiam iniuſtus exiſtimatur. Et Reſpub. ex huiuſmodi re detrimentum capit. Conſultoribus enim propter metum deſtituitur. quanquã præclarè cum ea ageretur, ſi tales ciues nulla dicendi facultate præditos haberet. minimè enim ad peccandum impellerentur [*ſuæ eloquentiæ viribus freti.*] Atqui oportet bonum quidem ciuem non terrentem aduerſarios, qui ſententiam contra ipſum dicturi: ſed pari dicendi poteſtate facta diſputantem demonſtrare ſe meliora dicere. Ciuitatem verò ſapientem [*oportet*] optimo conſultori non addere

[*nouum*] honorem: sed nec eum, quem iam habet, imminuere. Illum etiã, qui non est bonus consultor [*aequè, atq; alius,*] non solùm nulla pœna, sed ne vlla quidem ignominia afficere. Ita enim & is, qui in dicendis sententiis præstat, nihil aliter ac sentit, neque quidquam ad gratiam dicet, adductus spe longè maiorum honorũ, quos adipisci cupit. Et qui [*propter suam imperitiam*] rectum consilium dare nõ nouit, & ipse multitudinem sibi conciliare non studebit, eadem ratione ei in re aliqua gratificans. Quorum nos contraria facimus, & præterea, si quis in sordium, [*& corruptelæ*] suspicionem venerit, & tamen eum optimè dicere constet, inuidentes ei propter incertam sordium suspicionem [*certam, ac*] manifestam vtilitatem Reip. eripimus. Solet autem vsu venire, vt bonæ, [*ac salutares*] sententię, quæ ex improuiso dicuntur, non minus sint suspectæ, quàm malæ, [*perniciosæ.*] adeò vt oporteat pariter, tam illum, qui Reipub. pessimum consilium est daturus, quàm illum, qui optimam sententiam est dicturus, multitudinem dolo sibi conciliare, & mendacię suam causam probare. Et solam Rempub. beneficiis apertè, & sine dolo nullus propter huiusmodi suspiciones afficere potest. Qui enim apertè beneficium ipsi dat, in quæstus obscuri suspicionem incidit, [*quasi pro beneficio Reipub. dato, ipse beneficium aliquod longè maius ab ea clàm sit accepturus.*] Oportet autem in rebus maximis, & in tanta [*imperij*] dignitate nos, qui verba facimus, longiùs prospicere, quàm vos, qui non longè prospicitis: [*sed tantùm res proximas spectatis.*] præsertim cùm nos, qui consilium damus rationem reddere cogamur vobis, qui nos auditis, & qui nullis rationibus reddendis, nulliq; iudicio obnoxij estis. Si enim & ille, qui aliquid persuasit, & ille, cui hoc persuasum fuit, æquè mulctaretur, profectò prudentius iudicaretis. Nunc verò ad quemlibet animi motum, quo repentè fueritis abrepti, licet nonnunquam in rebus iudicandis labamini, tamen illius, qui [*consilium dederit, & vobis aliquid*] persuaserit, vnam sententiam, nec vestras ipsorum plectitis, quamuis multæ sint, quæ simul peccarint. Ego verò in medium processi, neque pro Mitylenęis cuiquam sententiam contrariam dicturus, neq; quempiam accusaturus. Non enim de illorum facinore nobis est certamen, si sapimus; sed de vtilitate nostra, vt nobis rectè consulamus. Quamuis enim ipsos iniustissimum facinus fecisse pronuntiem, non tamen propterea eos etiam occidendos censuerim, nisi [*hoc Reipub.*] conducat. neque etiam, si qua venia sint digni, [*hanc ipsis dandam censeo,*] nisi [*hoc ipsum*] è Repub. fore constiterit. Nam de rebus futuris, potius quàm de præsentibus nos consultare puto. Atque in eo, quod Cleon præcipuè contendit, ad socios in officio continendos ne defectionem in posterum faciant, [*vobis*] vtile fore, si capitale supplicium ipsis proponatis, [*in eo, inquam, à Cleone vehementer dissentio,*] & ego quoque de eo quod in posterum vobis vtile est futurum, contrà contendens, longè aliter sentio, [*quàm ipse.*] Et à vobis peto, ne speciosa ipsius oratione, [*& verborum illecebris capti,*] meæ orationis vtilitatem repellatis. Nam eius oratio, quę maiorem æquitatis speciem habet, propter vestram iram, quæ nunc in Mitylenæos est accensa, fortasse [*vos ad ipsius sententiam*] attrahet. Nos verò cum ipsis [*Mitylenæis*] iam non disceptamus, ita vt de iure nobis sit quærendum: at de ipsis consultamus, quonam modo nobis in posterum vtiles esse poterunt. In singulis enim ciuitatibus capitis pœna proposita est in multa peccata, non solum huic [*quod ab istis est commissum,*] paria: sed etiam minora. Homines tamen spe solicitati periculum subeunt, nec vllus adhuc in periculum venit, qui se ex eo non euasurum, neque suum conatum sibi successurum existimans, de se ipso desperarit. Nec vlla ciuitas, quæ defectionem fecerit, ad hanc vsque diem extitit, quæ hoc aggredi, [*& periculum subire*] dubitauerit, licet aut suum, aut aliorum sociorum apparatum [*longè*] minorem haberet, quàm credebat. Omnibus enim natura insitum est, vt & priuatim, & publicè peccent. nec vlla lex est, quæ [*homines*] ab hoc [*naturæ vitio*] prohibere valeat. Siquidem homines per omnia pœnarum genera iuerũt, [*eas paulatim*] augentes, si quo modo à facinorosis minus læderentur. Etenim verisimile est mitiores pœnas olim in maxima scelera constitutas fuisse. Sed cùm temporis progressu [*pœnarum leges,*] violarentur, [*ipsæque pœnæ propter nimiam lenitatem negligerentur,*] ad mortem pleræque processerunt. Et tamen hoc quoque violatur, [*istaq; mortis pœna*

con-

contemnitur.] aut igitur aliquis terror hoc vehementior est excogitandus, aut ne iste quidem [*homines*] coërcebit. Sed paupertas quidem, audaciam necessitati; opum verò potentia, petulantiæ, & superbiæ violentiam cum perpetua pluris habendi cupiditate coniunctam præbet. Alij quoque status, [*& varia vitæ genera*] pro diuerso hominũ affectu, prout singula constricta tenentur aliqua cupiditate vehemẽtiori, quàm quæ refrænari possit, homines ad pericula impellũt. Et spes, & amor qualibet in re [*hoc ipsum faciunt*] hic quidem, dux, illa verò comes. atq; hic quidem, rei aggrediendæ rationem excogitans, illa verò, fortunę prosperitatem suggerens, [*hominibus*] plurimum nocent. Atque [*hæc naturæ vicia*] quamuis sub aspectum minimè cadant; tamen maiorem vim habent, quàm mala, quæ cernuntur. Et præter ista, [*spem scilicet ac amorem,*] ipsa quoq; fortuna nihilominus adiuuat ad [*homines ad periculum*] impellẽdos. Nam ex inopinato nonnunquam astans, [*ac sese offerens,*] aliquem [*priuatum hominem*] vel infirmioribus opibus instructum impellit ad pericula, & ciuitates [*integras*] eo magis, quo de maioribus rebus agitur, de libertate, aut de imperio in alios obtinendo, & quia cum vniuersa ciuitate singuli ciues temerè de se plus æquo sentiunt. Deniq; (vt rem paucis complectar) hoc fieri non potest, & magnæ est stultitiæ, si quis existimet se aliquam rationem habere, qua homines à peccatis deterreat, aut legum vi, aut aliquo alio mali grauioris metu, cùm humana natura ad aliquid agendum, [*ac ad peccãdum*] magno studio; magnoque impetu feratur. Quare non oportet nos aut mortis pœna, tanquam locuplete fideiussore fretos, aliquid grauius de Mitylenæis statuere, aut, omnem spem tollere illis, qui defecerint, fore vt nullus ipsorum pœnitentiæ locus detur, neque suum peccatum quàm leuissima pœna ipsis eluere liceat. Considerate enim, nunc quidem, si qua ciuitas præterea, quæ defectionem fecerit, & quæ, adhuc habuerit, vnde [*belli*] impensas [*victoribus*] restituere, & tributum in posterum persoluere possit, se superstitem fore cognouerit, ad compositionem veniet, at illo modo, [*quem Cleon præscribit,*] quam tandem fore putatis, quę non melius, quàm nunc [*ista fecit, ad bellum*] se instruat, & diuturnam obsidionem ad extremum vsque perferat? An idem valet serò, & citò compositionem facere. Nobis verò quomodo detrimentosum non erit, si propter sublatam compositionis faciendæ spem, in longam obsidionem sumptus facere cogamur, &, si vrbem capiamus, [*eam opibus exhaustam, ac*] profligatam recipiamus, & vectigalibus, quæ inde habebamus, in posterum priuemur? Atqui hac de re aduersus hostes valemus. Quapropter nobis non est committendum, vt, dum illorum, qui deliquerunt, iudices sumus [*nimium*] seueri, [*ex hac nimia nostri iudicij seueritate*] detrimẽtum potius capiamus, quàm videamus, quonam modo [*eos*] moderatè mulctantes, ciuitatibus, quæ pecuniarum vi pollent, in posterum vti possumus. Et [*oportet nos*] existimare, non legum atrocitate: sed officij nostri sedulitate [*eas*] custodiendas, [*& in officio, fideq; continendas.*] Nos tamen longè aliter nunc facimus. Nam si quem liberum hominem subegerimus, qui alterius imperio coactus pareret, ac merito defecerit, vt se in pristinam libertatem vindicaret, eum atrocibus suppliciis afficiendum censemus. Atqui liberos homines acriter punire non oportet, si defectionem fecerint, sed [*eos*] diligenter custodire, [*ante quàm defectionem faciant,*] & anteuertere vt ne in cogitationem quidem huius rei veniant, &, si eos in nostram potestatem redigerimus, [*delicti*] culpam quàm minimè ipsis tribuere, [*& quàm leuissimè in ipsos animaduertere oportet.*] Vos igitur considerate quantopere hac etiam re peccaturi sitis, si Cleoni assentiamini. Nunc enim plebs in omnibus ciuitatibus est vobis beneuola, &, aut non deficit cum nobilibus, aut, si deficere cogatur, statim se illorum hostem declarat, à quibus ad defectionem impulsa fuit. Et cùm aduersariæ ciuitatis multitudinem vestri studiosam habeatis, ad bellum pergitis. Quod si Mitylenæorum plebem occidatis, quæ neque defectionis particeps fuit, & quæ, postquàm arma penes se habuit, vrbem vltrò [*vobis*] tradidit: primùm quidem iniustè facietis, quia bene de vobis meritos occidetis. Deinde verò constituetis, [*ac in morem, & consuetudinem inducetis id,*] quod homines potentes maximè cupiunt. Nam cùm ciuitates ad defectionem impulerint,

plebem ſtatim [*ſuæ factionis fautricem, ac*] ſociam habebunt: quia vos ipſi eandem pœnam omnibus pariter, tàm illis, qui deliquerint, quàm illis, qui non deliquerint propoſitam eſſe prius demonſtraueritis. Quamuis autem [*Mitylenæi*] deliquerint, hoc tamen erat diſſimulandum, vt ea [*ciuitatis*] pars, quæ ſola adhuc rebus noſtris fauet, à nobis non alienetur. Hoc enim ad imperium retinendum lõgè vtilius exiſtimo, iniuriam nobis volentibus fieri, [*ita vt eam non vindicemus: at diſsimulemus:*] quàm à nobis ſummo iure agentibus eos occidi, quos non oportet. Atque id, quod eſt in Cleonis ſententia, vltionem iuſtam, eandemq́; vtilem eſſe, in eadem re ſimul fieri poſſe non reperitur. Vos igitur, cùm intellexeritis hanc meam ſententiam [*Cleonis ſententia*] meliorem eſſe, neque miſericordia, neque lenitate adducti (quibus ne ego quidem vos adduci ſino,) ſed ex ipſis rebus, quę vobis ſuadẽtur, [*factaq́; ſententiarum collatione,*] mihi aſſentiamini, & de illis, quos Paches vt ſontes [*huc*] miſit, quæſtionem per otium habeatis, cæteros verò [*in ſuis priſtinis ſedibus*] habitare permittatis. Hæc enim & in poſterum bona ſunt futura, & hoſtibus timorem iam ſunt iniectura. Quiſquis enim rectè deliberat, is contra hoſtes magis pollet, quàm qui temeraria virium ferocitate fretus in eos fertur, & factis aggreditur. Atq; Diodotus quidem hæc dixit. Quamuis autem hæ ſententiæ inter ſe maximè contrariæ dictæ fuiſſent, res tamen propter opinionum varietatem, apud Athenienſes in controuerſiam eſt vocata, & quum ad ſuffragia ventum eſt, parem penè numerum vtraque ſententia tulit. Diodoti tamen ſententia ſuperior fuit. Quare confeſtim alteram triremem magna feſtinatione miſerunt, ne, ſi fortè poſterior [*priorem non*] anteuertiſſet, ciuitatem iam extinctam offenderent. vno autem ferme die; & nocte [*prior poſteriorem*] anteceſſerat. cùm Mitylenæorum legati vinum, & panem hordeaceum in ipſa naui præparaſſent, & magna præmia ſe [*illis, qui Mitylenen proficiſcebantur,*] daturos promiſiſſent, ſi [*alteram nauem*] anteuertiſſent, tanto ſtudio, [*tantaq́; contentione*] curſum nauigationis confecerunt, vt vno eodemque tempore & remigarent, & panem vino, oleoq́; maceratum comederent, & per vices, alij quidem ſomnum caperent, alij verò remigarent. cùm autem quodam fortunę beneficio tunc nullus ventus contrarius ſpiraſſet, & prior quidem nauis haud magna feſtinatione nauigaret, quòd ad triſte miniſterium proficiſceretur, hæc verò hunc in modum adeò properaret, illa quidem tantiſper præceſſit, dum Paches decretum legeret, & ad imperata faciendum ſe præpararet. Hæc verò poſterior, eam proximè ſubſequens, ad portum appulit, & impediuit [*Pachetem,*] ne ciuitatem perderet. In tantum igitur diſcrimen Mitylene venit. Cæteros verò, quos Paches vt præcipuos defectionis autores miſerat, Athenienſes ex Cleonis ſententia morte mulctarunt. Erant autem numero paulo plures mille. Et Mitylenes muros demoliti ſunt, & naues [*ab illis traditas*] acceperunt. Poſtea verò nullum quidem tributum Lesbiis impoſuerunt: ſed agro (excepto Methymnæorum) in tria millia partium diuiſo, trecentas quidem eximias Diis conſecrarunt, in reliquas verò, colonos de ſuis facta ſortitione miſerunt, [*& vnicuique portionem, quæ ipſi ſorte obtigit, aſsignarunt.*] Quibus Lesbij certam pecuniæ ſummam, nempe duas minas, in ſingulas portiones ex pacto, & cõuento quotannis perſoluentes agrum ipſi colebant. Oppida etiam, quotquot Mitylenæi in ſua poteſtate habebant, Athenienſes per deditionem ceperunt, quæ poſtea Athenienſium imperio paruerunt. Eadem æſtate, poſt receptam Lesbum, Athenienſes, duce Nicia Nicerati filio, cum claſſe aduerſus Minoam inſulam Megaris adiacentem iuerunt. Megarenſes enim in ea turrim extruxerant, eaq́; pro propugnaculo vtebantur. Nicias autem volebat Athenienſes illic, breuiore loci ſpatio, non autem in Budoro, aut Salamine, ſuæ præſidiariæ claſſis ſtationem habere, [*& ex loco propinquiore diligenter obſeruare*] Peloponneſios, [*& cauere*] ne clàm eruptiones illinc facerent, triremibus (quemadmodum & antè fecerant) & prædonibus emiſſis, ſimul etiam ne quicquam [*in vrbem*] Megarenſibus importaretur. Cùm igitur primùm duas turres in extremo maris littore ſitas, & à Niſæa prominentes, machinis expugnaſſet, & acceſſum ad inſulã expediſſet, ita vt Athenienſes eò liberè nauigare poſſent, illud ſpatium, quod inter inſulam, & continentem erat, quâ ponte per loca paluſtria auxilium inſulæ à continente non ita mul-

multum distanti ferri poterat, munitionibus intersepsit. cùm autem hoc opus intra paucos dies confecisset, & munitionem in ipsa quoque insula extruxisset, ac præsidium in ea reliquisset, cum exercitu domum rediit. Per eadem autem huius æstatis tempora, Platæenses quoq;, quòd nullum commeatum amplius haberent, nec obsidionem diutius ferre possent, hunc in modum compositione facta Peloponnesiis se dediderunt. [*Peloponnesij*] muros vrbis oppugnare cœperant, illi verò ipsos propulsare non poterant. Quare dux Lacedæmonius, cùm eorum imbecillitatem cognouisset, per vim quidem eos capere noluit, (hoc enim à Lacedæmoniorum Magistratibus ei fuerat interdictum, vt, si fortè [*pax, &*] fœdus aliquando cum Atheniensibus fieret, & vtrique oppida bello capta, quæ in sua potestate haberent, reddenda consentirent, Platæa non redderetur quòd ipsi [*Platæenses*] sua sponte se dedidissent) sed caduceatorem ad eos misit, qui diceret, nunquid se, & vrbem vltro Lacedæmoniis dedere, eorumq; iudicio stare vellent, ea conditione vt de sontibus supplicium sumerent, nullum verò indicta causa damnarent, ac punirent. Atque caduceator quidem hæc tantùm dixit. Illi verò (iam enim in extrema imbecillitate constituti erant) vrbem ipsis dediderunt. Peloponnesij verò, Platæenses per aliquot dies aluerunt, donec Lacedæmone quinque Iudices aduenerunt. Cùm autem illi adfuissent, nullam quidem accusationem ipsis proposuerunt, [*nec vllos accusatores constituerunt, qui cum ipsis iure disceptarent:*] sed illos accersitos hoc tantùm interrogabant, nunquid in hoc bello, ex quo susceptum esset, de Lacedæmoniis, eorumq; sociis aliquo modo benè meriti essent. Illi verò, cùm petiissent vt suam causam oratione prolixiore sibi agere liceret, [*impetrata dicendi potestate*] responderunt, suæque causæ patronos constituerunt Astymachum Asopolai, & Laconem Aeimnesti filium, cui publicum erat cum Lacedæmoniis hospitium, atque in medium progressi in hunc modum verba fecerunt.

PLATÆENSIVM CONCIO.

Vrbis deditionem, ô Lacedæmonij vestra æquitate freti fecimus, non existimantes nos tale iudicium subituros: at æquius aliquod fore sperantes, & conditionem nobis oblatam accepimus, vt non apud alios: sed apud vos Iudices causam diceremus, quemadmodum etiam dicimus, sic enim potissimùm nos nostrum ius obtenturos arbitrabamur. Iam verò veremur, ne ab vtroque simul aberrauerimus. Nam & de capite nostro certamen esse, [*iudiciúmque fieri,*] & vos non æquos iudices fore, meritò suspicamur: coniecturam inde facientes, tum quia nullus accusator antè constitutus est, cuius criminationem refellamus: sed nos ipsi petiimus, vt dicendi potestas nobis fieret, tum etiam quia vestra interrogatio perbreuis est, ad quam si vera respondeamus, hoc nostram causam euertit, sin falsa, mendacij facilè argui possumus. Quamuis autem maximis difficultatibus vndique premamur, & in ancipiti fortuna constituti simus, cogimur tamen, & tutius esse ducimus, aliquid dicendo periclitari. Quod enim dici potuit ab illis, qui in tali discrimine versantur, nisi dictum fuerit, hominibus præbet occasionem existimandi, hoc ipsum, si dictum fuisset, salutem illis dare potuisse. Sed præter alia incommoda, illud etiam nobis est valde molestum, quòd persuadendi ratio nobis sit ardua. Nam si ignoti inter nos essemus, allatis testimoniis rerum illarum, quas ignoraretis, causam nostram fortasse iuuaremus. Iam verò apud eos, qui rerum sunt gnari, omnia dicentur. Nec illud pertimescimus, ne crimini nobis detis, & propterea nos damnetis, quòd virtute vobis inferiores simus, sed ne hoc ipsum in aliorum gratiam faciatis; nos verò iudicium iam peractum, vestroq; præiudicio confirmatum subeamus. Veruntamen ius nostrum aduersus Thebanorum simultates tuebimur, & quicquid ad iustam nostræ causæ defensionem facit, proferemus, nostraq; beneficia cùm in vos, tum etiam in cæteros Græcos, collata commemorabimus, & flectere vos conabimur. Sic enim respondemus ad vestram illam perbreuem interrogationem, nunquid in hoc bello de Lacedæmoniis, eorumq; sociis aliquo modo bene meriti simus, si nos, vt hostes interrogatis, vos nullam iniuriam à nobis accepisse, qui nullis beneficiis à nobis affecti fueritis, sin vt eos, quos

amicos esse ducitis, vos potius peccare, qui bellum nobis intuleritis. Quod autem ad pacem attinet, & ad bellum contra Medos gestum, bonorum, [*ac fortium*] virorum officium fecimus, quia illam quidẽ, nunc non violauimus priores, illos verò, tunc soli ex omnibus Bœotis vnâ vobiscum pro libertate Græcorum aggressi sumus. Nam quamuis in locis mediterraneis habitaremus, tamen nauale prœlium ad Artemisium commisimus, & quum in agro nostro pugna commissa est, in ea vobis, & Pausaniæ adfuimus. Et si quæ aliæ res cum periculo coniunctæ per id tempus à Græcis gestę fuerunt, omnium participes supra vires extitimus. Vobis etiam, Lacedæmonij priuatim, quum maximus terror Spartam circunstetit, post terræmotum, quo tempore Helotes defectione à vobis facta in Ithomen se receperunt, tertiam nostræ ciuitatis partem vobis auxilio misimus. quarum rerum memoriam vos deponere non decet. Ac olim quidem in maximis, grauissimisque rebus tales esse non dubitauimus. postea verò fuimus hostes: sed vos in culpa fuistis. Cùm enim à vobis petiissemus vt in vestram societatem nos reciperetis, quum Thebani vim nobis intulerunt, nos reiecistis, & imperastis, vt ad Athenienses confugeremus, quòd illi quidem essent vicini, vos verò in loco valde remoto habitaretis. In bello tamen nullam insignem iniuriam à nobis accepistis, nec accepturi eratis. Quòd si ab Atheniensibus vestro iussu deficere noluimus, nullam iniuriam propterea vobis fecimus. Illi enim contra Thebanos auxilium nobis tulerunt, quum vos [*hoc ipsum facere*] pigebat. Nec amplius honestum erat eos prodere, præsertim homines de nobis bene meritos, quos in societatem precibus adduximus, & à quibus ciuitate donati fuimus. Imò verò nos decebat ad illorum imperata alacriter facienda ire. Sed quæ vtrique peccastis, dum sociis imperaretis, si quid non honestè fecistis, horum culpa non penes illos est, qui secuti sunt: sed penes illos, qui vos ad res prauas agendum duxerunt. Thebani verò cùm alias multas iniurias nobis intulerunt, tum etiam hanc postremam, quæ (vt vos ipsi nostis) horum, quæ patimur, est causa. Cùm enim fœderum, [*pacisq;*] tempore, præterea in sacris, quæ primo cuiusque mensis die celebrantur, vrbem nostram occupassent, eos meritò sumus vlti, secundum legem ab omnibus receptam, quæ fas esse docet, hostem, qui nos inuadit, propulsare. Quare ipsorum gratia nunc immeritò plectemur. Nam si ex præsenti vtilitate, quam ex illorum societate percipitis, & ex hostili illorum odio, quo nos prosequuntur, iudicium faciatis, [*nosq; plectatis,*] vos non religiosos iuris Iudices esse: sed potius vtilitati seruire constabit. Quòd si nunc isti vobis vtiles videntur esse, profectò nos, cæteriq; Græci tunc, quum in maiori periculo essetis constituti, vobis multo magis vtiles extitimus. Vos enim nunc quidem alios inuaditis, [*ipsis*] formidolosi. Sed illo tempore, quo barbarus iugum seruitutis omnibus Græcis imponebat, isti cum ipso fuerunt, [*& ipsum adiuuerunt.*] Quare æquum est, vt huic nostro peccato (si modò peccatum aliquod à nobis est commissum) iam opponatis illud nostrum animi studium, quo tunc erga vos fuimus. Et si vtriusq; collationem faciatis, studium quidem maius, peccatum verò minus reperietis: idq; eo tempore, quo inter Gręcos rarissimi reperiebantur, qui suam fortitudinem illi [*formidandæ*] Xerxis potentię opponerent: & [*eo tempore quo*] ij magis laudabantur: qui aduersus impetum barbarorum, qui ipsos inuadebant, nullam vtilitatis, salutisq; suę rationem habuerunt, sed vel maximo cum periculo res optimas, [*& pulcherrimas*] alacriter, & fortiter agere voluerunt, ex quorum numero licet nos fuerimus, licet etiã [*propterea*] honores præcipui nobis habiti fuerint, nunc tamẽ veremur, ne hac ipsa de causa [*potissimũ*] perdamur, quòd Athenienses iustè potius sequi voluerimus, quàm vos [*iniustè, &*] nostræ vtilitati consulentes. Atqui de rebus iisdem idẽ pariter, [*& semper*] vos sentire decet, & existimare vtilitatem nihil aliud esse, quàm, quũ sociis, qui strenuè se gesserunt, semper certã fortitudinis gratiam repẽdimus, & simul præsentia negotia ex vsu nostro constituimus. Illud etiã maturè considerate vos nunc quidem probitatis, & æquitatis exemplar à plerisq; Græcis existimari. Sed si de nobis iniquã sententiã tuleritis (nec enim hoc iudiciũ, quod de nostra causa facietis, erit obscurũ; sed vos, qui bene auditis, de nobis, qui non malè audimus, sententiam feretis) cauete ne [*omnes*] factum vestrũ improbet,

quòd

quòd de bonis viris, quamuis vos ipsi meliores sitis, aliquid præter decorum, [*& dignitatem vestram*] statueritis, néve [*rem ab humanitatis officio alienam iudicet,*] si spolia de nobis, qui de Græcis vniuersis bene meriti sumus, in publicis templis suspendantur. Facinus autem atrox esse videbitur, si Lacedæmonij Platæas diripiant. Et [*omnes iniquo ferent animo,*] quòd patres quidem, [*maioresq́; vestri*] nomen huius ciuitatis in tripode Delphico virtutis ergò insculpserint, vos verò ex vniuersa Græcia propter Thebanos hoc ipsum deleatis. Nam eò calamitatis iã progressi sumus, quippe qui & antè periissemus, si Medi vicissent, & nunc apud vos, qui nobis olim eratis amicissimi, à Thebanis superamur, & duo grauissima certamina subiimus vnum quidem, tunc, ne fame necaremur, nisi vrbem dedissemus; alterum verò, nunc, quod capitis causam dicamus [*& in salutis discrimen vocemur.*] Et nos illi Platæenses, qui supra vires optimè meriti sumus de Græcis vniuersis, deserti, omniq́; auxilio destituti, ab omnibus reiicimur, nec eorum quisquam, qui tunc [*eiusdem periculi*] socij fuerunt, [*nunc nobis*] opem fert. quinetiam, Lacedæmonij, veremur ne vos, vnica spes nostra, parum constantes sitis. Sed vos oramus & per Deos, qui nostræ societatis, fœderisque præsides, ac testes quondam fuerunt, & per virtutem, quam erga Græcos demonstrauimus, vt flectamini, & sententiam mutetis, si quid fortè vobis à Thebanis persuasum fuerit: vtque hanc gratiam vicissim ab illis reposcatis, ne ipsi illos occidant, quos à vobis occidi non decet, & honestum beneficium pro turpi [*ab illis*] reportetis, néve, vt aliis gratificemini, infamiam ipsi pro beneficio in eos collato subeatis. Nam corpora nostra morte mulctare vobis est in promptu: sed huius facinoris infamiam delere est difficilimũ. nec enim iure nos afficietis supplicio, quia nõ inimici, sed amici sumus: qui necessitate compulsi bellum vobis fecimus. Itaque si [*nobis impunitatem concedatis, &*] mortis metu nos liberetis, sententiam religiosè, [*sanctéq́;*] tuleritis, illud in primis cogitantes, nos volentes in vestram venisse potestatem, & more supplicum manus tendentes, (huiusmodi autem homines ipse Græcorum ritus occidi vetat.) præterea nos perpetuò de vobis bene meritos esse. Aspicite enim sepulchra patrum vestrorum, quos à Medis cæsos, & in agro nostro sepultos, quotannis publicè cohonestabamus & indumentis, & aliis inferiis, quæ defunctis afferri solent, & primitiis fructuum, quos quatuor anni tempora in nostro solo producunt, quas amici, [*ad amicos,*] ex amico agro, & socij, ad illos, qui quondam socij nobis fuerant, ferre solebamus. Vos verò longè aliter, quàm illi, facietis, si nos iniquo iudicio damnaueritis. Rem enim considerate. Pausanias quidem eos humauit, existimãs illos à se in agro amico, & apud amicos humari. Vos verò, si nos occideritis, & agrum Platæensem, Thebanum feceritis, quid aliud [*facietis,*] quàm patres, cognatosque vestros, honoribus, quibus nunc afficiũtur, exutos, in hostili solo, & apud ipsos eorum interfectores relinquetis? Prętereа verò, & agrum, in quo Græci in libertatem vindicati fuerunt, in seruitutem redigetis? delubra etiam deorum, ad quæ votis conceptis illi Medos superarunt, deserta patiemini? Et patria sacrificia illorum, qui [*templa*] fundarunt, & condiderunt, tolletis? [*Quod si feceritis,*] profectò, Lacedæmonij, rem facietis indignam vestra gloria, indignam maiorum vestrorum memoria, indignam nobis, qui de vobis bene meriti sumus, quia in hæc omnia grauissimè peccabitis, si propter alienas inimicitias, cùm vos ipsi nullam iniuriam à nobis acceperitis, nos occidatis. Sed [*rem vestra gloria dignam facietis,*] si nobis parcatis, animoque frangamini, modesta misericordia tacti: considerantes non solùm atrocitatem supplicij quo plectemur: sed etiã quales simus nos, qui hoc ipsum patiemur: [*considerantes*] etiam quàm sit incertum cuinam calamitas vel immerenti sit euentura. Nos igitur (vt nos decet, vtque necessitas ipsa nos cogit) Deos imploramus, qui in iisdem aris à nobis æquè coluntur, quique Græcis omnibus sunt communes, & ab illis petimus, vt [*vobis*] persuadeant hæc, [*quæ dicimus,*] proferentes iusiurandum, quod patres vestri iurarunt, cuius vos obliuisci non oportet. Et patrum vestrorum sepulchra suppliciter oramus, & vita defunctos imploramus, ne in Thebanorum potestatem redigamur, néve nos, qui vobis amicissimi sumus, inimicissimis tradamur, illumq́; diem in memoriã vobis redigimus, quo præclarissi-

ma facinora, cum patribus vestris edidimus, nos, qui nunc, hoc ipso die, in grauissimo capitis periculo versamur. Quod autem & necessarium, & acerbissimum est hominibus in huiusmodi fortuna constitutis, dicendi finem facere, quòd cum ipso dicendi fine, vitæ quoque finiendæ periculum sit proximum, finem dicendi facientes, illud iam dicimus, nos non dedidisse vrbem Thebanis: (nam fame, turpissimo necis genere necari, quàm hoc facere maluissemus) sed vobis, ad quos vestra æquitate freti accessimus. Et æquum est, nisi vos exorare possimus, nos à vobis hoc saltem impetrare, vt in eundem locum, vnde processimus, nos restituatis, & periculum, quodcunque sors tulerit, nos ipsos eligere sinatis. Simul etiam vobis mandamus, [*& vos oramus,*] Lacedæmonij, ne nos, qui Platæenses sumus, & qui maximam animi alacritatem pro communi Græcorum salute olim demonstrauimus ex vestris manibus, & ex vestra fide, [*quam sequuti deditionem fecimus,*] cùm simus vestri supplices, Thebanis, qui nobis sunt hostes, infensissimi, tradamur: & [*vos oramus,*] vt nostri seruatores sitis, neve, qui cæteros Græcos in libertatem vindicatis, iidem nos funditus perdatis. Atque Platæenses quidem hæc dixerunt. Thebani verò, veriti ne Lacedæmonij illorũ verbis adducti aliquid [*de supplicij seueritate*] remitterent, ipsi quoque in medium progressi se verba facere velle dixerunt. quòd illis quoque, præter suam opinionem, facta fuisset potestas oratione prolixiore respondendi ad propositam quæstionem. Cùm autem [*Lacedæmonij eos verba facere*] iussissent, hanc orationem habuerunt.

THEBANORVM CONCIO.

Nunquam à vobis postulassemus, vt nobis dicendi potestatem faceretis, si & ipsi [*Platæenses*] breuiter ad interrogata respondissent, nec in nos conuersi, crimina nobis obiecissent, nec extra propositum, præcipuè verò cùm ne ab vllo quidem fuerint accusati, oratione prolixa se ipsos excusassent, nec plurib. laudassent res à se gestas, quas nullus vituperauit. Nunc igitur oportet nos, partim quidem, ad crimina nobis obiecta respondere; partim verò, ipsorum laudationem refutare, vt neq; nostra improbitas, neque ipsorum gloria ipsis prosit: sed audita de vtrisque veritate, iudicium faciatis. Nos enim primùm ipsis inimici facti sumus, quia, cùm Platęam omnium vrbium, quæ sunt in Bœotia, postremam condidissemus, & alias vrbes cum ea, quas expulsa hominum colluuie tenuimus, isti (vt primùm fuerat constitutum) imperio nostro parere nolebant, & cùm soli præter cæteros Bœotos patria instituta violarent. Postquam [*hæc obseruare*] cogi cœperunt, à nobis ad Athenienses defecerunt, & illis adiuncti multa damna nobis dederunt, pro quibus & ipsi vicissim multa à nobis acceperunt. Postquam verò barbarus in Græciam venit, aiunt, se solos ex omnibus Bœotis cum Medis non sensisse, atque hoc potissimum nomine cùm ipsi gloriantur, tum etiam nobis conuiciantur. nos verò fatemur quidem illos cum Medis non sensisse, quia nec Athenienses: verùm cùm postea Athenienses eadem ratione aduersus Græcos irent, contrà, eos solos ex omnibus Bœotis ab Atheniensibus stetisse [*dicimus.*] Atque considerate in quo Reipub. genere vtrique versantes hoc fecerint. Nam nostra quidem ciuitas tunc temporis neque legitimo paucorum dominatu, neque populari statu gubernabatur: sed (quod legibus, & modestiæ maximè contrarium est, & quod ad tyrannidem proximè accedit) paucorum virorum potentia Reipub. gubernacula tenebat. Hi autem, quia sperauerant fore, vt suas opes longè firmius fundatas retinerent, si Medi vicissent, vi plebem coërcentes, ipsos accitos [*in vrbem*] introduxerunt. Et vniuersa ciuitas, quæ sui iuris non erat, hoc fecit, nec decet ei exprobrare ea, quæ non saluis legibus peccauit. At postquam & Medus discessit, & [*nostra ciuitas*] leges recepit, considerare oportet, cùm postea Athenienses aduersus Græcos venissent, & cùm reliquam Græciam, tum etiam nostram regionem in suam potestatem redigere conarentur, & propter intestinas discordias bonam eius patrem iam occupassent, nunquid pugna ad Coronæam commissa, ipsisq; superatis, Bœotiam in libertatem vindicauerimus, & nunc alacriter Græciam cum cæteris liberemus, tantum equitatum, tantumque rerum bel-

bellicarum apparatum præbentes, quantum nulli alij de sociis. Atq; hæc quidem respondemus ad crimen obiectum, quod cum Medis senserimus. Quòd autem vos maiorem iniuriam Græciæ feceritis, & quolibet supplicio digniores sitis, demonstrare conabimur. Societatem (vt aitis) cum Atheniensibus iniistis, & ciuitate ab illis donati fuistis, vt nos vlcisceremini. Oportebat igitur vos aduersus nos tantùm ducere ipsos [*Athenienses,*] neq; vnâ cum ipsis alios [*Græcos*] inuadere, præsertim cùm (si quò inuiti ad alios subigendos ab Atheniensibus ducebamini) horum Lacedæmoniorum societas contra Medum contracta, vobis esset præstò, quam vos ipsi tantopere iactatis. nam & vim nostram à vobis arcere, & (quod maximum est) sine metu deliberandi facultatem vobis præbere potuisset. Sed profectò volentes, non autem coacti Atheniensium partes sequi maluistis. Et tamen dictitatis turpe fuisse bene de vobis meritos prodere. Imò verò longè turpius, & iniquius erat vniuersos Græcos, cum quibus iureiurando adhibito societatem feceratis, quàm solos Athenienses prodere. hos quidem, quia Græciam in seruitutem redigebant, illos verò, quia eam in libertatem vindicabant. nec parem, nec dedecoris expertem gratiam ipsis retulistis. Vos enim (vt dicitis) eos asciuistis, quòd iniuriam pateremini; sed iisdem in iniuria aliis facienda vos socios præstitistis. Atqui turpius est non referre similem gratiam, quàm referre eam, quæ iustè quidem debetur: sed tamen iniustè refertur. Et [*hoc modo*] declarastis vos ne tunc quidem solos [*ex Bœotis,*] Græcorum causa à Medis non stetisse: sed, quia ne Athenienses quidem [*ab illis steterant:*] vos verò, quia eadem, quæ illi, facere volebatis, istis verò contraria, [*vt in Atheniensium gratiam eos oppugnaretis,*] nunc tamen postulatis, vt ea vobis prosint, quæ aliorum causa fortiter egistis. Sed hoc nequaquam est æquum. Sed quemadmodum Athenienses elegistis, sic etiam vnâ cum illis certate, [*eosq; vestri periculi socios habete, eorumq; opem implorate, vt præsens infortunium à vobis auertant.*] neque societatis tunc factæ ius proferte, vt capitis periculo vos hoc nomine nunc liberandos esse demonstretis. eam enim deseruistis, eiusque iure violato, cùm Æginetas, tum etiam nonnullos alios ex illis, quibuscum fœdus, ac societatem interposito iureiurando feceratis, vnâ cum Atheniensibus, quibus vestram operam nauastis, in seruitutem potius redegistis, quàm impediuistis, [*ne, in seruitutem ab illis redigerentur:*] idque non inuiti, quippe qui leges saluas haberetis, quas adhuc [*habetis,*] neque (sicuti nos) ab vllo coacti; nouissimam etiam adhortationem, qua (antequàm circumuallaremini) ad pacem inuitabamini, &, vt neutris opem ferretis: [*at ab vtrorumque partibus abstineretis,*] admonebamini, admittere noluistis. Quos igitur omnes Græci odiis prosequantur iustius, quàm vos, qui honesto quodam probitatis, ac fortitudinis prætextu illos funditus euertere studuistis? Et præclara illa facinora, quæ quondam à vobis fortiter edita gloriamini, ad vos non pertinere, [*nec vestræ virtutis esse propria,*] nunc demonstrastis. Ea verò, quæ vestrum ingenium semper expetebat, iam apertissimè patefacta redarguuntur. Athenienses enim iniquum iter ingressos sequuti estis. Quod igitur attinet ad nostrum inuitum Medismum, & vestrum voluntarium Atticismum, hoc modo vobis respondemus, [*vt nos quidem præter nostram voluntatem cum Medis sensisse, vos verò sponte vestra cum Atheniensibus stetisse demonstremus.*] Quòd verò attinet ad iniuriam, quam vobis nouissimè factam dicitis (nos enim stantibus adhuc fœderibus, & primo mensis die, quo solennia sacra celebrabatis, in vestram vrbem nefariè venisse dicitis) ne hac quidem in re nos grauiùs peccasse ducimus, quàm vos. Si enim nos ipsi [*nostra sponte*] ad vestram vrbem profecti vos oppugnassemus, & agrum hostili more vastassemus, iniuriam profectò vobis fecissemus. sed si vestræ ciuitatis cùm opibus, tum genere viri primarij, qui vos & ab externa societate auertere, & ad patria omnium Bœotorum iura reducere volebant, sua sponte nos accersiuerunt, quid tandem iniuriæ vobis facimus? Qui enim [*aliquos ad aliquod facinus faciendum*] ducunt, potius peccant, quàm qui [*ipsos*] sequuntur. Sed nec illi (vt nostra fert opinio) [*vllo modo peccarunt,*] nec nos. cùm enim ciues essent, vt vos, & longè maiores opes periculis obiicerent, suæ vrbis portas aperuerunt, & in suam vrbem nos amicè, non hostiliter introduxerunt, quòd eos, qui de vobis, impro-

biores erant, non amplius improbos esse, nec peiores fieri, & illos, qui meliores erant, suam dignitatem obtinere vellent. [*quod eo consilio fecerunt*,] vt animi [*vestri*] moderatores essent, [*vestramq́; libidinem refrænarent*,] ciuitatem ciuibus nō orbantes: sed in pristinam cum necessariis gratiam reducentes, nullius inimicitias, omnium verò pariter amicitias, ac societatem vobis cōciliantes. Quòd autem non hostiliter hoc fecerimus, hinc apertè patet, nam nec vlli vim attulimus, & maturè ediximus, vt, quisquis ex patriis Bœotorum institutis viuere vellet, ad nos transiret. vos verò, cùm libenter ad nos transissetis, & cōpositionem fecissetis, primùm quidem quieuistis, postea verò, cùm nostrorum militum paucitatem animaduertissetis, (si fortè iniquius aliquid egisse videbamur, quòd præter vestræ plebis voluntatem [*in vrbem*] ingressi fuissemus,) parem gratiam nobis non retulistis, vt neque factis quicquam innouaretis, & verbis nos ad exeundū induceretis. Sed contra compositionem nos inuasistis, ac illorum quidem, quos congressi trucidastis, vicem non ita dolemus, (hoc enim illi quodam belli iure sunt passi:) sed [*in illos*,] qui manus vobis tendebant, & quos viuos cepistis, & quos à vobis interfectū non iri postea nobis promisistis, & tamen nefariè interfecistis, quomodo atrocia facinora non patrastis? præsertim cùm tres insignes iniurias exiguo temporis interuallo nobis feceritis? nam & fœderis pacta fregistis, & ciues nostros postea trucidastis, & de illis non occidendis (si ab omni rerum vestrarum, quæ in agris erant, iniuria & maleficio temperaremus) fidem nobis datam fefellistis. Et tamē dicitis nos iura violasse, vos verò dignos esse censetis, qui pro vestris sceleribus nullas pœnas vicissim luatis. sed profectò non ita erit, si modò isti sententiam sanctè, ac religiosè tulerint: sed horum omnium scelerum causa supplicio afficiemini. Hæc autem, ô Lacedæmonij, longa oratione persequuti sumus, cùm vestri, tum nostri causa: & vestri quidem causa, vt hos à vobis iustè damnatū iri cognoscatis; nostri verò causa, vt longè æquiores pœnas à nobis expetitas [*sciatis*.] neque priscas illorum virtutes, (si modò aliquæ fuerunt) audientes frangamini. quas illis quidem præsidio esse oportet, qui patiuntur iniuriam: illis verò, qui facinus aliquod turpe faciunt, duplam irrogare pœnam: quia peccata pristinę suę virtuti non conuenientia committunt, neque lamentis, ac miseratione quicquam proficiant, implorantes patrum vestrorum sepulchra, suamque solitudinem deplorantes. Nos enim contrà affirmamus nostram iuuentutem quæ ab istis trucidata fuit, mala longè grauiora passam, cuius patres, partim quidem, dum Bœotiam ad vos adducerent, [*eiusq́; societatem vobis conciliarent*,] ad Coronæam obierunt, partim verò, in senio filiis orbati, & in ædibus desolatis relicti, vos precibus multo iustioribus obsecrant, vt de istis supplicium sumatis. Homines enim, qui malum aliquod immeritò patiuntur, misericordia sunt digniores, at qui meritò (sicut isti) contrà [*digniores sunt*,] quorum malis omnes gaudeant. Et præsentem solitudinem sua ipsorum culpa habent. nam sua sponte meliores socios reiecerunt. Et nos contra ius violarunt, quamuis nullis iniuriis à nobis fuerint lacessiti, odio potius, quàm iure [*de nobis*] iudicium facientes, neque parem [*suis sceleribus*] pœnam iam rependentes. nam iustum supplicium patientur, nec ex prœlio manus vobis tendentes, vt aiunt: sed ex compositione se ipsos ad causam dicendam dedentes. Succurrite igitur, Lacedæmonij, & legi Græcorum ab istis violatæ, & nobis, qui præter ius iniuriam passi sumus, debitam gratiam referte pro studio; & animi alacritate, quam erga vos demonstrauimus. Neque propter istorum orationem apud vos repulsam feramus. Græcis autem exemplum præbete, quo declaretis vos non verborum; sed factorum certamina ipsis proposituros. Quæ si bona sunt, breuis [*eorum*] commemoratio satis est. Sed si propter peccati vitium sunt mala, longa oratio verborum ornatu exculta, ipsis velamenta prætendit. Verùm si vos, penes quos arbitrium, & potestas nunc est, breui interrogatione vsi, rebus cognitis sententiam aduersus omnes [*istos*] tuleritis homines [*facinorosi*] orationem speciosam, quâ sua iniusta facinora velent, [*posthac*] minus quęrent. Atque Thebani quidem hæc dixerunt. Lacedæmonij verò Iudices existimantes suam interrogationem sibi rectè processuram, [*si Platæenses interrogarent*.] an [*Lacedæmonij*] beneficium aliquod ab ipsis in hoc bello accepis-

pissent (quoniam & superiori tempore ipsos rogauerant, vt ex veteri Pausaniæ, post bellum Medicum, fœdere, quiescerent, [*& ab armis abstinerent, nec tamen hoc ab ipsis impetrare potuerant*,] quoniam etiam conditiones, quas postea, antequam circumuallarentur, ipsis obtulerant, vt videlicet ex illius fœderis formula communes essent, [*& neutrorum partes sequerentur*,] accipere noluerant) [*tunc Lacedæmonij*] existimantes se propter sua iusta postulata [*ab illis neglecta*,] iam vt hostes fœderis expertes ab illis violatos, singulos [*eorum*] productos, & eodem modo rursus interrogatos, an aliquo beneficio Lacedæmonios, eorumq́; socios in hoc bello affecissent, cùm illi responderent nullum beneficium à se in ipsos collatum, illinc abductos, interficiebant: & nullum supplicij immunem fecerunt. Et Platæensium quidem non pauciores ducentis necarunt: Atheniensium verò, viginti, & quinque: qui vnâ obsessi fuerant: fœminas autem in seruitutem abduxerunt: & vrbem Megarensibus, qui propter seditionem domo profugerant, & Platæensibus, qui supererant, quiq́; secum senserant, per integrum annum Thebani dederunt incolendam. Postea verò cùm eam totam funditus euertissent, & solo æquassent, prope Iunonis templum extruxerunt diuersorium quoque versus ducenûm pedum, domiciliis infra, supraq́; circundatum. Et [*ad hoc opus faciendum*] vsi sunt ipsis Platæensium tectis, & ianuis. Ex reliqua verò supellectile, quæ in mœnibus erat, ex ære, inquam, & ferro lectos construxerunt, quos Iunoni consecrarunt, templũque lapideum centum pedum eidem ædificarunt. Agrum verò publicatum, & ad decem annos locatum Thebani coluerũt. Propemodum autem, imò verò omnino Lacedæmonij à Platæensibus adeò fuerunt auersi, Thebanorum gratia, quòd ipsos in bello, quod iamtum susceptum erat, sibi perutiles fore putarent. Res igitur, quæ ad Platæam gestæ sunt, nonagesimo tertio anno à societate, quam Platæenses cum Atheniensibus inierant, hunc exitum habuerunt. Quadraginta verò Peloponnesiorum naues, quæ Lesbiis subsidio profectæ fuerant, cùm nunc per pelagus aufugissent, vt persequentem Atheniensium classem vitarent, & tempestate prope Cretam iactatæ fuissent, & illinc ad Peloponnesum palantes appulissent, tredecim triremes Leucadiorum, & Ambraciotarum, & Brasidam Tellidis filium, qui aduenerat, vt Alcidæ consiliarius esset, ad Cyllenen offendunt. Lacedæmonij enim in animo habebant, quoniam Lesbi conseruandæ spes eos fefellerat, parata maiore classe, in Corcyram seditione laborantem nauigare, quòd Athenienses cum duodecim duntaxat nauibus ad Naupactum essent. antequàm autem Athenis maior aliquis nauium numerus [*aliis*] subsidio veniret, vt præuerterent [*nouæ classis aduentum, hoc facere statuerant*.] atque Brasidas, & Alcidas in his parandis erant occupati. Nam Corcyræi discordiis intestinis laborare cœperunt, ex quo illi, qui ad Epidamnum in prœliis naualibus capti fuerant, ad ipsos redierant, à Corinthiis dimissi, verbo quidem, talentis octingẽtis redempti datis idoneis fideiussoribus, hospitibus suis: re verò ipsa, [*gratis dimissi*,] quòd Corinthiorum verbis adducti promisissent fore, vt Corcyram in ipsorum potestatem redigerent. Hi autem singulos ciues solicitabant, ac id agebant, vt ciuitatem ad defectionem ab Atheniensibus faciendam impellerent. Cùm autem Attica nauis, item & Corinthia venisset, vtraque cum legatis, quos vehebat; cumq́; ventum esset in colloquium, Corcyræi decreuerunt, vt Atheniensibus quidem, ex pacto socij, Peloponnesiis verò, quemadmodum & prius, amici essent. Et Pithiam (hic enim erat voluntarius Atheniensium hospes, & tunc ciuitatis princeps) isti viri in iudicium vocant, crimini dantes quòd Corcyram in Atheniensium potestatem redigere moliretur. Hic verò absolutus, vicissim reos facit quinque ex illis omnium ditissimos, crimini dans quòd ex Iouis, & Alcini fano vallos præciderent. Pro singulis autem vallis singuli stateres erat mulcta constituta. Cùm autem illi damnati fuissent, & mulctam persoluere deberent, ac propter eius magnitudinem ad templa consedissent supplices, vt compositione facta, certis pensionibus mulctam irrogatã persoluerẽt, Pithias (erat enim & senator) [*Corcyræis*] persuasit, vt lege [*in eos*] agerent. Illi verò, cùm propter hanc legem [*ab honoribus, & Curia*] prohiberentur, simul etiã audirent, Pithiam quandiu senator esset, multitudini persuasurum, vt eosdem

amicos,hostesq; duceret,quos Athenienses,facta coniuratorum manu,cum pugionibus in Senatum ex improuiso irrumpunt, & cùm ipsum Pythiam, tum etiam alios tam senatorum,quàm priuatorum hominum,ad sexaginta,interficiunt. Pauci verò quidam,qui cum Pythia senserant,ad Atticam triremem,quæ adhuc aderat,confugiunt. Hoc facinore perpetrato,& conuocatis Corcyræis, dixerunt hæc optima esse, atque hoc modo [*Corcyræos*] in seruitutem ab Atheniensibus minimè redactum iri.ac in posterum neutros,nisi cum singulis nauibus venirent,à Corcyræis pacatis recipiendos:si verò cum pluribus,eos in hostium numero, locoq; ducendos. Cùm autem hæc dixissent,populum in suam sententiam decretum facere coëgerunt, statimq; legatos Athenas miserunt, qui & res gestas nuntiarent, & ita facto opus fuisse demonstrarent,&illis,qui eò confugerant,persuaderent,vt nihil, quod à rationibus,commodisq; ciuitatis esset alienum, molirentur,ne qua rerum turbatio, mutatioq; fieret. Cùm autem legati Athenas peruenissent, Athenienses cùm eos, vt res nouas molientes,tum etiā [*alios,*] quibus persuaserant [*id,cuius causa eò missi fuerant,*] corripuerunt,&in Ægina custodiendos deposuerunt.Interea verò Corcyræi,qui Reipub.principes erant,Corinthiacę triremis,& Spartanæ legationis aduentu,plebem adoriuntur,pugnaq; commissa vicerunt:sed noctis interuentu, plebs quidem in arcem, & editiora vrbis loca confugit, ibiq; castra frequens posuit, & Hyllaicum portum tenebat. Victores verò, forum occuparunt. vbi permulti ipsorum habitabant,& portum,qui in forum,&in continentem spectat. Postridie verò leue certamen inter se missilibus commiserunt,& in agros vtriq; nuntios dimiserunt,seruitia solicitantes,spe libertatis proposita. Et plebi quidem seruitiorum multitudo se sociam adiunxit. alteris verò octingenti milites ex continente subsidio venerunt. Vno autē die interiecto, pugna rursus est commissa, & plebs vicit, quòd & locorum munitione, & hominum numero superior esset. mulieres etiam eos viriliter adiuuerunt, hostem regulis è summis ædium culminibus feriētes, & tumultum supra muliebrem sexum sustinentes. Cùm autem sub crepusculum vespertinum nobiles, ac diuites, quorum exiguus erat numerus, in fugā versi fuissent, & metuerent ne plebs eodem impetu, sublato clamore, in se irruens, & naualibus potiretur,& se interficerent, ædes,quæ in foro circuncirca erant,& illis contiguas domos incendunt, ne qua illinc in se fieret impressio,neque suis,neque alienis parcentes, quamobrem & multæ mercatorum pecuniæ crematæ sunt, & parum abfuit quin vrbs tota penitus periret, si ventus ingruisset, qui flammam in ipsam sparsisset. Atq; illi quidem facto pugnandi fine,quieuerunt,& vtriq; noctem illam dispositis custodiis transegerunt. Et Corinthiaca nauis, quia plebs vicerat, clàm discessit: & militum auxiliarium pleriq; hostem latentes in continentem se receperunt, sequenti verò die, Nicostratus, Diotrephis filius, Atheniensium dux, cum duodecim nauibus,& quingentis grauis armaturæ militibus Messeniis, Naupacto ad opem [*Corcyræis*] ferendam venit.& de compositione inter illos facienda agere cœpit, illisq; persuasit (vt in mutuæ concordiæ gratiam redirent) vt decem quidem homines, qui præcipui malorum autores fuerant, in iudicium vocarent, qui diutius [*ibi*] non manserunt: [*sed statim se subduxerunt.*] reliqui verò [*Corcyram*] incolerent, icto inter se, & cum Atheniensibus fœdere, vt eosdem hostes, & eosdem amicos ducerent. Atque ille quidem his rebus gestis discessurus erat;sed plebis principes ei persuaserunt, vt sibi quinque de suis nauibus relinqueret, vt aduersarij minus se commouerent, se verò totidem de suis, rebus omnibus ad nauigationem necessariis instructas, cum eo missuros [*dixerunt.*] atque ille quidem [*hoc ipsis*] concessit. Illi verò suos quique aduersarios delegerunt, quos naues conscendere iusserunt. Sed illi, veriti ne Athenas mitterentur, ad Castoris,& Pollucis fanum supplices consederunt. At Nicostratus illos illinc excitare, & consolari cœpit. Sed cùm illis persuadere non posset, [*vt illinc discenderent,*] populus armis hac de causa sumptis,quòd existimaret eos nihil sani in animo habere, qui propter suam diffidentiam cum Nicostrato nauigare nollent, & eorum arma ex ædibus absportauit, & nonnullos ipsorum, in quos inciderat, interfecisset, nisi Nicostratus [*eum*] impediuisset. Alij verò, cùm hæc fieri viderent, ad Iunonis templum

plum supplices consederunt, erantq; non pauciores quadringentis. Populus verò, veritus nequid noui molirentur, verbis adductos illinc excitauit, & in insulam Iunonis templo oppositam transportauit, & quæ ad vitam sustentandam erant necessaria, illuc ad ipsos transmittebat. Cùm autem seditio in hoc statu esset, quarto, quintóve ab istis in insulam transportatis die, tres, & quinquaginta Peloponnesiorum naues ex Cyllene, vbi, post reditum ex Ionia, stationem habebant, aduenerunt. His autem præerat Alcidas, vt & prius, & Brasidas consiliorum socius cum eo nauigabat, cùm autem appulissent ad Sybota portum, qui est in continente, primo diluculo aduersus Corcyram nauigarunt. Corcyræi verò magno cum tumultu, cùm res vrbanas, [*ac intestinos inimicorum conatus:*] tum etiam classis hostilis aduentum formidantes, sexaginta naues simul instruere cœperunt, & prout vnam quanque rebus omnibus ad prœlium committendum necessariis explebant, eam aduersus hostem emittebant. Athenienses enim ipsis suaserant, vt se primos exire, [*& hostibus obuiam ire*] sinerent, ipsi verò postea cum tota classe simul subsequerentur. Sed cùm ipsorum naues dispersæ ad hostes accederent, duæ quidem protinus ad eos transfugerunt, qui verò in aliis vehebantur, inter se prœliabantur nihil autem ritè, nihil ordine fiebat. Peloponnesij verò [*hoc hostium*] tumultu animaduerso, cum viginti quidem nauibus, se Corcyræis opposuerunt, cum reliquis verè, duodecim Atticis nauibus, quarum duæ erant Salaminia, & Paralus, [*obuiam processerunt.*] Atque Corcyræi quidem, quia malè, [*nulloq; rei militaris ordine seruato,*] nauibusque raris [*in aduersarios*] impetum faciebant, soli grauiter laborabant. Athenienses verò, quia multitudinem [*hostium*] metuebant, & [*verebantur,*] ne [*ab illis*] circumuenirentur, in confertas [*illorum naues*] non irruebant, nec in eas, quæ in medio agmine contra se instructæ erant. Sed in extremum cornu irruentes, vnam nauem demergunt. Postea verò [*Peloponnesij*] sua classe in orbem digesta, hostem circumeuntes turbare conabantur, at qui aduersus Corcyræos in acie stabant, hac re cognita, & veriti ne [*suis*] idem accideret, quod ad Naupactum [*contigerat ipsis*] auxilium ferunt. Tunc verò naues confertæ simul in Athenienses impressionem fecerunt. Illi verò se subducere cœperunt, iam in puppim remigantes, simul etiam volebant Corcyræorum naues maturè fugere, dum ipsi quàm lentissimè retrocederent, & hostium sibi oppositorum impetum sustinerent. Hoc igitur nauale prœlium, quod huiusmodi fuit, sub solis occasum finitum est. Et Corcyræi, veriti, ne hostes, vt pote victores, infesta classe contra se venirent, & vrbem inuaderent, aut, ex insula eos exportarent, quos ipsi in eam transportarant, aut aliquid quippiam noui molirentur, eos quos eò trāsmiserant, illinc in Iunonis templum rursus reportarunt, & vrbem custodiebant. Hostes verò, quamuis eos nauali prœlio superassent, ad vrbem tamen accedere non sunt ausi: sed cum tredecim Corcyræorum nauibus, quas ceperant, in continentem nauigarunt, vnde venerant. postridie verò nihilo magis vrbem infesta classe petierunt, licet omnes eius incolæ in magna perturbatione, & trepidatione essent, licet etiam Brasidas (vt fertur) Alcidam ad hoc adhortaretur; quamuis numero suffragiorum esset inferior: sed in promontorium Leucimnam ex nauibus egressi, agros vastarunt. Interea verò Corcyræorum populus vehementer metuens ne Peloponnesiorum classis vrbem inuaderet, cum supplicibus; aliisque in colloquium de ciuitate conseruanda venit: & eorum nonnullis persuasit, vt naues conscenderent. Nam [*Corcyræi, quamuis in hoc rerum statu essent constituti,*] tamen triginta naues rebus ad prœlium necessariis expleuerunt, hostis aduentum opperientes. At Peloponnesij ad meridiem vsque agrum eorum populati, discesserunt. sub noctem autem ignibus accensis significatum fuit ipsis sexaginta naues Atticas à Leucade venire, quas Athenienses miserant, cum Eurymedonte Theuclis filio, qui ipsis præerat, quia de Corcyræorum seditione certiores facti fuerant, & naues, quæ cum Alcida erant, aduersus Corcyram ituras intellexerant. Peloponnesij igitur eadem nocte statim, magna celeritate domum redierunt terram legentes. cùm autem naues per Leucadiū Isthmum [*in alterum littus huic oppositum*] transportassent, ne circumeuntes [*ab hoste*] conspicerentur, [*ita demum*] se receperunt.

Corcyræi verò,cùm & Atticas naues aduẽtare,& hoſtiles diſceſſiſſe intellexiſſent, Meſſenios receperunt, & in vrbem introduxerunt, qui prius erant extra: & naues quas rebus ad prœlium neceſſariis expleuerant, circumuehi,& in portum Hyllaicum venire iuſſerunt, & dum illæ circumueherentur, ſi quem de ſuis inimicis cepiſſent, eum interficiebant. quinetiam eos omnes, quibus perſuaſerant, vt naues conſcenderent,ex nauibus eduxerunt,illisq; cęſis diſceſſerunt. Et ad Iunonis templum profecti,ex ſupplicibus circiter quinquaginta ad iudicium ſubeundum,verbis adduxerunt, omnesq; capite damnatos morte mulctarunt. Sed plerique ſupplicum,qui verbis illorum adduci non potuerant,vt iudicium ſubirent,cùm viderent, ea, quæ gerebantur, ibidem, in templo ſe mutuò interfecerunt, & nonnulli eorum ex arboribus ſe ipſos laqueis ſuſpenderunt. reliqui verò, prout quiſq; potuit,ſe ipſos abſumpſerunt. Et per ſeptem dies,per quos Eurymedon cum ſexaginta nauibus [*eò*] profectus,[*ibi*] manſerat, Corcyręi eos interfecerunt,quos inimicos eſſe ducebãt,crimini quidem illis dantes,quòd popularem ſtatum euerterent. ſed nonnulli etiam ob inimicitias priuatas, alij etiam propter pecunias, quæ ipſis debebantur, à debitoribus, qui eas acceperant, interfecti fuerunt. omneque mortis genus [*tunc excogitatum*] viſebatur: & (quemadmodum in huiuſmodi rerum ſtatu ſolet accidere) nihil eſt, quod non contigerit, atque adeò longè plura [*quàm à me ſunt dicta.*] Etenim pater filium occidebat. Et homines à templis abſtrahebantur, & prope ipſa cædebantur, quinetiam nõnulli muro circunſepti in Bacchi templo, [*fame necati*] perierunt. Eò ſæuitiæ progreſſa eſt ſeditio, atque ideo maior eſt viſa, quòd hæc apud eos prima extitiſſet. Nam poſtea propemodum & vniuerſa Græcia commota eſt, quòd vbique diſcordiæ eſſent inter plebis patronos, qui Athenienſes; & optimates, qui Lacedæmonios accerſere volebant. ac in pace quidem nullam [*huius rei peragendæ*] ſpecioſam cauſam habuiſſent: nec ad ipſos accerſendos adeò prompti fuiſſent. Sed cùm in bello iam premerentur,& vtriq; ſe ſociorum auxiliis indigere ſimularent, vt ſimul & aduerſam factionem opprimerent, & ex eadem ſociorum euocatorum ratione potentiã ſibi ipſis adiungerent; [*tunc verò*] illis, qui rerum nouarum erant cupidi, facilè dabatur facultas accerſendi ſocios, [*quib. ſe indigere vtrique ſimulabant.*] Et multæ, eæq; graues calamitates propter ſeditionem ciuitatibus acciderunt quæ accidere ſolent,& ſemper accident, quoad eadem hominum natura fuerit: ſed tamen vel grauiores, vel leuiores, & genere diuerſæ, prout ſingulæ rerum, fortunæq; mutationes contigerint. nam in pace quidem,& rerum ſecundarum affluentia, cùm ipſæ ciuitates, tum etiam homines priuati mentes habent meliores, quòd in odioſas neceſſitates non incidant. Bellum verò, ſubducta paulatim rerum copia ad quotidianum vitæ vſum neceſſaria, violentus eſt magiſter, & ad præſentem rerum ſtatum multorum mores effingit. Ciuitates igitur ſeditionibus agitabantur, & illæ, in quibus ſeditiones ſerius excitabantur, res, quas alibi iam accidiſſe, fama acceperant, longè ſuperare ſtudebant, vt propter rerum à ſe recens inuentarum nouitatem, ingenij laudem quærerent, quòd nouas inimicorum adoriẽdorum rationes magna cum ſolertia inueniſſent, & noua ſuppliciorum genera excogitaſſent. Quinetiam vſitatam vocabulorum ſignificationem in rebus arbitratu ſuo immutarunt. Nam inconſiderata quidem audacia fortitudo amicorum ſtudioſa exiſtimata eſt: conſiderata verò cunctatio, timiditas: ſpecioſa modeſtia verò ignauiæ prætextus. Et adhibere prudentiam ad rem omnem quæ gerenda ſuſcipitur, in re qualibet ceſſatio, & ſegnities [*exiſtimabatur.*] [At veſana celeritas, [*qua quis ad res aggrediendas præceps fertur,*] viri [*fortis*] officio tribuebatur. Cautio verò in iteranda deliberatione, ſpecioſa negotij detrectandi materia. Et qui iracundus erat, is fide dignus ſemper habebatur: at qui verbis ei reſiſtebat, huius fides erat ſuſpecta. Qui verò inſidias aliis parauerat, ſi res ipſi ex animi ſententia ſucceſſiſſet, prudens [*habebatur,*] & ſi aliorum inſidias ſibi paratas prouidiſſet, longè prudentior [*exiſtimabatur.*] Qui verò proſpexiſſet ne vllis huiuſmodi rebus ipſe indigeret, is amicitiæ diſſolutor, & aduerſariorum timens [*vocabatur.*] In ſumma, is laudabatur, qui alterum in iniuria facienda præuertiſſet, & qui alium nihil tale cogitantem ad hoc ipſum impuliſſet. Quinetiam ſodales

cogna-

cognatis, [*ac necessariis*] anteponebantur, quòd [*sodales*] ad audendum sine vlla tergiuersatione promptiores essent, [*quàm ipsi cognati, ac necessarij.*] Nam huiusmodi sodalitiorum cœtus non vtilitatis causa, ex legum latarum præscripto: sed auaritiæ gratia, contra leges vsu longo stabilitas, fiebant. nec tam iurisiurandi interpositi religione, quàm scelerum, quæ simul patrabant, communicatione, fidem inter se confirmabant. Et quæ ab aduersariis probè dicebantur, ea admittebant, si opibus præstarent ita, vt illorum insidias cauere possent, non autem generositate [*animiq; simplicitate.*] Et vnus quisq; hoc pluris faciebat, si alium pro iniuria illata vlcisci posset quàm si ipsi nulla iniuria ab alio lacesseretur. Et si fortè reconciliandæ gratiæ causa iusiurandum inter vtranq; partem aliquando interponebatur, id in præsentia valebat, propter difficultatem, [*qua tunc vtrique premebantur, quòd aduersarios opprimere non possent,*] quia vires aliunde non habebāt: sed ad quamlibet rei peragendæ occasionem oblatam, qui prior fidere cœpisset, is, si [*aduersarium*] minùs munitum animaduertisset, propter fidem, [*qua ille fretus nullas insidias, nullamq; vim timebat, illum per fraudem*] lubentius vlciscebatur, quàm [*si*] apertè [*rem gessisset.*] Nam & tutum hoc esse reputabat, &, quòd fraude superasset [*aduersarium,*] prudentiæ præmium, [*laudemq;*] præterea consequebatur, facilius enim multi, qui sunt fraudulenti, solertes appellantur, quàm tardi, boni. atque hoc quidem erubescunt: illo verò gloriantur. Horum autem omnium [*malorum*] causa fuit principatus, qui propter auaritiam, & ambitionem appetebatur. His autem quasi fundamentis iactis, alacritas etiam animorum ad contentionis studium accedebat. Nam singularum ciuitatum principes, honesta vtrique nominis præscriptione, ciuilem iuris æquabilitatem, qua multitudo vtitur, [*idest, statum popularem,*] & moderatam optimatum dominationem [*cæteris administrandæ Reipub. generibus*] anteponentes, Rempub. verbo quidem curabant: sed re ipsa tanquam suorum certaminum præmium eam sibi proponebant, [*& quæstui habebant:*] & cùm alij alios omni modo superare contenderent, atrocissima quæque facinora sunt ausi, & [*inimicitias hostili more*] sunt persequuti, pœnas, non quantum æquitas, & vtilitas publica postulabat, sed longè grauiores [*inimicis*] irrogantes, & pro sua vtrique libidine semper eas in qualibet re statuentes, & vel iniquis suffragiis [*inimicum quique suum*] damnantes vel manibus, [*& vi*] potentiam sibi parantes; ad præsentis contentionis libidinem explendam erant parati. Itaq; neutri [*quicquam transigere*] consueuerunt, habita ratione religionis, [*ac iurisiurandi:*] sed quibus speciosa oratione aliquid commodè transigere licuisset, illi melius audiebant. Ciues verò, quotquot inter vtrosque erant, medij, [*& qui neutris fauebant, nec in partibus erant,*] hi, vel quòd illos non adiuuarent, vel propter inuidiam, quòd ipsi calamitatum essent immunes, ab vtraque factione penitus perdebantur. Adeò omne facinorum genus in Græcia passim propter seditiones extitit. Et simplicitas (cuius ipsa generositas est maximè particeps) cum irrisione funditus est deleta. Animis verò infestis inter se esse, & nullam alteri fidem habere, longè præstitit. nam nec vlla sermonis autoritas, nec vllus iurisiurandi terror illas inimicitias dirimere poterat. Sed cùm omnes animis essent propensiores ad desperandum de alterius fide, & constantia, illud potius prospiciebant, quomodo malum impendens vitarent, quàm, vt cuiquam fiderent, adduci poterant. Et qui prudentia minus valebant, plerunque superiores erant. Quòd enim & suam imprudentiam, & aduersariorum prudentiam metuerent, veriti ne vel illorum eloquentia superarentur, vel propter illorum ingenij calliditatem præuenirentur, ac insidiis priores appeterentur, audacter ad quælibet facinora suscipienda ferebantur. Qui verò [*hæc*] negligebant, & [*sua prudentia freti, aduersariorum insidias*] se præsensuros [*existimabant,*] nec sibi factis vllis opus esse [*ducebant*] in anteuertendis illorum insidiis, quas consilio vitare possent [*isti*] non muniti [*nec tecti: sed imparati,*] facilius opprimebantur. Pleraque igitur huiusmodi audaciæ facinora Corcyræ prius, [*quàm in aliis Græciæ ciuitatibus*] patrata fuerunt, & alia, quæcunque facere possent, qui suas iniurias vlciscuntur, in eos, qui damnum datum, iniuriamque sibi factam sunt vlti, à quibus, dum illorum imperio parerent, insolenter potius, quàm modestè

tractati fuerunt. Et [*quacunq; facere possent pauperes*] aliqui, qui consueta, [*ac diuturna*] rerum inopia se liberari cuperent, præcipuè verò, qui per auaritiam fortunas alienas occupare studerent, & se has præter ius consequi posse confiderent. Et [*quacunq; patrare possent,*] qui non auaritiæ causa: sed primùm [*quidem*] æquo iure [*suos inimicos*] inuaderent, [*deinde verò*] immani indignatione longissimè prouecti, crudeliter [*eos,*] & animo inexorabili persequerentur. Cùm autem vitæ disciplina tunc temporis Corcyræ fuisset perturbata, ipsa quoq; humana natura, quæ vel præter leges, [*dum adhuc stant & vigent,*] iniustè facere consueuit, legibus superatis, se iræ quidem impotentem: at iure potentiorem, omnisq; superioris dignitatis hostem esse lubenter declarauit. Nam [*nisi res se ita habuisset, homines profectò*] pietati vindictam non anteposuissent, neque innocentiæ, quæstum, in quo inuidia potentiam non nocentem habebat, sed homines tum alios vlciscuntur, communes leges de rebus illis latas, in quibus spes omnibus est reposita, fore, vt, si ipsi in calamitates aliquas inciderint, saltem ipsæ [*leges*] conseruentur, euertere maturè volunt, nec [*vllum subsidium aliis*] relinquere, si quis fortè in periculum vocatus, aliqua illarum indigeat. Corcyræi igitur, qui in vrbe erant, primi [*Græcorum omnium*] tales iras inter se [*tunc*] exercuerunt. Et Eurymedon, & Athenienses cum classe [*illinc*] discesserunt. Postea verò Corcyræorum exules (nam ad quingentos illorum euaserant) occupatis quibusdam munitionibus, quæ in continente erant, suo vlteriore agro potiti sunt, atque illinc, [*vt ex arce belli*] erumpentes, populabantur agros illorum, qui erant in insula, magnisq; detrimentis illos afficiebant. Et [*propterea*] in vrbe fames ingens est exorta. Iidem etiam legatos de suo [*in patriam*] reditu acturos Lacedæmonem, & Corinthum miserunt. Sed cùm nihil proficerent, postea paratis nauibus, & militibus auxiliariis, in insulam traiecerunt, numero vniuersi circiter sexcenti. atque nauibus incensis, vt nulla spes alia relinqueretur, quàm agri occupandi, montem Istonem conscenderunt, & munitione illic extructa, eos, qui in vrbe erant, grauissimè vexabant, agroq; potiebantur. Hac eadem æstate extrema, Athenienses viginti naues in Siciliam miserunt, & Lachetem Melanopi, & Charœadam Euphileti filium, harum præfectos. Nam Syracusani, & Leontini bellum inter se gerebant. Syracusanorum autem sociæ erant, exceptis Camarinæis, cæteræ Dorienses ciuitates, quæ in Lacedæmoniorum societatem huius belli initio concesserant, eos tamen in bello non adiuuerant. Leontinorum verò, Chalcidicæ ciuitates, & Camarina. Sed ex Italia, Locri quidem, Syracusanis, Rhegini verò, propter cognationem Leontinis fauebant. Leontinorum igitur socij, cùm propter antiquam societatem, [*quæ ipsis cum Atheniensibus intercedebat,*] tum etiã, quòd Iones essent, legatis Athenas missis, Atheniensibus persuaserunt, vt naues ad se mitterent. nam & terræ, & maris vsu à Syracusanis prohibebantur. Athenienses verò naues miserunt, per speciem quidem necessitudinis, sed [*re ipsa,*] eo consilio, vt neque frumentum illinc in Peloponnesum exportaretur, vtq; tentarent, an res Siculas in suam potestatem redigere possent. Cùm igitur Rhegium Italiæ [*oppidum*] appulissent, cum sociis bellum gerere cœperunt. atque hæc æstas excessit. At hyeme ineunte morbus Athenienses iterum inuasit, qui nunquam ille quidem omnino sedatus fuerat: sed tamen quædam eius quiescentis intermissio facta fuerat: quum autem eos rursus est aggressus, non minus anno integro [*apud eos*] est immoratus. prius verò, vel per biennium [*est grassatus.*] adeò vt nihil fuerit, quòd Athenienses magis, quàm morbus iste presserit, eorumq; vires afflixerit. Nam ex legionariis militibus obierunt non pauciores, quàm quatuor millia, & quadringenti, & trecenti equites. Nam cæteræ turbæ numerus iniri nõ potest. tunc verò præterea frequentes terræmotus extiterũt & Athenis, & in Eubœa, & cùm inter Bœotos, tum verò præcipuè in Bœotiæ oppido Orchomeno. Et Athenienses, ac Rhegini, qui in Sicilia erant, insulis, quæ Æoli vocantur, eadem hyeme bellum cum triginta nauibus intulerunt. Nam æstate propter aquarum inopiam bellum ipsis inferri nequit. Liparæi autem, qui sunt Cnidiorum coloni, eas possident: habitantq; in vna ex istis insulis non magna, quæ Lipara vocatur. hinc autem proficiscẽtes, alias, Didymen scilicet, Strongylen,

gylen,

gylen, & Hieram, colunt. Homines autem, qui sunt in illa regione, Vulcanum in Hiera fabrilem artem exercere putant, quia noctu quidem, magnum ignem, interdiu verò, fumum emittere cernitur. Hæ autem insulæ sitæ sunt è regione Siculi, & Messani agri: erantq; Syracusanorum sociæ. Athenienses verò vastato illorum agro, cùm illæ se [*ipsis*] dedere nollent, Rhegium redierunt. atq; hæc hyems exiit, & belli, quod Thucydides conscripsit, quintus annus excessit. Sequente verò æstate, Peloponnesij, eorumq; socij, duce Agide, Archidami filio, Lacedæmoniorum Rege, ad Isthmum vsque processerunt, vt irruptionem in Atticam facerent. Sed cùm crebri terræmotus fierent, retrò se receperunt, nec irruptionem in Atticam fecerunt. Per hæc tempora terræmotibus Eubœam apud Orobias agitantibus, mare ab ea, quę tunc erat tellus, magno cum fluctuum impetu veniens, quandam vrbis partem inuasit. Atque vna quidem [*maris*] pars [*illam vrbis partem*] demersit; altera verò, se [*in suum pristinum alueum*] recepit. Et quod antea tellus fuerat, id nunc est mare, omnesq; mortales perdidit, quotquot in editiora loca ocius cursu se conferre non potuerant. Huic autem similis alluuio extitit circa Atalantam insulam apud Locros Opuntios, quæ ab Atheniensium castello partem abstraxit, & duarum nauium, quæ subductæ erant, alteram diffregit. In Peparetho quoque fuit quædam maris restagnatio, quæ tamen [*vrbem*] non inundauit. Et terræmotus muri partem, & Prytaneum, & aliquot alias domos diruit. Huius autem rei ego causam fuisse puto, quòd terræmotus, qua parte vehementissimus extitit, ab hac mare longè amandarit, hoc verò repentè rursus retractum inundationem violentiorem fecerit. nam sine terræmotu non videtur mihi contingere, vt hoc fiat. Eadem æstate, cùm alij, vt quibusq; contigit, in Sicilia, bellum inter se gesserunt, tum etiam ipsi Sicilienses, alij aliis arma inferentes, & Athenienses, cum suis sociis. Quæ autem maximè digna memoratu vel socij cum Atheniensibus, vel hostes aduersus Athenienses gesserunt, horum mentionem faciam. Cùm enim Charœades Atheniensium dux à Syracusanis in prœlio cæsus fuisset, Laches totum classis imperium penes se habēs, cum sociis Mylis Messeniorum oppido bellum intulit. Mylis autem præsidio erant duæ Messeniorum cohortes, quæ nonnullas etiam insidias struxerant [*Atheniensium*] militibus, qui in nauibus erant: sed Athenienses, eorumq; socij illos, qui in insidiis collocati fuerant, in fugam vertūt, multosq; cædunt. Et munitionem adorti, eos compositione facta & arcem dedere, & secum aduersus Messanam militare coëgerunt. Postea verò Messanij, cùm Athenienses, eorumq; socij [*eos*] inuasissent, ipsi quoq; deditionem fecerunt, datis obsidibus, aliisq; fidei pignoribus præbitis. Eadem æstate, Athenienses triginta quidem naues circa Peloponnesum miserunt (quibus præerant Demosthenes Alcisthenis, & Procles Theodori filius:) sexaginta verò in Melum, cum duobus millibus grauis amaturæ militum; Nicias autem Nicerati filius ipsis præerat. Melios enim, quòd insulam incolerent, nec imperio parere, neque societatem secum inire vellent, subigere volebant. Sed cùm illi, agro [*ab hostibus*] vastato, se ipsis minimè dederent, [*Athenienses*] castris ex Melo motis, ipsi quidem ad Oropum, quod est è regione, nauigarunt, cumq; sub noctem [*eò*] appulissent, grauis armaturæ milites ex nauibus egressi, ad Tanagram Bœotiæ [*vrbem*] itinere pedestri protinus ire cœperunt. Athenienses verò, qui Athenis erant, ex omni vniuersi populi ordine coactis frequentibus copiis, Hipponico Calliæ, & Eurymedonte Theuclis filio, ducibus, datò signo, in eundem locum terrâ suis obuiam iuerunt. castrisque illo die apud Tanagram positis, agrum populabantur, & noctem illic egerunt. Ac postridie, cùm Tanagræos, qui eruptionem [*ex vrbe*] in ipsos fecerant, & Thebanos aliquot, qui auxilio [*Tanagræis*] venerant, prœlio superassent, & arma illis abstulissent, & trophæum statuissent, hi quidem, in vrbem, illi verò, ad naues redierunt. Nicias autem cum sexaginta nauibus terram legens, maritimam Locridis oram vastauit, domumq; rediit. Sub hoc ipsum tempus Lacedęmonij Heracleam, quæ est in agro Trachinio, missa colonia condiderunt, hac de causa. Nam vniuersi Melienses in tres partes distinguuntur, in Paralios, Hierenses, & Trachinios. Ex his autem Trachinij ab Oetæis finitimis bello attriti, initio quidem se ipsos Athe-

nienſibus adiungere ſtatuerant: ſed veriti ne illi parum fideles ſibi eſſent, Tiſamenum legatum elegerunt, quem Lacedæmonem miſerunt. cum ipſis autem & Dorienſes, quæ eſt Lacedæmoniorum metropolis, legatos miſerunt, vt idem peterent. Nam ipſi quoq; ab Oetæis grauiſſimè vexabantur. Lacedæmonij autem his auditis, in animo habebãt coloniam emittere, quòd & Trachiniis, & Dorienſibus opem ferre vellent. Simul etiam quòd hæc vrbs ad bellum aduerſus Athenienſes gerendum in loco opportuno ſita eſſe ipſis videretur. nam & aduerſus Eubœam [*ibi*] claſſem paratum iri, vt traiectus breuis eſſet, & ad tranſitum in Thraciam [*ſibi*] vſui futuram [*putabant.*] Et omnino oppidũ illud [*colonia eò miſſa*] condere ſtudebant. Primùm igitur Deum, qui Delphis eſt, conſuluerunt [*an hoc facere deberent.*] Cùm autẽ ille [*eos hoc facere*] iuſſiſſet, colonos cùm de ſuis, tum de populis circuncirca finitimis [*eò*] emiſerũt. quinetiam aliorũ Græcorum quiſquis vellet, ſequi iuſſerunt, exceptis Ionibus & Achæis, & nõnullis aliis gentibus. Tres autem ex Lacedæmoniis Leon, Alcidas, & Damagon, coloniæ duces, & conditores fuerunt. cùm autem eò perueniſſent, vrbẽ à fundamentis denuò excitatam muro cinxerunt, quæ nunc Heraclea vocatur, quadraginta fermè ſtadiorũ ſpatio à Thermopylis, & viginti, à mari diſtans. naualiaq; præparauerunt, eaq; iuxta Thermopylas, ad ipſas earum anguſtias facere cœperũt, vt ea facilè tueri poſſent. Athenienſes autem, cùm hæc vrbs à colonis vndiq; coactis conderetur, primùm quidem timuerunt, hãcq; potiſſimùm aduerſus Eubœam cõdi putarunt, quòd illinc ad Cæneum Eubœæ [*promontorium*] breuis eſſet traiectus. poſtea verò præter opinionẽ, [*res*] ipſis ceſſit. nihil enim mali inde [*Athenienſibus*] euenit. Cuius rei hæc fuit cauſa: quia Theſſali, qui rerum illarum potiebantur, & quorum in agro [*hæc vrbs*] cõdebatur, veriti ne præpotentes accolas haberẽt, aſſiduo bello nouos colonos premebant, donec eos attritos in pauciſſimos redegerunt, quamuis initio permulti fuiſſent. Quilibet enim hanc vrbem, quam Lacedæmonij condebant, ſtabilẽ, fore ſperans, [*eò*] confidenter ibat. Veruntamen vel ipſi Lacedæmonij magiſtratus, qui [*illuc*] proficiſcebantur, [*illius ciuitatis*] res maximè labefactarunt, & vrbem infrequentem reddiderunt, quòd plurimos deterruiſſent, aſperius, quinetiam nonnullis in rebus perperam [*ipſis*] imperantes. quamobrem populi finitimi facilius eos iam ſuperabãt. Eadem æſtate, & ſub idem tempus, quo Athenienſes in Melo detinebantur, illi quoq; Athenienſes, qui cum triginta nauibus circa Peloponneſum erant, primùm quidem ad Ellomenum Leucadiæ quoſdã ex præſidiariis per inſidias interfecerũt; deinde verò cum maiore claſſis apparatu, & cum omnib. Acarnanibus, qui cum frequentib. copiis, quas ex omnibus ſuæ gentis ciuitatib. coëgerant, exceptis Oeniadis, eos comitabantur, præterea cum Zacynthiis, & Cephalleniis, & quindecim Corcyræorũ nauibus, aduerſus Leucadem iuerũt. Atq; Leucadij quidem, cùm ipſorũ ager tam extra, quàm intra Iſthmum (vbi & ipſa Leucas eſt ſita, & Apollinis templum) vaſtaretur, quod militum numero longè inferiores eſſent, [*nec hoſtium impreſsionem ſuſtinere poſſent,*] quieſcebant, [*& intra ſua mœnia ſe continebant, nec vllam eruptionem in illos faciebant.*] Acarnanes verò Demoſthenem Athenienſium ducẽ rogabant, vt eos circumuallaret. hanc enim vrbem facilè expugnari poſſe, ſeq; ciuitate ſibi ſemper inimica liberatum iri putabant. Sed Demoſthenes hoc ipſo tẽpore verbis Meſſeniorum adductus eſt, vt crederet è dignitate ſua eſſe, cùm tãtus exercitus eſſet coactus, Ætolis bellũ inferre, quod & Naupacto hoſtes eſſent. Et [*iidem Meſſenij dicebãt illum,*] ſi hos ſuperaſſet, reliquas quoq; ciuitates, quæ in illis Epiri partibus erant, in Athenienſium poteſtatem facilè redacturum. Ætolorum enim gentem magnam illam quidem, & bellicoſam eſſe: quia tamen in vicis nullo muro cinctis, idq; longo interuallo inter ſe diſtantibus habitabat, & leui armatura vtebatur, eam non difficulter ab eo ſubigi poſſe demonſtrabant, [*ſi celeriter eam inuaſiſſet,*] antequam ipſa copiis omnium ſuarum ciuitatum in vnum coactis obuiam ipſi prodiret, vt ſaluti, fortuniſq; communib. opem ferret. Suadebant autem vt primum quidem inuaderet Apodotos, deinde verò Ophionenſes, poſt hos Eurytanes. (quæ eſt maxima Ætolorum pars. Sermone autẽ vtuntur ignotiſſimo, & carnib. crudis veſcuntur, quamobrem etiam ὠμοφάγοι vocantur.)

His

His enim captis, cæteros etiam [*Ætolorum*] populos deditionem facile facturos [*affirmabant.*] Ille vero Messeniorum, qui in gratia apud eum erant, verbis adductus, præcipuè verò, quia credidit se sine Atheniensium copiis, [*cum solis*] Epiroticis sociis, [*&*] cum Ætolis pósse itinere terrestri proficisci contra Bœotos, per Locros Ozolas, ad Cytinium Doricum, quod Parnassum ad dextram habet, donec descenderet ad Phocenses, qui propter amicitiam, quæ ipsis cum Atheniensibus perpetuò quondam intercesserat, ad eandem militiam alacriter venturi, vel etiam per vim, qua cogerentur, profecturi videbantur. Iam verò Bœotia Phocensibus est finitima. cum omnibus igitur copiis, inuitis Acarnanibus, à Leucade soluens oram maritimam legens, ad Sollium nauigauit. Consilio autem cum Acarnanibus communicato, cùm illi hoc non admisissent, [*neq; probassent,*] quòd Leucadem circumuallare noluisset, ipse cum reliquis copiis Cephalleniorum, Messeniorum, Zacynthiorum, & trecentorum ex suis classiariis Atheniensium (nam quindecim Corcyræorum naues abierant) Ætolis bellum intulit. Ex Oenone autem Locridis profectus est. Isti autem Locri Ozolæ erant [*Atheniensium*] socij, eosque cum omnibus suis copiis in loca mediterranea proficisci oportebat, vt illic Atheniensibus præstò essent. quòd enim Ætolis essent finitimi, & armorum genere similes, cùm propter peritiam pugnæ, qua illi vtebantur, tum etiam propter locorum notitiam, eorū auxilium in hac expeditione magno vsui fore videbatur. Cùm autem in Iouis Nemeæi templo (in quo ab illius regionis incolis Hesiodus obiisse dicitur, cùm oraculum accepisset, hoc sibi in Nemea euenturum) cum toto exercitu pernoctasset, sub auroram castris inde motis in Ætoliam est profectus. primoque die Potidaniam cepit; secundo, Crocylium; tertio, Tichion. ibiq; substitit: & prædā in Eupolion Locridis misit. nam in animo habebat, vbi cætera loca prius in suam potestatem redegisset, ita demū postea aduersus Ophionenses Naupactum reuersus, nisi se dedere voluissent, cum suis copiis proficisci. Sed hic apparatus Ætolos non latuit, imò ne tunc quidem quum primùm [*à Demosthene de Ætolis inuadendis*] cōsilium inibatur, & postquàm [*eius*] exercitus [*in Ætoliam*] irrupit, omnes [*Ætoli*] ingenti manu ei obuiam iuerunt. nam vel illi, qui Ophionensium sunt extremi, qui ad Meliacum sinum pertingunt, Bomienses, & Callienses, opem [*suis*] tulerunt. Messenij verò [*tunc etiam*] idem, quod & initio, Demostheni suadebāt. [*Nam*] cum docentes Ætolorum debellationē facilem esse, hortabantur vt quàm celerrimè vicos [*illorum*] inuaderet, nec expectaret donec vniuersi copiis in vnum contractis ei occurrerent: sed in quemcunque [*vicum*] incideret, [*eum*] expugnare semper conaretur. Ille verò his verbis adductus, & fortuna fretus, quòd nulla in re ei aduersaretur, Locros, quos ipsi auxilium ferre oportebat, nō præstolatus (velitum enim, & leuis armaturæ opera potissimum indigebat) aduersus Ægitium contendit, & aggressus expugnat. Nam oppidani fuga dilapsi fuerant, & tumulos oppido imminentes occupauerant. nam in locis excelsis erat situm, à mari distans octoginta fermè stadiis. Ætoli verò (iam enim ad Ægitium venerant, vt ei ferrent opem) Athenienses, eorumq; socios inuaserunt, & alij ex his, alij ex aliis tumulis decurrentes, missilia [*in eos*] ingerebant. Et quoties Atheniensium exercitus [*ipsos*] inuadebat; ipsi pedem referebant, illis verò pedem referentibus instabant. Et huiusmodi pugna diu est commissa, dum alij alios mutuò insequerentur, & vicissim se reciperent, & in vtroq;, [*videlicet tam in ipsa insequutione, quàm in receptu,*] Athenienses erant inferiores. Quoad igitur illorum sagittariis tela suppeditarunt, hisq; vti potuerunt, hi [*Ætolis*] restiterunt. (Nam Ætoli, quòd leuiter armati essent, dum sagittis peterentur, reprimebantur) at cùm sagittariorum præfectus occubuisset, & isti dissipati fuissent, & iidem eodem labore continenter, diuq; tolerato iam defessi essent, & Ætoli ipsis instarent, & missilibus ipsos peterent, ita demum terga verterunt, fugæq; se dederunt. & incidentes in torrentium alueos exitu carentes, & in loca, quorum erant ignari, perdebantur. Nam Chromon Messenius, qui viæ dux ipsis erat, iam obierat. Ætoli verò missilibus eos petentes, multos quidem eorum illic, in ipsa fuga pedibus assequuti, quòd essent homines pedum velocitate præstantes, & leuiter armati, perdiderunt. Sed longè plures, qui à viis aberrauerāt,

& in syluam non per viam se contulerant, allato, [*iniectóq;*] igne concremarunt. Denique fugæ, & interitus omne genus in Atheniensium exercitu cernebatur. Et qui superfuerunt, ad mare, & Oeneonem Locridis (vnde profecti fuerant) ægrè fuga se recipere potuerunt. Perierunt autem cùm ex sociis multi, tum etiam ex ipsorum Atheniensium militibus grauiter armatis ad summum circiter centum & viginti. Atq; tot quidem numero [*fuerunt,*] & eadem ætas [*militaris omnibus erat.*] Isti igitur, qui Reipub. Atheniensis ciues, viriq; fortissimi erant, in hoc bello perierunt. periit etiam alter ex ducibus Procles. cùm autem suorum militum cadauera fide publica interposita ab Ætolis recepissent, & Naupactũ rediissent, postea cum nauibus Athenas delati sunt. Demosthenes verò apud Naupactum, & in illius regionis locis remansit, quòd ob res à se [*malè*] gestas Athenienses formidaret. Per eadẽ tempora, Athenienses etiam, qui circa Siciliam erant, cùm in Locridem nauigassent, in quodã exscensu è nauibus in terram facto, Locros, qui [*loco*] auxilium ferebant, superarunt, & Peripolium ceperunt, quod sitũ erat ad flumen Halecem. Eadem æstate, Ætoli, qui iam antea Corinthum, & Lacedæmonem legatos miserant, Tolophum Ophionensem, & Boriadem Eurytanem, ac Tisandrum Apodotum, [*illarum ciuitatum magistratibus,*] persuaserunt, vt sibi copias contra Naupactum mitterent, propter Athenienses [*à Naupactiis*] accersitos, & in oppidũ introductos. Lacedæmonij verò sub autumnum tria millia grauis armaturæ sociorum emiserunt. Horum in numero fuerunt quingẽti ex Heraclea vrbe in agro Trachinio tunc recens condita. His autem copiis præerat Eurylochus Spartanus, eumq; Massarius, & Menedatus Spartani comitabantur. Exercitu autem Delphis coacto Eurylochus caduceatorem ad Locros Ozolas præmisit. nam per illorũ regionem ad Naupactum iter erat, simul etiã eos ab Atheniensium societate abducere volebat. Amphissenses autem omnium Locrorum maximè eum adiuuabãt, quia propter Phocensium odium sibi timebant. & cùm ipsi primi dederunt obsides, tum etiam alios ad idem faciendum induxerunt, qui hostilis exercitus aduentum metuebãt. Primùm igitur Myonenses sibi finitimos (hac enim ager Locrensis aditum habet difficillimũ) deinde Ipnenses, Messapios, Tritæenses, Challæos, Tolophonios, Hessios, & Oeanthenses. Isti omnes etiam ad eandem expeditionem profecti sunt. At Olpæi obsides quidem dederunt: sed tamẽ alios sequi noluerunt. Hyæi verò ne obsides quidem dederunt, priusquam vicus eorum nomine Polis ab hostibus est captus. Postquàm autem res omnes ad expeditionem necessarię comparatæ fuerunt, [*Eurylochus*] obsidibus in Cytinio Dorico depositis, cum exercitu per Locrorum agrum Naupactum versus contendit. Et dum iter faceret, Oeneonem ipsorum [*Locrorum oppidum,*] & Eupolium cepit. Nam [*Eurylocho*] se adiungere noluerant. cùm in agrum Naupactium peruenissent, & Ætoli simul auxilium ei iam tulissent, agrum vastarunt, & suburbia nullis cincta muris ceperunt. Et Molycricum profecti, quæ Corinthiorum quidem colonia erat: sed Atheniensium imperio parebat, ceperunt. Demosthenes verò Atheniensis (adhuc enim post reditum ex Ætolia, vbi cladem acceperat, circa Naupactum agebat) cùm hostilis exercitus aduentum præsensisset, & de ipsa [*Naupacto*] timeret, ad Acarnanes profectus, ipsis ægrè (propter discessum ex Leucade) persuasit, vt Naupacto subsidio venirẽt. Et cum eo mille grauis armaturæ milites nauibus vectos miserunt: qui vrbem ingressi, eam sunt tutati. Metus enim vehemens erat, ne, cùm magnus esset murorum ambitus, & pauci propugnatores, [*vrbis incolæ hostibus*] resistere non possent. Eurylochus verò, & qui cum eo erant, cùm intellexissent [*Atheniensium*] copias in vrbem ingressas, eamq; [*propterea*] expugnari non posse, se receperunt non in Peloponnesum: sed in Æolidem, quæ nunc Calydon vocatur, & Pleuronem & in alia illius regionis loca, nec non in Proschion Ætoliæ. Nam Ambraciotæ ad eos profecti, ipsis persuaserunt, vt secum Argos Amphilochicum, & cæteram Amphilochiam, & Acarnaniam aggrederentur. Simul etiam ipsis dixerunt fore vt, si hæc in suam potestatem redegissent, tota Epirotica gens societatem cum Lacedæmoniis contraheret. Eurylochus igitur horum verbis adductus, & omissis Ætolis, circum illa loca cum exercitu conquieuit, donec Ambraciotis ad militiam

profe-

profectis, ad Argos subsidio venire oporteret. atque hæc æstas excessit. Sequente autem hyeme, Athenienses, qui in Sicilia erant, cum sociis Græcis, & [*aliis*] Siculis, quotquot violento Syracusanorum imperio premebantur, & qui cùm [*eorum*] essent socij, defectione à Syracusanis [*ad Athenienses*] facta ipsos in hoc bello iuuabant, aduersus Nessam Siciliæ oppidum, cuius arcem Syracusani tenebant, iuerunt, & oppugnarunt. quum autem hoc expugnare non potuissent, abierunt. In ipso autem receptu, Syracusani, qui in arce erant. Atheniensium socios, qui eos nouissimi sequebantur, dum se reciperent, inuaserunt, & impressione in illos facta, magnam exercitus partem in fugam vertunt, & non paucos occidunt. Postea verò Laches, & Athenienses exscensu è nauibus in nonnulla Locridis loca facto, ad Caicinum fluuium, Locros, qui cum Proxeno Capatonis filio ad vim arcendam occurrerant, circiter trecentos, prœlio superarunt, armisq; detractis abierunt. Eadem hyeme, Athenienses Delum etiam ex oraculo quodam lustrarunt. Nam & antè Pisistratus tyrannus eam quidem lustrauerat: sed non totam: at tantum insulæ spatium, quantum à templo prospici poterat. tunc verò tota hoc modo fuit expiata. Quæcunq; in Delo defunctorum monumenta erant, omnia sustulerunt, & edixerunt ne quis in posterum in insula moreretur, neque [*mulier*] in ea pareret: sed [*iam morituri*] in [*insulam*] Rheneam transportarentur. Rhenea autem tam paruo interuallo à Delo distat vt Polycrates Samiorum tyrannus, qui quondã ad aliquod tempus & classe polluit & aliis insulis imperauit, Rheneam etiam captam, Apollini Delio consecrauerit, ad Delum catena religatam. Tunc quoq; primùm Athenienses post lustrationem, festa lustralia, ludosq; Deliacos, qui quinto quoque anno celebrabantur, instituerunt, [*atq; celebrarunt.*] Fuit autem & priscis temporibus in Delo frequens Ionum, & accolarum in insulis circumiacentibus habitantium conuentus. nam cum vxoribus, & liberis ad spectacula conueniebant, vt nunc Iones ad ludos in Dianæ Ephesiæ honorem institutos [*confluere solent.*] Illic autem gymnicum, musicumq; certamen fiebat. Et ciuitates [*eo*] saltatorum choros mittebant. Quòd autem hęc ita se habuerint, Homerus in primis declarat, his versibus, qui sunt ex hymno Apollinis:

Tunc tibi magnopere in Delo mens gestit Apollo,
Cum natis quoties, cum coniugibusq; frequentes
Iones influxa celebrant tua compita veste:
Cestibus & variis certamina sacra choreis
Oblectant, referúntque tuas modulamine laudes.

Quòd autem Musices etiam certamen [*ibi*] fieret, & [*musici proposito certamine illuc*] certaturi se conferrent, his quoque versibus indicat, qui sunt ex eodem Apollinis hymno. nam postquam Deliacum mulierum chorum celebrauit, suam laudationem his versibus finiuit, in quibus & sui ipsius mentionem fecit:

Verùm agedum, nobis adsis cum Phœbe Diana.
Vos etiam cunctæ me discedente valete:
Et memores estote mei post hac, homo siquis
Venerit huc alius peregrè, dicátque Puella,
Quis vir in his versans vnquam lepidissimus oris
Pectora præcipué demulsit vestra canendo?
Vos vno assensu sic respondete fauentes,
Vir qui luminibus captus Chion incolit altam.

His igitur argumentis Homerus manifestè probauit vel priscis temporibus ingentem conuentum, & celebritatem in Delo fieri consueuisse. Postea verò Athenienses, & insularum incolæ, cœtus quidem saltatorum cùm sacris [*eo*] mittebant. Sed certamina, & cætera pleraque, vt credibile est, aduersis casibus exoleuerunt, donec Athenienses certamen tunc instaurarunt, & equorum cursum addiderunt, quod antè non fuerat. Eadem hyeme, Ambraciotæ, quemadmodum Eurylocho promiserant, quum eius exercitum retinuerunt, expeditionem aduersus Argos Amphilochicum suscipiunt cum trib. millibus grauis armaturę militum. & irruptione in agrum Argiuum facta, Olpas occupant, castellũ in colle munitum,

ad mare situm. quod Arcananes quondam condiderant, eoq; munito, loco communi ad conuentum agendum, & ad ius dicendum vtebantur. ab Argiuorum autem vrbe, quę est maritima, ferè quinque, & viginti stadiis distat. Acarnanes verò, partim quidem, copiis coactis Argos suppetias ferebant, partim verò, castra posuerunt in eo Amphilochiæ loco, qui Fontes vocatur, obseruantes Peloponnesios, qui cum Eurylocho erant, ne clàm ad Ambraciotas transirent. Mittunt prætere a cùm ad Demosthenem, qui Atheniensium copias in Ætoliam [*antè*] duxerat, vt sibi dux esset. tum etiam ad viginti Atheniensium naues, quæ circa Peloponnesum erant, quibus præerat Aristoteles Timocratis, & Hieron Antimnesti filius. Ambraciotæ verò, qui apud Olpas erant, mittunt & ipsi nuntium in vrbem [*Ambraciam,*] rogantes vt populus frequentibus copiis auxilium sibi ferret; quia verebantur ne Eurylochus, & qui cum eo erant, Acarnaniam pertransire non possent, atque [*ita*] sibi vel aliorum præsidio nudatis prœlium esset committendum, vel si domum redire voluissent, minimè tutum esset. Eurylochus igitur, ac Peloponnesij, qui cum eo erant, simul atq; Ambraciotas, qui apud Olpas erant, venire intellexerunt, castris è Proschio motis, ad opem ipsis ferendam confestim proficiscuntur. Et Acheloo transmisso, iter per Acarnaniam faciebant, quę propter subsidium Argos missum, præsidiis erat nudata, ad dextram quidem habentes Stratiorum vrbem, & ipsorum præsidium; ad sinistram verò, reliquam Acarnaniam. Cùm autem Stratiorum agrum pertransissent, iuerunt per Phytiam, & rursus per extremos Medeonis fines, deinde per Limnæam [*illinc*] ingressi sunt in Agræorum agrum, qui non Acarnaniæ iam: sed ipsis amicus erat. Et Thyamum montem nacti, qui est incultus, per eum transiuerunt, & in Argiuum descenderunt cùm iam nox esset. cumque inter Argiuorum vrbem & Acarnanum præsidium, quod erat ad Fontes clàm transissent, cum Ambraciotis, qui apud Olpas erant, se coniunxerunt. Iunctis autem castris, simul atque illuxit, consistunt ante vrbem, quæ Metropolis appellatur. ibique castra fecerunt. Athenienses verò non multo pòst cum viginti nauibus ad sinum Ambracicum aduenerunt opem Argiuis laturi. Et Demosthenes cum ducentis grauis armaturæ militibus Messeniis, & sexaginta sagittariis Atheniensibns. Atq; naues quidem ad Olpas in colle sitas, à mari stationem habebant. Acarnanes verò, & Amphilochorum aliquot (nam eorum plerique ab Ambraciotis per vim distinebantur) cùm Argos iam conuenissent, ad prœlium cum aduersariis committendum se præparabant. Et Demosthenem totius socialis exercitus ducem cum suis prætoribus elegerunt. Ille verò copiis ad Olpas adductis, castra prope eas posuit. Ingens autem terrę vorago vtraq; castra dirimebat. Et per quinq; dies quieuerunt: at sexto vtriq; ad prœlium se instruxerunt. Sed enim Peloponnesiorum acies maior, & [*militum numero*] longè superior erat. Demosthenes igitur veritus ne [*ab illa*] circumueniretur, in insidiis in via quadam caua, & dumosa collocat tam ex graui, quàm ex leui armatura promiscuè ad quadringentos milites, vt ab ea parte, qua hostis numero superior erat, isti in ipso congressu surgentes ex insidiis eum à tergo aggrederentur. Vbi verò acies vtrinque fuit instructa ad manus venerunt. Demosthenes autem cum Messeniis: & paucis Atheniensibus dextrum cornu tenebat: alterum verò, Acarnanes, vt cuiq; locus in acie obtigerat, & Amphilochorum iaculatores, qui aderant, obtinebant. Peloponnesij verò, & Ambraciotæ promiscuè instructi erant, exceptis Mantinensibus. hi enim in læuo potius, nec eo extremo cornu conferti stabant. Sed Eurylochus, & qui cum eo erant, è regione Messeniorum, & Demosthenis, extremum lęuum cornu tenebant. Cùm autem manus inter se iam consererent, & Peloponnesij [*suo sinistro*] cornu superiores essent, & dextrum aduersariorum circumuenirent, Acarnanes, qui in insidiis collocati fuerant, illos à tergo adoriuntur, factaq; impressione in fugam vertunt, ita vt ne primum quidem ipsorũ impetum sustinuerint; sed territi maiorem exercitus partem in fugam coniecerint. Postquàm enim cornu, cui præerat Eurylochus, quod erat firmissimum, [*ab hoste*] cædi viderunt, multo magis metuere cœperunt. Et Messenij, qui cum Demosthene ab ea parte in acie stabant, rem magna ex parte confecerunt. At Ambraciotæ, & qui in dextro cornu collo-

cati

cati erant, hostilem aciem sibi oppositam vicerunt, & ad Argos vsque sunt persequuti. Etenim omnium, qui circum illa loca habitant, sunt pugnacissimi. Sed cùm se reciperent, cùm maiorem suarum copiarum partem victã viderent, & cæteros Acarnanes sibi [*cedentibus*] instantes ad Olpas ægrè confugerunt. Et multi eorum obierunt, dum [*in Olpas*] perturbatis ordinibus, & nulla rei militaris disciplina seruata irruerent, præter Mantineos. Isti enim totius exercitus maximè compositi se receperunt. pugnæq; finis sub vesperum est factus. Postridie verò Menedæus, defuncto Eurylocho, & Maccario, ipse imperium adeptus, & ob ingentem cladem acceptam dubitans, quonam modo aut obsidionem perferret, si maneret, quòd terra, mariq; nauium Atticarum præsidiis esset circunseptus, aut etiam euaderet, si eruptionem tentasset, Demostheni, & Acarnanum ducibus sermonem infert de fœdere, & de discessu suo, & de recipiendis suis militibus in acie cæsis. Illi verò milites quidem cæsos reddiderunt, ipsiq; trophæum statuerunt, & suos fermè ad trecentos, qui in prælio ceciderant, susceperunt, [*& sepulturæ mandarunt.*] Abeundi verò facultatem non palàm omnibus facto fœdere dederunt: sed Demosthenes cum Acarnanibus prætoribus, suis collegis, clàm fœdere facto cum Mantinensibus, & Menedæo, & aliis Peloponnesiorum ducibus, & quicunque inter illos dignitate maximè præstabant, quam primùm abeundi potestatem ipsis fecit, eo consilio, vt Ambraciotas, turbamq; militum mercede conductorum [*Peloponnesiorum præsidio*] nudaret, præcipuè verò, quòd Lacedæmonios, & Peloponnesios apud illius regionis Græcos in inuidiam rapere cuperet, quòd illos fœdè prodidissent, suæq; priuatæ potius, quàm communi sociorum saluti consuluissent. Atq; hi quidem suorum cadauera receperunt, & pro præsenti rerum copia festinabundi ea sepelierunt. Et illi, quibus abeundi facultas clàm data fuerat, [*clàm*] abire deliberabant. Demostheni autem, & Acarnanibus nuntiatur Ambraciotas, qui in vrbe [*Ambracia*] erant, primo illo nuntio, quem ex Olpis acceperant, excitos frequentibus copiis per Amphilochiam ad opem suis ferendam venire, quia cum illis, qui in Olpis erant, se coniungere volebant, rerum ante gestarum prorsus ignari. Quamobrem quandam copiarum partem ad vias insidijs obsidendas, & ad munitissima quæq; loca præoccupanda confestim mittit. Simul autem cum reliquis copiis ad opem suis contra illos ferendam se præparabat. Interea verò Mantinenses, & cæteri, quibus abeundi potestas pactis induciis data fuerat, per speciosam olerum, & cremiorum colligendorum causam egressi, rari clàm abibant, & inter abeundum colligebant ea, quorum causa se exisse simulabant. Cùm autem ab Olpa iam longè progressi essent, tunc se ocius proripiebant. Ambraciotæ verò, & alij, qui sic [*ad olera, & cremia legenda, pactorum ignari*] frequentes conuenerant, cùm [*suos*] abire animaduertissent, ipsi quoque magna contentione, cursuq; concitato currere cœperũt, quòd [*eos*] assequi vellent. Acarnanes verò [*clàm quibus Demosthenes, ac ipsorum duces Mantinensibus, aliisq; Peloponnesiis abeundi potestatem fide data fecerant,*] primùm quidem vel omnes pariter nullis induciis impetratis abire existimarunt, & [*ideo*] Peloponnesios persequebantur, quinetiã quidam, qui existimabant se prodi, in quosdã è suis ducibus, insequi vetantes, ac dicentes illos data fide abire, tela iaculati sunt. Deinde tamẽ Mantinenses quidẽ, & Peloponnesios dimittebant, Ambraciotas verò cædebant. Eratq; magna contentio, & ignoratio, quis Ambraciota, quisve Peloponnesius esset, & ex illis ad ducentos interfecerunt. Cæteri verò in Agraidẽ, quæ finitima erat, diffugerũt. Et Salynthius Agræorum Rex, quippe quòd eorum amicus esset, eos excepit. Ambraciotæ verò, qui ex vrbe [*Ambracia ad opem suis ferendam*] veniebant, ad Idomenẽ perueniũt. Idomene verò sunt duo excelsi tumuli. Horũ alterũ, qui maior est, noctis aduentu, milites ex castris à Demosthene præmissi, clàm hostibus iter faciẽtes celeriter præoccuparũt. alterũ verò, qui minor est, Ambraciotę priores ascenderãt, & [*in eo*] pernoctarãt. Demosthenes verò à cœna, primoq; crepusculo statim cum reliquo exercitu viã ingreditur, & dimidiũ quidẽ, eius secũ habẽs ad illã tumuli partem substitit, quâ illis aditus patebat: alterũ verò dimidiũ per Amphilochicos montes iuit. Et sub auroræ ortum inuadit Ambraciotas in cubilib. adhuc iacẽtes rerumq; gestarũ penitus igna-

ros. Imò verò potius opinantes, [*eos qui veniebant*,] ex suis esse. Demosthenes enim Messenios de industria primos, & ante cæteros omnes in acie collocarat, & imperauerat, vt [*Ambraciotas*] Doricè alloquerentur, & illis, qui pro castris erant in statione, fidem facerent, [*omnemq́ periculi suspicionem, metumq́ prævriperent*,] præcipuè verò, quod eorum facies cerni non posset. adhuc enim nox erat. cùm igitur [*Demosthenes*] illorum copias inuasisset, [*eius milites*] eas fugarunt, & magnam illorum partem illic interfecerunt. Reliqui verò in fugam versi, cursu montes petere cœperunt. Sed cùm itinera iam præoccupata essent, simul etiam cùm Amphilochi quidem suæ regionis notitiam haberent, & leuiter armati essent aduersus homines armis graues: hi verò locorum essent imperiti, nec scirent quò se verterent, incidentes aut in loca confragosa, aut in vias insidiis iam incessas, profligabantur. Et cùm omne fugæ genus tentassent, nonnulli ad mare etiam non longè distans se conuerterunt. Et cùm vidissent naues Atticas, quæ terram legebant, interea dum ipsi fortè fugerent, [*ad eas*] annatarunt, existimantes in præsenti metu sibi satius esse iam ab illis, qui in nauibus erant, quàm à barbaris, & Amphilochis infensissimis hostibus trucidari. Ambraciotæ igitur hoc modo profligati, è multis pauci in vrbem [*Ambraciam*] euaserunt. Acarnanes verò spoliatis cadaueribus, & trophæis erectis, Argos redierunt. Et ad eos postero die venit caduceator missus ab Ambraciotis, qui ex Olpa ad Agræos confugerant, petiturus vt sibi liceret suscipere, [*&* *sepelire*] cadauera suorum, quos post primum prœlium [*Acarnanes*] interfecerant, quum vnà cum Mantinensibus, & cęteris, quibus abeundi potestas pactis induciis facta fuerat, ipsi nulla fide data egressi fuerant. Caduceator autem intuitus arma Ambraciotarum, qui ex vrbe prodierant, multitudinem admirabatur. cladis enim acceptæ ignarus erat: sed ea sociorum suorum esse arbitrabatur. Tunc verò quidam eum interrogat, quid nam admiraretur, & quod ex ipsis putaret periisse. Nam qui eum interrogabat, existimabat istum caduceatorem ab illis missum, qui apud Idomenen erant. Ille verò respondit ad ducentos. Ille vero, qui eum interrogabat, eius orationem excipiens subiecit, atqui non [*ducentorum*] hæc arma videntur esse: sed plusquam mille militum interfectorum. Et ille rursus: non ergo sunt eorum, qui nobiscum in acie steterunt. Cui idem respondit [*imò verò hæc arma sunt vestrorum militum*,] siquidem vos apud Idomenen heri pugnastis. Atqui nos (inquit ille) heri cum nemine pugnauimus: at nudius tertius dum nos reciperemus. Et hic subiecit, nos tamen cum istis, qui ex Ambraciotarum vrbe ad opem suis ferendam venerunt, heri pugnauimus. Cùm autem caduceator hoc audisset, & auxilium vrbanum [*ab hoste*] profligatum cognouisset, edito gemitu, & ob præsentium malorum magnitudinem attonitus, confestim re infecta discessit, nec vlterius suorum cadauera flagitauit. Hæc enim clades, quam vna Græca ciuitas accepit intra tot dies, [*quot dixi*] exstitit maxima omnium, quæ in hoc bello contigerunt. neq; cæsorum numerum scripsi, quia multitudo, quæ dicitur interiisse, fidem superat, pro magnitudine ciuitatis. Ambraciam autem (sat scio) Acarnanes, & Amphilochi, si Atheniensibus, ac Demostheni morem gerentes expugnare voluissent, primo statim clamore expugnassent. Iam verò timuerunt ne Athenienses, si eam tenuissent, accolæ sibi molestiores essent. Postea verò tertia spoliorum parte Atheniensibus attributa, reliqua inter ciuitates diuiserunt. Atque Atheniensium quidem spolia, in ipso nauigationis cursu fuerunt intercepta. nam illæ trecentæ solidæ armaturæ, quæ nunc in templis Atticis affixæ visuntur, Demostheni priuatim honoris causa datæ fuerunt, quas ille secum in nauibus absportauit. Simul etiam post cladem in Ætolia acceptam, ob has res gestas reditus in patriam ei tutior fuit, Athenienses quoque, qui in viginti nauibus erant, Naupactum redierunt. Acarnanes verò, & Amphilochi post Atheniensium & Demosthenis discessum Ambraciotis & Peloponnesiis, qui ad Salynthium, & Agræos confugerant, fide publica interposita ex Oeniadis abeundi potestatem dederunt: qui etiam ad Salynthium, & Agræos transiuerunt. Postea verò Acarnanes, & Amphilochi fœdus, & societatem ad centum annos cum Ambraciotis coiuerunt, his conditionibus, vt neque Ambraciotæ cum Acarnanibus bellum Peloponnesiis inferrent, neque cum Ambraciotis

Acarna-

Acarnanes Atheniensibus: sed mutuo sibi forent auxilio, vtq; Ambraciotæ [*Acarnanibus*] redderent quicquid aut oppidorum, aut agrorum Amphilochis finitimorum tenerent: neque subsidium mitterent Anactorium, quod Acarnanibus erat infestum. Cùm autem hoc modo inter eos conuenisset, bellum deposuerunt. Post hæc Corinthij præsidium ex suis ad trecentos grauis armaturæ milites, cum Xenoclide Euthyclis [*filio*,] eorum duce, Ambraciam miserunt: qui itinere per Epirum facto [*eò*] ægrè peruenerunt. Res igitur ad Ambraciam gestæ hunc exitum habuerunt. Eadem hyeme, Athenienses, qui in Sicilia erant, cum Siciliensibus, qui ex locis mediterraneis in extremos agri Himeræi fines irruptionem fecerat, exscensum ex nauibus in agrum Himeræum fecerunt, & in Æoli insulas nauigarũt. cùm autem Rhegium se recepissent, Pythodorum Isolochi [*filium*,] Atheniensium ducem, Lachetis in classis præfectura successorem offendunt. Nam Sicilienses socij ad Athenienses nauibus profecti, ipsis persuaserunt, vt maiore nauium numero opem sibi ferrent. Syracusani enim eorum agro potiebantur. cùm autem paucis [*illorum*] nauibus maris vsu prohiberentur, classem cogebant, & se ad vim arcendam parabant, quòd hanc iniuriam ferre nollent. Athenienses igitur sexaginta naues instruxerunt, quas ad ipsos mittere statuerunt, tum quòd bellum illic celerius confectum iri sperarent, tum etiam quod suos in rebus naualibus exercere cuperent. Vnum igitur è ducibus Pythodorum cum paucis nauibus [*eò*] miserunt. Sophoclem verò Sostratidæ, & Eurymedontem Theuclis [*filium*] cum maiore nauium numero [*postea*] mittere decreuerant. Pythodorus verò, accepta iam præfectura classis, cui Laches antè præerat, sub extremam hyemem profectus est ad Locrorum castellum, quod Laches antè ceperat, prœlioq; victus à Locris, discessit. Per idem ver ignis riuus ex Ætna effluxit, quemadmodum & aliàs, & vastauit partem agri Catanæorum, qui sub Ætna monte incolunt, qui omnium Siciliæ montium est maximus. hæc autem flammarum eructatio quinquagesimo post primum ignis eructationem anno contigisse fertur. Ex quo autem Sicilia à Græcis habitatur, ad summum ter extitisse traditur. Atque hæc quidem hac hyeme gesta sunt. huiusq; belli, quod Thucydides conscripsit, sextus annus excessit.

THVCYDIDIS OLORI F. DE BELLO PELOPONNESIACO, LIBER QVARTVS.

EQVENTE vere, cùm segetes iam spicas emittere inciperent, decem Syracusanorum naues, & totidem Locrorum profectæ, Messanam, quæ est in Sicilia, occuparunt, ab ipsis [*oppidanis*] accitæ. Et Messana ab Atheniensibus defecit. Hoc autem potissimum fecerunt, Syracusani quidem, quòd viderent id oppidum ad inuadendam Siciliam opportunum esse, & Athenienses metuerent, ne illinc [*vt ex belli sede*] excurrentes, maiori apparatu se inuaderent. Locri verò, propter odium, quo Rheginos prosequebãtur, quia eos vtrinq; [*terra mariq;*,] bello premere volebant. simul autẽ Locri cum frequentib. copiis in Rheginorum agrum irruptionem fecerũt, ne [*Rhegini*] Messeniis auxilium ferrent. simul etiam inducti ab exulibus Rheginis, qui apud ipsos erant. Rhegium enim iampridem seditionib. agitabatur, nec in præsentia Locros arcere poterat. quò etiam magis [*ipsum Locri*] premebãt. Locri autẽ vastato [*Rheginorum*] agro, cũ peditatu quidem, domum redierũt: naues verò, Messanæ præsidio remãserunt. & aliæ, quæ instruebãtur, eò venturæ, ibiq; castra statiua habituræ, & bellũ illinc gesturæ erãt. sub eadem veris tempora antequam frumenta essent matura, Peloponnesij, eorumq; socij irruptionẽ in Atticam fecerunt. Illis autẽ præerat Agis Archidami [*filius*,] Lacedæmoniorũ Rex. Et statiua [*ibi*] habẽtes agrũ ppula-

bantur. Athenienses verò illas quadraginta naues, quas instruxerant, in Siciliam miserunt, & reliquos duces, Eurymedontem, & Sophoclem. Nam Pythodorus, qui cum illis tertius erat dux, in Siciliam iam antè profectus fuerat. His autem imperarunt, vt obiter curarent res Corcyreorum, qui in vrbe erant, qui latrociniis ab exulibus in monte degentibus infestabantur. Et Peloponnesiorum sexaginta naues illuc nauigauerant, vt opem illis ferrent, qui in monte erant; simul etiam quòd propter ingentem famem, qua [*Corcyræorum*] ciuitas laborabat, res illas in suam potestatem facilè redactum iri sperarent. Mandarunt etiam Demostheni, qui, post suum ex Acarnania reditum, vitam priuatam degebat, hoc ipsum flagitanti, vt his nauibus, si vellet, circa Peloponnesum vteretur. Cùm autem inter nauigandum è regione agri Laconici fuissent, & accepissent Peloponnesiorum naues ad Corcyram iam appulisse, Eurymedon quidem, & Sophocles ad Corcyram tendere properabant. Demosthenes verò eos hortabatur vt primùm Pylum appellerent, deinde peractis rebus, quæ peragendæ essent, nauigationis cursum conficerent. Illis verò contradicentibus, forte fortuna tempestas exorta classem Pylum detulit. Demosthenes autem postulauit vt locus ille confestim muniretur. Hac enim de causa se cum illis nauigasse [*dicebat.*] Demonstrabat autem magnam esse lignorum, lapidumq; copiam, & locum natura munitum esse, & cùm ipsum, tum etiam magnum illius agri tractum circumcirca desertum esse. Pylus enim à Sparta distat stadia circiter quadringenta, & sita est in eo agro, qui olim erat Messenius, quem Lacedæmonij Choryphasion vocant. Illi verò dicebant multa esse Peloponnesi promontoria deserta, si in iis occupandis ciuitatem exhaurire velit. Cæterùm huic locus iste longè commodior, quàm ullus alius, esse videbatur, tum quod ei portus adiaceret, tum etiam quòd Messenij, qui olim cognatione cum illius loci incolis coniuncti fuerant, & eadem, qua Lacedæmonij, lingua vtebãtur, illinc prodeuntes plurima damna [*Lacedæmoniis*] daturi essent, simul etiam illius loci fideles custodes futuri essent. Sed cùm neq; ducibus, neq; militibus rem persuadere posset, quam etiam postea cum ipsis præfectis communicarat, propter nauigãdi difficultatem quieuit, donec ipsos milites otium agentes, ex contentione inter eos orta, loci muniendi cupiditas inuasit. Itaque manus ad opus faciendum admouerunt, & cum nulla ferramenta ad lapides cædendos haberent: sed eos cum delectu ferrent, coagmentabant vbi quisq; aptè quadrare poterat. & lutum, sicubi opus illo esset, ob vasorum penuriam, humeris portabant, ita procumbentes, vt commodissimè in dorso permanere posset, quin etiam manus à tergo conserebant, ne decideret. Omniq; ratione properabant Lacedæmonios anteuertere, & illas munitionum partes, quæ oppugnationi maximè opportunæ erant, prius absoluere, quàm illi ad opem loco ferendam venirent. nam maior illius loci pars suopte situ munita erat, muroq; non indigebat. Lacedæmonij verò tunc fortè diem festum agebãt, & licet interea hoc audissent, tamen contemnebant, quòd, simul ac exercitum eduxissent, aut hostes suum aduentum non expectaturos, aut oppidum à se per vim facilè receptum iri putarent. nonnihil etiam [*ipsorum*] exercitus, qui in agro Attico adhuc erat, ipsos retardauit. Athenienses verò communito intra sex dies loco, qui continentem versus erat, & vbi maximè oportebat, Demosthenem quidem cum quinq; nauibus ibi reliquerunt, vt ei præsidio esset: at cum cæteris, quorum numerus erat maior, cursum in Corcyram, & Siciliam vrgebant. At Peloponnesij, qui in Attica erant, accepto nuntio de Pylo capta, domum celeriter se receperunt. Lacedæmonij enim, & Agis ipsorum Rex, id quod Pylo contigerat, ad se potissimùm pertinere, [*suamq; rem agi*] ducebant. simul etiam quia præmaturè irruptionem [*in Atticam*] fecerant, & frumento adhuc viridi, [*ac immaturo,*] multis commeatus deerat. Præterea frigus acrius, quàm illud anni tempus ferret, exercitum pressit. Quare multis de causis contigit, vt illi celerius se receperint, & in hac expeditione minimum commorati fuerint. nam quindecim dies in Attica manserunt. Per idem tempus Simonides Atheniensium dux, coacta paucorum Atheniensium, qui in præsidiis erant, & magna sociorum illic habitantium manu, Eionem, quæ est in Thracia, Mendæorum coloniam: sed [*Atheniensium*] hostem per prodi-

proditionem occupauit. cùm autem Chalcidenses, & Bottiæi confestim opem [*oppido*] tulissent, expulsus est, multosq; milites amisit. Cùm autem Peloponnesij ex Attica domum rediissent, Spartani quidem, cùm ipsi, tum finitimorum populorum proximi quiq; ad opem Pylo celeriter ferendam iuerunt. cæterorum verò Lacedæmoniorum aduersus hostem profectio tardior extitit, quòd ex altera expeditione modò reuersi essent. sed nuntiis per [*totam*] Peloponnesum circummissis imperarunt, vt [*omnes*] ad opem Pylo ferendam primo quoq; tempore concurrerent. ad suas etiam sexaginta naues, quæ apud Corcyram erant, nuntium miserunt, quæ per Leucadium Isthmum transportatæ, cùm Atticam classem, quæ ad Zacynthum erat, latuissent, ad Pylum peruenerunt. copiæ verò pedestres & ipsæ iam præstò erant. Demosthenes verò, cùm Peloponnesij nauigationis cursum eò adhuc tenerent, duas naues clam, ocius emisit, quæ nuntiarent Eurymedonti, & cæteris Atheniensibus, qui cum classe ad Zacynthum erant, vt celeriter venirent, quòd locus in discrimine versaretur. Et illæ quidem [*duæ*] naues, prout Demosthenes mandarat, magnam in nauigando celeritatem adhibuerunt. Lacedæmonij verò se ad illius loci munitionem terra, mariq; oppugnandam parabant, quòd opus properanter factum, & in quo pauci propugnatores essent, à se facilè expugnatum iri sperarent. Cæterùm, cùm Atticarum nauium è Zacyntho auxilia [*ad Demosthenem breui ventura*] expectarent, in animo habebant, nisi fortè prius [*munitionem*] expugnassent, ipsas etiam portus fauces obstruere, ne Atheniensibus ad eum appellere liceret. Insula enim nomine Sphacteria ante portum porrecta, & propè adiacens, efficit & portum tutum, & introitus angustos. vt hac quidem, quà ad Atheniensium munitionem, & Pylum vergit, bina nauigia: illac verò, quà vergit ad reliquam continentem, octona, nouenaq; [*frontibus æquatis simul*] transire possint. totaq; syluestris, & propter solitudinem inuia, & quindecim fermè stadiorum magnitudine erat. Portus igitur ostia nauibus confertim collocatis, ita vt proras [*altum versus, & hostibus*] aduersas haberent, obstruere statuerant. Quinetiam in hanc ipsam insulam, timentes ne [*hostes*] ex ea [*prodeuntes*] bellum sibi facerent, grauis armaturæ milites transportarunt, & alios in continente collocarunt. Ita enim [*existimabant*] & ipsam insulam Atheniensibus hostem fore, & continentem, quæ nullum haberet locum, in quem Athenienses è nauibus exscensum facerent. Nam illam ipsius Pyli oram, quæ extra portus ostium erat, & quæ altum spectabat, quòd esset importuosa, [*sciebant*] non habituram [*vllum locum, in quo Athenienses consisterent, &*] vnde proficiscerentur ad suos adiuuandos: se verò, & sine prœlio nauali, & sine periculo locum expugnaturos [*sperabant,*] vt erat verisimile. tum quòd nullus in eo commeatus esset, tum etiam quòd ab exiguo apparatu, [*paucisq; militibus*] occupatus fuisset. Cùm autem hanc sententiam comprobassent, milites in insulam transportarunt, ex omnibus cohortibus sortiti, aliiq; prius, subinde, per vices [*eò*] traiecerunt. Postremi verò, qui etiam illic relicti fuerunt, erant quadringenti, & viginti, præter Helotas, qui circum ipsos erant. Illis autem præerat Epitadas Molobri [*filius*]. Demosthenes verò, cernens Lacedæmonios cum naualibus, simul & pedestribus copiis [*Pylum mox*] aggressuros, ipse quoq; se [*ad vim propulsandam*] præparabat, & [*quinq;*] naues, quæ [*ex totius classis numero*] ipsi relictæ fuerant, subduxit, easq; transuersas pro vallo ante oppidum collocauit, & earum nautas scutis infirmis, & plerisque vimineis armauit. nec enim in loco deserto arma sibi comparare poterant. Quinetiam hæc ipsa ceperant ex piratica triremi, & actuario nauigio Messeniorum, qui fortè [*eò*] appulerant. Et inter istos Messenios fuerunt ad quadraginta grauis armaturæ milites, quibus Demosthenes vnà cum aliis vsus est. Is igitur, cùm multos & inermium, & armatorum super maximè munitas, & firmas oppidi partes, continentem versus collocasset, præcepit, vt [*hostium*] peditatum propulsarent, si [*partes illas*] aggrederetur. Ipse verò, cùm ex omnibus sexaginta grauis armaturæ milites, & aliquot sagittarios delegisset, cum istis extra murum ad mare profectus est, quà potissimùm illos ex nauibus in terram exscensum facere conaturos existimabat. Nam ipsos ad loca quidem aspera, & saxosa, & ad mare conuersa [*venturos opinabatur:*] sed tamen,

quia ab hac parte suæ munitionis murus infirmissimus erat, ipsos [*ideo*] putabat allectum iri, magnoq; studio daturos operam, [*vt in hanc partem exscenderent.*] Neq; ipsi [*Athenienses*] sperabant fore vnquam, vt classe [*Lacedæmoniis*] inferiores essent, & [*propterea*] eam muri partem nulla firma munitione muniuerãt, &, si illi per vim in terram exscendere conarentur, oppidum facilè capi posse [*credebant.*] In hac igitur parte, quæ ipsum mare spectabat, milites collocauit, atque disposuit, vt [*hostes*] arceret, si posset. eosq; his verbis [*ad rem fortiter gerendam,*] est adhortatus.

DEMOSTHENIS CONCIO.

Viri, qui mihi eiusdem periculi nunc estis socij nemo vestrum, reputans omnes difficultates, quæ nos circunstant, prudens videri velit, potius quàm has nullo modo considerans, bonæq; spei plenus aduersarios inuadere, propter hæc incolumis euasurus. nam quæcunq; res (vt istæ) ad necessitatem sunt redactæ, minimum prudentiæ desiderant, at indigent animi præsentia ad periculum celerrimè subeundum. Quanquam ego pleraque nobiscum facere video, si & impetum hostium sustinere, neq; potiora commoda, quæ nobis ad rem feliciter gerendam adsunt, illorum multitudine deterriti, fœdè prodere velimus, quòd enim locus accessu sit difficilis, hoc pro nobis facere duco: quippe qui nobis quidem illorum impetum sustinentibus socius erit, [*& proderit:*] sed si recedamus, quamuis alioqui sit accessu difficilis, tamen accessu facilis erit, quia nullus [*hostem*] prohibebit. Et, [*si recedamus,*] hostem acrius nos vrgentem habebimus, quia non facilè se recipere poterit, si nos etiam ipsum vrgeamus. Dum enim [*hostes*] sunt in nauibus, facilimè propulsari possunt: sed si in terram exscenderint, tunc verò nobiscum æqua conditione pugnabunt. Et ipsorum multitudo nõ admodum est extimescenda: quamuis enim sit ingens, tamen propter difficultatem loci, quò appellere conabitur, exigua manu pugnabit. Quamuis enim [*hostium*] exercitus [*nostro*] sit maior, tamen non est in terra, perinde atque [*noster:*] sed ex nauibus [*pugnabit,*] quibus multæ [*rerum gerendarum*] opportunitates in mari cõtingant est necesse. Quare difficultates istorum nostræ paucitati pares esse duco. Præterea è dignitate vestra esse duco, vos, qui Athenienses estis, & qui experientia nauticum in alios exscensum nouistis (si quis hostium impetum fortiter sustineat, nec graui fluctuum illisorum strepitu, & minaci nauium incurrentium impetu territus recedat, [*hunc*] nunquam per vim summoueri posse) cùm vos ipsos nunc manere, & arcentes hostem ad ipsum littoris salebrosi dorsum, & nos ipsos, & locum conseruare. Cùm autem Demosthenes his tantùm Athenienses [*ad rem strenuè gerendam*] adhortatus fuisset, illi maiorem fiduciam animo conceperunt, & cùm ad ipsum mare descendissent, ibi se ad hostes propulsandum acie instructa pararunt. Lacedæmonij verò motis castris, & terrestri exercitu, simul & quadraginta & tribus nauibus munitiones [*Atheniensium*] aggressi sunt. Illorum autem classis præfectus erat Thrasymelidas Cratesiclis [*filius*] Spartanus. Easq; ab ea parte inuasit, qua Demosthenes [*illos venturos*] sperabat. Athenienses verò & ipsi vtrinque à terra, & à mari hostem propulsabant. Illi verò classem partiti, cum exiguo nauium numero, quòd cum maiore ad littus appellere non possent, & [*cæteras naues interea*] quiescere iubentes, per vices impetum [*in hostes*] faciebant, omniq; animi contentione, & adhortatione vtentes, si quo modo reiectis [*hostibus*] munitionem capere possent. Brasidas autem omnium maximè conspicuus extitit. cùm enim esset vnus è Trierarchis, & videret propter loci, & accessus difficultatem Trierarchos, & gubernatores, si quàm etiam ad partem accedi posse videbatur, formidantes, & cauentes ne naues confringerent, vociferabatur, dicens non decere ipsos, dum lignis parcunt munitionem in [*suo*] agro ab hostibus extructam pati. quinimo iubebat ipsos ex nauibus in littus per vim exscendere, nauesq; confringere, & socios [*hortabatur,*] ne pro magnis beneficiis, [*quæ acceperant,*] suas naues in præsentia Lacedæmoniis largiri dubitarent. Sed nauibus [*in littus*] impactis, & quauis ratione exscensu ex illis in terram facto & viros, & locum in suam potestatem redigerent. Atque ipse quidem his verbis alios [*ad hoc faciendum*] instigabat, & cùm suum gubernatorem,

nauem

nauem [*in littus*] impingere coëgisset, ad nauis pontem perrexit. & descendere conatus, ab Atheniensibus est reiectus, multisq; vulneribus sauciatus, animi deliquium passus est, eoq; collapso in illud spatium, quod est inter ipsos remiges, & proram, clypeus eius in mare decidit. cùm autem in terram delatus fuisset, Athenienses eum susceperunt, & postea in trophæo sunt vsi, quod propter victoriam ex hac [*hostium*] oppugnatione partam erexerunt. Cæteri verò [*Lacedæmonij*] magna quidem animi alacritate [*in littus ex nauibus*] exscendere conabantur: sed non poterant, cùm propter locorum, [*& accessus*] difficultatem, tum etiam propter Atheniensium præsentiam, qui hostium impressionem sustinebant. neque loco cedebant. Tunc autem tanta fortunæ commutatio facta est, vt Athenienses quidem, ex terra, eaq; Laconica, Lacedæmonios nauibus infestis contra se venientes, [*& ad littus appellere studentes,*] propulsarēt; Lacedæmonij verò, ex nauibus, & in suum agrum, tunc hostilem, contra Athenienses descendere conarentur. Ingens enim gloriæ accessio eo tempore facta est, his quidem, quòd maximè mediterranei, & pedestribus prœliis præstantissimi visi fuissent; his verò, quòd maritimi esse rerumq; nauticarum peritia longè præstare visi fuissent. Hoc igitur die, & sequentis parte, cùm [*Lacedæmonij*] aliquoties hostis munitionem adorti fuissent, [*nec expugnare potuissent,*] eius oppugnandæ finem fecerunt. Tertio die naues aliquot Asinam dimiserunt ad comparandam materiam ad machinas faciendas, quòd eam muri partem, quæ portum spectabat, & quæ alta quidem erat: sed tamen præcipuè locum exscensioni in terram faciendæ opportunū habebat, machinis à se captum iri sperarent. Interea verò sexaginta Atheniensium naues ex Zacyntho aduenerunt. nam accesserāt illis auxilio aliquot præsidiariæ, quæ Naupacti erant, & quatuor Chiæ. Sed cùm [*Athenienses*] vidissent & ipsam continentem, & insulam militibus armatis refertam, & naues, quæ in portu erant, ambigentes quonam appellerent, tunc quidem ad Proten insulam, quæ non multum distabat, & deserta erat, contenderūt, ibiq; castris positis pernoctarunt. Postero die vt ad nauale prœlium instructi, in altum vela fecerunt, [*eo consilio, vt cum hostibus pugnarent,*] si contra se in apertum mare venire voluissent. Sin minus, vt ipsi [*in portum*] ingrederentur. Illi verò nec obuiam ipsis in altum processerūt, neque, quemadmodum constituerant, portus ostia obstruxerunt. Sed in terra se continentes, naues nautis, remigibus, cæterisq; rebus necessariis explebant, seq; ad nauale prœlium in portu non paruo committendum parabant, si quis ingredi voluisset. Athenienses verò hac re cognita ab vtroque portus ostio impressionem in ipsos fecerunt, & inuecti in complures ipsorum naues à terra iam remotas, & aduersis proris venientes, in fugam verterunt, & insequuti, quòd breue spatium inter eos esset, multas quidem fregerunt, quinque verò ceperunt, & harum vnam cum ipsis viris. In cæteras verò, quæ ad terram confugerant, impressionem fecerunt. aliæ verò, dum adhuc instruerentur, antequàm in altum proueherentur, [*ab Atheniensibus*] lacerabantur. Nonnullas etiam, ex quibus homines aufugerant, [*suis nauibus*] alligarunt, & vacuas traxerunt. Quæ conspicientes Lacedæmonij, & cladem istam ægerrimè ferentes, quòd ipsorum ciues [*ab hostibus*] in insula interciperentur, ad opem illis ferendam veniebant. & armati in mare ingredientes, suas naues manibus apprehendebant, & ad se retrahebant. Et in eo vnusquisq; existimabat res impeditas fuisse, quibus gerendis & ipse non interfuisset, & ingens tumultus, & ab vtrorumq; motibus diuersus circa naues extitit. Nam & Lacedæmonij præ studio, & formidine nihil aliud (vt ita loquar) quàm nauale prœlium è terra faciebant. Et Athenienses, qui victores erant, & qui præsenti [*victoria*] fortuna quàm longissimè progredi volebant, ex nauibus pedestrem pugnam committebant. cùm autem multo labore se ipsos mutuò fatigassent, & multa vulnera vltro, citroq; intulissent, & accepissent, dirempti sunt. Et Lacedæmonij naues inanes, illis exceptis, quæ initiò captæ fuerant seruarunt. cùm autem vtrique in sua castra se recepissent, illi quidem trophæum erexerunt, & cæsorum cadauera restituerunt, nauiumq; fractarum tabulis sunt potiti: insulamq; protinus classe circumire cœperunt, eamq; custodiebant, quòd viri in ea intercepti essent. Peloponnesij verò, qui in continente erant, &

qui ex omnibus [*mediterraneis Peloponnesij regionibus*] ad opem [*suis*] ferendam iam conuenerant castris ad Pylum positis se in suo loco continebant. cùm autem rerum ad Pylum gestarum nũtius Spartam allatus fuisset, placuit ipsis [*Lacedæmoniis,*] quippe quòd Respub. magnam cladem accepisset, vt summi Magistratus in castra se conferrent, & rebus inspectis, ex tempore constituerent quicquid agendum videretur. Illis verò, cùm animaduertissent nulla ratione suis succurri posse, nec in discrimen illos adducere vellent, ne vel fame premerentur, vel [*hostium*] multitudine opprimerentur, vel in eorum potestatem redigerentur, placuit, induciis factis cum Atheniensium ducibus (si vellent) de rebus ad Pylum spectantibus, legatos Athenas de compositione acturos mittere, & operam dare, vt suos ciues primo quoq; tempore reciperent. Cùm autem [*Atheniensium*] duces conditionẽ [*ab illis oblatam*] accepissent, has inducias fecerunt, vt Lacedæmonij quidem naues, in quibus pugnauerant, omnesq;, quotquot in ora Laconica longæ erant, Pylum delatas Atheniensibus traderent, nec arma munitionibus inferrent, neque à terra, neque à mari. Athenienses verò permitterent Lacedæmoniis, qui in continente erant, vt suis ciuibus in insula interceptis afferrent frumentum præscriptum: ac molitum, binas videlicet farinæ chænicas Atticas, totidem vini cotylas, & carnis frustum, viritim. seruis verò dimidium horum. vtque hæc ipsa [*in insulam*] Atheniensibus inspectantibus mitterent, néve nauigium vllum furtim illuc ingrederetur; & nihilominus Athenienses insulam custodirent, ita tamen vt in eam non descenderent, nec Peloponnesiorum copiis vel terra, vel mari arma inferrent. quicquid autem horum vel tantillum alterutri transgrederentur, tunc induciæ ruptæ censerentur. hæ autem ratæ essent donec Lacedæmoniorum legati rediissent. Athenienses autem eos [*Athenas*] portarent, & [*inde*] reportarent, & [*inde*] reportarent. Illis verò reuersis hæ induciæ irritæ essent, vtq; Athenienses [*Lacedæmoniis*] naues eiusmodi restituerent, cuiusmodi [*ab ipsis*] accepissent. His igitur conditionibus induciæ factæ, nauesq; circiter sexaginta traditæ, legatiq; missi fuerunt. Hi autem, cùm Athenas peruenissent, hæc verba fecerunt.

LACEDÆMONIORVM LEGATORVM CONCIO.

Lacedæmonij nos huc miserunt, Athenienses, ad transigendum de viris illis, qui sunt in insula, & ad persuadendum quicquid & vobis vtile est futurum, & nobis idem in hoc calamitoso casu, vt in præsenti rerum statu, decus maximè est allaturum. Neque verò longiorem orationem præter [*nostram*] consuetudinem habebimus: sed quia patrium nobis est institutum, vbi pauca verba sufficiunt, non vti multis, rursus verò pluribus vti, quoties tempus postulat, vt verbis doceamus aliquid eorum, quæ operæ pretium est facere. Hæc autem non hostili animo accipite, neque quasi rerum ignaros vos doceri, sed quasi gnaros admoneri, vt rectè consultetis, existimate. Vobis enim præsentem prosperitatem præclarè administrare licet, cùm penes vos habeatis [*ea loca;*] quæ [*iam*] tenetis, & honorem, & gloriam præterea sitis consequuturi. nec admittere quod accidere solet hominibus, qui præter consuetudinem aliquid boni sunt adepti. semper enim spe elati maiora appetunt, quòd & in præsentia præter opinionem res ipsis feciliter cesserit. At quibus crebræ alternantis fortunæ vicissitudines contigerunt, eos secundis rerũ successibus minimè confidere æquum est. Id, quod præcipuè & vestræ ciuitati, propter experientiam, & nostræ meritò adesse debet. Hoc autem cognoscatis, nostros casus iam intuentes. Quamuis enim simus summæ apud Græcos dignitatis, tamen ad vos venimus, nos, qui prius (vt existimamus) plus potestatis, [*ac iuris*] habebamus [*aliis*] concedendi ea, quorũ causa nunc [*huc*] profecti vos rogamus. neque tamẽ, vel quòd defuerit nobis potentia, vel quòd ob eius incrementum insolentes facti simus, hæc nobis acciderunt: sed cùm pristinam potentiam obtineremus, opinione tamen decepti fuimus, qua in re omnibus idem pariter contingere potest. Quare non oportet vos nunc præsentibus ciuitatis vestræ viribus, & aliarum rerum accessione fretos, opinari fortunam etiam [*eandem*] vobiscum per-

perpetuò futuram. Illi autem sunt viri sapientes, qui tutò res secundas in ambiguo ponunt, & aduersas iidem sapientius, [*ac moderatius*] ferre possunt, & qui existimant bellum non sequi eam partē quam belli partem quis tractare velit: sed eam, ad quam ipsa fortuna eum ducere voluerit. Et huiusmodi homines minimum labantur, & de summo secundæ fortunæ gradu deturbentur, quòd ipsius [*belli*] successibus freti non efferantur. Quòd si nunc, Athenienses, erga nos feceritis, præclarè vobiscum agetur. Et [*cauebitis*] ne fortè posthac, si vos à nobis non exorati cladem aliquam acceperitis, (id quod, vt alia multa, contingere potest) vel istos rerum progressus, [*ac præsentem felicitatem*] fortunæ fauore consequuti esse existimemini: cùm liceat vobis non periculosam, [*nec dubiam: at certam*] potentiæ atq; prudentiæ opinionem posteris relinquere. Lacedæmonij enim vos ad fœdera, & ad bellum finiendum prouocant, offerentes pacem, societatem, aliamq; magnam amicitiam & necessitudinem mutuò futuram, & [*pro his*] reposcentes viros, qui sunt in insula, & vtrisque satius fore ducentes belli fortunam non periclitari, siue illi per vim effugiant, oblata aliqua salutis occasione, siue etiam potius expugnati capiantur. Graues enim inimicitias ita demum omnino dissolui putamus, non si quis bellum illatum propulsans, & in eo longè superior, [*hostem*] per vim ad iusiurandum adigens, compositionem iniquis conditionibus cum eo faciat: sed si, cùm ipsi liceat hoc ipsum facere, [*& vi vti,*] quamuis ipse victoriā virtute præter suam expectationem sit adeptus, tamen animi æquitate adductus, moderatis, [*ac æquis*] conditionibus [*cum hoste*] recōcilietur. Cùm enim aduersarius [*propter beneficium*] iam [*acceptum*] non debeat [*aduersarium*] vlcisci, quasi vim passus fuerit, [*& iniquas conditiones ab eo oblatas inuitus, & coactus acceperit*:] sed [*pro beneficio accepto*] gratiam [*ei*] referre, præ pudore ad standum conuentis promptior est, [*quàm ille, qui præter animi sententiam aliquid necessitate compulsus fecerit.*] Homines autem hoc agunt erga maiores hostes potius, quàm erga mediocres inimicos. natura enim ita comparatum habent, vt iis, qui sponte sua [*de inimicitiis*] remiserint, libenter & ipsi vicissim cedant: illis verò, qui sunt superbi, vel præter hominum opinionem cum periculo resistant. Nobis verò vtrisque, si vnquam aliâs, nunc profectò gratiæ reconciliatio est peropportuna, priusquàm grauissimum aliquod, [*ac insanabile malum*] interea nos opprimat, cuius causa necesse erit nos [*quidem*] præter publicas, priuatas etiam inimicitias, easq; sempiternas vobiscum gerere: vos verò rebus priuari, ad quas nunc vos prouocamus, [*& quas à vobis flagitamus.*] Quare dum belli euentus adhuc est anceps, vos quidem, cum gloriæ, nostræq; amicitiæ accessione; nos verò, antequàm dedecus aliquod nobis accidat, cum mediocri, [*tolerabiliq;*] iactura, in gratiam redeamus. Et cùm ipsi bello pacem anteponamus, tum etiam cæteris Græcis malorum requiem demus, qui huius quoque rei vos præcipuos autores existimabunt. Bello enim vexantur, nescientes vtri nostrum belli fuerint autores. sed si bello deposito gratiæ reconciliatio fiat (cuius nunc penes vos maior est potestas) hoc beneficium vobis acceptum referent. Et si [*rem*] perspiciatis, facultas vobis adest Lacedæmonios firmos vobis amicos efficiendi, cùm & ipsi ad hoc [*vos*] prouocauerint, & [*vos*] ipsis gratificaturi potius, quàm [*ipsos*] per vim compulsuri sitis. Hac autem in re quot bona inesse credibile sit considerate. Nobis enim, vobisq; eadem dicentibus, [*& fœdere inter nos facto consentientibus,*] scitis cæteros Græcos, quòd [*opibus, & autoritate nobis longè*] sint inferiores, maximum honorem [*nobis*] habituros. Hæc igitur Lacedæmonij dixerunt, existimantes Athenienses superiore tempore fœderum quidem cupidos fuisse: sed se resistentibus impeditos fuisse: oblatam verò pacem libenter accepturos, virosq; [*sibi*] reddituros. Illi verò quod viros in insula tenerent interceptos existimabant sibi iam in promptu esse fœdera cum ipsis facere, quotiescunque vellent: sed maiora affectabant. Illos autem maximè instigabat Cleon Cleæneti filius, qui tunc temporis vir popularis, & in dicendo multitudini acceptissimus erat. Hic [*Atheniensibus*] persuasit, vt [*Lacedæmoniorum legatis*] responderent. Oportere primùm [*quidem,*] eos, qui in insula essent, & armis, & se ipsis traditis, Athenas portari. [*Deinde*] verò, [*illis eò*] profectis, vbi Lacedæmonij reddidissent Nisæam, & Pegas, & Trœzena, & Achaiam,

quæ bello non cepissent: sed ex superiore compositione ab Atheniensibus accepissent, qui propter clades acceptas, & quòd fœderibus tunc multo magis indigerent, ipsis ea concessissent:) [*ita demum*] suos ciues recipere, & fœdera [*tam diuturna*] facere, quàm diuturna vtrisque placuisset. Lacedæmonij verò ad hoc responsum nihil contradixerunt: sed petierunt vt sibi darentur viri delecti, quibuscum rem conferrent, ac disceptarent, qui dicentes, ad audientes, [*id est, colloquentes, ac disputantes*] de singulis rebus, pacatè conuenirent in iis, quæ alteri alteris persuasissent. Tunc verò Cleon vehementer instare cœpit, dicens se vel antè cognouisse ipsos nihil æqui, [*nihil sinceri*] in animo habere: & nunc etiam [*hoc*] manifestum esse. quippe qui apud multitudinem nihil dicere: sed cum paucis viris concilium habere vellent. quòd si quid sani cogitarent, eos apud vniuersos [*Athenienses*] verba facere iussit. Lacedæmonij verò cernentes neque sibi fas esse apud multitudinem loqui, quamuis propter cladem acceptam, ipsis [*postulata*] concedere placeret, [*veriti*] ne apud socios malè audirent, si dixissent [*quæ dicere volebant,*] nec impetrassent, neque Athenienses moderatè se gesturos in iis, ad quæ prouocarentur, infecto negotio Athenis discesserunt. Quibus reuersis induciæ de Pylo factæ confestim solutæ sunt. Lacedæmonij verò naues repetebant, quemadmodum [*inter ipsos, & Athenienses*] conuenerat. Sed Athenienses eas reddere noluerunt, [*illis*] crimini dantes, quòd præter induciarum pacta incursionem in munitionem fecissent aliaq́;, quæ non magni momenti esse videbantur. hac ratione nixi, quòd in conuentis dictum esset, si vel minima eorum pars violata fuisset, inducias ruptas fore. Lacedæmonij verò contradicebant, & [*Athenienses*] accusabant, quòd præter ius, [*& pacta, suas*] naues retinerent, atque digressi, bellum [*denuo*] gerere cœperunt: (bellumq́; totis viribus ab vtrisq; ad Pylum administrabatur:) Athenienses quidem, binis nauibus aduersis insulam interdiu semper circumeuntes, noctu verò [*eam custodientes*] omnibus etiam [*nauibus*] manentibus in statione circuncirca, [*in cæteris partibus,*] excepta illa, quæ pelagus spectabat, [*idq́;*] quoties ventus spirabat: (& viginti [*aliæ*] naues ad ipsos Athenis ad [*insulæ*] custodiam venerunt, ita vt vniuersæ numero essent septuaginta) Peloponnesij verò, in continente castra habentes, & [*Atheniensium*] munitionem subinde oppugnantes, [*&*] obseruantes occasionem, si qua fortè sese ipsis offerret, vt suos ciues liberarent. Interea verò Syracusani, eorumq́; socij, qui in Sicilia erant, præter naues præsidiarias, quæ apud Messanam erant, aduecta cætera classe, quam parauerant, bellum è Messana gerebant. Eosq́; [*ad hoc*] Locri maximè solicitabant, ob odium, quo Rheginos prosequebantur. Ipsique cum frequentibus copiis, quas ex omni totius populi ordine coëgerant, in illorum agrum irruptionem fecerant. Volebant autem nauale prœlium experiri, quòd naues, quæ tunc Atheniensibus aderant, paucas esse animaduerterent, maiore autem illarum parte, & illis, quæ venturæ erant, insulam [*Sphacteriam*] obsideri audirent. Si enim classe vicissent, Rhegium terra, marique obsessum in suam potestatem redactum iri, suasque res ita demum firmiores fore sperabant. Cùm enim Rhegium Italiæ promontorium proximum esset [*Messanæ,*] & Messana, quæ est in Sicilia, [*Rhegio vicissim proxima esset, existimabant se*] non permissuros, vt Athenienses [*ad insulam*] appellerent, fretoque potirentur. Hoc autem fretum est mare inter Rhegium, & Messanam, quà breuissimo interuallo Sicilia distat à continente. atque hæc est [*illa Siculi maris pars,*] quæ Charybdis appellata fuit, quâ Vlysses transisse fertur. Hoc autem mare propter loci angustias, & ingentium marium, Tyrrheni, & Siculi concursum, in ipsum [*fretum*] irrumpens, & æstuosum existens, iure sæuum est appellatum. In hoc igitur [*tam angusto*] spacio Syracusani, eorumque socij, cum nauibus paulo pluribus, quàm triginta, sub serum diei prœlium nauale committere coacti fuerunt, pro nauigio cursum illac tenente, obuiam [*hostibus*] prodeuntes, aduersus sexdecim Atticas, & octo Rheginas naues. Et ab Atheniensibus victi, tunc in sua castra celeriter se receperunt, vt singulis licuit, vna ad Messanam, & Rheginum naui amissa. noxq́; suo interuentu prœlium diremit. Postea verò Locri quidē ex Rheginorum agro discesserunt. Syracusanorum verò, sociorumq́; naues ad Peloridem,

quæ

quæ est agri Messanensis, coactæ stationem habebant, ipsisq; peditatus aderat. Athenienses verò, & Rhegini, cùm naues vacuas animaduertissent, impressionem in eas fecerunt. manuq; ferrea iniecta vnam ipsorum depresserunt, viris [*ex ea*] natando elapsis. Postea verò, cùm Syracusani naues ingressi fuissent, & Messanam remulco tracti præterueherentur, Athenienses impetu rursus in eos facto, illis ex littore, oraq; caua in altum prouectis, & prius [*hostem*] aggressis, alteram nauem amiserunt. Syracusani autem, cùm in hac præteruectione, prœlioq; nauali, quod huiusmodi fuit, rem non deteriore conditione gessissent, in Messanæ portum se receperunt. Atque Athenienses quidem, cùm per nuntios intellexissent Camarinam Syracusanis ab Archia, eiusq; sociis prodi, eò nauigarunt. Interea verò Messanenses cum omnibus totius populi copiis terra, mariq; simul expeditionem susceperunt aduersus Naxum Chalcidicam, quæ finitima erat. Primoq; die Naxiis intra mœnia conclusis, agrum vastabant. Postero verò die, classe circumuecti per fluuium Acesinen, agrum vastabant, at cum peditatu ad vrbem oppugnandam accesserunt. Interea verò Siculi multi, qui in montibus habitabant, ad opem Naxiis contra Messanenses ferendam descenderunt. Quos vt cōspexere Naxij, sumptis animis, & inter se cohortati, quòd Leontini, cæteriq; socij Græci ad opem ipsis ferendam aduentarent, ex vrbe subitò erumpentes, impetum in Messanenses fecerunt. illisq; in fugam versis, supra mille interfecerunt, cæteriq; domum ægrè se receperunt. nam barbari maximam eorum partem in viis aggressi perdiderunt. Et naues, quæ ad Messanam appulerant, aliæ ab aliis separatæ domum se receperunt, statimq; Leontini, sociique cum Atheniensibus Messanam, vt bello attritam, oppugnatum iuerunt. Et Athenienses quidem, cum classe, à portu; peditatus verò, à terra, vrbem oppugnantes, [*expugnare*] conabantur. Sed Messanenses, & ex Locris aliquot cum Demotele, qui post cladem acceptam, vrbis præsidio relicti fuerant; eruptione facta, [*hostemq;*] repentè adorti, exercitus Leontinorum magnam partem in fugam verterunt, multosq; interfecerunt. quod cùm vidissent Athenienses, & ex nauibus exscensum in terram fecissent, opem [*ipsis*] tulerunt, & Messanenses insequuti intra vrbis muros concluserunt, eos perturbatos aggressi; erectoque trophæo Rhegium reuerterunt. Post hæc, Græci, qui erant in Sicilia, sine Atheniensibus, alij alios mutuo bello terrâ infestabant. Athenienses verò, qui ad Pylum erant, Lacedæmonios in insula interceptos adhuc obsidebāt; at Peloponnesij, qui in continente statiua habebant, in suo loco se continebant. Atheniensibus autem [*Pyli*] custodia admodum laboriosa erat, cùm propter commeatus, tum propter aquæ inopiam. nullus enim fons, præter vnum, eumq; non magnum, in ipsa Pyli arce erat. sed plerique glaream ad mare suffodientes, qualem credibile est aquam potabant. Erant præterea loci angustiæ, propter quas in exiguo, [*& angusto spatio*] castra habebant. Et quia naues nullam stationem habebant, harum quidem aliæ per vices cibum in terra sumebant: aliæ verò in anchoris stabant. Et mora, quæ præter opinionem accidebat, maximum animi angorem [*ipsis*] afferebat, quòd homines in insula deserta, [*interceptos,*] & aqua salsa vtentes intra paucos dies à se expugnatum iri putarent. Cuius rei causa erant Lacedæmonij, qui edixerant, vt quisquis vellet, frumentum molitum, vinum, caseum, & si quid aliud esculentum esset, quod ad obsidionem tolerandam vtile esset, in insulam importaret, hoc ingenti pretio æstimantes, & Helotibus, qui [*aliquid horum illuc*] importasset, libertatem promittentes. Quare cùm alij [*res esculentas in insulam*] non sine graui periculo comportabant, tum verò præcipuè Helotes, soluentes ex qualibet Peloponnesi parte, in qua eos esse contigisset, & dum nox adhuc esset, appellentes ad eam insulæ partem, quæ pelagus spectabat. Ventum autem potissimùm obseruabant, quo [*ad insulam*] deferrentur. faciliùs enim triremium custodiam latebant, quoties ventus à mari spirabat. Nam [*Atticæ naues tunc*] stationem circum insulam habere non poterant. Illis verò cursus ad littora non parcus esse consueuerat. Nam [*sua*] nauigia pecuniis æstimata [*in littus*] impingebant, [*quòd pro illorum iactura pretium in singula statutum, sibique promissum, à Lacedæmoniis se accepturos confiderent.*] Et [*Lacedæmoniorum*] milites, [*qui in insula ab Athe-*

nienſibus obſidebantur,] ad illas inſulæ partes, ad quas commodè naues appellere poterant, excubias agebant, [*vt commeatus allatos ſtatim reciperent.*] Quotquot verò mari tranquillo periculum ſubiiſſent, [*ab Athenienſibus*] intercipiebantur. Illuc etiam per portum adnatabant vrinatores ſub aquis natantes, funiculo papauer mellitum, liniq; ſemen contuſum, in vtribus attrahentes, qui cùm initiò [*cuſtodes Athenienſium*] fefelliſſent, poſtea obſeruari cœpti ſunt. Et quauis ratione vtrique conabantur, hi quidem, commeatus [*in inſulam*] tranſmittere, hi verò, cauere ne [*hoc*] ſe lateret. Athenienſes verò, qui in vrbe erant, cùm intellexiſſent ſuum exercitum variis incommodis affligi, & commeatus ad illos, qui in inſula erant, tranſportari, conſilij inopes erant, & verebantur ne hyems ſuum præſidium opprimeret, tum quia videbant ſuum exercitum res ad victum neceſſarias, circa Peloponneſum, vt pote in loco deſerto, ſibi comparandi facultatem non habiturum, tum etiam quia ne æſtate quidem ſatis commeatuum [*ad varios exercitus*] circummittere poterant. præterea [*videbant*] ſtationem [*ſuæ claſſi illic*] non futuram, quòd [*illa inſula*] loca eſſent importuoſa: ſed aut cuſtodia à ſe remiſſa, hoſtes incolumes euaſuros, aut nauigiis, quæ commeatus [*ad eos in inſulam*] importabant, erupturos [*putabant.*] Sed quod omnium maximè formidabant, illud erat, quòd Lacedæmonios aliquo firmo virium præſidio fretos, nullum caduceatorem de pace acturum ad ſe poſthac miſſuros arbitrarentur, eosq; pœnitebat quòd fœdera non admiſiſſent. Cleon verò, cùm intelligeret eos ſuſpicari ſe impedimento fuiſſe ne pacis conditiones acciperentur, negabat verum dicere eos, qui nuntios [*de rebus illis*] afferebãt. Cùm autem illi, qui nuntios attulerant, [*Athenienſes*] hortarentur, vt, ſi fidem ſibi non haberẽt, aliquos exploratores [*eò*] mitterent, [*qui res explorarent, & verũ illarum ſtatum renuntiarent,*] ipſe cum Theogene explorator ab Athenienſibus electus eſt. Ille verò, cùm intelligeret ſe coactum iri vel eadẽ dicere, quæ illi, quos criminabatur, [*& mendacij inſimulabat,*] vel, ſi contraria dixiſſet, ſe mendacẽ viſum iri, Athenienſibus ſuadebat, quòd eos ad bellum gerendum animis magis propenſis eſſe videret, vt nullos quidem exploratores [*eò*] mitterent, neq; cunctando [*rei gerendæ*] occaſionem prætermitterent: ſed, ſi vera ipſis viderentur ea, quæ nuntiabantur, cum claſſe [*illuc*] proficiſcerentur, vt viros illos expugnarent: & Niciam Nicerati [*filium,*] qui tunc dux erat, innuebat, [*& ſubobſcurè deſignabat,*] & cum exprobratione dicebat facile eſſe parata claſſe, ſi duces viri eſſent fortes, [*eò*] proficiſci, viroſq; in inſula interceptos expugnare: hocq; ſe facturum, ſi gereret præturam. At Nicias, cùm Athenienſes aliquantulum tumultuati eſſent aduerſus Cleonem, quòd ne tunc quidem, ſi res facilis ipſi videretur, [*aduerſus hoſtes*] nauigaret, ſimul etiam, cùm videret ipſum [*Cleonem*] ignauiam ſibi exprobantem, iuſſit ipſum aſſumptis quibus vellet copiis, quod ad ſe [*duces*] attineret, [*ſuoq; permiſſu, rem*] aggredi. Hic verò primò quidem exiſtimans eum [*non ex animo: ſed*] verbo tenus [*ſibi præturam, & negotium hoc*] relinquere, [*ad expeditionem ſuſcipiendam*] paratus erat. Sed vbi cognouit ipſum reuera cupere [*præturam*] tradere, tergiuerſari cœpit, & illum, non ſe, prætoria dignitate præditum eſſe dixit: timore iam perculſus, & ratus eum ſibi [*prætura*] cedere non auſurũ. Nicias verò rurſus [*idem*] iubebat, & prætura ad Pylum [*gerenda ei*] cedebat, & Athenienſes teſtabatur. Illi verò (quemadmodũ vulgus facere ſolet) quo magis Cleon nauigationem ſubterfugiebat, ac tergiuerſabatur, promiſſis ſtare recuſans, eo magis Niciæ imperabant, vt præturam [*illi*] traderet, illiq; acclamabant, vt nauigaret. Quamobrem [*Cleon,*] cùm non poſſet amplius ſe expedire ex iis, quæ dixerat, expeditionem ſuſcipit. Et in mediam concionem progreſſus, dixit ſe non timere Lacedæmonios, & ſe nauigaturum, nullo de ciuium numero ſecum ducto: ſed Lemniis, & Imbriis, qui aderãt, aſſumptis etiam peltatis, qui ex Æno venerant auxilio, & aliunde ſagittariis quadringentis. Cum his copiis dixit [*ſe iturum*] ad milites, qui ad Pylum erant, [*&*] intra viginti dies aut Lacedæmonios viuos adducturum, aut illic interfecturum. Tunc autem leuitas hominis, & inanis eius oratio riſum aliquomodo mouit, iucunda tamen accidit viris prudentibus, conſiderantibus ſe alterum è duobus bonis adepturos, aut ſe Cleonis importunitate liberatum iri (quod magis ſperabant,) aut, ſi opinione ſua

frustrati

frustrati fuissent, [*illum*] Lacedæmonios in suam potestatem redacturum. Cùm autem res omnes ad expeditionem necessarias in concione peregisset, & Athenienses expeditionem suis suffragiis ipsi decreuissent, ipseque Demosthenem, vnum ex ducibus, qui ad Pylum erant, sibi collegam adiunxisset, euestigio discessit. Demosthenem autem [*ideo*] collegam sibi adiunxit, quòd audiret ipsum in animo habere exscensum ex nauibus in insulam facere. Milites enim loci [*angustiis, ac*] inopia grauiter pressi, & obsessi potius, quàm obsidentes, ad periclitandam belli fortunam animis erant propensi. Præterea ipsa insula incendium passa ipsi vires, [*& animum*] addidit. nam cùm prius esset magna ex parte syluosa & inuia, propter perpetuam solitudinem, [*eam*] formidabat, atque [*hoc*] pro hostibus magis facere putabat. nam in magnas copias ex nauibus in terram egressas illos ex locis abditis irruptionem facturos, & multa detrimenta sibi daturos [*intelligebat.*] sibi verò illorum errata & apparatum, propter syluam, non perinde perspicua fore. suarum verò copiarum omnia peccata [*hostibus*] manifesta fore. quamobrem illos ex improuiso, quacunque voluerint, impressionem in se facturos. nam hostem inuadendi arbitrium penes illos futurum. Quòd si manus in locis densis per vim conserere contenderet: illos, qui essent pauciores, sed locorum peritiores, longè meliore conditione rem gesturos arbitrabatur, quàm illos, qui numero superiores essent: at locorum imperitiores. Præterea suum exercitum, qui numerosus erat, clàm profligatum iri, suis erepta facultate prospiciendi, qua parte alij aliis mutuam opem ferre possent. Hæc autem potissimum ob cladem in Ætolia acceptam (quam magna ex parte propter syluam acceperat) in mentem ipsi veniebant. Cùm autem milites propter insulæ angustias, ad extremas eius oras, prandij parandi causa, adhibita custodia, [*dispositisq́ speculatoribus, qui prospicerent, & obseruarent hostis aduentum, ne incauti opprimerentur,*] accedere coacti fuissent, & quidam [*ex illorum numero*] syluam paulatim incendisset inuitus, posteaq; ventus excitatus fuisset, magna eius pars hostibus insciis est cremata. Sic igitur [*Demosthenes*] facilius conspicatus Lacedæmonios, qui plures erant, [*quàm arbitrabatur,*] cùm prius commeatum ad pauciores illuc transmitti suspicaretur, tunc [*adhortatus est*] Athenienses ad maiorem diligentiam adhibendam, vt pote aduersus [*copias*] minimè contemnendas, & in insulam ex nauib. facilius descendi posse [*demonstrabat,*] & ad eam inuadendam se præparabat, sociales copias ex locis vicinis accersens, & cætera præparans. Cleon igitur nuntio ad illum præmisso, per quem illi significaret se venturum, cum copiis, quas petierat, Pylum peruenit. Et cùm in vnum locum conuenissent, [*& consilia inter se de bello gerendo communicassent,*] ante omnia caduceatorem ad hostium castra in continente posita, vt illos prouocarent, si vellent imperare suis militibus in insula interceptis, vt sine periculo & arma, & se ipsos sibi traderent, ea conditione, vt custodia tolerabili seruarentur, donec aliquid de rerum summa transactum esset. sed cùm illi conditionem istam non accepissent, vnum quidem diem supersederunt: postridie verò, noctu quidem discesserunt, omnibus militibus in paucas naues impositis: at paulo ante auroram, ab vtraque insulæ parte, & à pelago, & à portu, ex nauibus in terram descenderunt, milites circiter octingenti. cursuque ad primum hostium præsidium in insula collocatum contenderunt. Sic enim [*Lacedæmoniorum milites*] erant dispositi. In hoc primo præsidio milites erant circiter triginta. Præsidium verò in media, & planissima [*totius insulæ*] parte, & prope aquam collocatum, illorum plerique cum Epitada duce tenebant. Quædam verò ipsius [*Epitadæ*] non magna manus custodiebat extremam insulæ partem, quæ Pylum spectabat, quæ [*pars*] & à mari prærupta erat, & à terra minimè oppugnari poterat. nam & castellum quoddam vetustum ex saxis passim lectis constructum illic erat, quod sibi profuturum putabant, si qua maiore vi [*in loca tutiora*] se recipere cogerentur. Athenienses verò, custodes, quos in prima statione collocatos cursu inuaserunt, confestim interfecerunt, [*eos*] in cubilibus [*iacentes,*] & adhuc arma capientes [*nacti.*] Nam in terram ex nauibus clàm descenderant, illis opinantibus naues ex consuetudine ad stationem noctu commeasse. Sed simul atq; dies illuxit, reliquus etiam exercitus in

terram descendit, & ex nauibus paulo pluribus quàm septuaginta, omnes, præter Thalamios, armati [*prodierunt,*] & octingenti sagittarij, & peltastæ his non pauciores, & Messenij, qui auxilium [*Demosthenis*] tulerant, & cæteri omnes, quotquot circa Pylum [*aliqua loca*] tenebant, exceptis custodibus, qui in munitionibus erãt. Hi autem à Demosthene variis in partibus instructi fuerunt, ita vt in singulis duceni, & plures, in nonnullis etiam pauciores essent. cùm autem locorum cacumina occupassent, vt hostes quàm maxima dubitatione vndiq; circumuenti premerentur, nec haberent aduersus quam partem instructi in aciem prodirent: sed vndiq; telis à multitudine peterentur, &, si illos quidem, qui in fronte stabant, inuasissent, ab illis, qui à tergo stabant, telis peterentur: sin eos, qui ad alterum latus erant, petiissent, ab illis, qui ab vtroque latere instructi imminebant, ferirentur. deniq; leuis hostium armatura, & qui maximè inermes erant, ipsis, quocunq; se vertissent, à tergo semper hæsuri erant, sagittis, iaculis, lapidibus, & fundis [*eos petentes, & non cominus: at*] eminus rem strenuè gerentes, quos ne persequi quidem licebat. Nam & dum fugerent, [*aduersarios*] vincebant, & cedentibus instabant. Hoc igitur consilio Demosthenes & antè copias in insulam exponere cogitarat, & in acie instruenda, & re gerenda, [*eodem tunc*] est vsus. At Epitadas, & qui cum eo erant, & illa militum in insula interceptorum manus, quæ maxima erat, cùm vidissent & primum præsidium profligatum, & exercitum contra se venientem, aciem instruxerunt, & in grauem Atheniensium armaturam ire contenderunt, eo consilio, vt ad manus venirent. hæc enim à fronte fuerat collocata: sed leuis armatura, ab vtroq; latere, & à tergo instructa stabat. sed neq; cum grauis armaturæ militibus manus conserere, neq; sua [*pugnæ statariæ*] peritia vti potuerunt. nam milites leuiter armati [*eos*] vtrinque [*telis*] petentes prohibebant, simul etiam illi contra [*eos*] non procurrebant: sed in suo loco se continebant. Leuem autem armaturam fugabant, quacunq; impetu facto eos maximè infestabat. Hæc verò iterum conuersa [*eos*] propulsabat, quòd homines essent leuiter armati, & qui facilè fugam capesserent, antequam hostis eos assequeretur, [*idq;*] cùm ob locorum difficultatem, tum etiam ob [*eorundem*] asperitatem à pristina solitudine manãtem. Per quæ Lacedæmonij, quòd arma gestarent, [*& grauiter armati essent, eos*] persequi non poterant. Sic igitur illi aliquantisper inter se leui certamine pugnarunt, sed cùm Lacedæmonij non amplius celeriter [*in hostes*] procurrere possent, quâ impetum fecissent, milites leuiter armati, cùm ipsos propter assiduum hostis propulsandi laborem iam defatigatos esse animaduertissent, & ipsi spectaculo [*paucitatis hostium, quam videbant,*] animis multo magis cõfirmati, quòd [*illis*] longè plures essent, & iam assueti minus illos formidare, quòd non amplius adeò formidabiles, [*vt antè,*] ipsis viderentur, quia non continuò tam grauia mala perpessi fuerant, quàm sperauerant, quum primùm in terram egressi sunt, animis seruilem in morem deiecti, quippe qui contra Lacedæmonios irent, [*his inquam de causis,*] cùm [*illos*] contempsissent, & clamorem sustulissent, impetum in ipsos conferti fecerunt. Et lapidibus, sagittis, iaculis, telisq;, quæ quisq; ad manum habebat, [*eos*] petebant. Clamore autem sublato, & impetu simul facto, pauor homines huiusmodi pugnæ insuetos inuasit, & syluæ nuper incensæ multus puluis in sublime ferebatur. Et propter sagittas, ac lapides, qui ab ingenti hominum multitudine iaciebantur, & vnà cum puluere ferebantur, vnusquisque spatium ante suos pedes positum ægrè prospicere poterat. Tunc verò prœlium Lacedæmoniis asperius esse cœpit. Nam neq; [*ipsorum*] armatura sagittis amplius resistere poterat, & hastæ, quibus petebantur, in ea fractæ inhærebant: neq; sua pristina virtute vti poterãt, tum quòd eorum oculis erepta esset omnis facultas prospiciendi, quæ ante pedes erant; tum quòd propter maiorem clamorem ab hostibus sublatum exaudire non possent, quæ ipsis [*à ducibus*] præciperentur; tum etiam quòd periculum [*ipsos*] vndiq; circumsisteret, nec vllam spem haberent excogitandæ rationis, qua hostem propulsando seruarentur. Tandem verò, cùm multi iam sauciati essent, quòd semper in eodem loci spatio versarentur, [*sese*] cõglobantes ad extremam insulæ munitionem, non multum distantem, & ad suum præsidium, [*quod illic erat,*] iuerunt.

cùm

Cùm autem cessissent, tunc verò milites leuiter armati longè confidentius clamore sublato [*illis*] instare cœperunt, & quotquot de Lacedæmoniis, dum se reciperent, intercipiebantur, [*ab hoste*] cædebantur, sed plerique ad [*suam*] munitionem elapsi, cum custodibus, qui illic erant, se instruxerunt ad omnem [*munitionis partem,*] vt [*hostem*] propulsarent, qua parte [*munitio*] oppugnari poterat. Athenienses verò [*ab ipsis*] attracti, [*ipsosq́ insequuti,*] ipsos quidem circumuenire, & & circundare non poterant, propter loci situm, qui natura munitus erat: sed ab aduersa fronte aggressi, [*eos*] propellere conabantur. Diuque, & ad maximam diei partem vtrique pugna, siti, & sole grauiter fatigati [*tamen malis*] resistebant, & conabantur, hi quidem [*illos*] ex superiore loco detrudere, illi verò, non cedere: [*sed munitionem tueri.*] facilius autem, quàm antè Lacedæmonij [*tunc hostem*] propulsabant, quòd ab vtroque latere circumueniri non possent. sed cùm res nullum haberet exitum, Messeniorum dux ad Cleonem, & Demosthenem accedens, eos frustra laborare dixit. sed si sagittariorum, & leuis armaturæ aliquam partem sibi dare vellent, ad illos à tergo circumueniendum [*ea*] via, quacunque ipse inuenisset, [*dixit se*] putare irruptionem [*in munitionem*] per vim fieri posse. cùm autem accepisset quæ petierat, iter clàm ingressus, ne ab illis conspiceretur, accedens qua paulatim insulæ partes præruptæ aliquem aditũ dabant, & ad eam partem, quam Lacedæmonij, loci natura muniti situ freti, non custodiebant, ægrè, & vix illis insciis [*munitionem*] circumiit. Et ex improuiso, & repentè in loco superiore à tergo hostium conspectus: illos quidem ob inopinatum casum metu consternauit; hos verò, qui cernebant, quod expectabant, multo magis confirmauit. Quare Lacedæmonij, cùm vtrinque telis iam peterentur, & in eadem fortuna constituti essent, (vt parua magnis conferam) in qua ad Thermopylas [*olim Spartani cum duce Leonida fuerant.*] nam illi in semita à Persis circumuenti, perierunt: Et isti, cùm vndique telis iam peterentur, [*hosti*] diutius resistere non potuerunt: sed pauci cum multis dimicantes, & ob inediam corpore languentes, cedere cœperunt. Et Athenienses omni accessu iam potiebantur. Cùm autem Cleon, & Demosthenes animaduerterent illos, quo magis cederent, [*eo magis*] à suis copiis interfectum iri, pugnam sedarunt, suosque [*pugnare*] prohibuerunt, quòd illos viuos ad Athenienses ducere cuperent, si fortè audita caduceatoris voce, frangerentur animis ad arma tradenda, & præsenti calamitatis grauitate vincerentur. Et per præconem edixerunt, nunquid arma, & se ipsos Atheniensibus dedere vellent, ea conditione vt Athenienses arbitratu suo de ipsis statuerent. Illi verò audito hoc edicto, plerique clypeos deposuerunt, & manus quassarunt, significantes se accipere conditiones sibi per præconis vocem oblatas. Postea verò factis induciis, in colloquium venerunt Cleon, & Demosthenes, & ex illis, Styphon Pharacis [*filius,*] quòd Epitadas, qui erat prior ex superioribus ducibus, iam defunctus esset, & Hippagretes, qui in eius locum fuerat suffectus, adhuc superstes inter defunctos tanquã mortuus iaceret, ipse tertius designatus, qui legitimũ imperiũ obtineret, si quid humanitus ipsis accidisset. Styphon autẽ, & qui cum eo erant, dixerunt se velle per præcones, [*& internuntios*] agere cum Lacedæmoniis, qui in continẽte erant, [*vt ex ipsis intelligerent*] quid sibi faciendũ esset. Cùm autẽ Athenienses nullũ quidem illorum [*in continentem*] proficisci permisissent: sed ipsi ex continente caduceatores euocassent, & bis, térve [*Lacedæmonij suos*] interrogâssent: postremus, qui à Lacedæmoniis ex continente missus ad eos nauigauit, [*illorum nomine hæc*] renuntiauit, Lacedæmonij iubent vos ita vobis ipsis cõsulere, vt nullum dedecus admittatis. Illi verò, consilio inter se inito arma & se ipsos dediderunt. Illum autem diem, & noctem insequentẽ Athenienses eos in custodia tenuerunt. Postridie verò, Athenienses quidẽ trophæo in insula statuto, cætera ad nauigationem [*necessaria*] pararunt, & captiuos trierarchis asseruãdos distribuerunt. Lacedæmonij verò, misso caduceatore, suorum cadauera receperunt. Tot autem in insula partim obierunt, partim viui capti fuerunt. Vniuersi quidem, qui in insulam transierãt, erant quadringenti, & viginti grauis armaturæ milites. Ex hoc numero [*Athenas*] viui delati fuerunt trecenti minus octo, cęteri cæsi fuerunt. Inter hos autem, qui viui capti fuerant, erant Spartani ad centum, & viginti. Ex Atheniensibus

verò, non multi perierunt. Pugna enim non fuit stataria. Tempus autem vniuersum, quo illi in insula fuerunt obsessi, à pugna nauali vsque ad prœlium in insula commissum, fuerunt duo, & septuaginta dies. Et spatio dierum circiter viginti, quibus legati fœderum causa [*Athenas*] abierant, [*Lacedæmonij in insula obsessi*] frumentum, [*& cæteras res ad victum necessarias, Atheniensium permissu à suis ciuibus*] acceperunt. reliquis verò [*diebus,*] ab illis, qui clàm [*insulam*] nauigabant, nutriti fuerunt. Et frumenti, ac aliorum esculentorum reliquiæ in insula relictæ fuerunt. nam Epitadas dux vnicuiq; parcius hæc quàm pro copia præbebat. Athenienses igitur, & Peloponnesij cum suis vtrique copiis è Pylo domum redierunt. Et Cleonis promissio, quamuis fuisset insana, tamen effectum est consequuta. nam intra viginti dies (quemadmodum promiserat) hostes [*Athenas*] adduxit. Hoc autem omnium, quæ in hoc bello contigerunt, maximè præter opinionem Græcis accidit. Existimabant enim Lacedæmonios nec fame, nec vlla necessitate compulsos, arma tradituros: at hæc retinentes, & quoad possent dimicantes, mortem oppetituros, nec adduci poterant, vt crederent illos, qui [*seipsos, & arma*] tradidissent, illis esse similes, qui [*fortiter pugnando*] cecidissent. Postea verò, cùm quidam Atheniensium socius quendam ex captiuis ex insula [*Athenas delatis,*] vt ei cum insultatione dolorem inureret, interrogasset, nunquid illi, qui ex ipsis mortem oppetiissent, honesti, fortesque viri fuissent? [*hic*] ipsi respondit, magni profectò faciendum esse atracton (sagittam intelligens) si viros fortes [*ab ignauis*] dignosceret: [*his verbis*] indicans eos, qui in lapides, ac sagittas incidissent, occubuisse. Cùm autem captiui [*Athenas*] delati fuissent, Athenienses eos in vinculis asseruare decreuerunt, donec aliquam compositionem [*cum Peloponnesiis*] facerent: sed si Peloponnesij [*in suum Atticum*] agrum prius irrupissent eos [*ex carcere*] ductos occidere [*statuerunt.*] In Pylo autem præsidium collocarunt. Et Messenij, qui Naupacti erant, huc, vt in patriam suam (Pylus enim est in eo agro, qui quondam Messeniorum fuit) ex suorum ciuium numero missis, qui [*ad rem gerendam*] maximè idonei erant, agrum Laconicum latrociniis infestabant, maximisq; maleficiis afficiebant, quòd eadem lingua vteretur. Lacedæmonij verò, quòd superiori tempore latrociniorum exercendorum, & huiusmodi belli imperiti essent, simul etiam quòd sui serui ad hostem transfugerent, veriti ne grauior aliqua rerum nouarum molitio contra se, in suo agro fieret, [*hæc*] non facilè ferebant, sed, quamuis Atheniensibus manifesti esse nollent, [*tamen*] legatos ad eos mittebant, & Pylum, & captiuos recipere conabantur. At illi maiora affectabant, & cùm sæpius [*ad eos*] proficiscerentur, ipsos re infecta remittebant. Atq; hæc quidem circa Pylum gesta sunt. Eadem æstate statim post hæc, Athenienses in agrum Corinthium profecti sunt cum octoginta nauibus, & duobus millibus grauis armaturæ militum nominis Attici & cum ducentis equitibus, qui in hippaginibus vehebantur. Eos autem comitabantur ex sociis Milesij, Andrij & Carystij. His autem præerat Nicias Nicerati [*filius*] cum duobus collegis. Primo autē diluculo nauigātes inter Chersonesum, & Rheutum appulerunt ad littus loci, super quē situs est Solygius collis. In quo Dorienses olim sedibus positis, bellum faciebant Corinthiis, qui in vrbe habitabant, & Æolenses erant. Et super ipsum nunc extat castellum nomine Solygia. ab hoc autem littore, ad quod naues appulerunt, hoc castellū distat duodecim stadiis. Corinthus verò sexaginta. Isthmus verò, vinginti. Corinthij verò, cùm multo antè de classis Atticæ aduentu nuntios Argis allatos accepissent, omnes, præter illos, qui sunt extra Isthmum, ad Isthmum tutandum conuenerunt, & ex eorum numero quingenti præsidiarij milites in Ambraciā, & Leucadiam abierunt. Cæteri verò frequentibus copiis obseruabant, quonam Athenienses essent appulsuri. Sed cùm illi noctu clàm [*ad littus*] appulissent, & signa [*de hostium aduentu*] ipsis [*Corinthiis, ab amicis, ex locis excelsis*] sublata fuissent, relicta suorum dimidia parte ad Cenchream, si fortè Athenienses aduersus Crommyonē irent, [*suis*] auxiliū properè tulerunt. Et Battus quidem, alter è ducibus (duo enim prœlio interfuerunt) assumpta cohorte contendit ad Solygiam castellum, quod nullis muris erat cinctum, cùm reliquis verò Lycophron manus cum hoste conseruit. Et

primum

primùm quidem, Corinthij in dextrum Atheniensium cornu, quod statim ante Cherronesum in terrã descenderat, impetum fecerunt. Deinde verò, & in reliquas [*eorum*] copias: asperumq; prœlium, totumq; cominus est commissum. Et dextrũ quidem Atheniensium, & Carystiorum cornu (hi enim in acie postremi erant) Corinthios excepit, ægreq; repulit. Illi verò, cùm ad maceriam se recepissent, (totus enim ille locus accliuis erat) supernè lapidibus hostem inferius existentem petebant, cumq; pæana cecinissent, [*eum*] rursus inuaserunt. cùm autem Athenienses [*eos*] excepissent, pugna iterum cominus committi cœpta est. Quędam autem Corinthiorum cohors sinistro suorum cornu subsidio profecta, dextrum Atheniensium cornu in fugam vertit, & ad mare vsque persequuta est. Rursus autẽ & Athenienses, & Carystij à nauibus sunt reuersi. Reliquus verò exercitus vtrinq; continenter dimicabat, præcipuè verò dextrum Corinthiorum cornu. in quo stans Lycophron sinistro Atheniensium resistebat. suspicabatur enim eos Solygiam castellum tentaturos. Diu igitur pugnę labores sustinuerunt, neutri alteris cedentes. Tandẽ verò (Atheniensibus enim equites, qui in ipsa pugna eos iuuabant, magno vsui erant, cùm alteri nullum equitatum haberent) Corinthij in fugam versi sunt, & in collem se receperunt. Et [*in eo*] castra posuerunt, nec amplius descendebant: sed quiescebant, [*& in suo loco se continebant.*] In hac autem fuga, in dextro cornu, plerique ipsorum [*Corinthiorum*,] & Lycophron dux, obierunt. Reliquus verò exercitus, hoc modo, neq; hoste vehementer insequente, neq; effusa fuga postquàm per vim [*loco cedere*] fuit coactus, in excelsa loca se recepit, ibiq; castra posuit. Athenienses verò, cùm [*hostes*] ad prœlium contra ipsos non amplius prodirent aliena cadauera spoliarunt, & suorum susceperunt, & trophæum continuò statuerunt. Porrò illi dimidiæ Corinthiorum parti, quæ in Cenchrea præsidij causa manebat, ne [*Athenienses*] aduersus Cromyonem nauigarent, hoc prœlium non erat manifestum, propter montem Oneum, [*qui suo interpositu pugnæ spectaculum eripiebat.*] Sed vbi puluerem conspexit, & [*rem*] cognouit, opem [*suis*] confestim tulit. Venerũt etiam auxilio ex vrbe Corinthij senes, cùm intellexissent id, quod acciderat. Quos vniuersos conspicati Athenienses in se tendentes, ratiq; auxiliũ à vicinis Peloponnesiorũ ciuitatibus missum contra se venire, celeriter ad naues se receperunt, habentes spolia, & suorũ cadauera, duobus exceptis, quæ [*in hostili agro*] reliquerunt, quòd ea reperire non potuissent. Cùm autẽ naues conscendissent, ad insulas adiacẽtes traiecerunt. Hinc autem misso caduceatore, suorum cadauera, quæ [*apud hostes*] reliquerant, fide publica interposita receperunt. In hoc autem prœlio, ex Corinthiis quidem, ceciderunt ducenti, & duodecim; ex Atheniensibus vero, paulo minus quinquaginta. Athenienses autem ex istis insulis profecti eodem die ad agri Corinthij Cromyonem nauigarunt. (Abest autem ab vrbe centum & viginti stadiis.) & cùm [*eo*] appulissent, agrum vastarunt, ibiq; castris positis pernoctarunt. Postridie verò maritimam oram legentes primùm in Epidaurium agrum iuerunt, & exscensu ex nauibus in nonnullas eius partes facto, Methonem venerunt quæ inter Epidaurum, & Trœzenem est sita. & Cherronesi Isthmum, in quo est Methone, ab vtraq; littoris parte cõplexi, muro cingere cœperũt: impositoq; præsidio, postea Trœzenium, & Haliensem, & Epidaurium agrum latrociniis infestabant. Postquàm autẽ absoluto muro locum illum muniuerunt, nauibus domũ redierunt. Per idem tempus, quo hæc gerebantur, Eurymedon etiam, & Sophocles qui è Pylo cum Atheniensium classe in Siciliam proficiscebantur, cùm Corcyram peruenissent, vnà cũ vrbis incolis bellũ intulerunt Corcyræis, qui sedes in Istone monte posuerant, qui tunc, post seditionẽ [*eo*] profecti, agro potiebãtur, & [*aduersæ factioni*] multa damna dabãt. Illos igitur adorti, munitionẽ quidẽ ceperũt: homines verò, [*qui in ea erant*,] vno agmine in editũ quendã locũ fuga se receperunt, & [*cum Atheniensibus*] compositionẽ hac conditione fecerunt, vt auxiliarios quidẽ milites [*ipsis*] traderẽt, de se verò, post arma tradita, Atheniẽsis popul⁹ arbitratu suo statueret. Duces autem [*Atheniensium*] ipsos fide publica interposita in insulam Ptychiam asseruandos transportarunt, donec Athenas mitterentur, ita tamen, vt si quis [*eorum*] aufugiens deprehensus fuisset, fides, quæ data fuerat, omnibus esset irrita.

Verùm primores populi Corcyræi, veriti ne Athenienſes, hos [*Athenas*] profectos non interficerent, huiuſmodi fraudem moliuntur. Nonnullis illorum, qui in inſula [*Ptychia*] ſeruabantur, perſuadent, [*vt aufugiant: quod illis perſuaſerunt,*] aliquot ex amicis [*ad illos*] ſubmiſſis, & monitis, vt, quaſi beneuolentia [*ſuorum ciuium adducti illuc profecti fuiſſent,*] dicerent è re ipſorum maximè eſſe, vt primo quoque tempore fugam capeſſerēt, ſe verò nauigium aliquod præparaturos. Atheniensium enim duces, ipſos populo Corcyræo tradere ſtatuiſſe. Cùm autē [*hoc illis*] perſuaſiſſent, & nauigium per inſidias paraſſent, [*illi illinc*] diſcedentes, intercepti ſunt, atque fides data, [*tunc*] irrita fuit, & vniuerſi populo Corcyræo traditi fuerunt. Ad hanc autem rem peragendam [*Corcyræos*] in primis adiuuerunt, ipſi Atheniensium duces, vt certa, minimeq; dubia cauſa videretur [*illis, qui in inſula erant,*] & qui fraudem commenti fuerant, eam confidentiùs aggrederentur, quippe qui apertè præ ſe ferrent ſe nolle viros iſtos [*captiuos*] ab aliis [*Athenas*] delatos (ipſi enim in Siciliam nauigabant) decus, & gloriam illis comparare, qui [*eos illuc*] deportaſſent. Hos autem acceptos Corcyręi in magno carcere concluſerunt. Poſtea verò eos eductos vicenos traducebant per medios binos ordines militum armatorum, qui hinc inde inſtructi erant, & qui ipſos inter ſe colligatos, cæſim, punctimq; vulnerabant, ſicubi quis ſuum inimicum aſpexiſſet. Et lictores proſequentes eos vrgebant, qui tardiùs progrederentut. Atque hunc in modum eductos trucidarunt ad ſexaginta, quod illos latebat, qui in carcere reliqui erant. Exiſtimabant enim ſuos ſocios ab inimicis ex carcere eductos alio traduci. Cùm autem [*hoc*] reſciuiſſent, & ex quodam intellexiſſent, [*tunc*] Athenienſes implorare, ac orare cœperunt, vt, ſi voluntas eorū ferret, ipſi, ſe occiderent, nec amplius ex carcere exire volebant, & dicebant ſe pro viribus non permiſſuros, vt quiſquam [*illuc*] ingrederetur. Corcyræi verò ne ipſi quidem per fores [*in carcerem*] irrumpere in animo habebant: ſed cùm carceris tectum conſcendiſſent, & lacunar reuulſiſſent, tegulis, & ſagittis eos petebant, qui infra erant. Illi verò [*qui in carcere erant,*] ſe protegebant, vt poterant, quin etiam ipſorum multi ſibi manus violentas attulerunt, partim ſagittas ab hoſte miſſas iugulis imprimentes, partim lectorum ſuorum, qui illic ipſis erant, funibus, partim reſtibus, quas ex ſuis veſtibus à ſe laceratis fecerant, ſe ipſos ſtrangulantes, omni denique ratione magnam partem noctis (nox enim huic cladi interuenit) ſe ipſos laqueis ſuffocātes, [*& quouis modo necātes,*] & ab illis, qui in ſuperiore tecti parte ſtabant, telis petiti, penitus perierunt. Cùm autem dies illuxiſſet, Corcyræi eos aceruatim in plauſtra coniectos extra vrbem portarunt. Ipſorum verò vxores, quoquot in [*montis*] munitione captæ fuerunt, in ſeruitutem redegerunt. Hoc igitur modo Corcyræi, qui ſedes in monte poſuerant, à populo funditus perditi fuerunt. Hæc autem ſeditio, quæ magna fuit, hunc habuit exitum, quatenus ad hoc bellum pertinet. nihil enim ex aliis [*ſeditionibus*] adhuc reliquum erat, quod etiam memoratu dignum eſſet. Athenienſes autem, cùm in Siciliam, quò primum nauigationem inſtituerant, perueniſſent, cum illius loci ſociis bellum [*aduerſus hoſtem*] adminiſtrabant. Athenienſes verò, qui Naupacti erant, & Acarnanes æſtate iam extrema, cum exercitu profecti, Anactorium, Corinthiorum vrbem in ipſo Ambracij ſinus oſtio ſitam, per proditionē ceperunt. Corinthiis autem illinc eiectis ipſi Acarnanes locum tenuerunt, colonis ex omnibus Acarnaniæ partibus eò miſſis. Et hæc æſtas exiit. Sequente hyeme Ariſtides Archippi [*filius,*] vnus è ducibus Atticæ claſſis ad ſocios pecuniæ cogendæ cauſa miſſæ, Artaphernem virum Perſam, qui à [*Perſarum*] Rege miſſus, Lacedæmonem proficiſcebatur, ad Eionem, quæ ad Strymonē eſt ſita, comprehendit. Quo [*Athenas*] deducto, Athenienſes epiſtolas ex Aſſyriis literis [*in Græcum ſermonem*] conuerſas legerunt. Quarum, cùm alia multa ad Lacedæmonios ſcriberentur, ſumma hæc erat: Neſcire ſe quid [*illi*] vellent. nam cùm multi legati venirent, nullum eadem dicere. Si quid igitur apertè dicere vellent, cum hoc Perſa viros ad ſe mitterent. Poſtea verò Athenienſes vnà cum legatis triremi vectum Epheſum miſerunt. Qui, cùm illic intellexiſſent, Artaxerxem Xerxis filium nuper obiiſſe (nam per id tempus deceſſerat) domum redierunt. Eadem hyeme, Chij

me, Chij nouum murum Atheniensium iussu demoliti sunt, quòd [*Athenienses*] eos aliquid noui contra se moliri suspicarentur. hoc tamen fecerunt adhibita firma cautione, quantum fieri poterat, ne Athenienses quicquam de pristino [*suæ*] ciuitatis statu innouarent, [*néve quicquam noui de se statuerent.*] Atque hæc hyems exiit, simul etiam belli, quod Thucydides conscripsit, septimus annus excessit. Æstatis autem insequentis initio statim circa nouilunium sol ex parte defecit, eiusdemq; mensis initio terræmotus extitit. Et Mitylenæi, aliique Lesbij exules, quorum plerique ex continente venerant, auxiliis ex Peloponneso mercede conductis, & manu illinc collecta, Rœtium occupant. Et acceptis duobus Phocaïcorum staterum millibus, [*ipsum incolis*] rursus reddiderunt, nulla iniuria [*præterea illis*] facta. Postea verò, cùm copias aduersus Antandrum duxissent, vrbem interueniente proditione ceperunt. Eorum autem propositum erat, cùm alias ciuitates, quæ Actææ vocantur, quas prius possidentibus Mitylenæis Athenienses tenebant, in libertatem vindicare, tum verò omnium maximè Antandrum. Vbi autem eam munissent (nam ædificandarum nauium facultas propter lignorum copiam, & Idam impēdentem, illic ipsis erat) cum reliquo etiam apparatu inde proficiscentes, Lesbum vicinam infestare, & in suam potestatem redigere Æolica oppida, quæ in continente erant. Et hi quidem hæc facere constituerant. Athenienses verò, eadem æstate, cum LX. nauibus, & duobus militum millibus, & aliquot equitibus, & cum Milesiis, & aliis quibusdam ex sociis, quos secum ducebant, bellum Cytheris intulerunt. Illis autem præerat Nicias Nicerati, & Nicostratus Diotrophis & Autocles Tolmæi [*filius.*] Cythera autem est insula, quæ agro Laconico adiacet è regione Maleæ [*promontorij.*] Lacedæmonij verò sunt accolæ circuncirca. Et Cytherodices magistratus ad ius dicendum Sparta quotannis eò transibat, & [*Lacedæmonij*] militum grauiter armatorum præsidium [*in eam*] semper transmittebant, eiusq; curam ingentem gerebant. Ipsis enim erat portus, ad quem appellebãt onerariæ naues, quæ ex Ægypto, & Africa veniebant. Simul etiã piratæ Laconicam oram à mari (qua tantùm infestari poterat) minus infestabant. Tota enim [*hæc insula*] consurgens ad Siculum, & Creticum mare porrigitur. Athenienses igitur, cùm [*huc*] appulissent cum suis copiis, cum decem nauibus, & duobus Milesiorum millibus vrbem maritimam, nomine Scandeam capiunt. cum reliquo exercitu in insulæ partes, quæ Maleam spectabant, excensu ex nauibus facto, ad maritimam Cytheriorum vrbem iuerunt, eiusque incolas omnes sub armis stantes offenderunt. Prœlioque commisso, Cytherij paulisper [*illorum*] impetum sustinuerunt, deinde in fugam versi, in arcem confugerunt. Postea cum Nicia, eiusque collegis compositionem fecerunt ea conditione, vt omne de se statuendi arbitrium Atheniensibus permitterent nisi mortis. Quædam autem colloquia & antè inter Niciam, & Cytherios habita fuerant. Quamobrem etiam citiùs, & commodiùs & in præsentia, & in posterum, quæ ad compositionem, [*& deditionem*] pertinebant, ab ipsis transacta sunt. Athenienses enim Cytherios ex suis sedibus in alias transtulerunt, tum quòd essent Lacedæmonij, tum etiam quòd [*ipsorum*] insula agro Laconico adeò vicina esset. Post compositionem Athenienses accepta Scandea, vrbe ad portum sita, & præsidio Cytheris imposito, nauigarunt ad Asinen, & Helos, & ad plurima loca maritima. Et exscensu è nauibus in ea facto, & commorantes vbicunque opportunum videbatur, regionem per dies circiter septem vastarunt. Lacedæmonij verò, quamuis Cythera ab Atheniensibus teneri viderent, & expectarent illos in suum etiam agrum exscensiones huiusmodi facturos, nunquam tamen cum frequentibus copiis, acie instructa obuiam ipsis iuerunt: sed militũ grauiter armatorum magnam manum in varias agri sui partes prout vnusquisque locus postulabat, præsidij causa miserunt. Et cæteris in rebus sibi diligenter cauebant, metuentes ne quid in rerum suarũ statu nouaretur, propter insperatam, ac ingentem cladem in insula [*recens*] acceptam, & propter Pylum, & Cythera [*iam ab Atheniensibus*] occupata, & propter repentinum, ac improuisum bellum, quod ipsos vndique circumstabat, [*& à quo sibi vix cauere poterant.*] Quare præter suam consuetudinem quadringentos equites, & sagittarios consti-

tuerunt. Et ad res bellicas, si vnquam antè, tunc potissimùm segniores, redditi sunt, quòd præter vsitatam sibi formam apparatus, cùm nauticis copiis certare cogerentur, idq; contra Athenienses, qui, quicquid intentatum relinquebant, id semper spei deesse putabant, quam de felici rerum successu conceperant. Præterea varij casus, multæq; res, quæ breui temporis spatio præter omnem expectationem ipsis acciderant, maximum metum [*ipsis*] incutiebant. Et verebantur ne fortè rursùs aliqua calamitas sibi contingeret qualis erat, quam & in insula [*Sphacteria nuper*] acceperāt. Et propterea ad pugnādum erant timidiores, & quicquid aggressi fuissent, id infelicem exitum putabant habiturum, propter animi diffidentiam, quòd prius aduersa fortuna premi non consueuissent. Cùm igitur Athenienses tunc oram maritimam vastarent, pleraq; [*Lacedæmoniorum præsidia*] quiescebant [*nec hostibus obuiam ire audebant: sed in suo loco se continebant,*] quum ad singula præsidia exscensus aliquis è nauibus [*in terram ab illis*] fiebat, tum quòd singuli [*præsidiarij milites*] se numero inferiores esse ducerent, tum etiam quòd in eo rerum statu constituti essent. Vna verò præsidiaria cohors, quæ etiam ad Cortytam, & Aphrodisiam hostes propulsauit, ipsam quidē leuis armaturæ turbam palatam impetu in eam facto, terruit: sed cùm grauis armaturæ milites ipsam excepissent, rursus se recepit, & aliquot ex ipsius numero occiderunt, armaq; capta fuerunt. Athenienses autem erecto trophæo in Cythera, abierunt. Hinc verò ad Epidaurum Limeram classe circumuecti profecti sunt, agriq; parte vastata, peruenerūt ad Tyream, quæ est illa quidem agri, qui Cynurius appellatur, sed Argiuum, & Laconicum agrum suo interiectu disterminat. Lacedæmonij autē, quòd eam possiderēt, Æginetis patria pulsis incolēdam dederunt, tum ob beneficia, quæ & terræmotus tempore, & quum Helotes in dominos insurrexerāt, [*& ab ipsis defectionem fecerāt,*] in se contulerāt, tum etiā quòd, licet Atheniensium imperio subiecti essent, tamen secum perpetuò sensissent, [*suisq; partib. fauissent.*] Atheniensibus igitur cum classe aduentantibus, Æginetæ murum, quem ad mare ædificabant, reliquerūt, & in superiorem vrbem, stadiis circiter decem à mari distantē, quam incolebant, se receperunt. Et vna Lacedæmoniorum præsidiaria cohors, quæ agri tutandi causa illic erat, quæ etiam [*Æginetas*] in illo muro ædificando adiuuabat, cum ipsis in vrbem ingredi noluit, licet Æginetæ eam rogarent, quòd ipsis [*præsidiariis Lacedæmoniorum militibus*] periculosum esse videretur intra muros concludi. Quare cùm in editiora loca se recepissent, quòd se ad hosti pugna resistendū impares esse iudicarēt, quiescebant. Interea verò Athenienses, cùm [*ad littus*] appulissent, & cum omnibus copiis ad Thyream confestim iuissent, eam ceperunt: & vrbem incenderunt, & res, quæ in ea erant, diripuerunt, & Æginetas, quotquot in ipso congressu non occubuerant, & Tantalum Patroclis [*filium,*] qui apud illos pro Lacedæmoniis dux fuerat, (cùm enim vulneratus fuisset, viuus captus est) abduxerunt, & cum his Athenas peruenerunt: nonnullos etiam ex Cytheris abduxerunt, quos periculi vitandi causa [*ne quid rerum nouarum molirentur,*] suis sedibus motos, aliò transferendos censuerunt. Athenienses autem hos quidem in insulis collocare decreuerunt, & cæteris Cytheriis [*permittere, vt*] suum agrum colentes, tributum, quaterna talenta penderent. Æginetas verò omnes, quotquot capti fuerant, interficere [*statuerunt,*] propter priorem, perpetuamq; simultatē. Tantalum verò præter cæteros Lacedæmonios in insula [*Sphacteria captos*] in vincula coniiciendum [*censuerunt.*] Eadem æstate in Sicilia inducię inter Camarinæos, & Geloos primùm initæ sunt. Mox etiam cæteri [*Siculi, &*] Sicilienses Gelam conuenerunt, & legatis ex omnibus [*Siciliæ*] ciuitatibus eò missis, in colloquium venerūt, & inter se agere cœperunt, si quo modo in pristinam gratiam redire possent. Et cùm multæ aliæ sententiæ in vtranq; partem dictæ sunt ab illis, qui dissentiebant, & petebāt ea, quibus se quisq; [*ab altero*] fraudatum existimabat: tum etiam Hermocrates Hermonis filius Syracusanus, qui etiam præcipuè ipsos mouit, ad legatos à Siciliæ Communi missos, huiusmodi verba tunc fecit.

HERMOCRATIS CONCIO.

Non ex ea ciuitate, viri Sicilienses, quæ aut minima sit, aut bello maximè la-
boret,

boret, ego ortus, verba faciam: sed sententiam dicam, quæ in totius Siciliæ commune bonum optima esse mihi videtur. At bellum quidem gerere, quàm tristis sit res, cúrnam quis omnia [*mala,*] quæ in eo contingere solent, apud homines rerum gnaros colligens, [*ac recensens,*] oratione prolixa vtatur? Nemo enim aut propter [*bellicorum incommodorum*] imperitiam hoc agere, [*bellumq́ gerere*] cogitur, aut metu [*ab hoc agendo, & bello gerendo*] deterretur, si quid amplius se adepturum speret. sed vsu venit, vt his quidem lucra maiora, quàm pericula esse videantur. illi verò quoduis discrimen adire, quàm vllam iacturam in præsentia facere malint. sed quum hæc ipsa neutri opportunè faciunt, [*tunc*] admonitiones de faciẽda gratiæ reconciliatione sunt vtiles. Id, quod nobis etiam in præsentia plurimi faciendum erit, si [*monitoribus nos opportunè monentibus*] pareamus. Quòd enim vnusquisque [*nostrum*] suis rebus priuatim bene consulere vellet, bellum tunc primum suscepimus, nunc verò inter nos disceptando operam demus, vt in pristinam gratiam redeamus. Et nisi successerit, vt vnusquisque nostrum suum ius obtineat, atq; ita hinc discedat, iterum ad arma redibimus. Quanquam hoc nobis est sciendum, non solùm de priuatis rebus (si sapimus) coactum esse concilium: sed etiam vt consultemus an vniuersam Siciliam, quæ (vt ego iudico) Atheniensium insidiis appetitur, adhuc conseruare possimus. Et [*oportet*] existimare Athenienses (qui, cùm maximam [*omnium*] Græcorum potentiam obtineant, cum paucis nauibus hîc præstò sunt ad obseruanda nostra peccata, & legitimo societatis, [*& cognationis*] nomine, innatum sibi [*aduersus omnes Siculos*] odium, speciosa rerum appellatione suum consilium velantes, ad suam vtilitatem accommodant, [*& dum hoc in nos exercent, interim suis rebus consulunt:*]) harum [*nostrarum discordiarum,*] pacificatores esse multo magis necessarios, [*ac vrgentes,*] quàm mea verba. Cùm enim bellum susceperimus, & hos viros accersiuerimus, qui vel illis, qui ipsos non accersunt, bellum inferunt, cumq; nos ipsos domesticis sumptib. [*exhauriamus, &*] vexemus, simul etiam cùm nos ipsi paulatim aditum illis ad hoc imperium occupandum patefaciamus, verisimile est ipsos sua sponte, [*nec à nobis accersitos,*] vbi nos afflictos cognouerint, olim cum maiore classe venturos, & hæc omnia in suam potestatem redigere conaturos. Atqui (si sapimus) oportet vnumquemq; nostrum potius, vt suo [*imperio*] res alienas adiungat, quàm vt suas lædat, socios accersere, & pericula subire. Et existimare [*oportet*] seditionem maximè perniciosam esse cùm singulis ciuitatibus, tum etiam vniuersæ Siciliæ, cuius nos incolæ vniuersi insidiis [*Atheniensium*] appetimur, & tamen mutuis singularum ciuitatum dissensionibus laborantes alij ab aliis diuisi sumus. Quibus rebus cognitis oportet & priuatum cum priuato, & ciuitatem cum ciuitate in gratiam redire, & operam dare, vt omnes simul vniuersam Siciliam seruemus. Nec in mentem venire cuipiam oportet, eos quidem, qui de nobis sunt Dorienses, Atheniensium hostes esse, Chalcidenses verò, propter cognationem Ionicam, à periculis tutos esse. Neq; enim [*Athenienses*] partium odio, bellum [*nostris*] gentibus inferunt, quòd sint diuisæ: sed cupiditate bonorum, quæ communiter in Sicilia possidemus. hoc autem nunc declararunt in ista Chalcidensium euocatione, [*qua ab ipsis Chalcidensibus sunt euocati.*] Illis enim, qui ex fœderis societate nullum auxilium ipsis vnquam tulerunt, ipsi fœderis ius libentius præstiterunt. Atque Atheniensibus quidem hæc affectantibus & prouidè perficere conantibus multam veniam dandam esse censeo. nec eos, qui imperium affectant: sed eos, qui ad imperata faciendum sunt propensiores, vituperandos puto. Homines enim ita nati sunt, vt semper illos quidem imperio premant, qui cedunt [*ipsis,*] ab illis verò sibi caueant, qui arma ipsis inferunt. Nos verò peccamus, quotquot, cùm hæc habeamus perspecta, [*rebus nostris*] non rectè prospicimus, neque singuli hoc antiquissimum esse iudicamus, ipsam scilicet rationem, qua omnes communi periculo bene consulamus, [*hostemq́ communem, cuius vires adeò sunt formidandæ, opibus, armisq́ coniunctis propulsemus.*] Hoc autem [*graui metu, periculoq́*] celerrimè liberabimur, si compositionem inter nos faciamus, [*& in gratiam redeamus.*] Athenienses enim non ex agri sui finibus profecti nos inuadunt: sed ex illorum agro, qui ipsos accersiuerunt. Atque ita non bellum bello: sed pa-

ce discordia nullo negotio sedabitur. Et [*Athenienses*] qui euocati fuerunt, & qui infesto animo, specioso tamen prætextu huc venerunt, iure optimo re infecta abibunt. Atque commodum quidem, quod ad Athenienses attinet, tantum esse comperitur, si [*rebus nostris*] rectè consulamus. Pacem verò, quam omnium confessione summum bonum esse constat, cur etiam inter nos ipsos facere non oporteat? An existimatis, si quid boni alicui adest, aut si cui contraria [*adsunt, vtriq;*] non potiorem esse pacem, quàm bellum tum ad liberandum vtrumque his [*malis, quæ bono sunt contraria,*] tum etiam ad illud [*bonum vtrique*] conseruandum? Et [*nunquid animaduertitis*] pacem habere honores, & dignitates à periculo remotiores, [*ac proinde tutiores, & certiores,*] & alia, quæcunque quis oratione longa persequi posset: quemadmodum de bello [*multa in contrariam partem dici possent?*] Quibus rebus consideratis non oportet [*vos*] contemnere mea verba: sed potius vnum quemque [*vestrum*] his admonitum suæ saluti prospicere. Et si quis vel suæ causæ æquitate, vel sua potentia fretus, certam de rei alicuius successu spem concepit, is caueat ne præter spem grauiter labatur, illud animaduertens multos iam fuisse, qui suas iniurias persequi, & illos vlcisci volebant, à quibus eas acceperant; alios etiam fuisse, qui spem conceperant se suas facultates, aliqua potentia, [*& aliorum opibus*] amplificaturos: sed illis quidem contigisse, vt non solùm suas iniurias vlti non fuerint: sed ne salutem quidem suam retinere potuerint: his verò, vt pro rerum suarum amplificatione, [*quam ex alienis opibus se consequuturos, sperauerant,*] suarum etiam iacturam fecerint. Vltio enim non protinus alicui meritò succedit, quod iniuriam ab altero acceperit. neq; etiam potentia ideo est certa [*& minimè fallax,*] quod homines bona spe compleat. sed fortuna rerum exitum in sua potestate plerunque tenet. Quamuis autē [*fortuna*] sit res omnium maximè lubrica, tamen vtilissima videtur. Cùm enim vtrique pariter timemus, circunspectiùs alij alios inuadimus. Quare nos etiam nunc vtraque de causa, cùm ob inexploratum huius incerti rerum euentus metum, tum ob Atheniensium præsentiam, qui formidolosi iam adsunt, territi, tum etiam existimantes nostram consilij imbecillitatem istis difficultatibus satis impeditam fuisse, ne perageremus ea, quæ vnus quisque nostrum se peracturum putabat, hostes [*nobis*] imminentes, ex [*nostra*] regione amandemus. Et in primis quidē ipsi fœdus æternum inter nos ineamus, sin minus, induciis in longissimum tempus factis, discordias priuatas in aliud tempus differamus. In summa verò cognoscamus, si mihi assentiamini, futurum vt vnus quisque nostrum suam ciuitatem liberam obtineat, vnde, quum nostri iuris, ac arbitrij erimus, illis, qui aut bene, aut malè de nobis meriti fuerint, gratiam pro meritis iure referemus. At si mihi non assentiamini: sed aliorum autoritatem sequamur, [*non solùm*] non [*erit nobis certamen*] de vlciscendo aliquo: sed etiam, si res ita tulerit, amicissimi inimicissimis, & inimici, quibus non conuenit [*nos esse inimicos,*] propter necessitatem fiemus. Atque ego quidem (vt meæ orationis initio dixi) qui demonstraui, me ex maxima ciuitate ortum, & qui bellum aliis inferre, quàm illatum propulsare mālo, suadeo, vt nobis ipsis prospicientes compositionem faciamus, néve sic aduersarios maleficiis afficiamus, vt nos ipsi longè pluribus detrimētis afficiamur. neq; stultè contendens existimare [*volo,*] me summam potestatem ęquè habere in meam voluntatē, atq; in fortunam, in quam nullum imperiū habeo: sed vinci, [*& de meo iure decedere volo,*] quatenus par est. Et æquū esse censeo [*vos*] cæteros vestra sponte idē facere, quod ego, neq; ad hoc [*ipsum*] faciendum, ab hostibus compelli. nec enim turpe est domesticos à domesticis, aut Doriensem, aliquem à Doriensi, aut Chalcidensem à suo gentili superari. Deniq;, vt rem totam paucis expediā, [*compositionem, gratiaq; reconciliationem nobis faciendam censeo,*] quod [*omnes*] vicini simus, & eiusdem regionis incolæ, idq; [*regionis,*] quę mari vndiq; alluitur, & [*omnes*] vno, [*eodemq; communi*] Siculorum nomine vocemur: qui (vt opinor) bellū geremus, quū res ita tulerit, [*& tempus ipsum hoc flagitarit, nisi inter nos conuenerit,*] & in mutuā gratiā rursus redibimus, colloquiis communibus inter nos ipsos habitis. Alienigenas verò contra nos [*huc*] profectos simul omnes, [*animis armisq; coniunctis,*] si sapimus, propulsabimus, si quidē vel quū singuli

[*Siciliæ*

[*Siciliæ populi*] læduntur, vniuersi periclitamur: nec socios, nec pacificatores vnquam posthac accersemus. Si igitur hæc faciamus & in præsentia duobus bonis Siciliam non fraudabimus; vt Atheniensibus, belloq; domestico liberetur: & in posterum, nos soli, [*dimissis alienigenis,*] liberam & aliorum insidiis minus obnoxiam incolemus. Cùm Hermocrates hæc dixisset, Siculi quidem eius verbis adducti, inter se consenserunt hac conditione, vt ab armis discederetur, & sua quique retinerent, quæ iam possidebant. Camarinæis verò Morgantina concederetur, si certam pecuniæ summam Syracusanis penderent. Atheniensium verò socij conuocatis illorum ducibus, [*ac primoribus,*] dixerunt se quoque pacem facturos, & [*sua*] fœdera cum illis quoque communia fore. Quòd cùm illi approbassent, compositionem, [*pacemq;*] fecerunt. Postea verò Atheniensium naues [*ex Sicilia*] discesserunt. Earum autem duces domum reuersos populus Atheniensis mulctauit, exilio quidem duos, Pythodorum, & Sophoclem: pecunia verò, tertium, Eurymedontem, quasi penes eos fuisset res Siculas in suam potestatē redigere, sed muneribus adducti discessissent. Adeo freti præsenti rerum successu, nihil sibi præter animi sententiam succedere: sed æquè difficillima, atque facillima, siue magnos, siue paruos apparatus haberent, pariter conficere volebant. Cuius rei causa erat inopinata felicitas, quæ in plerisque rebus ipsis contigerat, quæ spei vires ipsis subministrabat. Eadem æstate, Megarenses, qui in vrbe erant, cùm & ab Atheniensibus; bello semper premerentur, quia quotannis cum frequentibus copiis irruptionem in ipsorum agrum bis faciebant, & à suis exulibus, qui ex Pegis, [*excursiones faciebant, &*] qui propter ciuium seditionem à populo expulsi, latrociniis vrbanos grauiter infestabant, in colloquium venerunt, in quo censebant exules [*in vrbem*] recipiendos, ne vtrinq; ciuitatem perderent. Exulum verò amici, cùm istum rumorem sensissent, ipsi quoque [*tunc*] apertius, quàm antè postulare cœperunt, vt [*sui ciues*] in isto colloquio perseuerarent [*& de exulibus in vrbem reducendis seriò agerent.*] sed cùm populi principes animaduertissent populum [*superioribus*] malis [*iam*] afflictum secum nullo modo posse [*noua mala*] tolerare, [*& aduersæ factioni resistere,*] metu compulsi, cum Hippocrate Ariphronis, & Demosthene Alcisthenis [*filio,*] Atheniensium ducibus, in colloquium venerunt, quia vrbem [*ipsis*] dedere volebant, & existimabant minus periculum sibi [*sic*] impendere, quàm si illi, qui ab ipsis eiecti fuerant, [*in vrbem*] redissent. Inter eos autem ita primùm conuenit, vt Athenienses caperent muros longos, (erat autem octo fermè stadiorum [*spatium*] ab vrbe ad Nisæam ipsorum [*Megarensium*] portum) ne [*Megarensibus*] Peloponnesij opē ex Nisæa ferrent, in qua ipsi soli [*sine sociis, & Megarensibus*] præsidium habebant, vt Megara firmius tenerent, [*& facilius tutarentur.*] Deinde verò & vrbis arcem in loco edito sitam [*Megarenses Atheniensibus*] dedere conarētur. si enim hoc factum fuisset, iam facilius [*Megarenses*] deditionem fecissent. Athenienses igitur, postquàm omnia & facta, & dicta vtrinque fuerunt, quæ ad negotium conficiendum erant necessaria, rebus omnibus iam paratis, sub noctem ad Minoam Megarensium insulam profecti cum sexcentis grauis armaturæ militibus quibus Hippocrates præerat, in fossa consederunt, quæ non multum illinc distabat; vnde [*Megarenses*] lateres ad muros extruendos sumebant. Platæenses verò leuiter armati, aliiq; circuitores, qui cum Demosthene altero duce erant, ad Martis [*templum,*] quod minus remotum erat [*ab vrbe, quam insula Minoa,*] in insidiis consederunt. Et nullus [*Megarensium,*] præter illos, quibus [*rem*] scire curæ erat, hanc noctem nouerat. Et cùm crepusculum matutinum aduentaret, isti Megarenses, qui proditionem moliebantur, huiusmodi fraudem excogitarunt. Nauigiolum, quod vtrinque binis remis agebatur, veluti latrones, cùm iam pridem à [*suo*] magistratu, cuius gratiam sibi conciliauerant, impetrassent, vt [*sibi exire volentibus*] portas aperiret, hoc plaustro impositū, noctu per fossam ad mare transportare, & enauigare consueuerant. Et antè quàm dies illucesceret, idem plaustro vectum in vrbē per portas rursus importabant, vt Atheniensium præsidium, quod erat in Minoa, sibi minus caueret, quod nullum in portu nauigium prorsus appareret. Tunc autem hoc plaustrum ad portas iam erat. Et cùm hæ ex more naui-

giolo [*recipiendo*] apertæ fuissent, (hoc enim ex composito fiebat) Athenienses hoc animaduerso, ex insidiis cursu [*ad vrbem*] contenderunt, quòd [*eò*] ocius peruenire vellent, antequàm portæ rursus clauderentur, & donec ipsum plaustrum in ipsis adhuc esset, & impediret ne clauderentur, & Megarenses, qui ipsorum partibus fauebant, vna cum ipsis interfecerunt custodes, qui ad portas erant. Et primùm quidem Platæenses, & Circuitores, qui circa Demosthenem erant, irrupe- runt [*in eum locum*,] vbi trophæum nunc extat, & statim intra portas (Peloponnesij enim, qui proximè erant, rem senserunt) Platæenses pugnando superarunt eos [*Peloponnesios*,] qui ad opem [*vrbi*] ferendam veniebant, & graui Atheniensium armaturæ aduenienti portas tutas præstiterunt. Deinde verò iam Atheniensium vnus quisque, prout deinceps intrabat, ad murũ cõtendebat. Et Peloponnesij præsidiarij, primò quidem pauci resistentes vim propulsarunt, & illorum nõnulli ceciderunt. At plerique in fugam se coniecerunt, tum quòd hostium noctu irrumpentium impetum metuerent, tum etiam quòd à Megarensibus proditoribus oppugnarentur. se enim ab vniuersis Megarensibus proditos existimabant. Accidit enim vt Atheniensium præco sua sponte ediceret, vt quisquis vellet Megarensium ad Athenienses transiret, arma depositurus. Cùm autem Peloponnesij hoc audissent, nullam moram amplius interposuerunt, sed re vera se ab vtrisque oppugnari existimantes, in Nisæam fuga se receperunt. Prima autem luce muris iam captis, & Megarensibus, qui in vrbe erant, metu trepidantibus, illi, qui Atheniensibus fauerant, & alij cum ipsis, [*totaq;*] multitudo, quæ [*proditionis*] erat conscia portas aperiendas, & ad prœlium aduersus hostem prodeundum dicebant. Inter ipsos autem conuenerat, vt portis apertis Athenienses [*in vrbem*] irrumperent. futurum autem erat vt ipsi facilè internoscerentur. nam oleo se vncturi erant, ne læderentur. Erant autem futuri magis in tuto, si portæ apertæ fuissent. nam (vt inter ipsos conuenerat) quatuor millia peditũ grauis armaturæ, & sexcenti equites Atheniensium, qui noctu iter fecerant, ab Eleusine aduenerant. Et cùm illi inuncti iam ad portas essent, quidam ex consciis insidias, [*& consilium de vrbis proditione initum*,] alteris, [*qui diuersæ factionis erant, & qui rem ignorabant*,] indicat. Illi verò facto agmine frequentes venerunt, & dixerunt [*nec portas aperiendas*,] nec aduersus hostes exeundum, (nam ne antè quidem, quamuis essent potentiores, hoc facere se ausos fuisse,) nec ciuitatem in manifestum periculum adducendam. Et nisi quis [*rectè monentibus*] pareret, ibi, [*ad ipsas portas*] pugnam commissum iri [*dicebant*] nullo autem modo significabant se scire quæ gererentur, [*& quæ contrariæ factionis homines molirentur*,] sed vt qui, quod factu optimum esset, consulerent, in eadem sententia perseuerabant, & simul ad portas permanebant, easque custodiebant. Itaque non licuit insidiatoribus ea peragere, quæ statuerant. Atheniensium autem duces animaduertentes aliquid impedimenti accidisse, nec vrbem à se per vim capi posse, Nisæam protinus circumuallare cœperunt. Existimantes, si, prius quàm aliqui opem [*ei*] ferrent, [*eam*] expugnassent, Megara etiam citius in deditionem ventura. Celeriter autem Athenis allata sunt ferramenta, lapicidæ, & cæteræ res [*ad opus faciendum*] necessariæ. Initio autem facto ab illo muro, quem ipsi tenebant: muroq; transuerso Megara versus extructo, ab illo vtrinque [*vsque*] ad mare Nisææ, copiæ [*opus inter se*] partitæ, & fossam [*fodiebant*,] & muros [*ædificabant*] & lapidibus, atque lateribus ex suburbano sumptis vtentes, & arbores, & materiam [*aliam*] cædentes, [*Nisæam*] vallo claudebant. si qua pars alicubi munitione egebat: Ædes etiam, quæ erant in suburbano, pinnis impositis, vsum munitionis præbebant. Et hunc quidem diem totum in opus faciendum incubuerunt. Postridie verò circa vesperam murus propemodum absolutus erat. Quare, qui in Nisæa erant, metu perculsi, cùm ob commeatus inopiam (eo enim ex vrbe, quæ in loco superiore, nec multum à mari distans erat deuecto, in diem vtentes viuebant) tum quòd existimarent Peloponnesios haud celeriter opem sibi laturos, tum etiam quòd Megarenses hostes esse ducerent, cum Atheniensibus compositionem fecerunt, his cõditionibus: Vt singuli quidem traditis armis: certa pecuniæ summa persoluta dimitterentur: de Lacedæmoniis verò, [*eorum*] duce & si quis

alius

alius intus esset, Athenienses arbitratu suo statuerent. Hac igitur compositione his conditionbus facta exierunt. Athenienses autem, cùm longos muros ab vrbe Megarensiũ abrupissent, & Nisæam [*per ditionem*] accepissent, ad alia se præparabant; Brasidas verò Tellidis filius, Lacedæmonius, per idem tempus forte circa Sicyonem & Corinthum agebat, exercitum comparans, quem in Thraciam duceret: cumq; muros [*ab Atheniensibus*] captos intellexisset, metuens & Peloponnesiis, qui erant in Nisæa, [*veritus*] ne Megara caperentur, [*nuntium*] mittit ad Bœotos, iubens [*eos*] cum [*suis*] copiis ad Tripodiscum [*sibi*] obuiã venire, (Est autem vicus agri Megarensis hoc nomen habẽs, sub mõte Geraneia situs) & ipse [*eo*] venit cum duobus millibus, & septingentis Corinthiorum militibus, Phliasiorum quadringentis, Sicyoniorum sexcentis, & cum iis, quos iam collectos secũ habebat, quod existimaret se Nisæam adhuc inuenturum inexpugnatam. Sed cùm [*rem*] audisset (noctu enim egressus ad Tripodiscum contendebat) cum delecta trecentorũ manu, antequam rumor de ipsius aduentu ad hostium aures peruenisset, ad Megarensium vrbem accessit, clàm Atheniensibus, qui ad mare erant, cupiens experiri an, vt ipse prædicabat, simul etiam vt re ipsa præstare cupiebat, Nisæam recuperare posset: sed in primis Megarensium vrbem ingressus confirmare, [*& aduersus hostes tutari cupiẽs.*] Quare [*Megarenses*] rogabat vt se reciperent, dicens se de Nisæa recipienda [*bonam*] spem habere. sed Megarensium factiones veritæ: illa quidem, ne [*Brasidas*] exulibus [*in vrbem*] contra se reductis, se ipsum expelleret; hæc verò, ne populus hoc ipsum metuens in se faceret impetum, & ciuitas bello domestico pressa, Atheniensibus è propinquo insidiantibus, periret, [*eum*] non receperũt: sed vtrisq; placuit, vt quiescentes euentum rei circunspicerent, [*ac expectarent.*] Sperabant enim vtrique pugnam commissum iri inter Athenienses, & illos qui ad opem [*vrbi*] ferendam venerant. atq; ita sibi fore tutius partes sequi victorum, qui sibi beneuoli essent. Brasidas verò, cùm [*rem ipsis*] persuadere nõ posset, ad reliquum exercitum retro rediit. Ac primo statim diluculo Bœoti affuerunt, qui in animo quidem habebant, vel antequàm Brasidas [*nuntium ad ipsos*] mitteret, Megaris succurrere, tum quòd hoc periculum à se non alienum esse ducerent, tum etiam quòd cum frequentibus cópiis ad Platæas iam essent. Sed cùm nuntius etiam venisset, multo magis animati sunt. Quare duobus millibus grauis armaturæ militum, & ducentis præterea, equitibusq; sexcentis [*ad Brasidam*] missis, cum maiore copiarum parte [*domum*] reuerterunt. Cùm autem omnes copiæ militum grauis armaturæ nõ minus sex millium iam adessent & Athenienses suorum grauis armaturæ militum aciem instructam haberent ad Nisæam, & ad mare, & leuis eorum armatura per campos vagaretur, Bœotorum equitatus impressione in eam ex improuiso facta, in fugam vertit, & ad mare repulit. nam ante diem illum nulla auxilia ex vllo loco Megarensibus venerant. sed cùm & ipse Atheniensium equitatus ei obuiam procurrisset, ad manus venerunt, & equestre prœliũ ad multum diei spatium [*inter illos*] est commissum, in quo vtrique se non inferiores fuisse putant. nam equitatus Bœoti præfectum, & aliquot alios ad ipsam Nisæam profectos, Athenienses [*interfecerunt, &*] interfectos spoliarunt. Et istorũ cadauera; quibus potiti fuerant, fide publica interposita [*Bœotis*] reddiderunt, & trophæum statuerunt. Neutri tamen in hoc toto prœlio certum, minimeq; dubium pugnæ euentum adepti, dirempti sunt. Sed Bœoti quidem, ad suos; Athenienses verò, ad Nisæam [*se receperunt.*] Postea verò Brasidas, eiusq; copiæ propius mare, & Megara accesserunt. Et occupato loco idoneo, acie instructa quiescebant, existimantes fore vt Athenienses contra se venirent, & scientes Megarenses circumspicere vtrorum esset futura victoria. Vtrunque autem opportunè sibi casurum, [*& è re sua futurum*] existimabant, simul quidẽ, si [*ipsi hostem*] priores non aggrederentur, nec prœlij periculosi initium sua sponte facerent. si quidem apertè demonstrauerant se ad hostem propulsandum paratos esse, sibiq; quodammodo sine puluere, [*& labore*] victoriã meritò tributum iri, simul etiam, quod ad Megarenses attineret, rem [*sibi*] feliciter cessurã. Nisi enim in [*illorum*] conspectũ venissent, rem nullo modo in dubium a se vocatum iri; sed procul dubio se [*Megarensium*] vrbe quasi victos,

protinus priuatum iri [*putabant.*] Iam verò illud etiam fortasse euenturum [*existimabant,*] vt ipsi Athenienses prœlium detrectarent, atque ita res eas, quarũ causa venerant, sibi sine prœlio conseruatum iri [*credebant.*] Quod etiam euenit. Megarenses enim, cùm Athenienses [*ex Nisæa*] egressi, aciem quidem ad longos muros instruxissent, sed tamen ipsi quoque quiescerent, [*Peloponnesiis ipsis*] non inuadentibus, quòd ipsorum etiam [*Atheniensium*] duces reputarent sibi, [*& hostibus*] periculum non esse par. nam cùm pleraque feliciter ipsis iam successissent, [*existimabant se,*] si priores prœlium aduersus copias suis maiores inirent, aut victores Megara capturos, aut victos, amissa præstantissima [*totius*] exercitus parte cladem [*grauissimam*] accepturos. Illos verò, quod exercitum ex omnibus Peloponnesij ciuitatibus collectum haberent, cum singulis etiam singularum ciuitatum partibus meritò velle belli fortunam periclitari, & [*quodlibet facinus*] audere. Cùm autem aliquandiu in armis commorati fuissent, & neutra acies alteram aggrederetur, [*vtrique*] discesserunt, prius [*quidem*] Athenienses in Nisæam, deinde verò Peloponnesij [*eò*] vnde venerant. Sic igitur Megarenses, exulum amici, cùm ipsi Brasidæ, vt victori, tum etiam [*cæteris*] ducibus ex [*singulis Peloponnesi*] ciuitatibus [*ad illam expeditionem cum ipso profectis,*] animo magis confirmati, quòd Athenienses tunc pugnare noluissent, portas aperiunt, & cum eo [*in vrbem*] recepto in colloquium veniunt, illis iam timore perculsis, qui Atheniensium partes sequuti fuerant, [*& cum illis de vrbe prodenda egerant.*] Postea verò hic quidem, sociis in vrbes suas dilapsis, & ipse Corinthum reuersus, expeditionem in Thraciam parabat, quò & antè cogitabat. Megarenses verò, qui in vrbe erant, cùm Athenienses quoque domum rediissent, quotquot rebus Atheniensium studuerunt, & cõsiliorũ [*de vrbe prodenda initorum*] maximè participes fuerãt, quia sciebant se conspectos [*atque in ipso facinore deprehensos*] fuisse, cõfestim [*ex vrbe*] se subduxerunt: cæteri verò, colloquio cum exulum amicis habito, eos, qui apud Pegas erant, reduxerunt, cùm eos religiosissimo, sanctissimoque iureiurando obstrinxissent, eos omnem præteritarũ iniuriarum memoriam deposituros, optimaque consilia Reipub. daturos. At illi, postquàm Magistratus gerere cœperunt, armaque lustrarunt, dispositis cohortibus, delegerunt ex inimicis, & iis, qui Atheniensium partibus maximè fauisse videbantur, ad centum viros. Cùm autem populum de his suffragia apertè ferre coëgissent, postquàm [*ab eo*] damnati fuerũt, [*eos*] interfecerunt: & Reipub. statum in Oligarchiam, [*id est, in paucorum dominatum*] maxima ex parte commutarunt, atque hæc status commutatio, quæ propter seditionem accidit, sub paucissimis diutissimè durauit. Eadem autem æstate, cùm Antandrus à Mytilenæis, quemadmodum constituerant, esset munienda, Atheniensium duces, qui classi ad pecuniam legendam missæ præerant, Demodocus, & Aristides, qui circum Hellespontum erant (nam Lamachus tertius eorum, cum decem nanibus in Pontum abierat) cùm audissent locum illum muniri, ipsisque res periculosa videretur esse, ne [*hæc Antandri munitio*] vt Anæa contra Samum esset, vbi Samiorum exules positis sedibus, Peloponnesios in rebus nauticis adiuuabant, gubernatores [*ad ipsos*] mittendo, & Samios, qui in vrbe erant, perturbabant, & [*illos,*] qui vrbe pellebantur, recipiebant. Hac igitur de causa [*Athenienses*] exercitu ex sociis collecto, Antandrum petunt, illisq; prœlio superatis, qui inde contra se prodierant, locum illum iterum recipiunt. Nec multo pòst Lamachus, qui in Pontum nauigauerat, cùm in agro Heracleensi classem ad Calecis fluuij ripam appulisset, [*& in statione collocasset,*] eam amisit, aquis cœlitus delapsis, & subita vi torrẽtis deuolutis. Quare cùm ipse, tum eius exercitus itinere pedestri per Bithynos Thraces (qui sunt trans mare in Asia) peruenit Chalcedonem, Megarensium coloniam, in Ponti faucibus sitam. Eadem æstate Demosthenes Atheniensium dux cum quadraginta nauibus Naupactum se contulit statim à discessu ex agro Megarensi. Nam quidam [*Bœoti,*] qui in ciuitatibus erant, [*illarum*] statum commutare, & in popularem, qualis erat is, quo Atheniensium Respub. regebatur, conuertere cupientes, cum Hippocrate, & illo de rebus Bœotiis innouandis egerãt. Ptæodoro autem exule Thebano potissimum autore, hunc in modum res præparauerant.

Quidam

Quidam Siphas per proditionem tradere ſtatuerãt. Siphæ autem ſunt oppidum agri Theſpici maritimum, in ſinu Criſæo ſitum. Chæroneam verò (quæ accenſetur Orchomeno, qui prius [*quidem*] Mynæus, nunc verò Bœotius appellatur) alij ex Orchomeno dedituri erant. Et Orchomenij exules præcipuè [*eos ad rem peragendam*] adiuuabant, & homines ex Peloponneſo mercede conducebant. Chæronea autem eſt oppidum in extremis Bœotiæ finibus ſitum, Phanotidem verſus, quæ eſt in agro Phocenſi, & nonnulli Phocenſes cum cæteris colonis in ea habitabant. Oportebat autem Athenienſes occupare Delium, Apollinis templum, in agro Tanagræo ſitum, Eubœam verſus. Simul etiam hæc ipſa fieri [*oportebat*] condicta die, ne Bœoti frequentibus copiis ad opem Delio ferendam vndique concurrerent: ſed de ſuis ipſorum rebus quiquè ſolliciti ad eas tutandas proficiſcerentur. Et, ſi conatus iſte feliciter ſucceſſiſſet, & Delium muro clauſum fuiſſet, facilè ſperabant, etiam ſi non protinus aliquid innouaretur in Rerump. Bœotiarum ſtatu, ſi hæc loca occupata fuiſſent, & ager latrociniis infeſtaretur, & ſingulis breui locorum ſpatio perfugium eſſet, res in eodem ſtatu non permanſuras: ſed temporis progreſſu, Athenienſes, ſi ſe adiunxiſſent iis, qui defeciſſent: illi verò [*Bœoti*] non frequentes, [*vt antè*,] copias haberent, res illas in ſtatum [*ſibi*] commodum, [*ſuæq́ democratiæ conuenientem*] adducturos. Hæc igitur conſilia inita fuerant. Hippocrates autem cum vrbanis copiis, quum tempus opportunum afforet, ipſe quidem bellum Bœotis illaturus erat. Demoſthenem verò cum quadraginta Nauibus Naupactum præmiſit, vt coacto ex illis locis exercitu Acarnanum, & cæterorum ſociorum, ad Siphas nauigaret, vt [*à proditoribus*] prodendas. Dies autem inter eos conſtituta fuerat, qua die hæc confici oportebat Demoſthenes autem, cùm [*eò*[perueniſſet, & Oenidas ab vniuerſis Acarnanibus in Athenienſium ſocietatem adactos nactus, [*& complexus*] fuiſſet, & ipſe omnia ſociorum, qui in illa regione erant, auxilia euocaſſet, aduerſus Salynthium, & Agræos primùm cum exercitu profectus, cæteriſque rebus in ſuam poteſtatem redactis, ſeſe præparabat, vt, quando opus eſſet, ad Siphas [*ſuis*] occurreret. Braſidas autẽ per hoc ipſum æſtatis tempus, cum mille, & ſeptingentis grauis armaturæ militibus ad obeundas res Thraciæ pergens, vbi peruenit Heracleam, quæ eſt in agro Trachinio, vbi etiam Panærus, Dorus, Hippolochidas, Torylaus, & Strophachus Chalcidenſium hoſpes, [*ad eum*] ad Melitiam Achaiæ [*oppidum*] venerunt, (ipſe enim nuntium ad ſuos neceſſarios Pharſalum præmiſerat, [*eos*] rogans, vt ſe, ſuaſq; copias [*per Theſſaliam*] deducerent) ita demũ tunc ire pertexit. alioqui enim Theſſaliam ſine duce, præcipuè verò cum armis pertranſire difficilè erat. Atque adeò pariter omnibus Græcis res erat ſuſpecta, per finitimorum regionem venia non impetrata tranſire. Perpetuoque Theſſalorum plebs Athenienſibus erat beneuola. Quare niſi Theſſali patrio inſtituto, [*Regulorum*] dominatu potius, quàm iuris æquabilitate vſi fuiſſent, [*Braſidas profectò*] nunquam vlterius progreſſus fuiſſet. Siquidem vel tunc alij contrariæ factionis [*Theſſali*] ei iter facienti, ad flumen Enipeum obuiam iuerunt, eumq; [*tranſire*] prohibebant, & [*illos*] iniuſtè facere dicebant, quòd [*Braſidas*] ſine publica totius gentis autoritate tranſiret. Illi verò, qui [*Braſidam*] deducebant, dixerunt ſe nec ipſis inuitis eum traducturos: ſed, cùm ad ſe repentè adueniſſet, ſe pro hoſpitij neceſſitudine, quę ſibi cũ eo intercederet, eum deducere. Quinetiam ipſe quoq; Braſidas dicebat ſe Theſſalorum agro, ipſiſq; amicum [*illac*] tranſire, & Athenienſibus hoſtibus ſuis, non autem ipſis [*Theſſalis*[bellũ inferre: nec vllas ſcire inter Theſſalos, & Lacedæmonios inimicitias, quæ impedirent ne alteri alterorum ſolo vterentur. ſeq; ipſis inuitis nunc [*vlterius*] non progreſſurũ: nec enim poſſe. veruntamẽ [*ſe ipſos*] orare ne [*tranſitu*] prohiberetur. Illi verò his auditis abierũt. Braſidas autem, hortatu ductorũ, antequàm plures [*ad ipſius iter*] prohibendũ conuenirent, nuſquã ſubſiſtens curſu perrexit. Et eodẽ, die, quo Melitia diſceſſerat, Pharſalum peruenit, & ad flumẽ Apidanum caſtra poſuit. illinc verò ad Phacium, & inde in Perœbiam [*iuit.*] Illincq; iam Theſſalorũ quidem ductores [*domum*] reuerterunt. Peræbi verò, qui ipſorũ Theſſalorũ imperio parent, ad Dion vſq; ipſum deduxerũt, quòd oppidũ in Perdiccæ ditione, ſub Olympo Macedoniæ monte, Theſſa-

liam versus, est situm. Hoc igitur modo Brasidas Thessaliam cursu celeriter transiuit, antequàm vllus ad [*ipsius iter*] impediendum paratus esset, & ad Perdiccam, & in agrum Chalcidensem peruenit. Nam qui in Thracia ab Atheniensibus defecerant, & Perdiccas, quoniam res Atheniensium secundæ, [*& florentes*] erant, sibi metuentes, exercitum ex Peloponneso eduxerant. Et Chalcidenses quidem [*Peloponnesios ad opem sibi ferendam euocauerant,*] quòd Athenienses primū contra se venturos suspicarentur. Simul autem & finitimæ ipsorum ciuitates, quæ non defecerant, [*Athenienses aduersus ipsos*] clàm concitabant. Perdiccas verò [*copias ex Peloponneso euocauerat,*] non quòd apertè [*Atheniensium*] hostis esset: verùm quòd & ipse pristinas cum Atheniensibus discordias reformidaret, præcipuè verò, quòd Arrhibæum Lyncestarum Regem in suam potestatem redigere cuperet. Præsens autem Lacedæmoniorum calamitas ipsis opportunè cecidit ad exercitum ex Peloponneso faciliùs educendum. Quòd enim Athenienses cùm cæteræ Peloponneso, tum verò potissimum ipsorum [*Lacedæmoniorum*] agro [*semper*] imminerent, [*Lacedæmonij*] sperabant fore vt præcipuè [*hoc modo*] ipsos [*à sua regione infestanda*] auerterent, si vicissim [*ipsi quoque ipsos*] infestarent, copiis ad ipsorum socios missis. Præsertim [*cùm Perdiccas, & Chalcidenses*] parati essent ad [*hunc exercitum*] alendum ipsosq; [*Lacedæmonios*] ad defectionem [*ab Atheniensibus*] faciendam accerserent. Simul etiam [*Lacedæmonij magnam*] Helotum, [*ac seruorum suorum partem*] per speciosam [*auxilij mittendi*] causam [*ex agro Laconico*] emittere cupiebant, ne propter præsentem rerum statum, Pylo [*ab Atheniensibus*] occupata, aliquid noui molirentur. nam hoc quoq; patrarunt, quòd ipsorum iuuentutē, & multitudinem reformidarent; (semper enim apud Lacedæmonios multa erant instituta, vt sibi ab Helotum insidiis cauerent) ipsis præceperunt, vt, quotquot ex ipsis se fortissimè contra hostes pugnasse persuasum haberent, ij secernerentur, quòd eos libertate donare statuissent, [*hoc modo*] mentem illorum explorantes, & existimantes prout vnus quisque primus se libertate dignum esse censuisset, sic etiam hos ipsos potissimùm, præ animi elatione, impetum in se facturos. Quare cùm ad duo millia [*delegissent, & cæteris Helotibus*] anteposuissent, hi quidem templa coronati circumiuerūt, vt libertate donati. Illi verò non multo pòst, ipsos ex hominum conspectu sustulerunt, nec dum quisquam nouit quonā modo eorum vnusquisque perierit. Tunc autem septingentos ex ipsis armatos cum Brasida libenter dimiserunt: cæteros verò [*Brasidas*] ex Peloponneso mercede conductos eduxit. Lacedæmonij autem ipsum Brasidam [*eundi*] maximè cupidum [*eò*] miserunt. Quinetiam ipsi quoque Chalcidenses eum propensis animis expetiuerunt, [*summoq; studio efflagitarunt,*] tum quòd vir consilio, manuq; ad omnia promptus Spartæ haberetur, tum etiam quòd, ex quo [*illinc*] egressus esset, [*propter egregiam operam variis in rebus patriæ fortiter nauatam*] Lacedæmoniis commendatissimum se reddidisset. Quòd enim statim ab initio se iustum, & moderatum erga ciuitates præbuisset, multa loca ad defectionem impulit, alia vero per proditionem cepit. Ex quo Lacedæmoniis euenit, vt, si compositionem facere vellent (quod fecerunt) facta locorum permutatione, ea restituerent, quæ cepissent, & reciperent, quæ amisissent, vtq; Peloponnesus bello leuaretur. Atque multo pòst in bello, quod res in Sicilia gestas est insequutum, illa Brasidæ virtus, & prudentia, qua tunc est vsus, quod alij quidem, re ipsa [*virtutes eius*] experti fuissent, alij verò fama [*de virtutibus eius sparsa permoti, talem eum esse*] iudicarent, Atheniensium socios, amicitiæ Lacedæmoniorum maximè cupidos effecit. Nam cùm primus illinc prodisset, ac omnibus in rebus vir bonus visus fuisset, firmam opinionem [*in omnium animis*] reliquit, cæteros quoque [*Lacedæmonios*] eius esse similes. Tunc igitur Athenienses, postquàm eum in Thraciam peruenisse intellexerunt, cùm ipsum Perdiccam [*suæ Reipub.*] hostem esse iudicarunt, quòd eum huius [*hostilis*] aduentus autorem esse ducerent, tum etiā apud socios, qui illa in regione erant, firmiora præsidia collocarunt, [*vt eos in officio, fideq; continerent.*] Perdiccas autem Brasida, eiusq; copiis statim assumptis, cum suo exercitu bellum Arrhibæo Bromeri [*filio*] Lyncestarum Macedonum Regi, sibi finitimo, intulit, cùm propter controuersiam, quæ ipsi

ipsi cùm eo intercedebat, tum etiam quòd eum in suam potestatem redigere cuperet. Cùm autē cum suis copiis, & Brasida ad Lynci ingressum peruenisset, tunc Brasidas dixit se velle, priusquàm bellum Arrhibæo inferretur, eum conuenire, verbisque (si posset) ad societatem cum Lacedæmoniis faciendam inducere. nam & ipse Arrhibæus per caduceatorem [*Lacedæmoniis*] nuntiauerat, se paratum esse ad [*rem*] Brasidæ arbitro committendam. Et Chalcidensium legati, qui vna aderant, ipsum commonefaciebant ne in Perdiccæ gratiam pericula subiret, vt ad suas etiam res constituendas eius opera promptiore vti possent. Quin etiam Perdiccæ legati Lacedæmonem missi tale quiddam iactauerant, multa [*ipsum*] ex sibi finitimis circa locis ad illorum societatem adducturum. Hac igitur de causa Brasidas ex publica vtilitate rebus Arrhibæi fauere malebat. Perdiccas verò negabat se eo consilio Brasidam adduxisse, vt suarum controuersiarum arbiter esset: sed potius hostium destructor, quos ipse denuntiasset: eumque iniustè facturum [*dicebat*,] si se dimidium eius exercitus alente, in colloquiū cùm Arrhibæo veniret: Brasidas tamen [*Perdicca*] inuito, ac repugnante conuenit [*Arrhibæum*] eiusq; verbis adductus, exercitum abduxit, priusquam in eius agrum irruptionem fecisset. Perdiccas verò ab eo tempore pro dimidia tertiam stipendij partē [*eius exercitui*] dedit, quòd iniuriam sibi ab eo fieri putaret. Eadem æstate, continuò Brasidas, secum ducens & Chalcidenses, paulo ante vindemiæ tempus, Acantho Andriorum coloniæ bellum intulit. Acanthij verò, cùm illi, qui Chalcidensibus fauentes eum euocatum adducebant, tum etiam ipsa plebs, inter se contendebant, vtrum eum recipere deberent, nécne. Veruntamen propter metum fructuum, qui foris adhuc erant, multitudo Brasidæ verbis ad eum solum [*in vrbem*] recipiendum inducta, ea conditione vt eo audito consultaret, eum recepit. cùm autem [*Brasidas*] concionem adisset (erat autem non indisertus, vt Lacedæmonius) hæc verba fecit:

BRASIDÆ CONCIO.

Quòd ego, atque exercitus, viri Acanthij, à Lacedæmoniis [*huc*] emissi fuerimus, apertè declarat veram esse causam, quam belli initio prædiximus, nos, vt Græciam in libertatem vindicemus, bellum Atheniensibus esse facturos. Sed si serò venimus, decepti opinione belli, quod in illis regionibus geritur, qua sperabamus fore, vt sine vestro periculo Athenienses debellaremus, nemo [*nos*] reprehendat. Nunc enim, quum facultas est data, venimus, & vobiscum operam dabimus, vt eos debellemus. Miror verò quòd portas mihi clauseritis, & si meus aduētus vobis ingratus acciderit. Nos enim Lacedæmonij, existimantes nos venturos ad eos, qui vel priusquàm ad ipsos re ipsa peruenissemus, animo saltē socij essent, & [*nostrum aduentum*] vobis gratum fore, tantum periculū subiimus, per alienum agrum iter multorum dierum facientes, summumque studium exhibentes. Vos verò, si quid aliud in animo habetis, aut si vestræ ipsorum, & cæterorum Græcorum libertati obsistatis, [*hoc profectò*] graue fuerit. nam non solùm quia vos ipsi obsistitis: verùm etiam quia cæteri [*Græci*,] quos adibo, [*vt eos in libertatem vindicem*,] se mihi minus adiungent: [*cùm aliis de causis*,] tum etiam hac difficultate permoti; quòd vos, ad quos primùm accessi, & qui vrbem opibus, & autoritate florentem obtinetis, & qui prudentes habemini, [*me*] non receperitis. neque [*huius vestri facti*] vllam probabilem causam afferre potero, sed [*videbor*] aut falsam libertatem [*Græcis*] afferre, aut [*huc*] venisse imbecillis, ac inualidus ad propulsandam Atheniensium vim, si [*vos*] inuaserint. Atqui Athenienses, quamuis copias maiores haberent, tamen cum hoc exercitu, quem nunc habeo, quum ad Nisæam profectus sum, vt opem ei ferrem, confligere non sunt ausi. Quamobrem haud verisimile videtur ipsos tantum copiarum contra vos esse missuros, quantus est classiarius exercitus, qui est ad Nisæam. Et ipse huc veni non vt vllo maleficio vos afficiam: sed vt Græcos in libertatem vindicem. Et Lacedæmoniorum Magistratus religiosissimo iureiurando obstrinxi fore, vt socios, quos ego saltem ipsis adiunxero, liberos esse, [*suisq; legibus viuere*] sinant. simul etiam [*huc ab ipsis sum emissus*,] non vt vos socios habeamus, aut per vim, aut per fraudem [*nobis*]

adiunctos: sed contrà, vt vobis ab Atheniensibus in seruitutem redactis, in bello contra illos gerendo socij simus. Quapropter æquum esse censeo, vt neque suspectus sim [*vobis,*] præsertim cùm maximam, [*ac inuiolabilem*] fidem [*vobis*] dem, neque vindex infirmius existimer, [*qui vim hostilem, si qua vobis inferatur, propulsare nequeam:*] vtque confidenter vos [*mihi*] dedatis. Quòd si quis fortè priuatim sibi ab aliquo metuens, [*veretur*] ne ego ciuitatem aliquibus tradam, [*& ideo ad deditionem faciendam*] minimè promptus est, [*is*] omnium maximè [*suspicione, metuq; deposito*] confidat. neque enim [*huc*] venio, vt factiones alam, neque existimo me [*vobis*] certam libertatem afferre, si patrio instituto neglecto, aut plebem nobilitati, aut nobilitatē plebi addicā. Nam [*huiusmodi libertas*] grauior esset, quàm externū hominum alienigenarum imperium, nobisq; Lacedæmoniis pro laboribus susceptis nulla gratia haberetur, sed potius pro honore, & gloria, culpa [*tribueretur, & infamia nota inureretur.*] Et nos ipsi [*grauius ac*] odiosius [*imperium*] quærere videremur, quàm qui virtutem non profitetur, propter quæ crimina, [*id est, quo nomine*] Athenienses bello persequimur. Nam illis saltem, qui [*ampla*] dignitate sunt præditi, turpius est fraude speciosa res domesticas amplificare, [*& imperium quærere,*] quàm vi aperta. Nam vis quidem, iure potentiæ, quàm fortuna dedit, infertur. Fraus verò, ab insidiis iniusti propositi grassatur. Adeò magnam circumspectionem adhibemus in iis, quæ nostra maximè intersunt. Neque verò præter iusiurandum, maiorem fidem accipere possitis, quàm ipsa facta, quæ si ex verbis perpendantur, [*& cum ipsis conferantur,*] necessariam opinionem [*vobis*] præbent, [*& cogunt vos credere, hæc*] è re vestra etiam esse, vt dixi. Quòd si me [*vobis*] ista proponente, [*& conditiones istas offerente,*] dicatis vos non posse quidem [*deditionem facere:*] sed tamen, quòd nobis beneuoli sitis, existimetis, [*nos*] reiiciendos, ita vt nullo maleficio à nobis afficiamini, & [*dicatis*] libertatem, [*quam vobis offero,*] vobis videri cum periculo coniunctam esse, & æquum esse eam illis offerre, qui etiam eam accipere possunt, nullum verò inuitum cogere: Deos, & Heroas indigenas testabor, me bono vestro venientem nihil verbis proficere. Quare vestrum agrum vastans, vos cogere conabor, nec amplius existimabo me iniustè facere: sed vel duabus de causis necessariis æquitatem à me stare [*censebo.*] partim quidem, propter Lacedæmonios, ne hac vestra beneuolentia, nisi deditionem feceritis, [*à vobis*] lædantur, [*ac oppugnentur*] pecuniis, quas Atheniensibus penditis; partim verò, ne [*cæteri*] Græci à vobis impediantur, ne seruitute liberentur. nec enim decenter hæc faceremus, ac ne debemus quidem [*nos*] Lacedæmonij [*Græcos*] inuitos in libertatem asserere, nisi alicuius boni publici causa. Neque verò dominatum affectamus, sed potius cùm alios, [*qui dominatum affectant,*] coërcere studeamus, plerisque [*Græcis*] iniuriam faceremus, si nos, qui libertatem vniuersis afferimus, vos [*huic*] resistentes toleraremus. Quamobrem rectè consultetis, operamque seriò detis, vt [*cæteris*] Græcis primi libertatis capessendæ autores existatis, & sempiternam gloriam [*vobis*] paretis, & cùm ipsi vestrarum priuatarum rerum nullam iacturam faciatis, tum etiam vniuersæ ciuitati pulcherrimū [*libertatis*] nomen imponatis. Atque Brasidas quidem hæc verba fecit. Acanthij verò, multis prius in vtranque partem dictis, cùm propter Brasidæ verba ad persuadendum apposita, tum etiam propter fructuum amittendorum metum, suffragiis clàm latis, plerique defectionem ab Atheniensibus faciendam censuerunt. Et cùm ipsum ad illud iusiurandum adegissent, quod summi Lacedæmoniorum Magistratus iurauerant, quum ipsum emiserant, nimirum fore vt socij, quos [*Lacedæmoniis*] adiungeret, suis legibus vterentur, [*liberiq; viuerent,*] ita demum [*eius*] exercitum receperunt. Nec multo pòst Stagirus etiam Andriorum colonia defecit. Sequentis autem hyemis initio statim, quòd Hippocrati, & Demostheni Atheniensium Imperatoribus res Bœotorum essent tradendæ, & oporteret Demosthenem quidem cum classe ad Siphas [*ei*] occurrere, illum verò ad Delium [*proficisci,*] facta aberratione à diebus [*condictis,*] quibus vtrunque cum suis copiis [*ad locum destinatum*] ire oportebat: Demosthenes quidem, cùm prius ad Siphas appulisset, & Acarnanas, & multos ex illis locis socios in sua classe haberet, voti sui

compos

compos fieri non potuit, insidiis per Nicomachum, virum Phocensem, ex Phanoteo, detectis, qui [*rem*] Lacedæmonis indicauit: illi verò, Bœotis, cumq; omnes Bœoti ad opem [*Siphis*] ferendam vndique concurrissent, (nondum enim Hippocrates in [*eorum*] regione erat, ita vt [*eos*] infestare posset) Siphæ, & Chæronea [*à Bœotis ante illius aduentum*] occupata sunt. Cùm autem illi, qui res nouas moliebantur, erratum animaduertissent, in ciuitatibus nihil innouarunt. Hippocrates verò excitato, [*secumq; educto*] omni Atheniensi populo, ciuibus, incolis, & peregrinis, quotquot aderant, posterior ad Delium peruenit, cùm Bœoti à Siphis iam reuersi essent. ibiq; positis castris, Delium, Apollinis templum, hoc modò munire cœperunt. Fossam circa templum, & fanum ducebant; & humum ex ipsa fossa egestam pro muro aggerebant; & vallos [*in eam*] defigebant; & vineæ, quæ circa templum erat, materiam excisam interserebant; lapides etiam, & lateres ex proximis ædificiis, quæ diruta erant, detrahebant; omni denique ratione munitionem illam excitare, [*& ad iustam altitudinem erigere*] conabantur: turresq; ligneas posuerunt, vbi locus opportunus esse videbatur: faniq; nullum erat ædificium, nam vbi porticus erat, conciderat. cùm autem tertio die ex quo domo discesserant, opus aggressi fuissent, cùm hunc ipsum diem, tum etiam quartum, & quintum vsque ad prandij tempus in opere faciendo consumpserunt. Deinde cùm maxima [*munitionis*] pars fuisset absoluta, exercitus quidem à Delio decem fermè stadia recessit. vt domum reuertens, statimq; leuis armaturæ milites (qui erant maxima totius exercitus pars) discesserunt. at grauis armaturæ milites castris [*ibi*] positis quiescebant, [*nec vlterius progrediebantur.*] Hippocrates verò [*in Delio*] adhuc subsistens, & custodias, & quicquid reliquum erat, quod circa propugnacula conficiendũ esset, constituebat. Per hos autem dies Bœoti Tanagram conueniebant. Et postquam ex omnibus ciuitatibus affuerunt, & cognouerunt Athenienses accedere, vt domum se reciperent, cæteris Bœotarchis (qui sunt vndecim) prœlium dissuadentibus, qnòd [*Athenienses*] in Bœotia non amplius essent: (Athenienses enim, quum castra posuerunt, erant ferè in Oropiæ confiniis) Pagondas Æoladi [*filius,*] vnus ex Bœotarchis Thebanis, cùm Arianthide Lysimachi [*filio,*] quòd imperium [*tunc*] penes ipsum esset, prœlium [*ibi*] committere cupiens, & existimans satius esse belli fortunam periclitari, singulas cohortes adhortatus, ne frequentes aciem instructam desererent, Bœotis persuasit, vt aduersus Athenienses irent, & prœlium committerent, his verbis: Ne in mentem quidem cuiquam nostrum, qui Magistratũ gerimus, viri Bœoti, venire oportuerat, non esse rationi consentaneum, nos cum Atheniensibus confligere, nisi ipsos in Bœotia adhuc deprehenderimus. Bœotiã enim, munitionibus in ea extructis, ex agro finitimo profecti, sunt vastaturi. Ergo sunt hostes, quocunque in loco deprehensi fuerint, & vndecunque profecti hostilia facinora patrarint. Iam verò si cui [*nõ pugnare*] tutius esse videbatur, is mutet sententiam. Nec enim prouidentia considerationem æquè patitur in iis, quos alius inuadit, & quorum ager [*cum omnibus bonis, quæ in eo sunt,*] in discrimen vocatur, atque [*in eo,*] qui sua quidem possidet: sed plura affectans, vltro bellum aliis infert. Vobisque patrium est institutum, externum exercitum vos inuadentem, pariter & in vestro, & in alieno solo propulsare. Quamobrem Athenienses, eosque præterea [*vobis*] finitimos, multo magis [*propulsare*] decet. Nam ita demum cuiusq; ciuitatis libertas firmè retinetur, si adsit potentia, quæ finitimis populis resistere valeat. cùm iis verò, qui nõ solùm finitimos: sed etiam remotos in seruitutem redigere conantur, quo modo vel summo cum periculo certandum non fuerit? Exemplum autem ob oculos propositum habemus, cùm Euboenses trans fretum sitos, tum etiam cæteræ Græciæ magnam partem [*quo modo ab ipsis tractetur, &*] quo modo erga ipsos sit affecta. Et [*oportet*] scire, cæteros quidem de agri finibus cum gentibus finitimis dimicare. nobis verò si vincamur, vnicum minimè dubium finem in vniuersa [*nostra regione*] statutum iri. nam [*in eam*] ingressi, rebus nostris per vim potientur. Adeò istorum accolarum propinquitas nobis magis, quam aliis est periculosa. Qui enim potentiæ confidentia (vt nunc Athenienses) arma vicinis inferunt, illum quidem, qui est quietus, [*& pacis studiosus*] & qui in suo agro tantùm

se defendit, confidentius inuadere consueuerunt. At eum, qui extra [*sui agri*] fines [*hosti fortiter*] occurrit, & qui, si occasio fuerit, belli, facit initium, minus promptè bello premere [*solent.*] Huius autem rei documentum aduersus istos habemus. cùm. n. eos ad Coronæam vicissemus, quo tempore propter nostras seditiones agrum [*nostrum*] occupatum tenebant, magnam Bœotiæ securitatem ad hoc vsque tempus præstitimus. Quorum nos memores operam dare oportet, vt & maiores natu, [*nostri similes simus, & præclara*] facinora [*à nobis*] prius edita, [*nunc*] imitemur: & minores natu, qui filij sumus patrum illorum qui tunc viri fortes fuerunt, ne domesticas virtutes, [*laudesq́*] dedecoremus: sed persuasum habentes Deum à nobis staturum, cuius fanum isti nefariè muro septum tenent, & sacrificiis freti, quæ nobis immolantibus lætum, ac felicem rerum euentum promittunt, aduersus hos tendamus, [*& manus cum ipsis conseramus,*] & demonstremus [*ipsis, ipsos*] obtinere posse ea, quæ concupiscunt, si bellum [*ignauis & vim hostilem*] non propulsantibus inferant. Illos verò, quorum patria, ac innata generositas fert, vt & suum ipsorum [*agrum*] pugna semper liberent, [*eiusq́ libertatem fortiter tueantur,*] nec alienum in seruitutem iniustè redigant, non permissuros, vt [*isti*] è suis finibus sine certamine, discedant. Pagondas his verbis Bœotos adhortatus, persuasit [*ipsis,*] vt irent aduersus Athenienses. Confestimq; motis castris exercitum eduxit. Iam enim erat serum diei. Et cùm ad ipsorum [*hostium*] castra prope accessisset, in loco subsistens, vnde colle interiecto, alteri alteros conspicere non poterant, aciem instruxit, & ad prœlium se præparauit. Hippocrates autem, qui apud Delium erat, cùm ei nuntiatum fuisset Bœotos aduersus [*Athenienses*] venire, mittit ad exercitum, imperans vt in suos quique ordines se reciperent, nec multo pòst ipsi adfuit relictis fermè trecentis equitibus circa Delium, tum ad loci custodiam, si qua manus ipsum adoriretur, tum etiam, vt, occasione obseruata, Bœotos in ipso prœlio à tergo aggrederentur. Bœoti verò his [*milites*] opposuerunt, qui vim ipsorum propulsarent. cùm autem omnes ipsorum res rectè haberent, in summo colle [*hostibus*] apparuerunt, & cum armis [*ibi*] substiterunt, acie instructa, vt pugnaturi erant: septem fermè grauis armaturæ millia, leuis verò, supra decē millia, equites mille, & peltati quingenti. Dextrum autem cornu tenebant Thebani, eorumque socij. Medij verò [*erant*] Haliartij, Coronæi, & Copæenses, cæterique Stagni accolæ. Sinistrum verò tenebant Thespienses, Tanagræi, & Orchomenij. In vtroque autem cornu erat equitatus, & leuis armatura. Et Thebani quidem, milites in quinos, & vicenos in longitudinem digesserant. reliqui verò [*instructi erant,*] vt cuique contigit. Atque hic quidem erat Bœotorum apparatus, hæcque aciei instructæ ratio. Athenienses verò, quamuis hostibus numero pares essent, tamen totum grauis armaturæ exercitum in octonos tantùm milites in longitudinem digesserunt. Equitatus verò in vtroque cornu erat. sed leuis armatura, consultò quidem instructa, nec vlla tunc aderat, nec in vrbe erat. Sed & illa, quæ [*cum Hippocrate*] ad istam expeditionem exierat, quamuis hostes numero longè superaret, tamen magna ex parte inermis erat, quippe quòd totus exercitus ex peregrinis promiscuè, & ciuibus, qui [*tunc*] aderant, collectus esse. Quare vt primùm domum ire cœperunt, non affuerunt nisi pauci. Cùm autem in acie iam starent, & mox concursuri essent, Hippocrates dux ad Atheniensium exercitum aduenit, hisque verbis [*eum ad rem fortiter gerendam*] est adhortatus.

HIPPOCRATIS AD MILITES ADHORTATIO.

Breuis quidem erit, ô Athenienses, hæc adhortatio: sed apud viros fortes idem valet [*breuis, ac longa oratio: hacq́ adhortatione vtar*] potius vt vos commonefaciam, quam vt [*quicquā vobis*] imperem. Nemini autem vestrū in mentem veniat, nos in alieno [*solo,*] quasi, res nostra non agatur, tantùm periculum subire. Nam in istorum [*agro*] pro vestro certamen est futurum. Et, si vicerimus, Peloponnesij sine istorum equitatu in vestrum agrū nunquam irrumpent. Vno autē prœlio & istum [*vestro*] adiungatis, & illum in maiorem libertatem vindicetis. In eos igitur impetum

tum faciatis è dignitate ciuitatis, quam vnusquisque [*vestrum*] patriam habet, & quam inter Græcas ciuitates principem esse gloriatur, & [*è dignitate*] vestrorum maiorum, qui duce Myronyde, istis ad Oenophyta prœlio superatis, Bœotiam quondam tenuerunt. Cùm autem Hippocrates his verbis [*suos milites*] adhortaretur, & ad mediam vsq; exercitus aciem iam progressus esset, nec maiorem eius partem ocius adire amplius posset, Bœoti ipsi quoque, cùm Pagondas eos celeriter adhortatus fuisset, illicque pæana cecinisset, de colle [*in Athenienses*] signis infestis ferri cœperunt. Athenienses verò & ipsi in eos è diuerso prodierunt, cursuq; conflixerunt. sed vtriusque exercitus extremæ partes ad manus non venerunt: at idem [*incommodum vtraque*] sunt passæ. nam aquarum riui, [*alueiq́; torrentium eas*] impediuerunt. Cætera verò acies constitit pugnans acriter, & clypeis, [*ac vmbonibus aduersarium*] repellere connitens. Et sinistrum quidem Bœotorum cornu, vel ad mediam vsque ipsius partem, ab Atheniensibus victum est, & [*Athenienses*] cùm alios, qui in ea parte collocati fuerant, tum verò præcipuè Thespienses insequuti sunt. Nam cùm milites, qui prope ipsos [*Thespienses*] fuerant instructi, se recepissent, & [*reliqui*] in angusto [*loci spatio ab Atheniensibus*] circumuenti fuissent, qui ex ipsis Thespiensibus perierunt, in ipso conflictu se defendentes concisi fuerunt. Quinetiam nonnulli Athenienses, in hoste circumueniendo perturbati, [*& permisti,*] se mutuis vulneribus interfecerunt, quòd se non internoscerent. Ab hac igitur parte Bœotorum exercitus superatus est, & ad eam, quæ pugnabat, confugit. Dextrũ verò, in quo ipsi Thebani erant, Athenienses superauit. & cùm [*Thebani*] paulatim [*ipsos*] repulissent, primùm insequebantur. Accidit autem vt, cùm duæ equitum turmæ à Pagonda circum collem clàm circummissæ fuissent (cùm sinistrum ipsorum cornu laboraret) eoque superato [*hostibus*] repentè apparuissent, Atheniensium cornu, quod vincebat, existimans alium exercitum contra se venire, grauiter timere cœperit. Quare cùm Athenienses vtrinque iam premerentur, cùm ab his, [*qui præter eorum expectationem aduenerant,*] tum à Thebanis insequentibus, & [*eorum ordines*] dissoluentibus, vniuersus ipsorum exercitus in fugam se coniecit. Et alij quidem ad Delium, & mare cursu contenderunt, alij verò ad Oropum, alij ad Parnetha montem, alij verò aliò, vt quibusque salutis spes ostendebatur. Bœoti verò [*eos*] insequentes cædebant, & præcipuè ipsorum equites, & Locri, qui illis dudum in fugam versis [*Bœotis*] auxilio venerant. Sed cùm nox suo interuentu prœlium impedisset, fugientium turba faciliùs dilapsa salutem sibi peperit. Postridie verò, cùm ij, qui erant Oropi, tum etiam ij, qui erant in Delio, præsidio [*ibi*] relicto (nam, [*quamuis ab hoste victi fuissent,*] id tamen adhuc tenebant) domum mari se receperunt. Et Bœoti, erecto trophæo, suorumque cadaueribus susceptis, hostiumque [*cadaueribus*] spoliatis, & præsidio relicto, Tanagram redierunt. Et consilia de oppugnando Delio inibant. Caduceator verò, qui ab Atheniensibus missus, fuerat, vt ipsorum cadauera [*à Bœotis*] repeteret, iter faciens, obuiam fit Bœotorum caduceatori, qui cùm ipsum reuocasset, & dixisset eum nihil acturum, priusquàm ipse domum reuertisset, cùm coram Atheniensibus stetisset, exposuit mandata Bœotorum, [*demonstrans*] eos nefariè fecisse, qui iura Græcorum violarint. Omnium enim esse institutum, vt, quum alienum agrum inuadũt, à templis, [*locisq́; sacris,*] quæ in eo sunt, abstineant. Athenienses verò Delium communisse, ac incolere, & quæcunq; in profano [*loco*] homines facere solent, hæc omnia in illo fano [*ab his*] fieri. aquam etiam, quam sibi [*Thebanis*] attrectare nefas esset, nisi in sacrificiorum vsu, ad manus abluendas haurire, [*& ad alios profanos vsus ea abuti.*] Quare cùm dei, tum sua ipsorum causa Bœotos, inuocantes dæmones, communes agri sui præsides, & Apollinem, edicere, vt è templo excedant, sua secum absportantes. Cùm caduceator hæc dixisset, Athenienses suo caduceatore ad Bœotos misso, negarunt se vllam iniuriam templo fecisse, nec in posterum sua sponte se vllo modo id læsuros. nam ne initiò quidem se hac de causa id ingressos esse [*dicebant;*] sed potius, vt illinc eos, qui iniuriam sibi facerent, vlciscerentur. Esse autem Græcorum institutum, vt, penes quos fuerit imperium cuiusque regionis, siue magnæ, siue paruæ, semper etiam penes eosdem

sint & ipsa templa, iis ceremoniis culta, quib. coli possunt, præter eas, quæ moribus iam sunt receptæ. Etenim Bœotos, aliosq; permultos, quotquot agrū aliquem pristinis colonis per vim expulsis incolunt, aliena templa primùm inuasisse, & nūc ea pro suis possidere. Quare se quoq;, si ampliorem illorum agri partem in suam potestatem redigere possent, eam retenturos [*dicebant.*] Iam verò se ex ea parte, in qua erant, vtpote ex suo [*agro,*] nequaquam sua sponte discessuros. Aquam etiā se necessitate coactos mouisse, ad quam [*necessitatem*] se non per insolentiam impulsos fuisse: sed, dum illos vlciscuntur, qui priores in suum agrum irruperant, ea vti coactos fuisse. Cōsentaneum autem esse, veniam aliquam vel ab ipso Deo dari omnibus, qui bello, aut aliqua alia periculi necessitate coacti aliquid admittunt. Etenim delictis non voluntariis aras [*Deorum*] esse refugium, scelerisq; nomen impositū illis flagitiis, quæ quis nulla necessitatis vi compulsus admittit, non autem illis, quæ homines reb. aduersis coacti committere audent. Ipsosq; multo magis impiè facere, qui pro templis, [*locisq́ sacris*] militum cadauera restituere vellent, quàm eos, qui templis, [*eorumq́ restitutione*] nollent recuperare ea, quæ deceret. Planè autē iubebant [*suum caduceatorem*] illis declarare, se non recessuros ex Bœotorum agro. Se enim nō amplius in illorum agro esse: sed in eo, quem armis quæsissent. Sed tamen ex patriis institutis, [*se postulare, vt*] factis induciis, [*& fide publica interposita, sibi per eos, suorum*] cadauera suscipere [*liceret.*] Bœoti verò responderunt, siquidem [*Athenienses*] in Bœotia essent, vt ex suo agro discedentes, res suas absportarent. Sin in illorum, se scire quid faciendum esset. Existimantes agrum Oropium (in quo contigerat, vt illorum milites, pugna in confiniis commissa, cæsi iacerēt) Atheniensium quidem esse, quòd illorum imperio subiectus esset: sed tamen ipsos nunquā se inuitis, suorum cadauerib. potituros. Pro illorum autem agro nullas inducias faciēdas, [*nec vllam fidem publicam ipsis dandam*] censebant. Illud verò responsum, [*quo dicebant,*] vt [*Athenienses*] ex suo [*Bœotio agro*] abirent, & reciperent ea, quæ repetebāt, honestum esse [*ducebant.*] Atheniensium autem caduceator his auditis re infecta discessit. Et Bœoti protinus accersitis ex sinu Meliaco iaculatoribus, & funditoribus, cùm duo quoq; grauis armaturæ militum Corinthiorum millia, post prœlium commissum, auxilio ipsis venissent, & præsidiarij Peloponnesiorum milites, qui ex Nisęa [*ab Atheniensibus per deditionem capta*] discesserant, & Megarenses vnà cū ipsis, aduersus Delium castra mouerunt, & munitionem oppugnare cœperunt: & cùm alio oppugnationis genere [*eam*] tentarunt, tum etiam machinam, quæ eam cepit, admouerunt, hunc in modum factā. Cùm ingentem antennam in duas partes secuissent, omnem excauarūt, eamq; rursus vt fistulam aptè commiserunt, & in ipsa extrema lebetem catenis appenderunt, & fistula tota ferrea ad flatum ciendum, ex antenna prominens, in ipsum [*lebetem*] demittebatur, & [*antenna*] magnam etiam reliqui ligni partem ferro præmunitam habebat. Hanc autem machinam ex longinquo spatio carris aduectam admouerunt muro, qua parte potissimùm vitibus, lignisq; constructus erat. Et cùm propè [*murum*] esset, grandibus follib. ad antennæ caput, quod ad ipsos spectabat, applicitis, flatum ciebant. flatus autem, qui per [*arctum antennæ bene commissæ*] foramen, in lebetem, habentem prunas, & sulphur, & picem, [*confertus rectà*] ferebatur, ingentem flammam excitauit, & murū incendit, ita vt nullus super eum amplius consistere poterit: sed [*omnes eo*] deserto in fugam sese dederint, & munitio hoc modo capta fuerit. Præsidiariorum autem alij quidem ceciderunt, ducenti verò capti fuerūt. Cæterorum verò multitudo naues conscendit, domumq; se recepit. Cùm autem decimoseptimo die à pugna cōmissa Delium receptū fuisset, & caduceator, qui ab Atheniensibus [*ad Bœotos antè*] missus fuerat, rerū gestarum prorsus ignaros, [*ad eosdem*] non multo pòst iterū venisset cæsorum [*recipiendorum*] causa, Bœoti [*eos*] reddiderūt, nec amplius idē, [*quod antè*] responderūt. In illa autem pugna perierunt, ex Bœotis quidē, paulo pauciores quàm quingenti, ex Atheniensib. verò paulò pauciores q̃ mille, & Hippoc. [*eorum*] imperator. At militū leuiter armatorum, & lixarum magnus numerus. Post hāc pugnā, Demosth. etiam paulo pòst (cùm ipsi tūc ad Siphas per proditionē occupādas profecto res non successisset) cū copiis Acarnanum, & Agræorū, & Atheniensium 400 grauis

grauis armaturæ militibus, quos in sua classe habebat, egressus est in agrum Sicyoniū. Et priusquàm omnes [*eius*] naues eò appellerent, Sicyonij ad sua tutanda celeriter profecti, eos, qui in terram egressi fuerant, fugauerunt, & ad naues vsque persequuti sunt: & [*eorum*] alios quidem interfecerunt, alios verò viuos ceperunt. Et trophæo erecto, cæsos suis pace sequestra reddiderunt. sub eosdem dies, quibus res ad Delium gesta est, Sitalces etiam Odrysarum Rex, cùm bellum Triballis intulisset, & prœlio victus fuisset, excessit vita. Seuthes verò Sparadoci [*filius*, [qui erat ipsius ex fratre nepos, [*ei successit, ac*] Odrysarum, & cæteræ Thraciæ, cui & ille imperauerat, regnum obtinuit. Eadem hyeme, Brasidas cum sociis, quos habebat in Thracia, Amphipoli ad Strymonem fluuium sitæ, Atheniensium coloniæ, bellum intulit. Hunc autem locum, in quo nunc vrbs est sita, primùm quidem & Aristagoras Milesius, quum Regem Darium fugeret, colonia [*huc*] deducta condere tentauit: sed ab Edonis expulsus fuit. Deinde verò & Athenienses, duobus, & triginta pòst annis, [*huc*] missis decem millibus incolarum, tum suorū, tum aliorum, quotquot ire voluerant, qui apud Drabescum à Thracibus interfecti fuerunt, [*eundem locum condere sunt conati.*] Rursus etiam [*iidem*] Athenienses vnde tricesimo anno [*huc*] reuersi, Agnone Niciæ [*filio*,] coloniæ duce emisso, expulsis Edonis, hanc vrbem condiderunt, quæ prius Nouem-viæ vocabatur. Eionem autem belli sedem fecerant, vnde proficiscebantur, quam ipsi maritimum emporium in fluuij ostio situm tenebant, quinque, & viginti stadiis distans ab vrbe, quæ nunc est, quam Agnon [*ideo*] vocauit Amphipolim, quòd à Strymone hinc inde allueretur, & ab vtroq; latere cingeretur, muroq; lōgo à fluuio ad fluuiū ducto circunseptam, conspicuam mare versus, & continentē, coloniam condidit. Brasidas igitur castris, ex Arnis Agri Chalcidensis [*vrbe*] motis, cum suis copiis aduersus hanc [*vrbem*] proficiscebatur. Et cùm circa solis occasum ad Aulonem peruenisset, & Bromiscum, qua Bolbe stagnum in mare ingreditur, cœnatusque, noctu ire perrexit. cœlum autem erat turbidum, & subningebat, quo etiam lubentiùs iter susceperat, quòd Amphipolitanos, qui in vrbe erant, præter proditores, latere vellet. Nam in ea erant cùm Argiliorum nonnulli (Argilij autem sunt Andriorum coloni) domicilium illic habentes, tum etiam alij, qui proditionis huius erant socij, partim quidem à Perdicca, partim verò à Chalcidensibus [*ad hoc faciendum*] inducti. Sed potissimùm Argilij, tum quòd proximè habitarent, tum quòd Atheniensibus semper essent suspecti, & huic vrbi insidiarentur, postquàm occasio oblata est, & Brasidas aduenit, qui vel multo antè egerat cū illis [*Argiliis*,] qui illic degebāt, vt vrbs [*Amphipolis*] dederetur, tūc in [*Argilum suam*] vrbem eum receperunt, & cum illa nocte defectionem ab Atheniensibus fecissent, [*Brasida*] copias ad fluuij pontem deduxerunt. Vrbs autem [*à ponte*] distat amplius, quàm [*ripa fluminis ab opposita ripa, qua per pontem erat*] transitus, nec [*vlli*] muri [*tunc*] erant erecti, quemadmodum nunc: sed quoddam modicum præsidium ibi collocatum erat. Quod cùm facilè Brasidas repulisset, simul proditionis, simul tempestatis, simul etiam aduentus repentini beneficio, pontem transiuit, & Amphipolitanorum extra [*vrbem*] habitantium res, quę in toto illo loco erant, statim in suam potestatem redegit. Cùm autem eius transitus illis, qui in vrbe erant, inopinatus accidisset, & eorum, qui extra erant, multi caperentur, alij verò ad muros [*vrbemq;*] fuga se reciperent, Amphipolitani in magna trepidatione constituti fuerunt, præsertim quòd mutuò suspecti essent. Ferunt autem Brasidam, si cum suis copiis ad prædam se conuertere noluisset: sed ad vrbem subitò contendisset, omnium opinione eam fuisse capturum. Iam verò ille castris [*ibi*] positis, in ea, quæ extra erant, excursiones fecit, & cùm per eos, qui intus erāt, nihil ipsi succederet, quemadmodum expectabat, quieuit, [*& incœpto destitit.*] Qui verò proditoribus erant aduersarij, cùm numero longè superiores essent, ita vt impedirēt ne [*vrbis*] portæ aperirentur, [*nuntios*] miserunt cum Eucleo duce, qui ab Atheniensibus [*missus*] ad vrbis præsidium apud ipsos erat, ad alterum ducem, qui erat in Thracia, Thucydidem Olori [*filium*,] qui hæc conscripsit, in Thaso agentem, (est autem insula Pariorum colonia, ab Amphipoli distans fere dimidiati diei nauigatione) [*eum*] ro-

gantes, vt opem sibi ferret. Ille verò hac re audita, cum septem nauibus, quæ fortè [*tunc illic*] aderant, [*ad opem ipsis ferendam*] iuit. Volebat autem potissimùm quidem Amphipolin, antequàm vlla deditio fieret; sin minus, Eïonem præoccupare. Interea verò Brasidas, tum quòd metueret nauium auxiliũ è Thaso [*venturum*,] tum quòd audiret Thucydidem in illa Thraciæ parte secturas aureas, & officinas aurarias possidere, atq; hinc opibus valere inter primores eorum, qui continentem incolebant, vrbem, si posset, anticipare festinanter conabatur, ne, si ipse [*Thucydides eò*] perueniret, plebs Amphipolitana, sperans ipsum & classe, & sociorum auxiliis ex Thracia coactis se, [*vrbemq́ suam periculo liberaturum, &*] conseruaturũ, iam sese dedere recusaret. Quare deditionis conditiones æquas [*Amphipolitanis*] offerebat, edicto per præconem in hæc verba facto, vt Amphipolitanorum, ac Atheniensium, qui in vrbe erant, quisquis vellet, pari, eodemq; ciuitatis iure fruens, in suis bonis maneret: qui nollet, is abiret, suas fortunas exportãs, intra quinq; dies. Plebs verò [*hoc*] audito, sententiam mutauit, præsertim quod Atheniensium quidem in vrbe habitantium exiguus esset numerus, maior verò [*incolarum*] pars esset [*turba*] promiscua, [*quæ ex diuersis ciuitatibus eò confluxerat.*] Quinetiam multi, qui intus erant, erant propinqui illorum, qui extra capti fuerant, & præ metu edictum æquum esse existimabant: Athenienses quidem, quòd [*illinc*] exire vehementer cuperent, tum quia non paria pericula sibi imminere ducebant, tum etiã quia nullum auxilium sibi celeriter latum iri putabant. Cætera verò multitudo, tum quòd æquabili ciuitatis iure non priuarentur: tum etiam quòd præter opinionem periculo liberarentur. Quare cùm illi, qui cum Brasida [*de vrbis deditione*] egerant, iam vel palàm affirmarent æquas esse conditiones, [*quas ille offerebat*,] postquam animaduerterunt ipsam quoq; plebem mutasse sententiam, neq; Atheniensium duci, qui aderat, aures amplius præbere, [*ita demum*] facta est conuentio, & [*Brasidam in vrbem*] receperunt illis conditionibus, quas per præconem edixerat. Atq; illi quidem hoc modo vrbem [*Brasidæ*] dediderunt. Thucydides verò, eiusq; naues eodem die serò, [*post solis occasum*] Eïonem appulerunt. Et Amphipolin quidem Brasidas modò occupauerat, Eïonem verò quin occuparet, per vnã duntaxat noctem stetit. Nisi enim naues ad opem [*ei*] ferendam celeriter venissent, simul atq; dies illuxisset in eius potestatem redacta fuisset. Postea verò, Thucydides quidem res Eïone constituebat, vt & in præsentia, si Brasidas [*eam*] inuaderet, & in posterum quoq; tuta esset, receptis iis, qui ex fœdere, [*& deditionis conditionibus*] ex superioribus, [*ac mediterraneis locis*] abscedere voluerant. Ille verò, cùm ad Eïonem secundo flumine cum multis nauigiis repentè vectus fuisset, si fortè lingula, quæ [*mare versus*] à muris excurrit, occupata, fluminis ostio potiretur, quinetiam cùm [*eam*] simul à terra tentasset, vtrinq; [*pariter*] est repulsus. Quare ad res Amphipolitanas instruendas, [*& componendas*] se contulit. Et ad eum defecit Myrcinus ciuitas Edonensis, Pittaco Edonorum Rege, à Goaxis liberis, & Braure ipsius vxore cæso, nec multo pòst & Gampselus, & Oesime [*idem fecerunt.*] sunt autem istæ [*ciuitates*] Thasiorum coloniæ. Perdiccas autem, qui statim post [*Amphipolim*] captam adfuerat, [*Brasidam*] in his rebus constituendis adiuuabat. Amphipoli autem capta, Athenienses vehementer trepidare cœperunt, præsertim quòd hæc ciuitas ipsis esset perutilis, tum propter materiam ad naues ædificandas aptam, quæ illinc mittebatur, tum propter pecuniarum prouentum, [*& vectigalia, quæ inde pendebantur,*] tum etiam quòd aduersus ipsorum socios ad Strymonem vsq;, Thessalis deducentibus, accessus Lacedæmoniis [*iam*] pateret. Nam nisi [*Lacedæmonij*] põtem in sua potestate habuissent, quòd à superiore quidem [*pontis*] parte, [*quæ loca mediterranea spectabat*,] ingens, longeq; patens fluminis palus esset, ab illa verò parte, quæ Eïonem spectabat, [*Athenienses*] cum sua classe [*transitum*] seruarent, [*illos*] haudquaquam vlterius progredi posse [*existimabant.*] Tunc verò facilis [*accessus*] iam esse existimabatur. Et [*ideo*] verebantur ne socij deficerent. Nam Brasidas cùm in cæteris [*rebus*] se moderatum præbebat, tum verò verbis vbiq; declarabat se [*à Lacedæmoniis*] ad Græciam liberandã emissum. Quare cùm ciuitates, quæ Atheniensium imperio parebant, audirent & Amphipolim captam, & quæ [*vir ille*] præstabat,

bat, illiusq; mansuetudinem, tunc ad res nouandas maximè erectæ fuerunt. Et caduceatores ad eum clàm mittebant, rogantes vt [*ad se*] accederet, & pro se quiq; ad illum primi deficere cupientes. nam impunitas ipsis [*fore*] videbatur, [*& sine periculo se defectionem facturos sperabant,*] partim quidem, quòd falsò putassent Atheniensium potentiam non esse tantam, quantam postea manifestè fuisse constitit: partim verò, quòd incerta voluntate magis, quàm certa prouidentia [*ita*] iudicarent. Homines enim id quidẽ, quod cupiunt, inconsideratæ spei permittere, quod verò non cupiunt, id rationis pertinacia reiicere consueuerunt. Præterea tũ quòd Athenienses cladem in Bœotia recens accepissent, tum quòd Brasidas verbis ad animos hominum alliciendos appositis vteretur, nec vera referret, Athenienses non ausos esse confligere secum apud Nisæam, vbi suum exercitum solũ haberet; confidebant, & nullum contra se venturum credebant. Potissimùm verò, propter rerum nouarum studium, quod in præsentia voluptatem [*ipsis*] afferebat; simul etiam quòd [*tunc*] primùm Lacedæmoniorum, qui [*belli gerendi*] cupiditate flagrabant, periculum essent facturi, ad quoduis discrimen adeundũ erant parati. Quæ cùm [*Brasidas & Athenienses*] intellexissent. Athenienses quidem, vt in illis temporum angustiis, & hyeme licebat, [*præsidia*] in vrbes dimiserũt. Ille verò, cùm nuntium Lacedæmonem misisset, [*alias*] copias, [*præter eas, quas iam habebat, ad se*] mitti iubebat, & ipse ad Strymonem ad naues compingendas se accingebat. Lacedæmonij verò, partim quidem propter inuidiam, qua ciuitatis principes eius gloriæ inuidebant; partim verò, quia suos ciues in insula [*Sphacteria*] captos recuperare, bellumq; finire malebant, [*copias, quas petebat,*] ipsi nõ suppeditarunt. Eadem hyeme, Megarenses, cùm longos muros, quos Athenienses ipsis ereptos tenebant, recuperassent, eos æquarunt solo. Brasidas verò post Amphipolin captam, cum sociorum exercitu, quem habebat, profectus est in Acten, quæ sic vocatur. Hæc autem à fossa, quam Rex [*Persarum*] fecerat, introrsus prominet, & Athos ipsius mõs excelsus ad Ægæum pelagus terminatur. Vrbes verò continet, Sanen, Andriorum coloniam, ad ipsam fossam, mare versus, quod Eubœam spectat, & alias, Thyssum, & Cleonas, & Acrothoos, & Olophyxũ, & Dion, quæ à promiscuis barbarorum bilinguium gentibus habitantur. Quinetiam exigua quædam gentis Chalcidicæ pars [*illic*] inest: sed maxima [*gentium illarum*] pars est Pelasgica, ex illis Tyrrhenis, qui Lemnum, & Athenas quondam incoluerunt; & Bisaltica, & Crestonica, & Edonica. Habitant autem in paruis oppidulis. Harum plæræque ad Brasidam defecerunt: sed sane, & Dion [*ipsi*] restitit. Et [*ideo Brasidas*] illic habens statiua, regionem ipsarum vastabat. sed cùm imperata facere nollent, continuò castra mouit aduersus Toronam Chalcidicam, quam Athenienses tenebant. Ipsumque pauci quidam, qui vrbem dedere parati erant, [*ad eò veniendum*] solicitabant. Et cùm [*eò*] peruenisset, dum adhuc nox esset, iam circa primum diluculum, cum exercitu consedit ad Castoris, & Pollucis templum, quod ab vrbe tribus ferme stadiis distat. Atq; cæteris quidem Toronæis, qui in vrbe erant, & Atheniensibus, qui ibi præsidio erant, eius aduentus erat ignotus. sed qui cum eo de vrbis proditione egerant, cùm eum vẽturum scirent, & aliquot ex ipsis ad eum clam accessissent, ipsius aduentum obseruabant. Cùm autem eum iam adesse sensissent, ad se deduxerunt septem viros, qui nulla alia arma præter pugiones habebãt. Tot enim duntaxat ex viginti viris, quibus primùm negotium datũ fuerat, ingredi nõ dubitarunt (Lysistratus verò Olynthius ipsos ducebat) qui cùm per murum ad mare vergentem [*in vrbem*] clàm penetrassent, & in summam arcem ascẽdissent, milites præsidiarios, qui in ea erant (vrbs enim in colle sita erat) interfecerunt, & portulã, quæ Ganastræum versus erat, perfregerunt. Brasidas verò cum cæteris quidem copiis aliquantulum progressus, quiescebat: sed centum peltatos præmisit, vt, simul ac portæ aliquæ apertæ fuissent, & signum, de quo inter eos conuenerat, sublatum fuisset, primi irrumperent. Atque hi quidem cùm mora fieret, & mirarentur [*quænam esset huius moræ causa,*] paulatim ad vrbem accedebant. Toronæi verò, quicum [*Brasidæ militibus iam*] ingressis, in vrbe rem adornabant, cùm portulam perfregissent, & portas, quæ ad forum ducebant, diffracto vecte aperuissent,

primùm quidem quosdam per portulam circumductos introduxerunt, vt oppidanos rerum, quæ gerebantur, prorsus ignaros, & à tergo, & ab vtroque latere repentè aggressi terrerent. Deinde verò ignis signum, quod condictum fuerat, sustulerũt, & per portas, quæ ad forum ducebant, iam reliquos peltatos [*in vrbem*] receperunt. Brasidas autem signo, de quo inter ipsos conuenerat, conspecto, cursu contendit, cum suis copiis excitatis, quæ clamore simul sublato metum ingentem oppidanis incusserunt. Atque alij quidem protinus per portas irruperunt, alij verò per trabes quadrangulares, quæ muro collapso, qui reficiebatur, ad saxa tollenda erant appositæ. Brasidas igitur, totaq; multitudo confestim ad superiorem, ac eminentiorem vrbis partem se conuertit, quòd eam à summo, & prorsus occupare vellet, [*vt eius arce, locisq; superioribus occupatis eam in sua potestate firmius teneret.*] Reliqua verò multitudo per omnes [*vrbis*] partes nullo discrimine discurrebat. At Toronæorum, dum vrbs caperetur, maior quidem pars rerum ignara tumultuabatur, [*& vehementer trepidabat.*] proditionis verò autores, & quibus hæc placebant, statim se coniunxerunt cum iis, qui ingressi erant. Athenienses verò (erant enim grauis armaturæ milites ad quinquaginta, qui in foro dormiebant) cùm hoc sensissent, aliquot quidem ipsorum, qui in eorum manus inciderant, cæsi sunt, reliqui verò, partim itinere pedestri, partim ad duas naues, quæ excubias agebant, fuga se recipientes, euaserunt in Lecythum, præsidium, quod ipsi tenebant, occupata arce, quæ angusto Isthmo ad mare intercepta erat. Confugerunt autem ad eos, & Toronæorum, quotquot eorum erant studiosi. Cùm autem dies iam illuxisset, & vrbs constanter teneretur, Brasidas Toronæis quidem, qui ad Athenienses confugerant, & cum ipsis erant per caduceatorem edixit, vt quisquis vellet, ad sua egressus, sine metu, [*libereq;*] in ciuitate ex patriis institutis viueret. Athenienses verò, caduceatore ad eos misso, accepta fide, & sua absportantes, Lecytho, quippe quòd Chalcidensium esset, exire iussit. Illi verò se quidem [*locum*] non deserturos dixerunt: sed tamen postularunt, vt sibi per vnius diei spatium ad suorum cadauera suscipienda fidem daret. Hic verò fide publica interposita duos [*dies ipsis*] concessit. His autem [*diebus*] & ipse vicina ædificia firmauit, Athenienses sua. Et consilio Toronæorum coacto, iisdem verbis apud ipsos, quibus & apud Acanthios, est vsus: Non esse æquum, eos, qui secum de vrbe dedenda transegissent, existimari aut [*cæteris*] deteriores, aut proditores esse. nec enim pecuniis inductos hoc fecisse, vt ciuitatem in seruitutem redigerent: sed publici commodi causâ, vt eam in libertatem vindicarent. nec [*æquum esse,*] eos qui [*eorundem consiliorum de vrbis deditione initorum*] participes nõ extitissent, existimare [*se*] non iisdem [*bonis*] fruituros, [*quibus illi, quorum opera vrbs dedita fuisset.*] se enim [*eò*] venisse [*dicebat*] non perdendam ciuitatem, aut aliquem priuatum. Idcirco autẽ se edictum proposuisse illis, qui ad Atheniẽses confugerant, quòd [*eos cæteris*] haud deteriores censeret, ob amicitiam, quæ ipsis cum illis intercessisset. neque se existimare ipsos, vbi periculum fecerint ipsorum Lacedæmoniorum, minus beneuolos ipsis fore: sed multo magis [*beneuolos ipsis fore,*] quãto magis [*Lacedæmonij, quàm Athenienses,*] se viros æquos præstant. Iam verò [*illos*] propter imperitiam, [*quòd Lacedæmoniorum, ipsorumq; fidei nullum periculum adhuc fecissent,*] territos fuisse [*dicebat.*] Omnes autem hortabatur, vt [*animis*] se præpararent, ad societatem, [*quam cum Lacedæmoniis inirent,*] constanter tuendam, & ad omnium eorum, quæ iam posthac peccarent, culpam sustinendam. nam quod ad res præteritas attineret, nulla se iniuria affectos esse: sed illos potius ab aliis potentioribus, & si quid [*sibi*] fuissent aduersati, veniam [*ipsis*] esse dandam. Hic igitur, cùm hæc dixisset, eosq; bono animo esse iussisset, vbi [*induciarum, &*] fidei datæ tempus præteriit, Lecythum oppugnare cœpit. Athenienses verò è munitione parum firma, & ex ædificiis pinnas habentibus sese defendebant. Et vnum quidem diem [*vim hostilem*] propulsarunt. Postridie verò, cùm aduersarij machinam ipsis essent admoturi, ex qua ignem in ligneas munitiones inicere in animo habebant, cumq; exercitus iam accessisset ad eam partem, ad quam potissimum, [*Athenienses,*] machinam ab ipsis admotum iri putabant, & qua [*munitio*] maximè expugnari poterat, ligneam turrim ædificio impo-

impositam [*ei*] opposuerunt, & multas aquæ amphoras, & dolia, & ingentia saxa [*eo*] comportarunt. multiq; mortales [*illuc*] ascenderunt. Ædificium autem, quòd onus suscepisset grauius, quàm quod sustinere posset, repentè disruptum est: editoque ingenti fragore, Athenienses quidem, qui prope erant, & rem cernebant, maiore dolore, quàm metu affecit. Qui verò procul aberant, pręcipuè verò remotissimi quique, existimantes munitionem ab illa parte iam esse captam, fuga ad mare, & ad naues contenderunt. Brasidas verò, cùm animaduertisset ipsos [*propugnaculi*] pinnas deseruisse, & videret id, quod acciderat, cum suis copiis irruens, munitionem confestim capit, & quotquot in ea deprehendit, interfecit. Tunc Athenienses quidem, cùm hoc modo locum illum deseruissent, nauigiis, nauibusq;, Pallenen se receperunt. Brasidas verò (nam in Lecytho erat Palladis templum, &, cùm eam esset oppugnaturus, per præconis vocem edixerat, se triginta argenti minas ei daturum, qui primus murum conscendisset) ratus illum locum aliqua alia, quàm humana ratione captum, cùm illas triginta minas Deæ, ad templum [*ædificandum*] dedit, tum etiam euersa Lecytho, eaq; refecta, totum eius solum [*illi*] dicauit. Atque hìc quidem reliquum hyemis tempus consumpsit tum in locis, quæ tenebat, stabiliendis, tum in clandestinis consiliis ineundis, quibus alia in suam potestatem redigeret. Hac autem hyeme exacta, octauus belli annus excessit. Ineunte autem sequentis æstatis vere, Lacedæmonij, & Athenienses statim annuas inducias fecerunt: Athenienses quidem, quòd existimarent Brasidam nullam præterea suorum [*sociorum*] ciuitatem ad defectionem faciẽdam amplius impulsurum, priusquàm ad bellum se per otium comparassent, simul etiam si res sibi feliciter succederet, se compositionem, [*pacemq;*] diuturniorem facturos: Lacedæmonij verò, quòd putarent Athenienses ea metuere, quæ reapse metuebant, datoq; malorum, ac miseriarum laxamento, vbi [*pacis*] periculum fecissent [*pacisq; commoda gustassent*] maiore compositionis [*pacisq;*] faciendæ desiderio flagraturos, sibique restitutis viris, [*quos in insula Sphacteria ceperant, & Athenas transportarant,*] ad pacem vel diuturniorem faciendã promptiores futuros. Plurimi enim faciebãt suos ciues recuperare, dum Brasidas adhuc rem feliciter gereret. Nam si ipse [*Brasidas*] maiores progressus [*in bello singulos in dies*] fecisset, & res æquasset, futurũ erat, vt his quidem [*suis ciuibus*] priuarentur, cùm illis verò [*Atheniensibus,*] æquis viribus certantes, belli fortunã periclitarentur, illosq; fortasse vincerent. Induciæ igitur inter ipsos, ipsorumq; socios factæ sunt, in hæc verba: Quod ad templũ, atq; oraculum Apollinis Pythij attinet, nobis placet, vt qui velit, sine fraude, & sine metu ex patriis institutis [*eo*] vtatur. Atq; Lacedæmoniis quidem, eorumq; sociis, qui adsunt, hæc placent. Dixerunt autem se Bœotis, & Phocensibus [*hoc*] pro virili parte persuasuros, caduceatore [*ad ipsos*] misso. Quod verò attinet, ad Dei pecuniam, operam dare [*placet*] vt fontes comperiamus, patriis institutis vtentes [*vtriq;,*] & nos, & vos, & ex aliis, quicunq; voluerint, omnes [*eodem modo,*] patriis institutis vtẽtes. De his igitur placuit Lacedæmoniis, cæterisq; eorum sociis (si Athenienses pacem [*cum Lacedæmoniis*] faciant) vt vtriq; in suo [*agro*] maneant, retinentes [*ea*] quæ nunc habemus. hi quidem, [*Lacedæmonij*] intra Coryphasium, [*&*] intra Buphradem, & Tomeũ manentes. hi verò, [*Athenienses*] intra Cythera, ita vt neutri cũ alteris societate sese permisceant, neq; nos cum ipsis, neq; ipsi nobiscum commerciũ habeãt. Qui verò sunt in Nisæa, & Minoa, ne transeant viã, quæ est à Pylis ad Nisi [*sacellum, &*] ad Neptuni delubrũ, & à Neptuni delubro statim ad pontẽ, qui Minoã spectat. Neq; Megarenses, eorumq; socij hanc viã transeant, & insulã, quam Athenienses ceperunt, neutriq; cum alteris vltro, citroq; commerciũ habeãt: eaq; [*Megarenses*] retineant, quæcunq; in Trœzene nunc habent, & de quibuscunq; inter ipsos, & Athenienses cõuenit, vtq; mari vtantur [*liberè euntes*] cùm per omnes agri sui partes tum per eas, quæ ad ipsorum socios pertinent. Item vt Lacedæmonij, eorumq; socij nauigent naui non longa: sed alio nauigio, quod remis agatur, & ad quingentorũ talentorũ pondus vehat. Item vt caduceatori, & legatis, eorumq; comitibus, quotcunq; [*ipsis*] placuerit [*secum adductis vti*] belli finiendi, & controuersiarũ [*dirimendarum*] causa, in Peloponnesum, aut Athenas euntibus, ac redeuntibus, terra,

marique fœdera sunt. Interea verò neutri transfugas, aut liberum, aut seruum recipiant. Item vt & à vobis apud nos & à nobis apud vos causa dicatur ex patriis institutis, vt controuersiæ iure, sine bello dirimantur. Atque Lacedæmoniis quidem, eorumque sociis hæc placent. Quod si quid aut honestius, aut iustius his esse vobis videtur, Lacedæmonem profecti docete. nihil enim eorum, quæ iusta esse demonstraritis, aut Lacedæmonij, aut eorum socij recusabũt. Qui autem [*eò*] proficiscentur, proficiscantur cum [*libera, ac absoluta rei arbitratu suo transigendæ potestate, ac*] autoritate, quemadmodum vos quoque nos [*facere*] iubetis. Hæc autem fœdera ad [*integrum*] annum durabunt. [*Ita*] placuit populo. Acamantis magistratum Prytaneum gerebat, Phænippus scriba erat, Niciades erat Epistates, [*id est, vnius tantùm die magistratum gerens Decemuiris praerat.*] Laches pronuntiauit, Quod felix, faustumque sit Atheniensi populo, inducias fieri, prout Lacedæmonij eorumque socij consentiunt. Et [*magistratus*] inducias annuas esse coram populo spoponderũt. Harum autem initium fieri ab hoc die, qui est decimus quartus Elapheboliónis [*id est februarij*] mensis. Hoc interim tempore vtrorunq; legatos, atque caduceatores inuicem adeuntes, tractare qua ratione bellum sedari, [*paxq; fieri possit.*] Concione autem ab Imperatoribus, & Prætoribus aduocata, primum, [*& ante omnia*] populum Atheniensem de pace consultare, prout [*ad ipsum*] legatio de bello sedando venerit. Et primò quoque tempore legatos, qui aderunt, factis induciis apud populum spondere, se annum integrum induciarum conuentis staturos. Atque hæc sunt pacta, & conuenta, quæ inter Lacedæmonios, & Athenienses, ac vtrorumq; socios facta, ac de communi vtrorunque sententia iurata fuerunt Gerastij apud Lacedæmonios mensis die duodecimo. Horum autem pactorum, & conuentorũ autores, [*ac sponsores*] exstiterunt, ex Lacedæmoniis isti, Taurus Echetimidæ, Athenæus Pericleidæ, Philocharidas Euryxidaidæ. Ex Corinthiis, Oeneas Ocytæ, Euphamidas Aristonymi. Ex Sicyoniis, Damotimus Naucratis, Onasimus Megaclis. Ex Megarensibus, Nicasus Cecali, Menecrates Amphidori. Ex Epidauriis, Amphias Eupæidæ. Ex Atheniensibus, Imperatores, Nicostratus Diotrephis, Nicias Nicerati, Autocles Tolmæi [*filius.*] Atq; hæ quidem induciæ factæ sunt, & quandiu durarunt, [*vtrique*] in colloquium de rerum maiorum fœderibus perpetuò venerunt. Per hos autem dies, quibus [*alteri ad alteros*] adibant, Scione apud Pellenen ciuitas ab Atheniensibus ad Brasidam defecit. Scionæi autem se Pellenses quidem esse dicunt, ex Peloponneso [*oriundos;*] sed suos maiores, cùm à Troia nauigarent, tempestate, qua Achiui iactati fuerunt, in eum locum delatos fuisse, ibiq; sedes posuisse. Cùm autem illi defecissent, Brasidas noctu Scionem traiecit, triremi quidem præeunte, ipse verò scapha vectus eminus [*eam*] sequens, vt, si fortè in aliquod nauigium [*sua*] scapha maius incideret, triremis opẽ ipsi ferret. Si verò alia pari magnitudine triremis aduenisset, [*qua ipsum insequeretur,*] existimabat [*illam*] non recta venturã contra minus [*nauigium,*] sed contra triremem, & se interea saluti suæ consulturum. Cùm autem [*eò*] traiecisset, & Scionæorum cõcionem aduocasset, eadem [*ibi*] dixit, quæ & Achanti, & Toronæ. Addebat prætèrea ipsos maxima laude dignos esse, qui, cùm Pellene in Isthmo ab Atheniensibus Potidæam tenentibus sit intercepta, [*& quodammodo ab illis obsideatur,*] cumq; nihil aliud sint, quàm insulani, tamen sua sponte ad libertatem transierint, neque per ignauiam expectarint, vt sibi necessitas imponeretur, qua manifestum domesticum bonum sequi cogerentur. Hoc autem argumento esse, ipsos vel ad quoduis aliud summum discrimen fortiter subeundum paratos fore, vt res ex animi sententia constituantur: ac re vera se fidelissimos Lacedæmoniorum amicos illos existimaturum esse, & aliis honoribus affecturum. Scionæi autem huius verbis elati sunt, omnesque pariter animis confirmati, vel illi, quibus antè res, quæ gerebantur, minime placebant, & bellum alacriter ferre constituerunt, & Brasidam cùm aliis rebus honorificè acceperunt, tum etiam publicè quidem aurea corona redimierunt, vt Græciæ liberatorem, priuatim verò tæniis coronabant, & ad [*ipsum*] vt ad athletam [*victorem*] accedebant. Ille verò confestim, quodam [*non magno*] præsidio apud ipsos relicto, retro abiit. Nec multo pòst exercitum maiorem

[*eò*]

[*eò*] traiecit, quòd Mendam & Potidæam cùm ipsis tentare vellet: existimans & Athenienses ad opem ipsis ferendam venturos, quippe quod insulam incolerent, eosque anteuertere cupiens. Quinetiam nonnullos in his ciuitatibus ad proditionem solicitabat. Atque ille quidem has ciuitates aggressurus erat: sed interea ad eum veniunt cum triremi qui inducias renuntiarent, ex Atheniensibus, Aristonymus, ex Lacedæmoniis, Athenæus. Atque exercitus quidem Toronam reuersus est. Legati verò [*inducias &*] conuenta Brasidæ renuntiarunt. Vniuersi autem Lacedæmoniorum socij, qui in Thracia erant, res gestas, [*& conuenta*] comprobarunt. Aristonymus autem cæteris quidem assentiebatur, [*& in fœdus eos recipere non recusabat:*] sed Scionæos, quos ex dierum supputatione post initas inducias defecisse animaduertebat, fœderis participes fore negabat. Brasidas verò contrà multis verbis affirmabat [*Scionem*] prius [*defectionem fecisse,*] nec vrbem dimittere volebat. Cùm autem Aristonymus [*hæc*] de ipsis [*Scionæis*] Athenas renuntiasset, Athenienses ad bellum Scionæ confestim inferendū [*animis*] erāt parati. Lacedæmonij verò, legatis [*ad Athenienses*] missis, dicebant ipsos fœdera violaturos, [*si bellum Scionæis inferrent,*] vrbemque [*Scionam*] sibi vendicabant, fidem Brasidæ habentes. Et parati erant ad iudicio de ipsa disceptandum. Illi verò iudicio quidem [*controuersiam committere, & rem in discrimen adducere, ac*] periclitari nolebant, sed primo quoque tempore bellum [*Scionæ*] inferre [*volebant:*] irati quòd iam vel insularum incolæ à se defectionem sibi faciendam censerent, terrestri Lacedæmoniorum potentia nihil [*ipsis in rebus maritimis*] profutura freti. Et profectò quod de defectione dicebatur, magis verum erat, quàm vel ipsi Athenienses censerent. Nam Scionæi duobus post [*factas inducias,*] diebus defecerant. Confestim autem in Cleonis sententiam decretum fecerunt de expugnandis, occidendisq; Scionęis, & à cæteris [*belli partibus*] abstinentes, [*ad hanc vnam se conuerterunt, &*] ad hoc [*peragendum*] se præparare cœperunt. Interea verò Menda, vrbs, quæ erat sita in Pallene, Eretriensium colonia, defecit. Brasidas autē ipsos [*Mendæos in fidem suam*] recepit, non existimans se iniustè facere, quia Mendęi induciarum factarum tempore apertè, [*& sine proditione*] deditionem fecerant. Habebat enim & ipse, quæ vicissim crimini daret Atheniensibus de fœderibus violatis. Quamobrem etiam Mendæi [*hoc facere*] magis sunt ausi; tum quia propensum Brasidæ animum videbant, & ex ipsa Scione coniecturam facientes, quia [*Brasidas eam*] non prodebat. tum etiam quia qui [*proditionem*] cum ipsis moliebantur, quamuis pauci essent, tamen (quia rem semel susceptam, quam tunc peracturi erant, amplius intermittere nolebant: sed sibi ipsis metuebant, ne patefierent) plebem præter [*omnium*] opinionem superauerant. Athenienses autem, cùm protinus [*hæc*] accepissent, multò magis irritati, se aduersus vtranque ciuitatem instruebant. Brasidas verò, cùm infestum ipsorum classis aduentum expectaret, Scionæorum, & Mendęorum liberos, & coniuges in Chalcidiam Olynthum subduxit. Et ad ipsos [*præsidij causa*] misit quingentos grauis armaturæ milites Peloponnesios, & trecentos peltatos Chalcidenses, cùm Polydamida [*ipsorum*] vniuersorum præfecto. Atque si quidem, quòd Athenienses propediem affuturos expectarent, res suas communiter adornabāt. Brasidas verò, & Perdiccas interea copiis cōiunctis bellum Arrhibæo rursus ad Lyncum intulerunt. Et duxerunt, hic quidem, copias Macedonū, quibus imperabat, & Græcorum [*in Macedonia*] habitantium milites. Ille verò, præter Peloponnesiorum reliquias, quas illic habebat, Chalcidenses, & Acanthios, & ex aliis [*populis,*] pro cuiusq; facultate, [*ac potentia.*] Vniuersarum autem Græcarum copiarum erant fere tria millia. Equites verò vniuersi, qui sequebantur, Macedonum cum Chalcidensibus, erant paulo pauciores quàm mille. Et barbarorum alia manus permulta. Cùm autem in Arrhibæi [*regionem*] irrupissent, & Lyncestas castra sibi opposita habentes inuenissent, ipsi quoque castra [*illis*] opposita fecerunt. Cùm autem pedites quidē vtrinq; collem haberent, [*in quo consederant;*] planities verò [*inter vtraque castra*] interiaceret, equites in eam decurrētes, vtrinq; primùm equestre prœlium commiserunt. Deinde verò Brasidas, & Perdiccas, cùm Lyncestarum grauis armaturæ milites cum equitib. ex [*suo*] colle priores processissent, &

ad prœlium committendum essent parati, & ipsi vicissim suas copias aduersus [*eos*] produxissent, conflixerunt, & Lyncestas fugarunt. Et multos quidē interfecerunt, cæteri verò in editiora loca diffugientes, [*ibi*] quiescebant, [*& ab armis abstinebant.*] Postea verò, [*Brasidas, & Perdiccas*] erecto trophæo, biduum, triduúmve substiterunt, opperientes Illyrios, qui à Perdicca mercede conducti venturi erāt. Deinde Perdiccas [*quidem*] aduersus Arrhibæi pagos progredi, neque subsidere, [*tempusque terere*] volebat. Brasidas verò de Mende solicitus, tum ne, si prius, [*quàm ipse eò peruenisset,*] Athenienses infesta classe [*illuc*] appulissent, aliquam cladem acciperet, tum etiam quòd Illyrij non adessent, non [*ad progrediendum:*] sed ad regrediendum potius erat animo paratus. Interea verò dum ipsi inter se contenderent, nuntiatum est Illyrios etiam prodito Perdicca cum Arrhibæo se cōiunxisse. Quare cùm vtrique, propter ipsorum metum, quòd essent homines bellicosi, recedere iam placeret: sed propter contentionem nihil certi constitutum esset, quando inde discedendum esset, cumq; nox interuenisset, Macedones quidem & barbarorum multitudo, subito timore perculsi (id quod magnis exercitibus contingere consueuit, qui incertis de causis [*sæpe*] animis consternantur) & existimantes longè plures [*hostes*] contra se venire, quàm [*reapse*] veniebant, ac iamiam adfore, se in repentinam fugam coniicientes, domum tendebant. Et Perdiccam, qui [*fugam ipsorum*] initiò non senserat, vbi resciuit, antequam Brasidam videret, [*& rem cum ipso communicaret*] (alter enim ab altero castra valde procul habebat) [*illinc*] ocius abire coëgerunt. Brasidas verò simul ac dies illuxit, cùm animaduertisset Macedones iam discessisse, & Illyrios, ac Arrhibæum contra se venturos, ipse quoque grauis armaturæ militibus in agmen quadratum coactis, & leuis armaturæ militibus in medium [*agmen*] receptis, [*illinc*] recedere cogitabat. Iuniores autem disposuit ad excursiones faciēdas, si quà [*hostes,*] ipsos inuaderent. Ipse verò cum delecta trecentorum manu in animo habebat, postremus, [*& in nouissimo agmine, subsistens,*] primis quibusque aduersariorum impressionem [*in suos*] facturis resistere, eosque propulsando, se subducere: & antequam hostes appropinquarent, pro facultate, quam ipsi temporis angustiæ dabant, suos milites [*ad rem fortiter gerendam*] adhortatus est, his verbis.

BRASIDÆ CONCIO.

Nisi ego suspicarer, viri Peloponnesij, terrore vos esse perculsos, tum quòd derelicti sumus, tum etiam quòd barbari, iiq; magno numero contra nos veniant, non ita vos docerem pariter, ac adhortarer. Iam verò, quod ad nostrorum desertionem, & ad hostium multitudinem attinet, vobis quæ maxima sunt, breui admonitione, & adhortatione persuadere conabor. Vos enim in rebus bellicis strenuos esse conuenit, non semper propter sociorum præsentiam: sed propter virtutem vobis insitam: nec aliorum multitudinem extimescere: quippe qui venitis ex eiusmodi Rebuspublicis, in quibus non multi paucis: sed potius pauciores pluribus imperant, qui nulla alia ratione principatum sunt adepti, quàm quòd [*hostes*] prœliando superarint, Barbaros autem (quos propter imperitiam, [*quòd eorum nullum periculum adhuc feceritis,*] nunc formidatis) cùm ex iis, quæ in Macedonū gratiam, in prœlio antè cum ipsis commisso fecistis, tum ex iis, quæ ego partim coniectura, partim fama intelligo, scire debetis non fore formidabiles, [*ac proinde nequaquam extimescendos.*] Quotquot enim hostes re vera sunt infirmi, & tamen roboris speciem habent, si vera de illis experientia accedat, [*& ipsorum infirmitas explorate, facto periculo cognoscatur,*] aduersarios magis cōfirmant. Quibus verò aliqua fortitudo constanter adest, si quis [*eam*] antè non nouerit, in eos audacius feratur. Isti verò antequàm prœlium ineant, illis sunt formidabiles, qui ipsos nondum sunt experti. Nam ipso multitudinis aspectu sunt terribiles, & vociferationis magnitudine sunt intolerabiles. Et inanis illa armorum concussio quandam minarum significationem habet. Sed [*huiusmodi homines*] in ipso cōflictu aduersus eos, qui res [*fortiter*] sustinent, haud tales se præstant, [*quales antè congressum esse videbantur.*] Cùm enim nullum ordinem habeant, [*nullamque militarem disciplinam seruent,*] haud-

haudquaquam eos pudebit locum deserere, si [*ab hostibus*] premantur. Et cùm fuga æquè honesta, & gloriosa ipsis videatur, atque [*hostium*] aggressio, nullum etiam fortitudinis examen [*apud ipsos*] habetur. Pugna autem, in qua vnusquisque rem arbitratu suo gerit, cuius etiam salutis seruato decoro quærendæ occasionem facillimè præbeat. Tutius autē existimant nos [*eminus, &*] sine periculo terrefacere quàm nobiscū ad manus venire. Nam [*si manus nobiscum conserere tutius esse duxissent, quàm eminus nos terrere, profectò iā*] illa potius, quàm ista ratione vsi essent. Denique quicquid terroris hactenus [*vobis*] ab ipsis incussum est, manifestè videtis re quidem ipsa leue esse: sed aspectu [*tantùm,*] & auditu terrorem [*vobis*] incutere. Quem [*inanem terrorem, ac impressionem*] ingentem si sustinueritis, &, quum tempus fuerit, seruata militari disciplina, ordinibusq; seruatis, retro vos subduxeritis, & in loca tuta citius peruenietis, & cognoscetis in posterum huiusmodi turbas, illis quidem, qui primum [*ipsarum*] impetum sustinuerint, inani minarum strepitu fortitudinem ante conflictum eminus ostentare. Illis verò, qui ipsis cesserint, animi strenuitatem extra periculum positas, præcipites demonstrare [*cedentium*] tergis instantes, [*ipsorumq; vestigia persequētes.*] Brasidas [*suos*] his verbis adhortatus, exercitum pedetentim reducebat. Barbari autem hoc animaduerso, magna vociferatione, ac tumultu ingruebant, existimantes eum fugere, & à se, vbi ipsum assequuti fuissent, interfectū iri [*sperantes.*] Sed cùm & excursores, quacunq; [*barbari*] impressionem facerent ipsis occurrerent, [*ac resisterent,*] & ipse cum delecta [*trecentorum*] manu [*ipsos*] inuadentes sustineret, ac præter [*ipsorum*] opinionem, aduersus primum impetum restitissent, & cùm deinceps ipsorum quidem irruētium impetum exceptum propulsarent, ipsis verò cessantibus, [*nec vllam impressionem facientibus*] pedem referrent, túnc verò plerique barbarorum à Græcis, qui cum Brasida in locis patentibus erāt [*vlterius persequendis*] abstinuerunt: sed cum quandam [*suarum copiarum non magnam*] partem reliquissent, quæ ipsos [*abeuntes*] insequeretur, ac aggrederetur, cæteri cursu contenderunt in fugientes Macedones, quorum vt in quenq; incidebant, [*eum*] trucidabāt. Et angustas fauces inter duos colles sitas, quâ patet aditus in Arrhibæi [*fines,*] ocius præoccuparunt, quia sciebant nullam aliam esse viam, qua Brasidas [*domum cum suis copiis*] se recipere posset. Ipsumque iam appropinquantem in ipsis transitus angustiis, vt intercepturi, circunsistunt. Ille verò hac re cognita, trecentis illis, quos secum ducebat, præcepit, vt in eum collem, quem facilius à se captum iri putabat, cursu contendentes, quanta maxima quisq; celeritate posset, nullo ordine seruato, barbaros iam contra se venientes, illinc deturbare conarentur, priusquàm maior numerus [*barbarorum,*] qui suos circumuenire statuerant, eò conflueret. Atque illi quidem eos, qui in colle erant, impressione [*in eos*] facta superarunt, atque reliquus Græcorum exercitus in eum [*collem*] iam faciliùs ibat. Nam barbari territi sunt, suis illic in fugam versis, & ex editiore loco pulsis, nec vlterius [*Græcos*] sunt persequuti, quòd eos in [*agri amici*] confiniis iam esse, & euasisse arbitrarentur. Brasidas autem, vbi loca superiora nactus est, iter tutiùs faciens, eodem die primùm peruenit Arnissam, quæ Perdiccæ imperio paret. Ipsique milites irrati, quòd Macedones priores recessissent, vt in quæquæ incidebant inter eundum, vel plaustra boum quæ ad ipsos [*Macedones*] pertinebant, vel sarcinas, si quæ [*ipsis*] deciderāt, (vt in nocturno, & pauoris pleno receptu contigisse credibile erat) illa quidem [*plaustra*] concidebant, soluentes [*iumenta, quæ secum abducebant,*] illas verò [*sarcinas*] sibi vendicabant. Atque hinc primùm Perdiccas Brasidam hostem iudicauit, & in posterum animo concepit odium in Peloponnesios, non consuetum illud quidem, propter Athenienses, [*quos oderat:*] sed propter sua necessaria commoda [*ab ipsis*] alienatus, operam dabat, vt quoquo modo quamprimum cum illis quidem compositionem faceret, ab his verò dissociaretur. Brasidas verò ex Macedonia Toronen reuersus, offendit Mendem ab Atheniensibus iam occupatam. Ibique subsidens, in Pallenen quidem propter virium imbecillitatem ad opem [*Mendæ*] ferendam tunc se traiicere non posse ducebat: sed Toronen præsidio tuebatur. Nam sub idem tempus, quo res apud Lyncum gestæ fuerunt, Athenienses naualem expedi-

tionem aduersus Menden, & Scionen susceperunt, ad quam se prius accingebant, cum quinquaginta nauibus, quarum decem erant Chiæ, & cum mille grauis armaturæ militibus de suis popularibus, & sexcentis sagittariis, & mille Thracibus mercede conductis, aliisq; peltatis, quos illinc ex suis sociis collegerant. Illis autem præerat Nicias Nicerati, & Nicostratus Diotrephis [*filius*.] Cùm autem à Potidæa cum classe soluissent, & ad eam partem appulissent, vbi erat Neptuni templum, aduersus Mendæos contenderunt. Ipsi autem [*Mendæi*,] & Scionæorum trecenti qui [*Mendæis*] opem tulerant, & Peloponnesiorum auxiliarij milites, qui vniuersi erant septingenti grauis armaturæ milites, & Polydamidas ipsorum dux, extra vrbem in colle natura munito castra posuerant. Et Nicias quidem cum centum, & viginti Methoneis leuiter armatis, & delectis sexaginta grauis armaturæ militibus Atheniensibus, omnibusque sagittariis, quos secum ducebat, per quandam collis semitam ad ipsos accedere conatus, & ab ipsis vulneratus, [*ipsos illinc*] deturbare non potuit. Nicostratus verò, cùm alio itinere, quod [*à semita, qua Nicias iuerat*,] longo distabat interuallo, cum omni reliquo exercitu collem accessu difficilem subiisset, vehementissimè trepidauit, parumq; abfuit quin totus Atheniensium exercitus vinceretur. Atq; eo quidem die, quod Mendæi, eorumq; socij loco non cessissent, Athenienses [*illinc*] digressi, castrametati sunt. Mendæi verò, cùm nox aduenisset, in vrbem abierunt. Postridie verò Athenienses quidem classe circumuecti ad eam partem, quæ Scionen spectabat, & suburbana ceperunt, totumq; diem illum in [*eius*] agro vastãdo consumpserunt, nemine contra prodeunte. Erat enim & nonnihil seditionis intra vrbem. Illi verò trecenti Scionæi proxima nocte domum abierũt. Postridie verò Nicias quidem vno, eodemq; tempore cum dimidio copiarum ad confinia progressus. Scionæorum agrum vastauit. Nicostratus verò cum reliquis [*copiis*,] à superioribus portis, quà Potidæam itur, vrbem obsedit. Polydamidas verò (fortè enim ad vrbis partem erat militum armatorũ agmen) [*eos*] vt ad prœlium instruebat, & Mendæis suadebat, vt eruptionem [*in hostes*] facerent. Et cùm quidam è populo seditiosè ipsi contradixisset, nec eruptionem faciendam, nec prœlio opus esse [*affirmasset*:] cumque, simul ac [*ipsi*] contradixisset, ab ipso manu pertractus, ac perturbatus fuisset, populus ita protinus incensus, sumptis armis tendit cum in Peloponnesios, tũ in eos, qui cum ipsis cõtra se egerant [*suamq; factionem oppugnauerant, atq; superauerant*.] Impetuque [*in eos*] facto, in fugam vertit, tum ob repentinum certamen, tum ob metum Atheniensiũ, quibus portæ fuerant apertæ. Existimabant enim [*Peloponnesij*] ex aliquo compacto hãc impressionem [*ab illis*] in se factam esse. Atq; illi quidem, quotquot statim cæsi non fuerunt, in arcem confugerunt, quã ipsi vel antea tenebant. Athenienses verò (iam enim Nicias reuersus, ad vrbem erat) cum omnibus copiis irruentes in vrbem Menden, quippe quæ non ex conuento aperta fuisset, [*eam*] vt expugnatã diripuerunt. Et duces vix cohibere potuerunt [*suos milites*,] quin homines etiam trucidarent. Postea iusserunt Mendæos eodem Reipub. statu vti, quo consueuerant. ita tamen vt ipsi inter se quæstionem haberent de illis, quos defectionis autores fuisse censuissent Illos verò, qui in arce erant, muro vtrinque vsq; ad mare ducto circumuallarunt, & præsidium [*in eo*] imposuerunt. Postquàm autem Menden in suam potestatem redegerunt, aduersus Scionen iuerunt. Oppidani verò cùm ipsi, tum Peloponnesij obuiã [*illis*] progressi, in colle natura munito, ante vrbem sito cõsederunt: quem nisi hostes occupassent, ipsos circumuallare non potuissent: sed Athenienses eum strenuè aggressi, prœlioq; reiectis iis, qui aduersus [*ipsos*] venerant, [*ibi*] castra posuerunt, & erecto trophæo, se ad vrbem circumuallandam parabant. Nec multo pòst auxiliarij [*Peloponnesiorum*] milites, qui in arce obsidebantur, superatis [*hostium*] custodibus, qui ad mare erant noctu [*Scionen*] peruenerũt. Et [*ipsorum*] pleriq; per media [*Atheniensium*] castra ad Scionen posita euadentes, in eam sunt ingressi. Dum autem Scione circumuallaretur, Perdiccas per caduceatores, quos misit, ad Atheniensium duces, compositionem cum Atheniensibus fecit, odio contra Brasidam concepto, propter discessum ex Linco, quod iam tunc tentare cœperat. Tunc enim Ischagoras Lacedæmonius

exer-

exercitum ad Brasidam itinere pedestri deducturus erat. Perdiccas verò, partim quidem, Nicia iubente, vt quando compositionem fecerat, manifestam aliquam constantiæ, [*fideiq; suæ*] significationem Atheniensibus daret, partim verò, quòd Peloponnesios in suum [*agrum*] amplius venire nollet, cùm rem Thessalis hospitibus persuasisset, quòd primorum hospitio semper vteretur [*Peloponnesiorum*] copias, & [*bellicum*] apparatum impediuit, ita vt Thessalos ne tentare quidem voluerint. Ischagoras tamen, & Amenias, & Aristeus, cùm ipsi ad Brasidam peruenerunt, à Lacedæmoniis ad res inspiciendas missi, tum etiam adolescentes ex ipsis [*Lacedæmoniis*] contra leges Sparta [*secum*] eduxerunt, vt [*eos*] ciuitatibus præficerent, neque [*illarum administrationem*] quibuslibet permitterent. Et Clearidam quidem Cleonymi [*filium*] Amphipoli præfecerunt, Epitelidam verò Hegesandri [*filium*,] Toronæ. Eadem æstate Thebani muros Thespiensium diruerunt, crimini dantes, quòd cum Atheniensibus sentirent. Id, quod semper quidem [*facere*] voluerant: sed [*tunc*] oblata occasione facilius [*fecerunt*,] quòd in pugna cum Atheniensibus commissa omnis ipsorum iuuentutis flos periisset. Templum quoque Iunonis eadem æstate Argis crematum est, quòd Chrysis sacerdos lucernam quandam vittis admouisset, & interim somno correpta fuisset. Vnde accidit vt omnia per eius imprudentiam accensa conflagrarint. Chrysis verò, metuens Argiuos, protinus noctu Phliundem confugit. Illi verò aliam sacerdotem, nomine Phaenidem, ex ciuitatis instituto constituerunt. Chrysis autem octauum belli annum, & noni sextum mensem attigerat, quum profugit. Et Scione æstate iam extrema penitus circumuallata fuit, & Athenienses præsidio [*illic*] aduersus eam relicto, cum reliquis copiis domum abierunt. Insequente hyeme Athenienses quidem, & Lacedæmonij quieuerunt, [*ac ab armis abstinuerunt*,] propter inducias. sed Mantinei, & Tegeatæ, & vtrorunq; socij ad Laodiceam, quæ est in Orestide, conflixerunt, & victoria anceps extitit. Nam vtrique, cùm cornu sibi oppositum in fugam vertissent, trophæum erexerunt. Cùm tamen vtrinque multi cæsi fuissent, & æquo marte pugnatum fuisset, noxque prœlium diremisset: Tegeatæ quidem [*in eo loco*] pernoctarunt, statimq; trophæum excitarunt; Mantinei verò ad Bucolionem discesserunt, & postea vicissim [*& ipsi trophæum*] statuerunt. Eadem hyeme abeunte, & vere iam appropinquante, Brasidas Potideam tentauit. Cùm enim noctu [*ad eam*] accessisset, & scalas [*muris*] admouisset, hactenus quidem [*custodes*] latuit. Nam cùm tintinnabulum præteriisset, ita demum ad inane [*murorum spatium, custodibus vacuum*,] antequam ille, qui ipsum [*tintinnabulum alteri*] traditurus erat, rediisset [*eò, vnde digressus fuerat*,] scalæ admotæ fuerunt. Deinde tamen, cùm [*custodes*] statim [*strepitum*] sensissent, exercitum celeriter retro reduxit, nec expectauit donec dies illucesceret. Atque hæc hyems exiuit: huiusq; belli, quod Thucydides conscripsit, nonus annus excessit.

THVCYDIDIS OLORI F. DE BELLO PELOPONNESIACO, LIBER QVINTVS.

SEQVENTI æstate, induciæ, quæ in spatium, ad Pythia vsque, factæ fuerant, solutæ sunt. Ac per illud induciarum tempus, Athenienses è Delo Delios summouerunt, quòd existimarent ipsos, quamuis ob quoddam vetus [*piaculi*] crimẽ polluti essent, Deo tamen esse consecratos. Simul etiam sibi restare hanc partem expiationis, quæ à me superius est declarata, qua sublatis defunctorum monumentis, se rectè fecisse, [*& insulam rectè lustrasse*] censuerunt. Atque Delij quidem Atramyteum in Asia situm, quod Pharnaces ipsis dedit, incoluerunt, prout vnusquisque [*eò*] proficiscebatur. Cleon verò post exactas inducias, cùm rem Atheniensibus persuasisset, in Thraciam nauiga-

uit, secum ducens mille, & ducentos grauis armaturæ milites Athenienses, & trecētos equites, & ex sociis [*longè*] plures & triginta naues. Cùm autem primùm ad Scionem appulisset, quæ adhuc obsidebatur, & cùm illinc grauis armaturæ milites ex præsidiariis assumpsisset, in Colophoniorum portū, à Toronæorum vrbe non multum distantem nauigauit. Cùm autem illic intellexisset ex transfugis neque Brasidam Toronæ esse, neq; eos, qui intus erant, ad resistendum pares esse, cum exercitu quidem ad vrbem itinere pedestri contendit; decem verò naues circummisit, vt [*Torones,*] portum circumueherentur. Ac primùm quidem iuit ad munitionem, quam Brasidas vrbi circundederat, quòd suburbana includere vellet, & diruta veteris muri parte, vnam vrbem effecit. Cùm autem Athenienses [*eam*] adorti fuissent, Pasitelidas Lacedæmonius dux, & præsidium, quod [*illic*] aderat, [*ei*] succurrens, [*hostibus*] resistebat. sed cùm repelleretur, & simul naues, quæ circummissæ fuerant, in portum circumueherentur, Pasitelidas veritus ne naues vrbem desertam præoccuparent, & munitione capta, [*ipse quoque in ea*] caperetur ea relicta, cursu ad vrbem contendit. Sed & Athenienses, qui nauibus vehebantur, Toronem præoccuparunt, & peditatus cum vociferatione è vestigio insequutus, [*&*] simul irrumpens per illam veteris muri partem, quæ diruta fuerat. Et Peloponnesios quidem, ac Toronæos, qui repugnabant, statim interfecerunt: alios verò viuos ceperunt, [*inter quos*] & Pasitelidam ducem. Brasidas verò profectus est ille quidem ad opem Toronæ ferendam: sed cùm in itinere [*eam ab hoste*] captam intellexisset, se [*illinc*] recepit, quòd quadraginta circiter stadiis [*ab ea*] abesset, ita vt [*hostem*] præuenire non posset. At Cleon, & Athenienses duo trophæa erexerunt, vnum quidem, in portu; alterum verò, ad munitionem. Et Toronæorum quidem vxores, & liberos in seruitutē abstraxerunt, ipsos verò, & Peloponnesios, & si quis alius Chalcidensium [*illic*] aderat, cunctos ad septingentos numero, Athenas miserunt. Atq; Peloponnesij quidem postea, quum fœdus initum est, ab ipsis dimissi fuerunt. cæteri verò facta capitum permutatione, vt singula pro singulis darentur, ab Olynthiis redempti fuerunt. Sub idē tempus Bœoti Panactum Atheniensium castellum per proditionē ceperunt. Cleon autem præsidio Toronæ imposito, motis [*inde*] castris, [*montem*] Atho classe circumuectus, aduersus Amphipolin iuit. Phæax verò Erasistrati [*filius*] cum duobus collegis, ab Atheniensibus missus in Italiam, atq; Siciliam legatus sub idem tempus cum duabus nauibus transmisit. Cùm enim Athenienses post compositionem [*inter Siculos factam,*] ex Sicilia discessissent, Leontini multos ad ciuitatis ius [*vndique*] ascitos admiserunt: & plebs agrum viritim diuidere in animo habebat: sed potentes, [*ac nobiles*] cùm hoc sensissent, Syracusanos accersunt, plebemq; expellunt. Et illi quidem errantes, quò quenq; sors tulit, se receperunt. At potētes inito cum Syracusanis fœdere, & vrbe [*sua*] relicta, & vastata, Syracusas [*migrarunt, quas*] ciuitate donati incoluerunt. Postea verò rursus ipsorum nonnulli, quòd præsentem rerū statum non probarēt, relictis Syracusis, locū quendā Leontinorū vrbis nomine Phoceas occuparunt, & Bricinnias arcē in agro Leontino munitā. Et plebis tunc exulantis permulti ad ipsos iuerunt. Et cùm in loca munita sese recepissent, illinc bellum gerere cœperūt. Quib. auditis Athenienses, Phæacem miserunt, si quo modo (adductis suis sociis, qui illic erant, aliisq; Siciliensibus, si possent, ad bellū communiter inferendū Syracusanis, qui potentiā sibi comparabāt) populum Leontinum conseruarent. Phæax autē, cùm [*eò*] peruenisset, Camarinæis quidē, & Acragantinis rem persuasit. Sed cùm ad Gelā res ei non successisset, ad cæteros nequaquam perrexit, quòd intelligeret se rem ipsis non persuasurū. Quare per Siculos Catanā reuersus, simul etiā obiter ad Bricinnias profectus, & adhortatus [*eos, qui illic erant*] vt bono essent animo, discessit. Dū autē in Siciliā præteruеheretur, & rursus [*inde*] reuerteretur, egit etiā cū nonnullis Italiæ ciuitatib. de amicitia cū Atheniensibus ineunda. Incidit etiā in Locros, qui Messana, quā incoluerāt, expulsi fuerāt [*in illos nimirum*] qui post cōpositionē inter Siculos factā, cùm Messanenses seditione laborarēt, & eorū altera factio Locros acciuisset, [*eò profecti fuerant. &*] cū illic habitarent, expulsi tamē fuerant. Messana autem in Locrorū potestate aliquandiu fuit.

Cùm

Cùm igitur Phæax in hos [domum] redeuntes incidisset, [eos] nulla iniuria affecit. Locri enim cum ipso egerant de compositione cum Atheniensibus facienda. Soli enim omnium sociorũ, quo tempore Siculi gratiæ reconciliationem inter se fecerunt, cum Atheniensibus fœdus inire noluerunt. Imò verò ne tunc quidem [*vllam compositionem, fœdusq́, cum ipsis fecissent,*] nisi bellum, quòd cũ Itonensibus, & Melæis finitimis, & colonis suis gerebant, ipsos tenuisset occupatos. Et Phæax quidem postea Athenas rediit. Cleon verò, qui tunc à Torone solues aduersus Amphipolin classe circumuectus fuerat, motis castris ab Eione, quam belli sedem delegerat, Stagirum Andriorum coloniam inuasit, nec cepit, sed Gampselũ Thasiorum coloniam expugnauit. missisq; ad Perdiccã legatis, vt ex societatis iure cum copiis ad se veniret, aliis etiam in Thraciam missis ad Pollen Odomantum Regem, qui quam plurimos Thraces mercede conduxerat, ipse ad Eionem subsidens hos expectabat. Brasidas, autem his auditis, ipse quoque ad Cerdylium castra hostibus opposita fecit. Hic autem locus est Argiliorum trans flumẽ editus, ab Amphipoli non procul distans. vnde omnia prospici poterant. Quare Cleon cum suis copiis clam illinc discedere non potuisset aduersus Amphipolin, quod [*tamen Brasidas*] ipsum expectabat facturum, [*&*] contempta suorum paucitate, cum præsentibus copiis [*contra se*] ascensurum. Simul autem se [*ad rem gerendam*] apparabat, mille, & quingentos Thraces mercede conductos, & Edones omnes, peltatos, ac equites euocans. Habebat præterea Myrciniorum, & Chalcidensium, præter eos, qui apud Amphipolin erant, mille peltatos. Vniuersorum autem militum grauiter armatorum summa erat ad duo millia, & trecẽtos Græcorum equites. Brasidas igitur cum mille & quingentis ex horum numero ad Cerdylium castra posuit. cæteri verò intra Amphipolin cũ Clearida [*duce*] instructi fuerunt. Cleon verò primùm quidem quieuit & [*à prælio manus abstinuit,*] deinde verò coactus est facere, quod Brasidas expectabat. Cùm autem milites diuturnum illud otium moleste ferrent, & reputarent quale futurum esset illius imperium, quanta cum imperitia, & ignauia coniunctum, aduersus tantam [*Brasidæ*] peritiam, & audaciam, præterea [*cùm considerarent*] se domo inuitos discessisse, vt ipsum sequerẽtur, [*Cleon,*] cùm rumorem istum sensisset, ipsosque, quòd in eodem [*loco*] desiderent, grauari nollet, motis castris [*copias Amphipolin versus*] duxit. Et vsus est eadem ratione, qua & apud Pylum [*olim vsus*] rem feliciter gesserat, ita vt se aliquid sapere putaret. Neminem enim contra se ad pugnam proditurum sperabat; sed potius se ascendere dicebat, vt locum inspiceret, & maiorem apparatum expectabat, non vt firmissimo copiarum præsidio, [*si prælium committere*] cogeretur, [*hostem*] superaret: sed vt vrbem [*maximis copiis*] vndique circundatam expugnaret. Profectus igitur, castrisq; in colle natura munito, ante Amphipolin sito, positis, ipse contemplabatur Strymonis stagna, & qualis esset vrbis situs Thraciam versus. Existimabat autem se, quotiescunque voluisset, sine certamine [*illinc*] discessurum. Nullus enim vel supra muros conspiciebatur, vel portis exibat: omnesq; clausæ erant. Quamobrem etiam existimabat se peccasse, quòd sine machinis [*eò*] venisset. Vrbem enim, quòd esset deserta, à se captum iri [*credebat.*] Brasidas verò, simul ac Athenienses castra mouisse cognouit, & ipse descendens è Cerdylio, Amphipolin intrauit. Et nullam quidem eruptionem [*apertè*] fecit, neque copias [*palàm*] instruxit, quas aduersus Athenienses educeret, tum quòd apparatui suo diffideret, tum etiam quòd suos impares hosti putaret, non numero (nam propemodum pares erant) sed dignitate, [*& præstantia.*] (Nam in illa expeditione militabat Atheniensium flos, & Lemniorum, ac Imbriorum robur) sed se parabat ad [*eos*] dolo aggrediendos. Si enim suorum paucitatem, & vilem armaturam, quam ipsa necessitas [*pro temporis angustiis*] ministrarat, hostibus ostendisset, existimabat se non faciliùs victorem fore, quàm si ab ipsis ante conflictum conspectus non fuisset, neque propter id, quod erat, [*id est, propter suorum paucitatem, & vilem armaturam*] in ipsorum contemptionem venisset. Brasidas igitur, cùm centum, & quinquaginta grauis amaturæ milites delegisset, & reliquos Clearidæ ducendos commisisset, Athenienses, priusquam abirent, adoriri constituit, quòd existimaret illos non pariter, [*sociorum auxiliis*] nu-

datos, à se iterum interceptum iri si auxilia ad ipsos venissent. Conuocatis autem omnibus militibus, quòd ipsorum animos confirmare, suumque consilium ipsis aperire vellet, hæc verba fecit.

BRASIDÆ CONCIO.

Viri Peloponnesij, quòd ex eo agro profecti simus, qui propter animi generositatem, [*ac fortitudinem, qua eius incolæ sunt præditi,*] perpetuò liber est, quòd etiã [*vos*] Dorienses cum Ionibus prœlium commissuri sitis, quibus superiores esse cõsueuistis, paucis [*à me*] declaratum esse sufficiat. Quonam autem modo [*hostes*] aggredi statuerim [*hoc verò sane vos*] docebo: ne [*rei nouitas,*] quòd cum paucis, non autem cum omnibus, belli fortunam sim periclitaturus, quod virium imbecillitatem videtur indicare, timorem [*vobis*] incutiat. Coniicio enim, hostes, tum contemptione nostri, tum etiam quòd non sperauerint quenquam [*de nobis*] ad prœlium contra se proditurum, locum illum cõscendisse, & nunc nullis ordinibus seruatis ad [*locorum*] contemplationem se conuertisse, & securos esse. Quisquis autem hæc hostium peccata optimè animaduertit, & simul pro viribus [*eos*] aggreditur, non magis apertè, & acie [*palàm*] contra [*ipsos*] instructa, quàm pro eo, quod præsens rerum status, ac vtilitas flagitat, is vt plurimum ex animi sententia rem gerat. Hæc autem belli furta pulcherrimam gloriam habent, quibus quis hostem maximè fallens, amicis maximè prosit. Dum igitur adhuc imparati confidunt, & se subducere potius, (quantum ego coniicere possum ex iis, quæ video) quàm remanere cogitant; dum [*adhuc*] sunt remissis, [*& languentibus*] animis, & priusquam animos magis [*colligant, &*] componant, ego quidem cum iis, quos mecum habeo, [*eorum discessum*] anteuertens, si possim, in medium eorum agmen cursu citato irruam. Tu verò Clearida, mox vbi me iam [*in eos*] impressionem fecisse cõspexeris, atque (vt credibile est) eos terrentem, cum tuis, & Amphipolitanis, aliisque sociis, quos tecum duces, repente portis apertis eruptionem facias, operamque dés, vt quàm celerrimè prœlio intersis. (Spes enim est ipsos sic maximè territum iri. Qui enim [*pugnæ*] superueniunt, sunt hostibus formidabiliores, quàm qui [*iam*] adsunt, & pugnant.) Et cùm ipse te virum fortem præbeas, sicuti Spartanum decet; tum etiã vos socij [*ipsum*] fortiter sequamini, & existimetis boni militis esse, velle, & erubescere, & ducibus obtemperare: atque hodierno die fore, vt aut [*vestram*] libertatem consequamini, [*& stabiliatis,*] si rem fortiter gesseritis, & socij Lacedæmoniorum appellemini; aut Atheniensium serui [*vocemini,*] &, quamuis optima cõditione vobiscum actum fuerit. Ita vt in seruitutem [*ex vestris pristinis sedibus in alias, easq; hostiles ab illis*] non abstrahamini, aut capitali supplicio afficiamini, seruitutẽ [*tamen longè*] duriorem [*experiamini,*] quàm antè tuleritis; cæterisq; Græcis impedimento sitis, quo minus in libertatem asserantur. Quamobrem & vos rem non ignauiter: [*sed fortiter*] geratis, animaduertentes quantis de rebus certamẽ sit. Et ego ostendam me eum esse, qui non magis alios officij sui moneã, quàm ipse factis præstem eadem, ad quæ verbis illos adhortor. Brasidas autẽ, cùm hæc tantùm dixisset, tum sese ad eruptionem cum suis faciendam parauit, tum etiã reliquos, qui cum Clearida erant, ad portas, quæ Thraciæ vocantur, collocauit, vt, quemadmodum constitutum fuerat, eruptionẽ [*& ipsi*] facerent. Verùm cùm ipse [*Brasidas*] conspectus fuisset, dum de Cerdylio descenderet, & victimas immolaret circa Palladis templum, quod erat in vrbe, quæ extrinsecus manifestè conspici poterat, & [*dum*] hæc ageret [*id est aciem instrueret,*] Cleoni nuntiatur (tunc enim ad [*loci, situsq;*] contemplationem processerat) & omnem hostium exercitum in vrbe manifestè perspici posse, & sub portis multa equorum, hominumq; tanquam exeuntium vestigia apparere. Ille verò, cùm [*hæc*] audisset, [*eò*] perrexit: atque vbi [*rem*] vidit, quia prœlio decernere nolebat, quamuis se abeuntem [*ab hoste*] visum iri putaret, [*tamen*] vno, eodemq; tempore & signum receptui dari iussit, & abeuntibus præcepit, vt ita abirent, vt sinistrum cornu præiret, [*dextrumq; sequeretur,*] qua sola ratione Eionem versus [*ipsi sese*] subducere licebat. Sed cùm hoc ipsi lentius fieri videretur, ipse dextro cornu conuerso, & nudato latere, tergoque hostibus dato, exercitum abducere

ducere cœpit. Interea verò Brasidas, cùm opportunitatẽ adesse, & Atheniensium castra moueri animaduertisset, militibus, quos secum ducebat, aliisque, [*qui Clearidam sequebantur,*] dixit, Isti nos non expectant. Hoc autem ex lancearum, capitumq; motu perspicuè patet. Qui enim hoc faciunt, ij, [*hostes*] inuadentes exspectare non consueuerunt. Quare nunc aliquis mihi portas aperiat, quas [*aperiendas esse*] dictum est, & quàm celerrimè eruptionem confidenter faciamus. Atque ipse quidem, per illas portas, quæ ad vallum ducebant, perque primas longi muri, qui tunc extabat, egressus, cursu contendit rectâ per illam viam, vbi nunc per firmissimam illius loci munitionem iter facienti trophæum erectum visitur. Athenienses autem simul & suâ confusione territos, & ipsius audaciam extimescentes, per medium agmen aggressus, in fugam vertit. Et Clearidas (vt constitutum fuerat) eodem tempore per Thracias portas eruptione facta, cum exercitu in [*hostem*] ferebatur. Accidit autem vt hac inopinata, & repentina eruptione Athenienses vtrinque perturbati trepidarent. Ac sinistrum quidem ipsorum cornu, quod erat Eionem versus, quod etiam iam processerat, statim [*à reliquo exercitu*] diuulsum fugere cœpit. Brasidas verò, hoc iam fugiente, cùm in dextrum impressionem faceret, vulneratus est. Atque Athenienses quidem ipsum cadentem non animaduerterunt: sed qui proximi stabant, sublatum absportarunt. At dextrum Atheniensium [*cornu*] magis manebat, [*quàm alterum, nec tam præcipiti fuga fugiebat.*] Et Cleon quidem, ita vt principiò non manere, [*nec pugnare*] constituerat, statim fugiens, & [*in ipsa fuga*] à Myrcinio peltato exceptus, [*ab eo*] interfectus est. Eius verò grauis armaturæ milites, cùm facto globo in colle substitissent, Clearidam bis, terve irruentem propulsarunt, nec prius cesserunt, quàm Myrciniorum, & Chalcidensium equitatus, & peltati, circunsistentes, atque iaculis petentes in fugam ipsos verterunt. Cùm autem sic vniuersus Atheniensium exercitus iam ægrè diffugeret, & [*ipsorum*] multi per montes ad varias vias se conuertissent, quotquot non perierunt aut statim in ipso congressu, aut à Chalcidensium equitatu, ac peltatis [*postea excepti, ac interfecti,*] reliqui Eionem se receperunt. Brasidæ verò milites, cùm Brasidam ex prœlio exportassent, & seruassent, adhuc spirantem in vrbem importarunt. Et cognouit ille quidem suos vicisse: sed non multo [*temporis spatio*] interiecto animam efflauit. Reliquus autem exercitus, qui cum Clearida erat, cùm à persequendis hostibus rediisset, cadauera spoliauit, & trophæum erexit. Postea verò vniuersi socij Brasidam cum armis prosequuti, publicè sepelierunt in vrbe, ante forum, quod nunc est. Deinde Amphipolitani, cùm ipsius monumentum septo circundedissent, vt heroi parentarunt, honores tribuerunt, certamina, & sacrificia anniuersaria. Coloniam etiam ipsi, vt eius conditori attribuerunt, deiectis Agnonis ædificiis, omnique monumento deleto, si quid forte supererat, quod coloniæ ab eo deductæ memoriam conseruare posset. existimantes Brasidam quidem suum seruatorem extitisse, simul etiam in præsentia, propter Atheniensium metum, Lacedæmoniorum societatem ambientes. Agnonem verò, propter Atheniensium hostium inimicitias, non æquè ex vsu suo his honoribus [*à se*] affectum iri, nec [*hos ipsi vt ab hostibus habitos,*] gratos fore. Mortuos tamen Atheniensibus reddiderũt. Obierunt autem, ex Atheniensibus quidem, ad sexcentos, ex aduersariis verò, septem, quia non acie instructa iustum prœlium commissum fuerat: sed potius eiusmodi casu, metuq; prius incusso. Cùm autem Athenienses suorum cadauera sustulissent, ipsi quidẽ domum classe vecti redierũt. At qui cum Clearida erant, res Amphipolitans constituebant, [*atq; stabiliebant.*] Sub eadem æstatis extremæ tempora, Rhamphias, & Autocharidas, & Epicydidas, Lacedæmonij, nongentorum grauis armaturæ militum supplementum in Thraciam ducere cœperant. Et cùm Heracleam, quæ est in agro Trachinio, peruenissent, quicquid ipsis nõ rectè se habere videbatur, constituerunt. Sed cũ [*ibi*] morarentur, hoc prœlium [*interea*] commissum est, & hæc æstas excessit. Insequutæ autem hyemis initiò statim, Rhamphias, & qui cum eo erant, ad Pierium vsq; Thessaliæ [*montem*] progressi sunt: sed cùm Thessali [*eos transire*] prohiberent, simul etiã cùm

Brasidas obiisset, ad quem has copias ducebant, domum reuerterunt, existimantes haudquaquam amplius [*huius supplementi longius ducendi*] tempus opportunum esse, tum quòd Athenienses prœlio victi [*iam*] discessissent, tum quòd ipsi idonei non essent ad peragendum aliquid [*eorum,*] quæ Brasidas animo conceperat. Præcipuè verò discesserunt, quòd scirent, quum domo exissent, Lacedæmonios ad pacem magis, [*quàm ad bellum,*] animos habuisse propensos. Accidit etiam vt statim post prœlium ad Amphipolin cõmissum, & Rhamphiæ ex Thessalia reuersionem, neutri vllam belli partem amplius attingerent: sed animos ad pacem potius propensos haberent. Athenienses quidem, quòd & apud Delium, & paulo pòst rursus ad Amphipolin, cladem accepissent, nec certam virium spem amplius haberent, qua freti fœdera prius admittere noluerant, existimantes se propter præsentem felicitatem [*Lacedæmoniis*] superiores euasuros. Præterea suos socios reformidabant, ne propter [*suas*] belli offensiones elati, magis [*à se*] deficerent. Eosque pœnitebat, quòd post res ad Pylum gestas, idoneam occasionem nacti, compositionem, [*fœdusq; cum Lacedæmoniis*] non fecissent. Lacedæmonij verò vicissim, quòd bellum ipsis præter opinionẽ eueniret, in quo, intra paucos annos Atheniensium potentiam [*à se*] euersum iri putarant, si [*ipsorum*] agrum vastarẽt. Sed cùm in illam calamitatem incidissent, quam in insula [*Sphacteria*] acceperant, [*quæ talis fuerat,*] qualis nunquam antè Spartæ contigerat, cumq; [*ipsorum*] ager latrociniis infestaretur ab illis, qui è Pylo, & Cytheris prodibãt, & Helotes ad hostes transfugerent, & suspicio, [*metusq;*] semper esset, ne & illi, qui [*domi*] remanebant, confisi iis, qui extra erant, pro præsenti rerum suarum statu, sicut & prius, aliquas res nouas molirentur. Huc accedebat quòd tricennale fœdus cum Argiuis ictum iam exibat, nec aliud Argiui facere volebant, nisi quis agrum Cynurium ipsis restitueret. Itaq; putabant se non posse simul bellum cum Argiuis, & Atheniensibus gerere. Quinetiam nonnullas Peloponnesi ciuitates à se ad Argiuos defectionem facturas suspicabantur, quod etiam accidit. Hæc igitur vtrisque reputantibus compositio facienda videbatur: nec minus Lacedæmoniis, virorum, qui in insula capti fuerant, recipiendorum desiderio. Nonnulli enim ipsorum erant & Spartani, & viri [*ciuitatis*] primarij, & propter parem dignitatem cum ipsis [*primariis*] cognatione coniuncti. Quamobrem etiam statim post ipsos captos [*de compositione*] agere cœperant: sed Athenienses, quòd rem feliciter gererent, bellum æquis conditionibus nondum deponere volebant. Sed cùm ipsi cladem ad Delium accepissent, confestim Lacedæmonij, quòd scirent [*ipsos pacem*] tunc facilius admissuros, annuas inducias fecerunt, per quarum tempus oportebat [*vtrosque conuenientes, &*] colloquia habentes de longiore [*pacis*] tempore consultare. Postea verò quàm & ad Amphipolin Athenienses cladem acceperunt, & Cleon, & Brasidas mortem oppetierunt, qui vtrinque paci maximè aduersabantur (hic quidem, quòd rem in bello feliciter gereret, ac honores ideo consequeretur: ille verò, quòd rebus pacatis sua flagitia manifestiora fore, suamq; autoritatem in obtrectando imminutum iri putaret.) nunc verò in vtraque ciuitate, duo, qui ad principatum maximè properabant, Plistoanax Pausaniæ [*filius,*] Lacedæmoniorum Rex; & Nicias Nicerati [*filius,*] qui eorum, qui tunc [*in Atheniensi Repub.*] viuebant, in re militari longè felicissimus erat, multo magis, [*quàm cæteri, ad pacem*] animis erant propensis. Ac Nicias quidem, quòd interea, dum nullã cladem accepisset, & autoritatem [*inter suos*] obtineret, [*suam*] felicitatem conseruare, & cùm in præsentia tam se ipsum, quàm [*cæteros*] ciues [*bellicis*] laboribus liberare, tum etiam posteritati nomen relinquere vellet, quòd Rempub. in nullum discrimen vnquam adduxisset. Existimabat autem hoc ita demum contingere posse, si nullum periculum adiretur, & [*ei,*] qui se ipsum fortunæ minimè committeret. hanc verò periculorum vitationem à pace [*mortalibus*] præberi [*putabat.*] Plistoanax verò, quòd propter [*suum in patriam ab exilio*] reditum, ab inimicis per obtrectationem accusaretur, & Lacedæmoniorum animis, quotiescunque cladem aliquam accepissent, ab illis quasi religio semper obiiceretur, quòd propter ipsius reditum contra leges ipsi concessum hæc acciderent. Criminabantur enim ipsum cum fratre Aristocle vatem,

quæ

quæ Delphis erat, induxisse, vt Lacedæmoniis Theoris, qui ad oracula petenda eò proficiscebantur, hæc diu responderet, vt Ioue sati semidei prolem ex alieno solo in suum reducerent. alioqui [*eos terram*] argenteo vomere araturos. Tandem verò [*eandem vatem*] Lacedæmonios impulisse ad eum, qui in Lycæum confugerat, propter suspicionem munerum quondam [*ab hostibus*] acceptorum, vt ex Attica, [*ea non vastata domum*] rediret, & qui dimidiatas ædes templi Iouis, Lacedæmoniorum metu, tunc incolebat, vnde vicesimo [*post illud oraculum editum*] anno, eiusmodi choris, atque sacrificiis [*in patriam*] educendum, quibus, quum primùm Lacedæmonem condiderunt, Reges creatos prosequi instituerant. Phlistoanax igitur hanc [*inimicorum*] criminationem grauiter ferens, & existimans, in pace quidem, si nulla belli offensio [*Reipub.*] contingeret, simul etiam si Lacedæmonij suos reciperent, se quoque inimicorum criminationibus, [*ac obtrectationibus*] minus obnoxium fore. sed belli tempore semper necesse esse ciuitatis principes, propter calamitates, [*quas bellū afferre solet,*] criminationibus, [*& calumniis*] obnoxios esse. [*idcirco*] ad compositionē animo erat propenso. Atq; per illam hyemem in colloquium iuerunt. Et vere iam instante, apparatus à Lacedæmoniis [*hosti*] palàm intentatus fuit, & nuntiis per ciuitates circummissis significatus, vt ad munitiones [*in agro Attico*] extruendas [*se prepararent,*] vt Athenienses [*his intellectis*] dicto facilius audientes essent. Cùm autem in conciliis, post multa postulata vltrò, citroque ab vtrisque in medium prolata, conueniret, vt pax fieret, ex conditione, vt vtrique redderent ea, quæ bello cepissent: sed Athenienses Nisæam retinerent. Nam cùm Platæam vicissim repeterent, Thebani responderunt se hanc vrbem tenere neq; vi, neq; proditione: sed deditione ab ipsis [*Plataensibus*] facta. Quamobrem Athenienses quoque eodem modo Nisæam [*à se tenere dixerunt.*] Tunc igitur Lacedæmonij, cùm suos socios aduocassent, & cæteri omnes, præter Bœotos, & Corinthios, & Eleos, & Megarenses (his enim quæ fiebant haud placebant) decretum de bello finiendo fecissent, compositionem fecerunt, & fœdus cum Atheniensibus percusserunt, & iureiurando confirmarunt, & [*vicissim*] illi apud Lacedæmonios hæc, [*quæ sequuntur, iureiurando confirmarunt,*] Fœdera fecerunt Athenienses, & Lacedæmonij, & [*vtrorumque*] socij, istis cōditionibus, & in singulis ciuitatibus [*hæc*] iureiurando rata habuerunt. Quod attinet ad publica templa, licere cuilibet tutò, terra, marique, [*eò*] proficisci, & immolare, & oracula consulere, & sacrorum procuratores ad ea consulendum mittere, patrio instituto. Fanum verò, templumque Apollinis, quod est Delphis, ipsosque Delphos liberos esse, ita vt vtantur suis legibus, suis vectigalibus, suisque iudiciis in decidendis controuersiis tum eorum, qui in vrbe habitant, tum eorum, quos in sua ditione habent, [*idq;*] patrio instituto. Esse porrò fœdera annos quinquaginta Atheniensibus, ac Lacedæmoniis, & vtrorunque sociis, syncera, & innoxia, terra, marique. Item neque Lacedæmoniis, neque Atheniensibus, eorúmve sociis, arma sibi inuicem inferre, damni dandi causa, vlla vel arte, vel machinatione, liceat. Si qua conuersia inter eos oriatur, iure agant, & iureiurando, prout inter eos conuenerit. Lacedæmonij verò, eorumque socij Amphipolin Atheniensibus reddant. Incolis verò ciuitatum, quascunque Lacedæmonij Atheniensibus tradiderunt, cum suis facultatibus abire liceat, quocunque voluerint. Ipsæ verò ciuitates liberæ sint, ita tamen, vt pendant tributum, quod Aristidis tempore impositum pendebant. Quoniam autem fœdera facta sunt, Atheniensibus, eorumque sociis ius ne sit arma, nocendi causa, illis inferre, si tributum pendeant. Illarum autem ciuitatum hæc sunt nomina, Argilus, Stagirus, Acanthus, Scolus, Olynthus, Spartolus. Neutrorum verò, aut Lacedæmoniorum, aut Atheniensium, sociæ sint. Quod si Athenienses his ciuitatibus persuadere possint, [*vt societatem secum inire velint,*] Atheniensibus societatem cum ipsis volentibus facere liceat. Mecyuernæi verò, & Sanæi, & Singæi, suas ipsorum vrbes incolant, quemadmodum Olynthij & Acanthij. Lacedæmonij verò, eorumq; socij Panactum Atheniensibus reddāt. Et vicissim Athenienses reddant Lacedæmoniis Coryphasiū, & Cythera, & Methonem, & Pteleum, & Atalantem, & quoscunq; Lacedæmoniorū captiuos in carcere, vel

Athenis, vel alibi intra suæ ditionis fines habent. Item dimittant Peloponnesios, qui Scionæ obsidentur, cæterosq; Lacedæmoniorum socios, quotquot sunt Scionæ, & quotquot Brasidas eò misit. si quis denique Lacedæmoniorum socius vel Athenis, vel alibi, intra fines imperij, quod Athenienses, habent, in carcere detinetur, [*eum missum faciant.*] Vicissim etiam Lacedæmonij eorumq; socij [*Atheniensibus*] eodem modo reddant quoscunq; Atheniensium, sociorúmve penes se habent. De Scionæis verò, & Toronæis, & Sermyliis, & si quam aliam ciuitatem habent Athenienses, Athenienses de ipsis, & de aliis ciuitatibus arbitratu suo statuant. Iidem etiam apud Lacedæmonios, eorumque socios, in singulis ciuitatibus iusiurandum, iurent. Vtrique autem iusiurandum more patrio receptum, quod in vtraque ciuitate maximum, [*ac religiosissimum*] habetur, iurent. Iusiurandum autem in hæc verba iuretur: Stabo his pactis, atque his fœderibus, syncerè, & sine dolo, Lacedæmonij autem, eorumque socij iusiurandum eodem modo apud Athenienses iurent. Hoc autem vtrique quotannis reuouent, & cippos erigant Olympiæ, Pythone, in Isthmo, & Athenis, in arce; & Lacedæmone, in Amyclæo. Si quid autem alterutri per obliuionem prætererint, & siquid rectis rationibus [*vtrinq;*] allatis discussum, [*mutandum vtrisq; visum fuerit, id*] in iis locis, [*tabulisve*] mutare fas sit, eo modo, quo vtrisq; Atheniensibus, & Lacedæmoniis, visum fuerit. Quum autem fœdera percussa fuerũt, Plistolas Ephorus [*Spartæ*] magistratum gerebat, Artemisij mensis quarto ante finem die: Athenis verò, Archon erat Alcæus, Elaphebolionis mensis sexto ante finem die. Iurarunt autem, fœdusq; percusserunt, ex Lacedæmoniis quidem, isti, Plistolas, Damagetus, Chionis, Metagenes, Acanthus, Daithus, Ischagoras, Philocharidas, Zeuxidas, Anthippus, Telles, Alcinidas, Empedias, Menas, Lamphilus. Ex Atheniensibus verò isti, Lampon, Isthmionicus, Nicias, Laches, Euthydemus, Procles, Pythodorus, Agnon, Myrtilus, Thrasycles, Theagenes, Aristocætes, Iolcius, Timocrates, Leon, Lamachus, Demosthenes. Hæc fœdera facta sunt extrema iam hyeme, simul & sub veris initiũ, statim, ab vrbanis Dionysiis, integro decennio exacto, & aliquot dieb. elapsis, à prima irruptione in Atticam facta, & ab huius belli principio. Quilibet autẽ, [*qui hanc historiam legit, bellum, eiusq; annos*] spectet ex temporibus, [*vt à me supra demonstratum:*] non autem [*spectet*] enumerationem, [*seriemq;*] nominum, eorum, qui in singulis ciuitatibus magistratum gesserunt, aut [*nominum tempora*] significantium, propter aliquem honorem, [*ac dignitatem, qua quis alicui præditus fuerit,*] vt hoc modo plus fidei rebus antè gestis habeat. Illa enim ratio non est certa, quibúsnam vel ineuntibus, vel gerentibus medium magistratum, vel qualibet alia ratione, res quæq; gesta. Sed si [*tẽpora*] per æstates, & hyemes numerat, (vt [*à me iam*] est demonstratum) ex his ambabus dimidiatis [*anni*] partibus, quæ [*coniunctæ vnum integrum*] annum cõficiunt, hoc primum bellum decem æstates, ac totidem hyemes habuisse, [*id est decem annos durasse*] comperiet. Lacedæmonij verò (ipsis enim forte obtigit, vt priores redderent ea quæ haberent) confestim omnes captiuos, quos penes se habebant, dimiserunt; & legatis in Thraciam missis, Ischagora, & Mena, & Philocharida, iusserunt Clearidam Amphipolin tradere Atheniensibus, & cæteros fœdera, vt ex conuento singulis concessum fuerat, admittere, [*& rata habere.*] Illi verò [*hæc*] admittere noluerunt, quòd nequaquam commoda esse ducerent. Et ne Clearidas quidem vrbem [*illis*] tradidit. Chalcidensibus gratificari volens, dicens se non posse illis inuitis [*eam Atheniensibus*] tradere. Verùm ipse celeriter cũ [*Chalcidensium*] legatis illinc Lacedæmonem profectus, vt se purgaret, si ab Ischagora, eiusque collegis accusaretur, quòd [*magistratibus*] non paruisset: simul etiam eo consilio, vt tentaret si fortè pacis conditiones ad huc immutari possent: cùm [*eas*] confirmatas comperisset, ipse quidem [*eò*] celeriter rediit, à Lacedæmoniis remissus, qui iubebant ipsum, præcipuè quidem vrbem [*Atheniensibus*] tradere, sin minus, omnes Peloponnesios, quotquot illic essent, educere. Socij verò [*Lacedæmoniorum,*] cùm Lacedæmone essent, & Lacedæmonij eos, qui fœdera non admisissent, [*ea*] facere, [*& quæ facta erant, admittere, rataq; habere*] iuberent, eadem de causa, qua prius [*ea*] reiecerant, responderunt se non admissuros, nisi aliqua [*fœdera*]

dera] his æquiora facerent. Sed [*Lacedæmonij,*] cùm ipsos audire nollent ipsos quidem [*domum*] remiserunt, ipsi verò societatem cùm Atheniensibus fecerunt, quod existimarent Argiuos, quando per Ambelidam, & Licham, qui [*Lacedæmonem ab ipsis missi*] venerant, fœdus renouare noluerant, quòd (inquam) ipsos sine Atheniensibus non formidabiles [*sibi*] fore, cæteramq; Peloponnesum maximè quieturam, [*& ab armis sibi temperaturam*] existimarent. Nam [*Argiuos*] ad Athenienses accessuros, [*seq; cum illis coniuncturos putabant,*] si [*tùc ipsis hoc facere*] licuisset. Præsentib. igitur Atheniensium legatis, habitisq; colloquiis compositionem fecerunt, & adhibito iureiurando societatem istam his conditionibus inierunt: Socij erunt Lacedæmonij, [*& Athenienses,*] annos quinquaginta. Quòd si qui hostes in Lacedæmoniorum agrum inuaserint, & Lacedæmonios maleficiis afficiant, Athenienses ratione quàm poterunt acerrima Lacedæmoniis opem pro virili parte ferant. Quòd si [*hostes*] agro vastato discesserint, hæc [*illorum*] ciuitas à Lacedæmoniis & Atheniensibus pro hoste habeatur, & ab vtrisque bello petatur, & ambæ ciuitates [*bellum hostibus illatum, de communi sententia,*] simul deponant. Hæc autem iustè, & alacriter, & sine dolo fiant. Et [*vicissim*] si qui hostes in Atheniensium agrum inuaserint, & Athenienses maleficio afficiant, Lacedæmonij ratione quàm poterunt acerrima Atheniensibus opem pro virili parte ferant. Quòd si [*hostes*] agro vastato discesserint, hæc [*illorum*] ciuitas à Lacedæmoniis, & Atheniensibus pro hoste habeatur, & ab vtrisque bello petatur, & ambæ ciuitates [*bellum hostibus illatum, de commmuni sententia,*] simul deponant. Hæc autem iustè, & alacriter & sine dolo fiant. Quòd si seruitia [*Lacedæmoniorum in ipsos dominos*] insurgant, Athenienses Lacedæmoniis opem totis viribus, pro virili parte ferant. Hæc autem fœdera iurabunt, iidem, qui & superiora vtrinq; iurarunt. Et [*vtriq;*] quotanis hæc renouabunt, Lacedæmonij quidem, Athenas ad Dionysia proficiscentes; Athenienses verò, Lacedæmonem ad Hyacinthia proficiscentes. Cippos autem vtriq; statuent, vnum quidem, Lacedæmone, iuxta Apollinem in Amycleo; alterum verò, Athenis, in arce, iuxta Mineruam. Quod autem attinet ad hanc societatem, si quid visum fuerit Lacedæmoniis, ac Atheniensibus, vel [*huic*] addendum, vel [*hinc*] demendum, quicquid visum fuerit, [*hoc vel addere vel demere*] vtrisque liceat. Hoc autem iusiurandum iurarunt, ex Lacedæmoniis quidem, isti, Plistoanax, Agis, Plistolas, Damagetus, Chionis, Metagenes, Acanthus, Daithus, Ischagoras, Philocharidas, Zeuxidas, Anthippus, Alcinadas, Tellis, Empedias, Menas, Laphilos. Ex Atheniensib. verò, isti, Lampon, Isthmionicus, Laches, Nicias, Euthydemus, Procles, Pythodorus, Agnon, Myrtilus, Thrasycles, Theagenes, Aristocrates, Iolcius, Timocrates, Leõ, Lamachus, Demosthenes. Hæc societas inita fuit non multo post fœdera. Athenienses autẽ Lacedæmoniis reddiderunt captiuos, quos in insula [*Sphacteria*] ceperant. Æstasque vndecimi anni cœpit. Quæ igitur primo bello per decem annos continenter gesta fuerant, hactenus [*à me*] conscripta sunt. Post fœdera autem, & societatem, quæ post decenne bellum inter Lacedæmonios, & Athenienses inita fuit, cùm Plistolas Lacedæmone Ephorus esset, & Alcæus Athenis Archon, apud illos quidem qui hęc [*fœdera*] admiserant, pax erat. Corinthij verò, & quædam Peloponnesi ciuitates, quæ acta fuerant, concutiebant, [*& labefactare conabantur.*] Et confestim alius sociorum motus aduersus Lacedæmonios extitit. Quinetiam præterea Lacedæmonij, progressu temporis Atheniensibus in suspicionem venerunt, quòd quædam non præstarent ex conuentis, quæ in fœderum conditionibus continebantur. Et ad sex quidem annos, decemque menses [*vtrique*] sibi temperarunt, ne alteri in alterorum agrum cum exercitu infesto proficiscerentur: sed extra [*vtriusque agri fines,*] propter inducias minimè firmas, [*& ob suspectum, dubiúmque fœdus*] se mutuò maximis detrimentis afficiebant. Deinde verò etiam illa post decem annos fœdera rumpere coacti, rursus ad apertum bellum venerunt. Atque hæc quoque idem Thucydides Atheniensis, prout singula quæque gesta sunt, per æstates, ac hyemes, ordine conscripsit, eò vsque donec Lacedæmonij, eorumque socij Atheniensibus imperium eripuerunt, & longos muros,

& Piræum ceperunt. Anni autem istius belli huc vsque fuerunt in summa septem & viginti. Quòd si quis compositionem, quæ intercessit, belli spatio non adscribendam putarit, is haud rectè iudicauerit. Hoc enim ex rebus gestis, vt distinctè [*à nobis*] est declaratum, spectet, & comperiet non esse consentaneum eam iudicari pacem, in qua [*vtriq;*] neque receperunt omnia, de quibus [*inter ipsos*] conuenerat. Et præter hæc vtrique peccarunt, [*fœderisq; conditiones violarunt,*] in Mantinensi, & Epidaurio bello, & in aliis [*rebus.*] Et socij, qui erant in Thracia, nihilominus, [*hi quidem, Atheniensibus; illi verò, Lacedæmoniis*] hostes erant. Et Bœoti decemdiales inducias agebant. Itaque si quis & ex primo decenni bello, & ex suspectis post illud induciis, & ex insequuto has posteriore bello temporum ineat rationem, tot annos, [*quod dixi,*] & paucos præterea dies elapsos, & ex iis, qui aliquid ab oraculis reportatum affirmarunt, hoc solum constanter euenisse, [*certumq; fuisse*] comperiet. Etenim ego memini, vel ab ipso huius belli initio vsque ad eius finem, vulgò prædicari solitum, hoc bellum ter nouenos annos gestũ iri. Quandiu autem hoc durauit, ego sensibus integris, [*vegetusq;*] perpetuò vixi, animumq; diligenter aduerti, vt aliquid certi cognoscerem. Accidit autem mihi, vt post præturam ad Amphipolin gestam, patria annos viginti exularim: & quòd apud vtrosque fuerim, nec minus apud Peloponnesios, propter exilium, per otium, aliquid ipsarum [*rerum in hoc bello gestarum*] facilius cognouerim. Ergo controuersias, quæ post decennale bellum extiterũt, & fœderum perturbationem, & res deinceps in bello gestas, prout gestæ fuerunt, enarrabo. Postquàm enim quinquaginta annorum fœdera percussa fuerunt, & mox societates, & legationes, quæ ex Peloponneso ad hæc accitæ fuerant, Lacedæmone discesserunt, & alij domum abierunt, Corinthij primùm Argos profecti, cum quibusdam Argiuorum principibus egerunt ac dixerunt, quandoquidem Lacedæmonij, non propter vtilitatem Peloponnesi: sed vt eam in seruitutem redigerent, fœdera, societatemq; fecerant cum Atheniensibus, qui prius ipsis erant inimicissimi, Argiuis prouidè operam esse dandam vt Peloponnesi Respub. seruaretur, & decretum faciendum, vt quæcunque Græca ciuitas vellet, quę suis legibus viueret, & pari iure frueretur, ei societatem cum Argiuis facere liceret, ita vt alteri alteris auxilium mutuò ferrent, si quis eos infestaret. Paucos autem viros cum summa potestate deligendos, quorum arbitrio res tota permitteretur, neque verba [*hac de re*] apud populum facienda, ne ij, qui multitudinem in suam sententiam pertrahere non potuissent, detegerentur. Multos autem odio Lacedæmoniorũ [*ad Argiuos*] accessuros, [*& se ipsis adiuncturos*] dixerunt. Atque Corinthij quidem cùm hæc demonstrassent, domum redierunt. Illi autem Argiuorum viri, [*quibuscum Corinthij egerant,*] cùm [*hæc*] audissent, & *Corinthiorum*] verba ad magistratum, populumque retulissent, Argiui decretum fecerunt, & duodecim viros delegerunt, cum quibus societatem facere liceret ei de Græcis, quisquis vellet, præter Athenienses, & Lacedæmonios. Nam [*decreuerunt, vt*] cum horum neutris iniussu populi Argiui fœdus facere liceret. Argiui autem hæc eo facilius admiserunt, tum quòd sibi Lacedæmoniorum bellum impendere viderent (nam fœdera cum illis inita iam exibant) tum etiã quòd se Peloponnesi principatum adepturos sperarent. Nam tunc temporis Lacedæmonij pessimè audiebant, & propter acceptas clades contemnebantur: at Argiui omnibus in rebus optimè se habebant, [*opibusque florebant,*] quòd cum cæteris bellum Atticum non suscepissent, sed potius, quòd fœdere cum vtrisque coniuncti essent, sua vectigalia percepissent, [*ac ita res suas amplificassent.*] Sic igitur Argiui Græcos, quicunque [*se illis adiungere*] volebant, in societatem recipiebant. Mantinei verò, eorumque socij, quia Lacedæmonios metuebãt, primi se ipsis adiunxerunt. Mantinei enim, dum bellum [*à Lacedæmoniis*] cum Atheniensibus adhuc gereretur, quandam Arcadiæ partem subegerant, & in suam ditionem redegerant, & existimabant Lacedæmonios, præsertim otiosos, [*nec vllis bellis occupatos,*] sibi non permissuros, vt [*rerum subactarum*] imperio potirentur. Libenter igitur ad Argiuos se conuerterunt, [*ac eorum amicitiam, & societatem sequuti sunt,*] quòd [*illorum*] ciuitatem potentem esse ducerent, & Lacedæmoniis semper inimicam, & popularis

laris

laris status administratione vti, quemadmodum & ipsi [*vtebantur.*] Cùm autem Mantinei defecissent, cæteri etiam Peloponnesij mussare, [*sermonesq; clàm agitare*] cœperunt, idem sibi quoq; faciendum esse: quippe quòd existimarent ipsos [*Mantineos*] aliquid acrius, [*prudentiusq; quàm cæteros Peloponnesios*] animaduertisse, quo impulsi [*ad Argiuos*] concessissent, simul etiam quòd Lacedæmoniis essent infensi, cùm aliis de causis, tum etiam quòd in fœderibus Atticis scriptum esset, fas esse addere, & demere quicquid vtrique ciuitati visum esset, Lacedæmoniis [*videlicet,*] & Atheniensibus. Hęc enim conditio [*fœderibus*] adscripta Peloponnesios maximè perturbabat, & in suspicionem adducebat, Lacedæmonios cum Atheniensibus se in seruitutem redigere velle. Æquum enim fuisse, vt hæc immurandarum conditionum facultas omnib. sociis [*æquè daretur, ac fœderib.*] adscriberetur. Quamobrem multi [*Peloponnesi populi*] metuentes, animum ad Argiuos appulerunt, vt & ipsi singuli societatem [*cum illis*] facerent. Lacedæmonij verò, cùm hunc rumorem, qui per Peloponnesum dissipatus erat, sensissent, & Corinthios [*huius motus*] autores fuisse, ipsosq; cum Argiuis fœdus facere statuisse [*cognouissent,*] legatos Corinthum miserunt, quòd [*illorum fœdus ac motum*] futurũ anteuertere vellent. Et expostulabant cùm de eo, quòd totius [*huius motus*] autores fuissent, tùm de eo, quòd a se deficere & cum Argiuis societatem facere statuissent. Eos enim iusiurandum violaturos dicebant, atque iam iniustè facere, quòd fœdera cum Atheniensibus percussa non admitterent: cùm [*in ipsis*] illa conditio disertissimis verbis contineatur, id ratum esse oportere, quod maior sociorum pars decreuerit, nisi vel Deorum, vel heroum aliquod impedimentum intercesserit. Corinthij verò, præsentibus sociis, quos [*in consilium*] sibi adhibuerant, quotquot & ipsi fœdera [*cum Atheniensibus percussa*] non admiserant (ipsos enim ipsi prius aduocauerant) Lacedæmoniis contradicebant, iniurias quidem, quibus affecti fuerant, palam non declarantes, quod [*videlicet*] neque suum Solium, neque Anactorium ab Atheniensibus recepissent, neque [*vllam aliam rem,*] si qua alia re se fraudari putabant: sed speciosam causam prætendentes, [*dicebant*] se non prodituros eos qui erant in Thracia. se enim & priuatim iureiurando interposito suam fidem ipsis dedisse, quo tempore primum vnâ cum Potidæatis [*ab Atheniensibus*] defecerunt, & iterum postea. Negabant igitur se societatis initæ iusiurandum violaturos, quòd fœdera cum Atheniensibus inire nollent. Cùm enim iureiurando interposito, cuius Dij testes fuissent, illis, [*qui erant in Thracia,*] fidem dedissent, [*dicebant*] se Deorum numina suo periurio læsuros, si ipsos proderent. Nam [*in fœderum conditionibus apertè*] dictum esse, nisi vel Deorum, vel heroum [*aliquod*] impedimentum intercederet. Hoc autem sibi diuinum impedimentum videri. Atq; de veteri quidem iureiurãdo hæc tantùm responderunt. Quod autem ad societatem cum Argiuis ineundam attineret, se cum amicis deliberaturos, & quidquid æquum esset, facturos. Et Lacedæmoniorum quidem legati domum redierunt. Corinthi verò præsentes erant & Argiuorum legati, qui Corinthios ad societatem [*secum*] ineundam, & ad omnem cunctationem abiiciendam adhortabantur. Illi verò ipsis edixerunt, vt ad proximum concilium apud se, [*Corinthi,*] habendum venirent. Confestim autem & Eleorum legatio [*Corinthum*] venit, ac primùm cum Corinthiis societatem fecit. Deinde illinc Argos profecti, quemadmodum edictum fuerat, societatem cum Argiuis inierunt. Fortè enim [*Elei*] cum Lacedæmoniis de Lepreo contendebant. Nam cùm Lepreatæ bellum quondam cum quibusdam Arcadibus gessissent, & Elei ad illius belli societatem à Lepreatis acciti fuissent, ea conditione, vt dimidiam partem agri, [*de quo contendebatur,*] obtinerent, finito bello, Elei ipsis Lepreatis [*totum*] agrum colentibus talentum imposuerunt quòd Olympio Ioui [*quotannis*] penderent. Et [*Lepreatæ hoc*] ad bellum vsque Atticum persoluerunt. Deinde cùm [*hoc persoluere*] desiissent, causati bellum, Elei [*illos*] vrgebant. Illi verò, ad Lacedæmonios se conuerterunt, [*eorumq; fidem implorarunt.*] Cùm autem huius controuersiæ cognitio, decisioq; Lacedæmoniis commissa fuisset, Elei suspicati se suum ius [*apud Lacedæmonios arbitros*] non obtenturos, omisso arbitrio, Lepreatarum agrum vastarunt. Lacedæmonij verò multo magis Lepreatas liberos esse, & Eleos iniustè

facere pronuntiarunt. Et quod [*Elei*] arbitrio stare noluissent, præsidium grauis armaturæ militum Lepreum miserunt. Elei verò existimantes vrbem, quæ à se defecisset, Lacedæmonios recepisse, & pacis conditionem proferentes, in qua disertis verbis erat, vt singuli [*sociorum*] quæ belli Attici initio possidebant, hæc retinerent, & [*ab illo bello*] discederent. vt iniquo arbitrio damnati, quòd suum ius non obtinuissent, ad Argiuos defecerunt, societatemque [*cum illis*] sicuti prædictum fuerat, hi quoque fecerunt. statim autem post illos & Corinthij, & Chalcidenses, qui sunt in Thracia, societatē cum Argiuis inierunt. Bœoti verò, & Megarenses, quamuis idem [*se facturos*] dicerent, quod à Lacedæmoniis contemnerentur, tamen quiescebāt, [*nec vllam societatem cum Argiuis inibant,*] quòd popularem Argiuorum statum sibi, qui paucorum dominatu regerentur, minus, quàm Lacedæmoniorum Rempub. putarent profuturum. Per eadem huius æstatis tempora Athenienses, cùm Scionæos expugnâssent, puberes interfecerūt, & pueros, ac mulieres in seruitutem redegerunt, agrumq; Platæensibus, colendum dederunt. Delios etiam rursus in Delum reduxerunt, reputantes & clades in prœliis [*post eos pulsos*] acceptas, & Dei, qui Delphis colebatur, oraculum, [*quo Delios in suas pristinas sedes reducere iubebantur.*] Et Phocenses, & Locri bellum [*inter se*] gerere cœperunt. Corinthij verò, & Argiui, cùm iam essent socij, Tegeam iuerunt, vt eam à Lacedæmoniorum societate auerterent, quòd [*eam*] magnam [*Peloponnesi*] portionem esse cernerent, ac, si ea sibi accessisset, se totam Peloponnesum habituros sperarent. Sed cùm Tegeatæ respondissent se Lacedæmoniis non aduersaturos, Corinthij qui hactenus in eam rem acerrimè incubuerant, de contentione remiserunt, & veriti sunt ne nullus ex aliis ad se posthac accederet. Veruntamen ad Bœotos, profecti, [*eos*] orarunt vt secum, & cum Argiuis societatem inirent, cæteraq; communiter administrarēt. Adhæc istas decem dierum se inducias, quæ non multo post ista quinquaginta annorum fœdera inter Athenienses, & Bœotos mutuò factæ fuerant, Corinthij suadebant Bœotis, vt se Athenas sequuti, sibi quoque impetrarent eodem modo factas, quo Bœoti [*eas*] habebant. Quòd si Athenienses [*has sibi quoque concedere*] recusarent, inducias [*ipsis*] renuntiarent, & in posterum cum [*ipsis*] absque se nullum fœdus facerent. Bœoti verò, rogantibus Corinthiis, quod ad societatem quidem Argiuorum attineret, eos supersedere iusserunt. Athenas verò cum Corinthiis profecti, decem dierum inducias [*ab Atheniensibus*] non impetrarunt. Sed Athenienses responderunt, Corinthiis esse fœdera, si modò Lacedæmoniorum erant socij. Bœoti verò non magis propterea decem dierum induciis renuntiare voluerunt, quamuis Corinthij hoc flagitarent, & cum expostulatione dicerent ita inter se conuenisse [*illos tamen promissis non stare.*] Corinthiis autem induciæ sine fœdere cum Atheniensibus extiterunt. Eadem æstate Lacedæmonij cum frequentib. copiis, quas ex omni totius populi ordine collegerant, duce Plistoanacte Pausaniæ filio, Lacedæmoniorum rege, expeditionem susceperunt aduersus Parrhasios, qui sunt in Arcadia, & qui Mantineorum imperio parent ab ipsis seditione laborantibus acciti, simul etiam euersuri, si possent, munitionē, quam Mantinei in Cypselis extruxerant, & in agro Parrhasio sitam ipsi suo præsidio tenebant, prope Sciritidem, quæ est agri Laconici. Et Lacedæmonij quidē agrum Parrhasium vastabant. Mantinei verò vrbis custodia Argiuis tradita, ipsi socios suo præsidio tutabantur. Cùm autem & munitionē in Cypselis extructam, & vrbes in agro Parrhasio sitas cōseruare non possent, abierunt. Lacedæmonij verò, cùm Parrhasios in libertatem asseruissent, & munitionem illam euertissent, domum redierunt. Eadem æstate Lacedæmonij, cùm ad ipsos iam ex Thracia rediissent milites, qui cum Brasida [*illuc*] profecti fuerant, quos post inita fœdera Clearidas reduxerat, decreuerunt, seruos quidem, qui cum Brasida prœlio interfuerant, liberos esse, & habitare vbicunq; vellent. Nec multo pòst ipsos cum iis, quos recēter in ciuium ius asciuerant, in Lepreo collocarūt, quòd in Laconico, ac Eleo agro, [*in ipsis videlicet vtriusq; agri cōfiniis*] situm erat, cùm iam Eleorum hostes essent. Suos verò [*ciues,*] qui in insula [*Sphacteria*] capti fuerant, & qui arma [*hosti*] tradiderant, veriti ne aliquid rerum nouarum molirentur, existimantes se propter cladem acceptam deteriore,

[*quàm*

[*quàm cæteros*,] conditione futuros; quamuis integra fama, & existimatione forent, quamuis etiam [*ipsorum*] nonnulli magistratus iam gererent, ignominia notarunt. Hac autẽ ignominia notarunt, vt nullum magistratum gererent, vtq; nullam haberent potestatem earum rerum, quas aut emissent, aut vẽdidissent. Postea tamen in integrum restituti fuerũt. Eadem æstate Dictidienses Thysson [*in monte*] Atho sitam, Atheniensium sociam [*ciuitatem*] ceperunt. Atque hac tota æstate inter Athenienses, & Peloponnesios commercium fuit. Sed statim post inita fœdera Athenienses & Lacedæmonij inter se suspecti esse cœperunt, quòd neutri loca, [*quæ tenebant*,] alteris restituissent. Nam Lacedæmonij, quibus sortito obtigerat, vt [*loca, quæ tenebant, Atheniensibus*] priores redderent, nec Amphipolin, nec cætera reddiderant, nec socios, qui erant in Thracia, ad fœdera recipienda adegerant, ac ne Bœotos quidem, neq; Corinthios, quamuis perpetuò dicerent se, nisi [*fœdera recipere*] vellent, vnâ cum Atheniensibus eos coacturos: tempusque sine singrapha præstituerant, intra quod qui fœdera [*secum*] non inissent, vtrisque hostes esse [*pronuntiarant*.] Cùm igitur Athenienses nihil horum [*ab illis*] re ipsa præstari viderent, Lacedæmonios nihil æqui animo agitare suspicabantur. Quamobrem ipsis Pylum repetentib. reddere noluerunt, quinetiam eos pœnitebat, quod captiuos ex insula [*Athenas delatos ipsis iam*] reddidissent. Cæteraque [*Lacedæmoniorum*] loca retinebant, expectantes donec & illi præstarent quæ promiserant. Lacedæmonij verò dicebant se præstitisse quæ poterant: Se enim Atheniensibus reddidisse omnes, quos ex ipsis apud se in vinculis habebant. & milites, qui erant in Thracia, abduxisse, & si quid aliud in sua potestate habebãt, [*hoc ipsis reddidisse*.] Sed Amphipolin in sua potestate non esse dicebant, ita vt [*eam ipsis*] traderent. Operam verò daturos, vt & Bœotos, & Corinthios in fœdera adducerent, vtque Panactum reciperent, & Athenienses, quotquot apud Bœotos erant captiui, recuperarent. Postulabant, autem vt [*Athenienses*] Pylum sibi restituerent: sin minus Messenios, & seruitia [*illinc*] educerent, quemadmodum & ipsi ex Thracia [*suos abduxerant*:] vtque locum illum Athenienses ipsi, si vellent, custodirent. Sæpe autem, multisq; sermonibus per hanc æstatem habitis, [*tandem*] Atheniensibus persuaserunt, vt è Pylo educerent Messenios, cæterosque [*Lacedæmoniorum*] seruos, & quotquot ex agro Laconico [*ad ipsos*] transfugerant. Ipsosque in Craniis Cephalleniæ [*insulæ vrbe*] collocarunt. Hac igitur æstate à bello [*vtrinque*] cessatum est, &, vltrò, citroque ad vtrosque commeatum. In sequenti hyeme, (iam enim alij Ephori magistratum gerebant: nec erant ij, quibus magistratum gerentibus fœdera percussa fuerant: quinetiam horum nonnulli fœderibus erant aduersarij) cùm legati ex sociorum agro [*Lacedæmonem*] venissent, & Athenienses, & Bœoti, & Corinthij præsentes adessent, & vltrò, citroq; multa verba facta fuissent, nec quicquam inter eos conueniret, postquam [*Athenienses*] domum redierunt, Cleobulus, & Xenares (illi, qui ex Ephoris fœdera frangere potissimum volebant) cum Bœotis, & Corinthiis priuatim sermones habuerunt, admonentes vt harum rerum statum accuratissimè cognitum perpenderent, operamq; darent, vt Bœoti, vbi prius ipsi societatem cum Argiuis inissent, postea cum Bœotis, Argiuos Lacedæmoniis socios adiungerent. Sic enim Bœotos fœdus cum Atheniensibus inire minimè coactum iri [*putabant*.] Lacedæmonios enim Atheniensium inimicitiis, ac fœderum cum ipsis initorum violationi amicitiam, & societatem Argiuorum antepositurov. Habebant enim exploratum Lacedæmonios perpetuò cupere ciuitatem Argiuorum opportunè sibi amicam esse, quod bellum extra Peloponnesum leuius [*sibi*] fore ducerent, [*si Argiuos sinceros, & constantes amicos haberent*,] Bœotos verò rogabant vt Panactum Lacedæmoniis traderent, vt pro hoc recepta, si possent, Pylo, ad bellum aduersus Athenienses commodius descenderent. Atque Bœoti, & Corinthij cum his mandatis, quæ acceperant à Xenare, & Cleobulo, & [*ab aliis*] quotquot ex Lacedæmoniis erant ipsis amici, vt ad suas Resp. referrent, vtrique abierunt. Quos abeuntes duo è summo Argiuorum magistratu viri in ipso itinere obseruauerunt, congressiq; cum eis in colloquium venerunt, si quo pacto Bœoti societatem secum inire possent, quemadmodum Corinthij, & Elei, & Mantinei. Se enim existimare

[*dicebant*,] si res ista [*sibi feliciter*] successisset, facile iam sibi fore id bellum gerere, & pacem facere & cum Lacedæmoniis, si vellent, & cum quibuscunque aliis opus esset, palam, & publicè hac de re agentibus. Hæc Bœotorum legatis audita placuerunt. Nam fortè accidit, vt [*hi duo Argiui*] ea peterent, quæ vel ipsi amici, qui Lacedæmone erant, ipsis mandarant. Cùm autem illi [*duo*] Argiui suum sermonem ab ipsis admissum animaduertissent, & dixissent se legatos in Bœotiam missuros, abierunt. Bœoti verò [*domum*] reuersi, ad Bœotarchas, [*id est, Bœotorum Magistratus*,] detulerunt cùm ea, quæ Lacedæmone, tum ea, quæ ex Argiuis in congressu audissent. Bœotarchæ verò id acceptũ habuerunt, & multo promptiores fuerunt, quòd ipsis vtrinq; contigisset, vt & illi ex Lacedæmoniis, quos sibi amicos habebant, eadem peterent, & Argiui ad eadem properarent [*eademq; cuperent*.] Nec multo pòst Argiuorum legati venerunt, vt eos solicitarent ad transigenda ea, quæ promiserant. Bœotarchæ verò probatis ipsorum postulatis, ipsos remiserunt, polliciti se legationem Argos de societate missuros. Interea verò Bœotarchis, & Corinthiis, & Megarensibus, & legatis ex Thracia [*missis*,] primùm placuit, vt iureiurando interposito fidem sibi mutuò darent, [*& fœdus inter se facerent*,] ea conditione, vt, quotiescunque res hoc flagitaret, opem ei ferrent, qui ope indigeret, & cum nullo bellum gererent, aut compositionem, [*pacemq;*] facerent, nisi de communi [*omnium sociorum*] sententia. Et ita Bœotos, & Megarenses (idem enim faciebant) cum Argiuis iam fœdus facere [*dicebant*.] Verùm antequam [*huius fœderis*] iusiurandum iuraretur, Bœotarchæ rem communicarunt cum quatuor Bœotorum consiliis, quæ summam rerum Bœotiarum potestatem habent, & suadebant, vt iureiurando interposito fœdus auxilij mutui gratia cum illis ciuitatibus iniretur, quæcunque secum fœdus adhibito iureiurando facere vellent. At Bœoti, qui in illis consiliis erant, [*eorum*] consilium non probarunt, veriti ne Lacedæmoniis aduersarentur, si cum Corinthiis, qui [*ab illis*] defecerant, interposito iureiurando fœdus facerent. Neque enim Bœotarchæ ipsis declarauerant ea, quæ Lacedæmone Cleobulus, & Xenares Ephori, & [*alij*] amici suaserant, vt prius cum Argiuis, & Corinthiis societatem inirent, deinde cum Lacedæmoniis eandem facerent, [*& Argiuos Lacedæmoniis socios adiungerent*.] Nam [*Bœotarchæ*] existimabant illos, qui erant in consilio, quamuis [*hæc ipsis*] non dixissent, tamen nihil aliud decreturos, quàm quod ipsi à se prius deliberatum [*ipsis*] suasissent: sed cùm res [*ipsis*] non successisset, Corinthij quidem, & legati ex Thracia [*missi*] infecto negotio abierunt. Bœotarchæ verò, qui, si [*quatuor Bœotorum consiliis hæc*] persuadere potuissent, operam dare statuerant, vt etiam cum Argiuis societatem inirent, nec de Argiuis quicquam amplius ad illa [*quatuor*] consilia retulerunt, nec legatos, quos, [*se missuros*] promiserant, Argos miserunt: sed in curia quædam, & rerum omnium procrastinatio erat. Hac eadem hyeme Mecybernam, vbi erat Atheniensium præsidium, subitò adorti ceperunt. Posthæc Lacedæmonij (nam inter ipsos, & Athenienses assidua colloquia fiebant de locis, quæ inuicem tenebant) existimantes si Athenienses Panactum à Bœotis recepissent fore vt ipsi Pylum reciperent. Bœotos per legationem adierunt, & orarunt vt Panactum, & quotquot ex Atheniensibus in vinculis haberent, sibi traderent, vt pro his ipsi Pylum reciperent. Bœoti verò negarunt se [*hæc*] reddituros, nisi secum, quemadmodum cum Atheniensibus, societatem priuatim coirent. Lacedæmonij verò quamuis scirent se Atheniensibus iniuriam facturos, quòd [*in fœderis conditionibus*] cautum esset, ne sine communi consensu vel fœdus cum quoquam fieret, vel bellum gereretur: quia tamẽ Panactum recipere cupiebant, vt Pylum pro ipso recuperarent, simul etiam quòd illi, qui fœdera confundere properabant, ad fœdus cum Bœotis ineundum propensiores, societatẽ [*cum ipsis*] fecerunt, hyeme iam extrema, & sub vere statim Panactũ euersum est. Et vndecimus huius belli annus exiit. Ineũte statim vere insequentis æstatis Argiui, cùm Bœotorum legati, quos [*Bœoti*] se missuros dixerant, non venissent, & Panactum [*ab illis*] euersum intellexissent, & societatem inter Bœotos, & Lacedæmonios priuatim factam, extimuerunt, ne

[*omnium*

[*omnium fœdere exclusi*] soli relinquerentur, omnesque socij se Lacedæmoniis adiungerent. Existimabant enim Bœotos à Lacedæmoniis inductos fuisse, & ad Panactum euertendum, & ad ineundam cum Atheniensibus societatem, & Athenienses harum rerum conscios esse [*credebant.*] Itaq; ne cum Atheniensibus quidem societatem facere sibi amplius integrũ esse [*ducebant,*] cùm antea sperassent, si, propter controuersias, ea fœdera, quæ cum Lacedæmoniis inierant, frangerentur, futurum saltem, vt cum Atheniensibus societatem inirent. Argiui igitur, cùm his difficultatibus premerentur, & vererentur, ne simul cum Lacedæmoniis, & Tegeatis, & Bœotis, & Atheniensibus bellum sibi gerendum esset, quòd Lacedæmoniorum fœdera prius non accepissent: sed animis elati Peloponnesi principatum se adepturos sperassent, quamprimum potuerunt legatos Lacedæmonem miserunt, Eustrophum, & AEsonem, qui ipsis charissimi, [*& gratiosissimi*] esse videbantur: existimantes, vbi quàm commodissima fœdera pro præsenti rerum statu cum Lacedæmoniis fecissent, quomodocunq; res caderet, se quietos futuros. Ipsorum autem legati [*Lacedæmonem*] profecti, sermonem habuerunt cum Lacedæmoniis, quibus conditionibus fœdera facienda essent. Ac primùm quidem Argiui postulabant, vt vel ciuitatis, vel priuati alicuius arbitrio, permitteretur cõtrouersia de agro Cynurio, de quo in confiniis posito semper [*vtriq; inter se*] contendebant (hic autem ager continet Thyream, & Anthenam vrbem, eumq; Lacedæmonij possident.) Deinde verò, quamuis Lacedæmonij nullam de eo mentionem fieri finerent: at se, si vellent illi fœdus ex pristina formula facere, ad hoc paratos esse [*dicerent:*] Lacedæmonios tamen Argiui legati ad hæc sibi concedenda induxerunt, vt [*videlicet*] in præsentia quidem fœdus annorum quinquaginta facerent, quotiescunque verò vtrilibet [*alteros ad prœlium*] prouocassent, dummodo neque morbo, neque bello vel Lacedæmoniorum, vel Argiuorum ciuitas implicita esset, de hoc agro armis decernere liceret, quemadmodum & antè quondam [*factum esset,*] quum vtrique se victores discessisse iudicarunt. Sed [*tamen alteris alteros*] persequi non liceret vlterius, quàm vel ad Argiuum, vel ad Lacedæmonis terminos. Lacedæmoniis verò primùm quidem hæc [*Argiuorum postulata*] stultitiæ plena esse videbantur, deinde [*tamen*] (Argos enim quauis ratione amicum habere cupiebant) assensi sunt iis conditionibus, quibus [*fœdus fieri*] postulabant, & syngrapham fecerunt. Lacedæmonij autem [*legatos Argiuorum*] hortati sunt, vt priusquàm quicquam eorum, [*de quibus inter eos tunc actum fuerat,*] conficeretur, Argos reuersi populo [*fœderis conditiones scriptis mandatas*] ostenderent, quas si probasset, tunc verò ad Hyacinthia, [*Lacedæmonem*] redirent, vt [*fœderis*] iusiurandum præstarent. Et illi quidem abierunt. Interea verò dum Argiui hæc tractarent, Lacedæmoniorum legati, Andromenes, Phædimus, & Antimenidas, quibus mandatum fuerat, vt Panactum, & captiuos à Bœotis receptos Atheniensibus redderent. Panactum quidem ab ipsis Bœotis euersum offenderunt. eo prætextu, quòd olim inter Bœotos, & Athenienses orta de illo castello controuersia, iureiurando interposito conuenisset, vt neutri [*soli*] id incolerent; sed Atheniensium viros, quos [*Bœoti,*] captiuos habebãt, Andromenes, eiusq; collegæ receptos ad Athenienses deduxerunt, ac reddiderunt, & Panacti euersionem ipsis significarunt, existimantes se hoc etiam ipsis reddituros, [*sed hanc eius euersionem vtilem ipsis forte dicebant.*] nullum enim Atheniensium hostem in eo amplius habitaturum. Cùm autem hæc dicerentur, Athenienses grauiter indignabantur, quòd à Lacedæmoniis iniuriam sibi fieri putarent, cùm ob euersionem Panacti, quod erectum, [*& stans*] traditũ oportuerat, tum quòd audirent [*eos*] cum Bœotis quoque societatẽ priuatim fecisse, cùm tamẽ antea dicerent se communiter adacturos [*ad fœdus recipiendum*] eos, qui fœdus recipere noluissent. [*Hæc igitur,*] & alia considerabant, quæcunque [*Lacedæmonij*] ex pacto non seruauerant, & se fraude circumuentos existimabãt. Quare [*Lacedæmoniorum*] legatos cum asperiore responso dimiserunt. Cùm igitur inter Lacedæmonios, & Athenienses huiusmodi dissidium esset, statim & illi, qui Athenis fœdera soluere cupiebant, in hanc rem incumbere cœperunt. Erant autem cùm alij, tum etiam Alcibiades Cliniæ filius,

qui, quamuis ætate tunc esset adhuc iuuenis, tamen propter maiorum dignitatem honorabatur, vt [*nullus alius*] in alia ciuitate [*magis hoc nomine queat honorari:*] cui vel satius esse videbatur ad Argiuos potius accedere [*& societatem cum illis inire.*] quinetiam contentionis studio, quòd elato esset animo [*fœderibus*] aduersabatur, quòd Lacedæmonij per Niciam, & Lachetem fœdera fecissent, ipso propter adolescentiam contempto, nec habito ei honore ex vetusti hospitij iure: quòd, cum [*ipsius*] auus [*Lacedæmoniis*] renuntiasset, ipse illorum captiuos ex insula [*Athenas delatos*] officiis prosequens, renouare cogitabat. vndiq; igitur sibi de suo iure detrahi putans, & initiò Lacedæmoniis intercessit, affirmans illos non esse constantes: sed, vt, inito cum Argiuis fœdere, eos sibi eximant, [*sibiq́ lectos socios adiungant,*] & postea Athenienses solos, [*omniq́ sociorum auxilio nudatos*] adoriantur, hac de causa fœdus cum ipsis facere velle. Et tũc, quum hoc dissidium exortum est, confestim Argos [*nũtium*] priuatim misit, hortans [*Argiuos,*] vt quàm celerrimè cum Mantineis, & Eleis [*Athenas*] venirent, [*eos*] ad societatem [*cum Atheniensibus ineundam*] prouocantes, quòd tempus esset opportunũ, seq; studiosissimè ipsis adfuturum [*pollicetur.*] Argiui autem, cùm hunc nuntium audissent, simul etiam cùm cognouissent societatem à Bœotis cum Atheniensibus non esse factam: sed magnam dissensionem inter ipsos [*Athenienses*] & Lacedæmonios esse natam, suos quidem legatos, qui [*tunc*] aberant, quos de fœderibus acturos Lacedæmonem miserant, non curabant; sed ad Athenienses potius animum aduertebant: existimantes ciuitatem eum, qua sibi vetus amicitia intercederet, & quæ populari statu, quemadmodum & sua ciuitas, regeretur, & quæ magnam in mari potentiam haberet, sibi, si bellum susciperent in hoc auxilium esse laturam. Confestim igitur legatos de societate acturos ad Athenienses miserunt. Illos autem Eleorum, & Mantineorum legati comitabantur. Confestim etiam & Lacedæmoniorũ legati, Philocharidas, Leon, & Endius, qui [*apud Athenienses*] gratiosi esse videbantur, [*eò*] profecti sunt, veriti ne [*Athenienses Lacedæmoniis*] irati societatem cum Argiuis facerent, simul etiam Pylum pro Panacto repetituri, & de societate cũ Bœotis inita [*Lacedæmonios*] purgaturi [*& demonstraturi illos hanc societatem*] non fecisse, vt Atheniensibus malum, [*damnumq́*] darent. Cùm autem hisce de rebus in Senatu verba facerent, & se cum summa potestate de componendis omnibus controuersiis [*eò*] venisse dicerent, Alcibiadi metum incutiebant, ne si ad populum hæc [*ipsa*] retulissent, plebem allicerent, & Argiuorum societas respueretur. Sed Alcibiades huiusmodi fraudem aduersus ipsos machinatur. Lacedæmoniis, fide ipsis data, persuadet ne coram populo fateantur se cum summa potestate venisse, quòd si fecerint, se Pylum ipsis redditurum, (se enim hoc Atheniensibus persuasurum, quemadmodum & tunc se [*Lacedæmoniis*] aduersari dicebat) & cæteras controuersias compositurum. Hæc autem [*Alcibiades*] eo consilio agebat, vt [*Lacedæmonios*] à Nicia alienaret, vtq; apud populum ipsos criminatus, quòd nihil sinceri in animo haberent, nec eadem vnquam dicerent, Argiuorum, & Eleorum, & Mantineorum societatem [*Atheniensibus*] conciliaret. Et ita euenit. Nam cùm [*legati*] ad populum processissent, & interrogati non dixissent (vt in Senatu) se cum summa potestate venisse, tunc verò Athenienses haud amplius [*illorum inconstantiam, ac perfidiam*] tulerunt. Sed Alcibiadem multo vehemẽtioribus, quàm antè, clamoribus Lacedæmonios insectantem audiebant, [*eisq́ morem gerebant,*] animisq; propensis erãt, Argiuis, illorumq; comitibus [*in cõcionem*] introductis, ad societatem cum ipsis statim incundam. Sed facto terræmotu, priusquam quicquã constitueretur, [*populiq́ suffragiis ratum fieret*] hæc concio dilata est. In concione verò, quæ postridie conuocata fuit, Nicias, quamuis ipsi Lacedæmonij [*ab Alcibiade*] decepti fuissent, quamuis etiam ipse quoque deceptus fuisset, quòd [*Lacedæmonij verbis eiusdem Alcibiadis adducti, coram populo*] negassent se cum summa potestate venisse, tamen dixit oportere [*Athenienses*] cum Lacedæmoniis potius, [*quàm cum Argiuis*] societatem inire, & societate, quam cum Argiuis facere volebant, supersedere, & [*legatos*] ad ipsos [*Lacedæmonios*] iterum mittere, & explorare quidnam in animo haberent. Hanc enim belli dilationem sibi quidẽ honestam, illis verò turpem fore dicebat. Nam sibi quidem maximè ex-

mè ex-

mè expedire, florente iam Republ. fortunam hanc florentem quàm diutissimè conseruare. Illis verò in afflicta fortuna versantibus, loco lucri fore primo quoque tempore belli fortunam periclitari. Persuasit autem [*Atheniensibus,*] vt legatos [*Lacedæmonem*] mitterent (in quorum numero & ipse erat) qui iuberent Lacedæmonios, si quid sinceri in animo haberent, Panactum erectum, [*ac integrum,*] & Amphipolin restituere, & Bœotorum societatē missam facere, nisi fœdera [*secum*] inire vellent, quemadmodum [*in fœderibus apertissimè*] cautum fuerat, vt neutri sine mutuo consensu cum vllo paciscerentur. Imperarunt etiam [*legatis,*] vt [*Lacedæmoniis*] dicerent, se quoque, si [*Lacedæmoniis*] iniuriam facere voluissent, societatem cum Argiuis iam facturos fuisse: quòd ipsi [*Argiui*] hac ipsa de causa [*Athenis*] adessent. Et si quid aliud [*Lacedæmoniis*] crimini dabant, Niciam eiusque collegas cum mandatis de omnibus, [*ad illos*] miserunt. Cùm autem legati [*Lacedæmonem*] peruenissent, & cùm alia denuntiassent, tum etiam ad extremum dixissent, nisi [*Lacedæmonij*] societatem cum Bœotis initam dirimerent, qui fœdus [*secum*] inire noluerant, se quoque cum Argiuis, eorumq; sociis societatem facturos: Lacedæmonij responderunt, se societatem cum Bœotis initam non dirempturos (nam Xenares Ephorus & alij, quotquot eiusdem factionis erant, euicerant, vt hæc fierent [*vtque hoc responsum Atheniensibus daretur:*]) fœderis tamen insiurendum Nicia rogante renouarunt. Verebantur enim [*Nicias*] ne rebus omnibus prorsus infectis abiret, ac malè audiret (quod etiam accidit) quòd fœderum cum Lacedæmoniis faciendorum autor esse videretur. Cùm autem ipse rediisset, & Athenienses audissent nihil à Lacedæmoniis impetratum fuisse, confestim indignari cœperunt, & iniuriam [*ab illis*] sibi fieri putantes, cum Argiuis, eorumque sociis (aderant enim illi, ab Alcibiade introducti) fœdera, ac societatem fecerunt his verbis: Fœdera fecerunt Athenienses, & Argiui, & Mantinei, & Elei, in annos centum, pro se ipsis & pro sociis, quibus vtrique præsunt, sincera, & commoda tam terra, quàm mari. Nefas autem sit Argiuos, & Eleos, & Mantineos, eorumque socios Atheniensibus, ac sociis, quibus Athenienses imperant, arma detrimenti causa inferre. Et [*vicissim*] nefas Athenienses, eorumque socios, Argiuis, & Eleis, & Mantineis eorumque sociis [*arma detrimenti causa inferre,*] vlla vel fraude vel machinatione. His conditionibus Athenienses, & Argiui, & Elei, & Mantinei sint socij centum annos. Et si hostes in Atheniensium agrum inuaserint, Argiui, & Elei, & Mantinei Athenas ad opem ferendam veniant, prout Athenienses [*ipsis*] denuntiauerint, ratione quàm acerrima poterunt, pro viribus. Quod si [*hostes agro Attico*] vastato discesserint hæc [*hostium*] ciuitas ab Argiuis, & Mantineis, & Eleis, & Atheniensibus pro hoste habeatur, & à cunctis his ciuitatibus [*bello petatur ac*] vexetur. Nulli verò harum ciuitatum bellum [*communiter susceptum*] aduersus [*hostium*] ciuitatem deponere liceat nisi cunctis [*idem*] videatur. Vicissim autem Athenienses quoque Argos Mantineam, & Elin ad opem ferendam proficiscantur, si hostes inuaserint in agrum Eleorum, aut Mantineorum, aut Argiuorum, prout hæ ciuitates [*ipsis*] significauerint ratione quàm acerrima poterunt, pro viribus. Quòd si [*hostes agro istarum ciuitatum*] vastato discesserint, hæc [*hostium*] ciuitas ab Atheniensibus, & Argiuis, & Mantineis, & Eleis pro hoste habeatur, & à cunctis his ciuitatibus [*bello petatur ac*] vexetur. Bellum autem aduersus hanc ciuitatem [*susceptum*] deponere nefas sit, nisi cunctis ciuitatibus [*idem*] videatur. Præterea nulla [*harum ciuitatum fœderatarum*] per agrum suum, aut sociorum, quibus singulæ ciuitates imperant, aut per mare, homines armatos, inferendi belli gratia, transire sinat, nisi vniuersæ ciuitates, Atheniensis, Argiua, Mantinea, & Elea, de communi sententia transitum [*illi dandum*] esse decreuerint. Illis autem, qui opem ferent, ciuitas, quæ [*illos*] mittet, commeatum præbeat ad dies triginta, ex eo die, quo [*auxilia*] in eam ciuitatem ingressa fuerint, quæ opem sibi ferendam significauerit, & [*iisdem auxiliis*] abeuntibus eodem modo [*commeatum præbeat.*] Quod si copias [*accitis*] diutius vti velint, illa ciuitas, quæ [*copias*] acciuerit, stipendium det singulis quidem grauis ac leuis armaturæ militibus, atque sagittariis, quotidie ternos obolos

Æginæos. Equiti verò singulas drachmas Æginæas. Eadem ciuitas, quæ [*copias*] acciuerit, imperij summam obtineat, si bellum in eius finibus geratur. At, si quò vniuersis ciuitatibus, coniunctis copiis proficisci visum fuerit, omnes ciuitates [*in hac expeditione*] par imperium participent. Hæc autem fœdera, Athenienses quidem pro se ipsis, & pro sociis iurent; Argiui verò, & Mantinei, & Elei, eorumque socij, in suis quiq; ciuitatibus iurent. Singulæ autem ciuitates supra lectas hostias iusiurandum, quod moribus patriis est receptum, & quod religiosissimum apud singulas habetur, iurent. Iusiurandum autem in hæc verba iuretur: Perstabo in societate ex pactis, & conuentis, iustè, & innocuè, & sincerè, nec [*eam*] vlla vel fallacia, vel machinatione violabo. Iurent autem Athenis quidem, Senatus, & Tribuni plebis. Pyrtanes autem [*id est, Pretores, & summi Atheniensium Magistratus*] ad iusiurandum [*alios*] adigant. Argis verò, Senatus, & Octoginta viri, & Artynæ. Et octoginta viri [*alios*] ad iusiurandum adigant. Mantineæ verò, Demiourgi, & Senatus, & cæteri Magistratus. Theori verò, & Tribuni militum [*alios*] ad iusiurandum adigant. Elide verò, Demiurgi, & Quęstores ærarij, & sexcenti viri. Demiurgi verò, & Thesmophylaces [*id est, legum custodes*] ad iusiurandum [*alios*] adigant. Hoc autem iusiurandum renouent, Athenienses quidem, euntes Elin, & Mantineam, & Argos, triginta diebus ante Olympia. Argiui verò, & Elei, & Mantinei, euntes Athenas, decem diebus ante magna Panathenæa. Hæc autem fœderum, & iurisiurandi, & societatis pacta in lapideo cippo inscribant. Athenienses quidē, in arce: Argiui verò, in foro, in Apollinis templo: Mantinei verò, in Iouis templo, [*quod est*] in foro. Cippum etiam æneum communi sumptu factū statuant Olympiæ, in ludis Olympiacis, qui nunc fiunt. Quòd si quid his ciuitatibus videatur melius esse, [*hoc*] addant pactis, & conuentis. Quicquid autem his vniuersis ciuitatibus consilio vnâ communicato visum fuerit, id ratum sit. Hæc igitur fœdera, & societates hunc in modum initæ sunt. Illa tamen, quæ inter Lacedæmonios, & Athenienses inita fuerant, neutri propterea alteris renuntiarunt. Corinthij verò, quamuis essent Argiuorum socij, hæc tamen [*cum aliis*] inire noluerunt: quinetiam cùm paulo antè [*fœdus, &*] societas inter Eleos, Argiuos, & Mantineos inita fuisset, ea conditione, vt cum iisdem bellum gererent, & [*cum iisdem*] pacem facerent, [*huius societatis*] participes esse noluerūt, [*nec eā iureiurando ratam habere voluerunt.*] Dixerunt enim sufficere sibi superiorem illam subsidiariam societatem, quam inter se inierant, vt alteri alteris mutuam opem ferrent, at nulli bellum communiter inferrent. Atque ita Corinthij ab illorum societate recesserunt, & animum ad Lacedæmonios iterum conuerterunt. Hac autem æstate Olymphia extiterunt, in quibus Androsthenes Arcas, tunc primùm in pancratij certamine victor fuit: & Lacedæmonij aditu ad templum ab Eleis prohibiti fuerunt, ne sacrificium facerent, néve certarent, quòd ipsis non persoluerent multam quam Elei ipsis ex lege Olympiaca damnatis irrogauerant, dicebant enim illos in munitionem Phyrcum arma intulisse, & milites ex suis armatos Lepreum immisisse, Olympiaci fœderis tempore, [*dum ludi, & Olympiaca sacrificia fierent.*] Multa autem erant duo millia minarum, in singulos milites armatos binæ minæ, quemadmodum lege continetur. Lacedæmonij verò, missis [*ad eos*] legatis, contradicebant, negantes se iustè condemnatos, quippe, quòd fœdus Lacedæmoniis nondum denuntiatum fuisset, quum suos milites armatos [*illuc*] immiserunt. Elei verò dicebant inducias, [*quæ ludorum, ac sacrificiorum olympiacorum causa indici solebant,*] apud se iam fuisse. Sibi enim ipsis, [*& sui agri incolis*] primis [*has inducias*] indixerant, & se quiescentibus, neque [*tale quid*] expectantibus, vt pote fœderis tempore, ipsos Lacedæmonios clam iniuriam [*sibi*] fecisse [*dicebant.*] Lacedæmonij verò excipiebant, [*atq; illis respondebant, non solis agri Elei incolis has inducias indicendas fuisse: sed*] oportuisse etiam ipsos [*Eleos*] Lacedęmoniis denuntiare, si tunc iniuriam sibi ab ipsis [*Lacedæmoniis*] fieri putabant, non autem, quòd [*iniuriam ab illis sibi factam*] arbitrarentur, hoc facere, [*& Lacedæmoniis multam irrogare,*] & [*Lacedæmonij promittebant se*] nulla arma in posterum ipsis illaturos. Elei verò in eadem sententia perstabant, dicentes se nunquam adductum iri, vt sibi nullam iniuriam [*à Lacedæmoniis*] factam fuisse crederent.

derent. Sed si [*Lacedæmonij*] Lepreum sibi restituere vellent, [*dicebant se ipsis*] suam multæ partem remissuros, & [*partem,*] quæ Deo deberetur, se pro ipsis persoluturos. Sed cùm [*Lacedæmonij Eleos*] audire, [*moremq; ipsis gerere*] nollent, [*Elei*] rursus hæc postularunt, vt Lepreum quidem si nollent, non restituerent, verum ascenderent ad Iouis Olympij aram, quandoquidem templo vti exoptarent, vt coram Græcis iurarent, se multam in posterum persoluturos. Sed cùm [*Lacedæmonij*] ne ista quidem [*facere*] vellent, Lacedæmonij quidem à templo, sacrificiis, & certaminibus prohibiti fuerunt, domiq; sacrificium fecerunt: cæteri verò Græci, præter Lepreatas [*certamina*] spectauerunt. Elei tamen veriti ne [*Lacedæmonij*] per vim sacrificium facerent, cum iuuentute armata excubias egerunt. Ad ipsos autem venerunt & Argiui & Mantinæi ex vtrisque mille, & Atheniensium equites, qui dierum festorum celebrationem Argis præstolabantur. Nam omnem illius cœtus frequentiam ingens timor inuaserat, ne Lacedæmonij armati [*eò*] venirent, præsertim posteaquam Lichas Arcesilai [*filius*] Lacedæmonius virgis à lictoribus in stadio cæsus fuerat, quòd cum ipsius bigæ vicissent, & per præconis vocem pronuntiatum fuisset publicas Bœtorũ [*bigas vicisse,*] quòd [*Lacedæmoniis*] interdictum fuisset certaminibus, [*ipse*] in stadium progressus, aurigam coronasset, cupiens indicare currum illum suum fuisse. Quamobrem multo magis omnes tunc timuerunt. & aliquid noui fore videbatur. Lacedæmonij tamen quieuerunt, atque illa dierum festorũ celebratio sic ipsis præteriit. Post Olympia autem Argiui, eorumq; socii Corinthum iuerunt, Corinthios oraturi, vt ad se transirent, [*secumq; fœdus facerent.*] Aderant autem & Lacedæmoniorum legati, & quamuis multi sermones habiti fuissent, ad extremũ tamen nihil peractum est: sed facto terræmotu in suam quique vrbem discesserunt. atq; hæc æstas excessit. Ineunte autem hyeme Heracleotæ, qui sunt in agro Trachinio, cum Ænianibus, & Dolopibus, & Meliensibus, & nonnullis Thessalis prœlium commiserunt. Nam hę gentes, quæ huic [*Heracleotarum*] vrbi finitimę erant, ei hostes erant. Hęc enim vrbs non aduersus vllũ alium, quàm istarum [*gentium*] agrũ condita fuerat, [*vt ipsæ credebant.*] Et simul atq; condi cepta est, statim ei aduersari cœperunt, eam pro viribus atterentes, & tunc Heracleotas prœlio superarunt, & Xenares Lacedæmonius ipsorũ dux [*in eo*] cecidit, & [*multi*] alij Heracleotæ perierunt. atque illa hyems exiit, & duodecimus huius belli annus excessit. Insequentis autem æstatis initio statim, Heracleam quòd post prœlium grauiter infestaretur, Bœoti [*in fidem suam*] receperunt, & Hegesippidam Lacedæmonium, vt perperam res illas administrantem expulerunt. Hanc autem vrbem [*in fidem suam*] receperunt, veriti ne, Lacedæmoniis Peloponnesi tumultu turbatis, [*ac impeditis,*] Athenienses [*eam*] occuparent. Lacedæmonij tamen ipsis erant irati. Eadem æstate Alcibiades Cliniæ [*filius,*] Atheniensium dux, Argiuis, ac sociis [*eum*] adiuuantibus, in Peloponnesum profectus cum paucis grauis armaturæ militibus Atheniensibus, & sagittariis, & sociis, quos illinc assumpserat, cùm alia, quæ ad societatem pertinebant, constituit, per mediam Peloponnesum cum copiis iter faciens, tum etiam Patrensibus persuasit, vt muros ad mare vsque perducerent, & ipse alteros Rhium, Achaicum versus extruere in animo habebat. Sed Corinthij, & Sicyonij, & [*alij,*] quibus [*hi muri*] extructi damnum daturi erant, [*illuc*] accurrentes impediuerunt, [*ne Alcibiades hoc extrueret.*] Eadem æstate bellum inter Epidaurios, & Argiuos gestum est, prætextu quidem hostiæ, quam ad Apollinem Pytheum Epidaurij pascuorum nomine adducere debuerant, nec tamen miserant. Ipsum autem templum erat potissimùm in Argiuorum potestate. Sed vel sine ista [*speciosa*] causa Alcibiades, & Argiui Epidaurum, si possent, occupare statuerant, tum vt Corinthus esset pacata, [*neque quicquam aduersus ipsos moueret, quod ipsorum res turbaret:*] tum etiam quòd Athenienses auxilium ex Ægina [*Argiuis*] itinere compendiosiore latum iri [*putarent,*] quàm si Scyllæum circumuecti suppetias illis ferrent. Argiui igitur se præparabant ad irruptionem in Epidaurum faciendam, vt ipsimet hostiam exigerent. Per eadem autem tempore Lacedæmonij quoque cum frequentibus copiis, quas ex omnibus [*agri Laconici*] populis collegerant, ad Leuctra in agri sui confiniis sita, ad Lycęum duce Agide Archidami [*filio,*]

Rege suo, profecti sunt. Nullus autem sciebat quonam illi proficiscerentur. Imò ne ipsæ quidem ciuitates, vnde [*milites*] emissi fuerant. Sed cùm pro transitu sacrificia facientes, litare non potuissent, cùm ipsi domum redierunt, tum etiam per nuntios circummissos sociis edixerunt, vt post insequentem mensem (Iulius autem erat, [*quem Lacedæmonij significabant,*] in quo stata sacra apud Dorienses celebrantur) se præpararent, vt ad militiam profecturi. Illis autem domum reuersis, Argiui, [*Iunij*] exeuntis quarto die ante Calẽdas mensis Iulij, [*ex suis finibus*] egressi, quamuis illos dies festos agerent, tamen per totum illud tempus in agrum Epidaurium irruperunt, eumque vastarunt. Epidaurij verò sociorum auxilium implorabant. Horum verò nonnulli quidem hunc mensem causabantur, [*& ducebant sibi per eum mensem, qui Apollini sacer esset, ad militiam ire nefas esse.*] nonnulli verò, ad ipsa agri Epidaurij confinia profecti, quieuerunt, [*& à prælio abstinuerunt.*] Dum autem Argiui in agro Epidaurio essent, legationes ex [*sociis*] ciuitatibus ab Atheniensibus excitæ Mantineam venerunt. Et cùm in colloquium ventum esset, Ephamidas Corinthius verba cum factis congruere negauit. Nam ipsos quidem de pace acturos [*Mantineam conuenisse, & ibi*] consedisse: Epidaurios verò, eorumq; socios, & Argiuos armatos castra opposita habere. Primùm igitur exercitus, qui ab vtrisque missi fuerant, dimittendos, atque ita demum de pace verba rursus facienda [*censebat.*] His autem verbis adducti [*Atheniensium legati*] abierunt, & Argiuos ex agro Epidaurio abduxerunt. Postea verò, cùm in eundem locum [*rursus*] conuenissent, ne sic quidem quicquam communiter transigere potuerunt: sed Argiui rursus in agrum Epidaurium irruperunt, eumq; vastarunt. Lacedæmonij quoque cum suis copiis aduersus Caryas profecti sunt. Sed cùm ne hìc quidem sacrificia pro transitu facientes litare potuissent, domum redierunt. Argiui verò tertia fere agri Epidaurij parte vastata, domum reuerterunt. Ipsis autem mille grauis armaturæ milites Athenienses, duce Alcibiade auxilium tulerant, cùm Lacedæmonios cum copiis ex suis finibus egressos audissent: sed cùm ipsorum opera non amplius opus esset, abierunt. Atq; hęc æstas ita exacta est. Sequentis hyemis initio Lacedæmonij clam Atheniensibus præsidium trecentorum militum, & Agesippidam [*ipsorum*] ducem, mari Epidaurum immiserunt, Argiui verò ad Athenienses profecti, cum ipsis expostularunt, quòd, cùm in fœderibus scriptum esset, vt nulli [*de sociis*] hostes per [*agrum*] suum transire sinerent, [*ipsi tamen Lacedæmonios*] per [*suum*] mare transire permisissent. Et nisi ipsi quoque Messenios, & seruitia aduersus Lacedæmonios Pylum reduxissent, se [*ab ipsis*] iniuria affectum iri [*dicebant.*] Athenienses verò autore Alcibiade, cippo quidem Laconico subscripserunt, Lacedæmonios [*in fœderis conditionibus non perstitisse: sed*] fœdus violasse, Pylum verò è Craniis seruitia [*Lacedæmoniorum*] reduxerunt, vt latrocinarentur, cæteris verò in rebus quieuerunt, [*& armis abstinuerunt.*] Per hanc autem hyemem, quamuis Argiui, & Epidaurij bellum [*inter se*] gererent, tamen nullum quidẽ prœlium acie palàm instructa commissum est: sed insidiæ, & incursiones [*tantùm*] factæ sunt, in quibus, prout casus tulit, ex vtrisque nonnulli ceciderunt. atque extrema hyeme, & ad ver iam accedente, Argiui cum scalis, quas sumpserunt, aduersus Epidaurum iuerunt, vt propter bellum defensoribus adnudatam expugnaturi. Sed infecto negotio discesserunt. Et hyems illa exiit, & decimus tertius huius belli annus excessit. Insequente æstate iam media Lacedæmonij, cum Epidaurij ipsorum socij grauiter vexarentur, & aliæ Peloponnesi [*ciuitates,*] partim quidem, [*ab ipsis iam*] defecissent, partim verò, laborarent, existimantes, nisi celeriter [*ipsas*] præoccuparent, ipsas vlterius progressuras esse, [*& plures præterea defectionem facturas,*] cùm ipsi, tum ipsorum seruitia cum maximis copiis ex omni suæ ditionis populo collectis aduersus Argos iuerunt. Illis autem prȩerat Agis Archidami [*filius*] Lacedæmoniorum Rex. Cum ipsis autem ad hanc militiam profecti sunt Tegeatæ, & alij Arcades, quotquot erant Lacedæmoniorum socij. Nam cæteri socij, qui in Peloponneso, & extra [*Peloponnesum*] erant, ad Phliuntem cogebantur. Bœotorum quidem, quinque millia grauis armaturæ militum, & totidem leuis armaturæ, quingenti equites, & totidem alij, quorum tãta erat exercitatione celeritas, vt iubis equorum subleuati,

cur-

cursum illorum adæquarent. Corinthiorum verò, duo grauis armaturæ millia: cæterorum verò, pro cuiusq; copia, viribusq; numerus erat. Sed Phliasij cum omnibus suis copiis [*ad hanc expeditionem iuerunt*,] quòd [*sociorum*] exercitus in ipsorum [*agro*] esset. Argiui autem, cùm tunc primùm Lacedæmoniorum apparatum præsensissent, & posteaquàm [*Lacedæmonij*] Phliuntem iuerũt, vt cùm aliis se coniungerent, tunc demum & ipsi cum exercitu prodierunt. Ipsis autem auxilium tulerunt & Mantinei cum suis sociis, & Eleorum tria grauis armaturæ millia. Et progressi Lacedæmoniis ad Methydrium Arcadiæ [*oppidum*] occurrunt. Et vtrique collem occupant. Et Argiui quidem ad prœlium cum Lacedæmoniis vt sociorum auxilio nudatis committendum sese, præparabant. Sed Agis castris noctu motis, idque clàm [*Argiuis*,] Phliuntem ad alios socios contendit. Quòd cùm Argiui cognouissent, primo diluculo statim abierunt, primùm quidem Argos, deinde verò ad illam viam, quę ad Nemeam ducit, quâ Lacedæmonios cum sociis descensuros expectabant. Sed Agis non conuertit se ad illud iter, quâ [*illi ipsum transiturum*] expectabãt: at re Lacedæmoniis, & Arcadibus, & Epidauriis denuntiata, aliud asperum iniuit, & in Argiuorum planitiem descendit. Et Corinthij, & Pellenenses, & Phliasij alia ardua [*via*] iter fecerunt. Bœotis verò, & Megarensibus, & Sicyoniis præceptum fuerat, vt via, quæ ducit ad Nemeam, descenderent, vbi consederant Argiui, vt, si Argiui contra ipsos [*Lacedæmonios*] in Planitiem ad vim arcendam venirent, ipsi equis vterentur eos à tergo insequentes. Atq; Agis quidem acie sic instructa, & irruptione in planitiem facta, Saminthum, & alia [*illius agri loca*] vastabat. Argiui verò hac re cognita, cùm dies iam illuxisset, ex Nemea ad opem [*agro suo*] ferendam venerunt, & cùm in Phliasiorum, & Corinthiorum exercitum incidissent, paucos quidem ex Phliasiis interfecerunt: ipsi verò non multo plures ex suis à Corinthiis cæsos amiserunt. Et Bœoti, & Megarenses, & Sicyonij, vt præceptum fuerat, ad Nemeam perrexerunt, nec Argiuos amplius [*illic*] inuenerunt: sed [*Argiui*] cùm [*in planitiem*] descendissent, & res suas vastari animaduertissent, ad pugnam sese præparabant. Vicissim verò & Lacedæmonij aciem aduersus illos instruebant. Cæterùm Argiui vndique circumuenti erant: nam à Planitiei quidem parte, Lacedæmonij eorumque socij [*ipsos*] ab vrbe prohibebant. Ex locis verò superioribus, Corinthij, & Phliasij, & Pellenenses: ab illa verò parte, quæ Nemeam spectabat, Bœoti, & Sicyonij, & Megarenses. Ipsis verò [*Argiuis*] nulli equites præstò erant: soli nanque ex sociis Athenienses nondum aduenerant: Argiuorum autem, & sociorum [*reliquus*] exercitus præsentem rerum statum non adeò periculosum, [*vt reapse erat*,] esse ducebat, sed in [*loco*] opportuno, [*ipsisq; commodo, rectè*] prœlium commissum iri videbatur, & Lacedæmonios in suo [*agro*] & prope [*suam*] vrbem [*à se putabant*] circumuentos. At cùm exercitus iamiam essent concursuri, duo ex Argiuis, Thrasyllus, è quinque ducibus vnus, & Alciphron Lacedæmoniorum hospes, ad Agidem accesserunt, & cum eo sermonem habuerunt, ne prœlium faceret. Argiuos enim, siquid Argiuis Lacedæmonij crimini darent, æquo stare iudicio, pacemque fœderibus ictis in posterum colere paratos esse [*dixerunt.*] Atque hi quidem Argiui sua sponte, non autem [*Argiui*] populi iussu hæc dixerunt. Cùm autem Agis, ipse [*solus*] has conditiones accepisset, & ne ipse quidem cum pluribus [*de his*] consultasset: sed cum vno tantùm, qui inter illius militiæ socios præturam gerebat, [*has*] communicasset, quatuor mensium fœdus cum ipsis fecit, intra quos oportebat ipsos [*ea*] conficere, quæ dixerant: exercitumque confestim abduxit, nulli cæterorum sociorum [*re*] delerata. Lacedæmonij verò, sociiq; [*eum*] quidem propter [*militarem*] legem sequebantur, prout [*ipsos*] ducebat: sed tamen inter se grauiter eum incusabant, quòd, cùm ipsis opportunè cecidisset, vt possent [*cum hostibus*] confligere, qui vndique & ab equitatu, & peditatu circumuenti essent, nulla re gesta [*tanto*] apparatu digna, se discedere putarent. Hic enim Græcorum exercitus omnium, qui ad eam vsque diem extitissent, pulcherrimus conuenerat: maximè autem spectatus fuit, dum adhuc totus in Nemea esset, quo tempore & Lacedæmonij cum copiis ex omni suæ ditionis populo coactis aderant. & Arcades,

Bœoti,& Corinthij,& Sicyonij,& Pellenenses,& Phliasij,& Megarenses: atque hi omnes ex singulis [*ciuitatibus*] delecti, qui non solùm Argiuis, eorumque sociis: sed & aliis præterea copiis, quæ se ipsis adiunxissent, virtute pares esse videbantur. Hic igitur exercitus sic Agidi succensus abiit, & singuli domum redierunt, & in suam quique patriam se receperunt. Argiui verò & ipsi multo magis succensebant illis, qui populi iniussu fœdus [*cum Agide*] fecerant, existimantes illi quoq; Lacedæmonios [*ex suis manibus*] euasisse, ea [*illos profligandi*] occasione sibi oblata, qua nullam aliam commodiorem sibi, vnquam oblatum iri putabant. Nam & prope [*suam*] vrbem & cum multis, iisq; fortibus sociis [*aduersus illos sibi*] certamen fore [*credebant.*] Itaque [*domum*] reuersi, Thrasyllum apud Charadrum (quo in loco, antequam [*milites*] è militia [*reuersi, vrbem*] ingrediantur, de causis militaribus iudicant) lapidare cœperunt. Ille verò ad aram confugiens euasit. Eius tamen bona publicauerunt. Postea verò cùm Athenienses auxilium ipsis tulissent adductis mille grauis armaturæ militibus, & trecentis equitibus, quibus Laches, & Nicostratus præerant, Argiui (nam, [*quamuis improbarent ea, quæ iniussu suo facta fuerant,*] tamen fœdera cum Lacedæmoniis inita rumpere non audebant) ipsos abire iusserunt, nec [*ipsos*] cum populo agere volentes produxerunt, priusquã Mantinei, & Elei (adhuc enim [*illic*] aderant) precibus [*hoc ab illis*] extorserunt. Athenienses autem apud Argiuos, eorumque socios, coram Alcibiade legato, hæc dixerunt: non rectè fœdera sine cæteris sociis facta fuisse, & nunc (se enim opportunè adesse) bellum suscipiendum esse. Cùm autem hac oratione rem sociis persuasissent, confestim omnes præter Argiuos, aduersus Orchomenum Arcadicum contenderunt. Isti enim, quamuis [*Atheniensium verbis ad fœdus frangendum*] adducti fuissent, tamẽ primùm [*quidem*] remanserunt, deinde verò mox & ipsi [*illuc*] iuerunt. Castrisque ad Orchomenum positis vniuersi [*ipsum*] obsidebant, & oppugnabant, [*vrbem illam*] in suam potestatem redigere cupientes, cùm aliis de causis, tum verò quòd Arcadum obsides illic essent à Lacedæmoniis depositi. Orchomenij verò, quòd & murorum infirmitatem, & [*hostilis*] exercitus multitudinem metuerent, simul etiam cùm nullus opem ipsis ferret, [*veriti*] ne prius perirent, [*quàm sibi subueniretur,*] deditionem ea conditione fecerunt, vt in societatem reciperentur, & obsides ex suorum numero [*ipsis*] darent, & Mantineos illos etiam traderent, quos Lacedæmonij [*in vrbe sua custodiendos*] deposuissent. Postea verò cùm Orchomenum iam tenerent, socij consultare cœperunt aduersus quãmnam, ex reliquis [*hostium vrbibus*] primùm ire oporteret. Et Elei quidem suadebant, [*vt iretur*] aduersus Lepreum. Mantinei verò, aduersus Tegeam. Et Argiui, & Athenienses in Mantineorum sententiam iuerunt. Elei verò indignati quòd decretum non fuisset, [*vt iretur*] aduersus Lepreum, domum redierunt. Cæteri verò socij se Mantineæ præparabant ad Tegeam armis infestis petendam. Quinetiam nonnulli ex ipsis Tegeatis, qui in vrbe erant, res [*vrbanas ac vrbem ipsam*] ipsis dedere statuerant. Lacedæmonij verò, posteaquam ex agro Argiuo [*domum*] redierunt, initis in quatuor menses fœderibus, Agin vehementer incusabant, quòd Argos in suam potestatem non redegisset, cùm [*eius subigendi*] occasio tam idonea sese ipsis obtulisset, qualem nunquam antè sibi oblatam putarent. Tot enim, talesq; socios vnum in locum congregatos reperire non facile esse [*dicebant.*] Cùm autem nuntius de Orchomeno capto allatus fuisset, tunc verò multo vehementius indignari cœperunt. Et præ ira protinus præter suum morem & de ipsius domo diruendæ, & de ipso centum millibus drachmarum multando deliberabant. Ille verò deprecabatur ne quid horum facerent. se enim expeditione suscepta, forti aliquo facinore crimina sibi obiecta diluturum, aut, [*nisi præstitisset, quæ promittebat,*] tunc ipsos, quicquid vellent, facturos, [*& de se arbitratu suo statuturos dicebat.*] Illi verò à multa quidem irroganda, & ab ædibus diruendis abstinuerunt, legem verò tunc, quæ nunquam antè apud ipsos fuerat, tulerunt. Decem enim viros Spartanos præterea elegerunt, quos ipsi consiliarios dederunt, sine quibus ipsi exercitũ ex vrbe educere non liceret. Interea verò nuntius ab amicis Tegeatis ad ipsos allatus est, nisi celeriter adessent, Tegeam ab ipsis ad Argiuos, eorumq; socios defecturam, & propemodum iam defecisse. Tunc verò Lacedæmonij,

nij; tam ipsi, quàm Helotes cum frequentissimis copiis ex omni suæ ditionis populo congregatis, citissimè si vnquam antè, opem [*Tegeatis*] tulerunt. Iuerunt, autem ad Orestium Menaliæ. Et Arcadibus quidem [*suarum partium fautoribus, ac*] suis sociis præceperunt, vt congregati se Tegeã subsequerentur. Ipsi verò, cum vniuersi ad Orestium vsque profecti fuissent, & illinc sextam suarum copiarum partem domum remisissent (in qua parte seniores, ac iuniores erant) vt res domesticas tuerētur, cum reliquis copiis Tegeam peruenerunt, nec multo pòst socij ab Arcadibus missi adfuerunt. Miserunt etiam [*nuntios*] & Corinthum, & ad Bœotos, & Phocenses, & Locros, imperan tes, vt celeriter ad Mantineam, ad opem [*sociis laborantibus*] ferendam venirent. Sed his quidem ob nimias temporis angustias [*illuc tam celeriter*] proficisci non dabatur, nec facile erat nisi frequentibus copiis, & se inuicem præstolantibus [*agrum*] hostilem transire: (nam in medio [*situs transitum illis*] præcludebat,) nihilo tamē minus ire properabant. Lacedæmonij verò cum Arcadibus sociis, qui aderant, & quos secū assumpserant, irruptionem in [*agrum*] Mantinicum fecerunt. castrisque ad Herculis templum positis agrum vastabant, Argiui verò, & socij qui locum natura munitum, & accessu difficilem occuparant, cùm ipsos vidissent, ad pugnã sese instruxerunt. Lacedæmonij verò confestim obuiam illis iuerunt, & vsque ad lapidis, iaculive iactum processerunt: tunc verò quidam ex senioribus ad Agidem exclamauit, cùm suos ad locum natura munitum tendere videret, Agis malum malo sanare cogitat, inuens ex agro Argiuo receptum, qui ipsi dabatur crimini, cui tunc mederi volebat hoc intempestiuo studio. Ille verò siue propter illam inclamationem, siue etiam quòd repentè sententiam mutasset, copias celeriter, antequàm manus [*cum hoste*] consererent, abduxit. Et cùm in agrū Tegeaticum peruenisset, aquam in agrum Mantinicum [*à Tegeatico*] auertere cœpit, cuius causa, quòd magna damna daret [*vtriusque agri incolis,*] vtram in partem cursu deferretur, Mantinei, & Tegeatæ bellum [*inter se*] gerebant. Argiuos enim, eorumque socios, vbi [*rem*] intellexissent, de colle, in quo consederant, deducere, accurrentes ad prohibendum cursum aquæ quę [*à Tegeatico in Mantinicum agrum*] auertebatur, & prœlium in planitie facere, volebat. Atque ille quidē, cùm diem illum illic, ad aquam mansisset, [*eam*] auertit. Argiui verò, eorumque socij, primùm quidem obstupefacti repentino illorum receptu è propinquo [*loco,*] non habebant quid coniectarent. Deinde verò cùm & illi sese recepissent, ac abdidissent, ipsi verò quiescerent, nec [*illos*] insequerentur, tunc verò suos duces rursus incusare cœperunt, quòd & prius Lacedæmonij, qui prope Argos opportunè erant intercepti, [*ab ipsis*] dimissi fuissent, & nunc aufugientes nullus insequeretur: sed per otium, [*& nemine insequente*] illi quidem incolumes euaderent, ipsi verò [*à suis ducibus*] proderentur. Duces verò primùm quidem [*hac militum incusatione*] turbati sunt, deinde verò ipsos à colle abduxerunt, & in plantitiem progressi, castra [*illic*] posuerunt, vt in hostem ituri. Postridie autem Argiui, eorumque socij aciem instruxerunt, vt [*cum hoste*] pugnaturi, si [*in eum*] incidissent. Lacedæmonij verò, dum ab aqua rursus ad Herculis templum in eadem castra reuerterentur, aduersarios breui [*interuallo à se distantes,*] omnesque iam in acie stantes, & ex colle progressos conspiciunt. Tunc igitur Lacedæmonij tanto timore perculsi fuerunt, quanto nunquam antè, quod ipsi meminissent. nam perexiguum temporis spatium ipsis ad aciem instruendam dabatur, & præ festinatione in suum quique ordinem confestim se receperunt. Agide omnia Imperatoris munia obeunte, vt lex iubet. Quum enim Rex [*exercitum*] ducit, omnia ab illo reguntur, & ipse quidem Tribunis militum indicat ea, quæ sunt facienda. Illi verò, Centurionibus. At Centuriones, dimidiæ Centuriæ præfectis. Rursus isti, Decanis. Decani verò, [*sua*] decurię. Et imperia, si quid [*Reges fieri*] velint, eodem ordine progrediuntur, citoq; [*per omnem exercitum*] permeant. Nam propemodum totus Lacedæmoniorum exercitus, exceptis paucis, sunt duces ducum [*& alij aliis imperant,*] & rerum gerendarum cura ad multos pertinet. Tunc autem in sinistro quidem ipsorum cornu collocati Sciritæ, qui soli ex Lacedæmoniis hunc ordinem per se, [*non permixti aliis,*] semper obtinent. Iuxta hòs Brasidiani

milites ex Thracia reuersi, cum illis [*Helotibus*,] qui ciuitate nuper donati fuerant. Deinde iam ipsi Lacedæmonij deniceps centurias cõstituebant, [*& in iis collocati erant*,] & iuxta ipsos, ex Arcadibus [*ij, qui vocantur*] Heræenses. Post hos, Mænalij. sed in dextro cornu [*erant*] Tegeatæ, & pauci Lacedæmoniorum, qui extremam [*eius partem*] tenebant, & ipsorum equitatus in vtroque cornu collocatus erat. Atque Lacedæmonij quidem sic erant instructi. Hostium verò ipsis oppositorum dextrum quidem cornu Mantinei tenebant, quòd in ipsorum [*agro*] res gereretur. Iuxta ipsos erant socij ex Arcadia profecti. Deinde mille ex Argiuis delecti, quibus iam pridem ciuitas [*in rebus bellicis*] sese exercẽdi facultatem præbebat. Prope ipsos erant cæteri Argiui, post eos, ipsorum socij Cleonæi, & Orneatę. Postea Athenienses postremi, sinistrum cornu tenebant, & domesticus ipsorũ equitatus cum ipsis erat. Atque hic quidem ordo, & hic apparatus vtrorumque erat. Sed Lacedæmoniorum exercitus [*altero*] maior esse visus est. Quantus autem vtrorumq;, vel singulorum populorum, vel vniuersorum numerus extiterit, accuratè scribere non potui. Nam Lacedæmoniorum quidem numerus ignorabatur propter institutum illius ciuitatis, quæ res suas occultat: horum verò [*numerus*] propter iactationem, qua homines in efferenda suorum multitudine vti consueuerunt, credibilis non erat. Ex ista tamen ratiocinatione cuilibet licet inire numerũ Lacedæmoniorũ, qui tunc [*illic*] adfuerunt. Nam agmina septem pugnabant, præter Sciritas, qui erant sexcenti. In singulis autem agminibus erant quatuor πεντηκοστύες, [*id est, quingenti & duodecim milites*,] & in vna quaque πεντηκοστυῖ erant quatuor ἐνωμοτίαι, [*id est, centum & viginti octo milites*]. In vno autem cuiusque ἐνωμοτίας primo iugo, [*id est primo ordine in transuersum porrecto*,] quaterni [*milites*] pugnabant. Neq;, verò omnium in acie collocatorum vbique æqualis erat densitas: sed pro arbitrio cuiusque, qui agmini suo præerat. In vniuersum autem acies octonis militibus in altitudinem erat densata. In latitudinem verò, prima acies, [*& totius exercitus frons porrecta*] quadringentos, & duodequinquaginta milites, præter Sciritas, continebat. Cùm autem acies iam iam essent concursuræ, tunc verò singulorum populorum duces his verbis suos sunt cohortati. Et Mantinei quidẽ [*suos ad rẽ fortiter gerendã adhortati sunt, docentes*,] prœlium commissum iri & pro patria, simul & pro principatu, & pro seruitute, vt illo quidem, cuius periculum antè fecissent, [*& cuius commoda iam gustassent*,] minimè spoliarentur: hanc verò, ne rursus experirentur. Argiui verò, & pro pristino principatu, & pro pari dignitate, quam in Peloponneso quondam obtinuissent, ne se perpetuò [*his*] priuari paterentur, simul etiam vt hostes, eosque finitimos, pro multis iniuriis, [*quas ab illis acceperant*,] vlciscerentur. Athenienses verò, pulchrum esse, cum multis, iisque fortibus sociis in prœlio nullis [*virtute*] cedere. Illud etiam addebant, si Lacedæmonios in Peloponneso vicissent, se [*suum*] imperium & magis stabilituros, & amplificaturos, nec vllum alium posthac in [*suum*] agrum venturum. Atque Argiuis quidem, eorumque sociis tales cohortationes propositæ fuerunt. Lacedæmonij verò, partim per se ipsos, partim ob militarem disciplinam, se mutuò hortabantur, vt memores essent virtutum, quas in se viris fortibus esse nouerant: persuasum habentes diuturnum rerum [*bellicarum*] studium, ad salutem parandam plus valere, quàm breuem verborum præclarè factorum cohortationem. Atque post hæc [*vtrinque signis infestis*] concursus factus est. Et Argiui quidem, eorumque socij magno impetu, iraque concitati [*in hostem*] ferebantur: Lacedæmonij verò cunctanter, & ad cantum multorum tibicinum, qui ex lege, [*institutoq́ patrio*] inter ipsos erant interpositi, non rei diuinæ gratia: sed vt ad numerum æquabili gradu incedentes progrederentur, néve acies distraheretur, id, quod magni exercitus in ipso concursu facere solent. Interea verò dum acies adhuc concurrerent, Rex Agis huiusmodi stratagemate vti constituerat, quo omnes exercitus vti consueuerunt. nam in ipso conflictu acies vtrorumque in [*suum*] dextrum cornu latiùs exporriguntur, & vtrique [*suo*,] dextro [*cornu*] sinistrum hostium sibi oppositum circumueniunt: quia singuli [*milites sibi*] metuentes, sui corporis partes armis nudatas, clypeo illius, qui ad dextram suam in acie collocatus est protegere maximè student, & existimant istam coniunctionis,

[*& a-*

[*& aciei conferta*] densitatem aduersus hostium irruptionem esse tutissimam. Atq; huius rei caput est is, qui primus stat in dextro cornu, assiduè studens nudam sui corporis partem ab hostibus subducere, & propter eundem metum cæteri quoque eum sequuntur. Tunc autem Mantinei quidem [*suo dextro*] cornu, [*sinistrum*] Sciritarum multum circumuenerunt. Lacedæmonij verò, & Tegeatæ multo magis [*sinistrum*] Atheniensium [*cornu circumuenerunt*,] quo maiorem exercitum habebant. Agis igitur veritus ne sinistrum suorum cornu [*ab hoste*] circundaretur, & existimans Mantineos aciem valde exporrectā habere ad suos circumueniendum, Sciritis, & Brasidianis imperauit, vt aliqua suorum manu subducta [*suum cornu*] Mantineis exęquarent. Hipponoidæ verò, & Aristocli Tribunis militum præcepit, vt duas cohortes ex dextro cornu detraherent, & cum his in illud vacuum spatium transirent, & ingressi [*locum, vnde altera militum manus subducta esset,*] explerent, existimans & dextrum suorum cornu vel sic satis magnam militum copiam habiturum, & [*sinistrum,*] quod Mantineis erat oppositum, [*hoc duarum cohortium subsidio confirmatum,*] in acie constantiùs perstiturum. Contigit autem ipsi, (quippe quòd in ipso concursu, ac repentè [*hæc illis*] imperasset) vt Aristocles, & Hipponoides [*eò*] transire nollent: quinetiam hac ipsa de causa postea Sparta eiecti fuerint, quia per ignauiam hoc admisisse videbantur. Et [*contigit, vt*] hostes [*cum Lacedæmoniis*] manus ocius consererent: & cùm ipsius [*Regis*] iussu cohortes ad Sciritas non accessissent, cum ipsis se rursus coniungere, nec hostium agmen claudere amplius posset. Sed Lacedæmonij, quamuis omnibus in rebus tunc peritiâ longe inferiores [*hostibus*] fuissent, nihilominus virtute [*sua se*] illis superiores fuisse demonstrarunt. Nam vbi ad manus venerunt, dextrum quidem Mantineorum [*cornu*] in fugam vertit ipsorum Sciritas, ac Brasidianos. Et Mantinei, ipsorumq; socij, & illi mille Argiuorum delecti Lacedæmonios, impressione per vacuum, ac apertum latus [*in eos*] facta cædebant. Eosq; circundatos in fugam verterunt & ad plaustra repulerunt, & aliquot de senioribus, qui impedimentis præsidio relicti fuerant, interfecerunt. Atque hac quidem in parte Lacedæmonij superati fuerunt. At cum reliquo exercitu, & præcipuè medio [*agmine,*] vbi rex Agis erat, & circa eum illi trecenti equites, qui [*sic*] vocantur, impetu facto in Argiuorum seniores, & illos, qui quinque cohortes appellantur, & in Cleonæos, & Orneatas, & Athenienses, qui iuxta illos in acie collocati erant, in fugam verterunt, ita vt [*eorum*] plerique ne ad manus quidem venire, [*primumq; impetum sustinere*] ausi fuerint: sed simul atque Lacedæmonij [*in eos*] inuaserunt, statim cesserint, quinetiam nonnulli [*eorum in ipsa fuga*] conculcati fuerint, [*metuentes*] ne prius [*ab hostibus*] interciperentur, [*quàm elaberentur.*] Cùm autem hac in parte Argiuorum, & sociorum copiæ cessissent, tunc verò simul & ab vtraque [*extrema*] parte distractæ sunt, simul etiam Lacedæmoniorum, ac Tegeatarum dextrum [*cornu*] superante suorum copia Athenienses, circundabat. Et periculum ipsos vtrinq; circunstetit, quòd hinc quidem [*ab hoste*] circumuenirentur, illinc verò iam essent victi. Et præter cæteros omnes, qui erant in exercitu, maximam cladem accepissent, nisi equites, qui aderant, ipsis auxilio fuissent. Accidit etiam vt Agis, cùm sinistrum suorum [*cornu*] Mantineis, & Argiuorum mille [*delectis*] oppositum laborare cognouisset, vniuerso exercitui præciperet, vt tenderet ad [*suorum cornu,*] quod [*ab hoste*] vincebatur. Hoc autem facto, Athenienses quidem interea, cùm [*Lacedæmoniorum*] exercitus præteriisset, ac ab ipsis declinasset, per otium, [*& nullo eos infestante*] euaserunt, & vnâ cum ipsis Argiui, qui victi fuerant. Mantinei verò, eorumque socij, & mille Argiuorum delecti non amplius de persequendis hostibus cogitabant: sed cùm & suos [*iam*] profligatos, & Lacedæmonios contra se tendentes animaduerterent, in fugam se coniecerunt. Et Mantineorum quidem pleriq; cæsi fuerunt: Argiuorum verò delectorum magna [*pars*] euasit. Hæc tamen [*Argiuorum*] fuga; & [*Atheniensium*] receptus, nec præceps, nec in longum spatium fuit. Nam Lacedæmonij diu quidem, & acriter, in acie perstantes pugnant, donec hostem in fugam verterint, vbi verò eum in fugam verterunt, [*eum*] neque diu, neque procul persequuntur. Ac prœlium quidem istud huiusmodi fuit, & quàm proximè ad hæc, [*quæ à me commemorata sunt,*]

accedens, & maximum omnium, quæ inter Græcos iam à longissimo tempore gesta fuerant, & in quo maximi nominis ciuitates inter se concurrerunt. Lacedæmonij verò cæsorum hostium armis in patente, cõspicuoq; loco positis, trophæum statim erexerunt, ipsaq; cadauera spoliarunt, & suorum [*cadauera*] sustulerunt, & Tegeam absportarunt, vbi sepulta fuerunt hostiumque [*cadauera*] fide publica interposita [*ipsis repetentibus*] reddiderunt. Occubuerunt autem ex Argiuis quidē, & Orneatis, & Cleonæis, septingenti. Ex Mantineis verò, ducenti, totidem etiam ex Atheniensibus cum Æginetis, & [*ipsorum Atheniensium*] vterque dux. Lacedæmoniorum verò socij ab hoste non adeò pressi fuerunt, vt eorum numerus aliquis memoratu dignus desideratus fuerit. Ex ipsis verò [*Lacedæmoniis quot in eo prælio ceciderint,*] verum dicere difficile est, ad trecentos tamē obiisse dicebant. Cæterùm cùm prœlium iam esset committendum, Plistoanax etiam Regum alter, cum senioribus, ac iunioribus subsidio [*suis*] iuit. Et ad Tegeam vsq; profectus est: sed cùm [*illic suorum*] victoriam audisset, [*domum*] rediit. Iidem Lacedæmonij auxilia & ab [*aliis*] sociis, qui extra Isthmum erant, venientia per nuntios [*domum*] remiserunt. Cùm autem ipsi sociis dimissis reuersi fuissent, Carneorum dies festos agere cœperunt. Eorum enim celebrandorum tempus apud ipsos [*tunc*] erat. Atq; hoc vno prœlio deleuerunt infamiæ notam sibi ab vniuersa Græcia tunc inustam, cùm ignauiæ nomine, propter cladem in insula [*Sphacteria*] acceptam, tum etiam propter consilij inopiam, & tarditatem aliis in rebus demonstratam: cùm tamen fortunæ quidem iniquitate ignaui haberentur, animo verò iidem adhuc essent. Pridie autem quàm hoc prœlium cōmitteretur, accidit, vt & Epidaurij cùm omnibus suorum copiis in [*agrum*] Argiuum, quasi præsidio nudatum, irruptionem facerent, & illorum, qui ad [*agri*] custodiam relicti fuerant, [*cæteris*] Argiuis ad bellū profectis, multos occiderent. Cùm autem Eleorum armatorum tria millia, & Atheniensium mille, & præter [*alios*] priores, post prœlium commissum, Mantineis subsidio venissent, hi socij vniuersi confestim aduersus Epidaurum contenderunt, dum Lacedæmonij Carnea celebrarent. Et vrbem circumuallare cœperunt, [*opus*] inter se partiti. Et cæteri quidem [*opus facere*] cessarunt, Athenienses verò, vt ipsis ea pars operis attributa fuerat, arcem, in qua Iunonis templum erat, absoluerunt: atque in hac arce præsidio, quod ex omnium [*sociorum*] copiis collectum fuerat, relicto, in suam quippe vrbem abierunt. Atque hæc æstas excessit. Hyemis autē insequentis initio statim Lacedæmonij, posteaquā Carnea celebrarunt, in expeditionem exierunt. Cùm autem Tegeam peruenissent, Argos præmisserunt [*legatum,*] qui de compositione ageret. Erant enim vel iampridē [*Argis*] nonnulli [*Lacedæmoniorum*] studiosi, qui popularem Argiuorum dominatum abolere cupiebant. Hoc autem prœlio commisso, multo faciliùs populum ad compositionem faciendam inducere poterant: sed volebant primùm quidem fœdera, deinde verò & societatem cum Lacedæmoniis inire atq; ita demum populum aggredi. Lichas autem Arcesilai [*filius*] quòd Argiuorū hospes esset, à Lacedæmoniis [*missus,*] Argos iuit, duas conditiones ferens, [*quas Argiuis proponeret,*] vnam quidem, de bello, si bellū gerere vellent, alteram verò, de pace, si pacem colere mallent. Cùm autem [*Argis*] magna extitisset altercatio (nam & Alcibiades aderat) illi, qui Lacedæmoniorum partibus fauebant, iam vel palàm [*de compositione agere*] audentes, Argiuis persuaserunt, vt compositionis formulam admitterent, cuius hæc sunt verba: Placet concilio Lacedæmoniorum, his conditionibus compositionem facere cum Argiuis, vt [*Argiui*] liberos Orchomeniis reddant, & viros Mœnaliis, & illos, qui sunt Mantineæ, Lacedæmoniis, vtque ex agro Epidaurio excedant, & munitionem, [*quam illic aduersus Epidaurios extruxerunt,*] euertant. Et, nisi Athenienses ex agro Epidaurio excesserint, pro hostibus habeantur ab Argiuis, & Lacedæmoniis, & ab vtrorumq; sociis. Et si quem puerum Lacedæmonij penes se habent, eum suæ ciuitati restituant. Quod autem attinet ad Deum [*quem Epidaurij debitis victimis fraudant, Lacedæmonij dicunt se*] velle [*ipsos Argiuos*] compositionem facere cum Epidauriis [*de controuersia, quam hoc nomine cum illis habent,*] ipsosque [*Argiuos*] iurisiurandi formulam [*Epidauriis*] offerre, ex qua iurent [*se post hac officium, debitasq; Deo victimas missuros.*]

Item

Item vt tam paruæ, quàm magnæ ciuitates, quæ sunt in Peloponneso, omnes liberæ sint, patriis institutis vtentes. Si quis verò illorum, qui sunt extra Peloponnesum, in agrum Peloponnesiacum maleficij causa veniat, [*Argiui cum Lacedæmoniis*] ad arcendam vim hostilem accurrant, initis vnà consiliis, ea ratione, quæ Peloponnesiis rectissima videbitur. Quotquot autem extra Peloponnesum sunt socij Lacedęmoniorum, eadem conditione erunt, qua sunt & Lacedæmoniorum, & Argiuorum socij, suum [*agrum*] obtinentes. Vbi verò [*Argiui & Lacedæmonij pacis conditiones*] sociis ostenderint, [*ita demum*] compositionem [*pacemq́*] faciant. Quòd siquid aliud præterea [*pacis conditionibus vel addendum, vel demendũ, Argiuis, & Lacedæmoniis*] visum fuerit, [*hoc etiam*] sociis domũ mittant. Hanc igitur conditionem Argiui primum admiserunt, & Lacedæmoniorum exercitus à Tegea domum reuertit. Postea verò cùm mutuum commercium inter illos iam esset, non multo pòst iidem viri, [*qui Lacedæmoniorum partibus fauebant,*] rursus effecerunt vt Argiui relicta Mantineorum, & Eleorum, & Atheniensium societate, fœdera, societatemque cum Lacedæmoniis inirent, in hæc verba: Lacedæmoniis, & Argiuis placuit fœdera, & societatem [*inter se*] esse in annos quinquaginta, his conditionibus: Vt æquo, & pari iure iudicium patriis moribus, [*ac institutis vtriq́*] subeant. Cæteræ verò ciuitates, quæ sunt in Peloponneso, quia hæc fœdera, atq; hæ societates [*ipsis omnibus*] sunt communes, liberæ, suique iuris [*sint*] suum [*agrum*] obtinentes, [*&*] patriis institutis iudicium æquo, parique iure subeuntes. Quotquot verò extra Peloponnesum socij sunt Lacedæmoniorum, iisdem erunt conditionibus, quibus & Lacedęmonij. Et Argiuorum socij, eodem iure erunt, quo & Argiui, suũ [*agrum*] obtinentes. Si quò autem communis expeditio sit facienda, Lacedæmonij, & Argiui [*inter se de ea communiter consultent,*] de sociorum causa, quàm æquissimè fieri poterit, iudicantes. Si quæ verò controuersiæ ortæ fuerint inter aliquas [*socias*] ciuitates vel earum, quæ sunt intra Peloponnesum, vel earum, quæ sunt extra, aut de [*agri*] finibus, aut aliqua alia de re, disceptetur, [*& ista controuersia iudicio dirimantur.*] si qua autem socialis ciuitas cum alia contendat, [*ei liceat*] ad ciuitatem [*aliquam*] ire, [*eiusq́ arbitrio suam controuersiam permittere,*] quamcunque vtrisque ciuitatibus ęquam esse iudicauerit. Ciuibus autem [*singularum ciuitatum*] ius patrio ritu dicatur. Hæc igitur fœdera, atque hæc societas [*tunc inter Argiuos, & Lacedæmonios*] inita fuit, & quæcunque alteri alterorum, bello [*occupauerant, alteri alteris restituerunt,*] aut si quid aliud habebant, [*quod sibi inuicem crimini darent, id*] diluerunt. Iamque communiter res administrantes, decreuerunt caduceatorem, & legationem, ab Atheniensibus [*missam*] non recipiendam, nisi ex Peloponneso excederent, relictis munitionibus, [*quas in agro Epidaurio fecerant:*] neque cum vllo compositionem faciendam, aut bellum gerendum, nisi communiter. Et cùm alia impetu quodam animi administrabant, tum etiam vtrique Legatos in Thraciam, & ad Perdiccam miserunt, eiq; persuaserunt, vt societatem iureiurando interposito secum iniret. Non tamen statim ab Atheniensibus defecit: sed [*ab illis deficere*] in animo habebat, quòd & Argiuos [*iam defecisse*] videret. Erat autem & ipse antiquitus ex Argiuorum vrbe profectus, [*& ab illis oriundus.*] Præterea vetustum iusiurandum, [*fœdusq́*] cum Chalcidensibus renouarunt, & aliud iurarunt. Argiui etiam legatos ad Athenienses miserunt, imperantes, vt munitionem in agro Epidaurio factam relinquerent, [*& illinc excederent.*] Illi verò, cùm animaduerterent suos [*milites*] paucos esse præ cæteris præsidiariis militib. qui in eodem loco erant quorum numerus maior erat, Demosthenem [*eò*] miserunt, vt suos [*illinc*] educeret. Ille verò, cùm [*illuc*] peruenisset, & quoddam gymnicum certamen extra munitionem illam se editurum simulasset, simul ac alterum præsidium egressum est, portas clausit. Postea verò Athenienses ipsi, fœdere [*cum Argiuis*] renouato, munitionem illam Epidauriis restituerunt. Post Argiuorum defectionem ab [*Atheniensium*] societate factam, Mantinei quoque, quamuis primò quidem [*compositioni, paciq́ restitissent,*] deinde tamen, quòd [*Lacedæmoniis*] sine Argiuis [*resistere*] non possent, & ipsi compositionem cum Lacedæmoniis fecerunt, & ciuitatum, [*quas in sua potestate habebant,*] imperium dimiserunt, [*easq́ liberas esse, suisq́ legibus viuere permiserunt.*] Lace-

dæmonij autem, & Argiui cum mille [*de suis*] vtrique communem expeditionem susceperunt, & Sicyone statum popularem ipsi Lacedæmonij [*eò*] profecti, in paucorum dominatum magna ex parte conuerterunt, & post hæc vtrique, [*Lacedæmonij, & Argiui,*] popularem dominatum, qui Argis erat, sustulerunt: & paucorum dominatus Lacedæmoniorum Reipub. congruens [*ibi*] constitutus fuit. Atque hæc sub extremã hyemen, vere iam appropinquante gesta sunt & decimus quartus huius belli annus excessit. Insequenti vere, Dictidienses, qui in [*monte*] Atho habitant, ab Atheniensibus ad Chalcidenses desciuerunt, & Lacedæmonij in Achaia res, quæ prius [*ipsis*] amicæ non erant, constituerunt. Et Argiua plebs concilia paulatim habens, & animis resumptis, paucos, [*qui res administrabant,*] aggressa est, obseruato illo ipso tempore, quo Lacedæmonij gymnicos puerorum ludos faciebant. prœlioque intra vrbem commisso plebs vicit: & [*aduersariorum*] alios quidem interfecit, alios verò [*ex vrbe*] expulit. Lacedæmonij verò, cùm multò antè [*quàm prœlium committeretur,*] amici, [*qui Argis erant,*] ipsos accersiuissent, [*ad eos tamen tunc*] non iuerunt: sed [*postea*] dilato certamine puerorum, quos nudos exercebant, in viam se dederunt, vt opem ipsis ferrent: at cùm Tegeæ audissent paucorum statum [*à plebe*] superatum, vlterius progredi noluerunt, quamuis illi, qui [*ex vrbe*] effugerant, [*ipsos*] orarent: sed domum reuersi, gymnicum puerorum certamen peregerunt. Postea verò, cùm legati tam ab Argiuis, qui in vrbe erant, quam ab illis, qui exulabant, [*missi*] venissent, cumque præsentibus sociis multa ab vtrisq; dicta fuissent, [*Lacedæmonij*] pronuntiarunt quidem illos, qui in vrbe erant, iniustè fecisse, & cum exercitu Argos sibi petendum censuerunt: sed moræ, & cunctationes interpositæ fuerunt. Interea verò populus Argiuus Lacedæmonios metuens, & Atheniensium societatẽ rursus sibi concilians, & existimans se maximam vtilitatem ex ea percepturum, longos ad mare vsque muros duxit, vt si terrà prohiberentur, Atheniensium auxiliis adiuuarentur ad commeatus [*in vrbem*] mari inuehendos. Horum autem murorum [*ab Argiuis*] extructorum nonnullæ etiam Peloponnesi ciuitates consciæ fuerunt. Quicquid autem hominum Argis erat, viri, mulieres, & serui, in his extruendis occupatum fuit. Et fabri, & lapicidæ Athenis [*missi*] ad ipsos venerunt. Et hæc æstas excessit. Insequenti hyeme Lacedæmonij cùm muros [*ab Argiuis*] extrui intellexissent, expeditionem aduersus Argiuos susceperunt, cùm ipsi, tum socij, præter Corinthios. Nam nescio quid ipsis iam pridẽ Argis, in ipsa vrbe struebatur. Agis verò Archidami [*filius*] Lacedæmoniorum rex exercitum ducebat. Verùm illæ quidem res, quæ in vrbe iam præparatæ esse videbantur, nequaquam [*ipsis*] successerunt: sed muros, qui adhuc ædificabantur, ceperunt, & diruerunt. Item Hysias [*agri*] Argiui oppidum ceperunt, ac ingenuis omnibus, quos ceperunt, interfectis abierunt, & in suam quique ciuitatem se receperunt. Post hæc & Argiui copias in [*agrum*] Phliasium duxerunt, eoque vastato abierunt, quia [*Phliasij*] suos exules receperant. Illic enim eorum plerique domicilium habebant. Eadem hyeme Athenienses Perdiccam vsu maris in Macedonia intercluserunt, crimini dantes tum quòd cum Argiuis, atque Lacedæmoniis societatem iureiurando interposito fecisset, tum quòd exercitu ab ipsis præparato, quem ducerent aduersus Chalcidenses, qui sunt in Thracia, & Amphipolin, Nicia Nicerati [*filio*] duce, societatem fefellisset, tum etiam quòd exercitus ille potissimùm propter ipsum, qui discesserat [*sociosq; deseruerat,*] dissipatus fuisset. His igitur de causis erat [*Atheniensium*] hostis. Atque hæc hyems sic exiit: & quintusdecimus huius belli annus excessit. Insequentis æstatis initio Alcibiades cum viginti nauibus Argos traiiciens, trecentos Argiuos, qui suspecti erant, & cum Lacedæmoniis sentire videbantur, comprehendit. Athenienses autem ipsos deposuerunt in proximis insulis, quibus imperabant. Iidem aduersus Melum insulam nauigauerunt cum triginta suis nauibus, & sex Chiis, & duabus Lesbiis, & cùm mille, & ducentis grauis armaturæ militibus, & trecentis sagittariis, & viginti hippotoxotis, [*id est equitibus sagittariis,*] qui omnes erant nominis Attici, & cum sociorum, ac illorum, qui insulas incolebant, ferme mille, & quingentorum armatorum manu. Melij autem sunt illi quidem Lacedæmoniorum coloni: sed

Athe-

Athenienſibus parere nolebant, vt cæteri inſularum incolæ. Verùm initio quidem, quòd in partibus non eſſent, quieſcebant, [*& ab armis abſtinebant:*] poſtea verò, cùm Athenienſes ipſos coëgiſſent, quòd agrum [*ipſorum*] vaſtarent, bellum apertè gerere cœperunt. Cùm igitur [*Athenienſium*] duces Cleomedes Lycomedis, & Tiſias Tiſimachi cũ hoc apparatu caſtra in ipſorum agro poſuiſſent, antequam vllo maleficio agrum afficerent, legatos ad colloquia [*cum Meliis*] habenda miſerunt. Quos Melij ad populum quidem non produxerunt: ſed apud Magiſtratus, & apud paucos ea dicere iuſſerunt, quorum cauſſa veniſſent. Athenienſium verò legati hæc verba fecerunt: ATH. Quoniam non apud populũ verba [*à nobis*] fiunt, ne multitudo, ſi nos perpetua oratione vtamur, & verba ad animos alliciẽdos apta, & quæ a nemine refelli queant, faciamus, nobis ſemel auditis decipiatur (intelligimus enim nos ad paucos eo conſilio [*nunc*] à vobis adductos fuiſſe,) vos [*igitur*] qui eſtis in iſto conſeſſu, [*hoc veſtrum conſilium*] tutius reddite, [*magisq́; conſtabilite:*] & ne vos quidem perpetua oratione vtamini: ſed ad ſingula, quæ nõ opportunè [*à nobis*] dici videbuntur, continuò iudicantes reſpondete: ac primùm quidẽ declarate an [*vobis*] placeat [*facere,*] vt dicimus. Meliorum verò conſeſſus reſpondit: MEL. Æquitas quidem, qua homines ſe mutuò, verbis pacificis docent, [*& ſui officij admonent, à nobis*] non vituperatur: ſed bellũ, quòd iam præſens eſt, nõ autem futurum, ab hac re videtur differre. Videmus enim vos eorum, quæ dicentur, iudices veniſſe, & (vt veriſimile eſt) huius colloquij exitum, ſi iure quidem [*vobis*] ſuperiores fuerimus, & propterea [*vobis*] non ceſſerimus, bellum nobis allaturum; ſi verò [*verbis veſtris ad imperata faciendum*] adducti fuerimus, ſeruitutem [*nobis allaturum videmus.*] ATH. Si igitur rerũ futurarum ſuſpiciones, aut aliquid aliud enumeraturi conueniſtis [*potius,*] quàm propter ea, quæ ſunt præſentia, & quæ cernitis, de [*veſtra*] ciuitatis ſalute conſultaturi, finem dicendi faciemus. MEL. Rationi quidem conſentaneum, veniaq; dignum eſt, homines, qui in huiuſmodi rerum ſtatu ſunt conſtituti, in varias partes ſe vertere, & multa dicere, atque ſuſpicari. Hic tamen conuentus inſtitutus eſt de ſalute [*noſtræ ciuitatis.*] Quare colloquium [*eo*] modo, quo [*nos ipſi*] prouocaſtis, ſi placet, fiat. ATH. Neque igitur nos ipſi ſpecioſis nominibus vtentes longam, ac incredibilem orationem afferemus, vt probemus vel imperium iure partum à nobis obtineri, quòd Medum debellarimus, vel [*nos à vobis*] iniuſtè laceſſitos, [*noſtras iniurias*] nunc perſequi. Neq; cenſemus vobis exiſtimandum, fore, vt dicendo nobis perſuadeatis, vel vos nobiſcum non militaſſe, quòd eſſetis Lacedæmoniorum coloni, vel vos nullam iniuriam nobis feciſſe. Sed [*potius petimus à vobis,*] vt ex ea opinione, quam vtrinque animo verè concepimus [*inter nos*] ea tranſigantur, quæ fieri poſſunt, quia & vos, & nos æquè ſcimus, de iure quidem inter homines oratione tunc diſceptari, quum par eſt neceſſitas, [*& quum certamen eſt inter homines conditione pares:*] illos verò, qui ſunt potentiores, [*per vim*] facere quicquid poſſunt, & infirmiores concedere [*quicquid illi volunt, & imperata facere.*] MEL. Atqui vtile cenſemus (neceſſe enim eſt [*nos quoque vtilitatis mentionem facere,*] quandoquidem vos ita præterita æquitate, ſermonem de vtilitate inſtituiſtis) bonum, quod [*omnibus*] eſt commune, à nobis non euerti: ſed [*oportet*] ei, qui ſemper in periculo verſatur, res rationi conſentaneas, & æquas eſſe, quinetiam [*oportet*] quemlibet, ſi quid [*alteri*] perſuaſerit, omiſſo ſummo iure, [*ex hac ratione, quam ſequutus, cum altero ex æquo & bono egerit,*] fructum aliquem percipere. Hoc autem eò magis è re veſtra futurũ eſt, quo etiam maior, [*grauiorq́;*] pœna vos manet, ſi offenderitis, quâ cęteris [*mortalibus*] exemplo eritis. ATH. Nos verò noſtri imperij etiã ſi deletum fuerit, finẽ non extimeſcimus. Neq; enim qui aliis imperant, vt Lacedæmonij, ij [*ſunt*] formidabiles victis, ſed [*in præſentia*] cũ Lacedæmoniis nullũ nobis eſt certamen. at [*nunc illud ſcire volumus,*] an illi, qui aliquo in loco aliorũ imperio [*antè*] paruerint, cùm ipſi [*eos poſtea*] aggreſſi fuerint, victoriam ab iis ſint reportaturi, [*ac imperium in eos habituri.*] Sed hac quidẽ de re periclitari nobis permittatur. Illud verò declarabimus nos iam [*hic*] adeſſe tũ propagãdi noſtri imperij gratia, tũ vt de veſtræ ciuitatis ſalute verba faciamus. Nam vobis quidẽ ſine moleſtia, [*nullumq́; negotium vobis faceſſentes*] imperare volu-

mus: sed tamen vos è vestra, nostraq; re saluos esse [*cupimus.*] MEL. Sed qui fieri potest, vt ita nobis ex vsu sit, seruire, vt vobis, imperare? ATH. Quia vobis quidem cõtinget, vt antequàm [*mala*] extrema patiamini, imperata faciatis; nos verò vobis non interfectis, quæstum faciemus. MEL. Verum nónne nos [*in vestram fidem ea conditione*] recipietis, vt ab armis abstineamus, & pro hostibus, amici [*vtrisq;*] simus; neutris verò socij, [*ita vt neutros nostris auxiliis iuuemus?* ATH. *Minimè.*] Neque enim vestra inimicitia tantum detrimentum nobis affert, quantum [*vestra amicitia. Nam*] amicitia quidem [*vestra,*] imbecillitatis [*nostra,*] odiũ verò [*vestrum,*] potentiæ [*nostra*] manifestum argumentum [*erit*] illis, qui nostro imperio parent. MEL. Itane verò qui vestro imperio sunt subiecti perpendunt æquitatem, vt eodem loco habeant eos, qui nihil ad vos attinent, [*& in quos nullum habetis ius,*] quo eos, qui, cùm magna ex parte vestri coloni essent, & [*eorum*] nonnulli, [*à vobis*] defecissent, subacti fuerunt? ATH. [*Quidni?*] Neutris enim deesse putant rationes, quib. suam causam tueantur: sed illos quidem, propter potentiam, [*quam habent,*] superstites, [*ac incolumes*] esse: nos verò, præ metu [*illos*] non aggredi. Quare præterquàm quòd imperium in plures obtinebimus, incolumitatem etiam [*maiorem*] nobis prębebitis, [*imperiumq; nostrum tutius præstabitis,*] si subacti fueritis, præsertim cùm sitis insulani, & aliis, qui classe pollent, infirmiores, nisi [*seruitutis iugum, quod vobis imponere statuerunt, à vestris ceruicibus repellatis, atq;*] superiores [*illis*] euadatis. MEL. In illa verò ratione, [*qua vobis suademus, vt ab illis subigendis abstineatis, in quos nullum ius habetis,*] nihil præsidij [*vobis ad res vestras firmius tutandas*] esse putatis? Oportet enim vicissim hîc etiam (quemadmodum vos, qui ex iuris disceptatione nos extrusistis, [*nobis non permittentes, vt vobiscum iure disceptaremus, nobis*] suadetis, vt vestræ vtilitati morem geramus, [*vestrisq; commodis inseruiamus,*) *sic*] nos quoque, docendo vos id, quod nobis est vtile, si vobis etiam idem vtile esse contingat, operam dare, vt [*vobis*] persuadeamus, [*quod nobis vtile, commodumq; iudicamus, vt scilicet nullũ negotium nobis facessatis.*] Quomodo enim hostes vobis non reddetis illos, quotquot in hoc bello neutras partes sequuti, quum, hæc, [*qua per vim contra nos facitis,*] intuentes, [*atq; considerantes,*] vos contra se quoque aliquando venturos existimabunt? Hac verò ratione, quid aliud [*facitis,*] quàm pristinos quidem hostes augetis, [*ac potentiores efficitis,*] illos verò, qui ne vnquam quidem [*vobis hostes*] esse statuerant, inuitos [*ad inimicitias suscipiendas*] impellitis? ATH. [*Hoc non timemus.*] Neq; enim magis pertimescendos nobis existimamus illos, quicunque vsquam continentem incolentes, propter libertatem, [*qua iampridem constanter fruuntur,*] à nobis accuratè sibi cauebunt, [*& à bello nobis inferendo abstinebunt, nulloq; bello à nobis lacessiti, libertatis studio, pacis commodis indulgebunt.*] Sed cùm insularum incolas, qui vsquam sunt, & qui nullius imperio parent, quemadmodum vos, [*qui insulam incolitis, & nullius imperio paretis,*] tum etiam illos, qui iam irritantur propter imperij necessitatem, [*qua à rerum dominis premuntur.*] Isti enim inconsultis affectibus plurimum indulgentes, & se ipsos, & nos in apertum periculum adducunt. MEL. Si igitur & vos, ne imperio spoliemini, & illi, qui [*vestro imperio*] seruiunt, vt, [*seruitute*] liberentur, tantum discrimen adeunt, profectò nobis, qui adhuc liberi sumus, magno vitio, & ignauiæ detur, nisi prius omnia experiamur, quàm seruiamus. ATH. Nequaquam [*hac facietis,*] si rectè consultaritis, [*rebusq; vestris prudenter prospexeritis.*] Neq; enim vobis ex æquo [*nobiscum*] est de strenuitate certamen, ne in dedecus incurratis, [*si nobis cesseritis:*] sed potius de salute [*vestra nunc instituta est*] consultatio, ne multo potentioribus resistatis. MEL. Sed [*probè*] scimus res bellicas interdum exitus habere magis communes, quàm pro diuersa vtrorumque multitudine. Et nobis, si statim quidem [*vobis*] cedamus, [*& deditionem faciamus,*] nullam [*salutis*] spem superesse sed si rem [*strenuè*] geramus, [*vobisq; pro virili resistamus,*] spes [*est,*] fore, vt adhuc rectè stemus, [*nostraq; ciuitatis statum adhuc erectum, ac stãtem retineamus.*] ATH. Spes verò, quæ periculi est solatium, illos quidem, qui in magna opum abundantia, ipsa vtuntur, [*ac nituntur,*] quamuis damno afficiat, non [*tamen funditus*] euertit. Ab illis verò, qui de summa suarum fortunarum aleam iaciunt, (nam [*spes*] naturâ est detrimentosa,) simul ac [*illi*] lapsi sunt, *& cladem aliquam acceperunt,*] cognoscitur [*qualis*

sit,

ſit, & quàm detrimentoſa,] nec [*vllum locum*] amplius relinquit, in quo quis [*ſeſe continens*] ab ipſa cognita ſibi caueat. Quare vos, qui infirmi eſtis, & in vnico [*rerum*] momento, [*ſummo diſcrimine*] poſiti, hoc ne vobis accidat diligenter cauete. Neq; pleriſque ſimiles eſſe [*velitis,*] qui, cum humanis ſubſidiis conſeruandæ ſalutis facultas adhuc ipſis detur, poſtquàm certa ſpes ipſos [*ab hoſte*] preſſos deſtituit, ad incertam confugiunt, [*ad*] diuinationem [*videlicet,*] ac oracula, & [*ad alia*] huiuſmodi, quæ [*mortales inani fretos*] ſpe perdunt. MEL. Nos etiam (hoc probè ſciatis) arduum quidem eſſe ducimus & cum veſtra potentia, & cum fortuna certare, ſi non ex æquo [*certamen nobis vobiſcum*] eſt futurum. Veruntamen, quod ad fortunam quidem attinet, nos non inferiores futuros, Deo fauente, confidimus: quia inſontes [*vobis*] haud iuſtè nos inuadentibus obſiſtimus. Quod verò attinet ad [*noſtræ*] potentiæ tenuitatem, [*confidimus*] Lacedæmoniorum ſocietatem nobis adfuturam, quæ ſi nulla alia re, ſaltem cognatione, & pudore adducta, [*nobis*] opem ferre cogetur. Quare non penitus temerè, [*ac inconſultè*] ſi audaces ſumus. ATH. Ne nos quidem beneuolentiam Deorum nobis defuturam arbitramur. Nihil enim facimus præter ritus, quibus homines in cultu Deorum vti ſolent, aut [*quicquam à vobis*] poſtulamus [*præter ipſorum hominum*] voluntatem erga ſe ipſos: [*ſed à vobis petimus, quod quilibet alij homines potentiores ab infirmioribus petere, ſibique præſtari volunt.*] Nam opinione [*iam recepta*] exiſtimamus & Deos, & homines naturæ neceſſitate haud dubiè ſemper illi imperare quem in ſua poteſtate tenent. Hanc autem legem nos neque tulimus, neque ea lata primi vſi ſumus: ſed iam receptam, [*à maioribus*] accepimus, ac vſurpamus, perpetuam futuram, [*poſteris*] relicturi. Nam perſuaſum habemus vos quoque, cæteroſque ſi eadem, qua nos potentia præditi eſſetis, idem eſſe facturos. Quod igitur ad Deos quidem attinet, ſic, vt eſt veriſimile, non extimeſcimus, ne [*vobis*] inferiores futuri ſimus. Quod verò pertinet ad opinionem, quam de Lacedæmoniis habetis, qua freti confiditis eos pudore adductos opem vobis laturos, veſtram quidem ſimplicitatem laudamus: ſed [*veſtram*] ſtultitiam non probamus. Lacedæmonij enim erga ſe quidem ipſos, & in domeſticis inſtitutis, virtute plurimum vtuntur. erga alios verò quales ſe præſtent, quamuis multa quis commemorare poſſit: illud tamen in ſumma paucis declarare poterit, eos omnium, quos nouerimus, res quidem iucundas pro honeſtis, res vero vtiles pro iuſtis habere, [*& honeſtatem in voluptate, æquitates in vtilitate ponere.*] Quamobrem huiuſmodi mens, [*& conſilium*] pro veſtra inconſulta ſalute non facit. MEL. Nos verò ob hoc ipſum iam vel maximè ipſos propter ſuam vtilitatē confidimus nolle proditis Meliis, qui ſunt [*ipſorum*] coloni, à Græcis quidem amicis infidos haberi, hoſtibus verò vtiles eſſe. ATH. Ergo vtilitatem quidem à periculis abeſſe, æquitatem verò, & honeſtatem, ſi ei opera detur, cum periculis coniunctā eſſe putatis. Quod, [*id eſt, quæ pericula,*] Lacedæmonij [*omnium*] minimè [*pro aliis adire*] plerunq; audent. MEL. Imo verò exiſtimamus ipſos noſtri cauſa [*eò*] facilius pericula ſuſcepturos, & exiſtimaturos [*nos eſſe amicos erga ſe*] conſtantiores, quàm erga alios, quo ad bella quidē gerenda, Peloponneſo propinquiores ſumus, ob animorum verò coniunctionem à [*noſtra*] cognatione manantem, fideliores quàm alij [*erga ipſos*] ſumus. ATH. At illi, qui ſuppetias laturi ſunt, non in beneuolentia eorum, à quibus euocati fuerint, ſed in ea potentia, qua quis ad res gerendas [*cæteris*] eſt inſtructior, ſuæ ſalutis præſidium collocant. Quod Lacedæmonij vel multo magis quàm cæteri ſpectare ſolent. Nam propter apparatus domeſtici diffidentiam, vel finitimos cum magnis ſociorum copiis inuadunt. Quare non eſt veriſimile ipſos in inſulam ſaltem, nobis maris imperium obtinentibus, traiecturos. MEL. Atqui Lacedæmonij vel alios mittere poterunt; [*niſi ipſimet auxilio nobis venire voluerint.*] Ingens autem eſt Creticum pelagus, in quo illi, qui maris imperium tenent, difficilius [*eos, qui ſubſidio nobis venient,*] intercipere, quàm illi, qui clàm [*ad opem nobis ferendam*] venire voluerint, ſaluti ſuæ conſulere poterunt. Et, ſi hoc aſſequi nequeant, arma conuertent in veſtrum agrum, & in reliquos [*veſtros*] ſocios, quos Braſidas non inuaſit. Itaq; non pro alieno potius,

quàm pro vestro ipsorum, ac sociorum agro labor vobis erit subeundus. ATH. Vbi verò aliquid horum, [*quæ vrbibus obsessis, ac expugnatis accidere solent,*] vobis quoque contigerit, tunc vestro malo docti cognoscetis Athenienses propter aliorum metum à nulla obsidione vnquam recessisse. Animaduertimus autem vos, quamuis de salute vestra vos consultaturos dixeritis, nullam tamen in tanto sermone mentionem vllius rei fecisse, qua homines freti se seruatum iri arbitrentur. Sed ea quidem, in quibus firmissimum vestræ salutis præsidium collocatis, sperantur fore, [*& incerta spe nituntur.*] Opes verò præsentes, [*quas habetis,*] sunt paruæ ad vos tutandos aduersus opes iam [*vobis*] oppositas. Quapropter magnam declaratis amentiam, nisi, nobis semotis, aliquid aliud his prudentius adhuc decernatis. Nam ad verecundiam, quæ in fœdis, ac apertis periculis homines plerunque perdit, nequaquam iam vos conuertetis. Multos enim, quamuis adhuc manifestè cernerent [*mala,*] in quæ ferebantur, tamen ea, quæ turpitudo vocatur, vi nominis animos allicientis, verbo superatos, [*& speciosis, ac fallacibus nominum lenociniis captos, ad se sic*] attraxit, vt re ipsa [*illi*] sua sponte in grauissimas calamitates inciderint, & dedecus turpius propter [*suam*] stultitiam [*potius,*] quàm [*propter*] fortunam acceperint. Quod vos, si rectè consultaueritis. Nec indecorum censebitis potentissimæ ciuitati cedere, quæ commodis cōditionibus [*vos ad deditionem faciendam prouocat,*] vt socij sitis, & vestrum [*agrum*] retinentes, tributum pendatis, néve belli, & incolumitatis optione [*vobis*] data, contentionis studio deteriora sequamini. Nam qui paribus quidem non cedunt, erga superiores verò rectè se gerunt, [*iisq; cedunt,*] & inferioribus se moderatos præbent, ij diutissimè stare, [*& rem felicissimè gerere*] possunt. Considerate igitur nobis etiam semotis, & sæpius vobiscum cogitate vos de patria consultare, quæ in hac vna, & ex hac vna consultatione vel felix vel infelix est futura. Posthæc Athenienses quidem ex colloquio discesserunt. Melij verò cum [*in curia*] soli remansissent, postquam ipsis eadem, quæ [*antè*] dixerant, visa sunt, hæc [*ipsa*] responderūt. MEL. Nobis verò, Athenienses, neq; aliud, quā paulo antè [*visum est, nunc*] videtur: neque breui temporis spatio vrbi, quæ iam per septingentos annos habitatur, libertatem eripiemus: sed tum fortuna, quæ diuinitus eam huc vsque conseruauit, tum humanis auxiliis, & Lacedæmoniorum [*ope*] freti, nostram salutem tueri conabimur. Vos tamen [*his conditionibus*] prouocamus, vt amici quidem [*vtrisq;*] simus, hostes verò neutris, vtque fœderibus initis, quæ vtrisque commoda videbuntur, ex agro nostro discedatis. Melij igitur hæc responsa dederunt. Athenienses verò cum è colloquio iam digrederentur, dixerunt, ATH. Enimuerò vos soli [*omnium,*] vt nobis videmini, his [*vestris*] consiliis, res quidem futuras, [*quarum exitus est incertus,*] certiores [*esse*] iudicatis, quàm quæ cernuntur, [*& quæ certa sunt,*] res verò occultas, [*quarum euentus est incertus,*] quòd [*eas*] cupiatis, vt præsentes iam spectatis. Et quia Lacedæmoniis, & fortunæ, & spei iam plurimum vos ipsos permisistis, & [*his nimium*] confiditis, plurimum etiam labemini, [*grauissimamq; cladem accipietis.*] Atque Atheniensium quidem legati ad castra redierunt. Ipsorum verò duces, cùm Melij nullo modo morem ipsis gerere vellent, ad bellum continuò se conuerterunt, & [*opus*] inter ciuitates partiti, Melios vallo circundederunt. Posthæc Athenienses præsidio cùm ex suis, tum ex sociorum copiis, & à mari, & à terra, [*illic*] relicto, cum maiore copiarum parte domum redierunt. Sub idem tempus Argiui irruptione in [*agrum*] Phliasium facta; & à Phliasiis, & à suis exulibus per insidias excepti, circiter octoginta perierūt. Et Athenienses, qui Pyli erant, magnam Lacedæmoniorum prædam ceperunt. Lacedæmonij verò, ne sic quidem propterea solutis fœderibus, bellum ipsis fecerunt. Edicto autem permiserunt cuilibet de suis, vt prædam ex Atheniensium finibus ageret. Et Corinthij quidem priuatarum quarundam controuersiarum causa bellum Atheniensibus intulerunt. Cæteri verò Peloponnesij quiescebant, [*& ab armis abstinebant.*] Melij quoq; munitionis ab Atheniensibus extructæ partem, quæ forū spectabat, ceperunt, [*eam*] aggressi noctu, & [*nonnullos*] viros interfecerunt, & frumentum, aliumq; commeatum pecunia comparatū quàm plurimum potuerunt [*in vrbem*] importarunt, & cùm [*in eam*] se recepissent, quiescebant,

[*& ab*

[*& ab eruptionibus in hostem faciendis sibi temperabant.*] Et Athenienses postea diligentius excubias agebant. Et hæc æstas excessit. Insequentis hyemis initio, Lacedæmonij copias in [*agrum*] Argiuum educere statuerant: sed cùm in ipsis finibus sacrificium pro transitu fecissent, nec litare potuissent, [*domum*] reuerterunt. Argiui verò, quòd illi in suum agrum inuadere statuissent, nonnullos, qui in vrbe erant, suspectos habuerunt, & eorum alios quidem comprehenderunt, alij verò ex ipsorum manibus elapsi profugerunt. Sub idem quoque tempus Melij rursus Atheniensium munitionem ab alia parte aggressi, vbi non multi custodes aderant, [*eam partem*] ceperunt. Cùm autem mox, post has res gestas, alius exercitus Athenis venisset, cui præerat Philocrates Demeæ [*filius*,] cumque [*Melij*] graui obsidione iam premerentur, quadam etiam proditione à quibusdam ipsorum ciuibus facta, Atheniensibus sese dediderunt, ea conditione, vt ipsi [*Athenienses*] de se [*arbitratu suo*] statuerent. Illi verò, Meliorum quoscunque puberes ceperunt, [*omnes*] interfecerunt, pueros, & fœminas in seruitutem abstraxerunt, & vrbem ipsi incoluerunt, postea quingentis colonis [*eò*] missis.

THVCYDIDIS, OLORI F.
DE BELLO PELOPONNESIACO, LIBER SEXTVS.

Hac eadem hyeme Athenienses cum maiori apparatu, quàm [*erat is quem*] cum Lachete, & Eurymedonte [*miserant*,] rursus in Siciliam nauigare, eamque, si possent, subigere decreuerunt. nam ipsorum plerique ignari erant & magnitudinis illius insulæ, & multitudinis tum Græcorum, tum barbarorum in [*ea*] habitantium. Et [*ignorabant*] se suscipere bellum haud multo minus, quàm [*erat illud*,] quòd aduersus Peloponnesios [*susceperāt*.] Nam Siciliæ ambitus, est non multo minor, quàm octo dierum, naui onerariæ circumuectæ. Quamuis autem tanta sit, [*tamen tantùm*] viginti stadiorum ad summum maritimo spatio [*à continente*] discluditur, ne sit continens. Sic autem antiquitus habitata fuit, ac tot gentes in vniuersum [*eam*] tenuerunt, [*quot hîc commemorabo.*] Antiquissimi quidem in quadam illius regionis parte feruntur habitasse Cyclopes, atque Læstrygones: quorum ego neq; genus, neque [*locum*,] vnde venerint, neq; quò abierint, dicere habeo. Sufficiant autem ea, quæ à poëtis dicta sunt, & quæ vnusquisque de ipsis sentit. Sicani verò post ipsos primi sedes [*hîc*] posuisse putantur, & (vt ipsi quidem prædicant) vel priores, [*& ante Cyclopes, & Læstrygonas hîc habitauerunt*,] quòd essent indigenæ. Sed (vt veritas comperitur) cùm Iberi essent, & à Sicano Iberiæ flumine, [*cuius erant accolæ*,] à Ligybus expulsi, [*in Siciliam iuerunt.*] Et hæc insula tunc ab ipsis Sicania vocabatur, cùm prius Trinacria nominaretur. Et nunc etiam Siciliæ partes ad occasum vergentes incolunt. Ilio autem capto quidā Troiani, qui Achæos effugerant, nauibus ad Siciliā appulerunt: sedibusq; positis in Sicanorū finibus, vniuersi vocati sunt Elymi, & vrbes ipsorū erant, Eryx, & Egesta. His autē accolæ accesserūt & nonnulli Phocenses, ex eorū numero, qui à Troia tunc in Libyā tempestate delati primùm, deinde ex Libya in Siciliā transmisere. Siculi verò ex Italia (illic enim habitabāt) in Siciliā traiecerunt, fugientes Opicos, vt & credibile est, & famâ fertur, ratibus, obseruato freto, quū ventus secundus flabat: fortasse etiā aliqua alia ratione [*eò*] nauigantes. Sunt autē nunc etiam in Italia Siculi, & illa regio à quodā Italo Arcadū Rege, qui nomen hoc habebat, sic, Italia, cognominata fuit. Cùm autē ingentes [*Siculorum*] copiæ in Siciliam traiecissent, & Sicanos prœlio vicissent, in meridionales, & occidētales insulæ partes amandarunt, & autores fuerūt, vt hæc insula pro Sicania vocaretur Sicilia, & feracissimas quasq; illius agri partes, postquā [*eò*] traiecerunt, retinentes incoluerūt, annis propè trecentis, ante Græcorum in Siciliā aduentum. Et nunc quoq; tenent

mediterraneas eius insulæ partes, & eas, quæ ad Aquilonem vergunt. Phœnices præterea per eandem passim habitauerunt, occupatis ad mare promontoriis, & paruis insulis adiacentibus vt cum Siculis negotiarentur. At postquàm permulti Græcorum cum nauibus [*eò*] traiecerunt, relictis plerisque [*insulæ partibus*] Motyam, & Soloentem, & Panormum, oppida Elymis finitima, in vnum coeuntes incoluerunt, tum societate Elymorum freti, tum quòd Carthago perexiguo traiectu illinc à Sicilia distaret. Tot igitur numero barbari, atque hoc modo Siciliam habitauerunt. Græcorum autem primi Chalcidenses, ex Eubœa nauigantes cum Theucle coloniæ duce, Naxum condiderunt, & Apollinis Archegetæ [*id est, ducis, cuius auspiciis, ductuq; eò peruenissent,*] aram, quæ nunc extra vrbem extat, extruxerunt: supra quam rerum diuinarum curatores, quoties è Sicilia soluunt, primùm sacrificium faciunt. Insequenti anno Archias Heraclidarum [*vnus*] Corintho [*profectus,*] Syracusas cōdidit, Siculis ex insula [*Ortygia*] prius expulsis, in qua nunc vrbs interior, mari non amplius circuncirca alluitur: Postea verò & [*vrbs*] ea, quæ est extra [*hanc insulã,*] muro [*alteri vrbi*] adiuncta, populo frequens facta est. Theucles autem, & Chalcidenses Naxo profecti, anno quinto post Syracusas conditas, Leontinos, eiectis bello Siculis, condiderunt, & post ipsos, Catanam. Ipsi verò Catanæi Euarchum coloniæ deducendæ ducem crearunt. Per idem verò tempus & Lamis coloniam Megaris ducens, in Siciliam peruenit, & super Pantacium flumen, locum quendam nomine Trotilum condidit, [*& colonos in eo collocauit,*] & illinc postea [*digressus,*] cùm apud Leontinos aliquandiu Rempub. vnâ cum Chalcidensibus administrasset, & ab ipsis [*Leontinis*] eiectus fuisset, & Thapsum condidisset, ipse quidem obiit, cæteri verò Thapso expulsi, duce Hyblone Rege Siculo, qui regionem prodiderat, Megara, quæ Hyblæa vocabantur, condiderunt. Et cùm [*hanc vrbem*] ducentos, & quadraginta quinque annos habitassent, à Gelone Syracusanorum Rege ex vrbe, & agro expulsi fuerunt. Sed antequam expellerentur, anno centesimo post vrbem ab ipsis conditam, Selinuntem Pammilo [*illuc*] misso condiderunt. Hic autem è Megaris ipsorum metropoli [*eò*] profectus, [*vrbem illam*] cum cæteris [*eiusdem coloniæ sociis*] condidit. Gelam verò Antiphemus è Rhodo, & Entimus ex Creta [*profecti,*] suam vterque coloniam ducentes, communiter condiderunt, anno quadragesimo quinto post Syracusas habitari cœptas. Atq; huic quidem vrbi à Gela flumine nomen impositũ fuit: locus verò, vbi nunc vrbs est sita, & qui primus muro munitus fuit, Lindij vocatur. Iura autem Dorica ipsis constituta fuerunt. Anno autem propemodum centesimo octauo ab vrbe sua condita Geloi Acragantem condiderunt, vrbemque ab Acragante fluuio nominarunt, & coloniæ deducendæ, & collocandæ duces sibi delegerunt Aristonoum, & Pystilum, suaque Iura [*nouæ vrbis incolis*] dederunt. Zancle verò initiò quidem à latronibus, qui è Cumis vrbe Chalcidica in agro Opico sita, venerant, condita fuit. Postea verò, multitudo, quæ ex Chalcide, & ex reliqua Eubœa venerat, agrum in varias portiones diuisum communiter possedit. Eiusque coloniæ illuc deductæ, ibique collocatæ duces fuerunt Perieres, atque Cratæmenes, quorum alter è Cumis, alter è Chalcide [*venerat.*] Hæc autem vrbs primò quidem à Siculis Zancle vocata fuit, quòd locus ille speciem falcis habeat, falcem autem Siculi Zanclon appellant. Postea verò ipsi quidem à Samiis & aliis Ionibus, qui Medos fugientes, ad Siciliam appulerant, expulsi fuerunt. Anaxilas verò Rheginorum tyrannus, non multo pòst Samiis [*illinc*] eiectis, vrbem hominibus, quos cum ipsis miscuit, frequentem reddidit, & nomine mutato Messenen à sua antiqua patria nominauit, [*cùm antè Zancle vocaretur.*] Post Zanclen autem [*conditam*] Himera ab Euclide, & Simo, & Sacone [*coloniæ ducibus*] condita fuit. Et Chalcidenses pleriq; in istam coloniam venerunt, & cum ipsis habitauerunt, & Syracusani exules, à contraria factione superati, qui Myletidæ vocantur. Et lingua quidem [*istorum*] est medium quoddam genus ex Chalcidica, & Dorica mixtum, leges verò Chalcidenses victoriã obtinuerunt. Acræ verò, & Casmenæ à Syracusanis conditæ fuerunt. Et Acræ quidẽ septuaginta annis post Syracusas [*conditas:*] Casmenæ verò, viginti circiter [*annis*] post Acras [*conditas.*] Et Camarina primùm

mùm

num à Syracusanis condita fuit, fermè centum & triginta quinque annis post Syracusas conditas. Ipsius verò conditores [*& colonia illuc deducta, ibiq; collocata duces*] fuerunt Dascon, & Menecolus. Cùm autem Camarinæi à Syracusanis propter defectionem [*ab ipsis factam,*] bello ex suis sedibus expulsi fuissent, non multò pòst Hippocrates Gelę tyrannus, cùm pro Syracusanorũ captiuorum redemptione Camarinæum agrum accepisset ipse coloniæ dux fuit. eamque in vrbe Camarina collocauit. Et rursus, cùm à Gelone suis sedibus expulsi fuissent, ab eodem Gelone tertiò in eadem vrbe collocati fuerunt. Tot igitur gentes partim Græcæ, partim barbaræ Siciliam incolebant. Quamuis autem hæc insula tanta esset, [*ac tot populis referta,*] huic tamen Athenienses impetu quodam animi bellum inferre statuerunt, cupientes quidem, quæ verissima erat causa, totius imperio potiri, simul verò quodam honesto prætextu, [*Chalcidensibus,*] suis cognatis, pristinisque sociis opem ferre volentes. Ipsos autem potissimùm [*ad hoc*] impulerunt Egestæorum legati, qui [*illic*] aderant, & alacrius auxilium implorabant. Cùm enim Selinuntiis essent finitimi, bellum [*aduersus eos*] susceperant, propter quasdam res quæ ad nuptias spectabant, & [*propter*] agrum controuersum. Et Selinuntij accitis Syracusanis sociis, ipsos bello terra, marique premebant. Quamobrem Egestæi Atheniensibus in memoriam reducebant societatem [*cum ipsis factam*] Lachetis, & superioris Leontinorum belli tempore, [*quum Lachetem ad opem Leontinis aduersus Syracusanos ferendam in Siciliam miserunt,*] & ipsos orabant, vt sibi missa classe succurrerent. & cùm alia multa dicebant, tũ verò (quod caput erat) si Syracusani impunè ferrent, quòd Leontinos suis sedibus expulissent, & cæteris ipsorum [*Atheniensium*] sociis præterea corruptis, [*ac attritis,*] ipsi omnem Siciliæ potentiam, [*ac opes*] in suam potestatem redigerent, periculum esse, ne fortè aliquando cum magno apparatu Dorienses Doriensibus, propter cognationem, simul etiam quòd essent [*Peloponnesiorum*] coloni, Peloponnesiis, à quibus [*in coloniam*] essent emissi, auxilium ferrẽtes, ipsorum etiam [*Atheniensium*] imperium vnà demolirentur. Prudentium autẽ esse, cum reliquis adhuc sociis obsistere Syracusanis, præsertim, cùm ipsi [*Egestæi*] satis pecuniæ ad bellum essent collaturi. Quæ cùm audirent sæpenumerò Athenienses in concionibus tum ex Egestæorum, tum ex illorũ, qui ipsis patrocinabantur, ore, decreuerũt, legatis primùm Egestam missis, explorare an tantum pecuniæ, quantum iactabant, in ærario, & in templis haberent, & simul cognoscere quo in statu esset bellum, quod cum Selinuntiis gerebant. Et legati quidem Atheniensium in Siciliam missi fuerunt. Lacedæmonij verò, eorumque socij, præter Corinthios, cum exercitu in [*agrum*] Argiuum profecti, non magnã agri partem vastarunt, & frumenta absportarunt imposita quibusdam plaustris, quæ secum abduxerant, & Argiuos exules Orneis collocarunt, & paucos ex reliquo exercitu [*præsidij causa*] apud ipsos reliquerunt initisque fœderibus ad certum tempus, vt [*per id*] Orneatæ, & Argiui, alteri ab alterorum agro vastando abstinerent, cum reliquis copiis domum redierunt. Cùm autem non multo pòst Athenienses cum triginta nauibus, & sexcentis, grauis armaturæ militibus venissent, Argiui cum Atheniensibus, omni [*suorum, qui per ætatem arma ferre poterant,*] exercitu educto, vnum quidẽ diem Orneas oppugnauerunt: sed cùm illi noctu procul [*ab Orneis*] castra haberẽt, qui Orneis erant, [*illinc*] effugerunt. Quod vbi sensere postero die Argiui, Orneis solo ęquatis, [*domum*] redierunt, & mox Athenienses etiam cum classe domũ reuerterunt. Iidem, cùm Methonem Macedoniæ finitimam equites mari transportassent, partim ex suis, partim ex Macedonibus apud se exulantibus, Perdiccæ [*regionem*] maleficiis infestabant. Lacedæmonij verò missis [*nuntiis*] ad Chalcidenses, qui erant in Thracia, qui decem dierum inducias cum Atheniensibus habebant [*eos suis auxiliis*] Perdiccam in bello [*contra Athenienses*] adiuuare iubebãt. At illi [*hoc facere*] noluerunt. Atque hæc hyems exiit. Et huius belli, quod Thucydides conscripsit, decimus sextus annus excessit. Insequenti æstate, vere statim ineunte, Atheniensium legati ex Sicilia redierunt, & Egestæi cum ipsis ferentes sexaginta talenta argenti non signati, menstruum sexaginta nauium stipendium, quæ vt mitterentur erant

oraturi. Athenienses autem aduocata concione auditisque & Egestæis, & suis legatis, cùm alia dicentibus ad persuadendum apposita, & falsa, tum verò de pecunia renuntiantibus, multam & in templis, & in ærario paratam esse, decreuerunt sexaginta naues in Siciliam esse mittendas, & duces summa potestate præditos, Alcibiadem Cliniæ, & Niciam Nicerati, & Lamachum Xenophanis [*filium*,] qui opem quidem Egestæis contra Selinuntios ferrent: sed & Leontinos in suis [*pristinis*] sedibus collocarent, si quod temporis spatium [*ad hoc peragendum*] ipsis in bello superesset, atque res cæteras in Sicilia perinde gererent, ac Reipub. Atheniensium maximè expedire iudicarent. Quinto post hæc die concio rursus aduocata fuit, [*vt in ea consultaretur*] qua ratione oporteret quàm celerrimè classem apparare, & decernere, si qua re ducibus ad hanc expeditionem opus esset. Nicias autem, cùm se quidem ducem electum audisset: sed [*suam*] ciuitatem non rectè decreuisse, [*neq; bonum consilium cepisse*] duceret; sed exigua & speciosa de causa, Siciliæ totius imperium, rem arduam affectare, [*in mediam concionem*] progressus, [*Athenienses à proposito, susceptoq; consilio*] reuocare voluit, atque Atheniensibus hæc suasit.

NICIAE CONCIO.

Hæc quidem concio de nostræ classis apparatu est coacta, quónam modo in Siciliam nauigare oporteat. Mihi vero de hoc ipso rursus consultandum videtur, vtrum satius sit classem emittere néc ne, nec tam breui consultatione, de rebus magnis fide viris alienigenis habita, bellum suscipiendum, quod ad nos nihil pertineat. Atqui ego quidem ex huiusmodi re, [*& imperio, quod mihi defertur*,] honorem consequor, & meo ipsius corpori minimè omnium timeo. quanquam existimo pariter [*illum quoque*] bonum esse ciuem, qui & sibi ipsi, & suis fortunis prospicit, [*ita vt temerè sese periculis non obiiciat.*] Nam huiusmodi [*vir, qui suam rem priuatam saluam cupit, idem*] & Rempub. [*quæ ex priuatorum rebus constat*,] sua opera saluam esse volet. Verùm, vt nec vnquam antè propter honoris mihi delatos quicquam aliter, quàm sentiebam, dixi, sic ne nunc quidem alia dicā, quàm quæ optima esse sentio. Quamuis autem apud vestra ingenia parum ponderis, [*ac autoritatis*] oratio mea sit habitura, si [*vobis*] suadeam, vt & res, præsentes, [*quas nunc possidetis*,] conseruetis, nevè rebus iis, quæ sunt certæ, de iis, quæ incertæ, dubiæq; sunt, periclitemini: quòd tamen neque tempestiuè festinetis, neque facilè obtineri possint ea, ad quæ contenditis, hæc docebo. Etenim dico vos, multis hostibus hìc relictis, alios etiā, [*præter istos*,] illuc traiicientes cupere huc attrahere. Sed fortasse putatis fœdera, quæ [*cum Lacedæmoniis*] inistis, aliquid firmitudinis habitura, quæ si vos ab armis quidem abstineatis, nomine duntaxat erunt fœdera (sic enim quidam ex nostris, atque ex aduersariis re transacta, ea fecerunt) sed si quis iustus exercitus noster aliquam cladem accipiat hostes celeriter nos inuadēt. Nam primùm quidem propter clades, [*quas à nobis acceperunt*,] vi necessitatis coacti, cum maiore, quàm nos, dedecore, compositionem, [*pacemq; nobiscum*] fecerunt. Deinde verò in hac ipsa compositione, *&* [*fœderibus*] multas controuersias habemus. Præterea sunt etiam qui ne has quidem [*istorum fœderum*] pactiones admittere voluerunt, iique non infirmissimi: sed [*eorum*] alij quidem palàm bellum gerunt, alij verò, quòd Lacedæmonij adhuc quiescant, [*nec ruptis fœderibus arma nobis inferant*,] ipsi quoque decem dierum induciis, [*quas ipsis suorum negotiorum conficiendorum causa concessimus, in officio*] adhuc cōtinētur, [*& à nobis bello petendis abstinent.*] Sed fortasse, si nostras opes distractas acceperint (id, quòd nunc vrgemus) vel libentissimè nos adorientur vnà cùm Siciliensibus, quorū societatem sibi adiunctā antea plurimi æstimassent. Quamobrē hęc nobis sunt perpendēda, neq; committendū, vt suspensis, [*ac incertis*] nostræ Reipub. rebus, pericula subeamus, & aliud imperium affectemus priusquā id, quod habemus, stabilierimus. Si quidē Chalcidenses, qui sunt in Thracia, quamuis tot annos à nobis iam defecerint, tamē in nostram potestatē nondū sunt redacti, & alij nonnulli in continētis partibus, dubiè [*nobis*] parent. Nos verò nunc Egestæis sociis, vt iniuriā passis, pręcipitanter succurrimus. A quibus autē propter defectionem iampridem à nobis factam violamur,

mur, illos verò vlcisci adhuc cunctamur. Atqui hos quidem [*Chalcidenses*] si [*eos*] in nostram potestatẽ redegerimus, facile retinere poterimus. His verò [*Siculis,*] quamuis eos subegerimus, quia tamen longo [*locorum interuallo à nobis*] distant, simul etiam quia permulti sunt, ægrè poterimus imperare. Amentia verò fuerit bellum illis inferre, quos, si viceris, in potestate tua retinere nequeas, & nisi rem feliciter gesseris, [*eosq́ subegeris,*] eandem illos inuadendi facultatem, quam prius [*habebas, in posterum*] non sis habiturus. Sicilienses enim, vt nũc saltem [*se*] habent, mihi videntur [*parum formidabiles,*] multoque minus nobis formidabiles fore, si Syracusani ipsis [*subactis*] imperent, qua re potissimum Egestæi nos territant. Nunc enim fortasse singuli [*Siciliensium populi*] facilè veniant, vt Lacedæmoniorum gratiam sibi concilient, at illo modo, [*si videlicet à Syracusanis subacti fuerint,*] verisimile non est fore vt imperium [*recens partum, nec dum stabilitum,*] imperio [*Reipub. quæ floret opibus,*] bellum inferat. Quo enim modo cum Peloponnesiis [*ipsi*] nostrum [*imperium nobis eripuerint,*] verisimile est ab iisdem [*Peloponnesiis*] ipsorum etiam [*imperium*] eodem [*modo*] euersum iri? Porrò Græci, qui illic sunt, primùm quidem maximè nos extimescent, si [*eò*] non transmiserimus, deinde verò, si ostentatis nostris opibus, statim [*illinc*] discesserimus. sed siquam cladem acceperimus, [*illi*] celerrimè [*nobis*] contemptis, vnâ cum illis [*Græcis,*] qui hîc sunt, [*nos*] adorientur. Quæ enim à nobis longissimè distant, & quæ opinionis, [*quam homines de ipsorum virtute conceperunt,*] nullum specimen dederunt, omnes [*hæc*] admirationi esse scimus. Id, quod nunc vobis, Athenienses, erga Lacedæmonios, eorumq; socios accidit, qui, quoniam præter [*vestram*] opinionem ipsos superastis, [*in illis rebus, bellicis scilicet,*] in quibus [*ipsos*] antea formidabatis, iam [*illis*] cõtẽptis, Siciliam etiam, [*ac ipsius imperium*] affectatis. Atqui propter aduersariorum casus, [*ac infelicitatem*] animos extollere nõ oportet: sed animos cohibendo, confidere. neque [*oportet*] existimare Lacedæmonios aliud quicquam [*facere,*] quàm propter [*acceptæ cladis*] ignominiam speculari, quanam ratione vel nunc quoque, si possint, labefactatis nobis, suam ignominiam deleant. Quo autem studiosiùs, & quo diutius virtutis laudem sese exercentes venantur, [*eo etiam magis existimandum est eos id agere, atq; moliri.*] Quare non de Egestæis, viris barbaris, qui sunt in Sicilia, nobis est certamen, si sapimus: sed [*hac de re,*] vt ciuitatem, quæ per oligarchiam, [*id est, paucorũ dominatum*], [*nostræ Respub. quæ populari statu regitur,*] insidiatur, celeriter caueamus. Debemus autem meminisse nos nuper è graui morbo, belloque paululum esse recreatos, ita vt & pecuniæ vi, & hominum numero aucti simus: & æquum esse & hæc pro nobis [*ipsis*] hîc impendi, non autem, pro istis viris exulibus, qui [*nostrum*] auxilium implorant, quibus & pulchrè mentiri conducit, & aliorum periculo (cùm ipsi nihil nisi verba tantùm afferant) aut re feliciter gesta, meritam gratiam [*nobis*] non habere, aut aliqua clade accepta, amicos in perniciem secum trahere. Quod siquis lubens, creatus imperator, vos ad hanc naualem expeditionem hortatur, suarum tantùm rerum rationem habens, præsertim si propter iuniorem ætatem imperio gerendo sit adhuc impar, vt propter sumptus quidem, quos in alendos equos facit, [*ab omnibus*] suspiciatur, propter magnitudinem verò sumptuum, aliquem fructum ex hoc imperio percipiat; ne huic quidem permittatis, vt Reipub. periculo priuatim fiat illustris. Existimate verò huiusmodi [*ciues*] rem quidem publicam lædere, rem verò priuatam absumere. Præterea hoc [*belli administrandi*] negotium arduum esse, ne de quo adolescens consultare; quodq; facile tractare possit. Quos cùm ego nunc hîc eidem viro aduocatos assidere videam, metuo & vicissim ipsi quoque seniores hortor, ne, si quis [*ipsorum,*] alicui horum assidet, [*à sententia liberè dicenda,*] pudore deterreatur, ne videatur ignauus esse: nisi bellum suo suffragio comprobarit. Ac [*eosdem hortor*] ne eodem morbo laborent, quo ipsi [*adolescentes,*] vt absentes perditè ament (cùm sciant cupiditate quidem, res paucissimas, prouidentia verò, plurimas feliciter geri.) sed pro patria, quæ maximum omnium superiorum periculum iàm subit, sententias [*aliorum sententiis*] contrarias ferant, ac decernant, vt Sicilienses quidem iisdem finibus vtentes, quibus nunc [*vtuntur,*] de quibus

non est quòd apud vos querantur [*quasi non satis ampli sint,*] Ionico [*videlicet,*] sinu, si quis nauigando terram legat, & Siculo si quis per altum feratur, sua possidentes, res item suas inter se componant. Item [*hortor*] vt Egestæis separatim respondeamus, vt, quandoquidem sine Atheniensibus primum bellum ipsi sua sponte contra Selinuntios susceperunt, [*id*] etiam ipsi sua sponte deponant. Nec posthac societatem (quemadmodum consueuimus) cum iis faciamus, quibus calamitate quidem pressis auxilium feramus, sed si [*nos*] ipsi auxilio indigeamus, [*auxilium ab ipsis*] impetraturi non simus. Tu verò Prytani, [*Senatus præses,*] (si modò hoc ad munus, [*officiumq́;*] tuum pertinere ducis, curare ne quid Respub. detrimenti capiat, & [*si*] bonus ciuis esse vis) hæc [*quæ dico,*] de consilij sententia confirma, & Athenienses [*de his*] iterum sententias roga, persuasum habens, si [*plebiscitum rescindere, & rem ad suffragia reuocare, atque*] sententias iterum rogare reformidas, si leges quidem soluantur, in tanta testium frequentia, tibi rem istam crimini datum non iri: sed te ciuitatis, quæ malum consilium ceperit, medicum fore, atque id demum esse, rectè magistratu fungi, si patriam quam plurimis beneficiis affeceris, aut saltem opera dedita nullum detrimentum [*ei*] attuleris. Atque Nicias quidem hæc verba fecit. Atheniensium verò plerique, qui [*post Niciam in medium*] processerunt, hanc expeditionem suscipiendam censebant, nec ea rescindenda, quæ decreta essent. Nonnulli etiã contradicebant, [*eamq́; dissuadebant.*] Hanc autem expeditionem summo studio vrgebat Alcibiades Cliniæ [*filius,*] quòd Niciæ aduersari cuperet, tum quòd ei aliis etiam in rebus ad Reipub. administrationem pertinentibus aduersarius esset, tum quòd [*Nicias*] sui mentionem criminosè fecisset, tum etiam præcipuè quòd imperator esse cuperet, & se, si imperium gereret, Siciliam, atque Carthaginem capturum [*& in Atheniensis populi potestatem redacturum*] speraret, simul etiam, se si rem feliciter gessisset, rem priuatam & pecunia, & gloria amplificaturum. Cùm enim autoritate inter [*suos*] ciues emineret, maiora appetebat, quàm ferre possent eius facultates, cùm in alendis equis tum in aliis sumptibus [*faciendis.*] Quod etiam postea Rempubl. Atheniensium potissimùm euertit. Multi enim metuentes eum propter corporis cultum, victusque lautitiam, qua præter modum, & præter patrium institutum vtebatur, [*metuentes*] etiam animi [*magnitudinem*] in singulis rebus, quascunque gerendas suscepisset, ab eo, vt tyrannidem affectante, prorsus alienati sunt. Quamuis autem publicè res bellicas præclarissimè administrasset, priuatim tamen singuli studiis eius infensi, aliisque [*rerum bellicarum administratione*] commissa, non multo pòst Rempub. euerterunt. Tunc igitur [*Alcibiades in medium*] progressus, hæc Atheniensibus suasit:

ALCIBIADIS CONCIO.

Ego verò Athenienses, aio & imperium ad me magis, quàm ad [*vllos*] alios pertinere (hinc enim me dicendi initium facere est necesse, quia Nicias me perstrinxit) & simul me dignum [*hoc*] esse censeo. Nam ea, propter quæ sum celebris, maioribus quidem meis, & mihi [*ipsi*] gloriam; patriæ verò, vtilitatem etiam afferunt. Græci enim propter apparatus splendorem, quo ego ad ludos Olympiacos adij nostram Rempub. vel longè potentiorem, quàm sit re ipsa, esse iudicarunt, cùm ipsam prius debellatam esse crederent: quia septem currus [*in stadium*] demisi, quos nullus priuatus vnquam ante [*in curule certamen misit,*] & victor extiti, & secunda, & quarta præmia tuli, & cætera apparaui pro victoriæ dignitate. Hæc enim & legitimum habent honorem, & ex iis, quæ [*in huiusmodi magnificis apparatibus*] fiunt, simul etiam [*nostra Reipub.*] potentia suspicione, [*& coniectura*] cognoscitur. Reliquus etiam meus domesticus splendor in publicis sumptibus, aliisve rebus, mihi quidem apud [*meos*] ciues inuidiã naturã parit: sed apud exteras gentes & ipsæ potentiæ opinionẽ parit. Neq; verò incommodũ est hoc hominis propositum, quisquis suis sumptibus non solum de se ipso: sed etiam de sua patria bene meretur. Neque etiam iniquum est, si

est, si quis propter se ipsum, [*ac propter suas virtutes, de se ipso*] magnificè sentiens, cæteris par esse nolit, siquidem & is, qui premitur aduersa fortuna, nullum habet suæ calamitatis socium. sed quemadmodum, quum calamitatibus premimur, [*ab aliis*] ne salutamur quidem: [*sed ab omnibus contemnimur:*] sic etiam quilibet [*de illis*] à fortunatis, [*beatisq́*] viris se [*vicißim*] contemni patiatur aut idem [*aliis*] tribuens, idem [*ab illis*] repetat, [*id est, petat vt sibi vicißim idem ab illis tribuatur.*] Scio autem huiusmodi [*homines, qui propter suas virtutes, ac dignitatem magnificè de se sentiunt.*] & [*alios,*] quotquot in alicuius [*rei*] splendore [*cæteris*] antecellunt, quandiu quidem viuunt, inuidia premi, præcipuè quidem à paribus: deinde verò & ab aliis, quibuscũ versantur, [*ac viuunt.*] Posteris verò summam admirationem relinquere, ita vt eorum nonnulli ius cognationis sibi vendicent, licet nulla cognatione cum illis sint coniuncti, [*& se cognatos illorum esse glorientur, ac prædicent, quamuis reuera non sint illorum cognati,*] & patriæ, vnde sunt oriundi, gloriationem, non quasi de alienigenis, aut iis, qui flagitiosè vixerint: sed vt de suis, & qui res præclaras gesserint. Quarum rerum cùm ego sim desiderio captus, & propter has res priuatas sim celebris, videte [*iam*] an deterius vllo alio Rempub. administrem. Cùm enim potentissimarum Peloponnesi ciuitatum amicitiam, [*atque societatem*] sine magno aut periculo, aut sumptu vobis conciliarim, Lacedæmonios vno die de summa rerum suarum ad Mantineam decernere coëgi. Quo ex prœlio licet victores discesserint, tamen ne nunc quidem suis rebus planè confidunt. Hæc autem mea iuuentus, & amentia, quæ præter naturam [*in me*] videtur esse, apud potentissimas Peloponnesiorum ciuitates verbis decentibus vtens, & familiariter cum ipsis agens, hæc transegit, & animi impetu fidem faciens, [*atque factis verba confirmans*] effecit, vt ne nunc quidem hæc [*mea iuuentutis amentia vobis*] sit extimescenda. Verùm quandiu cum hac [*mea iuuentutis amentia*] ego floreo, & Nicias [*in rebus gerendis*] felix videtur esse, vtriusque nostrum commodo liberè, [*ac abundè*] vtamini: neque sententiam de expeditione in Siciliam facienda reuocetis, quasi aduersus magnam potentiam sit futura. Nam [*illius insulæ*] vrbes varia aduenarum colluuie sunt frequẽtes, & suum statum facilè mutant, & [*peregrinos aduenientes facilè*] recipiunt. Atque hac ipsa de causa nullus [*ipsorum*] tanquam pro sua patria, aut armis ad [*suum*] corpus protegendum [*necessariis*] est instructus, aut in ipsa regione vsitatis apparatibus, [*ad hostium vim propulsandam est instructus.*] Quicquid autem vnusquisque sperat se vel dicendo, ac persuadendo impetraturum, vel seditione à se excitata ex ærario rapturum, &, nisi rem feliciter gesserit, se solum esse versurum, hoc [*sibi*] comparat. Neq; verisimile est huiusmodi turbam aut vnanimi consensu verba [*rectè monentium*] audire, aut communiter ad res gerendas se conuertere. Celeriter autem singuli [*Siciliæ populi,*] si quid dicatur, quòd ipsis sit gratum, se [*nobis*] dedent; præsertim si deditione laborant, quemadmodum audimus. Quinetiam neque [*tot*] grauis armaturæ milites illis [*sunt,*] quot inflatiùs [*ab ipsis*] prædicantur, neque etiam cæteros Græcos tot esse constat, quot singuli se ipsos esse iactabant. Sed Græcia, quæ plurimũ ipsos [*barbaros falsa suæ multitudinis prædicatione*] iam fefellit, vix [*tandem*] in hoc bello iustum militum grauiter armatorum numerum habere cœpit. Rerum igitur illarum status, quantum ego sentio ex iis, quæ audiui, talis est, quinetiam longè facilior erit. Nam & barbaros multos habebimus, qui propter odium, quo Syracusanos prosequuntur, nobiscum ipsos inuadent, neque [*res, quas illic geremus,*] res istas domesticas impedient, si, vos rectè consultaritis. Nam maiores nostri, quamuis hos ipsos hostes, quibus [*hic*] nunc relictis, [*Nicias, eiusq́ fautores,*] nos [*in Siciliam*] nauigaturos prædicant, & præterea Medos hostes haberent, tamen imperium, [*quod iam obtinent,*] comparauerunt, nulla alia re, quàm magnitudine classis, qua pollebant. Et pro præsenti rerum statu Peloponnesij nunquam antè minus spei de nobis superandis habuerunt, quòd si etiam valde firmi, [*magnisq́ viribus præditi*] sint, irruptionem quidem in agrum nostrum facere possunt, quamuis hanc naualẽ expeditionem non suscipiamus, sed classe nihil nobis nocere, queant. nam reliqua nostra classis, [*quæ domi remanebit,*] est [*illorum classi*] par, [*& facilè ipsi resistere poterit.*] Quid igitur rationi consentaneum afferemus, cur aut nos ipsi desi-

dia quadam [*hanc expeditionem*] recuſemus, aut tergiuerſantes, ſociis, qui illic ſunt, non ſuccurramus? quibus (quandoquidem vel iureiurando interpoſito fœdus, ac ſocietatem cum illis fecimus) opem ferre oportet, nec obiicere, [*auxilium ipſis non eſſe mittendum,*] quòd ne ipſi quidem nobis [*auxilium viciſſim mittere poßint.*] Neq; enim ipſos [*nobis ſocios*] adiunximus, vt huc viciſſim opem [*nobis*] ferant: ſed vt illis hoſtibus, quos illic habemus, negotium faceſſentes, eos impediant, ne contra [*nos*] huc veniant. Sic enim imperium parauimus, & nos, & quotquot alij rerum potiti ſunt, impigrè ſuccurrendo ſemper iis, qui noſtrum auxilium implorarunt, ſiue barbari, ſiue Græci eſſent. Nam ſi omnes quieſcant, [*& periculorum metu otio indulgeant,*] aut delectum habeant [*illorum,*] quibus auxilium ſit ferendum, exiguam quandam [*agri alieni portionem*] ipſi [*noſtro imperio*] adiungentes de hoc ipſo [*imperio*] magis periclitabimur. Quilibet enim eum, qui præpotens eſt, non ſolùm contra [*ſe*] venientem propulſare ſolet: ſed etiam anteuertere, ne contra [*ſe aliquando*] veniat. Neque nobis licet imperium arbitratu noſtro moderari: ſed neceſſe eſt, quando in hoc [*loco*] conſtituti ſumus, [*& imperium habemus,*] aliis quidem, [*qui nobis iam non parent,*] inſidiari, [*vt illos in noſtram poteſtatem redigamus,*] alios verò, [*qui nobis parent,*] non miſſos facere: [*ſed eos coercere, ne defectionem à nobis faciant:*] quòd periculum [*nobis*] ipſis immineat, ne aliorum imperio pareamus, niſi [*nos*] ipſi aliis imperemus. Neque eodem modo nobis, quo cæteris, ratio quietis eſt habenda, niſi etiam mutato vitæ genere, ſtudiis iiſdem, quæ cæteri [*ſequuntur,*] operam detis. Conſiderantes igitur fore vt has [*res*] magis augeamus, [*imperiumq́ noſtrum propagemus,*] ſi ad illas [*res, & ad opem ſociis ferendam*] proficiſcamur, hanc naualem expeditionem ſuſcipiamus, vt Peloponneſiorum ſpiritus deprimamus, ſi contemptis [*ipſis,*] neque præſenti quiete, [*qua fruimur,*] contenti, in Siciliam etiam traiicere videamur. Simul etiam aut Græciæ totius (vt credibile videtur) imperium obtinebimus, rebus illis in noſtram poteſtatem redactis, aut ſaltem malo Syracuſanos afficiemus. vnde cum [*nos*] ipſi, tum etiam ſocij [*noſtri*] vtilitatem percipient. Tutò autem & manendi, ſi quis ſe nobis dedat, & abeundi, [*ſi nullus ſe dedere velit*], facultatẽ naues [*nobis*] præbebunt. Nam & apud vniuerſos Sicilienſes merum [*maris*] imperium obtinebimus. Neque verò Niciæ oratio, quæ quietem [*vobis*] ſuadet, & diſſidium inter iuuenes, & ſenes excitat, vos [*ab hac expeditione ſuſcipienda*] auertat. Sed ſolita modeſtia, quemadmodum & maiores noſtri [*res*] ipſas [*imperiumq́ noſtrum*] in hunc [*amplitudinis, ac potentiæ*] ſtatũ extulerunt, dum [*maximo conſenſu*] iuniores vnà cum ſenioribus [*de Repub.*] conſultarent, nunc etiam eadem ratione Rempub. amplificare conemini: & exiſtimetis iuuentutẽ, ac ſenectutẽ alterã ſine altera nihil poſſe. Sed ſi infimus, & medius, & ſummus [*ciuitatis*] ordo [*cõcordia*] ſit ſimul permixtus, [*omnisq́ ciuium fortuna conſentiat, hunc omnium ordinum conſenſum,*] maximas vires habere. Et Rempub. ſi quieſcat, [*otioq́ præter decorum indulgeat,*] ipſam ſuis ipſius opibus attritum iri, vt quælibet alia, [*quæ otio facilè corrumpuntur, ac pereunt*], & futurum, vt [*rerum*] omnium diſciplina in ipſa conſeneſcat: ſed ſi bella gerat, [*maiorem rei militaris*] peritiam ſibi ſemper adiuncturam, & vſum adepturam, quo non verbis: at factis potius [*hoſtem*] propulſare poſſit. In ſumma vobiſcum ita ſentio ciuitatem negotioſam, ſi negotium cum otio commutet, meo iudicio confeſtim euerti: & illos homines tutiſſimè degere vitam, qui præſentibus [*ac patriis*] inſtitutis, legibusq́;, quamuis ſint deteriores, in ciuitatibus minimè diſcordes viuunt. Atque Alcibiades quidem hæc dixit, Athenienſes verò, cùm audiſſent & illum, & Egeſtæos, & Leontinos exules, qui [*in medium*] prodierant, & orabant, & [*fœderis*] iuſiurandum in memoriam [*Athenienſibus*] reuocantes, precibus ſupplicibus [*ab ipſis*] petebant, vt opem ſibi ferrent, longè maiore, quàm antè, ſtudio ad hanc expeditionem ſuſcipiẽdam ferebantur. Nicias verò, cùm animaduertiſſet fore, vt non amplius iiſdem rationibus [*allatis, quas prius attulerat, ipſos à propoſito, ſuſceptoque conſilio*] reuocaret: ſed apparatus magnitudine, ſi magnum [*apparatum ipſis*] imperaret, fortaſſe [*ipſos*] de ſententia deduceret, [*rurſus in mediam concionem*] progreſſus, hunc in modum apud ipſos loquutus.

NICIAE CONCIO.

Quoniam vos ad hanc militiam obeundam, Athenienses, prorsus animatos video, vtinam hæc eum exitum habeant, quem cupimus. In præsentia tamen meam sententiam [*vobis*] exponam. Etenim aduersus ciuitates, quantum ego audiendo didici, magnas ituri sumus, quæ aliarum imperio non parent, ita vt aliæ aliis subiectæ sint, neq; mutationem desiderant, qua aliqua ipsarum ex dura seruitute in meliorem rerum statum transeat, & quas verisimile est suam libertatem cum nostro seruitio non esse commutaturas, & quæ, vt in vna insula, sunt numero multæ [*eaq;*] Græcæ [*ciuitates.*] Nam præter Naxum, & Caranam (quas propter Leontinorum cognationem ad nostras partes spero transituras) sunt aliæ septem, quæ rebus omnibus sunt instructæ prorsus eodem modo, quo noster exercitus, præcipuè verò illæ, Sellinus, & Syracusæ, aduersus quas potissimum tendimus. Nam in [*illis*] sunt & multi grauis armaturæ milites, & sagittarij, & iaculatores, & multæ triremes, & hominum multitudo, quæ illas implebit. Habent etiam pecuniam, partim priuatam, partim [*publicam*] quam [*cùm alij, tum*] etiam Selinuntij in templis seruant. quinetiam Syracusanis tributum à nonnullis barbaris penditur. Et (quo nobis præcipuè præstant) magnam equorum copiam habent, & frumento domi nato, nec [*aliunde*] importato vtuntur. Aduersus igitur talem potentiam non solùm naualibus, & infirmis copiis est opus: sed etiã multũ equitatũ nobiscum nauigare [*oportet,*] si modò aliquid cogitatis, [*inceptisq; nostris*] dignum agere volumus, nec à magno [*hostium*] equitatu terra [*Sicula*] prohiberi: præsertim si ciuitates nostri metu conspirent, nec vlli alij, quàm Egestæi, amici nobis facti, equitatum, quo [*hostibus*] resistamus, vicissim suppeditent. Turpe enim est nos vi repulsos discedere, aut postea nouas copias accersere, quòd primò consilium prudens non inierimus. Sed [*oportet nos*] ex hoc ipso loco cum firmissimo apparatu bellum [*illis*] inferre, & illud scire, nos ab [*agri*] nostri finibus procul esse nauigaturos, neque copias [*hinc*] educturos eodem modo, [*quo consueuistis*] inter ciuitates, quæ sunt in his regionibus, & quæ vestro imperio parent, quum iure societatis alicui bellum infertis, vnde res necessarias ex [*agro*] amico facilè potestis comportare: sed in [*agrum*] totum alienum, [*ac inimicum nobis grauissimo cum periculo, nos*] procul à domo profecturos, vnde ne quatuor quidẽ hybernorum mensium spatio nuntius [*huc*] facile venire possit. Ego igitur censeo [*ad hanc expeditonem*] nobiscum ducendos esse multos grauis armaturæ milites, cùm ex nostris ciuibus, tum ex [*nostris*] sociis, tum etiam ex iis qui nostro imperio parent, & si quem alium aut verbis, aut mercede adductum nobis adiungere possumus. Præterea multos sagittarios, & funditores, vt illorum equitatui resistant. Item [*hostes*] nauium numero longè superandos [*censeo*], vt res ad victum necessarias [*illuc*] faciliùs importemus: frumentum etiam, triticum inquam, & hordeum tostum, hinc nauibus onerariis [*eo*] conuehendum, & pistores ex pistrinis mercede conductos qui vicissim [*operam pistrino dare*] cogãtur, [*adducendos censeo*] vt, si quo in loco tempestatibus intercepti teneamur, exercitus res ad victum necessarias habeat. Cùm enim hic exercitus futurus sit ingens, [*eum*] non quælibet ciuitas excipere poterit. Cæterasque res pro viribus præparandas, neque nostri salutis præsidium in aliorum auxilio collocandum [*censeo.* In primis verò pecuniam quàm plurimam hinc afferendam. nam quæ ab Egestæis prædicatur illic in promptu esse, eam verbo tenus in promptu fore putetis. Nam si nos hinc discedamus cum exercitu, quem non solùm [*hostili*] parem præparauerimus (nisi bellicoso grauis armaturæ robori, quod habent) sed etiam cum eo, qui rebus omnibus longè sit instructior, [*quàm hostilis exercitus,*] tamen & sic vix illas quidem [*hostium res*] in nostram potestatem redigere, has verò [*sociorum, ac amicorum res*] conseruare poterimus. Existimandum autem est [*nostros milites in Siciliam*] proficisci vt vrbem [*aliquam*] inter alienigenas, ac hostes, [*in suam potestatem redigant, &*] sibi vendicent, quos primo die, quo [*ad insulã*] appullerint, cõfestim agro potiri oportet: aut persuasum habere, nisi voti cõpotes fiãt, fore vt omnia habeãt hostilia. Quod ego formidans

& compertum habens oportere nos [*de rebus istis*] sæpius, & rectè consultare, ac multo magis rem feliciter gerere (quod arduum est, quia sumus homines) ad hanc expeditionem proficisci volo, quàm minimū memet fortunę committens; sed [*firmissimo*] apparatu munitus, vt rationi consentaneum videtur, [*hinc*] discedere [*volo.*] Hæc enim & vniuersæ Reipub. tutissima, & nobis ad militiam profecturis salutaria fore duco. Quòd si quis aliter sentit, huic ego magistratu, [*imperioq;*] cedo. Atque Nicias quidem hæc dixit, sperans [*se*] vel rerum multitudine, [*& apparatus magnitudine*] *Athenienses*] de sententia deducturum, vel si ad hanc expeditionem [*ipse*] proficisci cogeretur, sic saltem [*se*] tutò profecturum. Illi verò hanc huius expeditionis cupiditatem ex animis non expulerunt, quamuis tanti apparatus difficultas ipsis proponeretur: sed multo magis [*ad eam suscipiendam*] incitati sunt. Et res ipsi cessit aliter ac sperabat. Nam [*ipse*] bonum consilium [*Reipub. tunc*] dedisse, & res hoc modo tutissima fore videbatur. Et nauigandi desiderium omnes pariter inuasit. Ac seniores quidem, quòd vel in suam potestatem se redacturos sperarent ea, ad quæ pergerent, vel [*saltem*] exercitum, qui tantus esset, nullam cladem accepturum. Illos verò, qui erant ætate [*integra ac militari,*] quòd peregrinam regionem visere, & spectare cuperent, & bonam spem animo conciperent, fore vt [*domum*] incolumes, saluiq; reuerterentur. Ingens verò militum turba [*ad illam expeditionem proficisci cupiebat, sperans se*] & in præsentia pecuniam [*à ducibus*] accepturam, & imperium amplificaturam, vnde perpetuum stipendium [*sibi*] suppeditaturum [*credebat.*] Quamobrem propter nimiam pluris habendi cupiditatem, si cui fortè [*res ista*] minus placebat, veritus ne [*cæteris*] refragando, Reipub. maleuolus, [*eiusq; commodis aduersarius*] esse videretur, silentium agebat. Tandem verò quidam ex Atheniensibus [*in medium*] progressus, & Niciam adhortatus, dixit non oportere amplius [*eum*] tergiuersari, atque cunctari: sed in omnium conspectu iam declarare, quemnam apparatum ab Atheniensibus sibi decerni vellet. Ille verò inuitus dixit se cum collegis per otium [*hac de re*] accuratius consultaturum. Quantum tamen iudicare poterat, non paucioribus, quàm centū triremibus in præsentia nauigandum [*censebat.*] Nauium autem Atticarum milites vehentium numerum [*tantum*] fore, quantus [*ipsis Atheniensibus*] videretur, aliasque [*præterea*] ex sociis accersendas [*dicebat, quæ reliquas copias veherent.*] Vniuersorum autem grauis armaturæ militum tam Atheniensium, quàm sociorum numerum non minorem quidem quàm quinque millium, sed ampliorem etiam, si possent, [*mittendum censebat.*] Reliquum verò apparatum, pro exercitus magnitudine, & sagittariorum illinc, & ex Creta [*assumptorum*] funditorum, & siquid aliud opportunum esse videretur, [*se, suosq; collegas communiter*] præparaturos, & [*secum*] ducturos [*dicebat.*] Cùm autem Athenienses [*hæc*] audissent, cōfestim ipsis imperatoribus summam imperij potestatem facto decreto dederunt, vt arbitratu suo & de copiarum numero, & de vniuersæ nauigationis ratione transigerent, [*atq; statuerent,*] prout ipsis ex vsu Reipub. Atheniensis maximè fore videretur. Post hæc autem hic apparatus parari cœpit. Et cùm ad socios mittebant [*nuntios, qui copias, & auxilium illorum accerserent,*] tum etiam ex suo ipsorum agro milites conscribebant. Iam enim ciuitas & à morbo, & ab assiduo bello se recreauerat ita vt & ciuium ætate militari præditorum, post [*morbum*] natorum, numero floreret, & pecunia [*ex vectigalibus*] coacta abundaret, propter inducias. Quamobrem omnia facilius suppeditabantur. Atque hi quidem in [*hoc*] apparatu [*parando occupati*] erant. Interea verò quotquot lapidea Mercurij simulachra Athenis erant (ritu autem patrio multa cùm in priuatarum ædium vestibulis, tum in templis erant, opus ex lapide quadrato) vna, eademq; nocte pleraque vultu circuncisa fuerunt. Cuius facinoris autores nullus sciebat: sed isti magnis præmiis pro indicio publicè propositis quærebantur: præterea [*Athenienses*] decreuerunt, [*ac edixerunt*] vt, si quis aliquod aliud piaculum admissum sciret, quilibet, siue ciuis, siue peregrinus seruus, [*hoc*] siue timore indicaret, hoc autem facinus atrocius esse iudicabant. Huius enim expeditionis [*malum*] omen esse videbatur, simul etiam [*hoc*] per coniurationem factum fuisse [*videbatur,*] rerum nouandarum, statusq; popularis euertendi causa. A quibusdam igitur inquilinis, &

famulis

famulis, de Mercurij quidem simulachris nihil indicatum est: sed de quibusdam aliis statuis ab adolescentibus per lusum, ac temulentiam iampridem concisis, simul etiam de sacris arcanis, quæ per contemptionem domi fiebant, [*indicia quædam ad Magistratus allata sunt.*] In quorum numero Alcibiadem etiam ponentes accusabant. Qui autem Alcibiadi maximè infensi erant, quòd ipsis impedimento esset, quo minus in administranda Repub. principem locum constanter obtinerent, hæc [*indicia, & crimina*] excipientes, & existimantes, si eum expulissent, [*se Reipub.*] principes futuros, [*rem*] exaggerabant, & vociferabantur, hæc ad popularis status euersionem spectare, tum quòd illa mystica, [*& arcana sacra domi per Deorum contemptionem*] facta fuissent, tum etiam quòd Mercurij simulachra concisa fuissent. Et nihil horum [*impiorum facinorum*] sine illo factum esse [*dicebant:*] addentes argumenta, [*quibus probarent hoc facinus ab eo perpetratum,*] reliquam vitæ licentiam, qua in victu, cultuque corporis præter patrium, & populare institutum vtebatur. Ille verò & in præsentia aduersus indicia se purgabat, &, antequam discederet, [*ad causam dicendam, &*] ad iudicium subeundum paratus erat, si quid horum admisisset. (Iam enim quæ ad illum apparatum spectabant, collata, [*& præparata*] erant) & si quid horum commisisset, ad pœnas dandas [*erat paratus:*] sin absolutus fuisset, ad imperium gerendum, [*quod ipsi decretum fuerat.*] Et obtestabatur ne de se absente crimina reciperent: sed iam, si deliquisset, morte mulctarent. Et sapientius esse [*dicebat,*] ne se talis criminis reum, priusquàm causam cognouissent, tanti exercitus imperatorem mitterent. Sed [*eius*] inimici, veriti ne, si iam certaret, [*ac iudicium subiret,*] exercitum [*sibi*] beneuolum haberet, néve plebs eius habens rationem, [*eiq́ morem gerens*] animo remissiore esset, [*ac languidius de ipsius causa cognosceret,*] quòd propter ipsum & Argiui, & ex Mantineis nonnulli ad hanc expeditionem cum eo proficiscerenrur, [*hoc*] dissuadebant, & [*ab hac indicij in præsentia faciendi contentione, studioq́ populum Athiniens.*] deterrebant, submissis aliis oratoribus, qui dicebant tunc quidem ipsi nauigandum esse, neque profectionem retardandam: sed reuersum, ad diem dictam iudicium subiturum. Volebant enim eum maiore cum inuidia, quam ipsi absenti faciliùs conflaturi erant, reuocatum, & reuersum, iudicio cõtendere. Quare placuit vt Alcibiades abiret. Postea verò æstate iam media classis portu soluens in Siciliam nauigare cœpit. Plerisque autem sociis, & onerariis nauibus commeatum vecturis, & [*aliis minoribus*] nauigiis, & quicunque præterea apparatus comitabatur, antè præceptum fuerat, vt Corcyram conuenirent, vt illinc omnes simul Ionium [*mare*] ad Iapygiam promontorium transmitterent. Ipsi autem Athenienses, & si qui sociorum aderant, cùm ad dictã diem in Piræum descendissent, primo diluculo naues implere cœperunt, vt in altum ferrentur [*& vela facerent.*] cum quibus vnâ descendit omnis (prope dixerim) turba, quæ in vrbe erat, tum ciuium, tum peregrinorum. Et ipsi quidem [*Atticæ*] regionis incolæ, vt suos quique persequerentur, alij quidem, sodales; alij verò cognatos alij verò, filios. Et cùm spe pariter ac lamentis [*eos prosequebantur,*] spe quidem, quòd res illas [*Siculas*] in suam potestatem redactum iri sperarent: lamentis verò, quòd dubitarẽt an vnquã [*amplius suos illuc euntes*] essent visuri: quia secũ ipsi reputabant quã procul ab [*agris*] sui finibus mitterentur. Et in præsentia, cùm alij alios cum periculis iam mutuò relicturi essent, pericula tunc in mentẽ ipsis magis veniebant, quàm quũ hanc expeditionẽ decernebant. veruntamen propter præsentem potentiam, & multitudinẽ rerum singularẽ, quas [*in hoc apparatu præparatas*] cernebãt, [*harum*] spectaculo animos recolligebãt, [*ac recreabantur.*] Peregrini verò, & cętera multitudo ad spectaculũ perrexit, vt ad rẽ visu dignam, ac opinione maiorẽ. Hic enim [*huius classis*] apparatus, qui primus ex vna ciuitate cum Græcorum copiis profectus est, sumptuosissimus, atq; magnificẽtissimus fuit omnium, qui ad illam diem [*ex Græcis ciuitatibus emissi fuerũt.*] Nam nauium, & grauis armaturæ militũ numero, & ille [*apparatus,*] qui cum Pericle in agrũ Epidaurium [*missus est,*] & [*alter,*] ille, qui cum Agnone ad Potidæam [*missus est,*] non erat inferior [*hoc apparatu.*] Nam [*in illo*] erant ex ipsis Atheniensibus quatuor millia militum

grauiter armatorum,& trecenti equites,& centum triremes,& Lesbiorum,atque Chiorum quinquaginta,præterea multi socij ad eandem expeditionem cùm illis proficiscebantur. Sed [*illi Pericles,& Agnon*] in breuem,[*& exigui temporis*] expeditionem, & cum tenui apparatu profecti sunt. Sed hæc expeditio, quippe quòd diuturna futura esset, vtraque ratione, vtra opus [*ei*] fuisset, & nauibus, simul & peditatu erat instructa. Et classis quidē magnis trierarchorum,& Reip. sumptibus erat laboriosè parata. Nam Respub. quidem singulas drachmas singulis nautis quotidie dabat: & naues inanes, sexaginta quidem veloces, quadraginta verò ad grauis armaturæ milites vehendos suppeditarat. Trierarchi verò præstantissimos ministros his [*nauibus assignarant,*] & præter publicum stipendium etiam extraordinarium [*de suis priuatis fortunis*] dabant illis nautis, qui thranitæ vocantur, & [*præstantissimis quibusq; suarum nauium*] ministris. Et cæteris etiam in rebus [*suas naues*] signis,& artificiis, [*ac ornamentis*] sumptuosis instruxerāt,& [*eorum*] vnusquisque summum studium [*ad hoc*] adhibuerat, vt sua nauis inter cæteras & aliquo decore, & celeritate longè præstaret. Peditatus verò conscriptus fuerat delectu accuratissimè habito, & [*delecti milites,*] magno studio inter se certauerant armorum, & vestitus elegantia. Contigit autem vt simul & illi inter se certarent [*de illa re,*] quæ vni cuique fuerat assignata, & apud cæteros Græcos [*hoc*] potentiæ potius, ac magnarum opum ostentatio videretur, quam aduersus hostem apparatus. Si quis enim rationem iniisset & sumptuum, quos ciuitas publicè & vnusquisque militum priuatim fecerat: [*computando*] tum ea, quæ ciuitas iam antè erogauerat, tum ea, quæ imperatoribus, quos [*ad hanc expeditionem*] mittebat, secum absportanda dederat: tum etiam ea, quæ vnusquisque priuatorum in corporis cultum, & Tierarchus in [*suam*] nauem [*iam*] impenderat, aut quæ præterea in posterum erat impensurus. Præterea ea, quæ verisimile erat vnum quenque præter publicum stipendium, præparasse viatici causa, quippe quòd ad diuturnam militiam iturus esset, item quæcunque vel milites, vel mercator permutationis, [*atq; negotiationis*] gratia secum tulit: [*is profectò*] permultorum talentorū summam ex vrbe [*tunc*] exportatam fuisse comperisset. Hæc igitur expeditio non minus ob admirandam audaciam,& spectaculi splendorem, quàm ob exercitus magnitudinem celebris fuit [*apud eos,*] aduersus quos [*ipsi Athenienses*] proficiscebantur: præterea, quòd hæc nauigatio ab [*agro*] domestico longissimè, & rerum adipiscendarum proposita spe longè maiori, quàm præsentes [*ipsorum*] opes ferrent, tunc suscepta fuisset. Quum autem naues [*viris*] impletæ fuerunt, omniaq; iam imposita, quæ secum erant laturi, tuba silentium indictum est,& ante profectionem, non in singulis nauibus: sed vniuersi per præconis vocem vota solennia nuncuparunt. Et crateras,] *vinumq; quod in illis erat,*] miscentes, in aureis, argenteisq; poculis, cùm nauium defensores, tum [*ipsi*] duces libarunt, simul autem vota faciebat & cætera turba, quæ erat in terra, tam ciuium, quàm aliorum etiam, si quis beneuolus ipsis aderat. Cùm autem pæana cecinissent, & libationes peregissent, è portu soluentes in altum vela fecerunt. Atque primum longa nauium serie, [*non exporrecta aciei fronte*] nauigantes, iam ad Æginam vsque cursum certatim tenuerunt. Atque hi quidem Corcyram, quò & reliquus sociorū exercitus conueniebat, peruenire properabant. Syracusas verò ex variis quidem locis nuntij de infesto huius classis aduētu afferebantur: sed tamen diu nihil horum creditum est. Quinetiam conuocata concione, huiusmodi sententiæ dictæ fuerunt cùm ab aliis (quorum alij quidem, credebant [*vera esse,*] quæ de Atheniensium expeditione [*nuntiabantur,*] alij verò, contraria dicebant, [*neq; nuntios istos veros esse credebant.*]) tum etiam ab Hermocrate Hermonis [*filio,*] qui [*in medium*] progressus, quippe persuasum haberet se planè scire quæ de illis [*ferebantur,*] ipsis hæc dixit, ac suasit.

HERMOCRATIS CONCIO.

Incredibilia quidem, quemadmodum & alij nonnulli, forsitan & ego apud vos de certissimo classis hostilis aduentu dicere videbor. Illud autem probè noui eos, qui vel dicunt, vel nuntiant res, quæ fidem superant, non solùm non per-

persuadere: verùm etiam amentes videri. Veruntamen, cùm Reipub. periculum impendeat, non [*idcirco*] deterritus, [*à sententia liberè dicenda, nunc*] abstinebo. quia persuasum habeo me aliquid exploratius dicturum quàm quemuis alium, quòd hoc sciam. Athenienses enim aduersus nos (id, quod vehementer admiramini) cum ingenti exercitu & nauali, & pedestri veniunt. Hoc quidem prætextu, vt Egestæis sociis auxilium ferant, & Leontinos in suas sedes restituant: sed re vera, Siciliæ, præcipuè verò nostræ vrbis [*in suam potestatem redigendæ*] cupiditate, existimantes, si hanc [*vrbem*] obtineant, [*se*] cæteras etiam [*Siciliæ partes, vrbesq́*] facilè obtenturos. Quoniam igitur [*Athenienses*] propediem [*huc*] sunt appulsuri, videte qua ratione pro viribus, [*opibusq́ vestris*] ipsos honestissimè propulsaturi sitis, & [*cauete*] ne per [*hostium*] contemptionem, [*ab ipsis*] imparati opprimamini, néve, [*rumoribus, ac nuntiis allatis*] fidem non habentes, rerum summam negligatis. Quòd si cui etiam res credibiles [*dicere videbor,*] illorum audaciam, ac potentiam [*is*] ne reformidet: nam non magis nos lædere, quàm à nobis lædi poterunt. Quòd autem cum magna classe [*contra nos*] veniunt [*hoc modo nobis*] non inutiles [*erunt.*] Imò verò etiam apud cæteros Sicilienses [*hoc nobis erit*] longè melius, [*ac vtilius,*] facilius enim [*illorum aduentu*] territi se nobis socios [*ad illos propulsandos*] adiungere volent. Et si fortè vel subegerimus ipsos, vel ea, quæ cupiunt, non adeptos repulerimus (non enim vereor ne consequantur quod expectant, præclarissimi facinoris gloria nobis continget, neque, mihi saltem, [*de felici rerum successu*] desperandum [*videtur.*] Paucæ enim aut Græcorum, aut barbarorum magnæ classes, procul ab [*agro*] domestico profectæ, rem feliciter gesserunt. Nam neque veniunt numero superiores [*huius loci*] incolis, & vicinis (omnes enim præ metu congregabuntur, [*& hostem conspiratione facta communiter propulsabunt:*]) & si propter inopiam rerum [*ad victum*] necessariarum, in alieno solo rem malè gesserint, quamuis ipsimet magna ex parte sibi cladem inuexerint, tamen nomen, [*& victoriæ gloriam*] illis relinquent, quibus insidiati fuerint. Qua ratione etiam hi ipsi Athenienses creuerunt [*ac imperium suum auxerunt,*] quòd Medus præter opinionem [*suam*] sæpius offenderit, [*variasq́ clades acceperit,*] dum prædicaret se vnam ciuitatem, Athenas videlicet, bello petere. Cui rei simile quiddam nobis etiã euenturum non est desperandum. Confidenter igitur & res in hoc ipso loco præparemus, & [*nuntiis*] ad Siculos missis, hos quidem [*pristinos amicos, sociosq́*] magis confirmemus, cum aliis verò [*nouam*] amicitiam, atque societatem inire conemur. Et in reliquas Siciliæ partes legatos mittamus, & hoc periculum commune esse demonstremus, & in Italiam, vt aut [*illius incolæ*] societatem nobiscum faciant, aut [*saltem*] ne recipiant Athenienses. Existimo autem satius esse Carthaginem etiam [*legatos*] mittere. Nam ne ipsis quidem [*Carthaginensibus de communi periculo*] est dubitandũ: sed in perpetuo metu degunt. nequando Athenienses contra suam vrbem veniant. Quamobrem fortasse existimantes, si res istas neglexerint, se quoque laboraturos, [*& in idem periculum venturos,*] aut clàm, aut palam, aut quouis alio modo nobis opem ferre volent. Et profectò, si [*nobis opem ferre*] velint, [*hoc facere*] poterunt vel maximè omnium, qui nunc [*rerum potiuntur.*] nam maximam auri, argentique vim possident, vnde & bellum, & cætera commodè administrantur. Lacedæmonem etiam, & Corinthum [*legatos*] mittamus ac oremus, vt celeriter auxilium huc mittant, & bellum illic [*aduersus Atheniẽses*] moueant. Quod autem ego maximè opportunum arbitror, & [*quod*] vos propter solitam desidiam minimè celeriter probabitis, tamen [*à me*] dicetur. Si enim vniuersi Sicilienses, sin minus, quàm plurimi nobiscũ, omnem præsentem classem cum duorũ mensiũ cibariis deducere velimus, & Atheniensibus ad Tarentum, & ad Iapygiam promontorium occurrere, ipsisq; demonstrare non de Sicilia prius [*ipsis*] certamen fore quàm de Ionio mari ab ipsis traiiciendo, ipsos maximè terrebimus, & cogemus [*ipsos hoc*] considerare, nos quidẽ ex [*agro*] amico, regionis [*nostræ*] custodes, [*vt hostem ab ea propulsemus,*] proficisci (Tarentũ enim nos excipiet) ipsis verò cũ toto [*classis*] apparatu pelagus ingens esse trãseundũ, & propter nauigationis longitudinẽ difficile esse ordinẽ seruare: nobis verò facilè fore

[*ipsorum classem*] lentè nauigantem, & ordine, [*nec frequentem*] contra [*nos*] venientem inuadere. Quod si cum ea parte classis, quæ celeritate præstat, nauibus exoneratis, atque confertis [*nos*] adoriantur, & remis vtantur, [*ipsos remigio iam*] defessos aggrediemur, sin [*eos inuadere*] non placuerit, Tarentum etiam nos recipere nobis licebit. Illi verò, si cum exiguo commeatu, tanquam ad nauale prœlium, mare transierint, [*profectò commeatus*] inopia laborabunt in locis desertis, &, aut [*in iis*] manentes obsidebuntur, aut præteruehi conantes, & cæterum apparatum relinquent, & incerti an aliquæ ciuitates [*suam classem*] sint recepturæ, animis consternabuntur. Quamobrem ego saltem arbitror eos hac ratiocinatione [*à nobis bello petendis*] deterritos, ne soluturos quidem ex [*insula*] Corcyra: sed aut, dum [*ibi*] consultabunt, & dum mittent qui explorant quot numero simus, & quo in loco, [*ipsorum aduentum*] anni tempestate in hyemem extractum iri, aut [*ipsos*] inopinata re perculsos nauigationem desituros, [*nec vlterius progressuros.*] Præcipuè verò quòd (quantum ego audio) peritissimus [*illorum*] dux [*exercitum*] inuitus ducat, & lubenter occasionem sit arrepturus, si quæ copiæ pares ad resistendum, à nobis ostendantur. Illud autem certò scio rumorem de nostris viribus, vt longè maioribus, [*quàm reuera sint,*] emanaturum. Quales autem sunt ipsi rumores, qui circunferuntur, tales etiam sunt hominum opiniones, & [*homines*] magis horrent eos, qui priores [*ex improuiso hostem*] inuadunt, quàm eos, qui maturè [*hostibus*] aggressuris significant se ad vim [*ipsorum*] propulsandam paratos esse, quod [*eos*] in pari discrimine futuros putent. id, quod Atheniensibus nunc accidet. Nos enim vt non repugnaturos inuadunt, meritò [*nos*] contemnentes, quòd ipsos cum Lacedæmoniis coniuncti non profligarimus. Quòd si præter [*suam*] opinionem nos audere viderint, hoc inopinato [*nostro conatu*] magis terrebuntur, quàm vero nostræ potentiæ apparatu. Mihi igitur assentiamini, potissimùm quidem audentes hæc, [*quæ vobis suadeo,*] sin minus, [*hac saltem in re meam sententiam sequamini,*] vt cæteras res ad bellum necessarias primo quoque tempore præparetis. Cuilibet autem [*vestrum hoc*] in mentem venire [*oportet,*] contemptionem quidem [*hostium*] inuadentium, in ipso prœliorum ardore, dum fortiter certatur, demonstrari: illud verò maximam vtilitatem [*nobis*] allaturum, si iam, [*antequàm hostes huc appellant,*] cum metu, tutissimos apparatus præparemus, ita vt eos periculosos existimemus, [*nostrisq; viribus diffidentes, aduersus vim hostilem nos meliùs, tutiusq; muniamus, ne præter expectationem, imparati opprimamur.*] Nam hostes & contra [*nos*] veniunt, & in ipso itinere (quòd probè scio) iam sunt, quinetiam propemodum [*iam*] adsunt. Atque Hermocrates quidem hæc dixit. At inter Syracusanos, qui in vrbe erant, ingens altercatio exorta est, quòd alij quidem, Athenienses nullo modo venturos dicerent, & quæ [*Hermocrates*] dixerat, vera esse negarent. alij verò, dicerent, quid nobis facient, [*quodnam adeò magnum damnum nobis dabunt,*] quin & ipsi vicissim [*aliud hoc ipso*] grauius à nobis sint accepturi? Quinetiam alij rem istam prorsus contemnebāt, & in risum conuertebant. Pauci verò erant, qui Hermocrati fidem haberent, & futurum [*rerum euentum, ac periculum imminens*] formidarent. Athenagoras autem, qui populi princeps, & tunc temporis propter popularem facundiam apud plebem gratiosissimus erat, [*in medium*] progressus hæc ipsis dixit:

ATHENAGORAE CONCIO.

Quisquis non cupit Athenienses eò dementiæ progredi, vt huc profecti, in nostram potestatem redigantur, is aut timidus est, aut Reipub. non beneuolus. Illorum verò, qui res huiusmodi nuntiant, magnumque metum vobis incutiunt, audaciam quidem non miror: sed imprudentiam [*miror:*] si sua consilia, [*dolosq;*] non patêre putant. Qui enim priuatim aliquid formidant, Rempub. in magno timore constituere volunt, vt publico metu suum occultent, & nunc isti rumores eò spectant. neque [*enim*] sua sponte, [*casuq; disseminantur:*] sed ab hominibus componuntur, [*& consultò sparguntur,*] qui semper tales motus moliuntur. Vos verò, si rectè consultaueritis, non ex rerum, quas isti nuntiant, consideratione, deliberabitis de rebus, quas facere decet: sed ex iis, quæ viri prudentes, & multarum re-

rum

rum periti (quales ego Athenienses esse puto) facerent. Non est enim credibile ipsos Peloponnesiis relictis, belloque nondum illic plane finito, ad alterum bellum [*illo*] non minus vltrò venire. Siquidē ego existimo ipsos, putare secum præclarè agi, quod nos, qui tot, atque tam magnas ciuitates habemus, bellum ipsis non inferamus. Quinetiam si venerint (vt fertur) existimo Siciliam plus virium habituram ad eos debellandos, quàm Peloponnesum, quo est omnis generis apparatu instructior, [*quàm Peloponnesus:*] nostramque ciuitatem solam, hoc exercitu, qui (vt [*isti*] dicunt) nunc contra [*nos*] venit, atque adeò bis tanto, longe superiorem esse [*duco.*] quippe quòd sciam ipsos nullum equitatum secum adducturos, qui [*copias ipsorum*], sequatur, neque ex hac ipsa regione comparaturos, nisi perexiguum quendam ab Egestæis, neque grauis armaturæ militum numerum nostro parem, quia nauibus vehentur. Arduum enim fuerit vel solis nauibus expeditis, [*nullasq; copias vehentibus,*] tantum nauigationis cursum huc [*vsq;*] conficere, & cæterum apparatum [*ferre,*] quantum aduersus tantam ciuitatem suppetere oportet, qui [*profectò*] paruus esse non debet. [*Quamobrem*] ab hac [*istorum, qui rumores istos disseminant,*] opinione ego adeò dissentio, vt, si Athenienses aliam vrbem tantam, quantæ sunt Syracusæ, [*in Sicilia*] obtinerent, & contra [*nos illinc*] venirent, & [*vrbem Syracusis*] finitimam incolerent, & [*ex ea prodeuntes, nobis*] bellum facerent, vix totius exercitus internecionem vitare posse videantur. Iam verò multo minus [*hanc vitare poterunt,*] si tota Sicilia sit ipsorum hostis. Nam [*illorum exercitus*] in castris, quæ ex nauibus fient, consistet, [*& se continebit,*] & [*illorum milites*] ex paruis tabernaculis, & apparatu necessario, non longè, [*lateq;*] prodeuntes [*vagabuntur,*] à nostris equitibus [*prohibiti.*] In summa ne terra quidem ipsos potituros puto. Adeò nostrum apparatum [*hostili*] præstantiorem duco. Quamobrem Athenienses, quod hæc, quæ ego dico, cognoscant, res suas (quòd probè noui) conseruant, & quidem huius ciuitatis homines, ea, quæ neque sunt, neque futura sunt, comminiscuntur, [*& spargunt:*] quos ego non nunc primùm: sed semper scio, huiuscemodi rumoribus, quinetiam aliis, qui sunt istis longè maligniores, vel factis, vestræ multitudini terrore incusso, ipsos ciuitatis imperio potiri velle. Vereor autem ne sæpius [*idem*] conantes, hoc etiam aliquando consequantur. Nos verò ignaui sumus tum ad præcauendas istorum insidias, antequam [*ab ipsis*] opprimamur, tum ad sumendum de istis supplicium, pòstquam ipsorum insidias cognouimus. His autem de causis nostra ciuitas rarò quidem quiescit, sæpe verò seditione laborat, & longè plura certamina contra suos ipsius ciues, quàm contra hostes suscipit, quinetiam interdum tyrannidem, ac iniquum dominatum [*sustinet, ac pati cogitur.*] Quarum rerum (si modò vos meam sententiam sequi velitis) ego nullam vnquam nostra ætate fieri sinam, vestram quidem multitudinem verbis in meam sententiam adducens, de illis verò, qui talia machinātur, supplicium sumens, non solùm in ipso facinore deprehensis (arduum enim fuerit ipsos deprehendere) sed etiam ob ea, quæ volunt quidem [*peragere:*] sed tamen non possunt. Hostis enim non solùm pro maleficiis: sed etiam pro consiliis est prius vlciscendus, [*quàm nos opprimat,*] si modò quas illius insidias ita præcauere possit, vt ab eo prior non opprimatur. Paucos verò, contrà partim quidem, [*vt hostes in facinore deprehensos,*] coarguens, partim verò, obseruans [*& cauens ne detrimentum Reipub. dent,*] partim etiam, [*vt ciues officij sui monens, ac*] docens. Sic enim potissimùm existimo, fore vt [*hos*] à maleficio deterream. Sed agite (quod sæpe mecum ipse consideraui) quidnam vultis adolescentes? vtrùm rerum potiri, [*& Rempub. administrare?*] at [*hoc*] non est legitimum. Lex enim, [*quæ vetat ne iuniores imperium, ac magistratus gerant,*] lata potius est, quòd [*iuniores imperium, ac magistratus gerere*] nequeant, quàm vt [*eos*] ignominia afficiat, [*& ab honoribus adipiscendis repellat,*] quum [*per ætatem, præturam gerere, & Rempub. administrare*] possunt. An verò [*vultis*] non pari iure cum plebe viuere? At quo pacto iustum fuerit eosdem [*eiusdem ciuitatis, ciues, quos eodem iure præditos esse oportet,*] non iisdem [*honoribus, nec eodem iure*] dignos censeri? [*Sed fortasse*] dixerit quis, popularem statum rem esse neq; consultam, neque æquabilem: sed, eos qui magnam pecuniæ vim possident, optimos etiam

esse ad optimè imperandum. Ego verò respondeo, primùm quidem, vniuersam Rempub. populi, [*statusq́; popularis, qui δημοκρατία vocatur,*] nomen obtinuisse: ὀλιγαρχίαν verò, [*& paucos, qui propter suas opes, rerum potiuntur, & Rempub. administrant, Reip. esse*] partem. Deinde [*verò*] locupletes quidem, pecuniarum [*priuatarum, quas habent,*] optimos esse custodes, sed [*viros*] prudentes, præstantissimos esse consultores: multitudinem verò, postquam [*res propositas*] audierit, optimum esse iudicem. Atque hos ciuium diuersos ordines & per partes, & simul vniuersos in statu populari iuris æquabilitate frui. Sed paucorum dominatus pericula quidem multitudini impertit, commodorum verò non solùm maiorem partem habet: verùm etiam vniuersa, [*sua portione cæteris*] erepta, retinet, [*sibiq́; vendicat.*] Quas res illi, qui inter vos sunt & potentes, & iuuenes, obtinere student: quas [*tamen*] in ampla, [*liberaq́;*] ciuitate non poterunt [*obtinere.*] Sed nunc etiam omnium estis stultissimi, animaduertitis vos rem perniciosam affectare, aut omnium Græcorũ, quos ego noui, [*estis*] imperitissimi, aut iniustissimi, si, cùm [*hoc*] sciatis, [*hoc tamen*] audetis. Verùm aut [*à me*] edocti, aut mutata sententia, quòd ad vniuersæ Reipub. bonum spectat, id augeatis, sperantes fore, vt illi, qui de vobis boni [*sunt ciues,*] horum Reipub. commodorum parem, atque [*adeo*] maiorem partem obtineant, quàm [*cætera*] Reipub. multitudo. Quòd si alia [*his maiora*] affectaritis, [*sciatis*] vos in periculum venturos, ne & rebus omnibus priuemini. Quamobrem huiusmodi nuntios, [*ac rumores*] missos faciatis, quia, [*vestra consilia conatusq́;,*] præsensimus, neque [*vos hæc ad exitum perducere*] sinemus. Hæc enim ciuitas, vt etiam veniant Athenienses, ipsos [*tamen*] pro sua dignitate propulsabit. Sunt autem nobis imperatores, qui hæc videbunt, [*& inquirent vtrum vera sint, an falsa, quæ nuntiantur.*] Quòd si nihil horum verum fuerit (prout ego suspicor) nequaquam vestris nuntiis exterrita [*ciuitas,*] vobisq́; ducibus electis, sua sponte [*sibi*] seruitutis iugum imponet. Sed ipsa per se, [*libereq́;*] consultans, & de rumoribus, quos vos [*ipsi*] disseminatis, quasi idem valeant ac [*ipsa*] facta, quæstionem habebit, & præsentem libertatem non propter rumores, quos [*à vobis sparsos*] audit, amittet: sed factis ita sibi cauens, vt non permittat [*vobis ea peragere, quæ cupitis,*] conseruare conabitur. Atque Athenagoras hæc dixit. Tunc autem vnus è ducibus surgens, nullum quidem alium ad dicendum prodire passus est: sed ipse pro præsenti rerum statu hæc verba fecit: Obtrectationes quidem vel ab aliis in alios mutuò, proferri, vel ab audientibus admitti, nequaquam est prudentiæ, sed potius pro rebus, quæ nuntiantur, [*oportet*] videre, quanam ratione cùm priuatim, tum publicè ex [*nostra ciuitatis*] dignitate nos instruamus ad eos propulsandos, qui contrà [*nos*] veniunt. Et, si fortè nihil opus fuerit, nulla iactura fiet, si Respub. instruatur & armis, & cęteris [*rebus,*] quibus bellum exultat, [*& quæ ad bellum gerendum sunt necessaria.*] Nos verò istarum curam geremus, easq́; recensebimus, simul etiam [*curabimus,*] vt ad ciuitates quoquouersum mittantur, qui & explorent [*hostium aduentum, & consilium,*] & [*agant*] si quid aliud commodum esse videatur. Sunt etiam quæ iam curauimus, & quicquid senserimus, id ad vos referremus. Atque Syracusani quidem, cùm dux iste hæc verba fecisset, ex concilio discesserunt. Athenienses verò, cùm ipsi tum eorum socij omnes apud Corcyram iam erant. Atque primùm quidem [*ipsorum*] duces copias iterum recensuerunt, & instruxerunt, eo ordine, quo portum capturi, castraque posituri erant. & classe in tres partes distributa, in singulis sortitionem fecerunt, [*singulisq́; partibus ducem sortito præfecerunt,*] ne in altum nauigantes, aquæ, & portuum, & rerum ad victum necessariarum, in diuersoriis ad quæ appellerent, inopia laborarent, vtque cæteris etiam [*rebus milites*] aptiùs instructi essent, & à ducibus faciliùs regi possent, in [*singulis illis tribus*] agminibus attributi suo quiq́; duci. Deinde verò præmiserunt & in Italiam & in Siciliam, tres naues vt explorarent quænam ciuitates se essent recepturæ. ipsisque præceptum fuerat, vt [*classi*] occurrerent, vt [*duces ab ipsis*] certiores facti [*ad illas ciuitates*] appellerent. Post hæc Athenienses, iam cum tanto apparatu è Corcyra soluentes, in Siciliam traiicere cœperunt, cum triremibus numero centum, & triginta quatuor, & duabus Rhodiis nauibus, quæ quinquaginta remis agebantur. Harum autem

[*trire-*

triremium] erant Atticę centum, quarum sexaginta quidem [*erant*] veloces, cæterę verò, [*tardiores erant, quia*] milites vehebant. reliqua verò classis [*erat*] Chiorum, & cæterorum sociorum. Vniuersi autem grauis armaturæ milites, [*qui in his triremibus, nauibusq́; vehebantur*,] erant quinque millia, & centum [*præterea.*] (Atque inter hos, ex ipsis quidem Atheniensibus erant mille, & quingenti legionarij milites, & septingenti famuli, nauiũ defensores. Cæteri verò socij, qui cum ipsis ad hanc militiam proficiscebantur, partim quidem, erant ex populis ipsorũ imperio subiectis; partim verò, ex Argiuis, quingenti, & ex Mantineis, atque mercenariis, ducenti & quinquaginta.) Vniuersi verò sagittarij, quadringenti, & octoginta (quorum Cretenses erant octoginta) & Rhodiorum funditores septingenti & Megarensiũ exulum leuiter armatorum centũ viginti. Erat & vna hippagoga, quæ triginta equites vehebat. Primus [*igitur Atheniensium*] apparatus, qui ad bellũ [*Siculis inferendum, in Siciliam tunc*] traiecit, tantus fuit. Hos autẽ [*sequebantur*] triginta onerariæ naues, quæ commeatũ, & res exercitui necessarias vehebant, & quæ pistores, & lapidum structores, & fabros, omniaq; instrumenta, quæ ad munitiones extruendas erant necessaria, portabant. Itẽ centũ nauigia, quę naues onerarias vi necessitatis coacta comitabãtur, multa etiã alia nauigia, & naues onerariæ simul nauigantes exercitũ vltro negotiationis causa sequebãtur. Quæ omnes [*tã minores, quàm maiores naues*] è Corcyra tunc [*soluentes*,] sinum Ioniũ simul transmiserũt. Totiusq; [*classis*] apparatus, partim ad promontoriũ Iapygiam, partim Tarentũ appulsos, partim etiã [*aliò*] prout cuiq; facultas [*ad aliquem locum appellendi*] data est, orã Italiæ legẽtes prætervehebantur, & ciuitates nec ad mercatũ ipsos admittebant, nec in vrbem recipiebant: sed aquæ [*tantùm*,] & stationis vsu eos adiuuabant. Tarentũ verò, Locriq; ne his quidem [*rebus eos adiuuare voluerunt*:] donec ad Rhegiũ, Italiæ promontorium peruenerunt, atq; hîc iam congregabantur: & extra vrbẽ (quia [*Rhegini*] ipsos intra muros non recipiebant) castra fecerũt ad Dianæ templũ, vbi etiam [*Rhegini*] mercatum ipsis præbebant. Subductisq; nauibus quieuerũt. Et apud Rheginos verba fecerunt, postulantes vt [*ipsi*,] qui Chalcidẽses essent, Leontinis, qui [*& ipsi*] Chalcidenses essent, auxilium ferrent. Rhegini verò dixerunt se neutris affuturos: sed quicquid cęteris Italis communiter placeret, id esse facturos. Isti verò animum ad res Siculas cõuerterunt cõsiderantes quanã ratione in illis optimè se gererent. Simul etiã præcursorias naues ab Egesta præstolabãtur, quia scire cupiebãt, an [*illic*] ea esset pecunia, quã [*Egestæorum*] legati Athenis prędicassent. Interea verò Syracusanis cùm ex multis aliis locis, tum etiã ab exploratoribus iam certò nuntiabatur, naues [*hostium*] ad Rhegium esse, & propterea omni studio se præparabãt, nec amplius [*de hostium aduentu*] dubitabant, & ad Siculos mittebãt quoquo versus, ad hos quidem, præsidia; ad illos verò, legationes. Et in castella, quę in regione circuncirca erant, præsidia immittebant. Et quæ intra vrbẽ erãt, an absoluta [*& integra*] essent, explorabant, recensentes arma, & equos, & cætera constituebant, vt imminenti, & propemodũ iam præsenti bello. Illæ verò tres præcursoriæ naues ab Egesta ad Athenienses, ad Rhegium aduenerunt, & renuntiarunt cæterã quidem pecuniam, quàm [*Egestæi*] promiserant, nõn extare: sed tantùm triginta talenta apparere. Confestim autem duces, animos despõdere cœperunt, quòd hoc ipsis initiò pręter expectationem incommodè cecidisset, quodque Rhegini [*ipsis restitissent*,] vnà secum militare recusantes, quibus primis suadere cœperant, [*vt ad istam militiam secum venirent*,] & maximè credibile videbatur, [*eos cum Atheniensibus ad hanc expeditionem ituros*,] quòd essent Leontinorum cognati, & ipsorũ semper studiosi [*fuissent.*] Atq; Niciæ quidem hæc, prout expectauerat, ab Egestæis contigerunt, duobus verò reliquis [*ducibus*] vel maximè præter opinionẽ. Egestæi enim huiusmodi fraudem excogitarunt tunc, quum primi Atheniensium legati eos adierũt ad explorandas [*ipsorum*] pecunias. Illis enim adductis in Veneris fanũ, quod est in Eryce, ostenderũt donaria, phialas, trullas, thuribula, cęteramq; non paucã supellectilem: quæ, quòd essent argẽtea, longè maiorem solidæ opulentiæ speciẽ præbebant, [*quàm re ipsa valebant*,] quòd essent parui pretij. Quinetiã priuatim exceptis hospitio illis, qui triremibus [*ad eos*] aduecti fuerant, cùm ex ipsa Egesta [*omnia*]

tum aurea, tum argentea pocula collecta, tum etiam ex vicinis tam Phœniciū, quàm Græcorum vrbibus corrogata, [*& mutuo accepta,*] in conuiuiis vt suam quiq; domesticam suppellectilem exhibuerant. Cùm autē omnes [*conuiuatores*] iisdem [*poculis, vasisq;*] plerunq; vterentur, & multa vbiq; conspicerentur, ingentē stuporem, [*ac admirationem hæc*] afferebāt Atheniensibus, qui triremibus [*ad eos*] aduecti fuerant. Quare Athenas reuersi diuulgarant se magnā pecuniæ vim conspexisse. Atque illi quidē, qui cùm ipsi decepti fuerant, tum etiam aliis tunc [*hæc*] persuaserant, postquàm hic rumor dimanauit, pecunias illas, [*quæ promissæ fuerant,*] Egestæ nō esse, grauiter à militibus accusabantur. Duces autem pro præsenti rerum statu consultare cœperunt. Et Niciæ quidē sententia [*hæc*] erat, vt cum omnibus copiis aduersus Selinuntem nauigaretur, cuius rei causa potissimùm missi fuissent. Et, si quidē Egestæi pecunias [*stipendij causa*] vniuerso exercitui suppeditarent, pro pecuniæ summa consiliū caperetur. sin minus, ab ipsis postularetur, vt sexaginta nauibus, quas [*ipsi*] petiissent, cibaria suppeditarent, atq; [*sic Athenienses ibi*] permanerent, donec Selinūtios ipsis [*Egestæis*] vel vi, vel pactione reconciliassent, & ita cæteras ciuitates obirent, & vbi Atheniensis Reipub. potentiā [*ipsis*] ostendissent, & [*suum*] in amicos, sociosq; studiū demōstrassent, domū redirent, (nisi forte breui [*temporis spatio,*] & ex inopinato aliqua facultas offerretur, qua oblata vel Leontinos iuuare, vel aliquam aliarum ciuitatū [*sibi*] adiungere possent,) neq; suas quiq; facultates Reipub. causa cōsumentes, [*Rempub.*] in periculū adducerent. Alcibiades verò dicebat non oportere [*se*] cum tantis copiis [*Athenis*] emissos, turpiter, ac infecto negotio abire: sed ad omnes ciuitates, præter Selinuntem, & Syracusas, legatos mittere, & operam dare, vt & Siculos, partim quidem, ad defectionē à Syracusanis faciendam solicitarent, partim verò, amicos [*sibi*] facerent, vt & commeatum, & copias haberēt [*ab illis suppeditatas, quorū amicitiam sibi conciliassent.*] Ac primùm quidē Messanenses [*ad amicitiam secum ineundam*] adducendos [*censebat,*] (ipsos enim potissimùm in traiectu, & opportuno loco, quo ad Siciliam appelli posset, sitos esse, [*dicebat,*]) & portū, atq; stationem, quæ copias, [*classemq;*] commodissimè caperet, [*illic*] fore [*demonstrabat.*] Ciuitatibus autem in amicitiam adductis, vbi nossent quos belli socios essent habituri, ita demum Syracusas, & Selinuntem aggrediendas [*censebat:*] nisi hi quidem, compositionem, [*pacemq;*] cum Egestæis facerent, illi verò, Leontinos in suas pristinas sedes redire sinerent. Lamachus verò palàm dicebat aduersus Syracusas nauigandū esse, & primo quoq; tempore prœliū ad vrbem committendum, dum [*Syracusani*] adhuc imparati essent, & maximè perterriti. Omnem enim exercitum principiò maximū terrorem [*hostibus*] afferre: sed si moram interponat, antequàm in [*ipsorum*] conspectū veniat, homines ex pauore se colligentes, & [*ipsum*] cernentes, magis contemnere. Sed si repentè [*Syracusanos*] inuaserint, dū adhuc metu perculsi [*hostem*] expectarēt, [*affirmabat*] se superiores [*illis*] facilimè futuros, omnibusq; rebus, terrorem [*illis*] incussuros, tum aspectu (plurimos enim tunc visum iri) tum expectatione cladiū, quas essent accepturi, præcipuè verò subito prœlij [*committendi*] periculo. Verisimile autē esse in agris etiā multos extra [*vrbem*] intercipi posse, quod minimè crederent se venturos. Quòd si isti [*ex agris in vrbem*] se reciperent, exercitū, si victor vrbē obsideret, satis pecuniarum, [*atq; satis commeatus*] habiturum. Preterea reliquos Sicilienses sic iam & illorū societatē faciliùs deserturos, & ad se trāsituros, minimeq; cunctaturos, circunspicientes vtri victores essent futuri. Sibi autē [*ab vrbis obsidione*] reuersis, & ad portū appulsis, nauiū stationes obtinendas ad Megara, quæ deserta essent, & à Syracusis mari, terraq; parū distarent. Lamachus autē, quamuis hæc dixisset, tamē & ipse in Alcibiadis sententiā iuit. Postea verò Alcibiades, cùm sua naui Messanam traiecisset, & de societate [*secum ineunda,*] apud Messanēses verba fecisset, neq; [*rem ipsis*] persuadere potuisset: sed [*illi*] respondissent, in vrbem quidem se nequaquam recepturos [*Atheniensium copias:*] forum tamen rerum venaliū [*ipsis*] præbituros, ad Rhegiū rediit. Duces autē, cùm ex omni [*nauium*] numero sexaginta naues confestim [*militibus*] impleuissent, & [*commeatus, atq; cæteras ad bellum*] necessarias res assumpsissent, reliquo exercitu cū vno de suis [*collegis*] ad Rhegium relicto, classe

præter-

præteruecti ad Naxū iuerunt. Cùm autem Naxij [*eos*] in vrbem recepissent [*illinc*] oram legentes ad Catanam nauigarunt. sed cùm Catanæi ipsos [*in vrbem*] non recepissent, (illic enim aderant quidam, qui Syracusanorū partibus fauebant) in flumen Teriam delati sunt. Cùm autē [*illic*] pernoctassent, postero die Syracusas versus nauigarunt, agmine longo cæteris nauibus instructis. Decem verò naues præmiserunt in magnum [*Syracusarum*] portum, vt & [*illuc*] nauigarent, & explorarent si quid nauium [*à Syracusanis*] deductum esset, vtq; [*ad vrbem*] accedentes, ex nauibus præconis vocem [*ipsis*] significarent Athenienses venire, vt Leontinos in suas pristinas sedes restituerēt, propter societatis, atq; cognationis ius. Leontinis igitur, quotquot Syracusis essent, [*dicerent,*] vt intrepidè transirēt ad Athenienses, vt ad amicos, & [*de ipsis*] bene meritos. Postquam autem per præconis vocē [*hoc ipsis*] denuntiatum est, postquam etiam vrbis, portuumq; situm, omnemq; circuncirca regionem, vnde ipsis ad bellum [*hostibus*] faciendum prodeundum esset, contemplati sunt, rursus Catanam redierunt. Catanæi verò conuocata concione, copias quidem [*in vrbem*] non receperūt, sed duces ingressos dicere iusserunt siquid vellent. Cùm autem Alcibiades [*apud ipsos*] orationem haberet, & oppidani [*animis oculisq;*] in illam cōcionem essent conuersi, milites [*Athenienses*] quandā [*vrbis*] portulam malè obstructā [*nacti,*] clam [*custodibus*] diruta ædificij materia aperuerunt. Et in vrbem ingressi, [*res sibi necessarias*] mercabantur. Catanæi verò, qui cum Syracusanis sentiebant, cum exercitū in vrbe animaduertissent, confestim terrore perculsi, quorum numerus non magnus erat, clàm profugerunt. Cæteri verò decreuerunt societatem cum Atheniensibus faciendam, & reliquum exercitum à Rhegio acciri iusserunt. Postea verò Athenienses ad Rhegium reuersi, iam cum omnibus copiis [*inde*] soluentes Catanam [*appulerunt, &*] postquam [*eo*] peruenerunt, [*ibi*] castra fecerunt. Ad ipsos autem nuntij Camarina afferebantur, si [*illuc*] proficiscerentur, [*Camarinaos*] deditionē facturos, & Syracusanos classem instruere. Primùm igitur cum omnibus copiis aduersus Syracusas profecti sunt. Et cùm nullā classem [*ab illis*] instrui comperissent, rursus Camarinam versus oram legentes se receperunt, & ad [*Camarinaorum*] littus appulsi, caduceatorem miserunt, [*per quem eos rogarēt, vt se reciperent.*] Illi verò eos non receperūt, dicentes se iurisiurandi religione obstrictos esse, vt Athenienses cum vna [*tantùm*] naui [*ad suum littus*] appellentes reciperent, nisi ipsi plures [*ab illis*] accersissent. Quamobrē [*Athenienses*] re infecta discesserunt. Cùm autem excensum è nauibus in quandā [*agri*] Syracusani partem fecissent, & prædas egissent, & Syracusanorum equites [*ad hostem arcendum*] accurrissent, & nonnullos leuis armaturæ milites [*Athenienses*] palatos interfecissent, Catanam se receperunt. Illic autem offendunt Salaminiam nauem Athenis missam, tum aduersus Alcibiadem, vt qui ea vehebātur iuberent [*ipsum*] redire [*domum*] ad respondendum criminibus, quorū publicè insimulabatur, tum aduersus quosdam alios milites, qui cum eo erāt. de quibus indicium [*ad Magistratus*] delatū fuerat, [*partim quidem,*] quòd impiè mysteria polluissent, partim verò, quòd Mercurij simulachra violassent. Atheniēses enim post classis discessum nihilominus quæstionem habebant de mysteriis pollutis, & de violatis Mercurij simulachris. Quoniam autem nō explorabant indices, [*nec vllum indiciorū delectum habebant,*] sed omnes, [*qui aliquod indicium ad eos afferebant,*] suspiciosè admittebant, [*propter tyrannidis affectatæ suspicionem, quæ eos sibi quauis ratione cauere cogebat,*] ob fidem improbis hominibus [*indicia afferentibus*] habitā, [*quosdam*] ex ciuibus, [*viros*] optimos comprehenderunt, & in vincula coniecerunt. Satius esse iudicantes hac de re quæstionē habere, & [*pollutæ religionis autores*] reperire, quàm propter indicis improbitatem, aliquem, licet vir probus esse videretur accusatū [*indicta causa, &*] nulla quęstione habita, [*ex indicio*] euadere. Populus enim, qui famā acceperat Pisistrati, ac filiorum tyrannidem extremis eius temporibus graue fuisse, præterea neque à se, neq; ab Harmodio: sed à Lacedæmoniis euersam, semper metuebat, & omnia [*in deteriorem partem*] suspiciosè accipiebat. Nam audax illud Aristogitonis, & Harmodij facinus, propter rei cuiusdā ad amores pertinentis casum, [*ab illis*] susceptum fuit. Quam [*rem*] ego fusiùs narrans demonstrabo neq; alios neq; ipsos

Athenienses de suis tyrannis, aut de re gesta quicquam certi dicere. Cùm enim Pisistratus [*iam*] senex in tyrannide decessit, non Hipparchus (vt vulgus arbitratur) sed Hippias, quòd esset natu maximus, obtinuit principatū. Cùm autem Harmodius ætatis flore [*formaq; conspicuus ac*] insignis esset, Aristogiton, mediæ inter ciues conditionis vir, eum adamabat, atq; [*in sua potestate*] habebat, [*ita vt eo, arbitratu suo frueretur.*] Hic autem Harmodius ab Hipparcho Pisistrati [*filio*] tentatus, [*& appellatus de stupro,*] non solùm [*ab eo*] non expugnatus est: sed etiam [*rem*] ad Aristogitonem detulit. Hic verò more amatorū ingenti dolore concepto, & Hipparchi potentiā extimescēs, ne per vim ipsum [*Harmodium*] ad se pertraheret, protinus pro sua autoritate, [*& opibus, quas habebat,*] tyrannidem per insidias euertere conatur. Interea verò Hipparchus, cùm Harmodiū rursus solicitasset, & nihilomagis [*eum ad morem sibi gerendum*] inducere potuisset, nihil quidem per vim agere decreuerat: sed in aliquo secreto loco, quasi non propterea [*hoc faceret,*] ad eū contumelia afficiēdum se accingebat. Nam ne superioribus quidem eius dominatus temporibus multitudini grauis, [*ac molestus*] erat: sed circa inuidiam se gesserat. Ac profectò hi tyranni virtutem, & prudentiam diutissimè coluerunt, & prouentuum vicesimam tantùm ab Atheniensibus exigentes, & ipsorū vrbem egregiè exornarunt, & bella administrarunt, & in templis sacrificia fecerunt. In cæteris verò [*rebus*] ciuitas legibus antè latis vtebatur, præterquàm quòd [*hi tyranni*] operam prouidè dabant, vt semper aliquis de suo ipsorum numero magistratum gereret. Et cùm alij ex ipsis annuū imperium apud Athenienses obtinuerunt, tum Pisistratus Hippiæ [*filius,*] illius, qui tyrannus fuerat, aui nomen ferens: qui cùm esset Archon, [*& Archontis magistratum gereret,*] aram duodecim Deorum in foro dedicauit, & illam, quæ est in Apollinis Pythij templo. Postea verò populus Atheniensis, cū amplificasset arā, quę erat in foro, epigramma [*in ea inscriptum*] deleuit. At illud, quod erat in [*Apollinis*] Pythij [*templo,*] nunc etiam apparet manifestè. quamuis sub obscuris literis sit scriptum, in hæc verba:

In Pythij Phœbi Pisistratus ade locauit
Imperij Hippiades hæc monumenta sui.

Hippiam igitur imperasse, quod [*inter fratres*] natu maximus esset, asseuerare possum, partim sciētia, partim fama, [*quòd rei veritatē indagarim*] accuratiùs quàm alij. verùm & ex hoc ipso, [*quod sum dicturus, ita rem habere*] quiuis cognoscat. Hunc enim solū inter legitimos fratres, liberos suscepisse constat: quemadmodū testatur & ara, & cippus in Athenarū arce erectus cum inscriptione sceleris à tyrannis perpetrati. In quo [*cippo*] nullus Thessali, aut Hipparchi filius est scriptus: sed quinque Hippiæ [*filij,*] quos ille, ex Myrrhine Calliæ Hyperochidę filia susceperat. Nā verisimile videtur maximū natu [*inter fratres*] vxorem primum duxisse. Et in primo cippo primus post patrem erat adscriptus idq; verisimili de causa, quòd & ab eo natu maximus esset, & tyrannidem obtinuisset. Quinetiam Hippias nunquam ex tempore [*tam*] facilè tyrannidem retenturus fuisse mihi videtur, si Hipparchus in imperio decessisset, & ipse eodem die, [*quo tyrannus interfectus fuisset, res ad imperium pertinentes*] constituere cœpisset. Sed propter pristinum, solitumq; metum, & diligentiā, qua in satellitum præsidio vtebantur, imperium nullo prorsus cum periculo retinuit. neq; dubitauit, vt frater natu minor, quòd imperium continenter antea non administrasset. Hipparcho autem contigit, vt propter calamitatem, in quam inciderat, nobilitatus, hāc etiam tyrannidis [*occupatæ*] famam apud posteros sibi præterea conciliarit, [*adeò vt posteri tyrannum eum fuisse crediderint.*] Hic igitur Harmodiū, quòd ipsi eum solicitanti morē gerere noluisset, vt in animo habebat, contumelia affecit. Nam [*Hipparchi iussu quidam*] ipsius [*Harmodij*] sororē virginem, cui denuntiarant, vt ad canistrum in quadam pompa ferendū veniret, reiecerunt, dicentes se ne principio quidē denuntiasse, [*vt ad hoc ministeriū veniret,*] quòd [*hoc honore*] digna non esset. Cùm autē Harmodius [*istam cōtumeliam*] ægrè ferret, propter ipsum & Aristogiton multò magis tunc irritatus est. Quamobrē cæteras quidem res constituerunt cum iis, [*cum quibus coniurauerant, &*] qui facinus simul aggressuri erant: sed expectabant magna Panathenæa [*festa, quæ sic vocantur,*] quo

tantùm

tantum die extra suspicionem erat, ciues eos qui pompam prosequebantur; iis armis freque͂tes esse. Oportebat autem ipsos quidem rem aggredi, statim verò illos, [*qui conspirationis erant socij*] simul opem ferre aduersus [*tyranni*] satellites, [*& impreßionem in eos facere: quo facilius tyrannus, eiusq́; frater opprimi poßet.*] Erant autem non multi coniurati, vt res tutiùs gererentur. Sperabant enim illos etiam, qui [*coniurationem*] prius ignorabant, si [*ipsi*] vel quomodocunq; [*hoc facinus*] ausi fuissent, repentè præsertim cùm arma haberent, lubenter se ipsos in libertatem pariter asserturos. Cùm autem dies festus aduenisset, Hippias quidem extra [*vrbem*] in loco, qui Ceramicus vocatur, cum [*suis*] satellitibus res ad pompa͂ specta͂tes ornabat prout singulas procedere oportebat. Harmodius verò, & Aristogiton, cùm pugiones iam haberent, ad facinus [*faciendum*] prodierant. Cùm autem quendam ex coniuratis cum Hippia familiariter colloquente͂ animaduertissent (aditus enim ad Hippiam omnibus erat facilis) extimuerunt, & existimarunt rem patefactam esse, seq́; iamiam comprehensum iri. Quamobrem illum, à quo læsi fuerant, & cuius causa de summa rerum suarum periclitabantur, primùm vlcisci volebant, si possent. Atq; eo corporis habitu, [*& cum iis armis, quæ habebant,*] impetu portas [*vrbis*] introierunt. Et Hipparchum nacti sunt in eo loco, qui Leocoriu͂ vocatur. Confestim autem non circunspectè [*neque considerata periculi magnitudine, in eum*] irrue͂tes, & maxima ira impulsi, hic quidem propter amasiu͂, ille verò propter contumeliam, qua fuerat affectus, ipsum feriunt, & occidu͂t. Et Aristogiton quide͂ satellites principiò deuitauit. Verùm facto multitudinis concursu, & postea comprehensus, haud leniter tractatus fuit. Harmodius verò illic e uestigio occubuit. Cùm autem [*huius cædis*] nuntius ad Hippiam in Ceramicu͂ allatus fuisset, non ad id, quod acciderat, [*neq; ad locum, in quo frater cæsus iacebat:*] sed ad pompę ductores armatos, priusquа͂ [*rem*] rescíscerent (nam procul abera͂t) confestim contendit, vultuq́; ad [*præsentem*] calamitatem dissimulanda͂ composito, ita vt nulla͂ [*doloris*] significationem daret, eos in locu͂ quenda͂, quem monstrauit, sine armis abire iussit. Et illi quidem [*eò*] se receperunt, existimantes illum aliquid dicturum. Ille verò satellitibus imperauit, vt arma subtraherent, & protinus eos delegit, quos insimulabat, & si quis cum pugione deprehensus esset. Nam cum scuto, & hasta pompas prosequi co͂sueuerant. Hoc igitur modo, propter amatoria͂ indignatione͂, & coniurationis initium factum est, & audax illud facinus, propter repentinu͂ metum ab Harmodio, & Aristogitone susceptu͂ est. Postea verò tyrannis Atheniensibus asperior fuit. Et Hippias iam sibi metuens veheme͂tius, [*quàm antè,*] multos ciues interfecit, & simul ad externa [*auxilia*] respicere cœpit si quid præsidij alicunde sibi paratum cerneret, mutato reru͂ statu. Post hæc igitur Æantidæ Hippocli Lampsacenorum tyranni filio Archedicen suam filia͂, Atheniensis Lampsaceno collocauit, quòd ipsos apud Regem Darium autoritate multum pollere sciret. Cuius fœminæ monumentum Lampsaci extat, quod habet hoc epigramma,

Hippiæ apud Græcos laudem virtutis adepti
Hic puluis prolem contegit Archedicem,
Quæ Reges habuit, patrem, fratresq́;, virumq́;,
Et natos, haudq́; est facta superba tamen.

Hippias autem cùm tres deinceps annos tyrannidem apud Athenie͂ses obtinuisset, & quarto [*anno*] à Lacedæmoniis, & Alcmæonidis exulib. imperio spoliatus fuisset, fide publica [*à Lacedæmoniis, & Athenie͂sibus*] impetrata, Sigæu͂, & [*inde*] Lampsacum ad Æantidem est profectus: illinc verò, ad Rege͂ Darium. Vnde postea profectus anno vicesimo, iam senex, cum Medis ad Marathonem militauit. Quæ reputans populus Atheniensis, & memoria repetens quęcunq; de illis fama acceperat, tunc sæuus erat, & suspiciosus in eos, qui [*de violatis Mercurij simulachris &*] de mysteriis, [*ac religione polluta*] insimulati fuera͂t, atq; omnia ipsi videbantur & consilio facta, vt dominatus paucorum, vel regu͂ à co͂iuratis co͂stitueretur. Et cùm ipse [*populus*] ob hanc rem irasceretur, multos, eosque claros, [*& autoritate*] viros in carcerem iam coniecerat, nec dum sedatus esse videbatur. sed in dies magis ac magis in sæuitia proficiebat, & longè plures. [*quàm antè*] comprehendebat. Interea verò quidam ex iis, qui cum aliis in vinculis erat, cuidam qui in carcere,

& qui maxime affinis crimini esse videbatur, persuasit, vt rem indicaret, siue vera siue non vera esset, (nam vtrinque sunt coniecturæ. Nihil enim certi de illius facinoris autoribus aut tunc aut postea à quoquam afferri potuit.) Persuasit autem dicẽs oportere ipsum, quamuis [*hoc facinus*] nõ perpetrasset, [*tamen*] impetrata impunitate, cùm se ipsum seruare, tum etiam ciuitatem præsenti suspicione liberare. Salutem enim ipsi certiorẽ fore dicebat, si impunitate impetrata [*rem*] fassus fuisset, quàm si negans, iudicium subiisset. Quamobrem hic & contra se, & contra alios indicium professus est de [*violatis*] Mercurij simulachris. Populus verò Atheniensis lubenter cognita (vt ipse putabat) [*rei*] veritate, cùm prius indignissimè ferret, si eos, qui suæ multitudini insidiabantur, cognoscere non posset, confestim dimisit & ipsum indicem, & cæteros, qui cum ipso erant, & quos ille non accusasset. Illorum verò, qui [*tunc ab isto*] delati fuerunt, constitutis iudiciis, [*& causa cognita,*] alios quidẽ occidit, quotquot cõprehensi fuerant: alios verò fuga dilapsos, morte damnauit, & per præconis vocem præmia proposuit ei qui [*damnatos*] interfecisset. Interea verò non constabat vtrum ij, qui capitali supplicio fuerãt affecti, [*iure, an*] iniuria supplicio affecti fuissent. Reliqua tamen ciuitas in præsentia commodum [*ex hac re*] manifestè percepit. De Alcibiade verò, instigantibus inimicis [*iisdem,*] qui vel priusquam ille discederet, [*ipsum accusare*] aggressi fuerãt, Athenienses [*delationem*] iratis animis accipiebant. Postquam autem de [*violatis*] Mercurij simulachris rem compertam se habere existimarunt, tunc verò multo magis etiam mysteria, de quibus [*pollutis*] accusabatur, ab illo polluta fuisse videbantur, eodem consilio, & cum coniuratis aduersus statum popularem. Nam quidam non magnus Lacedæmoniorum exercitus per hoc ipsum tempus, quo [*Athenienses in vrbe*] propter istas res perturbabantur, ad Isthmum vsque progressus est, nescio quid aduersus Bœotos moliens. Videbatur igitur illo solicitante, non autem Bœotorum causa ex composito venisse, &, nisi ipsi per indicium homines illos maturè comprehendissent, [*eiusq; conatum anteuertissent,*] futurũ fuisse, vt ciuitas proderetur. Vnde etiam vnam quandam noctem apud Thesei templum, quod est in vrbe sub armis pernoctarunt. Quinetiam Alcibiadis hospites, qui Argis erant, per idem tempus in suspicionem venerunt, fore vt populum aggrederentur. Argiuorum autem obsides, qui collocati fuerant in insulis, Athenienses tunc Argiuo populo his de causis interficiendos tradiderunt. Denique suspiciones Alcibiadem vndique circunstabant. Quamobrem [*Athenienses,*] quòd eum adductum ad iudicium morte mulctare vellent, ita demum mittunt Salaminiam nauem in Siciliam cum ad illum [*reuocandum,*] tum ad alios de quibus indicia delata fuerant. Mandatum autẽ fuerat [*illis, qui naui Salaminia vehebantur,*] vt ipsi [*Alcibiadi*] præciperent, vt [*ipsos*] sequeretur: non tamen [*ipsum*] comprehenderent, cauẽtes ne sui milites qui erant in Sicilia, tumultum aliquem excitarent, néve hostes [*hoc animaduerso animos sumerent, castra aggrederentur, & cladẽ aliquam Atheniensibus afferrent,*] præcipuè verò cupiẽtes Mantineos, & Argiuos [*in illa expeditione*] permanere, quòd existimarent illos illius opera inductos ad hanc militiæ societatem. Hic igitur habens suam nauem, itemque ij qui vnà insimulati fuerant, ex Sicilia cum naui Salaminia, tanquam Athenas ituri, discesserunt. Et cum in Thuriis fuerunt, [*illos*] non amplius sunt sequuti: sed ex naui egressi euanuerunt, post criminationem ad iudicium proficisci, non ausi. Qui verò naui Salaminia vehebantur, aliquandiu quidem Alcibiades eiusque socios quæsiuerunt: sed cùm nusquam apparerent nauigationis cursum conficere perrexerunt. Alcibiades verò, cùm iam exul esset non multo pòst ex [*agro*] Thurio in Peloponnesum nauigio vectus transmisit. Athenienses verò illum, & eos, qui cum illo erant, deserto iudicio, capite condemnarunt. Postea verò cæteri Atheniensium duces, qui erant in Sicilia, cùm exercitũ in duas partes diuisissent, & vterq; suam partem sortito accepisset, cũ omnibus copiis Selinuntem ac Egestam versus nauigarũt, partim quidẽ quòd scire vellẽt an Egestęi pecunias [*exercitui promissas*] daturi essent, partim verò etiã, vt Selinuntiorũ res explorarent, & controuersias cognoscerẽt quę [*Selinuntiis*] cũ Egestęis intercedebant. Siciliç autẽ orã à sinistra legẽtes,

ab ea

ab ea parte, quæ ad sinum Tyrrhenum vergit, Himeram appulerunt, quæ sola, in hac Siciliæ parte, est Græca ciuitas. Cùm autē [*Himeræi*] ipsos non recepissent, præteruecti sunt. Et dum præteruehe rentur, ceperunt Hyccara, oppidum Sicanicum quidem: sed Egestæis hostile. Erat autem maritimū. cùm autem [*oppidanos*] in seruitutem abstraxissent, oppidum Egestæis tradiderunt. Ipsorū enim equitatus [*Atheniensibus*] adfuerat. Ipsi verò rursus cum peditatu quidem per Siculorū agrum iter fecerūt, donec Catanā peruenerunt. Naues verò, quæ captiuos vehebant, circumuectæ sunt. Nicias autem ex Hyccaris Egestam confestim præteruectus, cùm de cæteris rebus [*cum Egestæis*] egisset, & triginta talenta [*ab illis*] accepisset, ad exercitū rediit, & captiuos vendidit, & ex ipsis confecta sunt centum, & viginti talenta. Illinc autem [*Nicias, eiusq; collega cum copiis*] circumuecti ad socios Siculos iuerunt, ac imperarunt, vt exercitū mitterent. Et cum dimidia sui exercitus parte aduersus Hyblam in agro Geleatino sitam, quæ hostis erat, profecti sunt, nec expugnarunt. Et æstas excessit. Insequenti hyeme statim Athenienses sese præparare cœperunt ad inuadendas Syracusas. Syracusani verò & ipsi vicissim, vt aduersus illos ituri [*se præparabant.*] Quòd enim ad primum [*ipsorum*] pauorem, & expectationem Athenienses non protinus ipsos inuasissent, quotidie, tēporisq; progressu magis, ac magis se ipsos colligebāt, itē quòd, dum illam Syciliæ oram præteruehe rentur, valde procul ab ipsis proficisci visi fuissent, & ad Hyblā profecti, eam tentassent, nec expugnassent, multo magis [*eos*] contempserunt. Quare duces rogabant (vt vulgus confidens facere solet) vt se Catanam versus ducerent, quandoquidem illi contra se non venirent. Quinetiam equites Syracusani, qui ad speculandū assiduè vsq; ad Atheniensiū castra prouehebantur, cùm alia probra per contumeliā [*in eos*] ingerebāt, tum verò illud [*percontabantur,*] an potius ad se cùm in alieno [*agro*] habitandum venissent, quàm ad Leontinos in propria sede collocādos. Quę cùm cognoscerent Atheniensium duces, & vellent ipsos [*Syracusanos*] cùm vniuerso populo ab vrbe quàm longissimè abducere, ipsi verò interea sub noctē cū classe præteruecti, locum castris idoneum occupare, hoste nullum negotiū sibi facessente, sciebant enim futurum, vt non pariter [*locum castris idoneum occupare*] possent, si [*aut*] ex nauibus aduersus [*hostes iam*] præparatos descenderēt, aut itinere terrestri euntes [*ab illis*] animaduerterētur. Suę enim leui armaturę, & multitudini, quòd nullus equitatus, adhuc ipsis adesset, Syracusanorū equitatū, qui magnus erat, magna detrimēta daturū. Ita verò [*vt ipsi facere statuerant, existimabant se*] locum capturos, vnde ab [*hostium*] equitatu nullū memoratu dignū damnū essent accepturi. Ipsos autem [*Atheniensium duces*] de [*occupando*] loco ad Olympieū sito, quem etiā occuparunt, Syracusanorū exules, qui ipsos sequebantur admonuerunt. Duces igitur, vt voti compotes fierent, huiusmodi commentū machinati sunt. Mittūt quendā fidei sibi probatæ virū, & Syracusanorū ducibus non minus amicū, vt ipsi opinabantur [*ad quos mittebatur.*] Erat autē Catanæus. Et à quibusdā Catanæis [*missum*] se venire dicebat, quorū illi nomina cognoscebāt, & quos suæ factionis studiosos in vrbe adhuc superesse sciebāt. Hic autē dicebat Athenienses in vrbe procul à castris pernoctare, & si illi certa die, primo diluculo ad exercitū cū vniuerso populo venire vellent, se quidē exclusuros eos, qui essent apud se, & naues incensuros, illos verò, si vallū adorti fuissent, exercitū [*Atheniensem*] facilè capturos, [*ac deleturos.*] Permultos autē Catanęorū ad rem gerendā adiutores fore, & iam paratos esse, a quibus ipse [*missus*] veniret. Syracusanorū autē duces (cùm alioqui & cęteris in rebus essent cōfidentiores, & in animo haberēt vel sine his [*nuntiis*] aduersus Catanā cū apparatu proficisci) lōgè inconsideratissimè fidem huic homini habuerunt: statimque cōstituta die, ad quā [*ad Catanam*] adessent, ipsum remiserunt. Ipsi verò (iam enim Selinuntij, & alij nōnulli ex sociis aderāt) Syracusanis edixerūt, vt cuncti nullo delectu ad exeundum se expedirent. Cùm autem res omnes ad illā expeditionē necessarias iam præparassent, & dies aduētaret, ad quam se venturos cōstituerant iter ingressi, vt Catanā versus proficiscerētur, ad Symęthū flumen, in agro Leontino castra posuerunt. Athenienses verò, cùm intellexissent ipsos aduentare, assumptis omnibus copiis & suorū, & Siculorum, quotquot ipsis [*aderant,*] & si qui alius

ad ipsos accesserat, eisq; in naues, & nauigia impositis, sub noctem Syracusas versus contenderunt. Et Athenienses, simul ac dies illuxit, egressi sunt in locum, qui erat iuxta Olympeum, ibi castrametaturi, & Syracusanorũ equites, qui primi ad Catanam accesserant, & cognouerant totũ [*Atheniensium*] exercitũ classe vectum discessisse, reuersi [*rem*] peditatui significarunt. Tunc verò cuncti regressi, ad suppetias vrbi ferendas accurrerũt. Interea verò Athenienses, quòd ipsis [*Syracusanis*] longũ iter esset [*conficiendum,*] per otiũ, [*& nullo hoste opus impediente,*] castra posuerunt in opportuno locó, & in quo prœlij initium erāt facturi quotiescunq; vellet, & vel in ipso prœlio, vel ante prœlium ab equitatu Syracusanorum minimè infestari poterant. nam ab vna quidem parte munitiones, ędificia, arbores, & stagnum [*hostes*] prohibebant. ab altera verò, loca præerupta; cæsisq; vicinis arboribus, & ad mare delatis, iuxta naues, & Dasconẽ [*Siciliæ locum, vbi classis Atheniensium castra posuerat,*] vallũ fixerunt, [*valloq; naues muniuerunt.*] ab ea verò parte, quæ aditu hostibus erat facillima, munitionem ex saxis electis, lignisq; cõstructam celeriter erexerunt, & Anapi pontẽ soluerunt. Dum autẽ hæ munitiones fierent, ex vrbe quidẽ nullus egressus [*earum opus*] impediuit: sed primi Syracusanorũ equites ad opem [*suis rebus*] ferendã procurrerunt, deinde verò mox & vniuersus peditatus conuenit. Et primùm quidẽ ad Atheniensiũ castra propius accesserũt, deinde verò cùm [*illi*] contra ipsos non prodirent, regressi, ac via Helorina transmissa, castra posuerunt. Insequenti verò die Athenienses, eorumq; socij vt ad prœliũ se præpararunt, & aciẽ hoc modo instruxerunt. Dextrũ quidẽ cornu tenebant Argiui, & Mantinei; Athenienses verò mediũ [*agmen;*] alterum verò [*cornu*] cæteri socij [*tenebant.*] Et dimidium quidem ipsorũ exercitus sic erat instructũ, vt in fronte octoni milites starent, [*quos reliqui longo ordine sequebantur:*] dimidium verò, quod erat, ad tentoria, & ipsum octonis militibus erat instructũ, ita tamen vt agminis longitudo latitudinem longè superaret. Quibus præceptum fuerat, vt qua parte [*reliquus*] exercitus laboraret, diligentissimè obseruantes, [*ad eam*] se conferrent. Atq; intra hos, qui in subsidiis collocati fuerant, lixas posuerunt. Syracusani verò [*suos*] grauis armaturę milites, qui erāt Syracusani ex omni totius populi ordine, atq; ætate collecti, & socios, quotquot aderant sic instruxerunt, vt deni seni [*in aciei fronte*] starent. Auxiliũ autẽ ipsis tulerunt in primis quidẽ Selinuntij, mox verò & Geloi equites, vniuersi ad ducẽtos. Et Camarinæorũ equites ad viginti, & sagitarij circiter quinquaginta. Equites autẽ in dextro [*cornu*] collocarũt, non pauciores, quàm mille & ducentos. Iuxta autẽ ipsos, & velites. Cùm autẽ Athenienses prœliũ priores inituri essent, Nicias & singulas gẽtes, vt quãq; adibat, & vniuersas his verbis [*ad rẽ strenuè gerendam*] adhortabatur: Lõga adhortatione, viri, quid opus est [*nos*] vti, qui ad idẽ certamen [*cõmittendum*] adsumus? Hic enim apparatus ad confidentiã vobis præbendã magis valere mihi videtur, quàm verba præclarè facta, quæ copiarũ firmitate careant. Vbi enim sumus Argiui, & Mantinei, & Atheniẽses, & præcipui inter insularũ incolas, quomodo non oporter quemlibet [*de nobis*] cũ talibus, totq; sociis magnã de victoria spem habere? præsertim aduersus homines, qui copias ex omni totius populi ordine, ac ætate raptim, & nullo delectu habito collectas ad nostram vim propulsandã ducunt: nõ autẽ [*aduersus viros*] delectos quales nos sumus. Præterea [*aduersus*] Siciliẽses, qui nos quidẽ contemnunt: sed tamen impetũ nostrũ non sustinebũt, quòd plus audaciæ, quàm peritiæ [*rerum bellicarum*] habeant. Illud etiam in mentem vnicuiq; veniat, nos & procul à nostræ patriæ, finibus abesse, & in nullo amico solo, nisi quòd [*vos*] ipsi pugnando quæsieritis. Atque ego vos admoneo contra, ac hostes (quod probè scio) se ipsos adhortantur. Illi enim [*se ipsos ad rem fortiter gerendam adhortantur,*] quòd pro patria certamen [*ipsis*] sit futurum: at ego [*vos admoneo*] non in patrio solo, [*prælium à nobis cum hoste commissum iri,*] vnde oportet [*nos*] victoria potitos [*domum*] reuerti, aut [*certè nisi victoria potiamur, existimare nos in patriam*] non facilè reuerti [*posse.*] Nam permulti equites nobis instabunt. Vestræ igitur ipsorum dignitatis memores, hostes alacriter inuadatis, & præsentem necessitatem, atque difficultatem, quàm aduersarios, terribiliorem esse ducatis. Nicias autem his [*suos*] adhortatus, copias confe-

confestim aduersus [*hostem*] duxit. Syracusani verò tunc quidem non expectabãt sibi iam dimicandum esse, quinetiam ipsorum nonnulli in vrbem, quæ vicina erat, abierãt. Qui tamen festinabũdi ad suos adiuuãdos accurrẽtes, tardiùs illi quidẽ perueniebant, veruntamen vt singuli ad aliquos exercitus ordines accedebãt, in iis sese collocabãt. Nam nec in isto prœlio, nec in aliis, aut alacritate, aut audacia [*hostibus*] inferiores fuerunt. Sed virtute quidem [*illis*] non fuerunt inferiores, quatenus [*rei militaris*] scientia suppetebat. Eius verò defectu, alacritatem etiam inuiti amittebant. Veruntamẽ, quòd non opinarẽtur Athenienses priores contra se venturos, quodq; celeriter [*hostẽ inuadẽtem*] propulsare cogerẽtur, sumptis armis, confestim obuiam [*ipsi*] prodierunt. Ac primùm quidẽ vtriusq; exercitus velites, qui lapides manu iaculabantur, & funditores, & sagittarij ante vtranq; aciem pugnabant: & alij alios in fugã vicissim vertebãt, vt verisimile est fieri inter leuis armaturæ milites. Deinde verò vates protulerunt [*atq; mactarunt*] hostias more receptas, [*quæ ante conflictum de more mactari solent,*] & tubicines classicum canentes, ad congressum milites accendebant. Illi verò [*in hostem*] tendebant, Syracusani quidem, pro patria pugnaturi, & vnus quisq; & inpræsentia pro sua salute, & in posterum, [*pro sua*] libertate. Ex hostibus verò, Athenienses quidẽ, pro alieno [*agro pugnaturi,*] vt [*eum*] proprium haberẽt, [*& in suam potestatem redactum possiderent:*] néve domesticum [*agrum, patriaq; sua fines*] victi detrimento afficerent. Argiui verò, & qui ex sociis liberi erant, vt & illos [*Athenienses*] adiuuarent in quærendis [*rebus*] illis, quarum causa [*illuc*] venerant, vtq; suam quiq; patriam victores reuiserẽt. Socij verò qui aliorum imperio parebant, præcipuè quidem animũ alacrem habebant propter præsentem salutẽ, de qua nisi vicissent desperabãt. Deinde verò, secundo loco [*ad prœlium committendum erant alacres,*] vt si quam etiam aliã [*gentem*] vnà cum Atheniensibus subegissent, ipsis [*Atheniensibus*] facilius parerẽt, [*& illorum imperio minus premerẽtur, quòd eos in aliis populis, ac regionibus in ipsorũ ditionem redigendis adiuuissent.*] Cùm autẽ [*post velitationes hinc, inde factas,*] ad pugnam, manusq; ventum esset, ad multas horas alteri alteris restiterunt. Interea verò cõtigit vt & aliquot tonitrua, & fulgura, & ingens pluuia simul existeret. Quamobrẽ illis quidẽ, qui tũc primùm pugnabant, & qui in bellis minimè versati fuerant, hoc etiam maiorem terrorem incussit. Illis verò, qui [*rerum bellicarum*] peritiores erant, ea, quæ fiebant, propter anni tempus fieri videbantur; sed illud ipsis maiorẽ terrorem incutiebat, quod aduersarij non vincerentur: [*at in prœlio tandiu committendo perseuerarẽt, neq; loco cederent.*] Cùm autem primi [*omnium*] Argiui læuũ Syracusanorũ cornu [*loco*] pepulissent, & post ipsos [*Argiuos,*] Athenienses [*agmen*] sibi oppositum [*impressione facta reiecissent,*] tunc & reliquus Syracusanorũ exercitus perruptus est, & fugere cœpit. Sed [*eum fugientem*] Athenienses non longè persequuti sunt: (nam Syracusanorum equites, qui permulti, iiq; inuicti erant, [*quòd ab hoste superati non fuissent, ipsos persequentes*] prohibebant. Et impressione facta in grauẽ ipsorum armaturam, si quos longius insequẽtes animaduertissent, [*eos*] reprimebãt) sed conferti, quoad tuto potuere, persequuti, retro se receperũt, & trophęũ statuerũt. Syracusani verò, in via Helorina congregati, pro pręsenti rerũ statu, & facultate, acie instructa, præsidium tamen è suorũ numero ad Olympieũ miserunt, veriti ne Athenienses pecunias, quę illic erãt, amouerent, cæteri verò in vrbẽ redierunt. Athenienses verò ad templum quidẽ non iuerunt: sed congestis suorũ cadaueribus, ac pyræ impositis, ibi pernoctarunt. Postero verò die Syracusanis quidẽ sua cadauera, fide publica ipsis data, reddiderunt. (Ipsorũ verò [*Syracusanorum,*] & sociorum ad ducentos & sexaginta [*in eo prœlio*] ceciderunt) suorum verò ossa collegerunt. Ipsorum verò [*Atheniensium,*] & sociorum obierũt ad quinquaginta. Et cum hostium spoliis Catanam nauigarunt. Erat enim hyems, & bellum illinc nondum administrari posse videbatur, priusquã & Athenis equites accerserent, & [*alios*] ex sociis, qui regionem illam incolebant, cogerent, ne prorsus equitatu superarentur; simul etiam vt illinc pecunias colligerẽt, vtq; [*alia*] Athenis afferrentur. Quinetiã vt aliquas ciuitates sibi adiungerent, quas post pugnã sibi facilius obtẽperaturas esse sperabant. Item vt cùm alia tum etiam commeatũ & cætera, quibus [*ad bellũ administrandum*]

opus esset, præpararent, quòd ineunte vere Syracusas aggredi statuissent. Atque hi quidem hoc cõsilio Naxum, & Catanam nauigarunt, vt [*illic*] hybernarent. Syracusani verò, suis mortuis sepultis, concionem coëgerunt. Tunc autem in mediã ipsorum multitudinem progressus Hermocrates Hermonis [*filius*,] vir cùm cæteris in rebus prudentia nulli secũdus, tum etiam rerum bellicarum peritia, vsuq́ potens, & fortitudine insignis, [*ipsos*] confirmabat, neq; propter id, quod acciderat animum despondere sinebat. Non ipsorũ animum superatum fuisse [*dicebat*:] sed ordinum confusionem, [*& disciplina militaris imperitiam ipsis*] nocuisse. neque tamen [*ipsos*] adeò [*ab hoste*] superatos fuisse, vt verisimile erat, [*ipsos ab eo superatum iri*,] præsertim quòd [*ipsi Syracusani, homines*] idiotæ [*& rerum bellicarum imperiti, &*] propemodũ artifices, [*qui sedentariam artem exercebant*,] cum iis pugnassent, qui [*rei militaris*] peritia primi Græcorum censebantur. Quinetiam ipsam ducum multitudinem, & imperatorum turbam (erant enim ipsis quindecim duces) & confusam multorum manum, quæ nullius imperio parebat, multum [*ipsis*] offecisse [*dicebat*.] Quòd si pauci, iique [*rerum bellicarum*] periti imperatores essent, atque per eam hyemem grauis armaturæ milites præpararent, & subministrarent quibus deessent arma, vt quàm maximus esset militum grauiter armatorum numerus, & in cęteris [*rei bellicæ*] studiis [*eos sese exercere*] cogerent, affirmabat ipsos (vt credibile videbatur) aduersariis superiores futuros, quòd fortitudo quidem ipsis iam adesset, ordinis verò conseruatio in rebus gerendis esset accessura. Hæc enim ambo progressus esse factura, hanc quidem [*ordinis conseruationem*,] cum periculis excultam; animi verò præsentiam, coniunctam cum fiducia sciẽtiæ [*rei militaris*,] ipsam se ipsa confidentiorem, [*atq́ firmiorem*] fore. Imperatores verò, & paucos, & cum summa potestate creandos, & religioso iureiurando promittendum ipsis, fore, vt [*Syracusanus populus ipsos suis copiis*] imperare sinat, pro ea [*rerum bellicarum*] scientia, qua præditi fuerint. Sic enim & ea, quæ sunt celanda, faciliùs relatum iri, & cætera rectè, atque ordine, & sine vlla tergiuersatione præparatum iri. Syracusani verò, cùm eum audissent, omnia in eius sententiam decreuerunt, ipsumq́; imperatorem crearũt, & Heraclidem Lysimachi, & Sicanum Execesti, [*filium*.] Hos tres [*inquam, imperatores crearunt*.] Quinetiam Corinthum, & Lacedæmonem legatos miserunt, vt [*illinc*] auxilia sibi mitterentur, vtq; Lacedæmoniis persuaderent, vt bellum aduersus Athenienses fortius, ex professo, [*palamq́*] pro se administrarent, vt ipsos [*Athenienses*] vel à Sicilia abducerent, vel [*iidem*] ad exercitum, qui in Sicilia erat, aliud auxilium [*contra Syracusanos*] mittere minus possent. Classis autem Atheniensium, quæ ad Catanam erat, Messanam versus continuò nauigauit, quòd eam per proditionem captum iri sperarent. Sed quæ struebantur, non successerunt. Alcibiades enim, cùm iam [*Athenas*] reuocatus, imperium deposuisset, sciens se exulem fore, Syracusanorum amicis, qui Messanæ erant, futuram [*vrbis*] proditionem, cuius erat conscius, indicauit. Illi verò, qui hæc volebant, [*& qui Syracusanorum partibus fauebant*,] & homines [*ab Alcibiade proditionis accusatos*,] interfecerunt prius, [*quàm Athenienses ad vrbem accederent*,] & tunc, cùm ob seditionem ortam in armis essent, obtinuerunt ne Athenienses [*in vrbem*] reciperentur. Athenienses verò statiuis [*illic*] tredecim circiter dies habitis, cùm tempestate iactarentur, neque commeatum, [*neq́, res exercitui necessarias*] haberent, neque quicquam [*eorum, quæ sperabant, ipsis*] succederet, Naxum reuersi, & classe vallo munita, illic hybernarunt. & triremem Athenas miserunt pecuniarum, & equitatus gratia vt [*hæc*] primo vere statim adessent. Per eam hyemem Syracusani quoque murum excitauerunt prope vrbem, à tota illa parte, quæ Epipolas spectat. Temenitem [*locum sic appellatum, eo muri ambitu*] complexi, ne, si fortè cladẽ aliquam accepissent, propter angustiorem vrbis ambitum facilè circumuallarentur. Et præsidium Megara miserunt, & alterum in Olympieo collocarunt. Quinetiam quacunque ex parte exscensus [*è nauibus in terram*] fieri poterat, mare vallo præclusum muniuerunt. Et cùm scirent Athenienses apud Naxum hybernare, cum frequentibus copiis ex omni totius populi ordine collectis, expeditionẽ aduersus Catanam susceperunt. Et ipsorum [*Catanæorum*] agrum vastarunt, & Athenien-

nienſium tabernaculis, caſtrisq; incenſis, domum redierunt. Præterea cùm intellexiſſent Athenienſes Camarinam legatos miſiſſe pro iure ſocietatis [*cum Camarinæis*] initæ, quo tempore Laches in Siciliam [*ab Athenienſibus cum claſſe miſſus*] fuit, ſi quo pacto ipſos ſibi adiungere poſſent, ipſi quoque viciſſim legatos [*eò*] miſerunt. Catanæi enim ipſis erant ſuſpecti, ne non alacriter ea ipſis miſiſſent, quæ ad ſuperiorem pugnam miſerant, & ne deinceps opem ferre recuſarent, quia videbant Athenienſes in prœlio rem feliciter geſſiſſe, ſed veteris amicitiæ iure adducti ſe ipſis adiungerent. Cùm igitur Syracuſis quidem, Hermocrates, aliique Camarinam perueniſſent, ab Athenienſibus verò, Euphemus cum aliis [*collegis eò miſsi fuiſſent,*] Hermocrates, coacto Camarinæorum concilio, maiorem inuidiam Athenienſibus conflare volens, hanc habuit orationem:

HERMOCRATIS CONCIO.

Non ideò legati ad vos ſumus, viri Camarinæi, quòd vereamur ne præſentibus Athenienſium copiis terreamini: ſed potius [*metuentes*] ne, priuſquam aliquid à nobis quoque dictum audieritis, illi verbis, quæ ſunt facturi, vobis [*rem*] perſuadeant, [*vobisq; fucum faciant.*] Veniunt enim in Siciliam, eo quidem prætextu, quem audiſtis, eo verò animo, quo omnes [*iam eos venire*] ſuſpicamur. Nam non Leontinos in ſuas ſedes reſtituere: ſed potiùs nos ex noſtris ſedibus expellere velle mihi videntur. Nec enim rationi conſentaneum videtur, eos, illas quidem vrbes, quæ illic ſunt, [*in Græciæ regionibus Atticæ vicinis,*] euertere: eas verò, quæ hîc ſunt [*condere, &*] ciuium in priſtinas ſedes reductorum numero frequẽtes reddere, [*atq; componere, & pacare.*] Et de Leõtinis quidẽ, qui ſunt Chalcidenſes, propter cognationis ius ſolicitos eſſe, Chalcidenſes verò, qui ſunt in Eubœa (quorum iſti ſunt coloni) ſeruitute premere. Sed eadem ratione [*ac artificio*] & res illas [*iam*] occuparunt, & res iſtas nunc [*occupare*] conantur. Cùm enim & Iones, cæterique ſocij, quotquot ipſorum [*Athenienſium*] erant coloni, imperium ad eos vltrò detuliſſent, vt Medum vlciſcerentur, [*eorum*] alios quidem deſertæ militiæ crimen [*ipſis*] inferentes, alios verò, quod inter ſe bellum gererent, [*accuſantes*] alios etiam, prout ſingulis aliquod ſpecioſum, [*atq; probabile*] crimen obiicere poterant, [*criminantes*] in ſeruitutem redegerunt. Ergo neque iſti [*Athenienſes*] pro Græcorum libertate [*conſeruanda,*] neque [*cæteri*] Græci pro ſua ipſorum [*libertate retinenda,*] Medis reſtiterunt. Sed hi quidem, vt [*Græcos*] in ſuam: non autẽ in illius [*Medi*] poteſtatem redigerent: illi verò, vt dominum mutarent, [*& alium haberent*] non inſipientiorem: ſed aſtutiorem. Quanquam non propterea nunc [*huc*] venimus, vt accuſationem in Athenienſium ciuitatem, licet abundè criminum copia ſuppetat aduerſus eam, apud [*vos*] inſtituamus, qui probè noſtis omnes eius iniurias, [*quibus vniuerſos Græcos afficit:*] ſed multo magis, vt nos ipſos accuſemus, qui, cùm habeamus exempla Græcorum, qui illic ſunt, quomodo in ſeruitutem [*ab ipſis*] redacti fuerint, quod ſibi ipſis opem non tulerint, [*neq; coniunctis opibus, armisq; vim illorum à ſe propulſarint,*] & nunc iſta præſentia ſophiſmata, [*& ſcita commenta*] aduerſus nos, cùm Leontinorum cognatorum in ſuam ciuitatem reſtitutiones, & Egeſtæorum ſociorum ſuppetias, [*quas ſe ipſis ferre ſimulant,*] nolimus conſpirantes, [*& in vnum animis, viribusq; coëuntes*] alacriter ipſis oſtendere nos non eſſe Iones, neque Helleſpontios, neque inſularum incolas, qui dominum aut Medum, aut quemlibet alium ſemper commutantes, ſeruiunt. Sed Dorienſes liberos ex libera Peloponneſo [*profectos*] Siciliam incolere. An expectamus donec oppidatim ſinguli capiamur? cùm ſciamus nos hac vna ratione capi poſſe, & animaduertamus eos ad hanc artem animos appellere, vt alios quidem de nobis oratione [*ſua*] diſſocient, alios verò ſpe [*ſuæ*] ſocietatis [*oblata*] ad mutuum bellum concitent, alios verò, prout poſſunt, ſingulis aliquid blandi dicentes detrimento afficiant? Et exiſtimamus, ſi vicinus, [*qui in hac ipſa inſula cum cæteris eius incolis habitat, &*] qui remotior eſt [*ab aliis, qui eandem regionem incolunt,*] prius perierit, calamitatem ad quemlibet alium de nobis non peruenturam: ſed potius pro vno quoq; noſtrum illum, qui in calamitatem inciderit, ſolum infelicem fore, [*ita vt in eo ſolo, qui fuerit*]

oppressus calamitas subsistat, nec vlterius progrediatur.] Quod si cui forte in mentem venit, Syracusanum quidem, at non se ipsum Athieniensium esse hostem, & durum [*sibi*] putat esse, pro mea [*patria*] periclitari, is cogitet se non magis pro mea; sed pariter, atq; simul pro sua ipsius in mea pugnaturum: & eo tutiùs [*ac facilius hoc facturum*] quòd me non prius euerso: sed me socium habens, nec ope destitutus, sit pugnaturus. Item [*cogitet*] Atheniensem nolle Syracusanorũ inimicitias vlcisci: sed hoc meo prætextu, [*quo simulat se mihi vt hosti bellum inferre,*] vestram amicitiam [*sibi conciliatam*] non minus confirmare velle. Verùm si quis inuidet [*nobis*] aut etiam [*nos*] metuit (qui enim sunt potentiores, vtroq; hoc incommodo premuntur) & propterea Syracusas damno quidem affici cupit, vt simus modestiores: superstites tamen esse, [*nec funditus euerti*] propter suam ipsius incolumitatem, [*vt ipse tutius degat.*] is non humanarũ virium spem concipit. Fieri enim nõ potest vt idem [*homo*] simul, & pariter suæ voluntatis, atque fortunæ sit arbiter, [*ita vt arbitratu suo æquè de fortuna, atq; de sua ipsius volũtate statuat.*] Quare si frustretur opinione, ob sua ipsius mala deploratus, [*suoq; damno doctus,*] fortasse meis etiam bonis aliquando rursus [*vt prius*] inuidere cupiet. Sed hoc impossibile fuerit ei, qui [*nos*] deseruerit, & qui eadem non de verbis: sed de rebus pericula [*nobiscum*] suscipere recusauerit. Qui enim nos tuebitur, is nomine quidem nostram potentiam, [*atq; ciuitatem conseruabit:*] sed re ipsa suam ipsius salutem tuebitur. Et sanè, Camarinæi, decebat vos præcipuè, qui [*nobis*] estis finitimi, & qui secundo loco, [*post nos belli fortunam*] estis periclitaturi, ista [*pericula nobis omnibus impendentia*] prospicere, neque segniter, quemadmodum nunc [*fecistis aduersus hostes*] auxilium nobis ferre: sed potius [*vos*] ipsos, [*vestra spõte*] ad nos venire, & nos palàm hortari, ne animo succumberemus, & nobis eadem nunc etiam proponere, quæ nobis proposuissetis, ope nostra indigentes, eamq; implorantes, si Athenienses [*vestrum agrum*] Camarinæum prius inuasissent. Sed neque vos adhuc, neque cęteri has cogitationes suscepistis. Fortasse verò propter [*vestram*] ignauiam, cùm erga nos, tum etiam erga illos, qui [*nos*] inuadunt, æquitatem coletis, vobis cum Atheniensibus societatem esse dicentes: quam profectò non aduersus amicos contraxistis: sed aduersus hostes si quis contra vos veniret: vtq; Atheniẽsibus succurretis, quoties ab aliis [*iniuriam acciperent,*] non autem quoties ipsi (vt nũc) iniuriam aliis facerent. Nam ne Rhegini quidem, qui sunt Chalcidenses, vna [*cum Atheniensibus*] Leontinos, qui sunt Chalcidenses, in suas sedes restituere volunt. Et sanè indignum est, si illi quidem hoc [*Atheniensium*] factum, quod honestę petitionis specie velatur, suspectum habentes, præter id, quod ratione consentaneum videtur, sapiunt, [*& à societate cum Atheniensibus ineunda sibi temperant,*] vos verò, qui occasionem rationi consentaneam habetis, illos quidem, qui natura sunt hostes, iuuare vultis, illos verò, qui vel multò magis natura sunt cognati, vna cum inimicissimis funditus perdere. Atqui [*hoc*] minimè ęquum [*est:*] sed [*potius æquum est vos nobis*] opem ferre, nec ipsorum apparatum formidare. Nec enim si coniungamur omnes, est formidabilis: sed si (quod isti facere student) contrà disiungamur. Si quidem, quamuis contra nos solos venerint, & prœlio superiores discesserint, tamen non peregerunt quæcunque cupiebant: sed celeriter abierunt. Quamobrem si omnes in vnum coëamus non decet nos animos deiicere: sed belli societatem alacriter inire. Præsertim cùm auxilium [*nobis*] ex Peloponneso sit venturum, [*vnde venient homines,*] qui sunt istis in re bellica longè præstantiores. Neque existimandum est illud studium, [*esse studium,*] quòd nobis quidem æquum, vobis verò tutum sit, quòd videlicet neutris opem ferre velitis, quia vtrorumque socij estis. Neque enim vt verbis, quibus vestram causam tuemini, [*sic etiam*] re ipsa [*hæc vestra auxilij recusatio*] est ęqua. Nam si propter vos, qui [*nobis*] auxilium ferre recusatis, is, qui oppugnatus fuerit, euertatur, & is, qui [*eum*] expugnauerit, victor euadat, quid aliud [*feceritis,*] nisi quòd his quidẽ propter eandem [*vestram*] absentiam, nullum auxilium tuleritis, vt seruari possent; illos verò, ne mali essent, non prohibueritis, [*neq; vim, ac improbitatem ipsorum refrenaritis?*] Atqui honestius [*est,*] illis, qui iniuriam patiuntur, & qui præterea sunt [*vestri*] cognati [*vos*] adiunctos, & communi Sicilia commodum tueri, & Athenien-

nienses, qui iam sunt [*vobis*] amici, non sinere peccare. Sed, vt rem totam paucis comprehensam expediamus, [*nos*] Syracusani dicimus, nullius esse negotij planè docere aut vos, aut alios, de rebus illis, quas vos ipsi nō minus, [*quàm quiuis alius*] cognoscitis. Precamur verò, simul & testificamur, nisi [*vobis*] persuaserimus, [*vt nobis opem feratis,*] nos insidiis appeti ab Ionibus perpetuis hostibus, & à vobis prodi, Dorienses à Doriensibus. Et si Athenienses nos subegerint, vestris quidem consiliis, [*culpaq;*] victores euasuros, sed suo ipsorum nomine honorem habituros, [*omnemq; victoriæ laudem, & gloriam ipsos solos adepturos:*] & pro victoriæ præmio nullum alium, quàm illum ipsum, qui victoriam [*ipsis*] subministrarit, accepturos. Quòd si contrà victoria penes nos fuerit, vos ipsos, vt [*nostrorum*] periculorum autores, pœnas [*nobis*] daturos. Quare [*rem*] considerate, atque iam nunc eligite aut seruitutem quæ nullum in præsentia periculum habet, aut [*nostram societatem,*] vt, si nobiscum viceritis, ne turpiter istos Dominos habeatis, vtque nostras inimicitias non breues futuras deuitetis. Atque Hermocrates quidem hæc dixit. Euphemus verò Atheniensium legatus, post ipsum hæc verba fecit.

EVPHEMI CONCIO.

Veneramus quidem, [*Camarinæi,*] vt pristinam societatem renouaremus, [*quæ nobis vobiscum intercedit:*] sed quoniam Syracusanus [*nos*] incessit necessarium est etiam de imperio [*nostro*] verba facere, vt [*hoc*] à nobis iure obtineri demonstremus. Maximum igitur [*huius rei*] testimonium ipse perhibet [*qui*] dixit Iones Doriensium hostes semper extitisse. Et [*profectò res*] ita se habet. Nos enim, qui sumus Iones rationem iniimus, qua Peloponnesiis, qui sunt Dorienses, & plures, [*quàm nos,*] & iidem accolæ, minimè obediremus. Et post Medicum bellum, parata classe, Lacedæmoniorum, imperio, & principatu liberati sumus, quia non magis decebat illos nobis, quàm etiam nos ipsos illis imperare, nisi quatenus tunc temporis [*nobis*] potentiores erant. Nos etiam [*Græcorum*] qui Regis imperio prius parebant, duces creati, [*res imperiumq; nostrum*] administramus, existimantes sic [*nos*] in Peloponnesiorum potestatem minimè venturos esse, si potentiam habeamus, qua vim [*ipsorum*] propulsemus. Atque (vt verè dicam) [*imperium obtinemus,*] non iniuria in nostram potestatem redactis Ionibus, ac insularum incolis, quos Syracusani à nobis in seruitutem redactos aiunt, quamuis [*nostri*] cognati essent. Nam aduersus nos, metropolin suam, [*ac antiquam patriam,*] cum Medo venerant, nec ausi sunt defectionem [*à Medo,*] facere, & res domesticas profligare, quemadmodum nos, qui [*nostram*] vrbem [*olim*] deseruimus, [*vt seruitutem, quam barbari nobis imponere cupiebant, hoc modo vitaremus:*] sed & ipsi seruitutem [*pati,*] & nobis idem [*seruitutis iugum*] imponere volebant. Quamobrem hoc imperio potimur, simul quòd [*eo*] digni simus, tum quia maximum nauium numerum [*pro Græcorum salute tutanda*] suppeditauimus, tum quia [*maximum*] sine tergiuersatione studium erga Græcos [*contulimus,*] tum etiam quia isti idem [*studium*] alacriter Medo præstantes, incommoda nobis afferebant. Simul etiam potentiam aduersus Peloponnesios [*nobis comparare*] cupientes, nec alterius auspicia sequimur, quia vel soli barbarum profligauimus, vel pro libertate istorum potius, quàm cæterorum omnium [*Græcorum,*] & nostra ipsorum, pericula suscepimus. Non est autem cuiquam inuidendum, si salutē suam quærat [*sibiq; parare, studeat.*] Et nunc etiam cùm nostræ incolumitatis, [*præsidiiq; parandi gratia,*] huc venerimus, hæc [*ipsa, quæ Syracusani nobis inuidiosè obiiciunt,*] vobis etiam conducere videmus. Demonstramus autem [*hæc ipsa, quæ nobis expediunt vobis etiam expedire, quòd affirmamus nixi coniecturis, quas ducimus*] tum ex iis, quæ isti criminantur, tum [*ex iis, quæ*] vos [*ipsi*] potissimùm cum vehementiore metu suspicamini. Quia compertum habemus, eos, qui cum vehementi metu aliquid suspicantur, protinus quidem orationis illecebris capi; postea verò, quum ad rem gerendam veniunt, facere, quæ conducunt, [*ita vt suorum commodorum, ac salutis rationem habeant.*] Etenim & illic nos imperium propter metum obtinere diximus, & propter eundem, [*me-*

tum, nos huc iam] venisse, vt res, quæ hîc sunt, cum amicis tutò constituamus, non autem vt in seruitutem [*vos*] redigamus, imò potius, impediamus, ne [*hoc vobis*] accidat. Neque verò quispiam opinetur nos de vobis, vt de viris nulla necessitudine nobiscum coniunctis esse solicitos, illud compertum habens, vobis saluis, & vires habentibus ad resistendum Syracusanis, nos minoribus incommodis affectum iri, quia isti [*Syracusani*] minus copiarum ad Peloponnesios mittent. Et ob istam causam maxima necessitudine iam nobiscum estis coniuncti. Quamobrem etiam æquum est Leontinos à nobis in suas sedes restitui, nõ [*vt imperio nostro*] subiectos, quemadmodum sunt ipsorum cognati qui in Eubœa habitant: sed vt potentissimos: vt ex suo [*agro,*] quia sunt finitimi [*Syracusanis,*] ipsis pro nobis sint infesti. Quod enim attinet ad res illas [*& ad bellum domesticum,*] vel nos ipsi [*soli*] satis virium habemus ad hostes propulsandum, & Chalcidensis, [*qui est in Eubœa,*] (quem [*Syracusanus iste*] dicit à nobis præter id, quod rationi consentaneum videtur subactum esse, & tamen nos iam simulare, nos huc venisse, vt eos, qui hîc sunt, in libertatẽ asseramus) vtilis est nobis, quòd nullo bellico apparatu sit instructus, & pecuniam, tantùm pendat. Res verò istæ, & Leontini, & cæteri amici [*nobis vtiles sunt,*] in summa libertate degentes, [*ita vt quammaximè sui iuris sint, suisq; legibus quàm liberrimè vtantur.*] Viro autem tyrannidem, aut ciuitati principatum obtinẽti, nihil, quod vtile sit, à ratione est alienũ, nihil etiam [*ei est necessarium, ac*] amicum, nisi [*idem sit ei*] fidum. Pro singulis autẽ rebus, [*quæ geruntur,*] oportet vel inimicum, vel amicum opportunè fieri. Atque hoc nobis hîc est commodum. non vt amicos maleficiis afficiamus: sed vt propter amicorum potentiam inimici reddantur infirmi [*ne nobis nocere possint.*] Non est autem de nostra fide dubitandum. Nam sociis, qui illic sunt prout singuli [*nobis sunt*] vtiles, [*ita*] imperamus, Chiis quidem, & Methymnæis, vt classem [*nobis*] præbeant, at [*cæteris in rebus*] liberi viuant. plerisq; verò [*sic imperamus,*] vt tributum [*ab ipsis*] seueriùs exigamus. Quin etiam aliis permittimus, vt summa cum libertate nobis in bello ferant auxilium. quamuis sint insularum incolæ, & qui facilè [*ab hoste*] subigi possunt, quia sunt in locis circa Peloponnesum opportunis. Quamobrem cõsentaneum est res etiam, quæ hîc sunt, [*à nobis*] constitui, prout [*nobis*] conducit, idq; propter metum, quem [*vobis*] significamus, quo Syracusanos metuimus, [*ne vobis periculum creent, & in suam potestatem vos redigant.*] Nam imperiũ in vos affectant & istis suspicionibus quas contra nos spargunt vos ad societatem secum ineundam sollicitare volunt, vt [*vel*] per vim, vel propter solitudinem [*vestram, quod nostris, auxiliis eritis nudati,*] si nos re infecta abierimus, ipsi [*totius*] Siciliæ principatum obtineant. Necesse est autem, [*hoc ita contingere, quemadmodum dicimus,*] si cum ipsis vos coniũgatis. Nam neque nos tantas copias in vnum contrahere, atq; [*huc*] facilè transportare posthac poterimus, neq; isti [*Syracusani*] nobis absentibus erunt infirmi contra vos. Cui autem hæc non videtur [*ita se habere, vt dicimus, is malè sentit, quòd enim hæc vera sint,*] ipsa res arguit. Priùs enim nos accersistis, nullũ alium metũ [*nobis*] incutientes, nisi quòd, si per nostram negligentiam vos in Syracusanorum potestatẽ venire sineremus, nos quoq; pericula subiremus. Quamobrem non est æquum vos nunc eidem rationi fidem habere nolle, quam tamẽ nobis etiam oratione [*vestra*] persuadere volebatis. neq; [*æquum est nos apud vos*] in suspicionẽ venire, quòd cum maioribus copiis aduersus istorũ potentiã [*huc*] venerimus, imò potius [*æquum est vos Syracusanis*] istis nullam habere fidem, [*nec ipsis vllo modo confidere.*] Nos enim ne consistere quidẽ [*hîc*] possumus, nisi vobiscum. Quòd si etiam perfidi effecti, [*res istas*] subigeremus, [*eas tamen*] retinere non possemus, propter nauigationis longitudinem, & difficultatem custodiendi vrbes magnas, & quæ mediterraneis copiis indigent, [*nituntur, & conseruantur.*] At isti non castris [*prope vestrã vrbem positis:*] sed in vrbe vobis finitima, [*vestrisq; ceruicibus hostiliter imminente*] habitantes, cuius populus est maior his nostris copiis, quæ [*iam hîc*] adsunt, assiduè [*vobis*] insidiantur, & quamlibet occasionẽ [*sibi oblatam*] nacti, non omittet: [*sed eam arripient, & vos inuadent.*] Id, quod cùm erga alios, tũ etiã erga Leõtinos iã declararũt. Et [*tamen*] nũc audẽt aduersus eos, qui hęc [*ipsorũ cõsilia, & conatus*] impediũt, & qui ad hũc vsq; diẽ

Sici-

Siciliam sustinent, [*& tuentes cauent,*] ne in ipsorum potestatem redigatur, vos vt stupidos, [*ac amentes*] adhortari, [*& ad societatem secum aduersus eos ineũdam solicitare.*] Nos verò contrà ad salutem longè certiorem [*vos*] adhortamur, orantes ne [*salutem*] vtrisque nostrum ope mutua paratam, [*certamq;*] prodatis: sed existimetis, istis quidem, vel sine sociorum auxiliis, propter [*populi*] multitudinem, viam aduersus vos semper expeditam esse [*ita vt vos, quotiescunque ipsis placuerit, inuadere facilè possint:*] vobis verò non semper futuram facultatem cum tot auxiliaribus copiis [*eos*] propulsandi. Quas, si vel ob suspicionẽ, vel etiã accepta clade, infecto negotio discedere sinatis, optabitis profectò aliquando vel minimam ipsarum partem videre, quum eius ad vos aduentus nihil amplius [*vobis*] prodesse poterit. Sed neque vos, Camarinæi, criminationibus istorum [*ad nos deserendum*] adducamini, neque cæteri [*verbis istorum moueantur, & à societate nobiscum ineunda deterreantur.*] Iam autem vobis declarauimus omnem veritatem [*rerum,*] de quibus [*vobis*] sumus suspecti, & nunc etiam [*iisdem*] in vestram memoriam per capita reuocatis, postulabimus, vt [*oratione nostra*] flectamini, [*nostrisq; postulatis assentiamini.*] Dicimus enim nos illis quidẽ, qui illic sunt, [*& qui regiones vrbi nostræ vicinas incolunt,*] imperare: ne alterius imperio pareamus; hos verò qui hîc sunt, in libertatem asserere [*velle,*] ne ab ipsis [*in Syracusanorum potestatem redactis*] lædamur. multa autem nos facere cogi, quia sunt etiam multa, quæ nobis sunt cauenda. Socios verò & nunc, & prius [*huc*] venisse, non nostra sponte: sed accersitos, vt opem ferremus illis de vobis, qui hic iniuria afficiũtur. Quare vos neque tanquam facti iudices rerum, quę à nobis gerũtur neque tanquam censores (quod factu iam est difficile) [*nos à bello vestra causa suscepto*] deterrere conemini: sed quatenus aliqua nostræ curiositatis, ac ingenij pars, qua tot res gerendas aggredimur, vobis quoq; prodesse potest, ea recepta vtamini, & existimetis hæc non omnibus æquè nocere: [*& non solum non nocere:*] sed etiam longè pluribus Græcis prodesse: [*quàm obesse.*] Quilibet enim in qualibet regione, vel in ea, in qua non imperamus, & is, qui sibi iniuria timet, & is, qui [*alteri*] insidiatur; quòd in promptu sit spes, illi quidem fore, vt auxiliũ à nobis vicissim impetret, huic verò fore, vt si venerimus, metu periculi non vacet, ambo coguntur: hic quidem, inuitus ab iniuria [*alteri*] facienda sibi temperare; ille verò nemine negotium ipsi facessente salutem consequi. Hoc igitur salutis præsidium, quod omnibus, qui [*eo*] indigent, est commune, & quod vobis nunc præstò est, ne reiiciatis: sed, idem facientes, quòd cæteri mortales facere solent, nobiscum [*iuncti,*] Syracusanis, pro eo, quòd ipsorum insidias semper cauetis, vos etiam nunc tandem eodem modo, [*quo illi vobis insidias tendunt,*] insidias tendere vicissim incipiatis. Atque Euphemus quidem hæc dixit. Camarinæi verò sic animis erant affecti. Atheniensibus quidem erant beneuoli, nisi quatenus eos ad subigendam Siciliam venisse suspicabantur; Syracusanis verò, propter agri finitimi controuersias semper erant inimici. Cùm tamen Syracusanos, quòd essent vicini, non minus formidarent: [*sed propter hanc vicinitatem multo magis metuerent,*] ne vel sine suis auxiliis superiores euaderent, & antè paucos illos equites ipsis miserant: & in posterum Syracusanis quidem potius, [*quàm Atheniensibus,*] re ipsa: quàm [*tamen*] parcissimè possent, operam suam nauare decreuerunt. In præsentia verò ne Atheniensibus minus [*beneuoli esse*] viderentur, præsertim quòd ex prœlio [*cum Syracusanis commisso*] victores discessissent, verbis responsum par vtrisque dare [*statuerunt.*] Cùm autem sic [*inter se*] consultassent, [*vtrorumque legatis*] responderunt, quoniam bellum gerebatur inter illos, qui vtrique sibi erant socij, videri sibi æquum esse, in præsentia neutris opem ferre. Atque vtrorumque legati [*sic*] abierunt. Et Syracusani quidem res suas ad bellum apparabant. Athenienses verò, qui apud Naxum statiua habebant, id apud Siculos agebant, vt quàm plurimi ad se transirent, [*suamq; societatem sequerentur.*] Et Siculorum quidem, illorum præcipuè, qui campestria loca incolebant, & qui Syracusanorum imperio parebant, plerique [*ab Atheniensium societate*] recesserunt, [*nec eam sequi voluerunt.*] Illorum verò, qui loca mediterranea tenebant, [*ciuitates,*] quæ liberæ erant, & quæ prius semper domicilia, [*id est, parua oppida, libera, suiq; iuris fuerant,*]

exceptis paucis [*populis*,] sese confestim Atheniensibus adiunxerunt, & commeatum ad [*illorum*] exercitum comportarunt. Sunt etiam qui pecuniam [*ad eos attulerunt*.] Athenienses verò bellum illis inferentes, qui suam societatem sequi recusabant partim quidem [*ad deditionem faciendam*] compulerunt, partim verò à Syracusanis, præsidia mittentibus, & opem ferentibus arcebant, [*ita vt auxilia ab illis missa, ad ipsos peruenire non possent*.] Iidem per hyemem Naxo Catanā statione mutata se contulerunt, & castra, quæ à Syracusanis incensa fuerāt, rursus excitarunt, & [*illic*] hyemarunt. Triremem autem amicitiæ conciliandæ causa Carthaginem miserunt, si quod auxilium [*illinc*] impetrare possent. Miserunt etiam in Hetruriā, quia nonnullæ ciuitates vltro se belli socias fore spoponderant. Nuntios etiam ad Siculos circūmiserunt, miserūt & Egestam, ac imperarunt, vt sibi quā plurimos equites mitterent. Et lateres, & ferrum, & cætera, quæ ad [*vrbis*] circumuallationem erant necessaria, præparauerunt, vt vere statim ineunte bellum inituri. Syracusanorum verò legati, qui Corinthum, & Lacedęmonem missi fuerant, dum [*oram Italiæ*] præterueherentur, Italis persuadere sunt conati, ne paterentur, ea, quæ ab Atheniensibus fierent, quòd & in illorū perniciem hæc [*ab ipsis*] pariter struerentur. Cùm autem Corinthum peruenissent, [*apud Corinthios*] verba fecerunt, postulantes vt pro cognationis iure sibi auxilium ferrent. Corinthij verò confestim & ipsi [*omnium*] primi decreuerunt omni studio [*Syracusanis*] succurrendum, & cum ipsis legatos Lacedęmonem miserunt, vt illos quoque [*Lacedæmonios*] & ad bellum apertius illic gerendum aduersus Athenienses, & ad aliquod auxilium in Siciliam mittendum inducerent. Et cùm Corinthij legati Lacedæmonem venerunt, tum etiam Alcibiades cum exilij sociis tunc statim oneraria naui aduectus primùm ex agro Thurio ad Cyllenen agri Elei, mox deinde Lacedæmonem, ab ipsis Lacedæmoniis accitus, data publica fide profectus. Illos enim metuebat propter res ad Mantineam gestas. Contigit autem vt in Lacedæmoniorum concione & Corinthij, & Syracusani, & Alcibiades eadem rogantes Lacedęmoniis persuaderent, [*quæ ab ipsis petebant*.] Cùm autem Ephori, & [*cæteri Lacedæmoniorum*] Magistratus in animo haberent legatos mittere Syracusas, vt impedirent ne cum Atheniensibus paciscerentur, nec tamen ad opem [*Syracusanis*] ferendam animo essent prompto, [*tunc*] Alcibiades in mediū progressus Lacedæmonios huiusmodi verbis [*& ad auxilium Syracusanis mittendum, & ad bellum Atheniensibus fortiter inferendum*] exacuit, & excitauit:

ALCIBIADIS CONCIO.

Necesse est me de mea criminatione, [*& calumnia, qua premor*,] apud vos primū verba facere, ne propter suspiciones de me conceptas, publicam causam alieniore animo audiatis. Quamuis mei maiores publicum vestræ ciuitatis hospitium ob quoddam crimen vobis renuntiassent, ego tamen ipse rursus [*hoc*] instaurans, vos colebam, [*& multis, variisq́ officiis prosequebar*,] cùm aliis [*in rebus*,] tum verò in clade, quam ad Pylum accepistis. & cùm ego in hoc studio perseuerarem, vos de compositione cum Atheniensibus agentes, [*& in gratiam cum illis redeuntes*,] inimicis quidē meis, re per ipsos tentata, [*& reconciliatione per ipsos facta*,] potentiam, mihi verò ignominiam conciliastis. Et propterea, cùm in eo, quòd ad Mantineorum, & Argiuorum partes transierim, tum etiam in cæteris rebus, in quibus ego vobis sum aduersatus, à me iure læsi fuistis. Quare si quis tunc, dum damnum acciperet, immeritò mihi irascebatur, nunc [*rem*] cum veritate [*ac ratione in iudicium adhibita spectans, &*] examinās, sententitam mutet. Aut si quis, quod factionem popularem potius, [*quàm paucorum factionem*] sectarer, me [*propterea*] deteriorem [*esse*] putabat, ne sic quidem [*iste*] se rectè [*mihi tunc*] infensum fuisse ducat. Semper enim tyrannis fuimus infesti. Quicquid enim tyrannis aduersatur, id populus nominatur. Hinc autem factum est, vt popularis imperij tuendi studium in animo nostro permanserit. Præterea quòd [*nostra*] ciuitas imperio populari regeretur, plerunque necesse [*nobis*] fuit res præsentes sequi, [*& in præsenti rerum statu acquiescere*.] Sed tamen in administranda Repub. conati sumus nos moderatiùs, gerere, quam

quàm [*popularis*] intemperantiæ consuetudo ferat. Nam & maiorum, & nostra memoria alij erant, qui plebem ad deteriora concitabant, qui me quoque eiecerunt. Nos verò Reipub. præfuimus, æquum esse censentes, in qua forma ciuitas maxima, atque liberrima fuisset, & quam quis accepisset, hanc [*etiam ab eo*] conseruari. Nam cùm [*nos omnes,*] qui aliqua prudentia præditi eramus, popularem statum cognoscebamus, [*& quanta sit eius leuitas, ac improbitas, probè sciebamus,*] tum verò ipse nō deteriùs, [*quàm vllus alius hoc noueram: imò verò cæteris eo melius hoc sciebam,*] quo etiam [*grauiorem iniuriam ab eo accepi, propter quam ipsi liberiùs conuicium dicere, ipsumq́; iure*] obiurgare possem. Sed de minimè dubia [*status popularis*] amentia nihil noui dici posset. Hunc autem [*statum*] immutare, non videbatur nobis esse tutum, quòd vos hostes [*assiduè nostræ Reipub. ceruicibus imminèretis, eamq́; quodammodo semper*] obsideretis. Quod igitur attinet ad meas criminationes, [*& calumnias, quæ mihi inuidiam apud vos conflauerunt,*] hæc acciderunt, [*quæ dixi, atque hæc fuit rerum à me contra vos gestarum causa, quæ mihi vestrum odium conciliauit, & quæ me vobis suspectum reddidit.*] Iam verò [*res,*] de quibus & vobis [*est*] consultandum, & mihi (si quid meliùs [*quàm vos,*] noui) agendum, cognoscite. In Siciliam eo animo traiecimus, primùm quidem, vt Sicilienses, si possemus, in nostram potestatem redigeremus; mox verò post illos, & Italos. Deinde vt etiam illos, qui Carthaginiensium imperio parent, atque adeò ipsos [*Carthaginienses*] tentaremus, [*ac experiremur an eos quoq; subigere possemus.*] Quod si hæc [*nobis*] successissent, aut omnia, aut etiam pleraque, tunc verò Peloponnesum aggredi statueramus vniuersis Græcorum copiis, quas nobis illinc adiunxissemus, adductis, multisque barbaris mercede conductis, & Iberis, & aliis, qui [*omnium*] barbarorum in illis regionibus habitantium sine controuersia bellicosissimi nunc habentur: ædificatis etiam permultis triremibus, præter nostras (quòd Italia magnam materiæ copiam habeat) quibus Peloponnesum circuncirca obsidentes, & peditatu pariter à terra [*inuadentes, his*] subsidiis, vrbium aliis quidem per vim captis, aliis verò circumuallatis, sperabamus fore, vt [*eam*] facilè debellaremus, postea verò totius etiam Græciæ imperio poteremur. Pecuniam verò, & commeatum, vt res illas [*quas animo conceperamus,*] commodiùs perageremus, [*illa*] ipsa regionum illarum oppida [*nobis*] adiuncta, præter huius regionis prouentus, [*quibus sine negotio frui potuissemus, nobis*] erant abundè suppeditatura. Quæ igitur fuerint nostra consilia de classe nunc [*in Siciliam*] profecta, ex homine, qui res istas exploratissimas habet, audistis. Et [*quamuis illinc discesserim, tamen Atheniensium*] duces, quotquot [*illic sunt*] reliqui, æquè [*ac si ego quoque illic essem,*] hæc, si possint, peragent. Quòd autem & res illæ saluæ esse nequeant, nisi [*quamprimùm ipsis*] succurratis, iam discite. Sicilienses enim, sunt illi quidem [*homines rei militaris*] imperiti: sed tamen si frequentes in vnum coëant, nunc etiam superstites esse poterunt. Syracusani vero, quòd & prœlio, ad quod maximas copias ex omni totius populi ordine, ac ætate collectas duxerant, [*ab Atheniensibus*] superati fuerint, & classe simul [*ab iisdem*] coërceantur, [*liberoq́; maris vsu prohibeantur,*] Atheniensium [*bellico*] apparatui, qui nunc illic est, resistere non poterunt. Quòd si hæc vrbs capiatur, reliqua etiam Sicilia, mox & Italia occupabitur. Atque periculum, quod illinc [*vobis impendere*] modo prædixi, non multo pòst in vos irruet. Quare nemo de Sicilia tantùm: sed etiam de Peloponneso [*se*] consultare putet, nisi hæc [*quæ suadeo,*] celeriter feceritis. Eum autem exercitū in naues impositum illuc mittetis, [*qui collectus erit ex iis*] qui [*eo*] delati, iidē & remiges, & mox milites erunt. Et (quod ipso exercitu longè vtilius esse puto) virum Spartanū imperatorem, vt & illos, qui [*in Sicilia iam*] adsunt, in officio contineat, & illos [*qui adesse*] recusant, [*ad eò veniendū, & ad officium faciendum*] compellat. Sic enim & qui vobis amici sunt, maiorē habebunt fiduciam, & qui animo sunt dubio, minùs timidè [*ad vos*] accedēt. Et quod attinet ad huius regionis loca, oportet [*vos*] simul hinc apertiùs [*Atheniensibus*] bellū inferre, vt & Syracusani, existimātes vos [*de sua salute*] solicitos esse, magis, [*& alacriùs Atheniensibus*] resistant, & Athenienses aliud auxilium suis [*in Siciliam*] minùs mittant. Deceleā autē quæ est

in Attica, oportet munire, quod Athenienses perpetuò præcipuè formidant, & hoc solum [*incommodum*] in bello se non expertos esse putant. Et sanè quis ita certissimis damnis hostes afficiat, si quæ maximè ipsos formidare senserit, hæc ipse planè comperta habens, [*ipsis*] inferat. Verisimile enim est singulos ipsorum sua ipsorum mala, vnde periculũ aliquod impẽdeat, optimè cognoscere, ac formidare. Commoda autem, quæ ex hac munitione extructa [*vos*] ipsi percipietis, & [*quibus*] aduersarios [*frui*] prohibebitis, vt multa omittam, ea, quæ maxima sunt, summatim dicam. Nam & ea, quibus [*ipsorum*] ager est instructus, pleraque, partim quidem [*à vobis per vim*] capta, partim verò sua sponte in vestram potestatem venient. Et prouentibus, quos percipiunt ex argenti secturis, quæ sunt in Laurio [*monte*,] & commodis, quæcunque nunc ex agro, iudiciisque capiunt, statim priuabuntur. præcipuè verò [*grauissimum detrimentum capient*,] si a sociis vectigalia non afferantur, qui existimantes bellum à vobis acriter iam administrari, [*vectigalia ad ipsos afferre*] negligent. Quarum rerum vt aliquid maturè & impigrè fiat, in vobis est situm, Lacedæmonij. Nam [*hæc*] fieri posse (existimo, autem fore, vt opinione minimè fallar) prorsus confido. Sed [*à vobis*] peto, ne cuiquam vestrum deterior esse videar, si cum infestissimis [*meæ patriæ*] hostibus ego, qui quondam patriæ amans habitus sum, iam contra meam ipsius [*patriam*] acerrimè tendam: néve oratio mea veniat in suspicionem studij, quo exules vti solent, [*vt hac sua animorum alacritate, quam oratione demonstrant, eorum, apud quos verba faciunt, beneuolentiam sibi concilient*.] Exul enim sum propter improbitatem illorum, qui [*vrbe me*] expulerunt: sed non à vestra (si mihi credideritis) vtilitate [*exulo: verùm ad vos accessi, vt magnas vtilitates vobis afferam, si meam sententiam sequi velitis*.] Neque verò vos, qui [*nobis*] hostibus aliquando nocuistis, mihi pro hostibus magis estis habendi, quàm qui amicos coëgerunt hostes fieri. Et amorem in patriam retineo, non quum [*à meis ciuibus*] iniuriam accipio: sed [*hoc in patriam studium tunc retinebam*,] quum in Repub. tutò viuebam. Neque existimo me bellum inferre ei quæ adhuc patria [*mihi*] sit; imò verè potius eam, quæ [*mihi*] nulla est, recuperare. Atque is verè est patriæ amans, non qui suam, quam iniustè amisit, non inuadit; sed qui eam propter illius desideriũ quauis ratione recuperare conatur. Quamobrem, Lacedæmonij, à vobis peto, vt opera mea & in periculis [*suscipiendis*,] & in omnibus laboribus [*vestræ Reipub. causa subeundis*] intrepidè vtamini, & sciatis id, quod ab omnibus passim iactatur, si, dum hostis essem [*vobis*] vehemẽter nocui me etiam si [*vobis*] amicus sim multum [*vobis*] prodesse posse, idq; [*eò magis*,] quo [*magis*] res quidem Atheniensium cognitas habeo: vestras verò coniecturis, assequebar. A vobis etiam [*peto*,] vt cùm nunc de maximi momenti rebus consultari sentiatis, ne expeditionem in Siciliam, atque in Atticam suscipere vos pigeat: vt exigua manu [*illuc*] vna [*cum cæteris militiæ sociis*] profecti, res magnas, quæ illic sunt, conseruetis, & Atheniensium potentiam & præsentem, & futuram euertatis, & in posterum ipsi tutò [*in vestris sedibus*] habitetis, & vniuersæ Greciæ non inuitæ: sed voluntariæ, & per beneuolentiam, imperium obtineatis. Atque Alcibiades quidem hæc dixit. Lacedæmonij verò, cùm & ipsi iam antè bellum Athenis inferre cogitarent: sed adhuc cunctarentur, & occasionem obseruarent, [*tunc*] multo confirmati sunt magis, postquàm ipse [*Alcibiades ipsos*] hæc singula docuit, quòd existimarent se [*hæc omnia*] audisse ab eo, qui [*hæc ipsa*] planissimè nosset. Quamobrem animum iam appulerunt ad muniendam Deceleam, & ad aliquod auxilium Siculis statim mittendum. Cùm autem Gylippum Cleandridæ [*filium*] Syracusanis ducem assignassent, [*ipsisq; præfecissent*,] iusserunt [*eum*] cum ipsis, & Corinthiis consultare, operamq; dare, vt pro præsenti rerum facultate maximum aliquod auxilium Siculis, idque primo quoque tempore mitteretur. Ille verò Corinthiis imperauit, vt tunc quidem duas naues Asinen ad se mitterent, reliquas verò præpararent, quascunque mittere destinassent, vtque, quum tempus adesset, ad nauigandum essent paratæ. His autem constitutis, Lacedæmone discesserunt. Atheniensium etiam triremis, quam duces ad pecunias, & equites [*adducendos*] miserant, [*Athenas*] ex Sicilia peruenit. Athenienses verò, cùm [*postulata suo-*

rum

virum ducum] audissent, & commeatum, & equitatum exercitui mittere decreuerunt. Atq; hæc hyems exiit, & huius belli, quod Thucydides conscripsit, decimus septimus annus excessit. Insequentis autē æstatis vere statim ineūte, Athenienses, qui erant in Sicilia, castris è Catana motis, nauigarunt aduersus Megara, quæ sunt in Sicilia, vnde (quemadmodum & prius à me commemoratum est) Syracusani, Gelone tyrannidem obtinente oppidanis expulsis, agrum ipsi [*occuparunt, quem etiam nunc*] habent. Excensu autem ex nauibus in terram facto, & agros [*Megarensium*] vastarunt, & ad quandam Syracusanorum munitionem profecti, cùm eam non expugnassent, rursus & itinere pedestri, & nauibus ad Tereani fluuium se receperunt, & cùm in [*loca mediterranea, atq;*] campestria ascendissent, [*ea*] vastarunt, & frumentum incenderunt. Et cùm incidissent in nonnullos Syracusanos, quorum numerus non erat magnus, & [*eorum*] aliquot interfecissent, & trophæum erexissent, ad classem redierunt. Et Catanam reuersi, & illinc assumptis cibariis [*ad profectionem necessariis*,] cum omnibus copiis aduersus Centoripa Siculorum oppidum iuerunt, eoq; per deditionem certis conditionibus factam in suam potestatem redacto, discesserunt, & dum iter facerent, segetes Inessæorum, & Hyblęorum incenderunt. Catanam autem reuersi, offendunt equites ducentos quinquaginta, sine equis: at cum illorum cultu, quòd ipsam Siciliā equos suppeditaturam putarent, & equestres sagittarios triginta, & trecenta argenti talenta, Athenis aduecta. Eodem vere, Lacedæmonij expeditione aduersus Argos suscepta, progressi quidem sunt ad Cleonas vsq;: sed facto terræmotu [*domum*] redierunt. Postea verò Argiui irruptione in agrum Thyreaticum suo finitimum facta, magnam Lacedæmoniorum prædam ceperunt, quæ talentis non minus viginti quinque vendita fuit. Neq; multo pòst, eadem æstate, populus Thespiensis impetum fecit in Magistratus: sed rerum non est potitus. Sed cùm Athenienses opem [*ipsi populo suos Magistratus, ac potentiores, & nobiliores viros aggresso*] tulissent, partim quidē comprehensi fuerunt, partim verò Athenas confugerunt. Eadem æstate Syracusani, cùm intellexissent equites ad Atheniēses venisse, & iam aduersus se venire statuisse, existimantes, si Athenienses non occupassent Epipolas, locum præruptū, & vrbi imminentem, se non facilè circumuallatum iri, ne si prœlio quidem superati fuissent, aditus, qui ad ipsas [*Epipolas*] patebant, [*præsidio*] tueri cōstituerūt, ne per hos [*aditus in summum illius collis verticem vrbi impendentem*] hostes clam se ascenderent. nulla enim alia parte ipsos [*illuc ascendere*] posse [*persuasum habebant.*] Nam reliquæ illius collis partes sunt altæ, [*& prærupta*] & ad vrbem vsque decliues, [*ac vrbi impendentes,*] & introrsus omnio patentes, [*& conspicuæ.*] Et [*locus iste*] à Syracusanis [*ideo*] vocatus est Ἐπιπολαί, quòd sit ἐπιπολῆς τῶν ἄλλων [*id est, quòd supra cætera loca, campestria scilicet emineat.*] Atque hi quidem cum vniuersis totius populi copiis, simul ac dies illuxit, in pratum, iuxta Anapum fluuium, egressi (iam enim Hermocrates imperator, eiusque collegæ imperium acceperant) exercitum recensuerunt: & prius ex omni grauis armaturæ numero septingentos eximiæ virtutis viros delegerunt, quibus Diomilus Andrius exul præerat, vt & Epipolis essent præsidio, & si ad aliquid aliud [*peragendum, ipsorum opera*] opus esset, in vnum congregati, celeriter adessent. Postridie autem huius noctis Athenienses exercitum lustrarunt, & iam cum vniuersis copiis è Catana profecti, ad locum nomine Leonem ab Epipolis sex septémve stadiis distantem clam ipsis [*Syracusanis*] appulerunt, & peditatum in terram exposuerunt, & cum classe Thapsum subierunt, [*ibiq; stationem habuerunt.*] Est autem peninsula, quæ angusto terræ limite in mare prominet, neque, siue mari, siue terra multum à Syracusis distat. Nauticus autem Atheniensium exercitus in hac Thapso, angusto [*eius*] terræ limite circumuallato, quieuit. Sed peditatus cursu confestim ad Epipolas contendit, & per Euryelum [*illuc*] ociosus ascendit, [*& occupauit,*] priusquàm Syracusani, qui suas copias in prato recensebant, cognita [*re*] adessent. Accurrerunt autem ad opem [*Epipolis*] ferendā cùm alij quanta maxima quisq; celeritate poterat, tum etiā illi sexcenti, quibus Diomilus præerat. Interiacebat autem inter pratum, & locum vbi cum hoste manus conseruerunt, spatium non minus quinque, ac viginti stadiorum,

Hoc igitur modo, perturbatis ordinibus, Syracusani impressione in ipsos facta, & ad Epipolas prœlio victi, in vrbem redierunt: & cùm Diomilus, tũ etiam ex aliis, [*qui eũ sequebantur, in ea pugna*] circiter treceti ceciderunt. Postea verò Athenienses, cùm trophæum erexissent, & fide publica interposita Syracusanis mortuos reddidissent, postridie ad ipsam vrbem descenderunt: sed cum [*Syracusani*] aduersus eos non prodiissent, regressi, castellum ad Labdalum, in summa Epipolarum crepidine, Megara versus spectans, excitarunt, vt ipsis locus esset, in quo & instrumenta [*bellica, sarcinasq́ militares,*] & pecunias reponerent, quotiescunque vel ad pugnandum, vel ad aliquam munitionem extruendam prodirent. Nec multò pòst ad ipsos venerunt cùm Egesta trecenti [*equites,*] & Siculorum, Naxiorum, ac aliorum quorundam, circiter centum. Atheniensium verò fuerunt ducenti, & quinquaginta, qui ab Egestæis, & Catanæis equos acceperũt, reliquos verò emerunt. Vniuersorum autem equitum, qui collecti fuerũt, summa extitit sexcentorũ, & quinquaginta. Athenienses igitur, cùm præsidium in Labdalo collocassent, aduersus Sycam iuerunt; vbi considentes, murorũ ambitum [*ab ea parte, vbi castra posuerant.*] celeriter ædificarunt. Hac autem ædificationis celeritate terrorem Syracusanis incusserunt. Quamobrem aduersus [*hostem*] progressi, prœlium committere, neq; [*rem*] negligere in animo habebant. Sed cùm vtrinq; acies inter se aduersę iam instruerentur, Syracusanorum duces animaduertentes suum exercitum esse dissipatum, nec in ordinem facilè redigi posse, [*eum*] in vrbem reduxerunt, excepta quadam equitum parte. Isti enim remanserunt, vt impedirent Athenienses, ne lapides [*ad ædificium extruendum*] ferrent néve longiùs vagarentur. Sed Atheniensium vna grauis armaturæ cohors, & cũ ea omnes equites impressione in Syracusanorum equitatum facta, [*eum*] in fugam verterunt, & nonnullos interfecerunt, huiusque prœlij equestris, [*ex quo victores discesserant,*] trophæum statuerũt. Postridie verò Atheniensium alij quidem, ambitum muri Boream versus spectantis extruebant, alij verò, lapides, & ligna comportabant, & in loco, qui Trogilus vocatur, semper deponébant, qua parte, à magno portu [*vsque*] ad alterum mare, muri ædificatio ipsis erat breuissima. Syracusani verò, potissimùm Hermocratis ducis suasu, cum omnibus totius populi viribus cum Atheniensibus pugnare, bellique fortunam periclitari amplius nolebant: sed visum est satius esse murum substruere, qua parte illi suum erant ducturi, &, si [*hostem*] anteuertissent, [*atque suum murum ante ipsius aduentum substruxissent, ipsum à se*] disclusum iri [*sperabant.*] Simul etiam, si interea [*dum opus facerent, Athenienses*] contra [*se*] venissent [*ad opus impediendum, existimabant*] se aduersus [*ipsos*] partem exercitus missuros, & aditus maturè præoccupaturos, vallisque munituros. Quod si hostes suas omnes copias contra se conuertissent, [*hoc modo putabant*] illos opus facere cessaturos, [*& munitionum aduersus Syracusas extruendarum, ac earum circumuallandarum finem facturos.*] Egressi igitur, murum ædificare cœperunt, quem initio ab vrbe sua facto, sub ambitu muri ab Atheniensibus extructi, transuersum duxerunt, excisis oleis fani, & ligneis turribus [*in eo*] erectis. Atheniensium enim classis in magnum portum ex Thapso circumuecta nondum peruenerat: sed Syracusani, maris imperium [*in locis vrbi suæ vicinis*] adhuc obtinebant. Athenienses verò [*commeatum, &*] res necessarias itinere terrestri ex Thapso [*in sua castra*] afferebant. Cùm autem Syracusani vallum, murique substructionem [*ad hostium vim propulsandam*] satis firmam esse iudicassent, nec Athenienses ad eos impediendos venissent, veriti ne [*Syracusani*] se bifariam diuisos faciliùs oppugnarent; simul etiam suam circumuallationem, [*qua Syracusas circumuallare cupiebant, absoluere*] properantes: Syracusani quidem, vna cohorte ad [*sui*] ædificij custodiam relicta, in vrbem redierunt. Athenienses verò ipsorum aquæ ductus fistulas, quæ per cuniculos aquam ad potandum in vrbem ducebant, interciderunt. Et cùm obseruassent Syracusanos, partim quidem meridianis horis intra tentoria se continentes, partim verò etiam in vrbem reuersos, & illos, qui intra vallum erant, negligenter [*id*] custodientes, trecentos ex suis electos, & nonnullos ex leui armatura delectos & armatos

præmi-

præmiſerunt, quibus imperarunt, vt ad ſubiectam [*hoſtium*] munitionē curſu repentè currerent. Reliquus verò exercitus bifariam [*eſt diuiſus, eiusq́;*] vna quidem pars cum altero duce ad vrbem contendit, ſi [*fortè Syracuſani*] contra [*ipſos ad opem ſuæ munitioni ferendam*] accurrerent, altera verò, cum altero [*duce contendit*] ad vallum portulæ vicinum. Hi autem trecenti vallum aggreſſi capiunt, & cuſtodes eo deſerto, in exteriorem [*vrbis*] munitionē, quæ erat in Temenite [*loco ſic appellato,*] confugiunt. Et qui ipſos perſequebantur, vnà cum ipſis [*illuc*] irruperunt, quamuis autem [*illuc*] ingreſſi fuiſſent, per vim tamen à Syracuſanis illinc reiecti fuerunt. ibique nonnulli Argiui, & Athenienſes non multi occiſi fuerunt. Vniuerſæ autem [*Athenienſium*] copiæ [*illinc*] reuerſæ & munitionem [*à Syracuſanis ſub Athenienſium munitione*] ſubſtructam diruerunt, & vallum reuulſerunt, & vallos apud ſe transportarunt, ac trophęum erexerunt. Poſtridie verò eius diei Athenienſes à [*muri*] ambitu, [*quem iam abſoluerant,*] rupem paludi imminentem munire cœperūt. quæ ac hac Epipolarum parte magnum portum verſus vergit, & qua ipſis per [*locum*] planum, & paludem in portum deſcendentibus breuiſſimus muri ambitus erat futurus. Interea verò Syracuſani egreſſi, rurſus & ipſi vallum [*tranſuerſum*] ducere cœperunt inchoatum ab vrbe, per mediam paludem. [*quà propter cœnum congeſtum, ac duratum erat firmiſſima.*] ſimul etiā foſſam prope [*vallum*] duxerunt, ne Athenienſibus murum ad mare vſque producere liceret. Illi verò, poſtquàm munitionem in [*Epipolarum*] rupe cœptam abſoluerunt. Syracuſanorum vallum, foſſamq́; rurſus aggredi ſtatuerunt. Quare claſſem quidem ex Thapſo in magnum Syracuſanorum portum circumuehi iuſſerunt, ipſi verò ſub aurorā, cùm Epipolis in planum deſcendiſſent, & per paludem (qua cœnoſa, & maximè ſolida erat) ſupra fores, aſſeresque ſubſtratos tranſiſſent, ſub ipſum diluculum capiunt & vallum, præter exiguam partem, & foſſam, [*ſed paulo pòſt*] & illam partem, quæ reliqua erat, ceperunt. Et [*ibi*] prœlium commiſſum eſt, & Athenienſes in eo victores extiterunt. Et Syracuſani, qui dextrum cornu tenebant, ad vrbem fugerunt, qui verò in ſiniſtro [*collocati erant,*] ad fluuium [*fuga ſe receperunt.*] Cùm autem trecenti illi Athenienſium delecti milites tranſitum ipſis intercludere vellent, ad pontem curſu contenderunt. Quod veriti Syracuſani (hîc enim & plerique equites ipſis aderant) cum his trecentis manus conſerunt, eoſque in fugam vertunt, & impreſſionem in dextrum Athenienſium cornu faciunt. cùm autem iſti [*in hoſtes*] impetū feciſſent, & prima illius cornu cohors perterrita eſt. Lamachus verò cùm [*hoc*] animaduertiſſet, à ſuo ſiniſtro cornu cum non multis ſagittariis, aſſumptis etiam Argiuis, ad opem [*ſuis*] ferendam accurrit. Et foſſam quandam tranſgreſſus, & cum paucis vnà tranſgreſſis deſertus occubuit, & cum eo quinque, aut ſex. Hos autem Syracuſani maxima celeritate confeſtim arreptos trans fluuium ante [*reliquarum copiarum aduentum*] in locum tutum tranſportarunt. ſed cùm iam & reliquus Athenienſium exercitus aduerſus ipſos veniret, abierunt. Interea verò illi de Syracuſanis, qui initio ad vrbem confugerant, cùm hæc fieri viderent, & ipſi ſumptis animis, ab vrbe rurſus aciem aduerſus Athenienſes ſibi oppoſitos inſtruxerunt, & quandam ſuorum partem miſerunt ad [*muri*] ambitum, qui Epipolas cingebat, exiſtimantes fore, vt [*eum*] deſertum, [*& præſidio nudatum*] caperent. Et [*qui miſſi ſunt,*] ipſorum quidem [*Athenienſium*] exteriorem decem iugerum munitionem ceperunt, ac diripuerunt, Nicias verò impediuit ne ipſum etiam [*muri*] ambitum [*occuparent.*] Caſu enim ob infirmam valetudinem in eo relictus fuerat. Is enim machinas, omnemque materiam, quæ ante murum erat obiecta, à [*ſuis*] miniſtris incendi iuſſit, poſtquàm animaduertit ſe propter virorum ſolitudinem, [*ac defenſorum inopiam*] nullam [*periculi vitandi, atq́;*] ſalutis conſeruandæ facultatem alia ratione habituros. Atque res ita cecidit. Nam Syracuſani propter incendium propius accedere non ſunt auſi: ſed ſe retro receperunt. Etenim ex locis inferioribus ſubſidium Athenienſium, qui Syracuſanos, qui illic erant, inſequuti fuerant, ad [*illius muri*] ambitum iam redibat, & ipſorum claſſis ex Thapſo ſimul (vt dictum eſt) in magnum portum nauigabat. Quæ cernentes illi Syracuſani, qui in

ſuperioribus locis erant, celeriter [*illinc*] abierunt, & reliquus ipſorum exercitus in vrbem [*rediit,*] quòd exiſtimarent non ſatis virium ſibi iam adeſſe ad impediendum hoſtẽ, ne murum ad mare duceret. Poſtea verò Athenienſes trophæum erexerunt mortuosq; Syracuſanis interpoſita fide publica reddiderunt, & Lamachi comites, ipſumq; receperunt. Cùm autem omnis exercitus naualis pariter, & pedeſtris ipſis iam præſtò eſſet, Syracuſanos duplici muro cõcluſerunt, quem ab Epipolis, & præruptis [*earũ*] partibus initio ducto ad mare perduxerunt. Commeatus autem ad [*ipſorum*] exercitum vndiq; ex Italia comportabantur. Ex Siculis etiam multi ad Athenienſes acceſſerunt ſocij, qui prius circumſpiciebant, [*belli euentum expectantes, illorumq́; ſocietatem ſequi cunctantes.*] Ex Hetruria quoq; [*venerunt*] tres naues, quæ ſingulæ quinquaginta remis agebantur. Deniq; cætera ſic ipſis ſuccedebant, vt [*magnam victoriæ*] ſpem ipſis oſtenderent. Etenim Syracuſani non amplius exiſtimabant ſe bello ſuperiores euaſuros, quòd ne ex Peloponneſo quidem vllum auxilium ad ipſos veniret. Quare cùm inter ſe ipſos, tum etiã cum Nicia de compoſitione facienda agere cœperunt. Hic enim, defuncto Lamacho, [*totius exercitus*] imperium ſolus iam habebat. Et nihil quidem tranſigebatur: ſed (vt fieri ſolet ab hominibus, qui ſunt cõſilij inopes, & qui obſidione arctiùs, quã antea, premuntur) cùm apud illum multa proponebantur, tum etiam in vrbe longè plura [*dicebantur.*] Etenim & quædam mutua ſuſpicio propter præſentia mala inter ipſos erat orta. Quamobrem ipſis etiam ducibus, quorum ductu hæc ipſis acciderant, quaſi propter illorum vel infelicitatem, vel proditionem clades accepiſſent, imperium abrogarunt, & alios, Heraclidem, & Euclẽ, & Telliam, in illorum locum ſurrogarunt. Interea verò Gylippus Lacedæmonius, & naues Corinthiacæ Leucadem iam appulerant, eo animo, vt quàm celerrimè in Siciliam ad opem [*Syracuſanis*] ferendam traiicerent. Cùm autem atroces nuntij ipſis afferrentur, omnesq; in idem mendaciũ congruentes, Syracuſas iam omnino circumuallatas eſſe, Gylippus Siciliæ quidem [*conſeruandæ*] nullam ſpem amplius habebat. Italiam verò conſeruare cupiens, ipſe, & Pythen Corinthius, cum duabus Laconicis nauibus, totidemq; Corinthiacis, quàm velociſſimè tranſmiſſo Ionio, Tarentum peruenerunt. Corinthij verò, præter ſuas decem, duabus Leucadiis, & tribus Ambraciotis inſtructis [*in Siciliam*] poſtea nauigare conſtituerant. Et Gylippus quidem Tarento primùm in agrum Thurium pro legato profectus, ex ciuitatis iure, quo pater ipſius quondam [*à Thuriis*] donatus fuerat, cùm ipſos ſibi ſocios adiungere non potuiſſet, [*illinc*] ſoluens, Italiæ oram præteruehebatur, & in ſinu Terinæo abreptus à vento (qui hac in parte oppoſitus Boreæ vehementer ſpirat) in altum defertur, & rurſus acerrima tempeſtate iactatus, Tarentum appellit. Naues autem, quotquot tempeſtate quaſſatæ fuerant, ſubduxit, & refecit. Nicias verò, cùm eum [*in Siciliam*] venire audiſſet, nauium, [*quas ille ſecum ducebat,*] paucitatem contempſit: quod & Thurij fecerunt. Exiſtimauit enim [*ipſos*] prædonum ritu inſtructos nauigare, atque [*propterea*] nullam cuſtodiam adhuc adhibebat, [*vt ab eo ſibi caueret.*] Per eadẽ huius æſtatis tẽpora Lacedæmonij, cùm ipſi tum [*ipſorum*] ſocij irruptionem [*vnà cum ipſis*] in agrũ Argiuum fecerũt, eiusq; magnam partem vaſtarunt. Athenienſes autem cum triginta nauibus, quæ fœdera, quæ ipſis cum Lacedęmoniis intercedebant, manifeſtiſſimè ruperunt, Argiuis auxiliũ tulerunt. Prius enim Pylo [*in agrum vicinum excurrentes,*] & in cæteram Peloponneſum potius, quàm in Laconicam exſcendentes, cum Argiuis & Mantinæis latrocinia potius exercebant, quàm [*iuſtum*] bellum gerebant. Quamuis enim Argiui [*ipſos*] ſæpe rogaſſent, vt armata manu vel appellerent ſolùm ad Laconicam, & minima [*illius*] parte ſecum vaſtata, diſcederent, [*illi tamen hoc facere*] noluerunt. Tunc verò Pythodoro, & Læſpodio, & Demarato ducibus, exſcenſu ex nauibus facto in Epidauri Limeræ, & Praſiæ agrum, ac in alia quædam illius regionis loca, eorum agrum vaſtarunt, & [*hoc modo*] effecerunt, vt Lacedæmonij multo honeſtiorem ſeſe aduerſus Athenienſes tuendi occaſionem iam haberent. Cùm autem Athenienſes ex agro Argiuo [*domum*] cùm claſſe reuertiſſent, & Lacedæmonij [*cum ſuis copiis ex eodem ſe recepiſſent,*] Argiui irruptione in agrum Phliaſium facta,

facta, eius partem vastarunt, & nonnullos Phliasiorum interfecerunt, domumque redierunt.

THVCYDIDIS OLORI F.

DE BELLO PELOPONNESIACO, LIBER SEPTIMVS.

YLIPPVS autem, ac Pythen, postquam naues refecerunt Tarento [*soluentes*] ad Locros Epizephyrios nauigarunt. Iam autem certiores facti Syracusas nondum vndique circumuallatas esse: sed adhuc licere cum exercitu venientibus, per Epipolas introire: consultare cœperunt vtrum à dextro Siciliæ [*latere*] nauigantes, introitum [*in vrbem*] periclitarentur, an verò dextrum [*latus*] sequentes, Himeram primùm peterent, & cùm illis ipsis [*Hymeræis,*] tum etiam aliis copiis assumptis, [*ex illorum numero,*] quos [*ad hanc expeditionem secum sequendam*] inducere potuissent, [*Syracusas*] itinere terrestri proficiscerentur. Ipsis autem placuit Himeram proficisci, præsertim quòd quatuor Atticæ naues nondum Rhegium appulerãt, quas Nicias [*quamuis initiò classem hostilem propter nauium paucitatem contemneret,*] tamen [*ad eius aduentum obseruandum*] miserat, cùm eos apud Locros esse intellexisset. Sed [*Gylippus, & Pythen hunc istarum nauium aduentum, atque*] has excubias præuerterunt, ac per fretum [*in Siciliam ocius*] traiecerũt. Et cùm Rhegium, ac [*inde*] Messanam appulissent, Himeram iuerunt. Cùm autẽ illic essent, Himeræos ad belli societatem, & ad se sequendum, & ad præbenda suarum nauium nautis, quibus deerant arma, induxerunt. Naues enim Himeræ subduxerant. Præterea Selinuntios, missis [*ad eos nuntiis*] ad quendam locum [*ipsis designatum,*] sibi cum omnibus copiis obuiam venire iusserunt. Nonnullas etiam copias non magnas se missuros ad ipsos promiserunt & Geloi, & Siculorum nonnulli, qui longè alacriùs, [*quàm antè,*] ad illorum societatem sequendam erant parati, tum quòd Archonides nuper decessisset, qui cùm in ea Siciliæ parte regnaret, nec parum potens esset, Atheniensibus amicus erat: tum etiam quòd Gylippus Lacedæmone alacriter venire videretur. Gylippus autem assumptis è suorum nautarum, ac epibatarum, [*id est, classiariorum militum*] numero, quos armauerat, ad septingentos, & Himeræorum, tam grauis, quàm leuis armaturæ, ex vtrisque promiscuè ad mille, & equitibus centum, & Selinuntiorum aliquot leuiter armatis, & equitibus, paucis etiam Geloorũ, & Siculorum, vniuersis ad mille, Syracusas perrexit. Nec non Corinthij à Leucade soluentes, cum reliquis nauibus celeritate quanta maxima potuerũt ad opem [*Syracusanis*] ferendam venerunt. Et Congylus vnus Corinthiorum dux, qui postremus cum vna naui profectus fuerat, primus quidem: sed tamen paulo ante Gylippum, Syracusas appulit. Nactus autem ipsos, [*Syracusanos*], qui de bello sedando, & compositione facienda concionem erant habituri, [*hoc ne facerent,*] impediuit, ac eorum animos confirmauit, quod dixisset, alias etiam naues, & Gylippum Cleandridæ [*filium,*] ducem à Lacedæmoniis missum aduentare. Quamobrem Syracusani animis cõfirmati sunt, & confestim Gylippo cũ omnibus copiis obuiam ituri prodierunt. Iam enim ipsum aduentare audierant. Ille verò, cùm Iegas Siculorum munitionem obiter cepisset, & aciem vt ad prœliũ instruxisset, ad Epipolas contendit. & cùm per Euryelum ascendisset, quã & [*ipsi*] Athenienses prius [*ascenderant,*] cum Syracusanis aduersus Atheniensium munitionem perrexit. Fortè autem id temporis [*eò*] venit, quo duplex murus septem, octóve stadiorum longitudine iam ab Atheniensibus ad magnum portum perfectus erat, excepta exigua quadam [*eius*] parte, quæ mare versus spectabat. nam [*Athenienses partem*] istam adhuc ædificabant. Ab altera verò, eaque maiore ambitus [*parte,*] Trogilum ver-

sus,ad alterum mare lapides iam comportati iacebant,& opus alibi quidem semiperfectum, alibi verò etiam perfectum erat relictum. Eò periculi Syracusæ venerant. Athenienses verò propter repentinum, ac infestum Gylippi, & Syracusanorum aduentum, primùm quidem turbati sunt, aciem tamen instruxerunt, [*vt hoste contra se venienti resisterent.*] Ille verò, iuxta [*ipsos*] agmen sistens caduceatorem ad ipsos præmittit, qui diceret, si intra quinque dies ex Sicilia discedere vellent, sumptis suis rebus, se paratum esse ad fœdus cum ipsis faciendum. Illi verò, [*hæc*] parui faciebant, nulloque responso reddito [*caduceatorem*] remiserunt. Postea verò vtrique aciem aciei aduersam vt ad prœlium instruxerunt. Sed Gylippus animaduertens Syracusanos perturbari, nec facilè in suos ordines redigi, copias in locum patentiorem reduxit. Nicias verò Athenienses aduersus [*hostem*] non duxit: sed prope suam munitionem se [*cum suis copiis*] continuit. Gylippus autem, cùm animaduertisset ipsos contra se non venientes, exercitum abduxit in verticem nomine Temeniten: ibique castris positis pernoctauit. Postridie verò maiorem [*suarum*] copiarum partem acie instructa ad Atheniensium muros duxit, ne aliò ad opem [*suis*] ferendam irent. Quadam autem [*copiarum* [parte ad castellum Labdalum missa, [*id*] cepit, & quotquot in eo nactus est, omnes interfecit. Is enim locus à [*cæteris*] Atheniensibus conspici non poterat. Eodem die triremis etiam Atheniensium à Syracusanis capta est,dum ad [*magnum*] portum appelleret. Postea verò Syracusani, sociique murum extruere cœperunt, initio ab vrbe facto, eum per Epipolas sursum versus ducentes ad illum [*alterum*] transuersum, [*ac*] simplicem [*murum à Syracusanis iam extructum,*] vt Athenienses, nisi [*hanc noui muri ædificationem*] impedire possent, [*Syracusas*] circumuallare amplius non possent. Athenienses autem muro ad mare absoluto, in loca superiora iam se receperant: sed Gylippus (erat enim quædam illius muri ab Atheniensibus extructi pars infirma) noctu copiis assumptis,ad illam contendit. Athenienses verò,(nam extra [*vallum*] stationem habebant) cùm [*hoc*] sensissent, obuiam ei iuerunt. Ille verò, cùm [*hoc*] animaduertisset, suos celeriter reduxit. Athenienses autem hoc muro sublimius excitato, ipsi quidem hìc excubias agebant, reliquos verò socios in reliquis illius munitionis partibus, vbi singuli excubias erant acturi, iam disposuerant. Niciæ verò videbatur muniendus esse locus, quem Plemmyrium vocant. (Est autem promontorium eregione vrbis, quod in magnum portum prominens, eius fauces coarctat.) Hoc enim munito, commeatus [*in castra*] faciliùs importatum iri iudicabat. Breuiore enim interuallo prope Syracusanorum portum se stationem habituros, neque, quemadmodum tunc [*facere cogebantur,*] ex intimo portus sinu, [*atque longiore interuallo,*] se ituros contra [*hostes*] si quid [*illi*] classe molirentur. Quamobrē animum ad bellum maritimum iam magis appellebat, quòd post aduētum Gylippi minorem spem de rebus terrestribus sibi concipiendam esse videret. Copiis igitur, & nauibus [*eò*] traductis, tria propugnacula extruxit. In his autem pleraq; instrumenta reposita erant,& magna nauigia, nauesq; veloces illic in statione iam manebāt. Quamobrē etiam tunc primùm maxima classiariorum militum iactura facta est. nā aquę penuria laborabant,& procul [*à munitionibus*] aquari cogebantur. Præterea quoties nautæ lignatum prodibant, ab equitatu Syracusanorū, qui terrā obtinebat, [*excepti plerique*] interficiebantur. Nā tertia equitatus pars à Syracusanis in oppidulo, quod est in Olympyeo, collocata fuerat, propter illos, qui erant in Plemmyrio, ne ad agrum maleficiis infestandū [*illinc*] prodirent. Præterea Nicias reliquas etiā Corinthiorū naues aduentare audiebat. Quare viginti naues misit, vt illarū aduentū obseruarēt, quibus mandatum fuerat, vt circa Locros, & Rhegium, & loca, per quę accessus ad Siciliā patebat, stationem haberēt. Gylippus verò simul quidē murū, quem per Epipolas ducebat, extruebat, vtens lapidibus quos Athenienses in vsum aggesserant, simul etiam Syracusanos, & socios in aciē extra munitionē producebat. Et Athenienses [*vicissim & ipsi suam*] aciem illis oppositam instruebant. Postquam autem Gylippo tēpus opportunū adesse visum est, hostes prior aggressus est. Et cùm ad manus venissent,

nissent, pugnarunt in eo spatio, quòd inter [*vtrorumque*] munitiones erat, vbi nullus erat vsus equitatus Syracusanorum, atque sociorum. Cùm autem Syracusani, sociique [*in ea pugna ab hoste*] victi fuissent, suorumque cadauera fide publica interposita sustulissent, [*ac recepissent,*] & Athenienses trophæum erexissent, Gylippus conuocatis copiis, non illarum: sed suam culpam fuisse dixit. Se enim equitatus, ac velitum vsum [*ipsis*] eripuisse, quòd inter [*vtrorumque*] munitiones, in loco nimis angusto aciem instruxissent. Nunc autem se rursus [*illos aduersus hostes*] educturum. Quare iubebat illos ita secum cogitare, se quidē bellico apparatu [*hostibus*] inferiores non futuros, animis verò sic esse statuendum, minimè ferendum fore, nisi ipsi, qui Peloponnesij, & Dorienses essent, Iones, & insularum incolas, & cōuenas homines, superatos, ex [*sua*] regione eiicere vellēt. Postea verò, cùm tempus opportunum venisset, eos in hostem rursus eduxit. Nicias verò, & Athenienses, existimantes ipsi quoq; quamuis initium prœlij facere [*hostemq́; prælio lacessere*] nollent, sibi tamen necessarium esse, non pati murum prope [*suas munitiones ab hostibus*] ædificari. (iam enim murus, qui ab illis [*Syracusanis*] ædificabatur, propemodum vel vltra extremitatem muri ab Atheniensibus extructi processerat. Qui si processisset, iam duplex commodum ipsis [*Syracusanis*] attulisset, vt & pugnantes, assiduè vincerent &, [*si mallent,*] prœlio supersederent.) in aciem igitur contra Syracusanos prodierūt. Gylippus verò, grauis armaturæ militibus extra munitiones longius, quàm ante, productis, manus cum ipsis [*Atheniensibus*] conseruit. Equitatum verò, & velites à latere Atheniensium, in loco spatioso collocauerat vbi vtrarunq; munitionum opera desinebant. Hic autem equitatus in ipso prœlio impressione facta in sinistrum Atheniensium cornu, quod ipsi erat oppositum, [*id*] in fugā vertit. Et propterea reliquus etiā [*illorum*] exercitus à Syracusanis victus in [*suas*] munitiones prçceps est cōpulsus. Nocte autē insequenti [*Syracusani victores*] murū prope munitionem Atheniensium ocius ædificarunt ac vltra [*eam*] perduxerunt, ita vt neq; ipsi ab illis amplius impediri possent, [*ne murum absoluerent,*] & [*ipsi*] vel omnem in posterum sui circumuallandi facultatē, quamuis [*Atheniensium copiæ suas*] vincerent, illis eriperent. Postea verò Corinthiorum, & Ambraciotarum, & Leucadiorum naues, quæ reliquæ erant, numero duodecim, clàm Atheniensium [*nauali*] custodia in [*Syracusarum portum*] nauigarunt, [*& ad vrbem appulerunt.*] Illis autem præerat Erasinides Corinthius. Et in reliqua [*muri parte*] ædificanda, [*atque*] vsque ad [*alterum*] transuersum murum [*iam à Syracusanis absolutum perducenda*] Syracusanos adiuuerunt. Gylippus autem çeteram Siciliam obiuit, vt nauales, pedestrésq; copias colligeret, simul etiam vt ciuitates ad societatem secum ineundam solicitaret, siqua aut propensa non erat [*ad bellum,*] aut à bello prorsus adhuc [*abhorrens*] abstinebat. Alij quoque Syracusanorum, & Corinthiorum legati Lacedæmonem, & Corinthum missi fuerunt, vt nouus exercitus traiiceretur, quocunque modo [*hoc fieri posset,*] siue nauibus onerariis, siue nauigiis siue quacunque alia ratione [*res commodè*] succedere posse videretur, quòd & Athenienses [*præter eas, quas iam habebant, alias etiam copias*] accerserent. Et Syracusani classem instruebant, [*& militibus, rebusque ad prælium nauale necessariis explebant.*] & huius quoque rei periculum faciebant, quòd hanc quoque rem aggredi, [*huicq́; sedulam operam nauare*] statuissent, & in cæteras res totis viribus incumbebant. Nicias verò, cùm hoc intellexisset, & hostium quidem potentiam, suam verò [*rerum omnium*] penuriā in dies crescere videret, nuntios & ipse Athenas misit, sæpe quidem & aliàs, de singulis [*rebus*] quæ gerebantur: sed tunc vel maximè, quòd res suas in maximum discrimen adductas esse, &, nisi primo quoque tempore [*Athenienses*] aut se reuocarent, aut alios non paucos mitterent, nullam salutis spem superesse duceret. Veritus autem ne [*nuntij,*] qui mittebantur, vel propter facundiæ, vel propter consilij inopiam, vel etiam aliquid ad populi voluntatem dicentes, vera non renuntiarent, epistolam scripsit, existimans fore, vt hoc modo potissimùm suam sententiam ab ipso nuntio minimè suppressam Athenienses cognoscerent, & de rebus veris deliberarent. Atq; illi quidem, quos misit cum literis, quas ferebant, & cum mandatis, quæ acceperant, quos ipsos [*coram*

V 2

Atheniensibus] exponere oportebat, abierunt. Nicias verò res castrenses iam custodiens, voluntariorum periculorum curam gerebat, [*eaq; pericula tantùm vltro subibat, quæ salutis publicæ causa subeunda indicabat.*] Eadem autem æstate iam extrema Euetion etiam Atheniensium dux cum Perdicca, multisq; Thracibus Amphipoli bellum intulit: sed eam non expugnauit: sed triremibus in Strymonē circunductis ab ipso fluuio [*vrbem*] obsidebat, ex Imeræo, [*vbi belli sedem posuerat,*] proficiscens. Atq; hæc æstas excessit. Hyeme autē ineunte, qui à Nicia missi fuerant, Athenas peruenerūt, & omnia mandata, quæ ab illo acceperant, exposuerunt, &, si quis aliquid percontabatur, respondebant: epistolamque reddiderunt. Ciuitatis autem scriba in medium progressus [*eam*] Atheniensibus recitauit, cuius hæc erant verba: Res quidem antè gestas, Athenienses, ex multis aliis [*meis*] epistolis, cognouistis. Iam verò tempus postulat longè magis, [*quàm antè,*] vt in quo statu sint res nostræ cognoscatis, & [*pro ea, ac opus est,*] deliberetis. Cùm enim Syracusanos, aduersus quos missi fuimus, maiore prœliorum parte superassemus, & munitiones extruxissemus, in quibus nunc sumus, venit Gylippus Lacedæmonius cum exercitu, quem ex Peloponneso duxit, & ex quibusdam Siciliæ ciuitatibus. Et primo quidem prœlio à nobis superatus est. Postridie verò ab equitum, velitumque multitudine per vim coacti, in [*nostras*] munitiones nos recepimus. Nunc igitur nos propter aduersariorum multitudinem omissa [*vrbis*] circumuallatione, quiescimus, [*& intra munitiones nos continemus.*] Nec enim omnibus [*nostris*] copiis vti possumus, quòd munitionum custodia magnam grauis armaturæ partē absumat, [*quia in variis munitionum partibus armatorum præsidia sunt collocanda, vt eas tueamur.*] Hostes verò murum simplicem iuxta nostrum excitauerunt, ita vt eos amplius circumuallare nequeamus, nisi quis hanc munitionem nostris vicinam, cum magnis copiis adortus expugnet. Contigit etiam vt nos, qui alios obsidere videbamur, ipsi potius, saltem quod ad terram attinet, hoc patiamur, [*& ab aliis obsideamur.*] Nec enim propter [*hostium*] equitatū procul [*à nostris munitionibus*] per [*hostilem*] regionem progredimur. Pręterea legatos in Peloponnesum miserunt ad alias copias accersendas. Et Gylippus ad vrbes Siciliæ proficiscitur, vt earum alias quidem ad belli societatem pelliciat, quotquot nūc quiescunt, [*& ab armis contra nos sumendis abstinent.*] ex aliis verò præterea, pedestres, naualesque copias, si possit, adducat. Nā (vt ego audio) peditatu [*à terra*] pariter & classe à mari nostras munitiones tentare statuerunt. Neq; cuiquam vestrum [*hoc*] arduum esse videatur, quòd etiam à mari [*nos aggredi statuerint.*] Nam nostra classis (quod & illi cognitum habent) initiò quidem & nauium siccitate, & hominum, qui in illis erant, incolumitate florebat. Iam verò & naues [*propter nimiam aquarum humiditatem, quam imbiberunt,*] quòd tandiu iam [*sub dio, &*] in mari manserint, sunt putrefactæ, & viri, qui eas explebant, sunt absumpti. Naues enim [*nobis*] subducere non licet, vt [*eas expurgemus, exsiccemus, atq; quodammodo*] recremus, quod hostiū naues, quæ nostris sunt numero pares, atque adeò plures, perpetuò suspicionem [*nobis*] afferant, quòd [*tam iam nos*] sint inuasuræ. Constat autem illos [*huius rei*] periculum facere, [*& in rebus naualibus se exercere, hisq; diligenter operam dare, vt classe quoq; nos aggrediantur.*] Et [*hostis*] inuadendi facultas penes illos est, & suas [*naues*] commodiùs exsiccare possunt. Nec enim stationes aduersus alios habent, [*vt ideo naues in mari paratas semper tenere cogantur, quemadmodum nos, qui Syracusas obsidemus.*] Nobis verò, quamuis magno nauium numero abundaremus, vix tamen hoc [*facere*] liceret, ne dum (vt nunc) excubias cum tota classe agere coactis. Nam si vel modicam custodiæ partem detrahamus, [*& nauium excubias agentium numerum minuamus,*] nullos commeatus habebimus, quos nunc quoque iuxta illorum vrbem [*prætervecti,*] ægrè [*in castra*] importamus. Homines vero nautici [*qui naues explebant,*] hac de causa & [*antè*] cum nostra iactura perierunt, & nunc etiam pereunt, quòd nautæ quidem, quia procul à castris lignari, prædari, & aquari coguntur, ab [*hostium*] equitatu excepti cædantur. Seruitia verò, quia castra castris opposita. [*eaq; inter se vicina nunc*] habemus, [*ad hostem*] transfugiant. Peregrinorum quoque [*militum,*] illi quidem, qui coacti naues conscenderunt,

derunt, in vrbes continuò dilabuntur. Ille verò, qui mercedis magnitudine primùm allecti venerant, & qui se quæstum potiùs facturos, quàm pugnaturos arbitrabantur, vbi præter opinionem viderunt & hostium classem, & cæteras res iam [*nobis*] oppositas, [*atq; resistentes,*] partim quidē occasionem nacti ad hostes transfugiunt, partim verò, prout singulis [*abeundi*] facultas offertur, [*abeunt.*] (Sicilia autem est ampla) quidam etiam hîc Hyccarica mancipia mercati, trierarchis persuaserunt, vt illa pro se in naues imponerent, atq; hoc modo exactam rei nauticæ disciplinam sustulerunt. Vobis autē, qui [*hoc probè*] nostis, scribo non diuturnum esse classiariæ multitudinis vigorem, paucosq; nautas reperiri, qui & nauē agere, & remigium moderari norint. Sed horum omnium [*incommodorum*] hoc est maximum, [*quod etiam me maximè solicitum reddit,*] tum quòd ego Imperator hæc [*mala*] prohibere non possim (nam vestra ingenia, [*Athenienses*] non facilè reguntur, [*ita vt alterius imperio facilè pareant.*]) tum etiam quòd nō habeamus vnde nauium supplementum parare possimus (id, quod hosti multis ex locis [*facere*] licet) sed necesse sit supplementum [*illinc*] parari, vnde, quando [*huc*] venimus, & ea, quæ [*nunc*] supersunt, & ea, quæ [*iam*] absumpta sunt, accepimus. Ciuitates enim, quæ nunc [*nobis*] sunt sociæ, Naxus, & Catana, [*copias nobis supplementi causa suppeditare*] nequeunt. Quòd si hoc vnum præterea hostibus accesserit, vt Italiæ oppida, quæ nos alunt, cognito rerum statu, in quo sumus, vobisq; nullū auxilium [*ad nos*] mittentibus, se illis adiungant, profectò nobis sine prœlio expugnatis bellum ab ipsis conficietur. His autem ego iucundiora quidem vobis scribere potuissem: sed tamen non vtiliora, quia necesse est, vos manifestè cognoscere rerum istarum statum vt de his consulteris, simul etiam (quòd vestra ingenia probè nota habeam, quia iucundissima quidem audire vultis: postea verò cōqueremini, si quid ex his, [*quæ audieritis,*] vobis non contigerit perinde, [*ac optabatis,*]) tutius esse duxi declarare quòd verum est. Iam verò hoc quidem persuasum habeatis, & milites, & duces se ita gessisse [*aduersus eos,*] aduersus quos primùm venimus, vt à vobis reprehendi nequeant, [*quasi suum officium strenuè non fecerint.*] Verùm quia [*nunc*] & vniuersa Sicilia [*contra nos*] conspirat, & alius exercitus ex Peloponneso ab ipsis expectatur, decernatis iam aut eos, qui hîc sunt, reuocandos esse, quòd ne aduersus quidem præsentes [*hostes*] satis virium habeant, aut alium & pedestrem, & naualem exercitum [*hoc*] non minorem [*huc*] præterea mittendum, pecuniam etiam non paucam. Mihi verò successorem aliquē, quia ex renibus laborans, [*in imperio*] permanere, [*& imperatoris munera diutius obire*] nequeo. Dignus autem sum, qui veniam à vobis impetrem. Etenim cùm rectè valerem, obeundis imperatoris muneribus, sæpe de vobis bene sum meritus. Quicquid autē facturi estis, id ineunte statim vere, nec vlla procrastinatione vtētes, faciatis. Quia hostes breui [*temporis spatio*] res quidem Siculas comparabunt, [*copiasq; celeriter cogent.*] quæ verò ex Peloponneso [*sunt ventura*] tardiùs quidem: sed tamen nisi animum [*ad eas*] aduertatis, partim quidē (vt & antè) vos latebunt, partim verò, [*vos*] præuertent. Hæc igitur sunt, quæ in Niciæ epistola continebantur. Athenienses verò his auditis, ipsi quidem imperium non abrogarunt: sed, donec alij collegæ delecti [*ad eum*] peruenirent, duos eorum, qui illic cum ipso erant, delectos ipsi adiunxerunt, ne solus infirma valetudine vexaretur. Alium etiam exercitum censuere mittendum & nauticarum, & pedestrium copiarum, tam ex Atheniensium legionariis militibus, quàm ex sociis. Et Demosthenem Alcisthenis, Eurymedontem Theuclis [*filium,*] collegas delectos ipsi miserunt. Atque Eurymedontem quidem statim circa solstitium hybernum in Siciliam miserunt cum decem nauibus, & cum viginti argenti talentis, quæ secum ferebat, simul etiam vt illis, qui illic erant, auxilium venturum, ipsosq; ciuitati curæ futuros nuntiaret. Demosthenes verò ad apparandam profectionem remansit, vt primo statim vere discederet, & ad indicendum sociis delectum, & ad comparandas illinc pecunias, naues, & grauis armaturæ milites. Præterea Athenienses mittunt circa Peloponnesum viginti naues, vt obseruarent ne quis Corintho, & ex Peloponneso traiiceret in Siciliā. Nam Corinthij, postquàm legati ad ipsos venerunt, & res in Sicilia meliore conditione

esse nuntiauerunt, existimantes & priorem classem non intempestiuè à se missam fuisse, multo magis animo confirmati sunt, & cùm ipsi ad grauis armaturæ milites in onerariis nauibus in Siciliam mittendos sese accingebant, tum etiam Lacedæmonij ad [*copias*] eodem modo ex cętera Peloponneso mittēdas [*sese præparabant.*] Et Corinthij viginti quinque naues instruxerunt, vt pugnam naualem experirentur aduersus speculatorias illas, quæ stabant ad Naupactum, vtq; Athenienses, qui Naupacti erant, suarum onerariarum nauium profectionem minus impedirent, se ipsos tuentes aduersus suarum triremium præsidium [*Atticis nauibus*] oppositum. Lacedæmonij verò (prout etiam antè secum ipsi constituerant) expeditionem in Atticam apparabant, instigantibus Syracusanis, atque Corinthiis, postquàm audierunt auxilium ab Atheniensibus in Siciliam mitti, vt irruptione [*à Lacedæmoniis in Atticam*] facta, [*hac auxilij missio*] impediretur. Quinetiam Alcibiades instans, [*illos*] docebat Deceleam muniēdam esse, nec bellum remittēdum. Præcipuè verò quoddam [*animi*] robur Lacedæmoniis accessit, quòd existimarent Athenienses, qui duplex bellum gerebant, [*vnum*] contra se, & [*alterum contra*] Sicilienses, à se faciliùs debellatum iri. Præterea quòd ipsos priores fœdera fregisse ducerent. Nam in superiore bello à se potius, [*quàm ad Atheniensibus*] peccatum fuisse [*iudicabant,*] quòd Thebani fœderum tempore Platæā inuasissent. Et, cùm in prioribus pactionibus cautum fuisset, ne arma inferrentur [*illis, qui iniuriam alteris fecissent,*] si iudicium subire vellent, ipsi ad iudicium, ab Atheniensibus prouocati venire, [*iudicioq; stare*] noluissent. Et propterea se meritò aduersa fortuna vsos existimabant, & cùm illam cladem, quam ad Pylum acceperant, tum etiam [*aliam,*] si qua alia ipsis contigerat, animo volutātes religioni vertebant. At postquàm Athenienses cum triginta nauibus [*ex Attica*] profecti, agri Epidaurij partem, & Prasiarum, & alia loca vastarunt, quinetiam [*quia*] Pylo prodeuntes latrocinia exercebant, & quoties aliqua de re orta esset controuersia, de conditionibus, quæ in fœderibus erant dubiæ, ad iudicium à Lacedæmoniis prouocati, [*rem controuersam iudicio*] permittere nolebant: tunc verò Lacedæmonij existimantes suum illud peccatū, quod priùs commiserant, idem in Athenienses [*iam*] recidisse, ad bellum animis erant propensis. Atq; nuntiis ad socios, hac hyeme circummissis ferrum [*ipsis*] imperarunt, & cætera instrumenta ad murorum extructionem [*necessaria ipsi interea*] prærararunt. Simul autem & ipsi [*res omnes ad expeditionem necessarias*] parabant, [*atque suppeditabant,*] & cæteros Peloponnesios [*ad idem faciendum*] adigebant, vt illis, qui erant in Sicilia, auxilium in onerariis nauibus mitterent. Atque hæc hyems exiit, & huius belli, quòd Thucydides conscripsit, duodeuigesimus annus excessit. Veris autem insequentis initio statim, Lacedæmonij, sociique irruptionem in Atticam maturrimè fecerunt. Illos verò ducebat Agis Archidami [*filius*] Lacedæmoniorum Rex. Ac primùm quidem agri planitiem circuniacentem vastarunt, deinde verò Deceleam munire cœperunt, id opus inter ciuitates partiti. Abest autem Decelea ab Athenis circiter centum ac viginti stadiis, tantundem etiam, nec multo plus à Bœotia. Hæc autem munitio, Athenas vsque conspicua, in planitie, & illius regionis opportunissimis ad maleficia exercenda locis extruebatur. Atque Peloponnesij quidem, ac socij, qui in Attica erant, hanc munitionem extruebant. Qui verò in Peloponneso erant, grauis armaturæ milites onerariis nauibus [*vectos,*] in Siciliam sub id tempus miserunt. Atque Lacedæmonij quidem præstantissimos quosque seruorum, ac libertorum in ciuitatem nuper ascriptorum, ex vtrisque promiscuè sexcentos grauis armaturæ milites delegerunt, & Eccritum ducem Spartanum, [*illic miserunt.*] Bœoti verò, trecentos grauis armaturæ milites, quibus præerant Xenon, & Nicon, Thebani, & Hegesander Thespiensis. Isti igitur inter primos à Tænaro Laconicæ profecti, in altum vela fecerunt. Post horum autem discessum, Corinthij non multo pòst miserunt, quingentos grauis armaturæ milites, partim quidem ex ipsa Corintho, partim verò ex Arcadibus mercede conductis, & Alexandrū Corinthiū, quem ipsis ducem præfecerunt. Sicyonij quoque cum Corinthiis ducentos grauis armaturæ milites miserunt, quibus præerat Sargeus Sicyonius. Illæ autem

quinq;

quinque, & viginti Corinthiorum naues, quæ per hyemem instructæ fuerant, è regione viginti Atticarum nauium, quæ ad Naupactum stabāt, in statione manserunt, donec isti grauis armaturæ milites, qui nauibus onerariis ex Peloponneso vehebantur, transissent, cuius etiā rei causa [*triremes istæ*] prius fuerant instructæ, ne Athenienses ad onerarias naues potius, quàm ad triremes animam aduerterent. Interea verò; dum Decelea muniretur, veris initio, statim, & ipsi Athenienses circa Peloponnesum triginta naues, duce Charicle Apollodori filio, miserunt. Cui mandatum fuerat, vt & Argos profectus, ex iure societatis Argiuos ad naues militibus armatis explendas hortaretur. Item Demosthenem (quemadmodum statuerant) in Siciliam miserunt, cum sexaginta nauibus Atheniensium, & quinq; Chiorum, quæ mille & ducentos legionarios Atheniensinm milites armatos ferebant, & ex insularum incolis quàm potuerant vndique plurimos contrahere: & ex aliis suæ ditionis sociis, sicunde aliquid ad rem militarem idoneum comparare [*secumq; ducere*] potuerant. Ipsi autem præceptū fuerat, vt primùm copiis cum Chariclis exercitu coniunctis, simul oram Laconicam circumuectus infestaret. Et Demosthenes quidem in Æginam profectus, [*ibi*] suarum copiarum reliquias, si quæ erant, & Chariclem, donec Argiuos assumpsisset, opperiebatur. In Sicilia verò, per eadem huius veris tempora, & Gylippus Syracusas rediit, adducens ex ciuitatibus, quibus persuaserat, [*vt auxilium Syracusanis mitterent,*] exercitum quam potuerat vndiq; maximum. Conuocatis autē Syracusanis, dixit quàm plurimas possent naues armandas esse, pugnæque naualis periculum esse faciendum. Se enim sperare, [*Syracusanos,*] si hoc [*pugnæ genus*] tentarent, in hoc bello facinus aliquod isto periculo, [*memoriaq;*] dignum edituros. Quinetiam Hermocrates potissimùm, vnâ [*cum Gylippo Syracusanos*] hortabatur, ne res nauales aduersus Athenienses aggredi dubitarent: [*sed his operam sedulam nauarent, & exercitati classem Atheniensium fortiter inuaderent, belliq; fortunam periclitarentur.*] Dicebat enim ne illos quidem hanc rerum nauticarum peritiam hęreditariam, aut perpetuā habere: sed mediterraneos esse magis, quàm Syracusanos, & à Medis coactos, rebus nauticis operam dare cœpisse. Illos autem, qui audax aliquod facinus auderent aduersus homines audaces, quales essent & Athenienses, ipsis asperrimos, [*atque maximè formidabiles*] visum iri [*dicebat.*] Qua enim ratione illi alios terrerent, interdum non propter maiorem potentiam, sed propter audaciam, quam in illis inuadendis præstarent, eadem etiam ratione ipsis quoque idem, quod [*ipsorum*] aduersariis, euenturū, [*& eodem modo ipsos ab aliis territum iri, quo alios ipsi terrere consueuissent.*] Dicebat etiam se illud probè scire, Syracusanos, si Atheniensium classi ex improuiso obuiam ire auderent, propter huiusmodi [*repentinum audaciæ facinus,*] illis consternatis, plus profecturos, quàm Athenienses propter [*suam rei nauticæ*] scientiam, Syracusanorum imperitię obfuturos. Hortabatur igitur [*Syracusanos*] vt rei nauticæ periculum facerent, nec [*eam tentare*] reformidarent. His autē & Gylippi, & Hermocratis, & si cuius alterius, adhortationibus inducti Syracusani, animum ad nauale prœlium appulerunt, & naues instruere cœperunt. Gylippus verò, postquàm classis instructa fuit, omnes pedestres copias sub noctem eduxit, & ipse quidem à terra munitiones in Plemmyrio extructas aggressurus erat. Syracusanorum verò triremes vno, eodemq; tempore, ex composito, [*idem à mari facturæ erant, quæ*] aduersus [*hostem*] ex magno portu quinq;, & triginta nauigabant. Ex minore verò (vbi etiam erant ipsorū naualia) quinq;, & quadraginta [*veniebant.*] Circumuehebantur autem, eo consilio, vt se coniungerent cum illis [*nauibus,*] quæ intus, [*& in ipso magno portu*] erant, & simul Plemmyrium inuaderent, vt Athenienses vtrinque turbarentur. Sed Athenienses, cùm sexaginta naues aduersus [*hostilem classem*] celeriter instruxissent, [*& militibus armatis impleuissent, harum*] quinque & viginti nauale prœlium commiserunt cum illis quinque, & triginta Syracusanorum [*nauibus,*] quæ erāt in magno portu. Cum reliquis verò obuiam iuerunt illis, quæ ex naualibus circumuehebantur. Statim autem ante magni portus ostium confligere cœperunt, & diu alteri alteris restiterūt, quòd hi quidem [*in portum*] per vim ingredi conarentur, illi verò [*illorum introitum*] impedire [*niterentur.*] Interea

verò, cùm Athenienses, qui erant in Plemyrio, ad mare descendissent, & animos ad pugnam naualem intentos haberent, Gylippus prima luce [*illorum*] munitiones repentè inuasit. Ac primùm [*quidem è tribus*] maximam cepit, deinde verò & [*reliquas*] duas minores. custodes enim [*illarum,*] cùm maximā [*munitionem*] facilè captam animaduertissent, [*in illis remanere, ac hostis impetum*] sustinere non sunt ausi. Atque ex prima quidem munitione, quæ capta fuit, homines, quotquot & in nauigia, & in quandam onerariam nauem confugerant, ægrè in [*sua*] castra se receperunt. Cùm enim Syracusani cum suis nauibus, quas in magno portu habebant, nauali prœlio superiores essent, vna [*illorum*] velox triremis ipsos insequebatur. Dum autem hæ duæ munitiones caperentur, interea & Syracusani iam [*prælio nauali*] vincebantur, & qui ex his [*munitionibus*] fugiebāt, faciliùs præteruecti sunt, [*& hostis insequentis manus, periculumq́ deuitarunt.*] Nam Syracusanorum naues, quæ ante [*magni portus*] ostium pugnabant, cùm Atheniensium per vim loco pepulissent, nullo ordine in [*portum*] nauigabant, &, quòd propter confusionem inter se colliderentur, victoriam Atheniensibus præbuerunt. Nam [*Athenienses*] & has in fugam verterunt, & illas, à quibus initiò in ipso portu superati fuerant. Atq; vndecim quidem Syracusanorum naues depresserunt, & maiorem hominum partem interfecerunt, exceptis illis, qui erant in tribus nauibus, quos viuos ceperūt. Ipsorum verò [*Atheniensium*] tres naues profligatæ fuerunt. Cùm autem Syracusanorū naufragia subduxissent, & trophæum erexissent, in parua insula ante Plemmyrium sita, in sua castra redierunt. Atque Syracusani in prœlio quidem nauali rem ita gesserunt: at munitiones in Plemmyrio sitas habebant [*in sua potestate,*] & tria ipsarum trophæa statuerunt. Et è duabus quidem munitionibus posteriùs captis alteram diruerunt, duas verò [*reliquas*] refecerunt, & imposito præsidio tuebantur. In hac autem istarum munitionum expugnatione multi perierunt, viuique [*multi*] capti fuerunt. Præterea & vniuersa pecunia, quę ingens erat, capta fuit. Quòd enim Athenienses his munitionibus vt ærario vterentur, multa quidem negotiatorum pecunia, & frumentum inerat, multa etiam trierarcharum [*pecunia, aliaque res.*] siquidem & quadraginta triremium vela, & cætera [*nautum*] instrumenta illic relicta fuerant, & tres triremes subductæ. Hæc autē Plemmyrij expugnatio Atheniensium copias maximè, ac in primis afflixit. Nec enim commeatus [*in castra*] tutò amplius importari poterant (nam Syracusani, qui cum suis nauibus illic stationem aduersus [*ipsos*] habebant, [*eos illuc importari*] prohibebant) iamque importabantur prœlio commisso, [*& sine prælio nihil importari poterat.*] Atque cæteris etiam in rebus [*hac Plemmyrij expugnatio*] terrorem, animiq; demissionem exercitui attulit. Postea verò Syracusani naues duodecim cum Agatharcho Syracusano ipsarum præfecto miserunt. Atq; harum vna quidem in Peloponnesum iuit, legatos vehens, qui rerum suarum statum, & spem, quàm [*de propulsandis hostibus*] concepissent, [*Peloponnesiis*] declararent, & [*ipsos*] ad bellum illic [*aduersus Athenienses*] multo acriùs, [*quàm antè*] administrandum incitarent. Cæteræ verò vndecim naues Italiam versus nauigarunt, quòd audissent naues pecunia onustas ad Athenienses cursum tenere. Has autem naues, [*Syracusana*] nactæ, plerasque corruperunt, & materiam ad ædificandas naues idoneam, quæ Atheniensibus erat præparata, in Cauloniatide concremarunt. Postea verò ad Locros iuerunt. Et cùm [*illic*] in statione essent, vna oneraria nauis ex Peloponneso, Thespiensium grauis armaturæ milites vehens [*illuc*] appulit. Syracusani autem his in suas naues receptis, domum redire cœperunt. Sed Athenienses, qui cum viginti nauibus ad Megara stationem habebant, cùm ipsos obseruassent, vnam quidem [*illorum*] nauem cum ipsis viris interceperunt, cæteras verò [*capere*] non potuerunt: sed Syracusas elapsæ sunt. Quinetiam in ipso portu leue certamen cōmissum est pro vallis, quos Syracusani ante vetera naualia in mari defixerāt, vt ipsorū naues intra [*hos*] stationē haberent, vtque Athenienses, si contra [*Syracusanos*] nauigarent, [*ipsis*] nocere non possent, cùm [*in ipsos*] impressionē facerent. Athenienses enim cùm ad hos [*vallos*] admouissent ingentem nauem, quæ decem millia Sarcinarum ferre poterat, & ligneas turres habebat, & pluteis munita erat, vallos ex nauiculis religatos circumage-

cumage-

euagebant, fractosq; conuellebãt, & vrinantes educebant quos serra secabãt. Syracusani verò ex naualibus illos missilibus petebant, illi verò vicissim ex oneraria naui tela [*in ipsos*] iaciebant. Ad extremum autem Athenienses magnam vallorum partem euulserunt. Sed omnium vallorum, qui [*in mari*] defixi erant, illi qui [*sub aquis*] latebant, maximum negotium [*Atheniensibus*] facessebant. Nam [*Syracusani*] nonnullos vallos supra aquam non eminentes defixerant. Quare periculosum erat [*illuc*] accedere, ne quis, re non præuisa, nauem [*in vallum*] vt in scopulum impingeret. Sed hos quoq; [*vallos,*] vrinatores mercede [*solicitati,*] aquam subeũtes, serra secabant, sectosque educebant. Syracusani tamen [*alios*] vallos rursus defixerunt. Multas etiam alias nocẽdi rationes alteri aduersus alteros excogitabant, vt, inter vicinos exercitus, & castra opposita habentes fieri credibile est, & leuia prœlia committebant, & nihil intentatum relinquebant. Præterea Syracusani legatos ex Corinthiis, & Ambraciotis, & Lacedæmoniis [*delectos,*] in [*diuersas Siciliæ*] ciuitates miserunt, vt & de Plemmyrio capto, & de nauali pugna, in qua non tam hostium viribus, quàm sua confusione superati essent, nuntios afferrent. Simul etiam vt cæterarum rerum statum declararent, & se [*de felici successu bonam*] spem habere [*significarent,*] vtque [*ciuitates illas*] rogarent, vt coniunctis viribus, classe pariter, ac peditatu, opem [*sibi*] aduersus ipsos [*Athenienses*] ferrent, quòd & Athenienses cum aliis copiis expectarentur, [*quas in Siciliam breui ducturi essent,*] quòd si ipsi præsentem illorum exercitum maturè, prius [*quàm alia copiæ venirent,*] profligarent, debellatum iri. Atque illi quidem, qui erant in Sicilia, hæc agebant. Demosthenes verò, postquàm exercitum collegit, cum quo in Siciliam ad opem suis ferendam erat traiecturus, ex Ægina soluens, in Peloponnesum nauigauit, & cum Charicle, & triginta Atheniensium nauibus se coniunxit. Nonnullis etiam Argiuorum militibus in naues assumptis, agrum Laconicum petierunt. At primum quidem Epidauri Limeræ agrum in quadam parte vastarunt, deinde [*verò*] appulsi ad agri Laconici oram, quæ est è regione Cytherorũ, vbi est Apollinis templum, nonnulla illius agri loca vastarũt, & quendã locũ Isthmo similem muniuerũt, vt & Lacedæmoniorũ seruitia illuc transfugerent, & inde latrones, vt ex Pylo, prædatum irent. Atq; Demosthenes quidẽ, postquàm eum locũ muro complexus muniuit, in Corcyram traiecit, vt assumptis illius regionis sociis, in Siciliam quàm celerrimè nauigaret. Charicles verò [*illic*] permansit donec [*Demosthenes*] illum locum muniuisset, & præsidio illic relicto, postea & ipse cum triginta nauibus se domum recepit, & Argiui simul [*abierunt.*] Hac eadem æstate, ex Thracibus etiam machærophoris, qui sunt ex Diaco genere, [*quiq; Dÿ vocantur,*] mille, ac trecenti peltati Athenas venerunt, quos in Siciliam cum Demosthene nauigare oportuerat. Athenienses verò, quòd seriùs, [*& post Demosthenis discessum*] venissent, ipsos in Thraciam vnde venerant, remittere statuerunt. Nam eos retinere illius belli causa quod ex Decelea gerebatur sumptuosum videbatur. Eorum enim singuli quotidie singulas drachmas accipiebant. Decelea enim, postquam primùm quidem hac æstate vniuersis [*Lacedæmoniorum*] copiis munita est, deinde verò infessa est præsidiis, quæ à ciuitatibus mittebantur, quæ certo temporum spatio alia aliis per vices succedentia agrum [*Atticum*] inuadebant [*ac infestabant,*] Athenienses magis detrimentis affecit, & in primis res [*illorum*] afflixit & pecuniarum direptione, & hominum interitu. Nam antè quidem irruptiones, quæ [*ab hostibus in Atticam*] fiebãt, quòd non diuturnę essent, nõ impediebant [*Athenienses,*] ne reliqua anni parte fructus ex agro suo perciperent. Tunc verò, quòd [*hostes agrum Atticum*] continenter obsiderent, & interdum quidem cum magnis copiis [*eum*] inuaderent, interdum verò cogente necessitate par præsidium regionem incursionibus infestaret, & prædas ageret, & Agis Lacedæmoniorum Rex adesset, (qui non negligenter bellũ administrabat) Athenienses magnis detrimẽtis afficiebantur. Nã & vniuerso agro [*circum vrbẽ iacente*] priuati erãt, & seruitiorũ amplius, quã viginti millia ad hostes transierãt, horũq; magna pars manuarias artes exercebat. Oues etiã omnes amissæ erãt, & boues. Et equi, ꝙ ab equitibus tũ ad Deceleã ex-

cursiones facientibus, tum [*omnem circuncirca*] regionē tutantibus, quotidie agitarentur, partim quidem claudi fiebant, quòd in aspero solo; grauibusq; laboribus assiduè vexarentur, partim verò sauciabantur. Et commeatus, qui ex Eubœa comportabantur, cùm prius ex Oropo, itinere terrestri, per Deceleā citiùs comportarentur, circum Sunium, itinere maritimo, magnis sumptibus [*in vrbem*] importabātur. Et [*cæteris etiam*] omnibus rebus aduectitiis ęquè, [*ac ipsis commeatibus*] ciuitas indigebat, & quæ prius vrbs erat, tunc in castellum commutata fuerat, [*vt non amplius vrbs: at potius quoddam castellum ab hostibus obsessum videretur.*] Athenienses enim, quòd interdiu quidem excubias ad murorum pinnas per vices agerent, noctu verò, & vniuersi, præter equites, partim quidem in statione, vbi arma in promptu habebant, partim verò, supra muros, æstate pariter, & hyeme, [*excubias*] agerent, ærumnis conficiebantur. Sed illud potissimum ipsos premebat, quòd duo bella simul sustinerent. Atq; eò peruicaciæ progressi sunt, quam nullus credidisset, si prius [*eam*] audisset quàm ad eam illi deuenissent. Nam [*profectò nullus credidisset*] ipsos à Peloponnesiis munitione circunsessos, tamen ne sic quidem ex Sicilia decedere [*voluisse:*] sed illic eodem modo vicissim obsidere Syracusas, vrbem, ipsam per se Athenis non inferiorem, adeoq; Græcorum opinionem fefellisse, quàm huius belli initio de ipsorum potentia, & audacia conceperant. Nam alij quidem annum, alij verò biennium, alij etiam triennium, nullus verò diutius eos bellum toleraturos putabat, si Peloponnesij irruptionem in [*ipsorum*] agrum fecissent. [*Nullus verò credidisset ipsos tandiu bellum toleraturos, & adeò audaces futuros,*] vt anno decimo septimo post primam irruptionem [*in agrum Atticum factam,*] in Siciliam proficiscerentur, hoc bello [*domestico*] iam prorsus attriti, & alterum bellum præterea susciperent, non leuius priore, quod à Peloponnesiis illatum iam sustinebant. Propter quæ [*bella,*] & multa detrimenta, quæ à Decelea tunc accipiebant, simul etiam propter alios magnos sumptus, quos pro variis occasionibus, quæ occurrebant, facere cogebantur, ad maximam pecuniæ inopiā redacti sunt. Et per id tempus tributi loco vicesimam mercium, quæ mari vehebantur, populis imperio suo subiectis imperarunt, sperantes se maiorem pecuniæ vim hac ratione confecturos. Nam impensæ quidem non quales antè: sed longè maiores fiebant, quo etiam maius bellum existebat. Prouentus verò, [*& vectigalia quotidie*] amittebantur. Thraces igitur, qui ad Demosthenē non satis maturè venerant, propter præsentem inopiam pecuniæ, quam consumere nolebant, statim dimiserunt, eosque deducendi negotium Diitrephi dederunt, eique præceperunt, vt in ipsa præteruectione (nam per Euripum transibant) hostibus etiam, si qua ratione [*Thraces illis nocere*] possent, illorum opera vsus noceret. Hic autem ipsos ad Tanagram eduxit, & prędę nonnihil raptim egit, & sub vesperum ex Chalcide Eubœæ traiecit Euripum. Ipsosque in Bœotiam expositos aduersus Mycalessum duxit. Et illam quidem noctem ad Mercurij fanum clam [*hostibus*] subsidens transegit. (Hoc autem à Mycalesso distat sexdecim circiter stadia.) Sed prima statim luce vrbem, quæ ampla erat, inuasit. Quòd autem homines custodum præsidio nudatos inuasisset, ac eos, qui non suspicabantur vllos vnquam tantum iter à mari in loca mediterranea facturos, vt se inuaderent, [*eam*] cepit, quòd murus infirmus esset, & partim quidem collapsus, partim verò humiliter ædificatus, simul etiam quòd portæ propter [*incolarum*] securitatem essent apertæ. Thraces igitur in hanc vrbem irruentes, & priuatas, & sacras ædes diripiebant, & ipsos homines interficiebant, non senili, non iuuenili ætati parcentes: sed omnes, vt in vnum quenque deinceps incidebant & pueros, & fœminas interficientes; quinetiam præterea iumenta, & quascunque alias animantes vidissent. Nam Thracum gens, (quales esse solent nationes maximè barbaræ) quum fiduciam animo concepit, [*nec vllo modo sibi timet;*] cædis est auidissima. Quare cùm alia perturbatio non exigua tunc extitit [*in hac vrbe,*] tum etiam omne cædis genus. Nam irruentes etiam in puerorum ludum (qui maximus illis erat, & pueri [*in eum*] modò erant ingressi) omnes conciderunt. Atq; ista clades vniuersæ ciuitati adeò grauis adeoq; inopinata contigit, vt nullam aliam hac grauiorem, & magis inopinatam

acceperit. Thebani verò, cùm [*rem*] cognouissent ad opem [*vrbi*] ferendam accurrerunt, & nacti Thraces iam non longè progressos, & prædam [*ipsis*] eripuerunt, ipsosq; perterritos persequi cœperunt ad Euripum vsq;, & [*ad*] mare, vbi stabant ipsorum naues, quæ [*ipsos*] vexerant. Et ipsorum plurimos dum [*naues*] conscenderent, neque natandi peritos, interfecerunt. Qui verò in nauibus erant, cum vidissent ea, quæ in terra gerebantur, naues extra [*Euripi*] pontem, [*marisq; fauces*] in altum eduxerunt. Nam in alio receptu, [*& in cætero itinere, quod antè confecerant, dum ad suas naues sese reciperent*,] Thraces non incompositè aduersus Thebanorum equitatum, qui primus [*ipsos*] inuaserat, procurrentes, & conglobati, ordinem patrio more seruantes, sese defendebant. Et pauci ipsorum propterea perierũt, quædam etiam [*ipsorum*] pars, quæ in vrbe, dum prædaretur, deprehẽsa fuerat, interiit. In summa verò, ex mille, & trecentis Thracibus, omnino ducenti, & quinquaginta ceciderunt. Ex Thebanis verò, & aliis, qui ad opem [*Mycalessiis*] ferendam conuenerant, viginti circiter, tam equites, quàm simul grauis armaturæ milites, vnà cum Scirphōda Thebano, vno ex Bœotarchis, [*à Thracibus*] interfecti fuerũt. Mycalessiorum verò pars quædam absumpta fuit. Atque hic quidem fuit exitus cladis, quam Mycalessus accepit, quæ pro [*ciuitatis*] magnitudine non minus est deploranda, quàm vlla alia, quæ in hoc bello acciderit. Demosthenes verò tunc Corcyra soluens, post illam [*Decelea*] munitionem in agro Laconico factam, onerariam nauem in agri Elei Phia, in statione nactus, in qua grauis armaturæ milites Corinthij in Siciliam erãt traiecturi, ipsam quidẽ corrupit, viri verò elapsi & mox aliam [*onerariam nauem*] nacti, [*eò*] transmiserunt. Postea verò Demosthenes in Zacynthum profectus, & [*in*] Cephalleniam, [*illinc*] grauis armaturæ milites assumpsit, & Messeniorum [*partem*] Naupacto accersiuit, atque in oppositam Acarnaniæ continentem traiecit, & Alyziam, & Anactorium, quod ipsi [*Athenienses*] tenebant. Ipsi autem circum hæc loca agitanti occurrit Eurymedon ex Sicilia remeans, qui tunc, hyeme cum pecunia, quàm ad exercitum ferebat, [*illuc*] missus fuerat. Hic autem [*ipsi*] nuntiauit cùm alia, [*quæ viderat*,] tum etiam, se dum iam esset in ipso nauigationis cursu, audisse Plemmyrium à Syracusanis receptum. Præterea Conon etiam, qui Naupacto præerat ad ipsos venit, nuntiaturus, quinque & viginti Corinthiorum naues, quæ in statione sibi opposita stabant, neque finito bello [*illinc*] discedere, & prœlium nauale commissuras esse. Ipsos igitur naues [*ad se*] mittere iubebat, quòd cùm suis duodeuiginti [*nauibus*] impares essent ad confligendum cum hostium quinque, & viginti [*nauibus*.] Demosthenes igitur, & Eurymedon, decem velocissimas ex iis, quas ipsi habebant, cùm ipso Conone miserunt ad illas, quæ Naupacti erant. Ipsi verò res ad illam expeditionem necessarias apparabant, copiasq; cogebant. Atque Eurymedon quidem in Corcyram profectus iussit ipsos [*Corcyræos*] instruere quindecim naues, & grauis armaturæ milites delegit. (nam auersus [*ab instituto nauigationis cursu, quo Athenas petebat, eoq; interrupto, ac represso*,] iam vnà cum Demosthene imperium gerebat, [*bellumq; administrabat*,] quemadmodum etiam delectus fuerat, [*vt in hoc bello Siculo administrando ipsius collega esset*.]) Demosthenes verò ex locis, quæ circum Acarnaniam erant, funditores & iaculatores coëgit. At Syracusanorum legati qui tunc, post Plemmyrium expugnatũ, [*varias Siciliæ*] ciuitates adierant, cùm [*quod petierant, ipsis*] persuasissent, & copias, quas collegerãt, [*Syracusas*] essent ducturi, Nicias, qui [*rẽ*] præsenserat, mittit ad illos Siculos, qui transitum tenebant, & cùm ad Centoripas, & Alicycæos, tum etiam ad alios socios, ne patiantur hostes per suos fines iter facere: sed [*eos*] congregati transire prohibeant. nec enim eos alia via transire conaturos. Agrigentini enim iter [*ipsis*] per suum agrum dare nolebant. Cùm autem Sicilienses iam iter facerent, Siculi, quemadmodum ab Atheniensibus orabantur, tribus in locis insidias collocarunt, & illos incautos; ac ex improuiso aggressi, ad octingentos ferme occiderunt, omnesque legatos, præter vnum Corinthium. Hic verò eos, qui elapsi sunt ad mille, & quingentos, Syracusas deduxit. Per eosdem dies, Camarinæi etiam, qui opem ipsis [*Syracusanis*] ferebant, quingenti grauis

armaturæ milites, & trecenti iaculatores, totidemque sagittarij, [*Syracusas*] peruenerunt. Miserunt & Geloi copias ad quinque naues explendas, & iaculatores quadringentos, & equites ducentos. Iam enim omnis propemodum Sicilia, præter Agrigentinos (isti enim in partibus non erant) cæteri verò conspiratione facta, cùm hactenus [*belli euentum*] circunspicientes expectassent, Syracusanis auxilium aduersus Athenienses ferebant. Atq; Syracusani quidem, quòd cladem istam apud Siculos accepissent, ab Atheniensibus protinus inuadendis abstinuerũt. Demosthenes verò, & Eurymedon, cùm exercitus ex Corcyra, & ex cõtinente collectus iam paratus esset, cũ vniuersis copiis Ionium [*mare*] traiecerũt, [*& appulerunt*] ad promontorium Iapygiam. Hinc verò profecti, ad Chœredas Iapygiæ insulas appulerunt. Et paucos quosdam Iapygum iaculatores Messapiæ gẽtis, numero centum, & quinquaginta in naues imposuerunt. Et renouata vetusta quadam amicitia cum Arta illius loci principe, qui etiam iaculatores istos ipsis præbuerat, ad Metapontium Italiæ [*vrbem*] appulerunt. Cùm autem Metapontinos induxissent ad secum mittendos ex societatis iure trecentos iaculatores, & duas triremes, his in naues receptis, in agrum Thurium prætervecti sunt, ibique deprehenderunt Atheniensium aduersarios per seditionem nuper eiectos. Quoniam autem volebant omnibus copiis in vnum ibi contractis, recognoscere siquis relictus esset, simul etiam Thuriis persuadere, vt quàm alacerrimè ad eandem militiam secum proficiscerentur, & (quando eò fortunæ venissent) eosdem pro hostibus, & pro amicis haberent, quos Athenienses haberent, in agro Thurio subsederunt, atque in harum rerum peragendarum curam incubuerunt. Peloponnesij verò & qui in quinq;, & viginti nauibus erant, qui onerariarum nauium in Siciliam tendentium causa habebant stationes oppositas nauibus, quæ erant Naupacti, sub idem tẽpus sese ad nauale prœlium præpararunt, aliisq; nauibus pręter eas, quas iam paratas habebant, instructis, adeò vt Atticis paulo pauciores essent, ad Erineum Achaiæ [*oppidum*] in agro Rhypico situm appulsi stationem habuerunt. Quoniam autem locus ille, in quo stationem habebant, in lunæ speciem curuatus erat, peditatus quidem tum Corinthiorum, tum sociorum indigenarum, qui ad opem [*suis*] ferendam conuenerat, vtrinque in eminentibus promontoriis dispositus erat. Naues verò medium [*spatium*] tenebant obstructum. Polyanthes autem Corinthius huius classis erat præfectus. Athenienses verò cum tribus, & triginta nauibus, quarum dux erat Diphilus, Naupacto soluentes, aduersus ipsos contenderunt. Et Corinthij principiò quidem quieuêre: postea [*verò,*] cùm ipsis signum datum fuisset, & tempus idoneũ adesse visum esset, magno cum impetu Atheniensibus obuiam iuerunt, & prœlium committere cœperunt. Et diu alteri alteris restiterunt. Et Corinthiorum quidem tres naues profligatæ fuerunt: Atheniensium verò nulla quidem prorsus est depressa: sed septem ad nauigandum inutiles factæ sunt, quòd Corinthiarum nauium (quæ hac ipsa de causa, crassiora ligna ab vtraque proræ parte aurium instar prominentia habebant) aduersis proris petitæ, & in ipsis frontibus, vbi nullum est remigium, perruptæ fuissent. Cùm autem prœlium commisissent ancipiti quidem marte, & ita, vt vtrique victoriam sibi vendidicarent, quia tamen Athenienses naufragiis sunt potiti, tum quòd ventus in altum ea propulisset, tum etiam quòd Corinthij suum agmen aduersus ipsos non amplius ducerent, alteri ab alteris dirempti sunt, & neutri alteros persequuti, nec vlli ex alterutris capti. Nam Corinthij, & Peloponnesij facilè euadebant, quia prœlium prope terram committebant. Atheniensium verò nulla nauis est depressa. Cùm autem Athenienses se Naupactum recepissent, Corinthij statim trophæum vt victores erexerunt, quòd plures hostilium nauium ad nauigationem inutiles reddidissent. Se enim propter hoc non superatos putabant, propter quod neutri se victores fuisse [*ducebant.*] Nam & Corinthij se victores fuisse, duxissent, nisi longè victi fuissent, & Athenienses existimassent, se victos fuisse, nisi longè vicissent. Cùm autem Peloponnesij discessissent, & peditatus dilapsus esset, Athenienses & ipsi tanquam victores trophæum in Achaia statuerunt. Aberant autem ab Erineo, vbi Corinthij suæ classis stationem habebant, viginti ferme stadiis.

diis. Atq; pugna quidem naualis hunc exitum habuit. Demosthenes verò, & Eurymedon, postquàm Thurij parati fuerunt ad illius militiæ societatē sequendam cum septingentis grauis armaturæ militibus, & trecentis iaculatoribus, classem quidem in oram Crotoniatidem præteruehi iusserunt: ipsi verò peditatū omnem, quem prius ad fluuium Sybarin recensuerant, per agrum Thuriū duxerunt. Cùm autem ad Hyliam fluuium peruenissent, & Crotoniatæ ad eos præmisissent, qui dicerent præter voluntatem suam fore si per suum agrū [*ipsorum*] exercitus transiret, ad mare descenderunt, & ad Hyliæ ostium pernoctarunt, & in naues in eundem locum ipsis obuiam venerunt, [*vt ad ipsos recipiendos, vehendosq; præsto essent.*] Postridie verò, cùm [*eas*] conscendissent, abierunt, & ad vrbes, præter quàm Locrorum, appellebant, donec ad agri Rhegini Petrā peruenerunt. Syracusani verò, cùm interea ipsos cōtra se venire audissent, belli fortunā classe rursus experiri voluerunt, alioq; peditatus apparatu, quem hac ipsa de causa collegerant, quòd ipsos, [*ac nouorum hostium aduentum*] præuertere cuperent. Instruxerūt autē classem cùm aliis rebus ita, vt ex superiore nauali prœlio didicerant se fore meliore conditione, tum etiam nauium proris, quas decurtarunt, & firmiores reddiderūt, & proris imposuerunt crassas epotidas, [*id est, ligna, quæ ex proris vt quædam aures hinc, inde prominent, inter quæ rostrum est collocatum:*] iisq; tigna iunxerunt & intus, & extra, quæ vsq; ad nauium latera spatio ferè senûm cubitorum pertingerent, ad maiorē eorum firmitudinē quo modo & Corinthij aduersus naues, quæ ad Naupactū erant, suarum proris instructis pugnauerāt. Existimarunt enim Syracusani aduersus Atheniensium naues (quę non eodē modo aduersus [*Syracusanorum naues*] erant ædificatæ: sed à prora [*partes*] graciles, [*ac infirmas*] habebāt, quòd ipsi [*Athenienses*] non tam aduersis proris, quàm nauibus circumactis [*in hostilium nauium latera*] incurrere consueuissent) se non deteriore conditione futuros, & nauale prœliū, quòd in magno portu à multis nauibus in non magno [*spatio*] committendum erat, à se facturum [*putarunt.*] Se enim aduersis proris incurrentes, diffracturos ipsorum proras, quòd solidis, crassisq; rostris in vacuas, ac infirmas [*ipsarum prorarum partes*] incursuri essent. Atheniensibus verò in angusto loci spatio nullam fore facultatem aut naues ad se circumueniendos circumagendi, aut eas per mediam suam classem educendi, qua artificij parte potissimùm [*illi*] confidebant. Se enim pro viribus hoc quidem præstituros, vt nullam [*ipsis*] per mediam suam classem transeundi facultatem darent, illud verò ab ipsis loci angustiis præstitum iri, quæ [*illos*] impeditura essent ne naues circumagerent, [*iisque circumactis se circumuenirent, ac impressione vndique in suas naues facta, se profligarent.*] Quod autem prius gubernatorum inscitia contigisse videbatur, vt aduersis proris [*cum hostibus*] confligerent, [*quasi propter pugnæ naualis imperitiam suas naues circumagere, hostiumq; classem à latere aggredi nesciuissent,*] se hoc ipso potissimùm, [*hocq; prœlij genere consulto sperabant*] vsuros. Hac enim ratione se optima conditione futuros. Atheniensibus enim, si [*à se*] propellerentur, non fore facultatem retrocedendi aliò, nisi ad terram, idque exiguo [*interuallo à mari distantem,*] & in exiguum [*loci spatium,*] iuxta sua ipsorum castra. Cætero verò portu se potituros: at ipsos [*hostes,*] sicubi premerentur, confertos in exiguum [*spatium,*] & omnes in eundem [*locum*] inter se concurrentes perturbatum iri. (Quod etiam in omnibus naualibus prœliis plurimum Atheniensibus obfuit, quòd ipsis in omnem portum, vt Syracusanis, retrocedere non liceret.) In apertum verò mare nauibus circumactis euadendi facultatem non habituros, quòd penes se futurum esset & à pelago incursionem [*in illos*] facere, & [*illinc ad sua castra*] retrocedere, præcipuè verò quòd Plemmyrium ipsis infestum esset futurum, simul etiam quòd portus ostium non amplum esset. Syracusani [*igitur*] cùm hæc excogitassent, & pristinæ disciplinæ, atq; virtuti addidissent, simul etiam cùm ex superiore nauali prœlio maiorem fidentiam iam concepissent, pedestribus, simul & maritimis copiis [*Athenienses*] aggrediuntur. Et peditatum quidem Gylippus paulo prius ex vrbe eductum admouit ad Atheniensium munitionem, ab ea parte, qua profectus in vrbem patebat. Item qui apud Olympieum erant, cùm grauis armaturæ milites, qui illic erant, tum equites, & leuis armaturæ

Syracuſanorum, ad [*eandem*] munitionem ab altera parte acceſſerunt. Poſteà verò confeſtim Syracuſanorum, ſociorumque naues prodierunt. Athenienſes verò primùm quidem eos cum ſolo peditatu [*belli fortunam*] tentaturos exiſtimabant, ſed cùm naues quoq; ſubitò contra [*ſe*] venientes vidiſſent, perturbati ſunt. Et alij quidem ſupra munitiones, & ante munitiones acie inſtructa ſteterunt aduerſus [*hoſtes*] accedentes. Athenienſium verò alij aduerſus equites, & iaculatores multos, qui partim ex Olympieo, partim ex aliis locis extra [*Olympieum, vrbemq;*] ſitis, magna celeritate veniebant, prodierunt: alij verò naues inſtruebant, ſimul etiam ad littus ad opem [*ſuis*] ferendam accurrebant. Poſtquàm autem inſtructæ fuerunt, quinque, & ſeptuaginta naues aduerſus [*hoſtem*] in altum duxerunt. Syracuſanorum verò [*naues*] erant circiter octoginta. Cùm autem ad multum illius diei ſpatium [*vtrique*] mutuis incurſionibus ſe petiiſſent, & [*alteri ab alteris viciſſim*] repulſi fuiſſent, & vtrique virtutis hoſtilis periculum mutuò feciſſent, & neutri aliquo [*præclaro ac*] memoratu digno facinore edito victoriam ab aduerſariis reportare potuiſſent, (niſi quòd Syracuſani vnam, aut alteram Athenienſium nauem depreſſerunt) [*alteri ab alteris*] diremptі diſceſſerunt. Et peditatus ſimul à munitionibus [*Athenienſium*] abſceſſit. Poſtridie verò Syracuſani quidem quieuerunt, nullo modo declarantes quidnam eſſent acturi. Nicias verò cernens nauale prœlium æquo marte commiſſum fuiſſe, & exiſtimans ipſos rurſus [*idem*] tentaturos, trierarchos ad naues reficiendas adegit, ſi qua damnum aliquod accepiſſet, & onerarias produxit, [*atq; collocauit*] ante ſuum vallum, quod ab ipſis, portus concluſi loco, ante naues in mari defixum fuerat: onerarias verò binum circiter iugerum ſpatio [*inter ſe*] diſtantes collocauit, vt, ſi qua nauis [*ab hoſte perſequente*] premeretur, [*ipſi*] tutũ eſſet refugium, & rurſus per otiũ exeundi facultas. Athenienſes autẽ in his apparandis totum diẽ ad noctem vſq; conſumpſerunt. Poſtridie verò Syracuſani maturiùs quidẽ [*quàm antè;*] ſed tamẽ eodẽ & peditatus, & claſſis conatu cũ Athenienſibus cõflixerunt. Cùm autẽ aduerſis nauibus ſe mutuò oppugnare cœpiſſent, eodem modo rurſus magnam illius diei partem ſe inuicem laceſſendo conſumpſerunt, donec Ariſton Pyrrichi [*filius,*] Corinthius, omnium, qui cum Syracuſanis erant optimus gubernator, ſuaſit [*primis*] ſuę claſſis ducibus, vt mitterẽt ad eos, quibus in vrbe [*huius rei*] cura commiſſa erat, qui imperarent [*ipſis,*] vt quàm celerrimè rerum venalium forum mutarent, & [*res venales*] ad mare transferrent, & quæcunque quis eſculenta haberet, omnes cogerẽt [*hac*] illuc ferre, & vendere, vt nautæ illic, [*in littus à ſuis ducibus*] expoſiti, ſtatim iuxta naues prandereñt, & intra breue [*temporis ſpatiũ*] rurſus idq; eodem die, Athenienſes nihil huiuſmodi expectantes aggrederẽtur. Atq; hi quidem [*huius verbis*] adducti nuntiũ [*in vrbem*] miſerunt, & mercatus apparatus eſt. Et Syracuſani repentè in puppim remigantes, [*& ceſſim euntes,*] vrbem verſus nauigando ſe receperũt. Et ſtatim exſcenſu [*è nauibus in terram*] facto, ibi prandiũ ſumpſerunt. Athenienſes verò exiſtimantes ipſos, vt [*à ſe*] victos, ad ſuam vrbem in puppim remigãtes ſeſe recipere, per otium [*in littus ex nauibus*] egreſſi, cùm ad alia, tum ad prandium expediendum ſe contulerunt, quòd nullum nauale prœliũ amplius eo die ſe commiſſuros putarent. At Syracuſani repentè nauibus inſtructis [*in eos*] rurſus inuehuntur. Illi verò magno cum tumultu, & pleriq; ieiuni, nullo ordine [*naues*] conſcenderunt, & ægrè tandem obuiã [*ipſis*] iuerunt. Et cùm aliquandiu ſibi cauentes, à ſe mutuò [*pugna laceſſendis*] abſtinuiſſent, poſtea placuit Athenienſibus nõ diutius ibi cunctari: ſed quàm celerrimè [*hoſtes*] aggredi, ne ſua ipſorum culpa [*inedia, &*] laſſitudine [*confecti, ab ipſis ſuperarentur, atque*] caperentur. Quamobrẽ dato ſigno ingruentes pugnare cœperũt. Syracuſani verò [*illorũ impetum*] excipiẽtes, [*eos*] propulſabãt, & aduerſis [*ſuarum*] nauiũ proris vtentes, (quemadmodum [*facere*] ſtatuerant) quas ita parauerant, vt ad incurſiones [*in hoſtilem claſſem*] faciendas eſſent idoneæ, lacerabãt Athenienſiũ naues in magna prorarum parte, vbi nullum erat remigium. Et qui ex tabulatis ipſos iaculis petebant, Athenienſibus vehementer nocebant. Sed longè magis [*eos infeſtabant*] illi Syracuſani, qui exiguis nauigiis circumuehebantur, & [*ordines ac*] ſeriem remorum hoſtilium nauium ſubibant, & ad [*earum*] latera præteruehebantur, & ex ipſis [*nauigiis in A-*]

thenienſium] nautas miſſilia iaciebant. Tandem autem Syracuſani totis viribus hoc modo pugnãtes vicerunt. Athenienſes verò in fugam verſi, per onerariarum nauium præſidium in ſuam ſtationem confugerunt. Syracuſanorum verò naues [*hoſtem*] inſequutæ ſunt vſque ad illas onerarias naues, deinde antennæ, quæ ex onerariis nauibus, in [*ipſo hoſtilis ſtationis*] introitu, altius ſublatæ ſtabãt, vnde [*plumbei*] delphines [*ad demergendas ſubeuntes naues*] pendebant ipſos [*vlterius progredi*] prohibuerunt. Duæ verò Syracuſanorum naues, victoria feroces ad illas propius acceſſerunt, atque profligatæ fuerunt, & [*earum*] altera vnà cum ipſis viris capta fuit. At Syracuſani, ſeptem nauibus Athenienſium depreſſis, multiſque laceratis, viriſque partim captis partim occiſis abierunt, & vtriuſque pugnæ naualis trophæa erexerunt, certamque ſpem animo iam conceperant ſe [*Athenienſibus*] claſſe longè ſuperiores fore. Exiſtimabant autem ipſum etiam [*Athenienſium*] peditatum à ſe ſubactum iri. Atque hi quidem [*vt hoſtem*] vtrinque rurſus aggreſſuri ſeſe præparabãt. Interea verò Demoſthenes, & Eurymedon cum auxilio, quod ab Athenienſibus acceptum adducebant, aduenerunt, nauibus ferme tribus & ſeptuaginta, vnà cum peregrinis, [*mercede conductis*,] & fere cum quinque millibus grauis armaturæ militum, quos tam ex ſuis popularibus, quàm ex ſociis collegerant. Præterea cum non paucis iaculatoribus & barbaris, & Græcis, necnon funditoribus, & ſagittariis, & reliquo apparatu, quanto opus erat. Quamobrem Syracuſanorum, ac ſociorum animos non exiguus pauor tunc inuaſit, ſi nullus periculi deuitandi finis ſibi futurus eſſet. Videbant enim, quamuis Decelea [*à Lacedæmoniis aduerſus Athenienſes*] fuiſſet munita, nihilo tamen minus [*nouum*] exercitum parem, atque ſimilem priori, contra [*ſe*] veniſſe, & Athenienſium vires vndique magnas apparere. Superiori verò Athenienſiũ exercitui, vt in malis, quoddam [*animi*] robur acceſſit. Demoſthenes autem, cùm vidiſſet quo in ſtatu res eſſent, & exiſtimaſſet nullo modo [*ſibi*] licere tempus terere, & committere, quod Nicias commiſerat: (Nicias enim, cùm initiò formidabilis [*illuc*] appuliſſet, quia Syracuſas non protinus eſt adortus, ſed Catanæ hybernauit, in contemptionem [*apud hoſtes*] venit, eumq; Gylippus, qui copias ex Peloponneſo ducebat, anteuertit, [*& in vrbem prius eſt ingreſſus, quàm Nicias eam oppugnaret.*] Quas ne accerſiſſent quidem Syracuſani, ſi [*Syracuſanos*] ille confeſtim inuaſiſſet. Nam cùm ipſi ſe ſatis virium [*ad hoſti reſiſtendum*] habere putarent, vno, eodemq; tempore ſe [*illis*] & inferiores eſſe cognouiſſent, & circumuallati fuiſſent. Quare ne ſi accerſiſſent quidem [*illas copias, illarum aduentus*] ipſos amplius æquè, [*ac antè*] iuuare potuiſſet. Demoſthenes igitur cùm hæc conſideraret, & ſciret ſe quoque in præſentia, primo [*ſui aduentus*] die maximè formidabilem hoſtibus eſſe præſenti [*ſuarum*] copiarum terrore, [*quo Syracuſani, eorumq; ſocij terrebãtur*,] quàm celerrimè vti volebat. Cùm autem animaduerteret [*directum*] Syracuſanorũ murum prope [*ſuas munitiones*] extructum, quo ſe ab Athenienſibus circumuallari prohibuerant, ſimplicem eſſe, & ſi quis Epipolarum aſcenſum occupaſſet, & caſtra, quæ in ipſis erant, hunc facilè captum iri. (Nullum enim fore [*putabat*,] qui ſuorum impetum auderet ſuſtinere,) rem aggredi, periculumque facere properabat, breuiſſimoque temporis ſpatio bellum à ſe confectum iri ſperabat. Aut enim re feliciter geſta Syracuſas in ſuam poteſtatem venturas [*exiſtimabat*,] aut [*Athenienſium*] copias à ſe abductum iri, nec vniuerſos Athenienſes, tam eos, qui militiæ, quàm eos, qui domi erant, fruſtrà [*vexatum ac*] attritum iri. Primùm igitur [*ex nauibus*] egreſſi Athenienſes Syracuſanorum agrum, qui circum Anapum erat, vaſtare cœperunt, & pedeſtribus, naualibuſq; copiis, vt antè ſuperiores erant. Aduerſus enim neutras [*copias*] Syracuſani prodierunt, niſi cum equitibus, & iaculatoribus, qui ex Olympieo venerant. Deinde Demoſtheni priùs, [*quàm Epipolas aggrederetur*,] illam munitionem machinis tentare, placuit. Sed cùm machinæ ab ipſis [*ad munitionem*] admotæ crematæ fuiſſent ab aduerſariis, qui ex muris ſe defendebãt, cùm etiam cæteræ eius copiæ, quę [*munitionem*] variis in partibus oppugnabant, [*ab hoſtibus*] repellerentur, tempus non amplius terendum eſſe cenſuit. Quare cùm rem Niciæ cæteriſque collegis perſuaſiſſet, Epipolas, vt cogita-

rat, aggredi statuit. Cæterũ interdiu quidem nullo modo, fieri posse videbatur, vt clam [*hostibus Athenienses illuc*] accederent & ascenderent. Cùm igitur edixisset [*militibus vt secum ferrent*] quinque dierum cibaria, cùm etiam ædium structores, omnesque fabros assumpsisset, & cæterum missilium apparatum, & [*omnia*] quæcunq; ad munitiones extruendas necessaria futura erant, si [*eo loco*] potiti fuissent, ipse quidẽ à primo somno, & Eurymedon, & Menander, omnibus copiis assumptis, ad Epipolas contendit. Nicias verò in [*Atheniensium*] munitionibus remansit. Cùm autem ad ipsas [*Epipolas*] accessissent per Euryelum (qua etiam prior exercitus prius ascẽderat) Syracusanorum custodes latuerunt, ipsorumq; munitionem, quæ illic erat, aggressi ceperunt, & nonnullos de custodibus interfecerunt. At [*ipsorum*] plerique, qui confestim diffugerant ad castra, (quæ in ipsis Epipolis erant terna, in [*vrbis*] pugnaculis vna quidem Syracusanorum, altera verò cæterorum Siciliensium, & tertia aliorum sociorum,) hostium aduentum [*suis*] nuntiarunt. Et [*præcipuè*] sexcentis illis Syracusanis, qui etiam primi in hac Epipolarum parte excubabant, [*hostes introisse*] significarunt. Hi verò confestim ad opem [*suis*] ferendam accurrerunt; sed Demosthenes, & Atheniẽses eos nacti, quamuis strenuè resisterent, tamen fugarunt. Atq; ipsi quidem confestim vlterius ire perrexerunt, ne præsens ille animorum ardor restingueretur, atque [*res*,] quarum causa venerant, non perficerentur. Alij verò munitionem Syracusanorum, quam initiò aggressi fuerant, à custodibus desertam ceperunt, pinnasque detrahebant. Syracusani verò, & socij, & Gylippus, eiusq; milites [*suis laborantibus*] opem ex propugnaculis ferebant. Quoniam autem hoc audax [*hostium*] facinus ipsis inexpectatum noctu contigerat, Athenienses inuaserunt timore perculsi, & ab ipsis repulsi, primùm pedem retulerunt. Dum autem Athenienses quasi victores nullo ordine iam longiùs progrederentur, & omnes hostium munitiones nondum oppugnatas perrumpere quàm celerrimè vellent (ne, se de impressione [*aliquid*] remittentibus, [*Syracusani*] rursus conglobarentur) ipsis Bœoti primi restiterunt, & aggressi fuderunt, ac in fugam coniecerunt. Hic verò Athenienses iam in magna perturbatione, & consilij inopia constituti sunt, quam vel ex alterutris intelligere non facile fuit, [*vt certò sciatur*,] quónam modo singula contigerint. Nam [*quæ contigerint*] interdiu, certiora quidem [*sunt, faciliusq; cognosci possunt:*] sed tamen ne hæc quidem omnia [*nouerunt illi*,] qui [*rebus gerendis*] interfuerunt: sed vix vnus quisque nouit res in ea parte gestas, in qua ipse fuit. At in nocturna pugna (quæ sola in hoc bello inter magnos exercitus tunc est commissa) qua ratione quis aliquid certò scire possit? Nam luna quidem fulgebat: sed ita se inuicem conspiciebant, vt ad lunam [*illos, se mutuò conspicere potuisse*] credibile est. nã ipsam quidem corporis speciem prospiciebant: sed amicum [*ab hoste*] non discernebant. Vtrorunque verò non pauci grauis armaturæ milites in angusto loci spatio versabantur. Et Atheniensium alij quidem iam vincebãtur, alij verò sua prima impressione adhuc inuicti pergebant. Multi etiã ex reliquo exercitu ad ipsos partim quidem iam ascenderant, partim verò iam aduentabant, adeò vt nescirent quonam tendere deberent. Nam propter fugã, in quam primum [*ipsorum*] agmen [*ab hoste*] coniectũ fuerat, omnia perturbata erãt, & propter [*ingentem*] clamorẽ difficilè dignosci poterãt. Nã & Syracusani, & socij, qui [*hostem*] vincebant, [*se inuicem ad rem fortiter gerendã*] adhortabãtur, nec paruo clãmore vtebãtur, quòd alia ratione noctu [*quid opus esset facto*] significare non possent, & simul eorũ qui se ferebant obuiã impetũ sustinebant. Et Athenienses se ipsos quæritabãt, & quoslibet oppositos, [*in quos incidebant*,] quamuis essent amici, illorum, qui fuga se iã [*ad suos*] reciperẽt, hostes esse ducebant. Quoniã autẽ crebris interrogationibus tesserã sciscitabantur, quòd nulla alia ratione [*suos ab hostibus*] dignoscere possent, sibi ipsis ingẽtẽ perturbationem præbebant, dum omnes simul [*tesseram*] sciscitarentur, ipsamq; hostibus prodiderũt. At illorũ [*tesseram ipsi*] non ita norant, quia illi vincentes, nec dissipati, minus ignoti erãt. Quare si [*Athenienses*] in aliquos hostes incidissent, quãuis plus virium, [*quàm hostes*,] haberẽt, [*ipsi tamen hostes*] ipsos deuitabãt, quod ipsorũ tesseram nossent. Sed si ipsi [*Athenienses Syracusanis interrogantibus, tesseramq; sciscitãtibus*]

non

non respondissent, [*ab illis*] trucidabantur. Quod autem maximè, atque præcipuè [*ipsis*] nocuit, fuit pæanis modulatio. Quòd enim vtrorumq; similis esset, [*magnam animis*] dubitationem afferebat. Nam & Argiui, & Corcyræi, & quicquid Doricæ gentis cum Atheniensibus erat, quoties pæana cecinissent, [*hoc*] Atheniensibus timorem incutiebat, & hostes, [*quoties & ipsi paanem cecinissent,*] pariter [*eos*] perterrefaciebant.] Quamobrem ad extremum, postquàm semel perturbati fuerunt, in variis [*hostilium*] castrorum partibus inter se ipsos cõcurrentes, & amici cum amicis, & ciues cum ciuibus [*confligentes*] non solùm [*sibi mutuo*] metum incusserũt: sed etiam cùm ad manus inter se venissent, [*alteri ab alteris*] vix dirimi potuerunt. Hostibus autem insequentibus [*eorum*] multi se ipsos ex rupibus præcipitantes interimerunt, quòd arctus esset ex Epipolis ad regrediendũ descensus. Et postquàm ij, qui ex locis superioribus incolumes euaserant, in planitiem descenderunt, eorum plerique, & quotquot erant ex priore exercitu propter maiorem regionis notitiam, in [*sua*] castra perfugerunt. Ex iis verò, qui posterius venerant, nonnulli [*propter locorum imperitiam*] ab itineribus aberrantes per agrum passim errarunt, quos, vbi dies illuxit, Syracusanorum equitatus circunfusus profligauit. Postridie verò Syracusani quidem duo trophæa statuerunt, [*vnum*] ad Epipolas, quà [*hostis*] ascenderat: & [*alterum*] vbi primùm Bœoti [*Atheniensibus*] restiterant. Athenienses verò suorum cadauera fide publica interposita receperunt. Non pauci autẽ tam ipsorum, quàm sociorum perierunt. Arma tamen longè plura, quàm pro cęsorum numero capta fuerunt. Qui enim ex rupibus inermes, sine scutis desilire coacti fuerant, partim quidem perierunt, partim verò euaserunt. Postea verò Syracusani quidem propter insperatum rei feliciter gestæ successum, viribus iterum (vt & antè) collectis, Agrigentum quod seditione laborabat, Sicanum cum quindecim nauibus miserunt, vt illam vrbem, si possent, in suam potestatem redigerent. Gylippus etiam itinere terrestri Siculorum vrbes iterum adiit, vt nouas copias [*illinc*] adduceret, quòd spem concepisset, fore vt & munitiones Atheniensium expugnaret, quandoquidem apud Epipolas res ita contigisset. Interea verò Atheniensium duces, cùm propter cladem, quam acceperant, tum etiam afflictam omnibus in rebus fortunam, in qua totus exercitus tunc erat constitutus, [*quid faciendum esset,*] consultare cœperunt. Videbant enim se [*suis*] conatibus rem feliciter non gerere, & milites [*diuturna*] mansione grauari. Nam duabus de causis morbo premebantur, tum quòd id esset anni tempus, quo potissimùm homines ægrotant, tum etiam quòd locus, in quo castra habebant, palustris, ac molestus esset. Præterea [*consultabant inter se,*] quòd de cęteris [*hostium rebus in suam potestatem redigendis*] nulla spes amplius ipsis ostenderetur. Demosthenes igitur non diutius [*illic*] manendum esse censebat. Sed cùm spes illa, qua adductus belli fortunam apud Epipolas tentauerat, eum fefellisset, pertransire constituit, nec [*amplius*] morari, [*quod abeundum esse duceret,*] dum mare foret adhuc idoneum ad traiiciẽdum, ac ipsi, saltẽ classis accessione, [*nauales hostium*] copias, [*eorumq́; castra iam*] superare possent. Et Reipub. magis conducere dicebat, bellum cum illis gerere, qui in suo agro munitiones aduersus [*ipsam*] extruerent, quàm cum Syracusanis, quos expugnare nequaquam amplius facile esset. Quinetiam rationi minimè cõsentaneum esse, magnam pecuniæ vim in [*illius vrbis*] obsidione frustrà consumere. Atque Demosthenis quidem hæc erat sentẽtia. Nicias verò sentiebat quidem & ipse res suas infirmas esse, [*ac male se habere:*] sed tamen ipsarum infirmitatẽ verbis declarare nolebat: nolebat etiam de receptu decretum à se cum multis palàm fieri, ne [*sui discessus*] rumor ad hostes emanaret. Nam si [*multis testibus præsentibus*] hoc fecissent, se multo minus, quotiescunque voluissent, clam [*hostibus*] discedere posse [*ducebat.*] Præterea hostium quoque res (quòd earum, maiorem, quàm cæteri [*collegæ*] notitiam [*Nicias*] haberet) nonnihil spei adhuc [*ipsi*] prębebant, fore vt deteriore conditione essent, quàm suæ si [*Athenienses*] in [*vrbis*] obsidione perseuerarent. Illos enim pecuniarum inopia à se exhaustum iri [*ducebat,*] præsertim quòd classem iam haberent, qua longè, lateq; maris imperium obtinerent. Quinetiam (nam & Syracusanis erant nonnulli, qui res, [*vrbemq́;*] Atheniensibus dedere volebant) [*qui*

partibus Atheniensium fauebant,] nuntios ad ipsum mittebant, nec discedere sinebant. Quæ cùm [*illa*] sciret, re quidem ipsa in vtranque partem adhuc nutabat, & ancipitem cogitationem habens hærebat. Verbis verò, quibus tunc palàm vtebatur, se copias adducturum negabat. Se enim probè scire [*dicebat*] hęc ab Atheniensibus minimè probatum iri, se sine ipsorum decreto discedere. Non enim qui rerum statum (sicut & ipsi) vidissent, non autem ex aliorum [*duces*] insectantiũ verbis intellexissent, eosdem de se ipsis iudicaturos, atq; decreturos: sed ipsos [*Athenienses*] criminationibus alicuius, qui verbis ad persuadendum aptis vsus fuerit, fidem habituros, [*atq; his adductos sententiam de se laturos.*] Quinetiam multos, atque adeò plerosque præsentium militum, qui tunc vociferarentur se in grauibus malis versari, illuc reuersos contraria vociferaturos, duces pecunia corruptos [*publicam causam*] prodidisse, atque discessisse. Quamobrem se saltem qui nosset Atheniensium ingenia, nolle [*dicebat,*] ob turpem causam, & iniquè ab Atheniensibus potius morte mulctari, quàm ab hostibus, si opus esset, hoc ipsum priuato periculo pati. [*Quamuis autem res suas infirmas, & afflictas esse sciret:*] tamen dicebat res Syracusanorum longè deteriore conditione esse, quam suas. Illos enim, quòd [*sua*] pecunia mercenarios milites alerent, simul etiam quòd alios sumptus facerent in alenda præsidia in castellis circum vrbem sitis disposita, præterea quod magnam, etiam classem iam per annum alerent, partim quidem [*rei pecuniariæ*] inopia [*iam*] premi, partim verò in aliis etiam angustiis fore. Duo enim talentorum millia iã consumpsisse, præterea multa etiam [*talenta multis*] debere. Et si vel minimum de præsenti apparatu detraherent, stipendiumq; [*militibus*] dare cessarent, res eorũ perituras, quippe quòd copiis auxiliaribus niterentur potius, quàm necessariis, [*ciuiũ scilicet, ac amicorum, quos ipsa officij necessitas pro patria fortiter pugnare, belliq; calamitates ferre, & pericula subire cogeret,*] quales essent suæ copiæ. Quamobrem dicebat oportere [*se*] in [*Syracusarum*] obsidione perseuerare, neque pecunia superatos, qua [*hostibus*] longè superiores essent abire, [*quasi nullam amplius pecuniam haberent, vnde sumptus in rem militarem facerent ad diutius in vrbis obsidione perstandum.*] Atque Nicias quidem hæc dicens affirmabat, quia rerum Syracusanarum statum planè compertum habebat, & pecuniarũ inopiã, [*qua Syracusani laborabant,*] & quosdam illic esse qui res illas, in Atheniensium potestatem venire cuperent, & qui nuntios ad se mitterent, ne discederet, simul etiam [*illud certò sciebat,*] se classe saltem, [*recentibusq; naualium copiarum auxiliis fretum, maiorem*] fidentiam habiturum, quàm antè, quum [*ab hoste*] victus fuisset. Demosthenes verò nullo modò probabat eius consilium de diutius [*vrbis*] obsidione perseuerando. Quòd si sine Atheniensium decreto exercitus non esset abducendus: at [*in Sicilia*] perstandum, dicebat hoc ipsis esse faciẽdum, ita vt castris [*inde*] motis aut Thapsum, aut Catanam peterent, vnde cum peditatu in varias [*hostiles*] agri partes sese conuerterent, & incursiones facerent, & res hostium diriperent, ac illis nocerent, & cum [*suis*] nauibus in alto, nec in angustiis, [*vt nuper,*] (quæ pro hostibus magis facerent) prœlia committerent: sed in aperto mari, vbi ex sua [*rerum nauticarum*] peritia fructum perciperent, & se recipiendi, & [*hostem*] inuadendi liberam facultatem haberent, non ex breui, præscriptoq; [*loci spatio in hostem*] impressionem facientes, & [*ad suas stationes, ac portum*] appellentes. In summa, nullo modo sibi placere dicebat, in eodem [*loco*] diutius manere: sed quàm celerrimè iam, & sine vlla cunctatione castris motis [*illinc*] abire. Eurymedon autem ipsius orationem cõprobabat. Sed contradicente Nicia, segnities quædam, & cunctatio innascebatur, simul etiã suspicio ne Nicias, quòd aliquid amplius, [*meliusq;*] nosset, quàm cæteri, [*hæc, quæ dixerat,*] affirmaret, [*& in sua sententia sic perstaret.*] Hunc [*igitur*] in modum Athenienses quidem negligentiores facti sunt, & in [*eodem*] loco permanserunt. Interea verò Gylippus, & Sicanus Syracusas redierunt. Sicanus quidem infecto Agrigenti negotio (nam cùm adhuc Gelæ esset, illa seditio propter Syracusanos orta in [*mutuam*] amicitiam est conuersa, [*atq; seditionis illius hic fuit exitus,*] vt ciues inter se reconciliati fuerint, & in pristinam concordiæ gratiam redierint.) Gylippus verò rediit secum adducens cùm alium magnum exexcitum ex Sicilia [*collectum,*] tum etiam illos grauis ar

matura

Maturæ milites vere in onerariis nauib. ex Peloponeso missos ex Africa Selinunte profectos. Cùm enim in Africam delati fuissent, & duas triremes, & nauigationis duces à Cyrenæis datos accepissent, & in ipsa præteruectione Euesperitis, qui ab Afris obsidebantur, opem tulissent, Afrosq; superassent, & illinc præteruecti Neapolin petiissent, Carthaginiense emporium, vnde in Siciliam breuissimus est traiectus, duorum omnino dierum, & vnius noctis nauigatione, & illinc [*in Siciliam*] traiecissent, Selinuntem peruenerunt. Cũ autem isti [*illuc*] aduenissent, Syracusani quidem confestim sese præparare cœperunt ad Athenienses vtrinque, & naualibus, & pedestribus copiis rursus inuadendos, Atheniensium verò, duces, cùm alium etiam exercitum ipsis [*Syracusanis*] accessisse viderent, & res suas non in melius progredi: sed quotidie ex omni parte [*in peius ruere, &*] peius se habere; præcipuè verò, infirma hominũ valetudine premi, pœnitebat eos quòd non antea motis [*inde*] castris abiissent, & cùm ne Nicias quidem amplius æquè, [*ac ante ipsis*] aduersaretur: sed tantum peteret ne saltẽ apertè [*profectio*] decerneretur, omnibus [*suis militibus*] abitionem ex castris edixerunt quàm occultissimè potuerunt, vtque expediti forent quum quis signum daret. Cùm autem [*res omnes tum*] essent paratæ, cumque [*iam*] essent discessuri, luna defecit. Erat autem plenilunium. Atheniensium verò cùm [*alij*] plerique rem eam pro ominosa habentes, duces ad subsistendum hortabantur, tum verò Nicias (erat enim alioqui rebus diuinis, [*ac religioni*], & huiusmodi [*prodigiorum obseruationi*] nimium deditus) dixit se ne permissurum quidem amplius, vt de castris mouendis [*in concilio*] deliberaretur, prius quàm ternouem dies [*ibi*] mansissent, quos vates præcepissent. Hac igitur de causa Athenienses mora interposita [*illic*] permanserunt. Syracusani verò, cùm hoc intellexissent, animis & ipsi multo magis erecti sunt ad Atheniensium fugam impediendam, quòd vel ipsi [*Athenienses*] iam agnoscerent se neque classe, neque peditatu Syracusanis amplius superiores esse. Nec enim, [*si res aliter habuisset, eos vnquam*] furtiuam abitionẽ molituros fuisse [*credebant.*] Simul etiam quòd nollent eos in aliquam aliam Siciliæ partem profectos, ibi considere & oppugnatu difficiliores esse: sed illic primo quoque tempore, & in loco sibi commodo, ipsos ad prœlium nauale committendum adigere [*vellent.*] Naues igitur instruere cœperunt, & aliquot dies, quot satis esse ipsis visi sunt, conquieuerunt. Postquam verò tempus opportunum aduenit, priore quidem die ad Atheniensium munitiones accesserunt, easque oppugnare cœperunt: cumque quædam non magna manus [*Atheniensium,*] tam grauis armaturæ militum, quàm equitum per quasdam [*munitionum Atticarum*] portas eruptionem in eos fecissent, [*Syracusani*] nonnullos [*illorum*] grauis armaturæ milites interceperunt, & [*ceteros*] in fugam versos persequuti sunt. Quoniam autem via, qua incursio [*à Syracusanis hostem fugientem insequentibus*] fiebat erat angusta, Athenienses amiserunt septuaginta equites, & nonnullos grauis armaturæ milites. Atque hoc quidem die Syracusanorum exercitus [*illinc*] se recepit. Postero verò die, cùm sex & septuaginta nauibus prodierunt, & cùm peditatu simul ad [*Atheniensium*] munitiones iuerunt. Athenienses verò cum sex & octoginta nauibus obuiam ipsis iuerunt, & cùm, ad manus venissent prœlium nauale commiserunt. Et Eurymedontem, qui dextrum Atheniensium cornu tenebat, & aduersariorum naues circuncludere volebat, ac [*ideo*] nauium agmen longa serie extenuatum produxerat propius terram, Syracusani, sociique, cùm medium Atheniensium [*agmen*] primùm vicissent, ipsum quoque in ipso sinu & intimo portus recessu interceperunt, & cùm ipsum, tum etiam naues, quæ ipsum sequebantur, profligarunt. Deinde verò reliquam etiam Atheniensium classem iam persequi, & ad terram propellere cœperunt. Gylippus verò, cernens hostium classem iam superari, & extra vallum, & sua castra proferri, cupiens eos profligare, qui [*in terram*] egrederentur, & efficere, vt Syracusani naues [*hostium ad se*] facilius retraherent, quòd ab amicis terra teneretur ad saxorũ molẽ fluctibus frangẽdis ante portũ obiectam cũ quadã copiarũ parte accurrit, vt [*suis*] auxiliũ ferret. Hetrusci verò (Isti enim Atheniensiũ causa [*illic*] excubabant) cũ i-

psos hâc incomposité contendentes animaduertissent, in eos eruptionem fecerunt, vt suis opem ferrent, & impressione in primos facta, [*eos*] in fugam coniecerunt, & in paludem nomine Lysimeliam deturbarunt. Postea verò, cùm maior Syracusanorum, sociorumq; manus iam aduenisset, ipsi quoq; Athenienses, qui [*suis*] subsidio venerant, & qui [*suis*] nauibus timebant, cum ipsis prœliũ commiserunt, victosq; persequuti sunt. Et grauis armaturæ milites non multos interfecerunt, & nauium [*suarum*] maiorem quidem partem conseruarunt, & in [*sua*] castra reduxerunt. Sed earum duodeuiginti Syracusani, sociiq; ceperunt, omnesq; viros, [*qui in illis erant,*] interfecerunt. Et in cæteras, quas concremare cupiebant, nauem onerariam vetustam, quam sarmentis, ac tædis onerarant (erat autem ventus in Athenienses secundus) igne iniecto, dimiserũt. Athenienses verò [*sua*] classi timentes, remedia ad ignem restinguendum idonea excogitarunt, restinctaque flamma, & impedito nauis onerariæ cursu, ne propius [*ad suas naues*] accederet, hoc periculo sunt liberati. Postea verò Syracusani quidem trophęum erexerunt cùm naualis victoriæ, tum grauis armaturæ militum prius ante munitiones [*hostiles*] interceptorũ, vnde etiam equos ceperũt. Athenienses verò, [*& ipsi trophæum erexerunt*] tum [*Syracusani*] peditatus ab Hetruscis fugati, & in paludem compulsi, tum [*reliquarum copiarum,*] quas ipsi cum [*suis*] reliquis copiis [*in fugam coniecerant.*] Cùm autem Syracusani iam insignem victoriã naualem adepti fuissent (prius enim reformidabant classem quæ cum Demosthene aduenerat) Athenienses maximum animi mœrorẽ omnibus ex rebus conceperunt, quòd res longè aliter ipsis cecidisset, atque sperauerant. Sed eos multo magis huius expeditionis [*in Siciliam factæ*] pœnitebat. Quòd enim illis solis ciuitatibus bellum iam intulissent, quæ iisdem institutis vterentur, & quæ populari dominatu, vt & ipsi, regerentur, & quæ classem, & equitatum, & potentiam haberent, quòd etiam nullum dissidium ex mutato Reipub. statu inter ipsos excitare possent, quo [*eos*] sibi adiungerent, [*ac in suam potestatem redigerent,*] neq; [*bellico*] apparatu, licet [*illis*] longè superiores [*essent, eos subigere possent:*] sed in plerisq; rebus sui conatus infeliciter sibi cederent, cùm antea inopes erant consilij, tum verò postquàm nauali prœlio superati sunt (quod [*sibi euenturum*] nunquam putassent) tunc multo magis animis consternatis esse cœperunt. At Syracusani statim intrepidè portum præteruehi cœperunt, & eius ostium claudere statuerunt, ne Athenienses etiam si vellent, clàm ipsis [*illinc*] exirent. Nec enim ipsi iam de sua salute tuenda tantùm erant soliciti: sed etiam de ratione, qua illos impedirent, [*ne salutem sibi parere possent.*] Existimabant enim (id quod erat) præsentẽ rerum suarũ statum longè meliorẽ esse, [*quàm rerum hostilium statum,*] &, si Athenienses, sociosq; & terra, & mari superare possent, præclarum sibi certamen hoc apud Græcos visum iri. Cæteros enim Græcos confestim, partim quidem seruitute, partim verò [*seruitutis*] metu liberatum iri. Reliquam enim Atheniensium potentiam nequaquam amplius satis virium habituram ad sustinendum bellum, quod [*ipsis*] postea inferretur. Se autem, quòd horum [*bonorum opera sua Græcis partorum*] autores fuisse viderentur, cùm apud cæteros [*illius seculi*] mortales, tum etiam apud posteros magnæ admirationi futuros. Et profectò certamen illud præclarum erat futurum, cùm his de causis, tum etiam quòd non solùm Athenienses: sed etiam multos alios [*eorum*] socios superaturi essent. Neque verò ipsi tantùm [*Syracusani victoriam istam ab illis essent reportaturi:*] sed etiam vnà cum iis, qui auxilio ipsis venissent, quippe quòd cum Corinthiis, & Lacedęmoniis coniuncti, duces [*inter illos*] se præstitissent, & suam vrbem pro [*aliorum salute conseruanda,*] periculis obiecissent, ac in nauali prœlio rem magna ex parte promouissent, [*quòd ipsi soli longè plures naues, quàm cæteri omnes socij ad classem aduersus hostes parandam contulissent.*] Etenim plurimæ gentes aduersus hanc vnam vrbem tunc confluxerant, excepta tamen tota illa [*variarum gentium*] multitudine, quæ vel ad Atheniensium, vel ad Lacedæmoniorum vrbem in hoc bello conuenerat. Vtrique enim cum tot gentium copiis vel contra Siciliam, vel pro Sicilia bellum ad Syracusas gesserunt, quorum alij quidem illuc se contulerunt, vt hos [*Athenienses*] in illa regione subigenda iuuarent, alij verò, vt cum illis [*Syracusanis Siciliam*] conserua-

seruα-

conseruarent, neq; propter aliquod [*vel fœderis amicitiæ*] ius potius, [*quàm ab aliam causam,*] neque propter cognationem vel has, vel illas partes sequuti sunt: sed vt singuli vel casu, vel vtilitate, vel necessitate [*ad illam expeditionem*] adducti fuerũt. Atque ipsi quidem Athenienses, qui erant Iones, Syracusanis, qui erant Dorienses, vltro bellum intulerunt, & cùm ipsis eadem lingua. & [*iisdem*] præterea institutis vtentes Lemnij, Imbrij & AEginetæ, qui tunc AEginam tenebant, [*ad idem bellum aduersus Syracusanos sunt profecti.*] Præterea Hestiæenses, qui Hestiæam in Eubœa sitam incolunt, & qui [*Atheniensium*] sunt coloni, eiusdem militiæ socij fuerunt. Ad eandem etiam expeditionem cum illis iuerunt alij, partim subditi, partim socij, qui suis legibus viuebant, partim etiam mercede conducti. Atq; ex subditis quidem, & tributariis, Eretrienses, & Chalcidenses, & Styrenses, & Caristij, ex Eubœa erant. Ex insulis verò, Cei, Andrij, & Teij. Ex Ionia verò, Milesij, Samij, & Chij. Inter hos autem Chij, qui tributorũ immunes erant, sed tantùm nauibus suppeditandis obnoxij, illius belli societatem liberi sequebantur, atque horum omnium plerique, præter Carystios, sunt ab Atheniensibus [*oriundi, & eorum coloni.*] Hi verò [*Carystij*] sunt Dryopes. Quamuis autẽ [*isti omnes exceptis Carystiis*] essent Iones, & [*Atheniensium imperio*] subiecti, tamen [*eos*] vel necessitate coacti contra Dorienses sequebantur. Præter hos autẽ, AEolenses, & Methymnæi quidem Atheniensibus parebant: sed naues tantùm illis suppeditabant, nullum verò tributum pendebant. Tenedij verò, & AEnij vectigales erant. Isti verò AEolenses cum Bœotis Æolensibus, & suarum coloniarum conditoribus, qui, cum Syracusanis se coniunxerant, necessitate coacti pugnarunt. Platæenses verò inter Bœotos soli cum Bœotis palam, idque iure inimicitiarum [*conflixerunt.*] Rhodij verò, & Cytherij, Dorienses vtrique, sed tamen Cytherij Lacedæmoniorum coloni, cum Atheniensib. contra Lacedæmonios, qui cum Gylippo erant, arma ferebant. Rhodij verò, qui ab Argiuis erant oriundi, Syracusanis, qui Dorienses erant, quinetiam Gelois suis colonis, qui cum Syracusanis militabant, bellum facere cogebantur. Ex insularum verò incolis, qui circa Peloponnesum erãt, Cephallenses, & Zacynthij, liberi illi quidẽ: quia tamen insulas incolebant, & [*ideo*] ab Atheniensibus, qui maris imperium [*tunc*] obtinebant, magis coërcebantur, [*quàm qui sedes in locis mediterraneis habebant, illos inuiti*] sequebãtur. At Corcyræi non solùm Dorienses: sed etiam Corinthij planè, Corinthiis, atque Syracusanis, quamuis illorum quidem essent coloni, horum verò cognati, tamen, necessitate quidem, quòd speciosam honestatis causam, [*quam prætendebant, quòd Leontinos in suas sedes restituere vellent;*] sua verò sponte, propter odiũ, quo Corinthios prosequebantur, [*Athenienses*] non minus sequebantur, [*quàm alij.*] Messenij quoque, qui nunc sic appellantur, & qui Naupactũ incolunt, & [*alij*] ex Pylo, quæ tunc ab Atheniensibus tenebatur, ad hoc bellum assumpti fuerũt. Item Megarensium exules non multi, cum Selinuntiis, qui Megarenses erãt, propter [*exilij*] calamitatem pugnarunt. Iã verò cæteri sua sponte potius, [*quàm necessitate coacti,*] hanc expeditionem sunt sequuti. Argiui quidẽ non magis societatis gratia, quam propter suum in Lacedæmonios odium, & singuli propter priuatum, ac præsens [*in aliquos odium,*] Dorienses aduersus Dorienses, sequuti sunt Athenienses, qui sunt Iones. Mantinei etiã, & cæteri Arcades mercede conducti, qui semper [*aliàs*] hostibus quicũq; ipsis propositi fuissent, bellum inferre consueuerant, tunc illos etiam Arcades, qui cum Corinthiis [*in Siciliam*] iuerant nihilominus, [*quàm alios quoslibet,*] lucri gratia hostiũ loco habuerunt. Cretenses etiam, ac Ætoli, mercede & ipsi adducti, [*cum Atheniensibus ad hoc bellum sunt profecti.*] Accidit autem vt Cretenses, qui cum Rhodiis Gelam condiderant, non à [*suis*] colonis starent: sed contra [*suos*] colonos, vltro, mercede allecti militarent. Acarnanũ quoq; nonnulli cũ lucri causa, tum verò multo magis propter amorẽ, quo Demosthenẽ, & propter beneuolentiã, qua Athenienses prosequebantur, [*illis*] auxiliũ tulerunt. Atq; hi quidẽ intra sinus Ionij fines habitabant. Ex Italicis verò populis, qui huiusmodi temporum angustiis & Reipub. seditione tunc intercepti fuerant, Thurij, & Metapontini eandem militiam sunt sequuti. Ex Siciliensibus verò, Naxij, Catanæi. Ex barbaris

Egestæi, qui etiam bonam Siciliensium partem, & [*multos*] illorum, qui extra Siciliam [*habitabant,*] secum adduxerunt. Hetruscorum etiam nonnulli, propter inimicitias, quas cum Syracusanis gerebant, & Iapyges mercenarij [*ad eandem expeditionem cum Atheniensibus sunt profecti.*] Atq; tot quidem gentes cum Atheniensibus militarunt. Vicissim autem [*aduersus Athenienses*] Syracusanis opem tulerunt & Camarinæi, qui erant [*illis*] finitimi, & Geloi, qui post hos habitabant. Deinde Agrigentinis quiescentibus, [*& neutras partes sequentibus,*] Selinuntij, qui sedes [*post istos Syracusanis proximas*] in illis [*Siciliæ*] partibus habēt, [*ipsis subsidio venerunt.*] Atq; hi quidem incolebant eam Siciliæ partem, quæ Africam versus spectat. Himeræi verò ab ea parte, in qua etiam soli ex [*omnibus*] Græcis habitabant, isti etiā, inquam soli illinc [*Syracusanis*] auxilio venerunt. Atq; tot quidem nominis Græci gentes, quæ in Sicilia sedes habebant, & Dorienses, & omnes sui iuris, in hoc bello [*Syracusanos*] adiuuerunt. Ex barbaris verò soli Siculi, quotquot defectione [*à Syracusanis*] facta ad Athenienses non transierant, [*opem ipsis tulerunt.*] Ex Græcis verò, qui sunt extra Siciliam, Lacedæmonij quidem [*eos adiuuerunt, ipsis*] ducem Spartanum præbentes, & cæteros suos libertos, in ciuitatem nuper ascriptos, & Helotas, [*id est, sua seruitia.*] Isti autem νεοδαμώδεις iam liberi esse possunt, [*&, quòd à Lacedæmoniis libertate sint nuper donati, & in ciuitatem nuper ascripti, iam liberi censeri possunt.*] Corinthij verò & classe, & peditatu soli, & Leucadij, & Ambraciotæ, propter cognationem [*illuc*] profecti, [*Syracusanis succurrerunt.*] Ex Arcadia verò, mercenarij milites a Corinthiis missi, & Sicyonij coacti militiā illam sunt sequuti. Ex illis autem, qui sunt extra Peloponnesum, Bœoti. Sed præter istas aduentitias copias ipsi Sicilienses omnium rerum ad hoc bellum necessariarum multitudinem [*longè*] maiorem, [*quàm cæteri,*] suppeditauerunt, quippe qui magnas vrbes incolerent. Etenim & multi grauis armaturæ milites, & naues, & equi, & alia maxima [*rerum bellicarum hominumq;*] multitudo [*ab ipsis*] collecta, [*& ad hoc bellum in Syracusanorum gratiam missa*] fuit. Verùm præ cæteris omnibus (vt ita loquar) ipsi Syracusani plus copiarum, [*& aliarum rerum ad bellum administrandum necessariarum,*] suppeditauerunt, [*idq;*] propter vrbis, & periculi magnitudinem, in quo versabantur. Atq; hæc quidem fuerunt vtrorunq; auxilia [*vndique*] collecta. Atq; hæc omnia tunc vtrisq; præstò fuerunt, nec vllum præterea auxilium amplius aut ad hos aut ad illos venit. Syracusani igitur, sociique meritò præclarum certamen sibi propositum esse duxerunt, si pręter naualem victoriam, quam adepti fuerant, vniuersum etiam Atheniensium exercitum, qui tantus esset, debellassent, & illos ab vtraque parte, & mari, & terra effugere prohibuissent. Itaq; continuò magnum portum claudere cœperunt, qui octo ferme stadiorum ostium habebat, transuersis triremibus & nauigiis, & scaphis, [*eas*] anchoris stabiliētes [*vt tanquam in statione firmæ starent, nec loco sese mouerent.*] Et cætera, si Athenienses nauale prœlium adhuc committere auderent, præparabant. Et in nulla [*illius belli parte*] quicquam paruum animo agitabant. Athenienses autem, cùm hanc [*portus*] obstructionem viderent, & cæteras illorum cogitationes, [*atque consilia*] cognoscerent, consultandum esse censuerunt. Quare duces, & centuriones congregati, propter præsentes difficultates cùm aliarum rerum, tum verò [*præcipuè*] quòd nec in præsentia commeatus amplius haberent (nam [*nuntiis*] Catanam præmissis, quòd [*illinc*] discedere statuissent [*Catanæis*] interdixerant ne [*commeatus vllos amplius ad se*] aduehérent) nec in posterū habituri essent, nisi classe [*Syracusanos*] superarent, censuerunt superiores munitiones esse deserendas, & locum aliquem prope ipsas naues occupandum, & muro quàm minimo possent concludendū, qui vtensilium, & ægrotorum capax esset, atque hanc quidem munitionem præsidio tuendam, reliquo verò peditatu naues omnes, tam eas, quæ ad nauigationem essent idoneæ, quàm eas, quæ non essent idoneæ ad nauigandum, explendas, ita vt quoslibet [*in eas*] imponerent, & nauali prœlio commisso, si vincerent, Catanam se reciperent; sin secus, incensa classe, pedestri itinere, acie instructa abirent qua parte celerrimè locum aliquem aut barbaricum, aut Græcum, qui amicus esset, adipisci possent. Atque hi quidem, vt hæc ipsis [*fieri*] placuit, sic etiam [*illico*] fecerūt. Nam

& ex

& ex superioribus munitionibus ad littus descenderunt, omnesque naues compleuerunt, cunctis [*eas*] ingredi coactis, quicunque per ætatem vel quoquomodo [*ad aliquem rei naualis vsum*] idonei esse videbantur. Vniuersæ autem naues ad centum, ac decem completæ fuerunt. Multos autem sagittarios, & iaculatores & Acarnanum, & aliorum peregrinorum [*militum*] in eas imposuerunt, & cætera, prout ipsis in eas [*rerum omnium*] angustias compulsis, & huiusmodi cogitationes habentibus licebat, compararunt. Nicias autem, rebus magna ex parte iam paratis, videns milites animo consternatos esse, quòd præter solitum, nauali prœlio longè superati fuissent, & propter commeatuum inopiam velle quam celerrimè belli fortunam periclitari, omnes conuocatos, tunc primùm est adhortatus, & hæc verba fecit:

NICIAE CONCIO.

Milites Athenienses, & [*vos*] alij socij, certamen quidem, quod nobis est ineundum, omnibus pariter erit commune, & vni cuique [*nostrum*] de [*sua*] salute, & patria, non minus quàm hostibus [*nostris.*] Nam si nauali prœlio nunc [*hostes*] vicerimus suam cuique ciuitatem, vbicunque illa fuerit, reuisere licebit. Sed animum abiicere non oportet, nec idem pati, quod imperitissimis [*rerum bellicarum*] hominibus accidere solet, qui si primis in prœliis rem infeliciter gesserint, deinde similes calamitates perpetuò formidant. Sed quotquot Athenienses [*hîc*] adestis, qui multorum bellorum notitiam habetis, & quotquot socij, qui [*nostri*] commilitones semper fuistis, estote memores bellorum exitus incertos esse, & fortunam à nobis quoque staturam sperantes, ad iterum pugnandum vos præparate, prout decet tantam vestrum multitudinem, quantam vos ipsi videtis. Quæ autem in his portus angustiis nobis profutura cognouimus; aduersus futuram nauium turbam & aduersus illorum apparatum, [*ac milites*] in nauium tabulatis [*futuros*] vnde prius damno fuimus affecti, hæc etiam omnia nunc, pro præsenti rerum facultate, cum gubernatoribus excogitauimus, atque parauimus. Nam sagittarij multi, & iaculatores [*in naues*] ascendent, & [*magna hominum*] multitudo, qua, si naual e prœlium in alto, [*liberoq́ mari*] committeremus, non vteremur; quia nauium onus rei nauticæ disciplinam impediret. Sed hîc in pedestri prœlio, quod ex nauibus committere cogemur vtilis erit. Præterea excogitauimus etiam [*remedia,*] quæ aduersus [*naues hostiles*] in nauibus ædificandis erant paranda, & aduersus crassitudinem tignorum, quæ sunt in illorum nauibus, & quæ aurium instar ex proris hinc, inde prominent, (quòd præcipuè [*nobis*] obfuit) ferreas manus, quas [*illorum nauibus*] iniiciemus, quæ nauem [*hostilem,*] quum [*aliquam de nostris*] inuaserit, retinebunt, ne retro se recipiat [*& nouam incursionem faciat,*] si modò vectores, [*nauiumq́ defensores*] quæ postea requiruntur, exequantur, [*officioq́ suo strenuè fungantur.*] In eam enim necessitatem iam sumus compulsi, vt pedestre prœlium ex nauibus committere cogamur. Hoc autem [*nobis*] vtile esse constat, vt neque ipsi [*ab hostili classe*] resiliamus neque illos [*à nostra*] resilire permittamus, præsertim quòd terra sit hostilis, præter eam, quam noster peditatus obtinuerit. Quorum [*vos*] memores oportet totis viribus constanter pugnare. nec [*sinere vos*] ad eam propelli, sed quum nauis cum naui confligere cœperit, [*existimare*] non decere prius [*ab hostibus*] dirimi quàm de hostili tabulato milites deturbaritis. Atque ad hæc non minus milites, quàm nautas adhortor [*atque eo quidem magis*] quo magis eorum, qui desuper, [*& ex ipsis tabulatis*] pugnant hoc officium est. Quinetiam in vobis situm est nunc quoque magnam victoriæ partem peditatu consequi. Nautas verò adhortor, quinetiam simul obsecro, ne propter clades acceptas, animo nimis consternato sitis. tum quia firmiorem apparatum [*militum, qui pugnabunt*] ex tabulatis, tum etiam quia plures naues nunc habe-

tis. Præterea [*oportet vos*] considerare quàm operæpretium sit, illam voluptatem [*à vobis*] conseruari, quotquot de vobis antea pro Atheniensibus, quãuis non essetis [*Athenienses*] habebamini, & cùm ob [*nostræ*] linguæ peritiam, tum ob [*nostrorum morum, ac*] institutorum imitationem, apud [*omnem*] Greciã suspiciebamini, & quod attinet ad vtilitates, [*quæ ex imperio percipi solent,*] imperij nostri participes eratis non minus, [*quàm nos indigenæ,*] imò verò multo magis, tum quòd populis imperio nostro subiectis terrorem incuteretis, tum etiam quòd [*ab aliis*] non lædere- mini. Itaq; cum soli, iiq; liberi, socij sitis imperij nostri, meritò nunc illud ne prodatis [*cauere debetis.*] Et contemptis Corinthiis, quos sæpe superastis, & Siciliensibus, quorum nullus, quandiu [*nostra*] classis vigebat, nobis resistere est ausus, eos propulsate, & declarate vestram [*rerum bellicarum*] scientiam vel cum [*copiarum*] imbecillitate, & calamitatibus coniunctam, aliorum robore, quod secunda fortuna vtitur, potentiorem esse. Rursus illis de vobis, qui sunt Athenienses, hæc in memoriam redigo, neque naues alias his similes in naualibus, neque [*aliam huic similem*] militum iuuentutem à vobis [*domi*] relictam esse. Et, si quid aliud, quàm victoria, vobis contingat, & hostes, qui hîc sunt, protinus illuc nauigaturos, & qui de nobis illic sunt reliqui nequaquam satis virium habituros ad propulsandos & eos, qui illic [*iam*] sunt, & eos, qui præterea [*hinc aduersus ipsos*] venient. Et vos quidem, [*qui hic estis*] in Syracusanorum potestatem confestim venietis, contra quos qua mente veneritis, vos ipsi [*probè*] nostis. Qui verò illic sunt in Lacedæmoniorum [*potestatem venient.*] Quare cùm in hoc vno certamine pro vtrisque, [*tam pro vobis ipsis, qui hic adestis, quàm pro cæteris, qui sunt domi*] cõstituti sitis, fortiter si vnquam aliàs, [*hosti*] resistite, & singuli, & vniuersi vobiscum reputate, ex vobis, qui naues mox conscendetis. Atheniensiũ [*omnem*] peditatũ, & classem, & [*vrbem, &*] reliquam ciuitatem, & magnum illud Athenarum nomen omnino pendere. Pro quibus, si qua in re alias alij præstat, vel scientia, vel animi præstantia is nunquã alias opportuniùs, [*quàm hodie*] sese ostentauerit, & sibi ipsi vtilis fuerit, & vniuersis [*ciuibus*] salutaris. Nicias igitur his [*suos*] adhortatus, statim imperauit, vt naues conscenderent. Gylippo autem, & Syracusanis, quippe quòd ipsum etiam [*hostium*] apparatum cernerent, præsentire quidem licebat Athenienses nauale prœlium inituros esse: sed [*tamen à nonnullis præterea*] certiores facti sunt etiam de ferreis manibus, quas [*Athenienses Syracusanorum*] nauibus iniicere statuerant. Et cũ aduersus cætera omnia [*illorum inuenta,*] tum etiam aduersus hoc, remedia excogitata præpararunt. Nam proras, & superiores nauium partes coriis longè, lateque contexerunt, vt manus iniecta laberetur, nec quicquam nancisceretur, quod apprehenderet. Postquam autem omnia præparata fuerunt, duces, [*eorum,*] ac Gylippus eos adhortati sunt, & hanc orationem [*apud eos*] habuerunt:

SYRACVSANORVM, ET GYLIPPI CONCIO.

Quòd præclaræ sint res [*à nobis*] antè gestæ, quodque de præclaris rebus mox etiam certamen [*nobis*] sit futurum, Syracusani, & socij, pleriq; nobis cognoscere videmini (nec enim tanto studio res illas gerendas suscepissetis) si quis tamen quantum satis est, non cognoscit, [*nos hoc ipsi*] declarabimus, [*eumq́ docebimus.*] Athenienses enim, qui in hanc regionem venerunt, primùm quidem vt Siciliam subigerent, deinde verò, si rem feliciter gessissent, vt Peloponnesum etiam, cæteramq; Græciam [*in suam potestatem redigerent,*] & qui omniũ tam superioris, quàm nostræ memoriæ Græcorum imperium iampridem maximũ obtinent, vos [*omnium*] mortalium primi sustinuistis classe (qua [*illi*] cuncta obtinuerũt) & cùm aliis naualibus prœliis [*iam*] superastis, tum etiam hoc (vt verisimile videtur) nunc vincetis. Homines enim, postquàm eorum vires in ea re, qua se cæteris præstare putant, fractæ fuerint, multo minorem in posterum de se ipsis opinionem concipiunt, quàm si nunquam anteà [*quicquam de se tale*] sensissent. Et opinione sua, propter quam animos elatos habebant præter spem frustrati etiam infra vires virtute succumbunt. Id quod Atheniensibus nunc accidisse credibile est. Quod verò ad

nos

nos attinet,tū quia pristina nostra virtus,(qua licet [*rerum nauticarum*] adhuc essemus imperiti,belli fortunā tentauimus) nunc validior est,tū quia summæ virtutis opinio[*iam*] ad eam accessit,quòd[*viros*] fortissimos vicerimus,spes vnius cuiusq; [*nostrum*] duplo maior[*esse debet.*] Plerunque autē maxima spes maximā etiam animorum alacritatē[*hominibus*] affert in rebus,quas gerendas suscipiunt. Quòd autem hostes nostrum apparatum[*in suis nauibus instruendis*] æmulentur, [*magnamq; propugnatorum copiam in eas imposuerint,*] hæc ratio nostræ quidem consuetudini familiaris est,nec imparati aduersus singulas illorum[*naues*]erimus.Illi verò postquàm multi quidem grauis armaturæ milites præter [*ipsorum*] consuetudinem supra tabulata steterint, multi etiam terrestres iaculatores, vt ita loquar, & Acarnanes,& alij, qui naues conscenderint, qui ne sedentes quidem rationem inuenient, qua telum [*ad certum scopum*] emittere possint, qui fieri poterit, vt ipsas naues in periculum non coniiciant, & omnes inter se ipsos perturbationem non excitent,dum nō suo more [*in ipsis nauibus,vt in terra facere solent,*] sese mouebunt? Si quidem ne multitudo quidem nauium ipsis proderit: si quis vestrum hoc etiam [*fortasse*] formidat, quòd non cum pari: [*sed longè maiori*] nauium numero sit pugnaturus.Nam in exiguo[*loci spatio*] multæ[*naues*] erunt tardiores ad exequendum ea,quæ [*gubernatores*] volunt: opportunissimæ autem machinamentis, quæ præparauimus ad eas profligendas. Quod autem verissimum est, cognoscite ex iis, quæ nos certò intellexisse arbitramur. Nam isti malorū magnitudine fracti, & præsentibus difficultatibus superati, ad desperationem sunt redacti,non apparatu, [*copiisq; suis*] freti potius, quàm temeritate fortunæ, quam quoquo modo possunt,periclitari volūt,vt vel per vim nauib.elabantur,vel postea,[*nisi hac ratione ex nostris manibus elabi, & vela in altum facere possint,*] itinere terrestri [*aliquo*] se recipiant, quippe qui peiore conditione nunquam sint futuri, quàm nunc sunt. Aduersus igitur talem confusionem, & infestissimorum hominum fortunā, quæ seipsam [*nobis*] tradidit, iratis animis contendentes pugnam conferamus: & existimemus simul quidem æquissimum esse, aduersariorum suppliciis iracundiam animi saturare, qui dicere audent se iusta de causa huc venisse, vt nos suos hostes vlciscerentur, simul etiam in nobis, [*& penes nos*] futurum inimicos propulsare, & id, quod vulgò dicitur, suauissimum esse,[*suos inimicos vlcisci.*] Quòd autem[*isti sint nobis*] inimici,atque[*adeò*] inimicissimi,omnes[*hoc probè*] nostis,qui in nostram[*regionem*] nos in seruitutem redacturi venerunt. Quam rem si feliciter gessissent viros quidem acerbissimis cruciatibus; at liberos, & vxores summa turpitudine affecissent,& vniuersæ Reipub.turpissimum[*seruitutis*]cognomentū imposuissent. Quare nullum [*de nobis*] rem molliter gerere decet, neque pro lucro ducere,quòd illi sine[*nostro*]periculo abeant. Nam parta etiam victoria hoc ipsum sunt facturi. Illud etiam præclarum certamen [*est futurum, quod nobis gloriam immortalem afferet,*] si faciamus ea,quæ facere debemus,& volumus,vt[*videlicet*]& istos puniamus,& vniuersæ Siciliæ firmiorem,[*quàm antè,*]libertatem restituamus,qua prius etiam fruebatur. Atque ea pericula sunt rarissima, [*& maximè expetenda,& plurimi facienda,*] quæ,si offendas, minimum damnum, si rem feliciter geras,maximas vtilitates afferunt. Atque Syracusanorum quidem duces, & Gylippus, his verbis & ipsi suos milites adhortati,vicissim[*suas*] naues statim[*militibus*] implere cœperunt,postquàm animaduerterunt &[*ipsos*] Athenienses[*idem facere.*] Nicias verò propter pręsentem rerum statum animo perculsus,&animaduertens quantum periculum, & quàm vicinum iam esset, quòd tantum non iam [*obuiam hosti*] essent processuri, & existimans (quod[*hominibus*] in maximis prœliis accidere solet) [*suis*] omnibus rebus aliquid adhuc deesse, quòd à se nondum præparatum esset, nec dum oratione satis ampla cum ipsis [*militibus*] à se actum esse, [*vt eos officij moneret, & ad rem fortiter gerendam adhortaretur,*] rursus vnum quenque trierarchorum vocabat, singulos & patrum,& tribuum,& propriis nominibus appellans.Et orabat vnum quenque,in quo aliquid splendoris inerat,ne se ipsum proderet, néve [*illis,*] quorum maiores illustres essent,paternas, [*ac auitas*] virtutes [*ac illustria facinora*] delerent. Eosdem etiam admonebat patriæ, quæ

[*omnium*] liberrima esset, & in qua vnicuique arbitratu suo, citra præscriptum, ac imperium alterius vitam instituere liceret. Alia præterea commemorabat, quæcunq; homines in huiusmodi tēporis articulo iam constituti, reseruare, ac dicere solent, non vt alicubi res priscas, [*ac inanis garrulitatis plenas*] effutire, videantur, & [*quæcunque alia his*] similia de vniuersis, [*vt*] & de vxoribus, & de liberis, & de Diis patriis proferri cōsueuerunt: sed quæ in præsenti pauore vtilia [*dictu*] putantes, alta voce pronuntiant. Atq; hic quidem non quantū satis esset potius, quàm quantum sibi per temporis angustias concessum esset, se [*suos milites*] cohortatum ratus, [*ex concione*] digressus, peditatum ad mare duxit, & instruxit aciem quàm latissimè potuit, vt sociis naualibus ad fiduciam animo concipiendam quàm maximo esset adiumento. Demosthenes verò, & Meander, & Euthydemus (hi enim duces in Atheniensium naues ascenderant) à suorum castrorum statione soluentes, sine mora nauigarunt ad portus pontem, [*quem Syracusani iunctis triremibus transuersis, in ipso portus ostio collocatis fecerant,*] & [*ad*] fauces relictas, [*& à Syracusanis nondum præclusas,*] qua eruptio fieri poterat, quòd [*illac*] per vim foras exire vellēt. Syracusani verò, sociiq; cùm [*suas & pedestres, & nauales copias*] prius, [*quàm hostilis classis illuc perueniret,*] eduxissent, nauibus tot numero, quot & antè habebāt, cum earū parte ad ipsas portus fauces, qua eruptio fieri poterat, excubias agebāt, & [*reliquam classem*] in reliquo portu circuncirca [*disposuerant,*] vt vndiq; simul impressionē in Athenienses facerent, & peditatus simul ipsis subsidio veniret ad quācunque partem & ipsæ naues appulissent. Præerant autem classi apud Syracusanos, Sicanus, & Agatharchus, vterq; [*vnum*] totius [*naualis exercitus*] cornu tenens: Pythen verò, & Corinthij medium [*spatium tenebant.*] Postquàm autem Athenienses ad pontem [*quem in portus faucibus Syracusani iunctis triremibus transuersis fecerant,*] accesserunt, primo quidem impetu naues ad ipsum [*præsidij causa*] collocatas, impressione facta superarunt, & [*portus*] claustra soluere conabantur. Postea verò, cùm Syracusani, sociique in ipsos vndique inueherentur, non amplius ad pontem, [*portusq; fauces*] tantum, sed etiam in ipso portu prœlium fiebat. Erat autem atrox, & quale nullum superiorum [*fuerat.*] Magnam enim animorum alacritatē adhibebant vtriusq; classis nautæ ad impetum in aduersarios faciendum, quotiescunq; [*hoc facere*] iussi fuissent. Multa quoq; certatim [*vtriusq; classis*] gubernatores ad artem suam pertinentia alij contra alios excogitabant. Et [*milites*] qui [*nauibus*] vehebanrur, [*earumq; defensores erant,*] quoties nauis impressionē in nauem fecissent, operā dabant ne ipsi, qui ex tabulatis pugnabant, cætero artificio, [*cæterisq; nautis, & gubernatoribus qui variis artibus ad hostem superandum vtebātur,*] inferiores essent. Et vnusquisq; in munere sibi assignato, primus apparere, [*cæterisq; præstare*] conabatur. Quòd autem in exiguo [*loci spatio*] multæ naues confligerent, (nam hę naues, quarū maximus erat numerus, in angustissimo [*spatio*] tūc pugnarunt. parū enim aberat quin vniuersæ naues vtriusq; classis ducentas efficerent) incursiones quidē paucæ fiebant, quia vel retrocedendi, vel perrūpendi, [*ac erumpendi*] nulla facultas dabatur: cōcursus verò frequentiores erāt, prout quęq; nauis in nauē incidisset, vel dum fugeret, vel dū impressionē in aliam faceret. Et quandiu quidē nauis [*aliā*] inuadebat, [*tandiu milites,*] qui ex tabulatis pugnabant, abundè iaculis, & sagittis, & lapidibus aduersus eam vtebantur. Cùm autem [*naues*] iam confligerēt, [*earum*] propugnatores, qui manus cōserebāt, vtrinq; in alienas naues ingredi conabātur. Multis autē in partib. cōtigit, vt ꝓpter loci angustias, partim q̄dē [*isti*] impressionē in illos facerēt, partim verò illi in istos incurrerēt, & duę, quin etiā alicubi plures naues vni necessariò adhærescerent. Contigit etiā, vt gubernatores, has quidē vitandi, illas verò per insidias inuadēdi, nō sigillatim: sed variis in partibus vndiq; cura circūsisteret, vtq; strepitus ingens, qui à multis nauibus cōcurrētibus edebatur, simul & pauorē afferret [*iis, qui nauibus vehebātur,*] & auditum adimeret eorū, quę ab hortatoribus, [*ac nautarū moderatoribus*] pręcipiebātur. Multa enim hortatorū adhortatio vtrinq; audiebatur, ex arte [*hortatoria,*] & ꝓpter pręsens vincēdi studiū. Atheniensiū quidē, vt [*gubernatores, remiges, ac milites*] per vim eruptionē facerent, exclamantiū, vtq; nūc, si vnquā alias, alacriter [*suam*] salutem

con-

conseruantes in patriam redire conarentur. Syracusanorum verò, & sociorum [*exclamantium,*] præclarum esse illorum fugam impedire, partaq; victoria suam quemq; patriã [*gloria*] augere. Præterea vtriusq; classis duces, sicubi [*gubernatorẽ*] aliquem animaduertissent cum sua naui cessim ire accitũ nominatim [*eius*] tierarchum percontabãtur, Athenienses quidẽ, nũm [*isti*] retrocederẽt, quòd infensissimorum hostium agrum, [*ipso*] mari, cuius imperiũ non exiguo [*labore, nec per exiguum tempus*] obtinuissent, iã amiciorẽ putarent. Syracusani verò, num quos Atheniẽses planè scirent vehemẽter cupere quauis ratione effugere, hos fugientes, ipsi fugerent. Dum autẽ nauale prœliũ [*ab illis*] ancipiti marte committeretur, vtrorumq; peditatus, qui in terra erat, magnũ animi certamẽ sustinebat, & rei euẽtum admodũ attentè expectabat. Ac Syracusanus quidem [*exercitus animis ad certamen admodum attentis erat,*] quòd iã pro maiore gloria sibi comparanda contenderet. Athenienses verò, qui [*Syracusanos*] inuaserant, quòd metuerẽt ne in fortunã præsenti longè deteriorẽ delaberentur. Athenienses enim, quòd omnes suas fortunas, [*omnemq; spem*] in nauibus posuissent, de futuro [*prœlij naualis euẽtu*] adeò timebãt, vt nullus [*alius maiore metu percelli posset,*] atq; hac ipsa de causa nauale prœlium inæqualiter, [*ac impari conditione,*] ex terra [*vtriq;*] spectare cogebãtur. Nam cùm spectaculũ esset è propinquo, nec omnes pariter eodem spectarẽt, si qui suos alicubi vincentes aspexissent, se ipsos colligebant, [*& pristinas animi vires resumebant,*] & ad implorandam Deorum fidem se conuertebant, ne se salute fraudarent. Alij verò, qui suos vinci vidissent, planctu, simul & vociferatione vtebantur, & ex iis, quæ fieri cernebant, animis etiã multo magis frangebantur, quàm qui in ipso prœlio versabantur. Quinetiã alij, vbi oculos in aliquã partem conuertissent, in qua ancipiti marte pugnaretur, (propter permixti, confusiq; certaminis continuationẽ, [*qua fiebat, vt dignosci non possent qui sui, qui hostes, qui victi, qui victores essent:*]) ipsis etiã corporibus, prout animo erant affecti, cum vehementi metu simul nutãtes in maxima animi anxietate versabãtur. Semper enim parum aberat quin euaderent, aut perirent. In eodem autem Atheniensiũ exercitu, quandiu [*classes*] æquo marte pugnarunt, licebat [*hac*] omnia simul audire, lamenta, clamores, vincentes, victos, [*&*] alia, quæcunque magnus exercitus in magno discrimine [*positus,*] multifariam proferre cogitur. Illorum etiam militibus, qui in nauibus erant, idem, quod his, accidebat. Donec tandem Syracusani, sociiq;, (cùm nauale prœlium ad multum diem vtrinque pertinaciter commissum fuisset) Athenienses in fugam verterunt, & minimè dubiè [*fugientibus*] instantes, magno clamore, & cohortatione vtentes, terram versus [*eos*] persequi cœperunt. Tunc verò nauticus quidem exercitus, alius alio, quotquot in alto capti non fuerant [*in terram*] delati, in [*sua*] castra euaserunt. Peditatus verò, non amplius diuersam rationem sequens, [*ita vt alij hoc, alij illud facerent:*] sed vniuersi vno impetu cum ploratu, gemituq; grauiter, [*ac indignè*] ferentes ea, quæ fiebant, partim quidem opem nauibus ferendum accurrebant, partim verò ad reliquam munitionum partem, vt eam tutarentur, [*properabant.*] Alij verò (quæ maxima erat portio) se ipsos iam circunspiciebant, & qua sibi salutem parerent. Tunc autem [*in Atheniensium castris*] tãtus extitit pauor, vt nullus ex superioribus hoc maior extiterit. Et cladẽ illi similem [*hic*] acceperunt, quam [*Lacedæmonijs*] ad Pylum attulerunt. Cùm enim Lacedæmoniorũ classis [*illic*] profligata fuisset, prĕterea ipsorum quoq; ciues, qui in insulam traiecerant in ea [*plerique*] perierunt. Quamobrem Athenienses itinere terrestri (nisi quid inopinatum accideret) se seruatum iri desperabant. Post prœlium autẽ nauale, quod acerrimè commissum fuit, in quo multæ naues, multiq; mortales perierunt, Syracusani, sociiq; victoriam adepti, nauium fractarum tabulas, ac reliquias, & cæsorum corpora sustulerunt, & in vrbem reuersi, trophæum statuerunt. Athenienses verò prĕ magnitudine præsentium malorum, ne cogitarunt quidem de suorum cadaueribus, nauiumque fragmentis repetendis, ac recipiendis, sed de noctu protinus abeundo consultabant. Demosthenes autem, cùm Niciam adisset, censebat reliquas naues iterum instruendas, & sub auroram, si possent, eruptionem tentandam. Dicebat enim plures adhuc naues ad

nauigationem idoneas sibi superesse, quàm hostibus. Atheniensibus enim naues circiter sexaginta supererāt, hostibus verò, pauciores, quàm quinquaginta. Cùm autem Nicias ei assentiretur, & naues implere vellent, nautæ illas conscendere nolebāt, quòd aduerso prœlio perterriti essent, nec amplius se superiores fore sperarent. Atque hi quidem vniuersi iam itinere terrestri se [*aliquò*] recipere in animo habebant. Sed Hermocrates Syracusanus suspicatus quid illi in animo haberent, & ratus atrocē rem fore, si tantus exercitus itinere terrestri sese [*illinc*] reciperet, & in aliqua Siciliæ parte subsideret, vnde rursus bellum sibi facere vellet. Magistratus adit, eosque monet hostibus per negligentiam minimè permittendum esse, vt noctu abirent (simul autem & hæc, & alia, quæ ipsi videbantur, dicebat) sed omnibus Syracusanis, sociisq; iam exeundum, & vias obstruendas, & locorum angustias præoccupandas, atque custodiendas. Illi verò, & ipsi non minus, quàm ille, idem sentiebant, & [*hæc*] facienda censebant. Sed [*addebant*] se non putare homines lætos, & ex nauali, eoq; magno prœlio recens reuersos, & quiescētes, præterea quòd dies festus esset (fortè enim tunc apud ipsos dies festus Herculis erat) imperata facilè facturos. Nā præ ingenti victoriæ gaudio plerosq; per eum diem festum sese ad potationē conuersuros, & se existimare illos sibi in quibuslibet [*aliis rebus*] obtemperaturos potius, quàm in præsentia sumptis armis [*aduersus hostem*] exituros. Sed cū magistratibus hæc reputantibus difficilia factu videretur, & Hermocrates [*hæc*] ipsis persuadere non posset, postea ipse hæc commentus est, veritus ne Athenienses nemine prohibente, difficilima quæque loca noctu prius transirent, [*quàm ipsi ex vrbe egrederentur,*] nonnullos è suis sodalibus cum equitibus, quum iam aduesperasceret, ad Atheniensiū castra mittit. Qui [*eò vsque*] prouecti, vnde quis exaudiri posset, & quibusdā euocatis, quasi Atheniensium essent amici (erant enim nonnulli internuntij, qui Niciā de rebus vrbanis certiorem faciebant) imperarunt, vt Niciæ significarēt, ne ea nocte copias abduceret, quòd Syracusani vias obsedissent: sed postridie copiis per otium instructis abiret. Atq; illi quidē, [*qui illuc ab Hermocrate missi fuerant,*] cùm [*hæc*] dixissent, discesserunt. Hi verò ducibus Atheniensium renuntiarūt ea, quæ [*ex Syracusanis nuntiis*] adierant. Duces autem ob istum nuntium ea nocte supersederunt, nullam subesse fraudem rati. Cùm autem ne sic quidem statim discessissent, ipsis & insequentem diem [*illic*] remanere placuit, vt milites pro præsenti facultate conuasarent quam commodissimè possent, & cætera quidem omnia relinquere: solis verò rebus, quotquot ad corporis victū ac vestitum essent necessariæ, assumptis, abire. Syracusani verò, & Gylippus cum peditatu quidem prius egressi, [*quàm illi discederent,*] & vias per [*suam*] regionē, qua verisimile erat Athenienses iter facturos, obstruxerunt, & riuorū, ac fluuiorū transitus custodiebāt. Et in locis ad excipiendum exercitū opportunis, qua [*transiturus*] videbatur, vt [*eius trāsitum*] impedirent, acie instructa stabant. At cū classe profecti, Atheniensium naues à littore abstraxerunt. Aliquot etiam concremarunt (quod vel ipsi Athenienses facere in animo habuerant) cæteras verò per otiū, nullo prohibente, vt quæque fortè aliquo delata fuerat, religatas in vrbem traxerunt. Postea verò, cùm Niciæ, & Demostheni [*res omnes ad profectionem necessaria*] satis præparatæ esse visæ sunt, iā tertio à nauali pugna die castra mouerūt. Hæc igitur res erat acerba, non tantùm si quis singula spectet, quòd [*nimirū*] amissa classe vniuersa discederēt, & pro magna spe, [*quā antè conceperāt,*] cùm ipsi, tū etiā [*vniuersa*] ciuitas in [*salutis*] discrimē esset adducta, sed etiā quòd in castris deserēdis vnicuiq; contingerēt, q̄ nec spectari nec cogitari sine animi angore possent. Nā cū mortui essent insepulti, quoties quis aliquē necessariorū iacērē conspexisset mœrore simul, & metu afficiebatur. Viui verò, qui [*à cæteris abeūtibus, illic*] relinquebātur & vulnerati, & ægroti, multo maiorē mœrorē, quàm mortui viuis afferebāt, & [*multo*] miseriores, quā defuncti, [*ipsis esse videbātur.*] Nā ad preces, & lamentationes cōuersi [*cæteros*] ad dubitationē adigebāt, [*& dubitare cogebāt, quidnā faciendū esset, vtrū illis relictis abeundū, an cū illis remanēdū*] quòd [*illos*] orarēt, vt se abducerēt, & vnius cuiusq; fidē implorarēt, sicubi quis aliquem aut sodalium, aut familiariū animaduertisset, ac ex contubernalium

iam

iam abeuntium ceruicibus penderent, & quousque possent, [*eos*] insequerentur. Quòd si quos corporis vires ante confectum iter defecissent, non sine multis obtestationibus, ac ploratibus [*ab aliis*] deserebãtur, adeò vt omnis exercitus lachrymis repletus, & huiusmodi dubitatione [*retardatus,*] non facilè discedere posset, quamuis ex hostico [*discedendum ipsis esset,*] tum iam vel maiora passis, quàm quæ lachrymis [*vllis satis pro malorum magnitudine*] defleri possent, tum etiam futura metuentibus, ne quid [*grauius in posterum*] paterẽtur. Magnusq; mœror, simul & magna, eaq; mutua inter ipsos incusatio erat. Nihil enim aliud, quàm expugnatæ ciuitati, eiq; non paruæ, quæ profugeret, similes erant. Nam vniuersa multitudo simul proficiscentium non erat infra numerum quadraginta millium. Horũ autẽ cùm cęteri omnes, quod quisq; poterat, prout vtile [*ac necessarium ipsis*] erat, tũ etiam grauis armaturæ milites, & equites, præter consuetudinem, ipsi quoq; sua etiam cibaria sub armis ferebant, alij quidem, propter seruorum inopiam, alij verò, propter diffidentiam. Transfugerant enim & iam pridem [*multi eorum serui,*] & tunc temporis pleriq;. Atq; hæc quidem, quæ ferebant, [*ipsis*] sufficiebant. Nullus enim commeatus in castris amplius erat. Quinetiam cætera ignominia, & æqualis malorum portio, quæ quoddam leuamentum [*aliàs*] habet, quum [*eorundem malorum,*] multos habemus [*socios,*] tamen ne sic quidem tunc facilis [*esse, nec vllum miseriarum solatium ipsis, quamuis multos earundem calamitatum socios haberent, afferre*] videbatur. Præsertim [*cogitantibus*] quanto ex splendore, & gloriæ dignitate, qua initiò præditi fuissent, in quem exitum, & [*in quàm*] humilem fortunam deuenissent. Hæc enim rerũ commutatio illi Græcorum exercitui maxima contigit. Qui enim [*illuc*] iuerant, vt alios in seruitutem redigerent, illis accidit, vt ipsi hoc potius metuentes ne ab illis in seruitutem redigerentur, abscederent. Et pro votis, lætisq; carminibus, cum quibus ad hanc expeditionem profecti, fuissent, rursus cum ominis mali vocibus, quæ his erant contrariæ, discederent. Et ex nauticis facti pedestres iter facerent, animumq; potius ad grauem armaturam, quàm ad classem instruendam appellerent. Hæc tamen omnia propter periculi adhuc impendentis magnitudinem ipsis ferenda videbantur. Nicias autem cernens exercitum animo consternatum, & in magna [*fortunæ*] commutatione constitutum, [*ad singulos ordines*] adiens, vt pro præsenti rerum statu, [*eos*] confirmabat, & consolabatur, & clamore longè maiore, [*quàm vnquam antè fecisset, tunc*] vtebatur, vt ad quosque accedebat, tum propter animi studium, [*ac ardorem,*] tum etiam quòd suæ vociferationis fructum quàm longissimè [*per castra*] manare cuperet.

NICIÆ CONCIO.

Vel in præsenti rerum statu, Athenienses, ac socij, spem oportet habere. Iam [*enim*] nonnulli vel ex asperioribus [*malis,*] quàm sunt ista, [*in quibus versamur,*] incolumes euaserunt. neque supra modum vobismet ipsis succensere vel propter clades [*acceptas,*] vel propter ærumnas, quæ præter dignitatem, [*ac vestra merita, vos*] nunc premunt. Nam & ego, quamuis neque [*corporis*] viribus valentior sim, quam vllus de vobis (vos enim ipsi iam videtis vt morbo sim affectus) neq; felicitate cuiquam secundus [*antea*] fuisse videar, cùm in priuata vita, tum in cæteris rebus, [*quæ ad Reipub. administrationem pertinent,*] nunc [*tamen*] in eodem periculo pendens versor, in quo vel abiectissimæ conditionis homines versantur. Quanquam multa quidem ex patriis institutis ad pietatem Diis præstandam perpetuò feci, multis etiam pietatis officiis, quæ debẽt inuidia carere, [*nec vitio verti,*] mortales sum prosequutus. Quare [*quamuis nostra fortuna prorsus afflicta videatur,*] rerum tamen futurarum spes est audax: sed clades, quas nullo nostro merito accepimus, [*nos*] iam terrent. At fortasse cessabunt. Nam & satis feliciter cum hostibus est actum, & si cui Deorum inuisi bellum hoc suscepimus, satis pœnarum iam dedimus. Etenim & alij nonnulli iam bellum aliis intulerunt, qui cùm humanitus peccassent, pœnas tamen tolerabiles dederunt. Quamobrem verisimile videtur nos quoque nunc debere sperare Deum mitius nobiscum esse acturum

(Iam enim ipsorum [*Deorum*] misericordia, quàm odio sumus digniores) & [*conuenit vos,*] cùm videatis vos ipsos, quales, & qui grauis armaturæ milites acie instructa pergitis, animis non nimis consternari. Quinetiam illud cogitate, vos ipsos, vbicunque consederitis, ibi protinus [*vobis ipsis*] esse ciuitatem, & fore, vt nulla alia Siciliensis [*ciuitas*] aut vestrum, si [*eam*] inuadatis, impetum facilè sustineat, aut si sedes alicubi fixeritis, [*facile vos illinc*] expellat. Iter autem vt tutò, & seruatis ordinibus fiat; operam vos ipsi cautè dabitis, nihil aliud vnus quisq; secum ipse reputans, nisi quocunq; in loco pugnare coactus fuerit, hunc si victoria potiatur, & patriā & vrbem sibi futurū. Iter autē & noctu, & interdiu pariter magna festinatione faciendum erit. Exiguos enim commeatus habemus. Et si quòd amicum oppidum Siculorum nacti fuerimus (isti enim propter Syracusanorum metum adhuc erga nos in fide constanter perstant) iam verò existimate vos in loco tutò esse. Ad eos verò [*nuntium*] præmittite, qui iubeat [*eos vobis*] obuiam venire, & alios commeatus afferre. In summa [*hoc*] sciatis, milites, necessarium esse vobis, viris esse fortibus, quòd nullus sit locus propinquus, quò, si ignauè vos gesseritis, salui peruenire possitis, &, si nunc hostes deuitaritis, cæteros quidem [*de vobis*] ea cōsequuturos, quę reuisere concupiscitis: Athenienses verò magnam [*vestræ*] ciuitatis potentiam, etsi collapsam, erecturos. Viri enim [*sunt*] ciuitas, non autem mœnia, neque naues viris vacuæ. His Nicias exercitum cohortans simul adibat, & sicubi disiunctum nec ordine seruato procedentem videbat, cogebat & in ordinem redigebat. Demosthenes verò nihilominus eadem, aut [*his*] similia apud suos dicebat. Et Niciæ quidem copiæ agmine quadrato ibant, Demosthenis verò [*copiæ*] sequebantur. Lixas verò, & plurimam turbam, grauis armaturæ milites intra medium suum agmen receperunt. Postquam autem ad Anapi fluminis transitum peruenerunt, Syracusanorum, ac sociorum manum illic instructam inuenerunt, quibus fugatis, & transitu in suam potestatem redacto, vltra processerunt. Et Syracusanorum equites obequitantes [*illis*] instabant, & leuis armaturæ milites iaculis [*eos*] incessebant. Atque hac quidem die Athenienses stadia circiter quadraginta progressi castris ad quendam collem positis pernoctarunt. Postridie verò, diluculo iter ingressi sunt, & viginti circiter stadia processerunt, & in quendam campestrem locum descenderunt, ibique castra posuerunt, tum quòd aliquid cibariorum sumere ex domibus illis (is enim locus habitabatur) tum etiam quòd aquam secum illinc afferre vellent. Nam vltra locum illū, ad multa stadia, qua transituri erant, non erat magna aquæ copia. Interea verò Syracusani progressi, transitum vlteriorem muro cinxerunt. Erat autem collis natura munitus, & ab vtraque eius parte [*erat*] torrentis alueus rupibus præceps. Vocabatur autem Acræum lepas, [*id est, promontorium in quo sita est vrbs, cui nomen Acra.*] Postridie verò Athenienses progredi cœperunt, & Syracusanorum, ac sociorum equites, & iaculatores, qui vtrique multi erant, ipsos [*progredi*] prohibebant, & iaculis incessabant, & obequitantes infestabant. Et diu quidem Athenienses pugnarunt, tandem verò in eadem castra rursus se receperunt. Sed commeatus non æquè, [*ac prius,*] amplius habebant. Nam propter [*hostium*] equitatum non poterant amplius [*illinc*] recedere. Manè tamen motis castris, rursus ire perrexerunt, & ad collem muro cinctum, per vim peruenire, [*ac in eum irrumpere*] tentarunt, & ante suas copias inuenerunt pedestrem [*hostium*] exercitum, qui supra [*collis*] munitionem instructus stabat, acie non paucorum scutatorum in longitudinem exporrecta. Is enim locus erat arctus. Athenienses autem munitionem aggressi oppugnare cœperunt: sed cùm telis ex colle, qui erat accliuis, à multis peterentur (qui enim ex superiore loco [*tela iaculabantur, telis ad hostes*] faciliùs pertingebant, [*ac eos assequebantur*]) nec [*eò*] possent perrumpere, retrò se receperunt, atque quieuerunt. Quinetiam casu quædam tonitrua, simul & imbres [*tunc*] extiterunt, vt anni tempore, quod ad Autumnum iam accedebat, fieri solet. Quamobrem Athenienses longè vehementiùs animos abiicere cœperunt, quòd hæc etiam omnia in suum exitium fieri putarent. Ipsis autem quiescentibus, Gylippus, & Syracusani partem quandam copiarum miserunt, quæ ipsos

muro

muro intercluderent à tergo, qua venerant. Sed cùm ipsi quoque vicissim quosdam de suis misissent, [*hoc fieri*] prohibuerunt. Postea verò Athenienses propius planitiem reuersi, [*castris ibi positis*] pernoctarunt. Postridie verò progredi cœperunt: ipsos autē Syracusani vndiq; circunfusi adoriebantur, multosq; sauciabant. Et quoties Athenienses impressionem in eos faciebāt, ipsi se subducebant. Quoties verò recedebant, [*illis*] instabant, præcipuè verò nouissimum agmen carpentes, si fortè [*ea parte*] paulatim in fugam versa, reliquū exercitum perterrefaceret. Et diu Athenienses hoc modo [*Syracusanis*] restiterunt. Deinde quinq;, séx ve stadia progressi, in planitie conquieuerunt. Syracusani quoq; ab illis digressi in sua castra redierunt. Noctu verò Niciæ, & Demostheni placuit, (quoniam ipsorum exercitus malè se habebat, cùm ob omnis commeatus inopiam, qua iam premebatur, tum ob multitudinem eorum, qui in multis incursionibus ab hoste factis vulnerati fuerant) quàm plurimis ignibus accēsis abducere copias, non tamē amplius eadem via, qua constituerant: sed alia ei contraria, quam Syracusani seruabant, mare versus. Totum autē hoc iter, quod exercitus faciebat, non ad Catanā ducebat: sed in aliam Siciliæ partē, Camarinā versus, & Gelam, aliasq; tum Græcas, tum barbaras vrbes in illa [*Siciliæ*] parte sitas. Accensis igitur multis ignibus, per noctem proficisci cœperunt. Sed (vt vel in omnibus, præcipuè verò maximis exercitibus, præsertim & noctu, & per hosticum, & hoste non procul [*ab ipsis*] distante, iter facientibus, metus, & pauor excitari solet) ipsos incessit trepidatio. Et Niciæ quidem copiæ, quemadmodum præibant, sic etiam [*in eodem ordine*] simul perstiterunt, longeque præcesserunt. At Demosthenicarum copiarum dimidia ferè, atque adeò maior pars [*à reliquo exercitus corpore*] distracta est, & ordinibus non seruatis pergebat. Prima autem luce, [*quamuis iter solutis ordinibus, & incompositè facerent,*] tamen ad mare peruenerunt, & viam nomine Helorinam ingressi, ire pergebant, vt cùm ad Cacyparim fluuium deuenissent, secundum ipsum fluuium per mediterranea in superiora loca se conferrent. Sperabāt enim hac etiam Siculos, quos accersissent, obuiam sibi venturos. Sed cùm ad fluuiū venissent, hîc quoq; quoddam Syracusanorū præsidium inuenerunt, quod muris, valloq; transitum præcludebat; sed eo [*præsidio*] per vim [*illinc*] depulso, fluuium illum traiecerunt, & rursus ad alium fluuiū nomine Erineum contenderunt. Hac enim duces [*iter fieri*] iusserant. Interea verò Syracusani, ac socij, vbi dies illuxit, & Athenienses abisse cognouerunt, plerique Gylippū insimulabāt, quòd Athenienses sciens, prudensq; dimisisset. Quare celeriter persequentes, qua progressos non difficile norāt, sub horam prandij [*eos*] adipiscuntur. Cùm autē assequuti fuissent Demosthenis milites, qui postremi erāt, & tardè, & incōpositè iter faciebāt, quòd noctu tūc perturbati fuissent: cōfestim [*eos*] aggressi pugnare cœperūt. Syracusanorū autē equitatus ipsos faciliùs circundedit, & in exiguū loci spatiū cōtraxit, quòd tunc [*à Niciæ copiis*] essent separati. Nā Niciæ exercitus vlterius progressus distabat [*illinc*] centū, & quinquaginta stadia. Nicias enim [*agmē*] ociùs ducebat, quòd existimaret minimè salutare esse in huiusmodi tempore cunctari vltrò, & dimicare: sed quàm celerrimè sese recipere, ita vt [*milites*] eatenus pugnarent, quatenus cogerētur. Demosthenes verò, multiplici, eoq; assiduo labore magis ac magis premebatur, quòd ipsum posterius digressum, hostes priorē vrgerēt. Cū autē tunc Syracusanos insequētes animaduertisset, non tā progrediebatur quā ad prœliū aciem instruebat, donec cunctatus, ab ipsis est circumuētus, & cùm ipse, tū Athenienses, qui cum ipso erant, in magna perturbatione sunt constituti. Nam conclusi intra quendam locū, qui muro circundatus erat, & viam hinc & inde, & non paucos oleas habebat, [*à circunfusa hostium multitudine telis, ac*] missilibus vndiq; petebantur. Huiusmodi autem assultibus, non autē stataria pugna haud ab re Syracusani vtebantur. Nā aduersus homines desperatos periculum subire, non amplius tam è re illorū, quàm Atheniensiū erat. Simul etiā [*Syracusani*] nonnihil sibi parcebāt, propter manifestū rei feliciter gestæ successum, quē iā adepti erāt, ne prius [*quàm hostes debellassent*] aliqua [*ratione ipsi ab illis*] absumerētur, [*& grauiorē aliquā cladē acciperēt,*] & existimabāt vel sic, hoc ipso [*pugnæ*] genere illos à se perdomitos, captū i-

ri. Cùm igitur Gylippus, & Syracusani, sociiq; totum diem vndique telis [*hostem*] petentes, animaduertissent Athenienses, sociosq; vulneribus, ac aliis ærumnis grauiter afflictos, per præconis vocem edixerunt, primùm quidem, si quis ex insularum incolis ad se transire vellet, ea conditione, vt liber esset. Quædam autem, non multæ tamen ciuitates [*ad ipsos*] transierunt. Postea verò & cum cæteris omnibus, qui cum Demosthene erant, compositio facta est ea lege, vt arma traderent, [*eorum*] nullus mortem obiret aut violentam, aut in vinculis, aut inopia rerum ad victum necessariarum. Vniuersi autem, qui se ipsos dediderunt, erant numero sex hominum millia, omnemq; pecuniam, quam habebant, deposuerunt, [*eam*] in supina scuta coniicientes, & quatuor scuta repleuerũt. Atq; hos quidem [*Syracusani*] confestim in vrbem abduxerunt. Nicias verò, eiusque milites eodem die ad fluuium Erineum peruenerunt, eoque traiecto, in edito quodam loco copias, [*& castra*] collocauit. Postridie verò Syracusani eum adepti, dixerunt, Demosthenis milites sese dedidisse, & ipsum quoq; idem facere iusserunt. Ille verò, quòd his fidem non haberet, induciis cum [*hoste*] factis equitem misit, qui [*rem*] exploraret. Cùm autem [*eques*] reuersus renuntiasset [*Demosthenis milites sese*] dedidisse, [*Nicias*] per caduceatorem Gylippo, Syracusanisq; respondit, se paratum esse ad transigendum pro Atheniensibus, vt, quos sumptus in bellum Syracusani fecissent, hos [*omnes ipsis*] restitueret, ea conditione, vt ipsi [*seipsum, &*] suum exercitum dimitterent. Donec autem pecunia persolueretur, se daturum obsides ex Atheniensibus, singulis talentis in singula obsidum capita taxatis. At Syracusani, & Gylippus his cõditionibus non acceptis: sed impressione in eos facta, & vndiq; circunstantes, hos etiam ad vesperum vsque telis petierunt. Ob commeatus autem, & rerum aliarum inopiam hi quoque malè se habebant. Sed tamen obseruato noctis silentio discedere statuerant. Quamobrem arma sumpserunt: sed Syracusani [*hoc*] senserunt, & ad arma conclamarunt. Athenienses verò, cùm cognouissent se non latere [*hostem,*] rursus [*arma*] deposuerũt, exceptis ferè trecentis? Isti enim per media [*Syracusanorum*] præsidia perrumpentes, per noctẽ contenderunt, qua potuerunt. Nicias verò, cùm dies illuxisset, exercitum abducere cœpit, Syracusani verò, & socij [*ipsos abeuntes*] vrgebant eodem modo, [*quo pridie,*] telis, & iaculis vndique petentes. Sed Athenienses properabant ad flumen Assinarum, quamuis simul quidem vndique grauiter vrgerentur [*assiduis*] multorum equitum, ac alius multitudinis incursionibus, quod aliquo modo meliùs secum actum iri putarent, si flumen illud traiecissent: simul etiam lassitudine, bibendique desiderio. Cùm autẽ ad ipsum peruenissent, nullo iam ordine [*in ipsum*] irrumpunt: sed vnusquisque primus [*id*] transire cupiens. At hostes [*illis*] instantes transitum iam difficilem reddebant. Quod enim iter conferti facere cogerentur, alij super alios cadebant, & [*alij alios*] conculcabant, & alij quidem in tela, & arma incidentes confestim peribant, alij verò se ipsi mutuò complectentes, secundo flumine ferebantur. In vlteriorem etiam fluminis ripam transgressi Syracusani (erat autem prçceps) & dispositi, è superiore loco Athenienses telis conficiebant, multos etiam auidè potantes, & inter se ipsos in cauo fluminis alueo perturbatos. Peloponnesij verò [*illuc*] descendentes trucidarunt eos præcipuè, qui erant in fluuio. Et aqua confestim est corrupta. Sed quamuis & cœno, simul & sanguine esset polluta, nihilominus tamen bibebatur, & de ea multi inter se digladiabantur. Tandem verò cùm multa cadauera alia super alia in flumine iam iacerent, & exercitus profligatus esset, partim quidem apud amnem, partim verò, si quis etiam effugerat, ab equitibus, Nicias se Gylippo dedidit, quòd ipsi maiorem, quàm Syracusanis fidem haberet. Et cùm illi, tum etiam [*cæteris*] Lacedæmoniis permisit, vt arbitratu suo de se statuerent: sed [*hostes*] orauit, vt cæteros milites [*Athenienses*] occidere cessarent. Postea verò Gylippus imperauit, vt [*Athenienses*] iam viui caperentur: & cæteros, quotquot [*à Syracusanis*] nondum occultati fuissent (horum autem numerus erat magnus) viuos [*in vrbem*] deduxerunt: quinetiam trecentos illos, qui noctu per media [*Syracusanorum*] præsidia transierant, missis, qui [*eos*] persequerentur, comprehenderunt. Verùm huius exercitus ea quidem pars, quæ

in v-

in vnum publicè contracta fuit, haud magna fuit. ea verò, quæ [*à priuatis hominibus*] surrepta, [*ac suppressa*] fuit, magna fuit. Hisq; tota Sicilia fuit repleta, quippe quòd [*isti Niciæ milites*] non ex pactione (quemadmodum illi, qui cum Demosthene erant) capti fuissent. Quædam etiam [*horum*] non exigua pars interiit. Hæc enim strages [*à Syracusanis, eorumque sociis tunc edita,*] maxima fuit nec vlla minor earum [*omnium,*] quæ in hoc Siculo bello factæ fuerunt. Et in cæteris incursionibus [*ab hostibus in Athenienses factis,*] quæ, dum iter fieret, frequentes fuerunt, non pauci obierunt. Multi tamen etiam euaserunt, partim quidem, vel statim, partim verò, vel post toleratam [*aliquandiu*] seruitutem, & postea fuga elapsi. His verò Catanam erat receptus. Syracusani autem, & socij congregati, ac assumptis quàm plurimis potuerunt captiuis, & spoliis, in vrbem redierunt. Et cœteros quidem Atheniensium, ac sociorum, quoscunque ceperant, in lapicidinas demiserunt, eam custodiam tutissimam esse ducentes. Niciam verò, ac Demosthenem inuito Gylippo necauerũt. Gylippus enim pręclarũ certamen, [*atq; victoriæ præmium*] sibi fore putabat, si præter cætera, ipsos etiã hostiũ duces ad Lacedæmonios [*ex eo bello*] portaret. Accidit autem, vt alter quidẽ, Demosthenes [*videlicet,*] esset ipsorum hostis acerrimus, propter res in insula [*Sphacteria,*] & ad Pylũ gestas: Nicias verò, ob has ipsas [*res,*] amicissimus, [*atque gratissimus ipsis esset.*] Nicias enim inductis Atheniensibus ad fœdera cum Lacedæmoniis facienda, magno studio contendit, vt Lacedæmoniorum ciues in insula capti dimitterentur. Quamobrem & Lacedæmonij in eius amorem erant propensi, & ipse maximam Gylippo fidem habens, se [*ipsi*] dedidit. Sed Syracusanorum quidam (vt ferebatur) partim quidem veriti ne ille, quòd colloquia cum illo habuissent, propterea habita quæstione felicem rerum suarum statũ perturbaret, partim verò (& præcipuè Corinthij) ne aliquibus pecunia adductis (quia diues erat) aufugeret, atque rursus aliquid rerum nouarum in ipsos moliretur, sociis [*ad hoc faciendum*] inductis, eum interfecerunt. Atque Nicias quidem ob hanc, aut [*aliam*] huic quàm proximam causam morte mulctatus fuit, vir profectò omniũ, mea saltem ætate, Græcorum minimè dignus, qui eò infelicitatis deueniret, propter pietatis studium, quo Deos colere consueuerat. Captiuos autem, qui erant in lapicidinis, Syracusani duriter initiò tractarunt. Eos enim quòd multi in loco depresso essent, primùm soles, & præterea graues æstus vehementer infestabant, quia nullo tecto tegebantur [*sed semper sub dio manebant,*] & noctes contrà autumnales, ac frigidæ superuenientes propter munitionem nouos ipsis morbos afferebant. Præcipuè verò quòd propter loci angustias omnia in eodem [*loco*] facerent, & præterea cadauera simul alia super alia iacerent coaceruata, [*eorum;*] qui propter vulnera, & propter mutationem, ac propter huiusmodi [*causas*] moriebantur. Erant etiam [*illic*] odores intolerabiles, præterea fame, simul & siti premebantur. Nam per octo menses [*Syracusani*] singulis eorum vnam aquæ cotylam, & duas frumenti cotylas dederunt. Denique quæcunque alia mala credibile est homines in huiusmodi locum detrusos perpeti, nullum horum fuit, quin ipsis acciderit. Atque septuaginta quidem dies vitam sic [*omnes*] egerunt [*in angusto loco*] stipati. Deinde verò, præter Athenienses, & si qui Sicilienses, aut Itali cum illis militauerant, cœteros [*omnes*] diuendiderunt. Quot autem in vniuersum capti fuerint, arduum quidem est accuratè declarare. Veruntamen non pauciores fuerunt septem millibus. Hæc autẽ clades Gręcis illata, earum [*omnium,*] quę in hoc bello cõtigerunt, maxima fuit, atq; adeò (vt mihi saltẽ videtur) [*vel omnium aliarũ,*] quas Græcis illatas fuisse fama accepimus, eademque victoribus splendidissima, victisque calamitosissima. Nam omnibus in rebus prorsus victi, nec vlla in re leuiter afflicti: sed funditus (vt dici solet) euersi fuerunt, & peditatus, & classis, denique nihil fuit, quin perierit. Et pauci à multis domum redierunt. Atque hæ quidem sunt res in Sicilia gestæ.

THVCYDIDIS, OLORI F. DE BELLO PELOPONNESIACO, LIBER OCTAVVS.

HOc autem [*tantæ cladis*] nuntio Athenas allato, [*Athenienses*] diu ne præcipuis quidem militibus, qui ex ipso prœlio euaserant, & [*rem infelicissimè gestam,*] apertè nuntiarant, fidem habuerunt, vt [*omnia*] sic, [*vt illi retulerant,*] funditus euersa crederent. Sed postquam [*rei veritatem*] cognouerunt, oratoribus, qui cum aliis [*ciuibus*] hanc naualem expeditionem studiosè suaserant, erant infensi, quasi [*hanc*] ipsi non decreuissent: quinetiam irascebantur & ariolis, & vatibus, & [*cæteris omnibus,*] quotquot aliquid afflatu diuino correpti dixerant, quo tunc ipsos in Siciliæ capiendæ spem induxerant. Vndique autem omnia ipsos mœrore afficiebant, & pauor, animiq; consternatio maxima profectò, propter id, quod acciderat, [*ipsos*] circunstabat. Simul enim affligebantur, quòd & priuatim, & publicè priuati essent & multo peditatu, & equitatu, & iuuentute, qualem alteram superesse non videbant. Simul etiā quòd viderent non satis esse nauium in naualibus, nec [*satis*] pecuniæ in ærario, [*nec satis ministrorum in vrbe,*] nec armamentorum ad nauticos vsus necessariorum, in præsentia de sua salute desperabant, & hostes ex Sicilia cum classe confestim in Piræum aduersus se venturos arbitrabantur, præsertim, tanta victoria potitos, quinetiā hostes, qui in illa regione [*agro Attico finitima*] sedes habebant, tunc certè cum bellico rerum omnium apparatu duplo maiore, [*quàm antè,*] suosq; socios defectione [*ab Atheniensibus facta,*] vna cum ipsis iam totis viribus terra, mariq; [*suam Rempub.*] oppugnaturos. Veruntamē (vt in præsenti rerum statu facultas dabatur) visum est non oportere succumbere: sed & classem parare, materia [*ad eam ædificandam*] & pecunia, vnde possent, comparata, & socios præsidiis firmare, [*tutari, ac in officio, & fide continere,*] & præcipuè Eubœam, & res vrbanas aliqua ex parte corrigere, sumptusq; minuere, & creare aliquē Magistratum seniorum, qui de præsenti rerum statu, dum [*adhuc*] tempus opportunum esset, ante [*cæteros omnes*] cōsultarent. Denique (quod vulgus facere solet) propter præsentis metus magnitudinem ad omnia rectè administranda parati erant. Vt autem hæc ipsis visa sunt, sic etiam fecerunt: atque hæc æstas excessit. Insequenti autem hyeme propter res ab Atheniensibus in Sicilia adeo malè gestas, vniuersi Græci protinus animis erecti fuerunt. Et illi quidem, qui neutrorum erant socij, à bello nequaquam amplius abstinendum, vel si nullus ipsos rogaret: sed aduersus Atheniēses vltrò eundū [*censebant.*] Singuli enim illos, si rem in Sicilia feliciter gessissent, etiam aduersus se venturos fuisse existimabant, simul reliquum bellum breue futurum ducebant, cuius se participes esse, præclarum [*sibi*] fore [*putabant.*] Qui verò Lacedæmoniorum erant socij, simul omnes longè maiore studio, quàm antè, multis ærumnis celeriter liberari cupiebant. Præcipuè verò qui Atheniensium imperio parebant, vel supra vires ad defectionem ab ipsis [*Atheniensibus*] faciendam erant parati, quòd animi impetu, [*ac libidine cæca*] de rebus iudicarent, nec vllum rationi locum amplius relinquerent, quippe qui putarent fore, vt in sequenti æstate [*Athenienses*] superarent. Lacedæmoniorū verò ciuitas cùm propter hæc omnia fiduciam concipiebat, tū verò præcipuè quòd Siculi socij cùm magnis copiis, classis accessione iam necessariò facta, ineunte statim vere, vt erat verisimile, ipsis præstò futuri, essent. Itaq; cùm vndiq; bonam spem haberent, obiecta omni cunctatione bellum capessere statuerunt, secum reputātes, si hoc [*bellum*] felicem exitum habuisset, se in posterum & huiusmodi periculis liberatum iri, cuiusmodi fuisset & illud, quod ipsis ab Atheniensibus creatum fuisset, si res Siculas in suam potestatem redegissent. Et illis euersis, futurum, vt totius Græciæ imperium tutò iam obtinerent. Confestim igitur Agis eorum Rex, hac hyeme cum quodam exercitu ex Decelea

lea profectus, pecuniam à sociis ad classem comparandam exegit, & ad Maliacum sinum deflectens, ob vetustas inimicitias ingentem Oetæorum prædam egit, & ex ea pecuniam collegit. Achæos quoque Phthiotas, aliosque populos, qui Thessalorum imperio in illa regione parebant, conquerentibus, ac inuitis Thessalis, obsides quosdam, ac pecuniam dare coëgit. Et obsides Corinthi deposuit, & [*Corinthios*] in societatem adducere conabatur. Lacedæmonij porrò, centum naues ædificandas [*sociis*] ciuitatibus imperarunt. Atque sibi quidem ipsis, ac Bœotis, quinas & vicenas vtrisque faciendas assignarunt; Phocensibus verò, & Locris, quindecim; & Corinthiis, quindecim; Arcadibus, & Pellensibus, & Sycioniis, decem; Megarensibus, & Trœzeniis, & Epidauriis, & Hermionensibus, decem. Cætera quoque comparabant, vt sub veris initium protinus inituri bellum. Per hanc ipsam hyemem Athenienses quoque, quemadmodum constituerant, ædificandis nauibus operam dederunt, materia [*ad opus faciendum*] comparata, & Sunio munito, vt naues, quæ commeatum ipsis subueherent, tutò circumueherentur, [*& Athenas sine periculo peruenirent.*] Et deserta munitione, quam in agro Laconico extruxerant, quum in Siciliam traiecerunt, cæterisque sumptibus cõtractis, siquis in res inutiles, [*parumq; necessarias*] fieri videbatur. Sed in primis prospiciebant ne socij à se deficerent. Dum autem hæc vtrique facerent, ipsoque [*renouandi*] belli apparatu nullam aliam speciem præberent, quàm eorum, [*qui tunc primum bellum*] inciperent, primi [*omnium*] Euboënses ad Agin hac hyeme legatos de defectione ab Atheniensibus [*ad Lacedæmonios*] facienda miserunt. Ille verò cùm eorum orationem admisisset [*consiliumque collaudasset,*] Lacedæmone accersiuit Alcamenem Sthenelaidæ [*filium,*] & Melanthum, [*duos ciuitatis*] principes, vt in Eubœam [*eos mitteret.*] Illi verò cum trecentis [*Laconicis*] libertis in ciuitatem nuper ascriptis venerunt, & [*Agis*] transitum [*in Eubœam*] ipsis præparabat. Interea etiam & Lesbij venerunt, quòd & ipsi defectionem [*ab Atheniensibus*] facere vellent. Bœotis autem eos adiuuantibus, Agis [*eorum verbis*] adductus est, vt res quidem Euboicas intermitteret, Lesbios verò in defectione facienda iuuaret, & res ad eam necessarias præpararet, & Alcamenem præfectum [*ipsis*] daret, qui in Eubœam nauigaturus erat. Atque Bœoti quidem decem naues polliciti sunt, Agis verò, decem. Hæc autem ignara ciuitate Lacedæmoniorum transacta sunt. Agis enim, quandiu cum suis copiis apud Deceleam egit, ius habuit & copias mittendi, siquò vellet, & contrahendi, & pecunias exigendi. Atque tunc temporis vel multo magis (vt ita loquar) ei, quàm [*cæteris*] Lacedæmoniis, qui in vrbe erant, socij parebant. Quòd enim exercitum secum haberet, quocunque se contulisset formidabilis aderat. Et hic quidem Lesbiis operam dabat, [*ac eos adiuuabat ad peragendum, quod cupiebant.*] Chij etiam, & Erythræi, cùm & ipsi ad defectionem faciendam essent parati, non ad Agin: sed ipsam Lacedæmoniorum ciuitatem se conuerterunt. Cum ipsis etiam [*illuc*] iuit legatus [*missus*] à Tissapherne, qui Regis Darij Artaxerxis [*filij,*] prætor inferioris prouinciæ erat. Nã & Tissaphernes Peloponnesios [*ad bellum Atheniensibus acriter faciendũ*] incitabat, & pollicebatur se [*copiis ipsorum*] stipendiũ prębiturũ. Nuper enim à Rege impetrauerat tributa, quę ex suã prouincia [*Regi debebantur,*] quæ [*Regi*] debuerat, quòd [*ea,*] propter Atheniẽses, à Gręcis ciuitatibus exigere nõ potuisset. Existimabat igitur se faciliùs [*in posterum*] tributa recepturum, si Athenienses [*bello*] vexasset, simul etiã se Lacedęmoniorum societatẽ Regi conciliaturũ, & Amorgen Pissuthnæ filiũ nothum, qui defectionẽ [*à Rege*] circa Cariam fecerat, quemadmodũ ipsi Rex imperauerat, aut viuũ adductũrũ, aut interfecturum. Chij igitur, & Tissaphernes communiter eadẽ contendebãt, [*ac in eadem re peragenda elaborabant.*] Sub idẽ autẽ tempus Calligetus Laophontis, Megarensis, & Timagoras Athenagoræ [*filius,*] Cyzicenus, sua vterq; [*patria*] extorris, qui apud Pharnabazum, Pharnabaci [*filium*] habitabant, Lacedæmonem venerunt, à Pharnabazo missi, vt naues [*à Lacedæmoniis peterent, quas*] in Hellespontũ trãsportarẽt, vtq; ipse quoq; si posset, [*eadem impetraret,*] (q̃ Tissaphernes cõtẽdebat) & ciuitates in sua prouincia, sitas ab Atheniẽsibus per defectionẽ a-

lienaret, operaque sua Lacedæmoniorum societatem Regi celeriter conciliaret. Cùm autem vtrique separatim hæc agerent, qui à Pharnabazo, & qui à Tissapherne missi fuerãt, ingens concertatio inter Lacedæmonios extitit, his quidem, vt in Ioniam, & Chium; illis verò, vt in Hellespontũ classis, & exercitus prius mitteretur, persuadere nitentibus: Lacedæmonij tamen Chiorum, & Tissaphernis postulata multo lubentiùs admiserunt. Nam & Alcibiades eos adiuuabat, qui Endio [*tunc*] Ephori magistratum gerenti erat arctissimo hospitalis amicitiæ vinculo iunctus, quæ à patre cœperat. Vnde propter hospitium, [*eiusq; consuetudinem, ac ius,*] illorum familia nomen etiam Laconicum obtinuit. Endius enim Alcibiadis [*filius*] appellabatur. Lacedæmonij tamen Phrynin hominem [*Chiis*] vicinum in Chium prius miserunt, vt exploraret an & naues tot ipsis essent, quot dicebant, & an cæteras facultates vrbs [*illorum*] haberet, quas fama erat eam habere. Cùm autem ille ipsis renuntiasset hæc vera esse, quæ audierant, confestim & Chios, & Erythræos in societatem receperunt. Et quadraginta naues ipsis mittendas decreuerunt, quod non minus, quàm sexaginta illic essent, ex illis [*sociis ciuitatibus contractæ,*] quas Chij dicebant. Atque primùm quidem ex istis [*quadraginta nauibus, quas Chiis promiserant,*] decem erant missuri, & Melancridam, qui ipsorum nauarchus erat. Deinde [*verò*] cùm terræmotus extitisset, pro Melancrida Chalcideum miserunt, & pro decem nauibus quinque [*tantùm*] in Laconica præpararunt. Et hęc hyems exiit, huiusque belli, quod Thucydides conscripsit, vndeuicesimus annus excessit. Ineunte autem vere, statim, Chiis instantibus, vt naues [*sibi*] mitterentur, & metuentibus, ne Athenienses resciscerent, quæ agitabantur, (nam omnes clàm illis legatos [*Lacedæmonem*] miserant) Lacedæmonij miserunt tres viros Spartanos Corinthum, vt quàm celerrimè ab altero mari, in id, quod Athenas spectat, nauibus per Isthmum transuectis, omnes in Chium nauigare iuberent, tam eas, quas Agis præparauerat in Lesbum [*mittendas*] quàm cæteras. Erant autem illic vniuersæ sociarum [*ciuitatum*] naues numero vnde quadraginta. Calligetus autem, & Timagoras Pharnabazi legati huius classis in Chium proficiscentis participes esse noluerunt, neque pecunias dederunt, quas secum attulerant, vt classis mitteretur, quinque & viginti talenta: sed postea per se cum alia classe nauigare statuerunt. Agis autem, cùm vidisset Lacedæmonios primùm in Chium [*classem mittere*] statuisse, ne ipse quidem aliud [*in præsentia faciendum esse*] censuit: sed socij, cùm Corinthum conuenissent, [*quid faciendum esset*] consultare cœperunt. Ipsis autem visum est primùm [*quidem,*] in Chium esse nauigandum, duce Chalcideo, qui quinq; naues in Laconica præparauerat. Deinde [*verò,*] in Lesbum, duce Alcamene, quem etiam Agis [*eò mittere*] statuerat. Postremò verò, in Helespontum proficisci. Clearchus autem Ramphij [*filius*] classi illuc profecturæ præfectus fuerat. Primùm autem dimidiam nauium partem per Isthmum transportandam [*censuerunt,*] & confestim istas [*illuc*] proficisci [*voluerunt,*] ne Athenienses animum potius aduerterent ad eas, quæ [*tunc*] proficiscerentur, quàm ad eas, quæ postea [*illuc*] transportarẽtur. Etenim ab hac parte propalam nauigare statuerant, contempta Atheniensium imbecillitate, quòd ipsorum nulla magna classis [*vsquam*] adhuc appareret. Cùm autem [*hoc*] ipsis placuisset, confestim etiam vnam & viginti naues transportarunt. Corinthij verò, quamuis ipsi [*Lacedæmonij*] nauigationem vrgerent, [*& ad celeriter abeundum illos solicitarent,*] cùm illis tamen nauigare noluerunt, priusquàm omnes Isthmiorum dies festos, qui tunc erant, celebrassent. Agis verò paratus erat [*ad hoc ipsis concedendum,*] vt ipsi quidem Isthmica fœdera tunc minimè rumperent, ipse verò classem suam faceret, [*ac suam esse simularet.*] Verùm cùm Corinthij [*hoc illis*] concedere nollent: sed mora interponeretur, Athenienses consilia Chiorum faciliùs senserunt, & Aristocrate, vno è ducibus, [*illuc*] misso, illos insimularunt. Chiis autem negantibus [*se quicquam rerum nouarum moliri, tunc Athenienses*] iusserunt eos ex societatis iure naues secum mittere ad fidem faciendam, [*Chios nihil aduersus Athenienses moliri: sed in societatis officio constanter permanere.*] Illi verò, septem miserunt. Harum autem nauium [*ad Athenienses*] mittendarum hæc fuit causa, quòd Chiorum

rum

rum quidem plebs ignoraret ea, quæ clàm agitabantur: pauci verò, qui horum erant conſcij, plebem nondum hoſtilem habere vellent, priuſquàm aliquod firmum præſidium, adepti eſſent, & Peloponneſios nequaquam amplius venturos expectarent, quia diutius morabantur. Interea verò Iſthmici ludi committebantur. Et Athenienſes (nam [*Iſthmicorum ludorum fœdera*] fuerant indicta) ſpectatum eos venerant. Et Chiorū conſilia [*ad defectionem ſpectantia*] multo manifeſtiùs deprehenderunt. Et poſtquàm [*illinc*] diſceſſerunt, confeſtim ſeſe prępararunt, vt [*cauerent*,] ne [*Corinthiorum*] naues clam ipſis ex Cenchreis proficiſcerentur. Illi verò, poſt ludos celebratos, cum vna & viginti nauibus, quibus præerat Alcamenes portu ſoluentes Chium verſus ire cœperunt. Cùm autem Athenienſes primùm totidem nauibus aduerſus eos proceſſiſſent, [*eos*] in altum elicere conabantur. Sed cùm ad multas horas Peloponneſij [*claſſem hoſtilem in altum*] ſequi noluiſſent: ſed retroceſſiſſent, ipſi quoq; Athenienſes receſſerunt. Nam ſeptem Chiorum naues, quas in eo numero ſecum habebant, nequaquam fideles exiſtimabant, ſed poſtea aliis ſeptem, & triginta inſtructis, eos terrā legentes perſequuti ſunt ad Piræum [*agri*] Corinthij. (Eſt autē portus deſertus, & extremus, ad [*agri*] Epidaurici confinia ſitus) atque Peloponneſij vnam nauem, quæ curſum in alto tenebat, amiſerunt: cæteras verò contractas, in portum deduxerunt. Cùm autem Athenienſes & à mari nauibus [*eos*] adorti fuiſſent, & in terram deſcendiſſent, ingens tumultus, ac perturbatio [*inter hoſtes*] excitata eſt. Et [*illorum*] pleraſq; naues Athenienſes in terra lacerauerunt, & Alcamenem ducē interfecerunt. Sed ipſorum quoq; [*Athenienſium*] nonnulli obierunt. Cùm autem [*ab illis*] dirempti fuiſſent, naues quidem, quot ſatis eſſe videbantur, diſpoſuerunt, quæ ſtationem aduerſus hoſtiles obtinerent, cum reliquis verò in paruulæ inſulæ ſtationem ſe receperunt, in qua non multum [*illinc*] diſtante, caſtra poſuerunt, & [*nuntium*] Athenas ad ſubſidium [*accerſendum*] miſerunt. Nam & Peloponneſiis, poſtero die & Corinthij ad opem [*ipſorum*] nauibus [*ab hoſte obſeſſis*] ferendam aduenerunt, nec multo pòſt & alij finitimi. Sed cùm animaduertiſſent hanc [*nauium*] cuſtodiam in loco deſerto [*ſibi*] laborioſam fore, [*quid faciendū eſſet*,] dubitabant. Et [*primùm*] quidem naues illas incendere cogitarunt: deinde verò placuit ipſis [*eas*] ſubducere, & cum peditatu ad eas vndique collocato tutari, donec aliqua commoda effugiendi facultas offerretur. Agis etiam his cognitis Thermonem, virum Spartanum ipſis miſit. Fuerant autem & Lacedæmonij iam antè certiores facti de nauium diſceſſu ab iſthmo (Alcameni enim ab Ephoris imperatum fuerat, vt, quum hoc fieret, equitem mitteret, [*qui claſſis diſceſſum ipſis ſignificaret*:] & ſtatim quinque naues, quas apud ſe habebant, & Chalcideum ducem, & Alcibiadem cum eo mittere volebant. Deinde verò cùm iſti [*ad profectionem animis eſſent propenſis, & Chium petere*] properarent, [*interea Lacedæmoniis*] allatus eſt nuntius de [*Peloponneſiacis*] nauibus, quæ in Piræum fuga ſe receperant. Quamobrem animis conſternati, quòd in Ionico bello tunc primùm ſuſcepto offendiſſent, claſſem, quam ex ſuo [*agro ſe miſſuros promiſerant*,] haud amplius mittere, imò verò vel nōnullas [*naues*,] quæ iam diſceſſerant, reuocare ſtatuerunt. Quod cùm intellexiſſet Alcibiades, rurſus Endio, cæteriſq; Ephoris perſuaſit ne per metum à claſſe [*in Chium*] mittenda deſiſterent. Dicebat enim ſe prius [*illuc*] venturos, quàm Chij claſſis cladem ſentirent, & ſe, vbi ad Ioniam appuliſſet, facile ciuitatibus [*Athenienſium amicis, ac ſociis*] perſuaſurum, vt [*ab illis*] deficerent. Se enim Athenienſium imbecillitatem, & Lacedæmoniorum [*in illas*] ſtudium [*ipſis*] commemoraturū. Maiorem enim [*ſibi*,] quàm aliis, fidem [*ab illis*] habitum iri. Quinetiam ipſi Endio priuatim dixit præclarum [*ipſi*] fore, ſi per ipſum & Ionia [*ab Athenienſibus*] deficeret, & Regis ſocietas Lacedæmoniis conciliaretur, nec Agidis hoc præclarum facinus eſſet. Alcibiades enim Agidi erat inimicus. Hic igitur cùm & cæteris Ephoris, & Endio [*rem*] perſuaſiſſet, cum quinque nauibus, & Chalcideo Lacedæmonio diſceſſit: & nauigationis curſum celeriter confecerunt. Per hoc autem idem tempus, ex Sicilia ſe [*domum*] recipiebant & ſexdecim illæ Peloponneſiorum naues, quæ duce Gylippo [*Syracuſanos*] in bello [*aduerſus Athenienſes*] gerendo

adiuuerant; & quæ circa Leucadiam deprehensæ fuerant, & vexatæ à septem & viginti Atticis nauibus, quibus præerat Hippocles Menippi [*filius*,] qui classis ex Sicilia redeuntis reditum obseruabat. Nam cæteræ, præter vnam, Atheniensibus deuitatis, Corinthum appulerant. Chalcideus autem, & Alcibiades inter nauigandum, [*omnes*,] in quos incidissent, comprehendebant, ne ipsorum nauigatio palàm fieret. Et cùm ad Corycum in continente situm appulissent, & ipsos hîc dimisissent, ipsi quidem prius congressi cum nonnullis Chiorum, qui coniurationis erant socij, & qui iusserant ipsos [*re nulli*] prius declarata ad vrbem nauigare, ad Chios ex improuiso aduenerunt. Et Chiorum quidem plebs admirabunda, & attonita erat: pauci verò, [*nobilesq;*] operam dederant, vt Senatus cogeretur. Cùm autem Chalcideus, & Alcibiades dixissent & multas alias naues aduentare, nec vllam de nauium apud Piræum obsidione mentionem fecissent, Chij, & mox Erythræi ab Atheniensibus defecerunt. Postea verò cum tribus nauibus [*illinc*] profecti, & Clazomenas ad defectionem [*ab iisdem*] faciendam induxerunt. Clazomenij autem confestim in continentem transgressi Polichnam [*agri Troiani vrbem*] munire cœperunt, si fortè ipsis opus foret aliquo loco, quò ex parua insula, quam incolebant, sese reciperent. Et omnes quidem, qui defectionem [*ab Atheniensibus*] fecerant, in mœnibus muniendis, ac in apparatu belli erant occupati. Celeriter autem [*de defectione*] Chiorum nuntius Athenas peruenit. Tunc autem [*Athenienses*] existimantes magnum iam ac manifestum periculum se circunstare, neq; cæteros socios vltrò quieturos post defectionem à maxima vrbe factam, illa mille talenta, quæ per totum belli tempus intacta esse cupiebant, confestim propter præsentem pauorem, abrogata lege quæ pœnas proponebat ei, qui vel de his tangendis verba fecisset, vel aliorum sententiam suo suffragio confirmasset, mouenda, nauesque non paucas instruendas decreuerunt. Illarumq; nauium, quæ in Piræo stationem aduersus [*hostium naues*] obtinebant, octo quidem iam mittendas [*censuerunt*,] quæ relicta [*nauium in Piræo obsessarum*] custodia, [*naues*,] quas Chalcideus secum ducebat, insequutæ, nec assequutæ, [*in suam stationem*] sese receperant. His autē præerat Strombichides Diotimi filius. Nec multo pòst alias duodecim ad opem [*cæteris*] ferendā quæ & ipsæ stationem reliquerant, quam aduersus [*naues hostiles*] obtinebant, duce Thrasycle mittendas. Septem etiam Chiorum nauibus abductis, quæ cum ipsis [*hostiles naues*] obsederant, quæ in Pyræo erant, seruos quidem, qui in illis erant, libertate donarunt, liberos verò in vincula coniecerunt. Alias etiam in locū earum omnium, quæ ad obsidendam Peloponnesiorum classem profectæ fuerant, celeriter instructas miserunt, & alias triginta armare in animo habebant. Et magnum erat [*illorum*] studium & nihil parui moliebantur, vt [*suis*] auxilium aduersus Chium mitterēt. Interea verò Strombichides cum octo nauibus in Samum peruenit, & [*illinc*] assumpta vna Samia, in Teum nauigauit, ipsosq; [*Teios*,] vt quiescerent, rogauit. Ex Chio autem in Teum & Chalcideus cum tribus & viginti nauibus traiicere cœpit, & simul Clazomeniorū, & Erythræorū peditatus [*cum eo*] proficiscebatur. Sed Strombichides [*huius aduentū*] præsentiens, prius discessit [*quàm ille veniret*.] Cùm in altū prouectus multas [*hostiū*] naues ex Chio [*contra se venientes*] prospexisset, in Samū fuga se recepit. Illæ verò [*eū*] insequebantur. Illū autē peditatū Teij, cùm initio [*in vrbem*] recipere noluissent, post Athenieñsiũ fugā introduxerūt. Et [*huius peditatus*] plerіq; diu quidē se continuerūt expectātes donec & Chalcideus ab insequēdis hostibus reuerteretur. Sed cùm ille diutius moraretur, ipsi muros demoliti sunt, quos Athenienses extruxerāt, vrbis Teię, qua parte continentē respicit. Illos autē in his demoliendis adiuuerūt aliquot etiā barbari, qui superuenerāt, quib. pręerat Tages Tissaphernis proprętor. Chalcideus verò & Alcibiades, cū Strōbichidē ad Samūvsq; persequuti fuissent, nautas quidē ex Peloponneso nauibus aduectos armarūt, & in Chio [*præsidij causa*] reliquerūt, in has verò Chios nautas, in nautarū Peloponnesiorū locū substitutos, imposuerūt, vt suas naues explerēt, & aliis viginti [*nauibus præterea instructis*,] Miletū petierūt vt ad defectionē [*ab Atheniensibus ad se*] faciēdā inducerēt. Alcibiades enim, cui necessitudo

tudo cum Milesiorum primoribus intercedebat, illorum societatem sibi prius conciliare, quàm classis ex Peloponneso veniret, & Chiis, & sibi ipsi, & Chalcideo, & Endio, à quo missus fuerat, hoc præclarũ facinus attribuere volebat, quẽadmodum promiserat; quòd cũ Chiorũ copiis, & Chalcideo quàm plurimas ciuitates ad defectionem [*ab Atheniensibus ad Lacedæmonios faciendam*] induxisset. Cùm igitur maximam nauigationis partem clandestinè confecissent, nec multò ante Strombichidem, & Thrasyclem (qui cum duodecim nauibus tunc Athenis veniens aderat, & cum [*suo collega illos*] persequebatur) Miletum peruenissent, eam ad defectionem faciendam induxerunt. Athenienses verò cum vndeuiginti nauibus è vestigio [*eos*] persequuti, cùm Milesij eos recipere nollent, ad Ladam insulam [*Mileto*] adiacentẽ appulerunt, ibiq; stationem habuerũt. Prima autem societas per Tissaphernẽ, & Chalcideum inter Regem, & Lacedæmonios post Milesiorum defectionem statim inita, hæc fuit: Lacedæmonij sociiq; societatẽ cum Rege, & Tissapherne his conditionibus fecerunt: Quamcunque regionem, & [*quascunq;*] vrbes Rex habet, & Regis maiores habuerũt, [*hæc*] Regis sunto. Quicquid autẽ pecuniarum, aut quicquid aliud ex vrbibus istis ad Atheniẽses redibat, communiter Rex, & Lacedæmonij, sociiq; prohibento, ne quicquam pecuniarum, aut quicquã aliud Athenienses [*hinc*] accipiant. Itẽ bellum aduersus Athenienses Rex, & Lacedæmonij, sociiq; communiter administrato. Bellumq; [*quod*] aduersus Athenienses [*communiter susceptum fuerit*,] deponere ne liceat, nisi vtrisq; Regi, ac Lacedæmoniis, sociisq; visum fuerit. Quòd si qui defectionem à Rege fecerint, hostes Lacedæmoniis, sociisq; sunto. Si qui etiam à Lacedæmoniis, sociisq; defecerint, hostes eodem modo Regi sunto. Hunc igitur in modum hæc societas inita fuit. Postea verò confestim Chij decem aliis nauibus instructis, ad Anæam nauigarunt, eo animo, vt & de rerum Milesiarum statu certiores fierent, & simul [*illius regionis*] ciuitates ad defectionem solicitarent. Sed cùm nuntium à Chalcideo [*missum*] accepissent, quo redire iubebantur, ac monebantur fore, vt Amorges itinere terrestri cum [*suis*] copiis adesset, ad Iouis templum nauigarunt. Et [*illinc*] perspexerunt sexdecim naues, cum quibus Diomedon post Thrasyclem Athenis adhuc aduentabat. Cùm autem [*eas Chij*] vidissent, cum vna quidem naui Ephesum, cum reliquis verò in orã Teiam diffugerunt. Athenienses verò [*harum*] quatuor quidem vacuas ceperunt, hominibus in terram prius elapsis, reliquæ verò in Teiorum vrbem confugerunt. Chij autem cum reliquis nauibus in altum prouecti, & peditatus cum ipsis, Lebedum ad defectionem induxerunt, & item Eras. Postea verò omnes, & pedestres, & nauales copiæ cum classe domum se receperunt. Sub eadem tempora viginti Peloponnesiorum naues, quas Athenienses pari [*nauium*] numero tunc insequuti fuerant, & in Piræum ingressas obsidebant, repentinà eruptione [*in hostes*] facta, & nauali prœlio [*illis*] superatis, quatuor Atticas naues ceperunt, & [*illinc*] ad Cenchreas profectæ, rursus ad nauigationis cursum in Chium, & Ioniam conficiendum se præparare cœperũt. Astyochus autem Lacedæmone nauarchus ipsis futurus aduenit, penes quem totum illius classis imperium iã erat. Cùm autem peditatus ex Teo discessisset, ipse quoq; Tissaphernes cum [*suis*] copiis [*illuc*] profectus, & si quid murorum in [*vrbe*] Teo reliquum erat, demolitus, discessit. Nec multò post eius discessum Diomedon cum decem Atticis nauibus [*illuc*] profectus, cum Teiis pactionem fecit, vt se quoque reciperent. Et [*illinc*] aduersus Eras profectus, ac adortus, cùm vrbem expugnare non potuisset, discessit. Per idem etiam tempus apud Samum plebs vnà cũ Atheniensibus, qui cum tribus nauibus [*illic*] aderant, aduersus potentes, [*ac nobiles*] arma sumpsit. Et Samiorum plebs ad ducentos ex hisce potentibus ad summum interfecit. Cùm autem [*Samij*] quadringentos [*horum nobilium*] exilio mulctassent, ipsique agros illorum, & domos [*inter se*] distribuissent, & posthæc Athenienses ipsis vt iam fidis, [*& constantibus sociis*] libertatem decreuissent, [*ipsisq; decreto facto permisissent, vt sui iuris essent, suisq; legibus viuerent*,] in posterũ [*ipsi per se suoq; arbitratu, suam*] Rempub. administrarunt, & cum rusticis nihil [*amplius*] cõmunicabant; nec vlli plebei amplius licebat aut [*suas filias*] apud illos elocare, [*illisq; in matrimo-*]

nium dare] aut ab illis [*elocatas vxores*] ducere, [*quòd omne connubij, ac affinitatis cum rusticis contrahendæ ius plebi iam interdixissent.*] Posthæc autem, eadem æstate, Chij (quemadmodum cœperant) nihil de suo studio remittentes, quo vel, sine Peloponnesiis, cum copiis, quas secum tunc habebant, ciuitates ad defectionem inducere conabantur, simul etiam cupientes quàm plurimos eiusdem periculi socios habere, cum tredecim nauibus ipsimet [*sine Peloponnesiis*] in expeditionem aduersus Lesbum sunt profecti, (quemadmodum à Lacedæmoniis dictum fuerat, secundo loco in eam eundum esse,) & illinc in Hellespontum. Simul autem & Peloponnesiorum, qui aderant, & indigenarum sociorum peditatus, Clazomenas, & Cumam profectus est. Eius autem præfectus erat Eualas Spartanus, nauium verò, Diniadas ex finitimis [*vrbi subditis.*] Et naues quidẽ [*Chiorum in Lesbum*] profectæ, Methymnam primùm ad defectionem impulerunt. [*Deinde Chij quatuor nauibus hìc præsidij causa relictis, cum reliquis Mitylenen petierunt, & ad defectionem impulerunt.*] Astyochus verò Lacedæmoniorum nauarchus, cum quatuor nauibus è Cenchreis nauigans in Chium peruenit, quemadmodũ [*illuc initio peruenire*] properabat. Tertio autẽ die quàm ille [*in Chium*] peruenit, quinq; & viginti Atticæ naues ad Lesbum appulerunt, quibus præerat Leon & Diomedon. Leon enim cum aliis decem nauibus, Athenis postea profectus, ad opem [*suis*] ferendam venerat. Sed & Astyochus eodẽ die iam aduesperascente, cùm portu soluisset, & vnam Chiam nauem assumpsisset, in Lesbum nauigare cœpit, vt, si quid posset, [*Lesbiis*] prodesset. Cùm autẽ Pyrrham, & illinc postero die Eressum peruenisset, hìc intellexit Mitylenen ab Atheniensib. cum vociferatione primo impetu captã fuisse. Nã Athenienses, vt ex improuiso venerant, ad portũ appulsi, naues Chias superauerunt, & in terram egressi, iis, qui obstiterant, prœlio victis, vrbem in suam potestatẽ redegerunt. Quæ cùm Astyochus intellexisset tum ex nauibus Eressinis, tum ex tribus Chiis (nam [*ex quatuor*] vna ab Atheniensibus capta fuerat) quæ ex Methymna cum Eubulo veniebant, quæ tunc [*ab Atheniensibus*] interceptæ: sed, quum Mitylene capta est, elapsæ, in ipsum inciderãt, haud amplius Mitylenen contendit: sed cum Eressum ad defectionem faciendam impulisset, & suarum etiã nauium milites armasset, & Eteonico duce illis præposito, Antissam, & Methymnam versus itinere terrestri proficisci iussisset, ipse quoq; cum suis nauibus, & tribus Chiis eodem oram legens contendit, sperans Methymnæos, conspectis suis copiis, fiduciã animo concepturos, & in defectione permansuros. Sed cùm in Lesbo omnia ipsi aduersarentur, suis copiis [*in naues*] receptis, in Chium rediit. Peditatus etiam, qui nauibus vehebatur, & qui in Hellespontum traiecturus erat, rursus in oppida se recepit. Post hæc autem ex sociali Peloponnesiorum classe, quæ ad Cenchream stabat, sex naues in Chium ad ipsos venerunt. Athenienses verò, res in Lesbo rursus constituerunt, & illinc profecti, Clazomeniorum [*vrbem nomine*] Polichnam, quam in continente muniebant, ceperunt, eosq; rursus in vrbem in insula sitam transportarunt, præter defectionis autores. Isti enim Daphnuntem abierunt. Et denuo Clazomenæ in Atheniensium ditionem concesserunt. Eadem æstate, illi etiam Athenienses, qui cum viginti nauibus apud Ladam stationem aduersus Miletum habebãt, copiis in terram expositis ad Panormum [*agri*] Milesij [*oppidum,*] Chalcideum Lacedæmonium ducem, cum paucis occurrentẽ ad vim arcendam, interfecerunt, & tertio pòst die, erecto trophæo, abierunt. Quod Milesij sustulerũt, vt ab illis erectum, qui [*Milesium*] agrum in suam potestatem nequaquam redegissent. Leon autem, & Diomedon cum Atheniensium nauibus, quas ex Lesbo secum duxerant, ex Oenussis insulis Chio adiacentibus, ex Sidussa quoque, & Pteleo (quas vrbes in [*agro*] Erythræo obtinebant) atque ex Lesbo proficiscentes, ex nauibus bellum aduersus Chios administrabant. Habebant autem grauis armaturæ milites legionarios, quos naues conscendere coëgerant, vt earum essent defensores. Et ad Cardamylam expositis in terram copiis, & ad Bolissum Chiis prœlio victis, multisq; cæsis, qui ad vim arcendam obuiam sibi processerant, oppida in hac [*regionis*] parte sita [*vastarunt, ac*] euerterũt. Et [*eosdẽ Chios*] ad Phanas rursus altero prœlio, & tertio ad Leuconium

vico-

vicerũt. Postea verò Chij quidem iam aduersus [*Athenienses*] haud amplius prodire sunt ausi. Illi verò regionem egregiè [*varijs rebus*] instructam, & à bello Medico ad id vsq; tempus illæsam, diripuerũt. Chij enim soli [*omnium*,] quos ego cognoui, post Lacedæmonios, simul & beati, & modesti extiterunt, & quo magis ipsorum ciuitas crescebat, eo magis etiam modestiæ operam dabant, vt magis essent muniti. Et ne ipsam quidem defectionem (si præter id, quod [*ipsis*] tutum, [*ac salutare futurum*] erat, hoc fecisse videntur) facere prius sunt ausi, quàm vna cum multis, iisq; fortibus sociis se belli fortunam periclitaturos existimarunt, & [*priusquam*] intellexerunt ne ipsos quidem Athenienses amplius negare, post cladem in Sicilia acceptam, planè res suas pessimè se habere. Quòd si qua in re præter suam opinionem lapsi sunt, (vt humanitus contingere solet) cum multis hoc peccatum vltro commiserunt, [*& cum multis lapsi sunt*,] qui idem sentiebant, & qui res Atheniensium à multis celeriter euersum iri putabant. Cùm igitur illi maris vsu prohiberentur, & à terra diriperentur, quidam [*ex ipsorum ciuibus*] vrbem Atheniensibus tradere sunt conati. Magistratus autem, quamuis horum consilia sensissent, ipsi tamen quieuerunt: sed Astyochum nauarchũ, cum quatuor nauibus, quæ ipsi aderant, Erythris [*accersitum, in vrbem*] adduxerunt, & [*cum eo*] consultare cœperunt, vt, vel obsidibus acceptis, vel aliquo alio modo, quàm moderatissimè [*suorum ciuium*] insidias, [*conatusq;*] compescerent. Et Chij quidem hæc agebant. Eadem autem æstate extrema, mille, & quingenti grauis armaturæ milites Atheniensium, & mille Argiuorum (Athenienses enim quingentos Argiuorum leuis armaturæ milites iustis armis instruxerant) & sociorum mille, cum nauibus duodequinquaginta, quarum aliquot erant ad armatos portandos, ducibus Phrynicho, & Onomacle, & Scironida, Athenis in Samum traiecerunt, & in Miletum transgressi, castra posuerũt. Milesij verò [*aduersus eos*] egressi cùm ipsi, [*qui erant*] octingenti grauis armaturæ milites, tũ Peloponnesij, qui cum Chalcideo venerant, tum etiam quædam peregrina, [*ac mercenaria*] Tissaphernis auxilia, quinetiam ipse Tissaphernes præsens, & ipsius equitatus prœlium cum Atheniensibus, sociisq; commiserunt. Et Argiui quidẽ, qui suo cornu prœlij initium fecerant, & qui contemptis [*hostibus*,] vt aduersus Iones, & eos, qui suum impetum laturi non essent, ordinibus non seruatis pergebant, à Milesiis superati fuerunt, & paulo pauciores trecentis ex ipsis cæsi fuerunt. Athenienses verò, cùm initiò Peloponnesios vicissent, & barbaros, cæteramq; turbam [*loco*] pepulissent, cum Milesiis non sunt congressi. Sed cùm ipsi [*Milesij*] post fugatos Argiuos in vrbem se recepissent, cùm, alterum suorum [*cornu*] superatum vidissent, [*Athenienses*] ad ipsam Milesiorum vrbem iam victores castra posuerunt. In hoc autem prœlio contigit, vt Iones, vtrinque Dorienses vincerent. Nam & Athenienses vicerunt Peloponnesios in acie sibi oppositos, & Argiuos Milesij. Athenienses autem erecto trophæo, ad vrbem circumuallandũ sese præparabant, quòd locus ille in Isthmi modũ esset angustus. Existimabant enim, si Miletum in suam potestatem redegissent, cætera quoque [*oppida*] in suam ditionẽ facilè ventura. Interea verò iam sub vespertinum crepusculum, ipsis nuntiatur quinque, & quinquaginta Peloponnesiorum, & Siculorum naues tantum non adesse. Nam Hermocrate Syracusano potissimum Sicilienses instigante ad belli reliquias [*cum Peloponnesiis*] persequendas, vt Atheniensium imperium euerterent, viginti naues Syracusanorum, & duæ Selinuntiæ veniebant. Et Peloponnesiorum naues, quæ instruebantur, iam paratæ erant. Therameni autẽ Lacedæmonio præceptum fuerat, vt has vtrasq; classes ad Astyochum nauarchum deduceret, quæ primùm in Eleum insulam Mileto adiacentem traiecerunt. Mox illinc, cùm accepissent Athenienses in Mileto esse, in Iasicum sinum prius nauigarunt, quòd scire vellent quid rerum apud Miletum gereretur. Cùm autem Alcibiades equo [*vectus*] ad Tichiussam [*agri*] Milesij [*castellum*] venisset, ad quam sinus partem [*Peloponnesij cum suis nauibus*] appulsi stationem habebant, res in prœlio gestas intellexerunt. Nam & Alcibiades [*prœlio*] interfuerat, & cum Milesiis, & Tissapherne in acie aduersus hostes steterat. Hic autem ipsis suasit, vt, nisi & Ioniam, &

cæteras omnes res amittere vellent, opem quàm celerrimè Mileto ferrent, néve per suam negligentiam, illam [*ab hoste*] circumuallari paterentur. Atque illi quidem [*huic*] prima luce statim succurrere statuerũt. Phrynicus verò Atheniensium dux, cùm ex Dero de classis hostilis aduentu certior factus fuisset, cùm [*ipsius*] collegæ [*eam*] expectare vellent, vt nauale prœlium committerent, negauit aut se hoc facturum, aut illis, aut alij cuiquam [*hoc facere*] permissurum. Cùm enim aliquanto pòst (vbi planè cognouissent aduersus quot hostiles naues, & quo suarum sufficienter, & per otium instructarum numero aduersus eas certandum esset) [*sibi cum hoste tutiùs*] confligere liceret, se nunquam adductum iri [*dicebat,*] vt turpi [*fugæ*] probro cedens, [*ac infamiæ metu superatus,*] belli fortunam temerè periclitaretur. Nec enim turpe esse, Athenienses cum classe ad tempus cedere: sed longè turpius fore, si, quomodocunq; res cõtingeret, vincerentur, & Respub. non solum in dedecus: sed etiam in maximum periculum incideret, cui propter clades acceptas vix licere [*dicebat*] cum firmo apparatu sua sponte, vel etiam lacessitæ, & magna necessitate coactæ aliquos aggredi, [*& bellum aliis inferre,*] iam verò quomodo ei non coactæ pericula sua sponte suscipere [*liceret?*] Itaq; iubebat illos assumptis sauciis, & peditatu, omniq; instrumento, quod secum attulerant, cæteris verò rebus, quas ex hostico cepissent, relictis, vt naues leuarentur, in Samum quàm velocissimè nauigare. Illinc autem iam nauibus in vnum contractis, incursiones [*in hostem*] facere, sicubi tẽpus opportunum foret. Cùm autem Phrynicus [*suis collegis*] hæc persuasisset, ac fecisset, non magis in præsentia, quàm in posterum, nec in hoc tantùm: sed etiam in omnibus aliis negotiis, quæ ipsi delegata fuerunt, non imprudens est habitus. Hunc igitur in modum Athenienses, statim sub vesperam, imperfecta victoria, castris motis à Mileto discesserunt. Argiui verò propter cladem acceptam irati, ex Samo domum celeriter abierunt. Peloponnesij autem ipso statim diluculo, castris è Tichiussa motis, post [*Atheniensium discessum, ad Miletum*] appellunt, & vnum diem [*illic*] morati, postridie assumptis etiam nauibus Chiis, quas cum Chalcideo venientes hostium classis antè fuerat insequuta, statuerunt ad Tichiussam redire, vt instrumentum, quod ex [*nauibus*] exportatum, [*illic*] reposuerant, assumerent. Cùm autem [*illuc*] peruenissent, Tissaphernes cum [*suo*] peditatu [*ad illos*] accessit, ipsisq; persuasit, vt aduersus Iasum (vbi Amorges, qui [*Regis, à quo defecerat,*] hostis erat, [*se*] continebat) nauigarẽt. Iasum autem repentè aggressi, & [*oppidanis*] non opinantibus alias esse, quam Atticas naues, ceperunt. In hoc autem opere præcipua fuit Syracusanorum laus. Cùm igitur Peloponnesij Amorgem, Pissuthnis filium nothum, qui à Rege defecerat, viuum cepissent, Tissapherni tradiderunt, vt [*eum*] (si vellet) ad Regem abduceret, quemadmodum ipsi [*Rex*] imperauerat, Iasumq; diripuerunt, & exercitus maxima pecuniæ vi potitus est. Hoc enim oppidũ à priscis vsq; temporibus locuples erat. Cęterùm auxilia, quæ Amorges circa se habuerat, [*Peloponnesij*] ad se ipsos traducta nulloq; maleficio affecta, suis ordinibus admiscuerunt, quod [*eorum*] pleriq; essent Peloponnesij. Cùm autem id oppidũ Tissapherni tradidissent, omnesque captiuos, tam seruos, quàm liberos, pactione cum illo facta, vt in singula capita singulos stateres Darios sibi numeraret, postea Miletum redierũt. Et [*illinc*] Pedaritum Leontis [*filium,*] quem Lacedæmonij Magistratum in Chium miserant, ad Erythras vsque itinere pedestri mittunt, cùm iis copiis auxiliaribus, quas circa se Amorges habuerat, & Philippum illic Mileto præficiunt. Atq; hæc æstas excessit. Insequenti autẽ hieme Tissaphernes, posteaquàm Iasum præsidio muniuit, Miletum aduenit, & (quemadmodum Lacedæmone promiserat) menstruum stipendium nauibus omnibus numerauit, singulas drachmas Atticas viritim. In reliquum verò tempus ternos obolos [*quotidie singulis remigibus*] persoluere volebat, donec Regem consuluisset. Dicebat autem se integras drachmas [*singulis*] persoluturum, si [*Rex*] iussisset. Verùm Hermocrate Syracusanorum duce contradicente (Theramenes enim, quòd [*ipse*] non esset nauarchus: sed ad tradendam Astyocho classem cum illis nauigaret, in stipendij exactione remissior erat) tamen inter eos conuenit, vt præter quinq; naues, plusquam

quam

quàm terni oboli viritim persoluerentur. Nam quinq;, & quinquaginta nauibus terna talenta in singulos menses dabat cæterisq; nauibus, quæ vltra hunc numerum erant, ad hanc ipsam rationem[*pro rata portione stipendium*]soluebatur. Hac eadem hyeme, Athenienses, qui apud Samum agebant (ad eos enim domo præterea venerāt,& aliæ quinq; & triginta naues,& [*earū*]duces, Charminus,& Strombichides,& Euctemon,)omnibus nauibus,tam illis,quæ ex Chio,quàm aliis,quæ aliunde venerant, in vnum contractis[*belli prouincias*] inter se sortiti, Miletū quidem naualibus copiis oppugnare: sed aduersus Chium, & nauales, & pedestres copias mittere statuerunt. Quod etiam fecerunt. Nam Strombichides quidem & Onomacles,& Euctemon,cum triginta nauibus,quas habebāt,& cum parte grauis armaturæ militum ad Miletum profectorum,quos secū ducebant in actuariis nauigiis in Chium sortitò nauigarunt. Cæteri verò [*ipsorum collegæ*]apud Samum remanentes, cum quatuor ac septuaginta nauibus mare obtinebant,& classis incursionibus Miletum infestabant. Astyochus verò,vt per id tempus apud Chium obsides propter proditionis metū deligebat, ab hac quidē re abstinuit,postquàm intellexit classem cū Theramene venire,& res sociorū, [*ipsamq; societatem*]in melius proficere. Assumptis autē decem Peloponnesiacis nauibus, totidemq; Chiis in altum vela fecit. Cùm autem Pteleum adortus fuisset, nec expugnasset, Clazomenas traiecit, & iussit eos, qui ex ipsis[*Clazomeniis*] cum Atheniensibus sentiebāt,[*& qui eorum partibus fauebant,*] Daphnuntem,in loca mediterranea migrare, &[*cæteros, qui Lacedæmoniis erant amici,*]ad suas partes transire. Tamus etiam Ioniæ prætor idē iubebat. Sed cùm [*illi*]imperata facere nollēt, vrbem nullis muris cinctam adortus,cùm eam expugnare non posset,ipse quidē Phocæā,& Cumam ingenti vento delatus petiit. Cæteræ verò naues ad Marathusam,Pelen,& Drimyssam,insulas Clazomenis adiacentes appulerūt. Cùm autē dies octo,propter[*contrarios*] ventos illic morati fuissent,[*res omnes,*]quæcunq;[*illic*] erāt expositæ, quæ ad Clazomenios pertinebant, partim quidem diripuerunt, & consumpserunt, partim verò [*in suas naues*] imposuerunt,& Phocæam, & Cumam ad Astyochum redierunt. Dum autem Astyochus hìc esset, Lesbiorum legati [*ad eum*] venerunt, qui defectionē[*ab Atheniensibus ad Lacedæmonios*]facere volebāt. Et ei quidē [*rem*] persuaserūt: sed cùm & Corinthij,& cæteri socij, propter superiorē cladē, [*ad hanc expeditionem illorū causa suscipiendā*] minus essent prompti, [*illinc*]soluēs,in Chium nauigare cœpit. Quamuis autem naues tempestate disiectæ fuissent, postea tamē aliæ aliunde in Chiū peruenerunt. Postea verò Pædaritus, qui fuerat apud Erythras,tunc itinere pedestri ex Mileto profectus,cùm ipse,tum[*ipsius*] exercitus in Chium traiecit. Habebat autē & ex quinq; nauibus ad quingentos milites cum armis à Chalcidensibus relictos. Cùm autem quidam Lesbiorum se defectionem [*ab Atheniensibus*] facturos pollicerentur, Astyochus rem cum Pædarito, Chiisq; communicauit, ac dixit in Lesbum cum classe[*sibi*] proficiscendum esse,vt eam ad defectionem faciendam inducerent. Nam fore[*dicebat,*]vt vel plus sociorum sibi compararent, vel certè(si quid minus succederet) Athenienses vexarent. Sed illi morē ipsi gerere noluerunt. Negauitq; Pędaritus se Chiorū naues ipsi permissurū. Ille verò, assumptis quinq; Corinthiacis nauibus, & sexta Megarica, & vna Hermionica,& Laconicis illis,quas ipse secū duxerat,Miletū ad[*suam*]nauarchiā abiit,multa Chiis minatus, se videlicet nequaquam ipsis opem esse laturū, si qua ope indigerent. Cùm autē ad Corycū[*oræ*]Erythrææ appulisset,[*illic*]stationē habuit. Athenienses verò, qui cū copiis ex Samo in Chium nauigabant, ipsi quoq; ad alteram collis partem [*ab hoste, qui ad alteram partem erat,*] dirimebantur, & [*illuc*] appulerunt, & alteri alteros latuerunt,[*quòd collis interiacens alteros ab alteris dirimeret, ita vt neutri alteros ex sua statione prospicere possent.*] Astyochus autem,cùm epistolam à Pædarito missam accepisset, [*quæ significabat*] quosdam Erythræos captiuos ex Samo dimissos,Erythras ad moliendam proditionem venisse,confestim Erythras iterum est reuectus. Ac parū abfuit quin incideret in Athenienses. Pædaritus etiā ab ipsis[*Chiis, apud quos erat,*]digressus,[*ad Astyochum*]traiecit,&[*simul*]habita quæstione de iis,qui proditionē moliri videbantur,vbi compertū ha-

buerunt rem totam à captiuis, qui ad Samum detinebantur, confictam fuisse, vt [*hac speciosa proditionis moliendæ causa ex hostium manibus euaderent, ac suæ*] saluti consulerent, [*illis*] crimine liberatis; abierunt. [*Et*] alter quidem, in Chium, alter verò, Miletum se recepit, quemadmodum destinarat. Interea verò & Atheniensium classis, quæ è Coryco prope Arginum circumuehebatur, incidit in tres naues longas Chiorum. Et simul ac eas conspexerunt, confestim insequi cœperunt, & ingens tempestas est exorta. Et Chiorum quidem, [*naues*] in portum ægrè confugerunt; Atheniensium verò tres [*naues*] quæ [*ante alias*] longissimè procurrerant, [*ac hostem longissimè fuerant insequuta,*] perierunt, & ad Chiorum vrbem fluctibus eiectę fuerunt, viriq; partim capti, partim interfecti fuerunt. Cæteræ verò in portum Mimanti subiectum, nomine Phœnicuntem, fuga se receperũt. Postea verò [*Athenienses*] hinc ad Lesbũ appulsi, ad munitiones excitandas se præparabant. Eadem hyeme Hippocrates Lacedæmonius ex Peloponneso profectus cum decem nauibus Thuriis, quibus præerat Dorieus Diagoræ [*filius,*] cum duobus aliis collegis, item cum vna Laconica, & altera Syracusana, in Cnidum traiecit. Hęc autem à Tissapherne iam defecerat. Qui autem apud Miletum erant, cùm [*horum aduentum*] sensissent iusserunt dimidium classis Cnidũ tueri, eas verò [*naues,*] quæ ad Triopium stabant, onerariis ex Ægypto venientibus, [*& rem frumentariam aduehentibus*] succurrere. Est autem Triopium, prominens [*oræ*] Cnidiæ promontorium, Apollini sacrum. Athenienses verò, cùm [*hoc*] audissent, & ex Samo venissent, sex naues, quæ præsidij causa stationem ad Triopium habebant, ceperunt. At homines, [*qui vehebantur,*] ex ipsis [*in terram*] aufugerunt. Postea verò [*Athenienses,*] cùm ad Cnidum appulissent, & vrbem nullis muris munitam adorti fuissent, parum abfuit quin [*eam*] caperēt. Postridie verò rursus [*eam*] oppugnarunt. Verùm cùm non amplius æquè, [*ac prius, Cnidiis in oppugnatione*] nocere possent, quòd ipsi [*Cnidij*] per noctem melius [*vrbem*] obsepissent, & præterea illi, qui ad Triopium ex nauibus diffugerāt, ad eos ingressi venissent, Cnidiorũ agrũ percurrerunt, eoq; vastato in Samum redierunt. Per idem tempus, cùm Astyochus Miletum ad classem venisset, res omnes, quæ ad copias alendas sunt necessariæ, Peloponnesiis adhuc abundè suppetebant. Nam stipendium, quantum satis erat [*ipsis*] suppeditabatur, & præterea magna pecuniæ ex Iaso direptæ vis militibus superat. Et Milesij alacriter onera belli sustinebant. Veruntamen illa superiora fœdera, quæ à Chalcideo cum Tissapherne [*Regis nomine*] facta fuerant, Peloponnesiis videbantur quibusdam rebus manca, nec magis pro ipsis, [*quàm pro Rege*] facere. Quamobrem alia Theramene præsente fecerunt; in hæc verba: Pactiones inter Lacedæmonios, sociosq;, & Regem Darium, Regisq; filios, & Tissaphernem, vt fœdera sint, & amicitia his conditionibus: Quæcunque regio, & vrbes sunt Regis Darij, aut quæ patris, aut maiorum [*ipsius*] fuerunt, aduersus istas ne eant, aut belli inferendi causa, aut quoquo modo nocendi gratia, vel Lacedæmonij, vel Lacedæmoniorum socij. Néve tributa exigant ex his vrbibus aut Lacedæmonij, aut Lacedæmoniorum socij. Neque vicissim Rex Darius, aut vllus eorum, quibus Rex imperat, aduersus Lacedæmonios, eorúmve socios eat, vt bellum illis inferat, aut vllo maleficio afficiat. Si qua autem in re Lacedæmonij, vel [*eorum*] socij, Regis opera indigeant, aut rex, Lacedæmoniorum, vel sociorũ [*opera indigeat,*] quicquid alteri alteris mutuò persuaserint, hoc si fecerint, præclarum esse ducatur. Bellum autem, quod cum Atheniensibus, illorumque sociis geretur, hoc vtrique communiter administrent. Exercitui autem, qui in Regis ditione fuerit, si Rex [*eum*] accersiuerit, Rex stipendiũ præbeat. Si qua autem ciuitatum, quæ pactionem, [*fœdusq;*] cum Rege fecerunt, in Regis ditionem inuaserit, cæteri prohibeant, Regiq; pro viribus opem ferant. Rursus si quis eorum, qui sunt in Regis agro, aut eo, cui Rex imperat, in Lacedæmoniorum, vel sociorum [*agrum*] inuaserit, Rex prohibeat, & pro viribus opem [*ipsis*] ferat. Post has pactiones Theramenes quidem, traditis Astyocho nauibus, actuario nauigio discedens, ex hominum conspectu sublatus est. Athenienses verò è Lesbo ad Chium cum [*suis*] copiis appulsi, & terra, ac mari potiti, Delphinium muniuerunt,

runt, locum alioqui & à terra munitum, & portus habentem, nec procul à Chiorum vrbe distantem. Chij verò, tum quòd superioribus prœliis sæpius afflicti fuissent, tum quòd alioqui inter se ipsos animis non admodum bene affecti essent: sed etiam, (quòd Tydeus Ion, eiusq; socij propter Atticismum, [*quasi Atheniẽsium partibus fauissent,*] à Pædarito iam morte mulctati fuissent, & reliqua ciuitatis pars à paucorum dominatu coacta premeretur, [*& in officio per vim parum contineretur:*]) mutuò suspecti essent, quiescebant. His igitur de causis nec ipsi, nec illæ auxiliares copiæ, quæ cum Pædarito erãt, satis firmæ videbantur ad prœlium cum ipsis [*Atheniensibus*] committendum. Miletum tamen miserunt, orantes Astyochum, vt sibi succurreret. Sed cùm ille morem ipsis gerere nollet, Pædaritus de illo, vt Rempub. lædente, Lacedæmonem scribit. Atq; res quidem, quæ ab Atheniensibus in [*insula*] Chio gerebantur, in hoc erant statu. Sed naues ipsorum; quæ apud Samum stationem habebant, incursionibus quidem infestabant eas quæ apud Miletum stabant: sed cùm [*Milesij cum suis nauibus*] aduersus [*Athenienses, ad nauale prœlium*] prodire nollent, [*Athenienses*] in Samum rursus sese recipientes quiescebant. Per eandem hyemem illæ septem, & viginti naues, quæ Pharnabazo à Lacedæmoniis præparatæ fuerant, Calligeti Megarensis, & Timagoræ Cyziceni operâ, ex Peloponneso profectæ, circa solstitium in Ioniam traiecerunt. Illisq; præerat Antisthenes Spartanus. Cum hoc autem Lacedæmonij miserunt etiam vndecim viros Spartanos (quorũ vnus erat Lichas Arcesilai [*filius*]) vt Astyochus eorum consilio vteretur. Ipsis autem præceptum fuerat, vt Miletum profecti, simul cùm alia curarent, vt quàm optimè haberent, tum verò has ipsas naues, vel totidem, vel plures, vel etiam pauciores, in Hellespontum, ad Pharnabazum (si videretur) mitterent, & Clearchum Ramphij [*filium.*] qui in eadem classe vehebatur, [*his*] ducem præficerent, & Astyochum (si vndecim viris placeret) amouerent à nauarchia, & Antisthenẽ [*in eius locum*] substituerent. Nam propter Pædariti epistolas ipsum [*Astyochum*] suspectum habebãt. Cùm igitur hæ naues à Malea per altum nauigarent, ad Melum appulerunt, & cùm incidissent in decem Atheniensium naues, tres [*earum*] inanes ceperunt, & cremarunt. Postea verò, veriti ne [*reliquæ*] Atheniensium naues ex Melo elapsæ (quod accidit) Atheniensibus in insula [*Samo*] stationem habentibus suum aduentũ notum facerent; Cretã versus nauigantes, & confecto lõgiore nauigationis cursu, vt tutiùs iter facerent, ad Caunum Asiæ appulerunt. Hinc verò, quasi in tuto [*iam*] essent, nuntiũ miserunt ad classem, quæ ad Miletũ stabat, vt eius præsidio muniti [*illuc*] deducerentur. Interea verò Chij, & Pædaritus Astyochũ, etsi cunctantem, nihilo tamen minus per nuntios [*ad eum*] missos orabant, vt sibi obsessis opem cum tota classe ferret, nec maximã [*omnium*] socialium vrbium, quæ in Ionia essent, & à mari intercludi [*ita vt eius vsu prohiberetur,*] & à terra latrociniis diripi pateretur. Chiorũ enim serui, quia magnus erat eorũ numerus, atq; adeo, vt in vnica vrbe, excepta Lacedæmone, maximus, simul etiam quia propter [*suam*] multitudinem, in delictis seueriùs [*à dominis*] plectebantur, postquam Atheniensium exercitus munitionibus extructis, in loco tuto iam collocatus esse visus est, multi confestim ad ipsos transfugerunt, atque isti propter notitiam regionis plurima detrimenta [*Chiis*] attulerunt. Dicebant igitur Chij, oportere [*Astyochum*] sibi succurrere; dum adhuc spes, & facultas esset [*operis*] impediendi, quia Delphinium [*adhuc*] muniebatur, & munitio erat imperfecta, & dũ alia maiore munitione [*vrbs Chiorum*] ab [*Atheniensium*] exercitu, nauibusq; circumuallaretur. Astyochus verò, quamuis propter minas, quibus tunc apud ipsos vsus fuerat, [*opem ipsis ferre*] non statuisset, tamen cùm & ipsos socios [*ad opem illis ferendam*] propensos esse vidisset, ad succurrendum paratus erat. Interea verò nuntius ex Cauno venit, septem illas & viginti Lacedæmoniorum naues, & consiliarios adesse. Quamobrem cùm existimasset cætera omnia posthabenda esse, & in hanc rem præcipuè incumbendum, vt & tot naues illis obuiam mitteret, quæ illos [*Miletum*] suo præsidio septos deducerent, vt maris imperium faciliùs obtinerent, & Lacedæmonij, qui ad ipsius actiones explorandas veniebant, [*illuc*] tutò traiice-

rent, confestim omissa in Chium nauigatione, in Caunum nauigauit. In ipsa autem præteruectione, copiis in Con Meropidem expositis, & vrbem nullis cinctā muris, & terræmotu (qui maximus omniū, quos meminimus, illius insulæ incolis contigit) collapsam diripuit, oppidanis in montes dilapsis. Et agrum percurrens, prædam abegit, præter quàm [*hominum*] liberorum. hos enim dimittebat. Ex Co autem in Cnidum noctu profectus, vehementibus Cnidiorū precibus adductus est, ne [*suos*] nautas [*in agrum Cnidium*] exponeret; sed, vt se habebat, confestim nauigaret aduersus viginti Atheniensium naues, cum quibus Charminus, vnus è ducibus, qui apud Samum agebant, obseruabat has septem & viginti naues, ex Peloponneso venientes, ad quas & Astyochus nauigabat. Nam [*Athenienses*] qui in Samo erant, ex Mileto de huius classis aduentu certiores facti fuerāt, & negotium Charmino datum fuerat; vt hanc obseruaret circa Symam, & Chalcen, & Rhodum, & Lyciam. Iam enim [*Charminus*] eas in Cauno esse acceperat. Astyochus igitur, vt se habebat, ad Symam [*celeriter*] tendebat, aduentus sui famā præuertere cupiens, si fortè classem [*hostilem*] in alto nancisci posset. Sed imber, cœlumq; nubilum perturbationem eius nauibus attulit, & effecit, vt in tenebris vagarentur. Et simul ac dies illuxit, cùm eius classis esset dispersa, & sinistrum quidem cornu iam in Atheniensium conspectum veniret, alterum verò circum insulam adhuc vagaretur, confestim Charminus, & Athenienses cum nauibus, quæ pauciores erant, quàm viginti, aduersus [*hostium naues*] tendunt, existimātes has esse naues illas, quas ex Cauno venientes obseruabant. Et impressione [*in eas*] statim facta, tres [*illarum*] depresserunt, aliasq; lacerarunt. Et in hoc prœlio victoriam obtinuerunt, donec pleræque [*Lacedæmoniorum*] naues præter opinionem in ipsorum conspectum repentè venerunt, [*à quibus*] etiam vndiq; conclusi fuerunt. Tunc verò in fugā se coniecerunt, & sex naues amiserunt, at cum cæteris in insulam Teuglussam cōfugerunt. Hinc verò, in Halicarnassum. Postea verò, Peloponnesij quidem, cùm ad Cnidum appulissent, & septem ac viginti naues ex Cauno profectas sibi adiunxissent, cum vniuersā classe Symam petierunt, ibiq; trophæo statuto, in Cnidi stationem redierunt. Athenienses verò cum omnibus nauibus, quæ ad Samum stabant, postquàm nauale prœlium cōmissum intellexerunt, in Symam iuerunt. Cùm autem nec ipsi classem, quæ ad Cnidum stabat, inuasissent, nec illi [*qui illic erant*] in ipsos [*impressionem fecissent,*] sed nauiū armamenta, quæ erāt in Syma, sumpsissent, & Loryma, quæ sunt in continente, oppugnassent, Samum redierunt. Cùm autem omnes Peloponnesiorum naues in Cnido iam essent, reficiebantur, si quid [*in illis refici*] oportebat. Et vndecim illi Lacedæmoniorum viri, cum Tissapherne (aderat enim) agebant cùm de rebus iā transactis, si qua [*illarum*] ipsis non placeret, tum etiam de futuro bello, qua ratione optimè, & maximè ex vtrorunq; vtilitate gerendum esset. Præcipuè verò Lichas cōsiderabat ea, quæ fiebant, & neutrum fœdus, [*aut à Chalcideo*] aut à Theramene benè factum esse dicebat. Indignum enim profectò esse, si cuicunque prouinciæ Rex, eiusq; maiores prius imperassent, huic nunc etiam [*Rex*] imperare vellet. Oportuisset enim [*hoc modo*] & omnes insulas, & Thessaliam, & Locros, & regiones, quæ vsq; ad Bœotorum fines pertinebant, in seruitutem rursus redigi, & Lacedæmonios pro libertate imperium Medorum Græciæ [*ceruicibus*] imponere. Alia igitur [*fœdera*] meliora fieri iubebat, aut istis se non vsurum, [*nec horum conditionibus staturum,*] nec ob has [*pactiones*] vllo stipendio opus esse. Tissaphernes autem indignatus, ab ipsis iratus, & infecto negotio abscessit. Illi verò in Rhodū, à primoribus viris per præconem accersiti, nauigare in animo habebant, sperātes fore, vt insulam & naualibus, & pedestribus copiis instructam sibi adiungerent, simul etiam existimantes se præsentis societatis beneficio posse nauales copias alere, nullam pecuniam à Tissapherne petentes. Protinus igitur per eandem hyemem ex Cnido profecti, & ad Camirum [*ora*] Rhodiæ primùm appulsi cum quatuor & nonaginta nauibus, multis quidem terrorem iniecerunt, rerum, quæ tractabātur, ignaris, & [*ideo*] profugerāt, præsertim quòd vrbs nullis muris esset munita. Sed postea Lacedæmonij cùm & istos, & duarum ciuitatum Lindi, & Ielysi

[*ciues*]

[*ciues*] Rhodios conuocassent, [*ipsis*] persuaserunt, vt ab Atheniensibus deficerent. Atque Rhodus se Peloponnesiis adiunxit. Athenienses verò, cùm [*hoc* intellexissent, sub idem tempus cum classe è Samo soluerunt, [*Rhodiorum defectionem*] anteuertere cupientes, & conspecti quidem sunt tum cursum in alto tenerent. Sed cùm seriùs aliquanto venissent, tunc quidem in Chalcen, hinc verò in Samum celeriter abierunt. Postea verò & ex Chalce, & ex Co, & ex Samo incursiones in Rhodum facientes [*cum Rhodiis hoc modo*] bellum gerebant. Peloponnesij verò pecunias ad duo, & triginta talenta à Rhodiis exegerunt, in cæteris verò rebus, subductis nauibus, [*ibi*] per octoginta dies quieuerunt; [*nec vllam præterea molestiam Rhodiis exhibuerunt.*] Interea verò, quinetiam multo antè quàm ipsi [*Peloponnesij castra*] Rhodum versus mouissent, hæc, [*quæ sequuntur,*] gesta sunt. Alcibiades post Chalcidei necem, & prœlium commissum ad Miletum, in suspicionem Peloponnesiis venit. Cùm autem epistola de eo interficiendo ad Astyochum ab ipsis Lacedæmone missa fuisset (erat enim Agidi inimicus, & alioqui infidus videbatur) metuens, primùm quidem ad Tissaphernem secessit: Deinde [*verò*] apud eum quàm maximè poterat Peloponnesiorum rebus nocebat. Et [*Tissaphernem*] omnia docẽs, [*quæ Peloponnesiis nocere poterant,*] stipendiũ imminuit ita vt pro drachma Attica terni oboli, nec ij assiduè, soluerẽtur. Tissaphernem hortans, vt illis diceret, Athenienses, qui longiore temporis spatio rei naualis peritiam haberent, ternos duntaxat obolos suis [*classiariis*] numerare, non tam propter paupertatem quàm ne sui nautæ propter affluentiam [*stipendij*] insolentiùs viuentes partim quidem, corpora imbecilliora haberent [*stipendium*] impendentes in ea, vnde [*corporum*] imbecillitas contingit, partim verò, classem [*imbecilliorem redderent, eam, ac*] reliquum stipendium [*ipsis*] debitum deserentes, [*ac trierarchi sui loco relinquentes*] vt obsidem. Idem ipsum [*Tissaphernem*] edocuit, vt trierarchos, & ciuitatum duces, pecunia [*ipsis*] data, ad hanc rem sibi concedendam induceret, exceptis Syracusanis. Horum enim [*dux*] Hermocrates, solus [*omnium,*] socialis classis nomine [*huic rei*] aduersabatur. Ciuitates quoque quę pecuniam postulabant, ipse Tissaphernis nomine repulsam passas amandabat dicens, Chios quidem impudentes esse, qui cùm essent [*omnium*] Græcorum ditissimi, & auxiliarium copiarum beneficio seruarentur, postularent tamen vt alij & corporibus, & pecuniis pro ipsorum libertate pericula subirent. Alias verò ciuitates iniustè facere dicebat, si, quæ pro Atheniensibus, antequàm [*ab illis*] defecissent, sumptus facere consueuissent, tunc etiam pro se ipsis tantundem, aut etiam plus conferre nollent. Dicebat etiam Thissaphernem, nunc quidem, quòd suis pecuniis bellum gereret, iure [*suis pecuniis*] parcere. Sed si quando stipendiũ à Rege mitteretur, se stipendium integrũ ipsis redditurum, & ciuitates vt par esset, subleuaturum. Idem [*Alcibiades*] Tissapherni præterea suadebat ne nimium properaret bellum finire, néve vel accitis Phœnicum nauibus, quas instruere statuerat, vel maiore [*Græcorum*] classe conducta, iisdem [*Græcis*] & terræ, & maris imperiũ tradere vellet, sed sineret vtrosq; separatim imperiũ habere. Fore enim dicebat, vt Regi liceret in eosdem [*Græcos,*] à quibus offenderetur, alteram partem immittere. Quòd si ad alteram tantùm partem deueniret terræ marisque imperium, ipsum [*Regem*] destitutum iri sociis, quibuscum opprimeret eos, qui rerum potirentur: nisi vellet ipsemet aliquando copiis adductis cum ingenti & impensa, & periculo adire certamen. Illa autem pericula, quæ paruo sumptu subeuntur, leuiora esse [*dicebat:*] simul etiam [*demonstrabat*] fore, vt [*Rex*] sine vllo suo periculo, [*suisq; rebus saluis*] ipsos Græcos inter se [*certantes*] attereret. Addebat etiam Athenienses imperij socios illi commodiores fore. Imperium enim terrestre minùs, [*quàm Lacedæmonios,*] affectare, & belli gerendi rationẽ [*Regi*] maximè conuenientem, verbis, factisq; sequi. Nam hos quidẽ eius auxiliis munitos in suam ipsorum ditionem maris partem redacturos, illumq; adiuturos in omnibus Græcis subigendis, qui Regis prouincias incolerẽt. Illos verò, contrà, ad [*Græcos*] in libertatem vindicãdos venire. Nec verisimile esse Lacedæmonios, Græcos ab ipsis quidẽ Græcis nunc liberare, ab illis verò barbaris [*eosdem*] non esse liberaturos, si

aliquando ipsos [*Athenienses*] euerterint. Suadebat igitur [*illi,*] vt vtrosque prius attereret,& vbi quàm maximas[*res*] Atheniensibus resecuisset, [*ac eorum opes maximè iam imminuisset,*] tunc demum Peloponnesios ex [*sua*] regione dimitteret. Atque Tissaphernes hanc opinionem magna ex parte conceperat, quantum ex iis,quæ[*ab ipso*]fiebant, coniicere licebat. Alcibiadi enim ob hæc , vt de his bene monenti fidem habens, stipendium Peloponnesiis parcè dabat, neque nauale prœlium committere sinebat: sed etiam dicendo naues Phœnicum venturas, & ex abundanti certaturas, res [*illorum*]euertit.Et ipsorum classi,quæ longè validissima fuerat, vires abstulit, & cætera[*faciebat*]apertiùs, quàm vt se occultare posset ita,quin alacriter,[*& sciens,prudensq́, magnoq́, studio Peloponnesiis aduersari,& quauis ratione illos oppugnare videretur.*] Alcibiades autem hæc Tissapherni, Regiq́;, dum apud illos esse, suadebat, simul quidem, quòd optima factu duceret, simul etiam,quòd suum in patriam reditum curaret,quia sciebat,si eam non euerteret, fore aliquando, vt [*ab Atheniensibus*] oratione sua adductis reditum [*in eam*] impetraret. Existimabat autem se hac ratione potissimũ hoc ab illis impetraturum, si Tissaphernem ipsi familiarem esse constaret. Quod etiam accidit. Nam postquàm milites Athenienses,qui apud Samum erat,eum apud ipsum[*Tissaphernem gratia*] pollere senserunt, partim quidẽ quòd & ipse Alcibiades ad potentissimos illorum viros literas antè misisset cum mandatis,vt apud optimos quosq; viros de se[*in patriã reuocando*]mentionem facerent, [*& dicerent*] se velle [*in patriam*]redire,ea conditione,vt Respub.à paucis regeretur,non autem ab improbissimis,quibusq;,nec à populari statu, à quo fuisset eiectus, & Tissaphernis amicitia illis conciliata,vna cum illis Rempub.administrare.Partim verò,idque magis,sua sponte trierarchi Atheniensium,& potentissimi quique animis erant propensis ad euertendum statum popularem. Hæc autem res in castris prius agitata fuit, mox etiam illinc in vrbem [*est progressa.*] Quinetiam nonnulli ex Samo traiicientes in colloquium cum Alcibiade venerunt. Illo autem [*hanc spem ipsis*] ostendente, se primùm quidem Tissaphernis, deinde verò Regis etiam amicitiam[*ipsis*]conciliaturum, si modò populari statu in Reipub. administratione non vterentur (sic enim Regem magis confisurum)ciuitatis principes magnam spem concipiebãt, fore vt & ad se ipsos, qui malis maximè premerentur, Reipub.administrationem transferrent,& hostes superarent.Hi Samum reuersi,[*coniurauerunt,&*] homines, ad coniurationem idoneos, sibi socios adiungebant, & apud multitudinẽ propalam dicebant Regem sibi amicum fore, & pecuniam præbiturum, si modò Alcibiades restitueretur,& popularis status tolleretur. Vulgus autem, & si statim, [*simul ac rem audiuit,*]nonnihil angebatur iis, quæ tractabantur,[*tamen*]ob magnam stipendij à Rege suppeditandi spem, [*quam animo iam conceperat,*] quiescebat. Illi verò qui paucorum statum [*in Repub.*] constituere cupiebant, postquàm [*rem*] cum multitudine communicarunt, rursus etiam inter se ipsos,& maiorem sodalium partem illa Alcibiades [*promissa, postulata, mentem, & actiones*] expendebant. Et aliis quidem hæc factu facilia, & fide digna videbantur. Sed Phrynicho, qui adhuc erat dux,nihil[*horum*]placebat. Nam Alcibiades(id,quod etiam erat)non magis paucorum dominatum, quàm popularem statum affectare ipsi videbatur, nec aliud quicquam spectare, nisi qua ratione, immutata præsenti ciuitatis disciplina, à sodalibus accersitus,[*in patriam*] reuerti posset. Sibi verò hoc præcipuè prospiciendum esse, [*operamq́, dandam,*] vt nullo dissidio à Rege dissiderent.Nec enim facile factu esse dicebat, cùm Peloponnesij iam æquè, [*ac Athenienses,*]in mari versarentur, & vrbes non minimas in illius[*Regis*]imperio haberẽt, [*Regem*] Atheniensibus adiunctum, quibus diffideret,negotia habere,[*& in grauiores molestias incidere velle,*] cùm ei liceret amicitiam cum Peloponnesiis inire, à quibus nullo maleficio fuisset affectus. Quòd autem attineret ad socias ciuitates, (quibus à se iam promissum fuisse [*dicebat,*] fore vt paucorum dominatu regerentur, quòd ne ipsi quidem amplius in Reipub. administratione populari statu essent vsuri.)dicebat se probè scire,nec illas,quæ defecissent, in suam potestatem magis [*propterea*] redituras,nec illas, quæ [*suo imperio adhuc subiecta*] essent,constantiores

res futuras, [*& in officio, ac fide constantius permansuras.*] Futurum enim [*aiebat*,] vt [*illarum*] ciues nollent sub paucorum dominatu, vel in populari statu seruitutem potiùs pati, quàm libertate frui, apud vtramcunque harum partium hanc adipisci possent. Quinetiam eos, qui honesti, probiq; viri, [*id est, optimates*] vocantur, existimaturos hos [*paucorum dominatus fautores*] non minus negotij, quàm ipsum popularem statum sibi exhibituros, qui duces, ac autores futuri essent calamitatum Reipub. ex quibus [*calamitatibus,*] ipsi, [*qui paucorum dominatus essent studiosi,*] plura commoda consequuturi essent. Præterea sub illorum quidem imperio, se vel indicta causa, & crudeliùs morte mulctatum iri: populare verò statum, suum esse perfugium, & illorũ moderatorem, [*qui illos in officio contineret, ac refrænaret.*] Seq; planè compertum habere [*dicebat,*] ciuitates ipsa experientia edoctas de his ita sentire. Nequaquã igitur quicquam eorum, quæ vel in præsentia ab Alcibiade gererẽtur, sibi placere. Sed qui ex coniurationis sociis [*eò*] conuenerãt, sicut & initiò secũ ipsi constituerant, & præsentes [*conditiones ab Alcibiade oblatas*] acceperunt, & legatos cùm alios, tũ etiã Pisandrũ Athenas mittere parati erant, vt & de Alcibiade [*in patriam*] reducendo agerent, & de tollendo illius Reipub. populari statu, vtq; Tissaphernis amicitiã Atheniensibus conciliarent. Phrynichus autem cùm sciret verba de Alcibiade reducendo factum iri, hæcq; Atheniensibus admissum iri, veritus ne propter ea, quæ à se in contrariam sententiã dicta fuissent, si [*in patriam*] reuersus fuisset, [*se*] maleficio afficeret, quòd [*ipsius reditum*] impediuisset, quoddã huiusmodi stratagema comminiscitur. Mittit ad Astyochũ Lacedæmoniorum nauarchum, circa Miletũ adhuc agentem, clandestinas litteras, quibus significabat Alcibiadem res illorũ corrumpere, qui Tissaphernis amicitiã Atheniensibus conciliaret. Et alias [*multas res*] in [*his*] apertè scripserat. Veniã autẽ sibi dandam esse [*dicebat,*] qui vel cum incommodo [*suæ*] ciuitatis aliquid mali in hostis perniciem moliretur. Astyochus verò Alcibiadem quidem, prȩsertim cùm non amplius æquè, [*ac prius,*] in [*ipsius*] manus veniret, ne vlcisci quidem statuit: Sed ad ipsum Magnesiã profectus, & ad Tissapherñẽ, simul ipsis res ex Samo sibi scriptas dixit, ac ipsis [*eas coram*] indicauit. Et (vt ferebatur) quȩstus priuati causa se Tissapherni adiunxerat cùm in hac, tum in aliis [*rebus, de quibus inter se communicabant.*] Quamobrem etiam in integro stipendio efflagitãdo mollius se gerebat. Alcibiades verò confestim literas Samum ad Magistratus aduersus Phrynichum mittit, [*declarans ea,*] quæ fecerat, & postulans vt capitis supplicio plecteretur. Phrynichus autem perturbatus, & in maximum omnino discrimen adductus ob hoc indicium [*ad Magistratus allatum,*] rursus ad Astyochum scribit, cùm ob superius factum [*de eo*] conquerens, quòd [*ab eo*] non probè celatum fuisset, & nunc se paratum esse ipsis ad internecionem tradere omnem Atheniensium exercitum, qui apud Samum esset, expositis sigillatim omnibus modis, quibus hæc [*ipse Phrynicus*] peracturus esset, quòd Samus nullis munitionibus esset munita. Nec sibi iam inuidiosum esse, [*nec vitio vertendum,*] si propter ipsos in capitis periculum adductus, & hoc, & aliud quiduis potius facturus esset, quàm [*passurus se*] ab inimicissimis funditus perdi. Astyochus verò hæc quoque Alcibiadi indicauit. Phrynichus autem, cùm ipsum iniustè facere præsensisset, & de rebus istis epistolam ab Alcibiade missam tantum non adesse, ipse [*eam*] præuertens, indicium ad exercitum effert, hostes castra inuadere statuisse, quòd Samus nullis munitionibus esset munita, simul etiam quòd non omnis classis intus stationem haberet: & se hæc pro compertis habere, & quàm celerrimè Samum muniendam esse, & cætera [*loca*] præsidiis tuenda. Ipse autem dux erat, harumque rerum administrandarum potestatem habebat. Et hi quidem ad eam muniendam se præparare cœperunt, & propter huiusmodi occasionem, vel sic, [*raptim scilicet, ac festinanter*] Samus, quæ [*alioqui munienda*] erat, celeriùs munita fuit. At non multo pòst literæ ab Alcibiade [*missæ*] venerunt, exercitum [*Atheniensium*] à Phrynico proditum iri, & hostes [*eum*] inuasuros. Alcibiades autem, cùm dignus visus fuisset, cui nulla fides haberetur: at, quòd res ab hostibus faciendas præuidisset, Phrynico, vt [*harum*] conscio, [*hæc*] propter inimicitias, [*quas cum eo gerebat,*]

attribuere [*visum fuisset,*] ipsi nihil nocuit, imò verò, quòd hæc indicasset, suo testimonio [*Phrynici indicium*] magis confirmauit. Postea verò Alcibiades quidem Tissaphernem monebat, ac inducebat, vt amicus esset Atheniensibus; timentem quidem Peloponnesios, quòd maiori cum classe, quàm Athenienses, adessent; cupientem tamen, si qua ratione posset, sibi fidem haberi, præsertim postquàm sensit Peloponnesiorum apud Cnidum de fœderibus per Theramenem [*cum Rege*] factis dissensionem. Nam tunc temporis, cùm illi apud Rhodum essent [*hæc dissensio*] iam extiterat, in qua illum Alcibiadis sermonem [*à me*] antè commemoratum, [*nimirum*] Lacedæmonios ciuitates omnes in libertatem asserere, Lichas verum esse demonstrauit, [*suisq; verbis comprobauit,*] quia negauit hanc pactionem tolerandam esse, vt Rex eas ciuitates obtineret, quibus vel ipse, vel [*eius*] maiores prius aliquando imperassent. Et Alcibiades quidem, vtpote qui magnis de rebus contendebat, Tissaphernem officiis studiosè demerebatur. Atheniensium verò legati, qui cum Pisandro ex Samo missi fuerant, cùm Athenas peruenissent, apud populum verba facere cœperunt, in summā multa colligentes, præcipuè verò [*demonstrantes,*] ipsis licere & Regem socium habere, & Peloponnesios superare, si Alcibiadem restituerent, nec [*in posterum*] eodem modo, [*quo tunc,*] populari statu in Reipub. administratione vterentur. Sed cùm & alij multi pro populari statu contradicerent, & simul Alcibiadis inimici vociferarentur, indignum facinus esse, si violatis [*patriæ*] legibus [*Alcibiades in eam*] rediret, & Eumolpidæ, & Ceryces de mysticis, [*& arcanis sacris ab eo pollutis,*] propter quæ [*in voluntarium exilium*] profugerat, testimonium [*aduersus eum*] dicerent, & per [*sacra, &*] res diuinas [*ipsos Athenienses*] obtestarentur, ne [*eum in vrbem*] reducerent: Pisander progressus ad illorum multitudinem, qui contradicebant, ac indignabantur, singulos illorum, qui contradicebant, [*in medium*] producens interrogabat, quāmnam salutis publicæ spem haberent, cùm Peloponnesij non pauciores, quā ipsi, naues rostratas, easq; [*nauibus ipsorum*] aduersas in mari haberent, & socias ciuitates plures, præterea cùm Rex, & Tissaphernes pecunias illis suppeditaret, ipsis verò nullæ amplius essent, nisi quis Regi persuaderet, vt ad ipsos trāsiret. Cū igitur illi, qui [*à Pisandro*] interrogabantur, responderent nullam [*aliam esse salutis publicæ spem, quàm illam, quam ipse Pisander ipsis proponebat,*] tūc verò palā subiiciebat ipsis: Atqui hoc vobis contingere non licet, [*nec rem istam, quam optatis, adipisci potestis,*] nisi Rempub. modestiùs administremus, & Magistratus ad pauciores [*viros*] deferamus, vt Rex fidem nobis habeat; neq; de Reipub. admistrandæ forma magis, quàm de [*nostra*] salute in præsentia consultemus. Nam & postea nobis licebit [*hæc*] mutare, si quid displicuerit. Alcibiademq;, qui solus omniū, qui nunc viuunt, hoc [*negotium*] conficere potest, [*in vrbem*] reducamus. Populus verò principiò quidem [*hæc*] audiens, de paucorum dominatu [*mentionem à Pisandro factam,*] grauiter ferebat. Sed cùm à Pisandro planè doceretur nullam aliam esse salutis conseruandæ rationem metuens, simul etiam sperans fore, vt & [*hic ipse Reipub. nouus paucorum status*] immutaretur, cessit, [*nec diutius huic mutationi restitit.*] Decretum autem fecit, vt Pisander cum decem collegis proficisceretur ad rem cum Tissapherne, & Alcibiade transigendā, vt è Repub. maximè fore ipsis videretur. Cùm autem Pisander Phrynicum etiam criminatus fuisset, [*populus eum,*] & Scironidem [*eius*] collegam à præfectura amouit, & in eorum locum subrogauit Diomedontem & Leontem, quos ad classem cū imperio miserūt. Pisander autem Phrynicum criminatus est, quòd Iasum, & Amorgem ab eo proditum diceret, non existimans eum animo propensum esse ad ea, quæ cum Alcibiade transigebantur. Pisander autem cùm adiisset omnes societates, [*& collegia,*] quæ prius in vrbe erant, & quæ Iudiciis, & Magistratibus præerant, & adhortatus fuisset, vt conspiratione secum facta, & consilio communiter inito popularē statū tollerent, præterea cum cæteras quoq; res ad præsentem vsum necessarias præparasset, vt nulla mora amplius interponerentur, ipse cum decem collegis ad Tissaphernem nauigauit. Leon autem, ac Diomedon per eādem hyemem, cùm ad Atheniensium classem iā peruenissent, Rhodum infesta classe petierunt. Cùm autem

autem [*ibi*] Peloponnesiorum naues subductas nacti fuissent, & in quandam agri [*Rhodij*] partem descendissent, & Rhodios, qui ad arcendam vim accurrerat, prœlio superassent, in Chalcen se receperunt. Atque postea bellum acrius ex Co gerere cœperunt. Nam [*Rhodus hinc*] commodius obseruari poterat, si quo Peloponnesiorum classis proficisceretur. Xenophantidas autem Lacon in Rhodum ex Chio à Pædarito [*missus*] venit nuntiaturus Atheniensium murum, [*quo Chiorum vrbs ab illis circumuallabatur,*] ad finem iam esse perductum, & nisi [*Peloponnesij Rhodiiq.*] cum tota classe [*Chiis celerrimè*] succurrerent, actum esse de tota Chio. Illi verò [*Chiis*] succurrere statuerunt. Interea verò Pædaritus cum copiis auxiliariis, quas circa se habebat, & cū Chiis, cum toto exercitu adortus Atheniensium munitiones classi circundatas, quandam earum partem cepit, & aliquot nauibus subductis potitus est. Sed cùm Athenieſes eruptionem [*in eos*] fecissent, & Chios in fugam primos vertissent, reliquus etiam exercitus, qui circa Pædaritum erat, victus fuit, & ipse [*Pædaritus*] occubuit, & Chiorum multi, multaque arma capta sunt. Postea verò Chij & à terra, & à mari arctius obsidebantur, & ingens fames illic erat. At Pisander, eiusque collegæ, Atheniensium legati, cùm ad Tissaphernem peruenissent, de pactionibus faciendis verba fecerunt. Alcibiades verò (nec enim Tissaphernis fides spem admodum certam ipsi afferebat, quia Peloponnesios magis, [*quàm Athenienses,*] formidabat, & vtrosque adhuc atterere volebat quemadmodum etiā ab Alcibiade edoctus fuerat) ad huiusmodi [*fraudis*] genus [*comminiscendum*] se conuertit, vt Tissaphernes, quippe quòd ab Atheniensibus res maximas peteret, nullam [*cum ipsis*] compositionem faceret. Videtur autem mihi & Tissaphernes idem voluisse, ipse quidem, propter metum; Alcibiades verò, postquàm animaduertit illum vel sic, [*quòd vtrosque magis atterere vellet,*] compositionis cupidum non esse, nolebat Atheniensibus videri inualidus ad hoc [*illi*] persuadendum: sed [*hoc ab hominibus existimari volebat,*] vt iam persuaso Tissapherni, & [*Atheniensibus*] se adiungere volenti, [*ipsos*] Athenienses non offerre quantum sat esset. Alcibiades enim tot [*res ab Atheniensibus*] modū excedens postulabat (nā pro Tissapherne, qui præsens aderat, ipse verba faciebat) vt per Athenieſes, quamuis magnam partem rerum, quas postulabat, [*ei*] concederent, tamen steterit, [*quo minus inter eos compositio fieret.*] Nam postulabat vt & omnis Ionia traderetur, & præterea insulæ [*Ioniæ*] adiacentes, & alia, quibus cùm Athenienses non aduersarentur; tandem in tertio congressu, veritus ne iam planè deprehenderetur præstare non posse, [*quæ Atheniensibus antè promisisset,*] petiit vt finerent Regem ædificare naues, & ipsorum agrum obire, [*&*] quocunque, & [*cum tot nauibus,*] quot libuisset, [*liberè proficisci permitterent.*] Tunc verò Athenienses non amplius [*cunctati, nec quicquam præterea concedere volentes:*] sed existimantes [*hæc, quæ postulabantur,*] nulla ratione fieri posse, & se ab Alcibiade deceptos esse, cùm ira digressi, Samum se receperunt. Post hæc autem Tissaphernes statim, & eadem hyeme in Caunum se contulit; quia volebat Peloponnesios Miletum rursus reducere, aliisq; pactionibus, quascunque [*facere*] posset, adhuc factis, & stipendium [*illis*] præbere, nec [*sibi*] prorsus hostes fieri. Veritus ne, si laborarent inopia stipēdij, quod magnæ classi dare possent, aut coacti nauale prœlium cum Atheniensibus committere, superarentur, aut classe [*propter inopiam stipendij, nautis, & defensoribus*] nudata, Atheniensibus sine se res ex animi sententia succederent. Præterea verò maximè metuebat ne [*illi*] stipendij quærendi gratia continentem popularentur. Harum igitur omnium rerum rationem prouidè habens, vt (quemadmodum optabat) Græcos inter se coæquaret, Peloponnesiis accitis stipendium numerat, & fœdera [*cum ipsis*] tertio facit, in hæc verba: Tertio decimo regni Darij anno, Alexippida Lacedæmone Ephoro, pactiones factæ fuerunt in Mæandri planitie inter Lacedæmonios, & socios ac Tissaphernem, & Hieramenem, & Pharnaci liberos, de Regis, & Lacedæmoniorum, sociorumque negotiis. Quæcunque regio Regis est in Asia, Regis esto. Deque sua regione Rex arbitratu sua statuat. Lacedæmonij verò, sociive in Regis regionem ne eunto, vllius maleficij causa: Vicissim etiam ne Rex in Lacedæmoniorū, sociorumve

regionem ito, vllius maleficij causa. Quòd si quis Lacedæmoniorum, aut sociorum in Regis regionem nocendi gratia iuerit, Lacedæmonij, sociiq; prohibeto. Et si quis è ditione Regis ad Lacedęmonios, aut socios ierit, Rex prohibeto. Classi autem, quæ nunc adest, stipendium ex pacto Tissaphernes suppeditato, donec regia classis venerit. Vbi autem regia classis aduenerit, si Lacedæmonij, sociique suam classem [*suis sumptibus*] alere velint [*hoc*] ipsis liceat. Sin à Tissapherne stipêdium accipere velint, Tissaphernes [*hoc illis*] præbeto. Lacedæmonij verò, sociiq; finito bello pecunias Tissapherni reddunto, quascunque [*ab eo*] acceperint. Postquam autem classis regia venerit, Lacedæmoniorum, & sociorum, & Regis naues communiter bellum gerunto, prout Tissapherni, & Lacedæmoniis, & sociis videbitur. Quòd si [*bellum*] aduersus Atheniēses [*susceptum*] deponere velint [*hoc*] pariter, [*& de communi sententia*] deponant. Atque hæc sunt fœdera, quæ tunc facta fuerunt. Postea verò Tissaphernes operam dare cœpit, vt & naues Phœnissas (quemadmodum [*in fæderum conditionibus*] dictum fuerat) adduceret, & cætera [*præstaret,*] quæcunque promiserat. Volebat autem saltem manifestè demonstrare se præparare [*ea, quæ promisisset.*] Iam autem sub extremam hyemem Bœoti Oropum, in quo erat Atheniensium præsidium, per proditionem ceperunt. Nonnulli autem Eretriensium, & ipsorum Oropiorum [*eos in eo capiendo*] adiuuerunt, qui operam clandestinè dabant, vt Eubœam ad defectionem inducerent. Fieri enim non poterat quin hoc oppidum, quod Eretriæ imminebat, [*& ab Atheniensibus aduersus eam munitum fuerat,*] Atheniensibus [*hoc*] tenentibus, magnis detrimentis & Eretriam, & cæteram Eubœam afficeret. Eretrienses igitur Oropo iam potiti, in Rhodum iuerunt, vt Peloponnesios in Eubœam accirent. Illi verò Chio potius, quæ vexabatur, succurrere statuerunt, & cum omni classe è Rhodo soluentes [*eò*] nauigare cœperunt. Cùm autem ad Triopium peruenissent, Atheniensium classem, quæ ex Chalce veniebat, in alto nauigantem prospexerunt. Sed cùm neutri in alteros incursionem classe fecissent, hi quidem Samum, illi verò Miletum se receperunt. Videbant enim se non amplius in Chium ad opem [*Chiis obsessis*] ferendam, sine nauali prœlio proficisci posse. Atque hæc hyems exiit, huiusque belli, quod Thucydides conscripsit, vicesimus annus excessit. Insequentis autem æstatis vere statim ineunte, Dercylidas vir Spartanus, cum non magna militum manu, itinere pedestri in Hellespontum missus fuit, vt Abydum ad defectionem [*ab Atheniensibus*] faciendam solicitaret. Sunt autem [*Abydeni*] Milesiorum coloni. Interea verò Chij, dum Astyochus dubitaret qua ratione [*ipsi*] opem ferret, cùm obsidione premerentur, naualeprœlium committere coacti fuerunt. Dum autem Astyochus apud Rhodum adhuc esset, [*Chij*] Leontem, virum Spartanum Mileto profectum, qui cum Antisthene illinc vector, [*nauisq; defensor*] venerat, post Pædariti mortem ducem acceperant, & duodecim naues, quæ præsidij causa Mileti stabant. Quarum erant quinq; Thuriæ, & Syracusanæ quatuor, & vna Anæitis, vna Milesia, & Leōtis vna. Cùm igitur Chij cum omnibus totius populi copiis eruptionē in hostē fecissent, & quędam locum natura munitum occupassent, & simul ipsorū sex & triginta naues aduersus duas, & triginta Atheniensium [*naues*] in altum prodiissent, prœlium nauale commiserunt. Cùm autem atrox prœlium nauale commissum fuisset, Chij, sociiq; non deteriore conditione, [*quàm hostes,*] re in eo prœlio gesta (iam enim etiam vesper erat) in vrbem redierunt. Postea verò statim, cùm Dercylidas itinere pedestri Mileto discessisset, Abydus, quæ est in Hellesponto, ad Dercylidam, & Pharnabazum defecit, & Lampsacus duobus pòst diebus. Strombichides verò, cùm [*hoc*] ex Chio cognouisset, celeriter cum quatuor & viginti Atheniensium nauibus (inter quas erāt etiam militares, quæ grauis armaturæ milites vehebant) ad opem [*suis*] ferendā accurrit. Cùm autem Lampsacenos, qui obuiam ei prodierant, prœlio superasset, & Lampsacum nullis muris cinctam primo impetu, sublato clamore cepisset, & vasa quidem, ac mancipia diripuisset, [*ac prædam abegisset,*] sed [*homines*] liberos in suas pristinas sedes restituisset, Abydum petiit. Sed cùm neq; deditionem facerent [*Abydeni,*] neque [*Strom-*

bichides

bichides eorum urbem] aggressus expugnare posset, in vlteriorem regionem Abydo oppositam traiecit, & Sestum vrbem in Chersoneso sitam (quam olim Medi tenuerant) totius Hellesponti præsidium, & custodiã constituit. Interea verò & Chij mare magis obtinuerunt, [*eoq; liberiùs vtebãtur*,] & qui Mileti erãt, & Astyochus, cùm audisset prœlium nauale commissum, & Strombichidẽ, & naues [*hostiles*] discessisse, fiduciam animo concepit. Quamobrem Astyochus cum duabus nauibus in Chium profectus, naues illinc deduxit, & iam cum tota classe aduersus Samum contendit. Cùm autẽ [*hostes*,] quòd inter se suspecti essent, obuiã ei non prodirent, Miletum rediit. Nam per id temporis, atq; etiam prius, popularis status Athenis est sublatus. Postquàm enim Pisander, eiusque collegæ [*Atheniensium*] legati, à Tissapherne Samum redierunt, res in castris longè firmiùs obstrinxerunt, [*firmiusq; stabiliuerunt*,] quòd vel ipsi Samij [*suæ ciuitatis viros*] potentes hortarentur, vt secum paucorum dominatum [*in vrbe*] constituere conarentur, quamuis ipsimet [*prius*] alij aduersus alios surrexissent, [*armisq; sumptis inter se contendissent*,] ne paucorum dominatu regerentur. Quinetiam Athenienses, qui Sami erãt, cùm & ipsi colloquium inter se habuissent, & rem contulissent, statuerunt Alcibiadem quidem (quandoquidem hoc ei non esset cordi) missum facere, (Etenim [*existimabant*] ipsum idoneum non esse, qui ad paucorum dominatum veniret, [*quòd eius ingenium ei Reipub. non conueniret, quæ paucorum dominatu regeretur.*]) sed se ipsos, quòd etiam in periculo iam versarentur, per se dispicere [*oportere*,] quónam modò res istæ non remitterentur, & simul res bellicæ sustinerentur, ipsiq; pecuniam ex suis priuatis ædibus alacriter conferrent, & si quid aliud opus esset, [*suppeditarent.*] quòd non amplius aliorum, quàm sua ipsorum causa labores, ac ærumnas perferrent. Cùm igitur his [*verbis se mutuo*] adhortati fuissent, tunc statim Pisandrum, & dimidiam legatorum partem domum dimiserunt ad res ibi trãsigendas (ipsis autem negotium datum fuerat, vt in subditorum ciuitatibus, ad quas appellerent, paucorum dominatum constituerent) alteram verò dimidiam [*legatorum*] partem in alia subditorum oppida, alium aliò dimiserunt. Et Diotrephem, qui circa Chium agebat, qui delectus fuerat, vt Thraciam gubernaret, ad [*suum*] magistratum gerendum miserunt. Hic autem Thasum profectus, statum popularem sustulit. Post eius autem discessum altero ferè mense Thasij vrbem muris cingere cœperunt, quasi nequaquam iam indigerent optimatum statu, qui apud Athenienses esset: sed quotidie libertatem à Lacedæmoniis expectarent. Nam eorum etiam exules ab Atheniensibus [*ex vrbe*] pulsi, foris apud Lacedæmonios erant, atque isti cum necessariis, qui in vrbe erant, totis viribus operam dabant, vt & naues [*illuc Lacedæmone*] adducerent, & Thasum ad defectionem impellerent. ipsis igitur accidit, quod maximè cupiebant, vt & sine periculo ciuitas rem feliciter gereret, [*ac in libertatem assereretur*,] & popularis status tolleretur, qui [*paucorum dominatui, nisi ipsimet Athenienses illic eum constituissent*,] aduersaturus fuisset. In Thaso igitur res cecidit cõtra vota illorũ Atheniensium, qui paucorum dominatum constituere volebant. Quinetiam & apud multos alios, qui [*Atheniensium*] imperio parebant, [*idem accidisse*] mihi videtur. Ciuitates enim attentiores ad rem suam factæ, & excusso metu rerum, quas gerendas suscipiebant, ad apertam, [*certamq;*] libertatem progressæ sunt, illã [*speciosam, ac*] fallacẽ Reipub. rectè administrandæ formam ab Atheniensibus [*propositam, certæ libertati*] non anteponentes. At Pisander, eiusq; collegæ, dum prætervehérentur, quemadmodum statutum fuerat, ex vrbibus [*quas adibant*,] statum popularem tollebant, quinetiam cùm ex nonnullis vrbibus grauis armaturæ milites sibi socios adiunxissent, quos secum ducebant, Athenas reuerterunt, & pleraque à [*suis*] sodalibus ante [*suum reditum iam*] confecta deprehenderunt. Etenim Androclem quendam acerrimum status popularis propugnatorem, qui etiam inter primos extiterat autor Alcibiadis expellendi, quidam ex iunioribus conspiratione facta, clàm interfecerunt. Ipsum autem duabus de causis interfecerunt, tum quòd populum suis concionibus ductaret, [*eiusq; beneuolentiam, gratiamq; sibi conciliaret*,] tum etiam, idq; multò magis, quòd Alcibiadi, tanquam

[*in patriam*] reuersuro, & Tissaphernis amicitiam [*Atheniensibus*] cōciliaturo gratificaturū eum existimarent. Aliosq; nonnullos [*ad paucorum dominatum*] nō aptos eodem modo clàm sustulerunt. Et orationem præmeditati fuerant, quam propalam habebant, stipendium non esse dandum vllis aliis, nisi iis, qui militarent, nec plures, quàm quinque hominum millia, ad Reipub. administrationem admittendos esse, eosque, qui & pecuniis, & corporibus, [*Rempub.*] maximè iuuare possent. Hæc autem res apud plerosque speciosum prætextum habebat, si quidem qui Reipubl. statum erant immutaturi, iidem ciuitatis administrationem erant habituri. Veruntamen & populus, & Senatus adhuc de more congregabatur, [*ita vt suffragiorum ius retineret, in quibus ferendis vti solebat fabis.*] Sed nihil consultando statuebant, quin coniuratis placeret. Quinetiam illi, qui concionabantur, erant ex horum [*coniuratorum*] numero, & quæ dicenda erant, prius, [*quàm apud populum efferrentur,*] ab ipsis perpendebantur, nec aliorum vllus amplius contradicebat, quòd magnum coniuratorum numerum metueret, ac videret. Quòd si quis contradixisset, confestim aliquo idoneo modo necabatur. neque de percussoribus inquirebatur; neque, si suspecti erant, supplicium sumebatur. Sed populus quiescebat, [*& ne hiscere quidem audebat,*] adeoque perterrefactus erat, vt si quis esset, cui nulla vis afferretur, is hoc in lucro poneret, etiam si taceret. Cùm autem longè maiorem coniuratorum numerum esse ducerent, quàm erat, animis succumbebant. Eum enim compertum habere non poterant tum propter ciuitatis magnitudinem, tum propter mutuam ignorationem. Quinetiam hac ipsa de causa non licebat cuiquam apud alium miserari, ac lamentari vicem suam, ita vt inito consilio [*aduersus inimicos, communiter eos*] vlcisceretur. Aut enim ignotum inuenisset, cui [*suum consilium*] dicturus esset, aut notum: [*sed*] infidum. Nam singuli de populo ita se mutuò adibant, vt alij aliis essent suspecti, quasi [*eorum*] vnus quisque particeps esset rerum, quæ agebantur. Nam [*in hoc coniuratorum numero*] inerant etiam [*nonnulli,*] quos nullus vnquam suspicatus fuisset se ad paucorum dominatum conuersuros, [*eiq; constituendo operam daturos,*] & isti in primis effecerunt, vt nulla fides populo haberetur, & plurimum contulerunt ad confirmandum paucorum dominatum, quòd populares ad mutuam, eamque minimè dubiam diffidētiam induxissent. Interea verò Pisander, eiusq; collegæ [*Athenas*] reuersi, confestim cæteris peragendis operam dare cœperunt. Ac primū quidem populo coacto sententiam dixerunt, decem viros legum conscribendarum causa deligendos, qui summam [*huius rei*] potestatem haberent. Hi verò [*leges à se conditas, & conscriptas, atq;*] rogationem conscriptam ad populum ad certam diē ferrent, qua ratione Respub. optimè administrari posset. Vbi autem [*dicta*] dies aduenit, concionem conuocarunt in Colonum, (est autem [*hic locus editus, &*] Neptuno sacer, extra vrbem, decem fermè stadiis [*ab ea*] distans.) Atque hi legislatores nihil quidem aliud promulgarunt; sed hoc ipsum: Cuiuis Atheniensium licere sententiam pronuntiare quancunque vellet. Si quis autem aut legum violatarum accusasset, aut quoquo alio modo læsisset eum, qui [*suam sententiam liberè*] pronuntiasset, ingentibus pœnis sanxerūt. Hic verò apertè dixerunt, iam nec vllum magistratum amplius ex pristino [*ciuitatis*] instituto gerendum, nec stipendium [*aliis, nisi illis, qui militarent,*] dandum esse: sed quinque præsides deligendos, à quibus rursus centum [*alij*] viri deligerentur, quorum singuli tres [*alios*] sibi cooptarēt. Hi verò numero quadringenti in curiam ingressi, summa potestate præditi, imperarent prout optimum esse cognoscerēt, & quinq; millia [*ciuium*] congregarent, quoties ipsis videretur. Qui autem hanc quidē sentētiam dixit, fuit Pisander, qui etiam cęteris in rebus propalā, maximoq; studio cum aliis eiusdē coniurationis sociis popularē statū euertit. Qui verò totū negotium composuerat, & iampridē præmeditatus fuerat rationem, qua [*res*] in eum statū deuenit, fuit Antiphon, vir Atheniensium sui tēporis nulli secundus, & in rebus excogitādis, & in iis, quæ sensisset, exprimendis, præstantissimus: qui ad populum quidem, aut ad [*vllum*] aliud conciliū, in quo aliquid sermonibus agitaretur, sua sponte nō prodibat: sed propter eloquentiam multitudini suspectus erat. Eos tamen, qui vel in

iudicio,

iudicio, vel apud populum certabant, [*& aliquam causam agebant,*] quisquis eum aliqua de re consuluisset, hic vnus vir plurimũ iuuare poterat. Atq; hic ipse, postquàm quadringentorum status collapsus, à populo vexari, [*plectiq;*] cœpit, cùm in iudicium vocatus fuisset harũ ipsarum [*rerum in paucorum dominatu gestarum*] causa, quasi [*cum cæteris coniuratis paucorum dominatum*] cõstituisset, optimè omnium, ad meam vsque memoriam, capitis causam dixisse videtur. Phrynicus etiam sese omnium longè studiosissimum præstitit in paucorum dominatu [*constituendo,*] quòd Alcibiadem metueret, ac sciret eum scire quęcunque Sami cum Astyocho tractasset, existimans eum (vt credibile erat) nunquam [*in patriam*] reuersurum, [*vt*] sub paucorũ dominatu [*viueret.*] In periculis autem sustinendis, postquàm [*semel ea*] suscepit, longè fortissimus est visus. Theramenes etiam Agnonis [*filius*] vir nec infacundus, nec imprudens, inter illos, qui popularem statũ euerterunt, primus fuit. Quamobrem opus à multis, & prudentibus viris tractatum, quamuis esset arduum, [*tamen*] haud immeritò successit. Arduum enim erat populum Atheniensem centesimo ferè ab exactis tyrannis anno libertate priuare, qui nõ solùm nullius imperio parebat: sed etiam plusquàm huius temporis dimidio ipse aliis imperare consueuerat. Postquàm autem cõcio nemine refragante hæc, [*quæ promulgata fuerant,*] rata habuit, & dimissa fuit, [*coniuratorum principes*] aliquanto pòst illos quadringentos [*Reipub. administrandæ causa delectos,*] in curiam hoc modo introduxerunt. Athenienses omnes, partim quidem in muris, partim verò in stationibus, acie instructa assiduè stabant, propter hostes apud Deceleam agentes. Illo igitur die eos quidem, qui [*coniurationis*] conscij non erant, abire permiserunt, quemadmodum consueuerant. Illis verò, qui coniurationis erant socij, clàm præceptum fuerat, ne in ipsis stationibus, in quibus armati excubias agere solebant, permanerent: sed procul [*ab his starent,*] &, si quis iis, quæ fierent, aduersaretur, [*ac sese opponeret,*] sumptis armis [*hoc ab eo fieri*] nõ permitterent. Quibus autem hæc præcepta fuerant, & qui ad hoc ipsum [*peragendum,*] cum suis armis [*Athenas*] venerant, fuerunt & Andrij, & Tenij, & Carystiorum trecenti, & ex Æginetis illi coloni, quos Athenienses [*in Æginam, illic*] habitaturos miserant. His autem ita dispositis, illi quadringenti viri cum occulto quique pugione profecti, comitantibus centum, & viginti Græcis adolescentibus (quibus vtebantur, sicubi manu illorum ad cædem aliquam faciendam opus erat) senatores, qui in curia erant, & qui in suffragiis ferendis vti solebant fabis, circunsteterunt, ipsosq; sumpta [*sua*] mercede exire iusserunt. Attulerant autem ipsi [*mercedem*] reliqui totius [*superioris*] temporis, ipsisque exeuntibus [*eam*] dederunt. Cùm igitur Senatus ex curia nihil refragatus hoc modo se subduxisset, & cæteri ciues nihil innouarent: sed quiescerent, illi quadringenti in curiam ingressi, tũc quidem quæstores è suo corpore sortitò constituerunt, & quibuscunque votis, atq; sacrificiis diuini cultus gratia magistratus iniri solent, vsi sunt. Postea verò valde immutata Reipub. administrandæ ratione, qua populus antè vtebatur, præterquàm quòd exules, Alcibiadis gratia, non restituerunt, cæteris in rebus ciuitatem imperiosè regebant. Nonnullos etiam viros, haud multos tamen interfecerunt, qui digni videbantur, qui clàm de medio tollerentur, nonnullos etiam in vincula coniecerunt, quinetiam nonnullos relegauerunt. Ad Agidem quoque Lacedæmoniorum Regem, qui erat apud Deceleam, caduceatorem miserunt, per quem significarunt [*se cum Lacedæmoniis*] in gratiam redire velle, & consentaneum esse ipsum sibi, non autem amplius infido populo, [*cuius dominatus sublatus esset, nunc*] magis, [*quàm prius,*] assentiri. Ille verò existimans ciuitatem nondum quietam esse, nec tam citò populum antiquam libertatem traditurum, nec quieturum, si magnum Lacedæmoniorum exercitum, conspexisset, quinetiam ne in præsentia quidem admodum credens eos non amplius turbari, [*nec vllo motu amplius agitari,*] iis quidẽ, qui à quadringentis missi fuerant, nullũ de compositione responsum dedit: sed cùm præterea magnum exercitum ex Peloponneso accersisset, nõ multo pòst & ipse cum illo præsidio, quod ad Deceleã erat, & cum nouis copiis, quæ venerãt, ad ipsa Atheniensiũ mœnia descendit, sperans vel ipsos, dum

essent turbati, in suam potestatem arbitratu suo facilius venturos, vel etiam primo statim impetu, simul ac sui milites clamorem sustulissent, propter tumultum, quem intra, pariter & extra fore credibile esset. Sibi enim non defuturam aliquam facultatem capiendi longos muros, propter solitudinem, quę esset in ipsis. Sed cùm [*suas copias*] propius mœnia admouisset, & Athenienses vrbana præsidia ne vel minimum quidem mouissent; sed emisso equitatu, ac parte quadam grauis, & leuis armaturæ, & sagittariorum, nonnullos ipsorū [*hostium*] prostrauissent, quòd [*ad vrbem*] propius accessissent, & armis quibusdam, & cadaueribus potiti fuissent, ita demū [*Agis rei difficultate*] cognita, rursus exercitū [*illinc*] reduxit. Atque ipse quidem, & qui cum ipso [*prius illic*] fuerant, in [*suo, & consueto*] loco apud Deceleam manserunt. Illos verò, qui præterea venerant, postquàm aliquot dies in eo agro commorati sunt, domum remiserunt. Postea verò quadringenti viri legatos ab Agin nihilominus miserunt. Cùm autem ille iam faciliùs, [*ac lubentius compositionis ab illis oblatæ mentionem*] admitteret, ac [*ipsos ad hoc*] adhortaretur, Lacedæmonem etiam legatos de compositione [*acturos*] emiserunt, quòd pacem facere cuperent. Samum etiam decem viros miserunt, vt milites delinirent, ac docerent non in perniciem Reipub. atque ciuium, paucorum dominatum constitutum fuisse: sed ad vniuersæ Reipub. salutem stabiliendam, & esse quinque millia [*ciuium,*] non autē quadringentos tantùm, qui Rempub. administrarent; cùm tamen Athenienses nunquam antea propter expeditiones, & in exteris regionibus occupationes ad vllam consultationem de re quantumuis ardua venissent, ad quam quinque millia [*ciuium*] conuenissent. Cùm autem & cætera, quę dicere decebat [*suis legatis*] præcepissent, [*eos illuc*] statim ab ipsa sui status constitutione miserunt, veriti ne (quod accidit) nautica multitudo, cùm ipsa in eo paucorum dominatus statu manere nollet, tum etiā se ipsos, malo illinc initium sumente, [*de eo statu illi*] deturbarent. Etenim iam apud Samum de rebus nouandis, & de paucorum dominatu constituendo agebatur, & contigit, vt per idem tempus, quo illi quadringenti [*Athenis*] constituti sunt, hæc [*apud Samum*] fierent. Qui enim ex Samiis in proceres insurrexerant, & qui statū popularem fouebant, quòd is ex ipsorum multitudine constaret, rursus immutati, & à Pisandro, quum venit, & ab Atheniensibus coniuratis, qui Sami erant, inducti, ad trecentos coniurationem fecerunt, & cæteros vt factionem popularem aggredi statuerāt. Et Hyperbolum quendam ciuem Atheniensem, improbum hominem, qui non propter potentiæ, ac dignitatis metum: sed propter improbitatem, & dedecus ciuitatis in exilium per ostracismum pulsus fuerat, interfecerunt, eos adiuuantibus Charmino, vno è ducibus, & quibusdam Atheniensibus, qui apud ipsos erāt, quibus fidem dederant. Et alia huiusmodi [*facinora*] cum ipsis perpetrarunt. Et factionem popularem aggredi statuerāt. Illa verò cùm [*ipsorum consilium*] sensisset, cùm Leonti, & Diomedonti ducibus (hi enim, quòd à populari factione colerentur, inuiti, paucorum dominatum ferebant) id, quod futurum erat, significauit, tum Thrasybulo, & Thrasyllo, quorum alter quidem erat trierarchus, alter verò grauis armaturæ dux, tum etiam cæteris, qui videbantur semper maximè aduersari illis coniuratis. Ipsos autem rogauit ne paterentur se perire, & Samum ab Atheniensibus alienari, propter quam vnam ipsorum imperium ad id vsque tempus in eo statu permansisset. Illi verò his auditis, singulos milites adierūt, [*& orarunt,*] ne [*hoc fieri*] permitterent, præcipuè verè Paralos, homines Athenienses, atque liberos omnes, qui in [*Paralo*] naui vehebantur, qui paucorum dominatui, vel antequàm constitutus fuisset, semper infesti fuerant. Quamobrem Leon, & Diomedon, quoties aliquò nauigabant, aliquot naues relinquebāt, quæ ipsis [*Samiis propter illam aduersæ factionis coniurationem in periculo versantibus*] præsidio essent. Quare, postquàm illi trecenti [*coniurati*] ipsos inuaserūt, cùm isti omnes, pręcipuè verò Parali, opem ipsis tulissent, Samij, qui factionem popularem sequebantur, [*horum præsidio muniti, eos, qui paucorum dominatus fautores erant,*] superarunt. Et è trecentorū [*coniuratorum*] numero ad triginta interfecerunt, tres verò præcipuos [*illius coniurationis*] autores exilio mulctarunt. Cæteris verò deposita iniuriarum

accepta-

acceptarũ memoria ignouerũt, & restituto populari statu, Rempub. in posterum communiter administrauerunt. Paralum autem nauem, & Chęream Archestrati [*filium*] in eam impositum, virum Atheniensem, qui statui mutando egregiam operam nauauerat, Samij, militesq́; [*Atheniensium*] confestim Athenas miserunt, res [*Sami*] gestas [*Atheniensibus*] nuntiaturum. Nondum enim resciuerant quadringentos viros imperio potitos. Cùm autem illi [*Athenas*] peruenissent, illi quadringenti nonnullos quidem de Paralis, duos, trésve in vincula coniecerunt, cæteros verò, cùm eam nauem [*ipsis*] abstulissent, & [*ipsos*] in aliam militarem nauem illinc transportatos imposuissent, circum Eubœam agere custodiam iusserunt. Chæreas verò simul ac animaduertit præsentem rerum statum, [*& quæ tunc Athenis gererentur,*] confestim clandestina quadam ratione se subducens, Samum reuersus, retulit militibus quæ fierent Athenis, omnia verbis asperioribus exaggerãs, omnes verberibus [*ab illis quadringentis*] mulctari, nec licere quicquam aduersus eos dicere, qui Rempub. administrarent, quinetiam ipsorum vxores, liberosq́; vim [*ab illis*] cum contumelia pati. In animo etiam habere, propinquos eorum omnium, qui apud Samum militarent, quotquot ab ipsis dissentirent, comprehensos in vincula coniicere, vt, si [*milites, qui apud Samum essent, illorum imperio*] non parerent, [*ipsorum propinqui*] capite plecterentur. Alia etiam permulta mentiens adiecit. Milites autẽ his auditis, primùm quidem in eos, qui præcipuè paucorum dominatum constituerant, & in cæteros, qui [*eius conspirationis*] participes fuerant, impetum fecerunt, vt [*eos*] percuterent, [*ac interficerent.*] Deinde tamen ab illis, qui se interposuerunt, impediti, ac edocti, ne, hostibus cum infesta classe stationem aduersus [*Athenienses*] prope [*Samum*] habentibus, res [*omnes*] perderẽt, [*ab incepto, conatuq́; suo*] destiterunt. Postea verò Thrasybulus Lyci [*filius,*] & Thrasyllus (Isti enim huius mutationis præcipui autores extiterant) iam apertè res Samias ad popularem statum reuocare cupientes, omnes milites, & illos præcipuè, qui ex paucorum dominatu erant, ad maximum iusiurandum adegerunt, quod promiserunt se populari statu in Reipub. administratione [*posthac*] vsuros, & concordes futuros, & bellum aduersus Peloponnesios alacriter gesturos, & illis quadringentis, [*qui Athenis erant,*] hostes futuros, nec vlla de re per caduceatorem cum illis acturos. Omnes etiam Samij, qui per ætatem arma ferre poterant, idem iusiurandum cum [*cæteris*] iurauerunt, & [*Atheniensium*] milites omnia negotia, & quæ ex periculis euentura forent, cum Samiis communicauerunt, existimantes nec illis, nec sibi salutis [*vllum*] refugium esse [*reliquum:*] sed [*vtrosque*] perituros, siue illi quadringenti vicissent, siue hostes, qui Mileti erant. Atque tunc temporis in [*certamen &*] contentionem descenderunt: hi quidem, [*qui Sami erant,*] quòd vrbem [*Athenas*] populari statu regi cogere conarentur: illi verò, [*qui Athenis erant, quòd*] exercitum, [*qui Sami erat,*] paucorum dominatu regi [*cogere conarentur.*] Confestim etiam milites concionem coëgerunt, in qua superiores duces, & si quem trierarchum suspectum habebant magistratu amouerunt, & in eorum locum alios suffecerunt & trierarchos, & duces, quo in numero fuerunt Thrasybulus & Thrasyllus. Et surgentes, [*ac in medium prodeuntes*] cũ aliis adhortationibus se mutuò adhortabantur, tum [*hac, qua dicebant*] animum non esse abiiciendum, quòd ciuitas à se defecisset. Illos enim, quorum numerus minor esset, à se, qui numero plures essent, & qui maiore rerum omnium copia abundarent, secessionem fecisse. Se enim, qui totam classem haberent, cæteras ciuitates suo imperio subiectas adacturos ad pendendas pecunias, æquè, ac si illinc, [*ex ipsa Athenarum vrbe, ad eas exigendas*] proficiscerentur (Se enim habere Samum, ciuitatem non parum potentem: sed à qua minimum abfuerat, quin Athenienses suo maritimo imperio spoliarentur, dum bellum [*cum ipsis*] gereret) & hostium impetum ex eodem, quo & antè loco, propulsaturos. Quinetiam se quòd penes se classem haberent, maiorem commeatus comparandi facultatem habituros, quàm illos, qui Athenis essent. Præterea [*dicebant*] ipsos, [*qui Athenis essent,*] propter se, qui apud Samum commorarentur, ingressu in Piræum potiri, [*suoque beneficio obtinuisse, vt commeatus Athenas conueheretur,*] & nunc

eò redactum iri, vt, nisi suam Rempub. sibi restituere vellent, ipsi faciliùs illos maris vsu quàm ab illis vsu prohiberi possent. Adiumentum etiam, quod ad superandos hostes ipsa ciuitas sibi [*prius*] afferebat, paruum, & planè contemnendum esse, seq; nihil amisisse, [*quòd ab illis deserti fuissent,*] qui nullam pecuniam amplius haberent, quã [*ad suos milites*] mitterent: sed ipsimet milites sibi quæritarent, neq; salubre consiliũ cuius causa ciuitas imperiũ in exercitus obtinet. Quinetiam illos quidẽ hac in re peccasse [*dicebant,*] quòd patrias leges violassent, se verò [*eas*] seruare, & præterea se operam daturos, vt illos etiam [*has*] seruare cogerent. Quare ne hos quidem, qui apud se aliquod salubre cõsilium daret, [*quamuis essent plebeij,*] deteriores esse [*illis, qui erant ordinis senatorij.*] Alcibiadem quoque, si impunitatem, ac restitutionem ei decreuissent, Regis societatem [*sibi*] lubenter conciliaturũ. Quòd autem maximũ esset, si omnibus [*rebus antè commemoratis*] frustrarentur, non deesse multa loca, in quibus & vrbes, & agrum inuenirent. Cùm igitur his verbis in concione se mutuò alloquuti fuissent, & se ipsos ad fiduciam animo concipiendam adhortati fuissent, res etiam ad bellum necessarias nihilo segnius apparare cœperunt. Illi verò decem legati, qui à quadringentis Samum missi fuerant, postquàm hæc senserunt, cùm iam in Delo essent, quieuerunt, [*nec vlterius progressi sunt.*] Per idem autem tempus & illi classiarij Peloponnesiorum milites, qui Mileti erant, rumorẽ inter se spargebant, res [*Peloponnesiacas*] ab Astyocho, & Tissapherne perdi. Quòd ille quidem nec antea nauale prœlium committere voluisset, donec adhuc & ipsi vires maiores haberent, [*quàm tunc,*] & Atheniensium classis parua esset, neque nunc [*pugnare vellet,*] dum [*Athenienses*] seditione laborare dicerentur, nec dum [*omnes*] ipsorum naues in eodem [*loco*] essent: sed [*ipsi Peloponnesij*] propemodum attererentur, dum Phœnissas naues à Tissapherne, verbis, non rè ipsa [*mittendas,*] frustra opperirentur. Tissaphernes verò, quòd naues istas, [*quas promisisset,*] non adduceret, & [*Peloponnesiorum*] classem affligeret, quòd stipendium nec assiduè, nec integrum [*classi*] persolueret. Nequaquam igitur diutius cunctandum: sed [*quamprimum*] nauali prœlio dimicandum esse dicebant. Syracusani autem præcipuè [*ad hoc milites*] instigabant. Socij verò, & Astyochus, cùm rumorem istum sensissent, habitoq; concilio prœlium nauale committendum esse censuissent, quando quidem & seditio, quæ Sami erat, ipsis nuntiabatur, [*illinc*] soluentes cum omnibus nauibus, quæ numero centum, ac duodecim erant, Micalen versus nauigare cœperunt, & Milesios itinere pedestri eodem proficisci iusserunt. Athenienses verò cum illis duabus, & octoginta nauibus, [*quas*] è Samo [*secum duxerant,*] quæ in Clauce agri Mycalesij stationem habebant (ab hac autem parte, quæ Mycalen spectat, Samus a continente parum distat) cùm Peloponnesiorum naues contra [*se*] venientes vidissent, in Samum se receperunt, existimantes suarum numerum non satis esse firmum ad belli fortunam de summa rerum periclitandam. Simul etiam (præsenserant enim ipsos [*hostes*] Mileto [*venire,*] prœlium nauale committere cupiẽtes) expectabant & ipsum Strombichidem ex Hellesponto venturum ad opem sibi ferendam cum ea classe, quæ ex Chio Abydum profecta fuerat. Nuntius enim ad ipsum præmissus fuerat. Atque illi quidem sic in Samum se receperunt. Peloponnesij verò classe ad Mycalen appulsa, [*illic*] castra posuerunt, & [*cum ipsis*] Milesiorum, & accolarum peditatus. Postridie verò, cùm aduersus Samum nauigare statuissent, nuntiatum est [*ipsis*] Strombichidẽ ex Hellesponto cum sua classe [*Samum*] reuertisse. Quare confestim Miletum redierunt. Sed Athenienses, post alterius classis accessionem, ipsi cum centum, & octo nauibus Miletum inuadere statuerunt, eo animo, vt nauali prœlio dimicarent. Sed cùm nullus ipsis obuiam prodiret, rursus in Samum se receperunt. Post hæc autem, eadem æstate, statim Peloponnesij, quoniam cùm omnibus suis nauibus obuiam hostibus non prodierant, existimantes se non satis virium habere ad prœlium [*cum illis*] committendum, inopes consilij vnde pecunias haberent, [*quas*] tot nauibus [*suppeditarent,*] præsertim quòd Tissaphernes [*classi stipendium*] malè persolueret, mittunt ad Pharnabazum (quemadmodum & initiò ex Peloponneso præceptum fuerat).

Clear-

Clearchũ Rhamphij [*filiũ*] cũ quadraginta nauib⁹. Pharnabazus enim ipsos euocauerat, & stipendiũ prębere paratus erat. Simul etiam per legatos ipsis significabat Byzãtium defectionem facturum. Hæ autem Peloponnesiorum naues, cùm è portu soluissent, & altum petiissent, vt Atheniẽses in conficiendo nauigationis cursu laterent, tẽpestate iactatæ, atq; aliæ quidẽ, atq; adeo illarum pleræq; quibus Clearchus præerat, cùm Delũ tenuissent, & postea Miletũ rediissent (Clearchus autẽ in Hellespontum itinere terrestri reuersus imperiũ obtinebat) illę verò decẽ, quibus Helixus Megarensis præerat, cùm in Hellespontum euasissent, Byzantium ad defectionem faciendam impulerunt. Postea verò Athenienses, qui Sami statiua habebant, cùm [*hoc*] intellexissent, auxilio, præsidioq; loci classem in Hellespontum miserunt. Quinetiam leue quoddam nauale prœlium [*inter Peloponnesios, & Athenienses,*] octonis vtrinque nauibus ante Byzantium commissum est. Qui autem apud Samum rebus præerant, præcipuè verò Thrasybulus, cùm semper aliàs, tum verò postquàm Reipub. statum immutauit, in sua [*pristina*] sententia permansit, vt Alcibiadem reduceret, ac tandem militum multitudinem in concione [*ad hoc faciendum*] induxit. Cùm autem illi restitutionem, ac impunitatem Alcibiadi decreuissent, [*Thrasybulus*] ad Tissaphernẽ profectus, Alcibiadem Samum deduxit, existimãs [*hanc*] vnam esse salutis spem, si [*Alcibiades*] Tissaphernem à Peloponnesiis alienatum ad se traduceret. Concione autem coacta, Alcibiades exilij sui calamitatem questus est, ac deplorauit, multaq; loquutus de Repub. ipsos in non paruam futurorum spem adduxit: & supra modum suam apud Tissaphernem gratiam amplificauit, vt & illi, qui domi paucorum dominatum habebant, ipsum formidarent, & coniurationes magis dissoluerentur, & qui Sami erant, ipsum magis honorarent, ipsiq; maiorem fiduciam animis conciperẽt, vtque Tissaphernis hostes in maximam inuidiam incurrerent, & ex spe, quam conceperant, deiicerentur. Alcibiades igitur maxima cum iactatione hæc pollicebatur, [*asseuerans*] Tissaphernem sibi recepisse nimirũ, quoad aliquid suarum facultatum reliquum foret, si modò Atheniensibus confideret, ipsos nulla stipendij inopia laboraturos, ne si oporteret quidem ad extremum suum ipsius lectum ad pecuniam inde cogendam vendere. Naues quoque Phœnicum, quæ iam Aspendi essent, ad Athenienses, non ad Peloponnesios adducturum. Se autem ita demum fidem Atheniensibus habiturum, si ipse [*Alcibiades in patriam*] reuersus, ipsi [*Tissapherni Atheniensium nomine*] recepisset, [*ac illos id facturos spopondisset, quod ab illis fieri postulasset.*] Illi verò, cùm & hæc, & alia multa audissent, confestim & ipsum in superiorum imperatorum collegium cooptauerunt, & res omnes [*ad illos*] detulerunt, [*& illarum arbitratu suo administrandarum ius, ac potestatem illis permiserunt.*] Spem autem, quam singuli cùm de sua salute, tum de quadringentis vlciscendis, subitò conceperunt, cum nulla [*alia vel maxima re*] commutassent. Et propter ea, quæ dicta fuerant, iam tum erant parati contemptis hostibus, qui aderant, in Piræum nauigare. Ille verò quamuis [*alij*] multi instarent, nauigationem quidem in Piræum, omissis hostibus, qui propius essent, vel maximè impediuit. Sed, quandoquidem ipse creatus esset imperator, se primùm ad Tissaphernem iturum, & belli negotia confecturum [*dixit.*] Confestim autem post istam concionem abiit, vt videretur omnia cum illo communicare, simul etiam quòd apud illum in maiore honore esse cuperet, & ostentare se etiam imperatorem iam creatum esse, illique & prodesse, & obesse posse. Contigit autem Alcibiadi, vt per Tissaphernem quidem Athenienses terrefaceret, per illos verò Tissaphernem. Peloponnesij autem, qui Mileti erant, audito Alcibiadis reditu, cùm & antea Tissapherni diffiderent, tunc verò multò magis [*ei*] obtrectare, [*eumq; criminari*] cœperunt. Accidit enim ipsis, vt Tissaphernes (quòd, quo tempore Athenienses cum infesta classe aduersus Miletum fuerunt, obuiam [*illis*] prodire, & nauale prœlium committere noluissent) ad stipendium [*ipsis*] persoluendum longè languidior factus, ipsis etiam Alcibiadis opera, vel multo ante hæc, longè magis, [*quàm prius,*] esset inuisus. Quamobrem milites inter se conuenientes considerabant quæ vel prius [*secum*

ipsi reputabant,] quinetiam alij quidam autoritatis nõ contemnendæ viri nec soli [*gregarij*] milites, quòd nec integrum stipendium vnquam acciperent, & quod daretur, exiguum esset, & ne hoc quidem assiduè [*persolueretur.*] Et nisi quis aut nauali prœlio dimicaret, aut [*illinc*] discederet, [*ac eò proficisceretur,*] vnde stipendium haberet, naues ab hominibus desertum iri [*dicebant.*] Omnium autem [*horum incommodorum*] Astyochum autorem esse, qui quæstus priuati gratia Tissapherni morem gereret. Dum autem ipsi secum ita ratiocinarentur, quidam etiam huiusmodi tumultus in Astyochum concitatus est. Nam Syracusanorum, ac Thuriorum nautæ, quo liberior multitudo erat, eo etiã confidentius ingruentes stipendium reposcebant. Ille verò quoddam arrogantius respõsum [*ipsis*] reddidit; quinetiam interminatus est Dorieo, qui suis nautis patrocinabatur, & scipionem sustulit [*eum percussurus.*] Cùm autem multitudo [*hoc*] animaduertisset, vt nautæ, clamore simul sublato in Astyochum impetum fecerunt, vt [*eum*] ferirent. Quòd ille præuidens, ad aram quandam confugit. Non tamen percussus fuit: sed alij ab aliis dirempti discesserunt. Quinetiam Milesij Tissaphernis castellum Mileti extructum, clàm aggressi ceperunt, & præsidium, quod illic erat, eiecerunt. Hæc autem cùm alij socij, tum verò præcipuè Syracusani comprobauerunt. Lichæ tamen hæc displicebant, & dicebat oportere Milesios, & alios, qui essent in Regis [*ditione,*] Tissapherni inseruire, ac obsequi in iis, quæ moderata essent, donec bellum feliciter administrassent. Milesij verò ipsi succensebant, & cùm ob ista, tum ob alia huiusmodi ipsum postea morbo defunctũ humari non permiserunt [*in eo loco*] vbi Lacedæmonij, qui præsentes aderant, [*eum humari*] volebant. Cùm igitur ipsi [*Peloponnesij*] res in huiusmodi controuersia aduersus Astyochum, & Tissaphernem exorta constitutas haberent, Mindarus Astyochi nauarchiæ successor Lacedæmone superuenit, ac imperium accepit. Astyochus verò discessit. Cum ipso autem Tissaphernes quendam ex iis, quos secum habebat, Gauletem nomine, Cara, legatum misit, vtriusque linguæ gnarum, cùm Milesios de castello [*clàm ab ipsis occupato*] accusaturum, tum etiam simul se purgaturum. Sciebat enim Milesios [*illuc*] proficisci eo potissimùm animo, vt in se inueherentur, & Hermocratem cum ipsis, qui demonstraturus esset Tissaphernem cum Alcibiade res Peloponnesiorum labefactare, & ancipitis, [*ac dubiæ*] fidei esse. Inimicitiæ enim ipsi cum illo semper intercedebant propter stipendij solutionem. Quinetiam tandem, cùm Hermocrates Syracusis exularet, aliiq; duces, Potamis, Myscon, & Demarchus Miletum ad Syracusanorũ classem venissent, Tissaphernes Hermocrati iam exulanti, multo acriùs instabat, ipsiq; cum alia crimini dabat, tum verò quòd, cùm aliquando pecuniam à se postulasset, nec impetrasset, inimicitias secum gereret. Astyochus igitur, & Milesij, & Hermocrates Lacedæmonem petierunt. Alcibiades verò iam à Tissapherne Samum redierat. Legati autem, quos quadringenti tunc miserant ad deliniendos, & accuratè docendos eos, qui Sami erant, dum Alcibiades [*illic*] adesset, ex Delo aduenerunt. Et coacta concione, verba facere conabantur. Milites verò primùm quidem eos audire nolebant: sed eos, qui popularem statum sustulissent, interficiendos esse vociferabantur. Deinde tamen ægrè sedato tumultu, [*eos*] audierũt. Illi verò nuntiarunt hanc status immutationem non in Reipub. perniciem: sed [*publicæ*] salutis causa factam fuisse, nec vt [*ciuitas*] hostibus proderetur. Se enim, cùm [*hostes in agrum Atticum*] irrupissent, facere potuisse, quòd imperium iam obtinerent. Futurum autem, vt quotquot è quinque millium numero essent, per vices, [*eiusdem dignitatis*] participes essent. Neq; verò propinquos ipsorum aut contumeliam pati (quemadmodum Chæreas criminando retulisset) aut vllo malo affici: sed vnum quenq; in suis [*possessionibus, & suo*] loco [*quietè*] manere. Cùm autem & alia multa commemorassent, nihilo magis [*tamen eos*] audire, [*illisq; morem gerere*] voluerunt: sed indignabantur. Et alij alias sententias dicebant: præcipuè verò de nauigatione in Piræum suscipienda. Tunc autem Alcibiades primus, & ita, vt nemo magis, de Repub. bene meritus fuisse visus est. Cùm enim Athenienses, qui Sami erant, aduersus se ipsos animi quodam impetu nauigare statuissent, (quod si fecissent,

hostes

hostes confestim Ioniam,& Hellespontum in suam potestatem planissimè redegissent) [*hoc illorum consilium, atq; conatum visus est,*] impediuisse. Tunc autem nullus alius illam multitudinem compescere potuisset. Ille verò & [*publicum*] illud nauigationis infestæ studium sedauit, & eos, qui legatis priuatim irascebantur, increpans, [*à molestia illis exhibenda*] deterruit. Ipse autem [*solus legatos*] dimisit, cùm ipsis respondisset, se non impedire quin illa quidem quinque millia [*ciuium*] imperium obtinerent, [*ac Rempub. administrarent;*] ipsis tamen imperare, vt illos quadringentos [*à Reipub. administratione*] amouerent, & Senatum restituerent, quemadmodum, & prius [*fuisset*] quingentorum. Porrò si quos sumptus, parsimoniæ studentes contraxissent, vt milites [*iustum*] stipendium facilius haberent, se magnopere probare. Cæterùm [*illos*] hortabatur, vt hostibus [*fortiter*] resisterent, nec vllo modò cederent. Si enim ciuitas incolumis staret, magnam spem esse [*dicebat,*] fore vt [*hostes*] compositionem secum facerent. Si verò semel altera [*Atheniensium pars*] succumberet, vel illa, quæ Sami erat, vel illa, [*quæ Athenis erat,*] nullum amplius fore, cum quo quis in mutuam gratiam rediret. Aderant autem & Argiuorum legati, qui populari Atheniensium factioni, quæ Sami erat, se opem laturos pollicebantur. Sed Alcibiades eos collaudatos, & quum quis eos vocaret, vt adessent, rogatos, ita dimisit. Venerant autem Argiui cum Paralis, quibus à quadringentis viris tunc imperatum fuerat, vt militari naui Eubœam [*custodiæ causa*] circumueherentur, & Atheniensium legatos à quadringentis missos, Læspodiam, & Aristophontem, & Melesiam, Lacedæmonem deducerent. At isti cùm Argos appulissent, legatos quidem comprehensos Argiuis tradiderunt; quippe quòd essent ex numero illorum, qui in primis popularem statum sustulissent. Ipsi verò nequaquam amplius Athenas redierunt: sed hos legatos Argis adducentes [*ea*] quam habebant, triremi, Samum appulerunt. Eadem autem æstate Tissaphernes, eo tempore, quo Peloponnesij, cùm ob alia [*multa,*] tum verò propter Alcibiadis restitutionem, ipsi, vt Atheniensium partibus apertè iam fauenti, maximè infensi erant, cupiens (vt saltem tunc videbatur) has criminationes apud ipsos diluere, [*& se purgare,*] præparabat profectionem ad classem Phœnissam, quæ ad Aspendum stabat, Lichamque secum venire iussit. Dixit autem se substituturum Tamum suum præfectum, qui, quoad ipse abesset, stipendium exercitui præberet. Variè autem [*res*] narratur, nec facilè sciri potest qua mente petierit Aspendum, & [*illuc*] profectus, classem [*illinc*] non adduxerit. Nam constat quidem centum quadraginta septem Phœnissas naues Aspendum vsque peruenisse. Cur verò [*ad Peloponnesios*] non iuerint, variæ sunt coniecturæ. Alij enim [*hoc à Tissapherne factum fuisse coniiciunt,*] vt suo discessu (quemadmodum constituerat) Peloponnesiorum res attereret. Tamus enim, cui negotium datum fuerat, stipẽdium nihilo melius, [*quàm ipse Tissaphernes:*] sed etiam peius præbebat. Alij verò, vt Phœnices Aspendum vsque perductos exacta pecunia dimitteret. Ipsis enim vti non statuerat. Alij verò, vt [*Phœnissæ classis ad Peloponnesios ventura*] rumor Lacedæmonem perueniret, vt diceretur [*ipsum Tissaphernem*] non iniustè facere: sed planè ad classem verè instructam iuisse. Mihi verò manifestissimum esse videtur [*Tissaphernem ideo*] classem [*ad Peloponnesios*] non adduxisse, vt res Græcorum attereret, bellumque duceret. Vtque, dum illud proficisceretur, & cunctaretur, [*res Græcorum*] labefactaret, & [*vtrosque, Lacedæmonios, ac Athenienses*] exæquaret, vt neutros potentiores redderet, se [*vel his, vel illis*] adiungens. Nam si bellum conficere voluisset, [*illud*] profectò manifestum [*est, ipsum id*] sine dubio [*conficere potuisse.*] Nam (vt est verisimile) si [*classem*] adduxisset, victoriam Lacedæmoniis præbuisset, quippe qui vel tunc pari potius, quàm inferiori classe aduersus [*hostem*] in statione starent. Illa etiam speciosa causa, quam [*Tissaphernes*] attulit, cur classem [*ad Lacedæmonios*] non adduxisset, [*res illorum*] maximè attriuit. Dicebat enim ipsam minori numero, quàm Rex iussisset, contractam fuisse. Atqui profectò Tissaphernes hoc modo maiorem gratiam [*apud Regem*] iniuisset, si non magnam regiæ pecuniæ vim consumpsisset: sed eadem [*negotia*] minoribus [*sumptibus*] confecisset. Tissaphernes igitur (quocunque tandem consilio [*hoc fecerit*]) Aspen-

dum iuit,& in Phœnicum congressum, [*colloquiumque*] venit, & Peloponnesij, illius iussu, Philippum, virum Lacedæmonium, cum duabus triremibus, vt ad classem miserunt. Alcibiades verò, postquàm audiuit Tissaphernem Aspendum petiisse, ipse quoque cum tredecim nauibus, quas assumpsit, [*eo*] contendit, pollicitus iis, qui Sami erant, tutum, magnumque beneficium, [*quod se in eos collaturum dicebat.*] Aut enim se Phœnissam classem Athenienses adducturum, aut saltem ad Peloponnesios venire prohibiturum. Quòd (vt erat verisimile) Tissaphernis mentem ex longa consuetudine cognosceret, quòd [*classem ad Peloponnesios*] adducturus non esset, simul etiam quòd quàm maximam inuidiam illi apud Peloponnesios ob illius in ipsum, & Athenienses studium conflare vellet, vt hac ipsa de causa [*Tissaphernes*] ad ipsos [*Athenienses*] accedere [*seq; illis adiungere,*] magis cogeretur. Et hic quidem confestim Phaselide, Caunoque soluens, in altum nauigare cœpit. Legati autem à quadringentis viris missi, cùm è Samo peruenissent, Athenas, Alcibiadis mandata [*Atheniensibus*] renuntiarunt, [*& dixerunt illum ipsos*] hortari, vt hostibus resisterent, nulloque modo cederent, maximamque spem habere, fore vt exercitum, [*qui Sami esset,*] ipsis etiam reconciliaret, & Peloponnesios superaret, atque [*his verbis*] multos eorum, qui paucorum dominatus erant participes, & qui vel prius [*hunc rerum statum*] grauiter ferebant, & lubenter, dum tamen tutò, aliquo modo se hac molestia liberassent, tunc multò magis corroborarunt. Quare iam coire, & de illo rerum statu queri cœperunt. Habebant autem [*huius rei*] duces eos, qui paucorum dominatus longè principes erant, & qui magistratus gerebant, quo in numero erant Theramenes Agnonis, & Aristocrates Sicelij [*filius*] & alij, qui inter primos quidem rerum participes erant: sed (vt aiebant) metuentes exercitum, qui Sami erat, & Alcibiadem, legatos Lacedæmonem miserant, ne [*ciues*] ciuitatem sine maiori [*ciuium*] parte, aliquo maleficio afficerent. Sic enim se impedituros [*dicebant*], quin dominatus perquàm paucorum constitueretur. Quamobrem quinque millia, [*quæ Rempublicam administrarent,*] re, non autem nomine designanda, & æquabiliorem Reipublicæ statum constituendum esse. Hæc autem erat speciosa quidem ratio, qua popularem statum à se constitui simulabant: sed [*tamen*] eorum plerique propter priuatam ambitionem [*ei rei*] dabant operam, qua potissimùm interit paucorum dominatus ex populari statu constitutus. Omnes enim eo ipso die, [*quo rerum potiri cœperunt,*] non solùm [*cæteris*] pares sed etiam singuli longè principes [*totius suæ ciuitatis*] esse volunt. At in populari statu, in quo magistratus per electionem creantur, quisque faciliùs fert ea, quæ eueniunt, vtpote qui non à paribus: [*sed ab hominibus dignitate præstantioribus*] se superatum esse putet. Ipsorum autem animos manifestissimè erexerunt tum magna Alcibiadis potentia, quam Sami habebat, tum etiam quòd hic paucorum dominatus ipsis haud stabilis futurus esse videbatur. Certatim igitur vnus quisque, ipse potissimùm popularis status patronus, [*ac propugnator*] esse conabatur. Sed quadringenti viri huic [*Reipublicæ administrandæ*] formæ maximè aduersabantur, & qui [*paucorum dominatus*] principes erant, cùm Phrynichus (cui etiam, cùm olim Sami præturam gessisset, cum Alcibiade dissidium tunc fuit) tum Aristarchus, qui in primis, ac iampridem statui populari aduersabatur, & Pisander, & Antiphon, & potentissimi quique alij, cùm antea, simul ac [*paucorum dominatum Athenis*] constituerunt, tum etiam postquàm paucorum ille dominatus ab ipsis Sami constitutus in statum popularem rursus est commutatus, legatosque de suo corpore Lacedæmonem miserunt, & paucorum dominatui [*stabiliendo*] operam studiosè dabant, & murum in ea, quæ Eetionea vocatur, excitabant. Sed ipsorum legati Samo redierunt, quia videbant cum ipsam plebem, tum etiam ex suis eos, qui priùs fidi esse videbantur, [*iam*] immutatos esse. Et miserunt quidem properè Antiphontem, & Phrynicum, aliosque decem (quòd & res vrbanas, & res Samias metuerent) cum mandatis, vt quauis ratione, modò conditio tolerabilis esset, cum Lacedæmoniis

dæmoniis reconciliarentur. Multò autem studiosiùs, [*quàm antè*,] murum in Eetionea ædificabant. Huius autem muri [*extruendi*] consilium hoc fuit (vt aiebat Theramenes, eiusque socij) non vt eos, qui Sami erant, si per vim cum infesta classe venirent, in Piræum non reciperent: sed potius vt hostium, quoties vellent, & classem, & peditatum reciperent. Nam Eetionea est [*è duobus alterum*] Piræi promontorium, & iuxta ipsam statim sunt fauces, quâ naues ingrediuntur. Hic igitur cum eo muro, qui prius continentem versus extructus erat, sic extruebatur, vt pauci homines illic stationem habentes, introitus nauium arbitri essent. Nam ad ipsam alteram turrim in angusti portus ostio sitam terminabatur. Et murus antiquus continentem versus, & nouus, qui intra [*antiquum*] murum, mare versus extruebatur, [*ad eandem turrim vterque terminabatur.*] Quinetiam proximè hunc [*nouum murum*] statim, maximam porticum intra Piræum ædificauerunt, cuius ipsi potiebantur. In quam cogebant omnes suum frumentum seponere tam id, quod iam erat [*in vrbe*,] quàm quod mari aduehebatur, illincque promentes venundare. Theramenes igitur hæc & iampridem cum quiritatione dicebat, & postquàm legati Lacedæmone redierunt nulla pactione cum vniuersis [*Lacedæmoniis*] facta, dicebat fore, vt propter hanc [*nouam*] munitionem ciuitas etiam in salutis discrimen adduceretur. Nam sub hoc idem tempus affuerant etiam pariter ex Peloponneso duæ, & quadraginta naues ab Euboënsibus accitæ (quarum nonnullæ erant è Tarento, & Locris, Italicæ, & Sicilienses) quæ iam in ora Laconica stationem habebant, & nauigationem in Eubœam præparabant. Præerat autem ipsis Hegesandridas Hegesandri [*filius*,] Spartanus, quas Theramenes non tam in Eubœam, quàm in eos, qui Eetioneam muniebant, nauigare dicebat, &, nisi quis iam [*sibi*] caueret, [*illos ab hoste præter expectationem oppressos*,] per imprudentiam perituros. Proficiscebatur autem etiam tale quippiam ab illis, qui criminationem istam sustinebant, [*& qui à Theramene accusabantur, quandam huiusmodi suspicionis non leuem occasionem ei præbebant*,] nec [*quod illis ab eo tunc obiiciebatur*,] omnino obtrectandi tantùm studio dicebatur. Illi enim potissimùm quidem in paucorum dominatu [*& ciuitati*] & sociis imperare cupiebant: sin minus, certè classem, & munitiones illas habere, ac arbitratu suo viuere [*volebant.*] Quòd si hac quoque re excluderentur, [*cupiebant*] saltem non profligari ipsi potissimùm ante alios à populari statu rursus restituto: sed vel hostibus [*in vrbem*] introductis, sine munitionibus, & [*sine*] classe pactionem [*cum illis*] facere, vt qualemcunque ciuitatis statum haberent, dummodò de suis corporibus securi essent. Quamobrem etiam hanc munitionem, quæ & portulas, & introitus, & hostium receptacula habebat, studiosè ædificabant, & prius absoluere cupiebant, [*quàm ab aduersa factione præuenirentur, ac opprimerentur.*] Ac initio quidem inter paucos, & clàm potius, [*quàm palàm*,] hæc dicebantur. At vbi Phrynicus reuersus ex legatione, quam ad Lacedæmonios obierat, à quodam circitorum ex insidiis in foro frequenti vulneratus, nec procul à curia digressus, continuò decessit: & percussor quidem [*ipsius*] euasit: at [*eius*] adiutor, homo Argiuus, à quadringentis comprehensus, tortusque, nullius, à quo [*facinus hoc perpetrare*] iussus esset, nomen protulit, nec aliud quippiam [*dixit*,] nisi quòd sciret multos homines & in circitorum præfecti, & in alias ædes conuenire solitos; tunc verò, cùm nihil noui hinc, [*post istam Phrynichi cædem*,] accidisset, iam confidentiùs & Theramenes, & Aristocrates, & alij quotquot vel ex ipsis quadringentis, vel extra hos, eiusdem sententiæ erant, eum rerum statum inuaserunt. Simul enim & ex agro Laconico naues illæ iam circumuectæ, & Epidaurum appulsæ, Æginam excursionibus infestauerant. Quare Theramenes dicebat verisimile non esse, [*naues*] eas, si in Eubœam nauigarent, in Æginæ sinum fuisse deflexuras, & rursus Epidauri stationem habituras, nisi accitæ venirent ad [*ea peragenda*,] quæ & ipse semper criminabatur. Nequaquam igitur ampliùs quiescendum, [*nec ab armis diutius abstinendum aiebat.*] Tandem verò multis præterea seditiosis, ac suspiciosis sermonibus habitis, iam & factis

eum rerum statum aggredi cœperunt. Nam grauis armaturæ milites, qui Ectioneæ munitionem in Piræo ædificabant (inter quos erat & Aristocrates centurio, qui suam centuriam secum habebat) comprehendũt Alexiclem inter paucorum dominatus collegas præcipua dignitate præditum, & in alterius factionis homines maximè propensum & domum adductum in vincula coniiciunt. Ipsos autem simul adiuuerunt cùm alij, tum Hermon quidam circitorum apud Munychiam excubantium præfectus. Sed (quod maximum erat) armatorum agmen eadem consilia agitabat. Cùm autem [*hoc*] quadringentis renuntiatum fuisset (considebant autem in curia) confestim [*omnes*,] præter eos, quibus ista non placebant, parati erant ire ad arma, & Therameni, ac iis, qui cum eo erant, minitabantur. Ille verò, se purgans, dicebat se paratum esse iam ire cum [*ipsis*] ad [*Alexiclem ex vinculis*] eripiendum. Et assumpto vno è ducibus, qui erant eiusdem sententiæ, cuius & ipse, ad Piræum perrexit. Adiuuabat autem [*ipsum*] Aristarchus, & equitum iuuentus. Erat autem ingens, ac terribilis tumultus. Nam & qui in vrbe degebant, Piræum iam occupatum, & [*Alexiclem*] illum, qui comprehensus fuerat, morte mulctatum putabant. Et qui in Piræo erant, eos, qui in vrbe erant, contra se tantum non adesse [*suspicabantur*.] Cùm autem seniores ægrè impedirent eos, qui per vrbem discurrebant, & ad arma [*corripienda*] ferebantur, cùm etiam Thucydides Pharsalius, hospes publicus, qui [*tunc*] aderat, & officiosè singulos impediret, & exclamaret ne, hostibus prope insidiantibus, patriam perderent, quieuerunt, & à manibus mutuò sibi afferendis abstinuerunt. Et Theramenes quidem in Piræum profectus (præturam autem ipse quoque gerebat) voce tenus, grauis armaturæ militibus irascebatur. Aristarchus verò, & qui [*populari*] multitudini aduersarij erant, indignabantur. Illorum verò grauis armaturæ militum plerique manum ad opus admouere cœperunt, nec eos [*facti*] pœnitebat. Theramenem interrogabant nunquid ei videretur hæc munitio [*publici*] boni caussa extrui, & an satius esset eam demoliri. Ille verò, si & ipsis [*eam*] demoliri placeret, sibi quoque placere respondit. Hinc autem è vestigio cùm illi grauis armaturæ milites, tum etiam multi eorum, qui erant in Piræo, munitionem conscenderunt, & demoliri cœperunt. Hac autem adhortatione ad vulgus vtebantur, oportere [*eum*] quicunque quinque millia [*ciuium*,] quadringentorum loco, Reipub. præesse vellet, ad hoc opus accedere, [*& munitionem istam secum demoliri*.] Nam [*quamuis popularem statum restituere vellent*,] tamen [*suum consilium*] adhuc tegebant nomine quinque millium, ita vt non apertè dicerent, Quicunque vellet populum Reipub. præesse: quia metuebant ne re vera essent [*quinque millia ciuium, quibus ad Reipub. administrationem aditus per vices pateret*,] néve quis [*de suo numero*] per inscitiam aliquid apud aliquem [*de quinque millium numero*] dicens laberetur, [*ac in capitis discrimen adduceretur*.] Et idcirco illi quadringenti neque volebant illos quinquies mille [*ciues*] esse, neque constare illos non esse. Nam existimabant, tot quidem [*viros Reipub. administrationis*] participes constituere, haud dubiè statum esse popularem. Sed si incertum esset, [*neque constaret esse quinque millia ciuium, quibus ad Reipub. administrationem aditus pateret, hoc*] mutuò terrorem esse incussurum. Postridie autem illi quadringenti, etsi animis perturbati, in curiam tamen conuenerunt. At illi grauis armaturæ milites, qui in Piræo erant, cùm Alexiclem dimisissent, quem comprehenderant, ac munitionem demoliti fuissent, ad Dionysiacum theatrum prope Munychiam situm concesserunt, & [*illic*] extra locum ordinarium armati concilium habuerunt, & ex communi ipsorum decreto confestim in vrbem iuerunt, & arma illic, in Anaceo, [*id est, templo Castoris, & Pollucis*] deposuerunt. Quidam autem à quadringentis electi ad ipsos venerunt, & singuli singulos alloqui cœperunt, & quos animaduertissent homines esse mites, [*ipsis*] suadebant, vt & ipsi quiescerent, & alios [*in officio*] præterea continerent. Dicentes fore, vt [*quadringenti*] quinque millia [*ciuium*] designarent, & ex horum [*quinque millium*] numero quadringenti per vicos constituerentur, prout i-

psis

ipsis quinq; millibus placeret. Interea verò nullo modo ciuitatem perderent, néve eam funditus euersam hostibus traderent. His autem verbis, quæ & multa erant, & ad multos fiebant, vniuersa armatorum multitudo placatior, quàm antè fuerat, reddita est, ac de vniuerso Reip. statu maximè timebat. Et inter eos conuenit, vt ad dictam, [*certamq;*] diem in Bacchi templo concilium de cõcordia haberetur. Cùm autem concilij in Bacchi templo habendi dies aduenisset, & tantum non concio [*iam*] coacta esset, nũtiatur illas duas, & quadraginta naues cum Hegesandrida Megaris venientes, Salaminem cursum tenere. Quamobrem quilibet ex illis grauis armaturæ militibus hoc ipsum esse ducebat, quod iampridem à Theramene, & ab iis, qui cum eo erant, dicebatur, illam classem aduersus istam munitionem venire, & [*ideo hac*] vtiliter diruta fuisse videbatur. Hegesandridas autem forsitan quidem ex composito, & circum Epidaurum & circum illa loca versabatur: sed tamen credibile videtur esse ipsum etiã propter præsentem Atheniensium seditionem, & adductũ sui opportuni aduentus spe, illic substitisse. Athenienses verò, postquam [*hoc*] ipsis nuntiatum est, confestim vniuersi citato cursu in Piręum cõtenderunt, quòd bellum domesticum non esset maius, quàm quod ab hostibus inferebatur, quod non procul: at ad ipsum portum esset. Quamobrem alij quidem naues, quæ aderant, conscendebant, alij verò alias deducebant, nonnulli etiã ad muros, & portus ostium; ad vim hostilem arcendam accurrebant. At Peloponnesiorũ classis aduentans, & Suniũ circumuecta, portũ inter Thoricum, & Prassias subiit. Postea verò Oropum appulit. Athenienses autem raptim, & iis, qui ad manus erant, nautis vti coacti, quippe quòd ciuitas seditione laboraret, & [*ciues*] in maximo [*discrimine positi, rebus suis*] opem celeriter ferre vellẽt (nam quòd Attica interclusa esset, ipsorũ omnis spes in Eubœa erat posita) Thymocharin ducem cum classe, [*quam raptim coëgerant,*] in Eretriã mittunt. Quæ cùm [*illuc*] peruenisset, cum illis [*nauibus,*] quæ prius in Eubœa erant, sex & triginta [*nauium*] numerũ effecit. Et protinus prœlio nauali dimicare coacta fuit. Nam Hegesandridas iam pransus, ab Oropo classem in altũ duxerat. Abest autẽ Oropus ab Eretriensium vrbe, stadiis ferè sexaginta, maris tractu. Dum igitur ille cum infesta classe [*iam*] veniret, Athenienses quoq; [*suas*] naues instruere cœperunt, existimantes suos milites apud naues esse. Sed illi cibaria in prandiũ mercabantur, nõ ex foro: sed ex [*priuatis*] ædibus in extrema vrbis parte sitis. Nihil enim [*in foro*] vendebatur, quod ab Eretriensibus consultò factum fuerat, vt, dum cunctanter [*naues militibus*] implerentur, hostes prius; [*quàm illi naues conscendissent,*] impressionem [*in eos*] facerent, & Atheniẽses sic, vtcunq; instructi fuissent, in altum prodire cogerent. Quinetiam ex Eretria signum Oropum versus ipsis [*Lacedæmoniis*] sublatum, [*datumq;*] fuit, [*vt significaretur*] quãdònam [*aduersus hostem illinc*] in altũ prouehi deberent. Athenienses igitur propter huiusmodi fraudem [*in ipsorum perniciem ab Eretriensibus excogitatam; ac*] præparatã, in altum prouecti, naualiq; prœlio supra portum Eretriensem cõmisso, [*quamuis ad hoc imparati venissent,*] tamen aliquantisper etiam [*hosti*] restiterunt. Deinde in fugam versos [*hostis*] ad littus vsq; est insequutus. Et quotquot ipsorum ad Eretriensium vrbem, vt amicam, confugerunt, asperrimè tractati fuerunt, quia ab ipsis [*Eretriensibus*] interfecti fuerunt. Alij verò in munitionem, quam ipsi in Eretria tenebant, incolumes euaserunt, itemq; naues, quotquot in Chalcidem peruenerunt. Peloponnesij verò, duabus & viginti Atheniensium nauibus captis, virisque, partim interfectis, partim captis, trophæum statuerunt. Nec multo pòst, cum totam Eubœam ad defectionem compulissent, præter Oreum (hoc enim Athenienses ipsi tenebant) cæteras quoque res ad eius statum pertinentes componere cœperunt. Cùm autẽ rerũ ad Eubœam gestarum nuntius Atheniensibus allatus fuisset, pauor omnium ad illum vsque diem maximus [*eos*] inuasit. Nam nec illa clades, quàm in Sicilia acceperant, quamuis tunc ingens visa fuisset, nec vlla alia calamitas [*eos*] vnquam adeò terruit. Cùm enim eo tempore, quo & exercitus, qui Sami erat, defecerat, nec aliæ naues, nec qui eas conscenderent, supererant, ipsiq; [*prætereà*] seditione laborabant, & incertum

erat, quando inter se concursuri essent, ista calamitas. quæ tanta erat, propter quam & classem, &(quod maximum [*erat malum*]) Eubœam(ex qua plus vtilitatis, quàm ex Attica percipiebant) amiserant, [*illis*] superuenisset, nónne meritò animis erant consternati? Sed hoc potissimum eos turbabat, idq; propter maximam locorum propinquitatem, si hostes ausuri essent, victoria potiti, confestim in ipsorum Piræum nauibus vacuum tendere. Et tantumnon ipsos iam adesse suspicabantur. Id, quod [*illi*] si audaciores fuissent, facilè fecissent; & longè maius dissidium in vrbe excitassent, si [*eam illic*] manentes obsedissent, & classem ab Ionia, licet dominatui paucorũ infestam, [*tamen*] illis secum cognatione cõiunctis, & vniuersæ ciuitati succurrere coëgissent. Interea verò & Hellespontus, & Ionia, & Insulæ, & [*omnia*] loca ad Eubœam vsq; pertinentia, & (vt ita loquar) omne Atheniensium imperium in ipsorum potestatem venisset. Verùm non in ea [*re*] tantùm Lacedæmonij Atheniensibus omnium [*aduersariorum*] maximè commodi in bello [*cum ipsis*] gerendo fuerunt; sed & in aliis multis. Cùm enim moribus maximè differrent (nam illi quidem, celeres, hi verò, tardi: & illi quidem, ad res aggrediendas prõpti, hi verò, timidi, præcipuè verò aduersus eos, qui classe multum poterant) plurimum [*Atheniensibus*] proderant. Syracusani autem [*hoc*] demonstrarunt: Nã cùm moribus maximè similes [*illis*] essent, optimè etiã aduersus [*illos*] bellum administrarunt. Atheniẽses igitur propter hunc nuntiũ, [*quamuis essent animis consternati, maximamq; nauium partem amisissent,*] viginti tamen naues instruxerunt, & concionem coëgerunt, vnam quidem statim, tunc primùm, in eum locum, quem Pycna vocant, vbi etiam aliâs [*comitia habere*] consueuerãt. In qua [*concione*] quadringentis viris [*à Reipub. administratione*] amotis, rerum administrationem quinq; millibus tradere decreuerunt. Ex hoc autem [*quinq; millium*] numero [*illos omnes*] esse [*voluerunt,*] quotquot arma gestarent, [*ac Reipub. causa militarẽt.*] Nec vllam mercedem vllius magistratus gratia [*ab vllo*] accipiendam esse [*censuerunt.*] Nisi verò [*qui magistratus gessissent, ita fecissent, eum, qui mercedem accepisset,*] execrabilem esse iusserunt. Postea verò & aliæ crebræ conciones habitæ sunt; in quibus & legumlatores, & cætera ad Reipub. administrationem pertinentia constituerunt. Atq; initio quidem (meo saltem iudicio) Athenienses Remp. non parum commodè videntur administrasse. Nam vtriusque factionis, paucorum, & multitudinis, in vnum redactæ, moderatum exstitit temperamentum. Hoc autem primum ciuitatem ob res aduersas afflictam erexit, [*ac erectam sustentauit.*] Decreuerunt etiam Alcibiadem, cæterosq;, qui cum eo erant, [*in patriam*] reuocandos. Quare cùm ad illum, tum ad exercitum, qui Sami erat, misso [*nuntio*] res capessere, [*& manus ad opus admouere, ac patriæ laborãti succurrere*] iusserunt. In hac autẽ [*rerum*] mutatione statim Pisander, & Alexicles cum suis, & qui præcipui erant è paucorũ dominatu, in Deceleam se subduxerunt. Solus autẽ ex illis Aristarchus (adhuc enim dux erat) repentè sumptis aliquot sagittariis, qui erant maximè barbari, ad OEnoen cõtendit. Erat autem Atheniensiũ munitio in Bœotiæ cõfiniis sita. Corinthij autem, voluntarij quiq;, Bœotis accitis, eam obsidebant, propter suorũ ex Decelea se recipientium cladem, cædemq; [*factã ab Atheniensibus egressis*] ex OEnoë. Aristarchus igitur colloquio cum ipsis habito, eos decepit, qui apud OEnoën erant, dicens eos quoq;, qui in vrbe erant, de cæteris [*rebus*] cum Lacedæmoniis transegisse, & oportere ipsos quoq; locum illũ Bœotis tradere. His enim conditionibus compositionem factam [*dicebat.*] Illi verò, cùm [*ipsi*] vt duci, fidem habuissent, & prorsus ignari essent [*rerum, quæ ab Atheniẽsibus & in vrbe, & alibi gerebantur,*] quòd obsiderentur, fide publica interposita, [*illinc*] exierunt. Hoc igitur modo captam OEnoën Bœoti receperunt, & Athenis paucorũ dominatus [*sublatus est*] & seditio cessauit. Per eadem huius æstatis tempora, Peloponnesij quoq;, qui Mileti erãt, cùm à nullo illorũ, quibus à Tissapherne tunc, quũ Aspendum petiit, negotium datũ fuerat, stipẽdium [*ipsis*] daretur, cùm etiã neq; Phœnissæ naues, neq; Tissaphernes vllo modo veniret, & Philippus, qui cũ ipso missus fuerat, Mindaro Nauarcho scripsisset, & alius Hippocrates, vir Spartanus, & qui apud Phaselidẽ erat, [*idem ei scripsisset,*] neq; classem illam

illam venturam esse,& [*res*] omnes [*Peloponnesiacas*] à Tissapherne iniustè labefactari, ipsósque à Pharnabazo acciri, eumque paratum esse naues [*ad eos*] adducere, & cæteras suæ prouinciæ ciuitates ad defectionem ab Atheniensibus faciendam cõpellere, quemadmodũ & Tissaphernes [*fecisset,*] quòd ex hac re commodum aliquod se percepturum speraret: sic igitur Mindarus militari disciplina accuratè seruata,& profectione subitò indicta, vt lateret hostes, qui Sami erant, cum tribus & septuaginta nauibus Mileto soluens; in Hellespontum nauigauit. Illuc autem prius per hanc eandem æstatem [*alia*] sexdecim naues [*illi regioni*] bellum illaturæ iuerant,& quandam Cheronesi partem incursionibus infestauerant. Sed tempestate iactatus; ad Icarum appellere coactus est. Cùm autem propter nauigandi difficultatem illic quinque; sexve dies moratus fuisset, Chium peruenit. Thrasyllus verò, cùm ipsum Mileto discessisse intellexisset, ipse quoque cum quinque,& quinquaginta nauibus Samo discessit, properãs, ne ille ocius in Hellespontum ingrederetur. Sed cùm audisset [*Mindarum*] apud Chium esse, cùm etiam existimasset ipsum illic subsessurum; [*atque aliquandiu commoraturum,*] speculatores quidem & in Lesbo,& in opposita cõtinente collocauit, ne naues illæ, si forte aliquò proficiscerentur, [*ipsum*] laterent. Ipse verò cum classe Methymnam profectus, farinam,& cætera [*ad victum*] necessaria [*à Methymnæis*] apparari iussit, vt, si maior mora fieret, [*hostisq. diutius illic maneret,*] ex Lesbo Chium infesta classe petiturus [*& incursionibus eam infestaturus.*] Simul etiam (Eressus enim à Lesbo defecerat) volebat aduersus eam profectus, si posset, expugnare. Nam Methymnæorum exules, qui non minimæ autoritatis erant [*apud suos populares,*] cùm ad quinquaginta grauis armaturæ milites, qui amicitiæ causa, [*siue mercede*] eos sequuti fuerant, Cuma [*illuc*] nauibus transportassent,& è continente alios mercede conduxissent, cunctis ad trecentos, Anaxarcho Thebano propter cognationem duce delecto, Methymnam primùm adorti fuerant. Sed de eo conatu deiecti propter Atheniensiũ præsidium [*aduersus eos*] Mitylenẽ progressum, rursus prœlio extra [*vrbem ab eodem præsidio*] repulsi, & per montem itinere facto, Eressum ad defectionem compulerant. Thrasyllus igitur aduersus eã cũ tota classe profectus, [*eam*] aggredi statuerat. Sed & Thrasybulus cum quinq; nauibus è Samo ante [*ipsius aduentum*] illuc profectus fuerat, cùm de hoc exulum traiectu nuntius ipsis allatus fuisset. Sed cùm serius [*eo*] venisset, [*nec ipsos exules assequutus fuisset,*] aduersus Eressum profectus, stationem contra [*eam*] habebat. Accessere præterea duæ quædam naues ex Hellesponto domum redeuntes,& Methymnææ. Naues autem vniuersæ, quæ [*tunc illic*] aderant, erant numero septem, & sexaginta, ex quibus milites sumpserunt, & [*ad vrbis oppugnationem*] se præparare cœperunt, vt Eressum & machinis,& quauis ratione, si possent, expugnarent. Interea verò Mindarus,& Peloponnesiorum naues ex Chio profectæ, cùm duorum dierũ cibaria sumpsissent,& singuli [*milites*] à Chiis accepissent tres tessaracostas Chias, [*nummos antiquos sic appellatos, quibus Chij vtebãtur,*] tertio die ex Chio soluentes, in altum vela fecerunt, ne inciderent in naues quæ ad Eressum stabãt: sed à sinistra Lesbum habentes, in continentem nauigarunt. Cùm autẽ ad [*agri*] Phocaici portum in Cratereis situm appulissent, & prandium [*ibi*] sumpsissent, [*oram*] Cumanam præteruecti, cœnauerunt in Arginusis, quæ sunt in continente, è regione Mitylenes. Hinc autem, cùm adhuc nox esset intempesta, præteruecti, & ad Harmatuntem in continente è regione Methymnæ sitam profecti, sumpto prandio, celeriter præteruecti Lectum, & Larissam, & Hamaxitum, & [*alia*] illius regionis oppida, ad Rhœtium, quod iam est Hellesponti; ante mediam noctem peruenerunt. Harum autem nauium nonnullæ & ad Sigeum, & ad alia illius regionis loca appulerunt. Athenienses verò, qui apud Sestum erant cum duodeuiginti nauibus, postquàm & ipsi speculatores ignibus sublatis, [*hostilis classis aduentum*] ipsis significauerunt,& [*ipsi*] multos ignes in hostili [*agro*] repentè collucentes conspexerunt; Peloponnesios [*in Hellespontum*] ingredi cognouerunt. Quamobrem hac ipsa nocte; celeritate quanta maxima potuerunt, maritimã Chersonesi oram legentes, ad Elæuntem præteruecti contenderunt,

quòd hostium classem in apertum mare nauigantes vitare vellent. Et illas quidem sexdecim [*Peloponnesiorum*] naues, quæ ad Abydum erant, latuerunt, quamuis ab amica [*suorum*] classe præmonitæ fuissent, vt ipsos [*Athenienses*] diligenter obseruarent, si [*ex sua statione*] exirent. Cùm autem [*Athenienses*] primo statim diluculo illas [*naues quæ*] cum Mindaro [*erant,*] conspexissent, & è vestigio [*Peloponnesij naues hostiles*] insequi cœpissent, non omnes [*quidem hostium naues*] ocius euaserunt: sed pleræque in continentem, & in Lemnum diffugerunt: at quatuor naues, quæ postremæ nauigabant, prope Elæuntem interceptæ fuerunt. Atque [*Peloponnesij*] vnam quidem [*hostium nauem*] ad Protesilai delubrum impactam, cum ipsis hominibus, [*qui in ea vehebantur*] ceperunt, & duas sine viris. Vnam etiam [*vectoribus*] vacuam ad Imbrum combusserunt. Postea verò coniunctis & iis, [*quas*] ex Abydo [*secum duxerant*] & aliis [*nauibus,*] cum vniuersis, [*quæ erant numero*] sex, & octoginta, hoc ipso die Elæuntem oppugnauerunt: sed cum [*hæc*] deditionem facere nollet, Abydum redierunt, Athenienses verò à [*suis*] speculatoribus, frustrati, & existimantes hostium classem nequaquam clam se præterituram: sed per otium, [*& nullo tunc ipsos prohibente, Eressi*] mœnia oppugnantes, postquam [*hostes aduenisse*] cognouerunt, protinus omissa Eresso, [*eiusq; oppugnatione,*] celeriter in Hellespontum ad opem [*loco periclitanti*] ferendam accurrerunt. Duas autem Peloponnesiorum naues ceperunt, quæ tunc in hostibus audacius persequendis in altum prouectæ, in ipsos inciderant. Postero die Elæuntem profecti, stationem [*illic*] habuerunt, & ex Imbro [*naues,*] quotquot [*eo*] confugerant receperunt, & quinque dies in prœlij naualis apparatu consumpserunt. Postea verò nauale prœlium hoc modo commiserunt. Athenienses [*quidem*] acie in cornu instructa, [*ita vt classis cornu exporrectum præiret,*] ipsam oram legebant, Sestum versus [*nauigantes.*] Peloponnesij verò, cùm [*illorum aduentum,*] ex Abydo cognouissent, & ipsi obuiam [*illis*] prodierunt. Postquam autem [*vtrique*] nauale prœlium commissum iri animaduerterunt, cornua [*classis*] exporrexerunt. Athenienses quidem, iuxta Chersonesum, initio ducto ab Idaco vsque ad Arrhiana, nauibus sex & octoginta. Contrà verò Peloponnesij, ab Abydo vsque ad Dardanum, nauibus octo & sexaginta. Apud Peloponnesios autem cornu tenebant, dextrum quidem, Syracusani, alterum verò, ipse Mindarus, & velocissimæ quæque naues. At apud Athenienses, sinistrum quidem [*cornu*] Thrasyllus [*regebat,*] Thrasybulus verò, dextrum. Cæteri verò duces in assignato quique loco steterunt. Cùm autem Peloponnesij initium [*cum hostibus*] confligendi facere properarent, & dextrum quidem Atheniensium [*cornu*] ipsi [*suo*] sinistro superare ac illos extrinsecus prodeundi facultate, si possent, intercludere [*maturarent,*] medium verò [*agmen*] ad terram non procul distantem propellere [*studerent.*] Athenienses [*hac re*] cognita, qua quidem parte aduersarij ipsos intercludere volebant, obuiam [*illis*] prodierunt. & nauigatione, [*nauiumque celeritate illos*] superabant. At sinistrum ipsorum [*cornu*] promontorium, quod Canis sepulchrum appellatur, iam superauerat. Hoc autem modo medium [*ipsorum agmen, propter aliarum absentiam,*] ex infirmis, ac dissipatis nauibus constabat, præsertim quòd [*Athenienses*] minorem [*quàm hostes, nauium*] numerum haberent, & locus ille, qui circa Canis sepulchrum erat, acutum & angularem ambitum haberet, ita vt ea, quæ in vlteriore illius parte fiebant, [*ab his*] conspici non possent. Peloponnesij igitur impressione in medium [*illorum agmen*] facta naues Atheniensium in siccum propulerunt, & in terram exscenderunt prœlio longè superiores. Neq; verò huic medio [*nauiũ agmini*] succurrere poterãt, aut à dextro, qui cũ Thrasybulo erant propter nauium in ipsos ingruentiũ multitudinẽ, aut à sinistro, qui cũ Thrasyllo erãt. Nã propter illud promontoriũ, quod Canis sepulchrũ appellatur, [*res ab ipsis*] cerni non poterat: simul etiã Syracusani, & cæteri, qui non pauciores numero post ipsos in acie stabant, illos [*opẽ suis ferre*] prohibebãt. Donec Peloponnesij, dum victoria freti, securè alij aliam nauẽ insequerẽtur, quadã suæ classis parte ordines soluere cœperunt. Thrasybulus autẽ, & qui cum eo erãt, cùm animaduertissent [*hostiũ*] naues sibi oppositas, [*infestæ nauigationis cursum*] inhibere

hibere, [*neque contra se ferri*,] omissa iam contentione circumagendi cornu, & conuersi, confestim [*eas*] repellunt, ac in fugam vertunt. Illas autem [*naues*] nacti, quæ in victrici Peloponnesiorum parte dispersæ erant, ferire cœperunt, & [*illarum*] plerisque vel sine prœlio terrorem incusserunt. Syracusani quoque & ipsi iam cesserant iis, qui cum Thrasyllo erant, & in fugam [*eo*] magis se coniecerunt, postquàm alios etiam [*fugere*] viderunt. Cùm autem hostes in fugam versi fuissent & Peloponnesij primùm [*quidem*] ad flumen Pydium præcipuè confugissent, deinde verò Abydum, Athenienses paucas quidem [*illarum*] naues ceperunt (Hellespontus enim, quòd esset angustus, breuia hostibus effugia præbebat) hanc tamen naualis prœlij victoriam opportunissimam tunc obtinuerunt. Cùm enim ad eum vsque diem formidarent Peloponnesiorum classem, cùm propter clades paulatim [*acceptas*,] tum etiam propter calamitatem, quæ [*ipsis*] in Sicilia contigerat, & se ipsos, [*quasi neque prudenter, neque fortiter in superioribus prœliis se gessissent*,] accusare, & hostes in rebus nauticis iam magnifacere, [*& adeò formidare, vt antè*,] desierunt. Aduersariorum tamen [*has*] naues ceperunt, Chias quidem octo, Corinthias verò quinque, & Ambraciotidas binas, & totidem Bœoticas, Leucadiorum verò, & Lacedæmoniorum, & Syracusanorum, & Pellenæorum, singulas singulorum. Ipsi verò [*Athenienses*] quindecim naues amiserunt. Cùm autem in promontorio, vbi erat Canis sepulchrum, trophæum statuissent, & naufragia ad se attraxissent, & hostibus cadauera fide publica interposita reddidissent, Athenas etiam victoriæ nuntium triremi miserunt. Illi verò, [*qui Athenis erant*,] cum hæc nauis [*eò*] peruenisset, audita felicitate insperata, propter clades, quæ & circum Eubœam, & per seditionem nuper [*ipsis*] contigerant, vehementer animo confirmati sunt. & existimarunt res suas adhuc (si impigrè [*eas*] capesserent) superiores euadere posse. Quarto autem post hoc nauale prœlium die, Athenienses, qui apud Sestum erant, nauibus properanter refectis, nauigarunt aduersos Cyzicum, quæ [*ab ipsis*] defecerat. Conspicati autem illas octo naues à Byzantio [*reuersas*,] quæ ad Harpagium, & Priapum in statione stabant, [*illuc*] infesta classe profecti, prœlioque superatis iis, qui erant in terra, naues illas ceperunt. Cùm autem ad Cyzicum nullis muris munitam peruenissent, [*eam*] rursus in suam potestatem redegerunt, & pecunias [*ab oppidanis*] exegerunt. Interea verò & Peloponnesij ex Abydo aduersus Elæuntem nauigarunt, & suas naues captiuas, quotquot erant integræ, receperunt (cæteras enim Elæusij concremarant) & Hippocratem, & Epiclem in Eubæam miserunt, vt illas naues, [*quæ illic erant*] illinc adducerent. Per hæc eadem tempora Alcibiades etiam cum illis tredecim nauibus, [*quas secum duxerat*] è Cauno, & Phaselide Samum rediit, nuntians se Phœnissas naues auertisse, ne ad Peloponnesios irent, & effecisse, vt Tissaphernes in Atheniensium beneuolentiam propensior esset, quàm antè. Instructis autem præter eas, quas habebat, nouem nauibus ingentem pecuniam ab Halicarnasseis exegit, & Con munire cœpit. His autem peractis, [*&*] magistratibus ibi constitutis, Samum iam sub autumnum rediit. Et Tissaphernes, cùm audisset Peloponnesiorum classem è Mileto in Hellespontum profectam, ex Aspendo soluens, in Ioniam properauit. Dum autem Peloponnesij in Hellesponto essent, Antandrij (sunt autem Æoles) grauis armaturæ milites ex Abydo per montē Idam itinere pedestri clàm deductos, in vrbem introduxerūt, quòd ab Arsaco Persa, Tissaphernis præfecto, iniuria afficerentur, qui Delios quoque (qui Atramyttium incolebant, quo tempore ab Atheniensibus, Deli lustrādæ causa, suis sedibus pulsi fuerunt, [*& eò commigrarunt*]) occulto odio dissimulato, & illorum præstantissimis quibusque in dicta expeditione, per amicitiæ, ac societatis speciem eductos, cum [*eos*] prandentes obseruasset, ac suorum manu circundedisset, sagittis confixerat. Cùm igitur [*Antandrij*] propter hoc facinus, ipsum formidarent, [*ac vererentur*] nequid [*is*] in se quoq; aliquando scelerate perpetraret, cùm etiam idem alia [*onera ipsis*] imponeret, quæ ferre non poterant, eius præsidium ex arce eiecerunt. Tissaphernes verò, cùm hoc quoque Peloponnesiorum facinus audisset, nec id solùm, quod

in Mileto, Cnidoque fecerant (nam hinc etiam ipsius præsidia fuerant eiecta) existimans se insigni contumelia ab ipsis affectum fuisse, veritusque ne quo alio præterea damno [*se*] afficerent, simul etiam ægre ferens, si Pharnabazus minore & tempore, & sumptu conductis ipsis [*Peloponnesiis*] aliquid felicius aduersus Athenienses gereret, ad ipsos in Hellespontum proficisci statuit, vt [*cum ipsis*] expostularet de rebus, quas ad Antandrum gessissent, & crimina [*sibi ab illis obiecta*] dilueret, ac de Phœnissis nauibus, aliisque [*rebus*,] quàm honestissimè [*posset*, *ipsis*] se purgaret. Ac primùm Ephesum profectus, Dianæ sacrificium fecit.

Quum [*autem*] hyems hanc æstatem insequuta finietur, primus etiam, ac vicesimus [*huius belli à Thucydide conscripti*] annus finietur. 21

FINIS.

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM IN OCTO THVCYD. LIB. OBSERVATIONE DIGNORVM.

A

D

E

Gela

I

Leuca-

Metropo-

Solis

FINIS.

Errata sic emendanda:

Pag. 5, 35. Cambysa. 37. Cambysa. Pag. 11, 16. putat fore bellum. Pag. 18, 55. Ceciderunt, Pag. 26. 4. vt aduersus. P. 31, 52. Cytinium. P. 43, 19. perduci solet. 50. succisinus op. 52. nos auertat. P. 44, 2. ipsisq; resist. P. 49 10. remiserunt. 12. quid in posterum P. 50, 18. supellectilem, qua. P. 51, 26. disterminans, P. 54, 11. Sitalca pater 26. Sitalca societ. &, Sitalcæ fil. P. 58. 2. Reip. produxi. 25. fort. corpore tulerunt. P. 59. 38. Zeuxidami. 44. eo magis. P. 60. conuulsionem, quæ. P. 61, 16. miserabantur. P. 66. Eadem æstate iam. P. 67, 24, Chaonibus. P. 69. 32. qua agger. 47. periculo constitui. P. 70, 12. nullus vnquam. 71, 31. quibus præerant. P. 72, 1. locum deligere. 19. à Strato. P. 73. 4. mandarunt, vt. P. 74. 5. eo consilio, hi quidem. P. 75. 25. hostem. P. 76. 41. dantes Panormum red. P. 77, 27. tantùm non contra. 50. Amyntam. P. 78. Agrianes totius. &, Graæs. P. 80. 17. Sitalca exped. P. 81. 25. Mitylenæis. 27. à Mitylenæis Mitylenen. P. 82. 44. Ha autem. P. 83 11, odioque prosequuntur p. 85. 51. expugnationem. p. 87. 17. qui in vrbe. p. 88. 10. incœpto. p. 95. 33. Atqui hac re. 37. vti possimus. p. 98. 11. partem auxilio. p. 99. 10. dedissemus. p. 102. 34. Coroneam. p. 103. 26. cùm tunc per. p. 104. 26. hostem regulis 30. se interficeret. p. 105. 48. discesserunt. p. 106. 26. cùm bello iam. p. 107. 9. si ipse nulla. 33. consueuerant. p. 108. 12. dum alios. p. 111. 14. Ex Oeneone, p. 112. 37. cùm autem in. p. 113. 12. accurrerant. p. 114. 1. situm, quod. p. 116. 11. iam insessas. 25. quot ex. p. 117. 27. primam ignis. 120. 32. hunc puto. 33. tum arcentes. p. 122. 1. Peloponnesi reg. 24. dele repetitionem horum, & inde report. p. 123. 33. & quas vobis offerimus. p. 124. 6. ac audientes. 53. & Rheginm. 125. & illi ex Helot. p. 127. 15. quacunque vellent. 36. posita miserunt. p. 139. 15. via, quacunque. p. 130. 41. Rheitum. p. 133. 20. Diotrephis. p. 139. 20. se ipsam. p. 140. 5. Pelop. ipsos 10. Peloponnesi ciuit. p. 141. 3. Minyeius. 24. Oenidas. p. 145. 11. in ea. p. 146. ipse adfuit. 42. collectus esset. p. 148. 44. potuerit 49. prorsus ignarus. p. 151. 34. Sane 49. Canastræum. 54. iam ingressis. p. 152. 30. Et concilio Tor. 37. non ad perd. p. 153. 47. ad ipsos. p. 154. 1. fœdera sint. 11. diei magistr. 33. Pellenenses. 38. quæ ipsum. p. 155. 49. Chalcidicam Ol. 41. Atq; hi quid. p. 157. 4. cuius. 24. irati 43. in quaque. p. 158. 26. ad hanc vrbis partem, intra muros erat. 37. (iam enim & Nicias. p. 159. 19. Phliuntem. 42. in annuum spatium. p. 161. 35. si prœl. com. cog. p. 162. 35. ex vestris pr. sed. in alias. 52. vt ita. p. 163. 48. Amphipolitanas p. 165. 8. reducendum. ea conditione. 24. à se teneri dix. 31. rata habuerunt. 47. tributum pendant. 51. Mecybernai. p. 166. 33. alicubi præd. fuerit, 36. numeret. p. 167. 27. Amiclæo. p. 168. 11. quot dixi, p. 171. 13. Syngrapha. 172. 52. ver statim. p. 173. 28. ad Argorum. p. 174. 15. pollicebatur. 45. eique m. g. p. 175. 19. Verebatur 29. nefas sit 38. aduersus istam. 50. illis dandum. 51. ab eo die. 53. si copiis. p. 176. 34. animum ad. 45. illuc. p. 177. 12. Mantinei 44. hos extr. 46. Pythium. p. 178. 10. & dicebant. 38. & ab armis abst. 43. denudatam. p. 179. 48. re declarata. p. 180. 4. succensens abiit. p. 181. 3. Manaliæ. 20. innuens. p. 182. 2. deinceps. p. 184. 2. facta fuerant. 23. quique vrbem. 55. officium facturos, deb. p. 188. 34. sibi cauebunt. p. 189. 3. summoque discr. 13. saltem cognatione. 14. sic and. 33. æquitatem in. p. 190. 17. consultaueritis, cauebitis, nec. p. 191. 49. eos amandarunt. p. 193. 27. ferentes. p. 194. 27. honores mihi. 41. & fœderibus. p. 195. 46. nec de quo. 48. ipse quoq;. p. 197. 38. si seditione: 49. quod iam obtinemus, p. 199. 9. Catanam. 43. nostræ salutis. 51. in Sicil. 53. appulerint. p. 200. 52. sine timore. p. 201. 40. prosequerentur. 44. agri. 47. singularum. p. 202. 49. quippe quòd persuasum. p. 204. 11. explorarent. p. 205. 42. modò quis. p. 206. 13. nisi animaduertitis. p. 207. 20. Tarentum appulsus. p. 208. 4. poculis, vasisque. p. 209. 8. per præconis. p. 210. 15. citra inuidiam. p. 211. 5. tutiùs gereretur. 51. eo consilio. 53. & autoritate præditos. 54. esse videbatur. p. 212. 4. Alcibiadem, eiusq;. p. 213. 24. secum in. p. 215. 28. alteris restiterunt. p. 216. 26. celatum iri. p. 218. 30. Athen. succurreretis. 35. quod rationi. 55. commune Siciliæ commodum. p. 220. 20. quæ geruntur. p. 223. 30. conceperamus. p. 224. 44. multo magis confirmati sunt, postquàm. p. 225. 51. ociùs ascendit. p. 226. 10. tum Siculorum. p. 227. 14. ab hac Epip. 22. cùm ab Epip. 23. (quâ iten. p. 229. 36. Gongylus. p. 230. 52. in suum vsum. p. 231. 55. quæ ipsos. p. 232. 13. pro eo, ac 39. recreemus. p. 234. 48. illuc miserunt. p. 235. 5. animum aduert. p. 241. 8. & naues in. 54. quæ prospectus. p. 244. 12. propugnaculis. p. 245. 10. interemerunt. 29. ob afflictam. 54. (nam ex Syr. p. 246. 2. cùm ille 4. abducturum. 35. diutius in vrbis obs. p. 247. 17. iam essent. 35. eos fecisset. p. 253. 54. illi. p. 254. 34. nauem fecisset. p. 255. 39. ad opem nauibus ferendam. p. 256. 30. audierant. p. 257. 15. Atq; ne hæc quidem. p. 258. 40. iaculis incessebant. p. 259. 48. paucas oleas. p. 261. 34. propter mutationem. p. 262. 47. abiecta omni. p. 263. 39. sed ad ipsam. p. 264. Ramphiæ filius 49. hoc illi. p. 266. 43. Cùm autem in. p. 267. 55. vlli plebeio. p. 269. 39. circumuallandam. p. 270. 35. Pissuthnæ fil. 43. Daricos. p. 272. 26. obsepsissent. p. 273. 24. Ramphia. p. 275. 4. dum cursum. 24. ac trierarchis. p. 276. 40. Alcibiadis promissa. p. 277. 18. hæcq; ab Athen. p. 278. 53. interponeretur. p. 279. 54. arbitratu suo. p. 280. 55. ipsis opem. p. 286. 2. maris vsu prohiberent, quàm ab illis ipsi prohib. 33. Mycalen. 53. Glauce. p. 287. 1. Ramphia. p. 288. 46. hoc facere. Pag. 292. 26. Theramenem autem. p. 297. 27. aduersus Cyzicum.

